IVAN WERNISCH

Z deníku spisovatele (1)

Sen: Praha hoří. Hovoří se jen o tom - všichni známí, které potkávám, se právě vracejí od ohně. Jsou nadšení. Chci to také vidět, také chci spatřit hořící město. Pobíhám ulicemi, požár však nikde nenacházím. Občas jako bych zahlédl jeho odlesk na střechách a na fasádách domů, dám se tím směrem, ale nic. Jen vzrušení, rozveselení lidé.

●

Slyšel jsem, že v Praze se nyní zdržuje snad víc než dvacet tisíc Američanů. A prý jich neustále přibývá. Očekávají zde znovuvzkření Hemingwayovo. Proč právě zde? Protože v Paříži je drahо. Zatím nevypadají nebezpečně, přesto však pro nás bude asi lepší, když si jich nezačneme všímat. Zatím u Žofínského ostrova nekotví letadlová loď Spojených států a také není vyloučeno, že proroctví o velikánově znovuvtělení se vyplní dřív, než se něco semele. A pak snad, až se jim ten Hemingway zrodí, oni Američáně odejdou.

●

Všednost ne bez třestu se do poesie vztahuje, vždy tam z ní zůstane víc než třeba.

Jaroslav Vrchlický Čechoslavu Ostravickému

●

Kdysi, ještě na střední škole, jsem si povšiml, že to, co při psaní vzniká „náhodou", je zajímavější a mnohdy také smysluplnější. Začal jsem se tímto jevem teoreticky zabývat, pracoval jsem dokonce na studii nazvané Náhoda jako tvůrčí síla, a tak jsem záhy (ale ne zas tak záhy, abych se měl čím chlubit) přišel na to, že se mýlím, že na rozhazované papírky působí docela jiné síly. Nic takového jako náhoda neexistuje. Alespoň na tomhle světě ne. Všecko je naprogramováno.

●

Opice je chytrá, ale lenochod je chytřejší. Lenochod je chytřejší než opice, ale pásovec je chytřejší než lenochod. Pásovec je chytřejší než lenochod, ale veliký zelený had je chytřejší než pásovec. Veliký zelený had je chytřejší než pásovec, ale malý žlutý had je chytřejší než velký zelený had. Malý žlutý had je chytřejší než velký zelený had, ale kam se hrabe na kraba. Krab žije ve stínu pod pobřežními kořeny a pouští bublinky. Pouští bublinky a čeká, až všichni hloupější odejdou do města na trh. Když všichni hloupější odejdou do města na trh, krab vyleze, najde zlaté hodinky a zase se schová.

●

Není každá básnička, kterou napíšu, jen náčrtkem k větší práci o poezii? Anebo: není přípravou k rozpravě, ke které nikdy nenajdu partnera?

●

Další německá antologie české poezie. Je v ní kdekdo, já tedy taky. A samozřejmě - jako vždycky - ze všech mých textů si vybrali právě ty, které mám obzvlášť nerad. Básně napsané před třiceti lety trapným blbečkem, s nímž bych nejradši neměl nic společného - kdybych mohl, zapřel bych, že jsem ho znal. A skoro všechny ty vybrané texty už byly do němčiny přeloženy vickrát - vycházely také časopisecky - tušim, že jeden dokonce čtyřikrát nebo pětkrát. Pamatuji si, že poprvé mi někdy uprostřed šedesátých let uvěřejnil O. F. Babler v Literatur und Kritik. A já - tedy ten blbeček - ten blbeček měl ohromnou radost.

●

A ti naši avantgardisté! Dokázali světu, že Němci jsou o mnoho horšími Francouzi než my?

Po přečtení Chvatíkovy německé antologie české moderní literatury

●

na začátku je pokaždé vše

.

čím více slov, tím méně možností

.

čím více slov, tím větší chudoba obrazu

●

spi zticha, malý zabíječi cikád,
nad všemi pahorky je klid

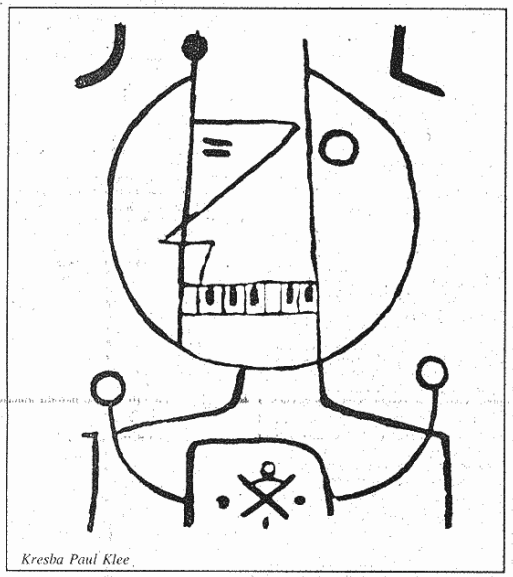

Kresba Paul Klee

●

slova jsou bez vlastností
sama o sobě samosebou
to pro mne platí teď

●

Špatnou báseň nelze vytvořit. Tzv. špatné básně jsou ty, které dávají méně možností tzv. náročnému čtenáři, omezenci, jemuž je třeba napovídat: toto je krása, toto myšlenka ušlechtilá, atp. Hergot, milý náročný čtenáři, jestli je báseň dobrá, nebo ne, to záleží především na tobě, všechno se dá číst tak, nebo onak. Velmi často, a to si uvědom, báseň, kterou čteš, není dobrá, protože na to zkrátka nemáš.

●

A já pořád, jak říci, kde začíná být překlad překradem, kde končí obyčejná zlodějna a začíná umění, a vida - tady to je: *Samozřejmě museli se v tom vyznat, zaklepat zvláštním způsobem, aby se docílil vstup, což téměř všem těmto zlodějům bylo známo.* (Nick Carter, největší detektiv Ameriky)

●

Co se týče mé práce spisovatelské, nejraději jen tak sedím na verandě a sním o svých budoucích knihách... Mé budoucí knihy, zvláště ty se zlatými ořízkami a v lipských vazbách, vyzdobené proměnlivými secesními a ještě starobylejšími iniciálami a linkami, jsou velmi krásné. Zvlášť takhle kvečeru, když už se stmívá.

Vyškrtnuto z interview, duben 92

●

Když si ze sebe dělám legraci, když o sobě mluvím jako o poetovi a o svém psaní jako o básnění, je ještě tu a tam někdo ochoten mne vyslechnout. Jinak ne. Musím šaškovat.

●

Naštěstí tu zřejmě jestí
pro toho, kdo nemá štěstí.

●

Dnes večer se koná večer poezie. Budu říkat své verše a básně v próze. Z toho, co jsem napsal v posledních dnech, tam s sebou vezmu tak dvě tři stránky textu, ale ty pak stejně nevytáhnu z kapsy - přečtu jen to, co už mám na poslucháčích vyzkoušeno a o čem vím, že je to rozesmává. Při vážné deklamaci je v hledišti ticho, nanejvýš se tam posmrkává a pokašlává, a já dnes potřebuji odezvu. Chci už zase slyšet nějakou odpověď, jedno jakou, ale odpověď. Možná proto, abych se aspoň na chvíli ubezpečil, že se pořád ještě ptám.

IVAN WERNISCH

Z deníku spisovatele (2)

Co já vím, tak se mě třikrát v životě někdo pokusil zabít. Poprvé spojenecké letectvo - tomu se podařilo zasáhnout činžák, v jehož sklepě jsem se právě nacházel. Podruhé šílenec jménem Slípka, učitel tělesné výchovy na vyšebrodské obecné škole - ten mne shodil ze skály. Třetí, kdo mi usiloval o život, byl nějaký Palička, inženýr Palička, kterému jsem pohaněl básnickou sbírku - napsal jsem na ni posudek. Ono dávné bombardování prý nebylo namířeno proti mně - já je však přesto bral a stále ještě beru osobně - neboť díra ve zdi našeho domu byla značná. Kdybych se byl býval nacházel na místě, kam dopadla puma, byl bych dnes nepochybně mrtev. Vztekem zaslepený Slípka do mne strčil ve chvíli, kdy jsem pozoroval své spolužáky družící se s německými pionýry u táborového ohně hluboko v údolí. V pádu jsem si otloukal hlavu o kamení, čímž se na několik okamžiků vyjasnilo mé vědomí. Ponurý zpěv německých dětí, stejně jako hukot amerických a britských letadel, mi zůstal navždycky v paměti. Učitel Slípka měl s svému činu důvod, který bych snad už tehdy byl schopen pochopit, kdybych se snažil. Nesnažil jsem se však, neboť mé odřeniny, podlitiny a boule byly značné. Inženýr Palička se dostavil z jednoho okresního města a v hnědém kufříku z vulkánfibru si na mě přinesl sekeru. Mé zděšení bylo značné. Ten malý mužík sjel po zádech ze schodů až k odpočívadlu a tam narazil sebou do zdi. Sekera dodrncala za ním. Ležel bez hnutí a po dlaždicích se pomalu rozlévala krev.

●

Z mého psaní nikdy nevzejde Dílo. Vím, že bych ani za sto životů na tomto světě nedokázal vystavět nic definitivního, v sobě uzavřeného a tím dokonalého. Vím, že to není možné. Pod pojmem literární dílo si mohu představit dejmetomu román - stodolu nacpanou papírem. A celoživotní práce se nezakončuje glajchou, ale škytem a prdem.

●

10. října 1993. U benzinové pumpy ve Vršovicích. Vzpomínka na Vladimíra Burdu, jenž bydlíval nedaleko. Kousek od slávistického stadionu. Několik let jsme byli sousedé a možná i přátelé. Pro mne to bývalo někdy dost zlé - neuměl jsem tehdy ještě pít. Burda si na mne zazvonil, kdy ho napadlo, třeba po půlnoci, a: „Máš prachy? Pojď na pivko." Anebo jenom: „Máš?" A šlo se. Chvíli s ním bývalo příjemné posedět, a také zajímavé - dozvěděl jsem se od něho ledacos o lidech kolem umění -, ale pokaždé se velmi rychle opil a pak - jedna hrůza - hádky s cizími osobami, rvačky, uražené a kvílející dámy, neuvěřitelné výstupy. Burda byl zoufalec. To myslím tak, jak to říkám. Byl to zoufalý člověk. Trochu jsem znal i jeho rodinné poměry, a ani jsem se mu nedivil, že nevydržel doma. Seznámil jsem se s ním tři, nanejvýš tři a půl roku předtím, než se otrávil plynem. Tehdy už skoro nepsal - ale nepřetržitě mluvil -, vysvětloval, hádal se, odpovídal sám sobě na otázky -, nerad pouštěl někoho k řeči. Měl psa, malou černou fenku, jmenovala seŤapka - vodil ji s sebou všude, a tedy i do hospod. Zastihl jsem ho jednou ve výčepu U Slávie, zrovna když Ťapku poučoval o životě. „Lidi jsou svině," říkal. „Studený, prašivý čumáci jsou lidi."

●

Tolik mrtvých, už tolik, a já... Panebože, to jsem takový nosorožec?

●

Večer na prvním programu film V žáru královské lásky. Díval jsem se do konce, protože jsem se prostě nemohl odtrhnout. Ještě hodinu nato se mi třásly ruce. Měl bych se nad sebou zamyslet. Normální člověk by televizi vypnul, ale já ne. Čím odpudivější blbost, tím víc mě fascinuje. A pak - pak ty sny! Proboha, který idiot režíruje mé sny?

●

Sen. Nádraží v Chabarovsku. Vlak, zde na chvíli staví. Všichni spolucestující se hrnou ven, já však musím zůstat ve voze, nesmím se nechat vytlačit, nesmím vystoupit. Konečně jsem v kupé sám. Kufr, který zůstal nahoře v síti, je tedy patrně můj. Měl bych se podívat, co v něm mám. Stoupám si na sedadlo, povytahuji kufr a zvedám jeho víko. Je prázdný. Na víku je zevnitř nalepena fotografie ženy se dvěma dětmi, hošíkem a holčičkou. Holčička má ve vlasech velikou bílou mašli - podle toho usuzuji, že jsou to Rusové. Tak tohle je teď má rodina, říkám si. Žena se mi docela líbí, ale kdybych si mohl vybrat, takovou bych nechtěl. Usmívá se, ale tváří se přitom ubíženě - jen se rozplakat. Hm, co se dá dělat, povzdychnu si. Vtom uslyším hlasy a dupot ozářních bot. Několik vojáků nebo policistů spěchá uličkou. Jdou si pro mě. Honem vlezu do kufru - stačí, když se jen malinko zmenším - a zavřu se v něm. Najednou jsem v místnosti, v kuchyni, kde se svítí, protože venku už je tma. Na stole je talíř s koláči, tvarohovými, jaké mám rád. Voda na kávu už se vaří a já vím, že z tohoto místa není úniku.

●

Škoda, že zápisy snů nejsou zápisy snů.

●

Magická kvadratura:

L E B E N
E E
B B
E E
N E B E L

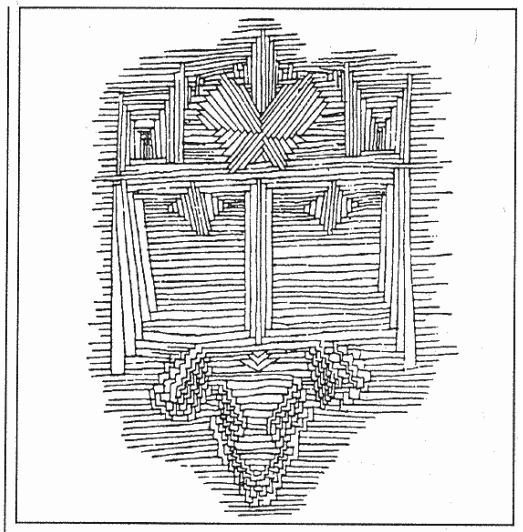

Kresba Paul Klee

●

Pakliže byste rád zanechal psaní básní, příteli, zajděte do Karlína. Naproti kostelu najdete obchod s gumovými potřebami. Projdete na dvůr, vlevo je schodiště, vyjdete do druhého poschodí. Zazvoníte třikrát krátce a tomu, kdo otevře, řeknete pouze: Sbohem navždycky. To řeknete osobě, která se objeví, a ukloníte se. Ano? Ukloníte se a odejdete.

.

Už se ti přece stalo, že jsi šel (šla) po ulici a najednou sis uvědomil (uvědomila), že nevíš, kam jdeš. A polekaně ses rozhlédl (rozhlédla), jestli tě někdo nepozoruje.

●

Je po desáté hodině večerní, jdu po Národní třídě a napadá mě tato věta: Fáfinka (nevím, proč zrovna Fáfinka, ale Fáfinka) byla dívka jako každá jiná. Měla ráda slavné zpěváky, malé kočičky a pejsky, a živila se prostitucí.

●

Z dopisu čtenářky: „Pane Wernischi, (...) nadělal jste ze mě blbců."

IVAN WERNISCH

Z deníku spisovatele (3)

Když jsem hlídal loretánský poklad, býval jsem ve velkém pokušení: což takhle popadnout některou z monstrancí, vyloupat z ní největší kamínky a frnknout za kopečky. Proč jsem to neudělal? Ani nevím. Prostě jsem to neudělal, a tak jsem pořád ještě tady, milé děti.

●

Zítra nezapomenout: Při chůzi mrskat nohama. Při jídle polykat. Při čtení obracet stránky.

●

Básník, publicista, dramatik, překladatel (to, to, to i ono dělá slušně, tedy spíše lépe než hůře), rozšafný moderátor televizních besed o čemkoliv, muž, který se vyzná. Vyzná se ve všem, dobře ví, že to nejdůležitější, to hlavní, čeho je zapotřebí ku zdaru veškerého lidského snažení, bez čeho se neobejde vzduchoplavecká navigace stejně jako jarní postřik ovocných stromků, je jeho dobrotivé přitakání, témbr jeho hlasu, sklon hlavy při řeči, občasné mírné, ale jen mírné pohrdlivé pokrčení ramen, mžiknutí vědoucích očí za vkusnými brýlemi, je mu známo, že svět si žádá jeho dokulata zastřiženého vousu, jeho rukou sepjatých nad konferenčním stolkem. Nikdy se neurekne, nikdy nikoho neurazí, nic nepřežene, ve všem zná míru. Profesionální ušlechtilec. Odporný příserák.

●

Jedno pěkně zrýmované dánské přísloví říká něco v tom smyslu, že nikdo by neměl pšoukat výše, než kam dosáhne prdelí. Když mi vloni udělovali Seifertovu cenu, byl jsem tak překvapen, tak zmaten náhlou slávou kolem, že jsem tohle nejvyšší české vyznamenání za literaturu přijal v mátohách a bez mrknutí oka jako něco, co mi samozřejmě patří. Jenomže ušlechtilci mi dali okamžitě najevo, že jsem ve-třelec, že jsem se mezi „jejich" laureáty dostal nedopatřením. Tak. A teď mi při každé příležitosti připomenou, že jsem jen Jeppe z Vršku. Že já blbec mezi ně lezl a pil s nimi to kajské! A to se mi už rok předtím přihodilo něco podobného - Premio Capri. Taky „prestižní cena". Jakto, že jsem se nepoučil!? Člověku se přece nakonec vždycky stane jen to, co se mu podobá.

●

Nechci nic napsat, nepotřebuji mít něco napsáno, chci psát.

●

Obyčejně v noci nevyskakuji z postele jen proto, abych si mohl zaznamenat něco zajímavého ze sna, ale dnes, asi tak ke třetí hodině ranní, se mi zdálo dvouverší se sedmi rýmy. Dvouverší se sedmi rýmy! S něčím takovým už by se v bdělém životě dala udělat díra do světa, ne? Rozsvítil jsem stolní lampu a čitelně, hůlkovým písmem, jsem oba ty verše a všech sedm rýmů napsal na čistou dopisní obálku. Jenomže ráno, ráno jsem nic nenašel. Obálku ano - ta ležela pod lampou, čistá, nebylo na ní ani ň.

●

V Magazínu MF (z 21. října 1993) Rauvolfův rozhovor s Allenem Ginsbergem, „jedním z největších žijících amerických básníků". Nic zvlášť zajímavého, ale přelouskal jsem to. Byl jsem přece kdysi fascinován Ginsbergovým Kvilením. Tak jsem teď zas, po letech, vyhledal Zábranův překlad té básně, a - nic - kouzlo je pryč. Extatické je to asi jako Miloty Zdirada Poláka Vznešenost přírody. Polákova skladba je ovšem lepší.

●

Dělával jsem básně ze slov. A nic moc z toho nebylo. Teď už mi na nějakém tom slově nesejde - vím, že důležitější je řeč. Ale také z toho nic nemám.

●

řeč..Ano, ale samomluva.

●

při nácviku sborového zpěvu
v sušárně švestek
narazil jsem si žebro
(Zůstalo po seškrtání staršího, ještě na Loreté napsaného textu. Což takhle nazvat to Haiku.)

●

Po mnohaletém pátrání v archivech jsem zjistil, že přístroj ku sbírání bukvic, o němž se několikrát zmiňuje Václav Kliment Klicpera a jednou František Jaromír Rubeš, je vynálezem polního maršálka Emanuela Salomona Friedberga-Mirohorského. Byl původně určen k hledání olověných kulí na italských bojištích, později odkoupen továrníkem Janovským a po malé úpravě užíván sběrači velkozávodu pro výrobu kávové náhražky z žaludů a bukvic.

●

Ožívají jen pomalu
zásvětní světy, snad krásné;
v příšeří starého žurnálu
zasvitla báseň, a hasne.
(Při prohlížení Světozora roč. 1898)

●

Koláž z namátkou vybraných (při listování spatřených) vět z těchto sešitů Knihovničky Večerů pod lampou: Francis Rock - Čarodějnický tanec smrti. Andrew Hathaway - Chladná smrt ze žhavých vloček, Gerald Morphy - Kat Greenocku, Gordon Walby - Pil krev svých obětí, Andrew Hathaway - Rick Masters a vražedící fantóm, Arno Skinner - Zámek zotročených duší:

Pod přídí člunu zaskřípěl písek

Stíny už se prodloužily,
z bažin se zvedala pára,
bylo chladno a vlhko,
ale aspoň už nepršelo

Popínavé rostliny se rozlezly
po červenavých cihlových zdech

Nad studnou se na řetěze houpalo
prázdné vědro

●

Kdysi před lety letoucími, když jsem se za jarních deštů procházel po mořském břehu někde severně od Famagusty, našel jsem prapodivné korýtko, z něhož pili ptáci: mezi bodláky za pobořenou zídkou ležela na zádech socha z černého kamene. Bohyně? Žena smrtelná? Místo obličeje měla důlek naplněný vodou.

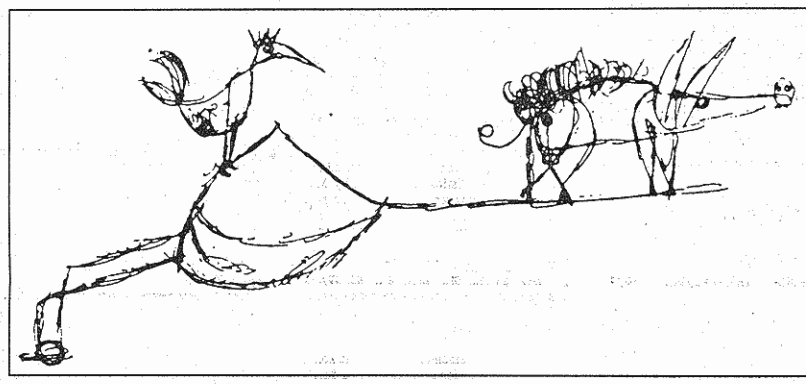

Kresba Paul Klee

IVAN WERNISCH

Z deníku spisovatele (4)

Sjezd abiturientů. Mnoho nepříjemných zážitků najednou, neboť se dostavily především dámy. Žádnou z nich jsem nikdy předtím neviděl. Až si pro mě jednou přijde smrt, určitě bude tvrdit, že je má spolužačka.

●

Chtěl bych žít v době, jaká nebyla, ve městě, které není nic než sen. V Praze na přelomu osmnáctého a devatenáctého století.

●

Když jsem kdysi pro Čs. rozhlas zpaděl Goetha, nikdo si toho nevšiml. Tak jsem tedy složil několik básní jakoby od Morgensterna a těšil se, že z toho bude průšvih. A zase nic. Začal jsem tedy vyrábět podvrhy ve velkém - pětiminutové, čtvrthodinové i delší pořady s úvodními medailonky o „autorech" - o Cocteauovi, Reverdym, Christomanosovi, Cendrarsovi, Altenbergovi, Haringerovi, Mombertovi, Ehrensteinovi, Holzovi, Arpovi, Scheerbartovi, Schwittersovi, Lerschovi, Achterbergovi a jiných, dohromady toho bylo na spousty vysílacích hodin - a nikdo! nikdo nepojal nejmenší podezření. Doufal jsem, že na mou činnost upozorní některý z posluchačů - představoval jsem si, jak spravedlivě rozhněvaný středoškolský profesor v. v. někde na malém městě sestavuje hnidopišskou stížnost -, ale ne, nic takového se nestalo. Nabyl jsem pocitu beztrestnosti a bezpečí a už jsem se ani moc nesnažil napodobovat styl těch básníků, jimž jsem podstrkoval své vlastní texty. A tak to šlo celá léta - až do konce roku 1988, kdy Jindra Flusser, z čistě profesionálního zájmu, aniž měl nějaký postranní úmysl, se ke mně obrátil s otázkou: „Poslouchej, ty máš v Beránčích vlcích takové dvouverší: *Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, / bože, to je divnej svět.* Nevzpomínáš si, jak to bylo v originále?" - Hrklo ve mně. „Přesně," řekl jsem, „přesně už si nevzpomínám, ale jestli chceš vědět, jaký tam byly rýmy, tak... no... bylo tam vier a dir, jenomže v češtině jsem holt musel počítat do pěti." - Takto podlá byla má odpověď bezelstnému příteli, tak podlá, že jsem se jí lekl, a teprve v té chvíli jsem pochopil, že lžu.

●

Darebák před dveřmi
jako jabloň stojí
kvetoucí všecka
(Konstantin Vaginov v Minaříkově překladu)

●

Kdysi dávno, ještě za časů hrdinských, jsme já a Zeno Kaprál došli z Karlových Varů skoro až do Prahy pěšky. Chtěli jsme stopem, ale řidiči se lekali podivných mužů na silnici a míjejíce nás, zvyšovali rychlost svých vozidel. Cestou, jak jsme tak zvolna postupovali k jihovýchodu, čas od času docházela řeč, a tu jsem z kapsy vytahoval Apollinairovy básně v překladu Konůpkově a v chůzi je nahlas četl. Ta malá žlutá knížka z padesátých let (vydaná v SNKLHU) na mne onehdá vypadla z čisi knihovny, a ejhle, rozbolely mne nohy. Inu - ušli jsme pěknou štreku od dob hrdinských.

●

Můj milý deníčku, jak překvapivé a vzrušivé příhody jsou vzpomínky!

●

Když jsem byl nočním hlídačem, na každém novém stanovišti jsem přečetl knihu stráží - sešit, do něhož se zapisují hlášení o průběhu služby. Z dlouhé chvile jsem prostudoval všechny záznamy o odjezdech a příjezdech automobilů, o návštěvách, pravidelných i mimořádných obchůzkách, poškozených pečetích a zámcích atp. Nebylo tam nic pro věčnost. Jen jednou, na parkovišti těžkých stavebních strojů na Jižním Městě, jsem našel větu, kterou zachovávám v paměti: „Během uplynulé směny se přihodilo to, že jsem ve 2 hod. 41 min. v naprosté osamělosti spadl ze židle."

●

Moucha spadla do hrnce s polévkou. Napila se, najedla se, a pak se utopila. Nic zvláštního. Nic zvláštního ji přitom nenapadlo, a mne také nic nenapadá, a tak tato bajka asi není bajkou. Rozhodně není bajkou ezopskou.

●

Na břehu Černého moře, někde mezi Kitenem a tureckou hranicí, jsem při odlivu našel tak desetikilovou, možná o něco těžší zrezivělou dělovou kouli. Kulatá už nebyla, zšišatěla, když pleskla o útes. Kdy? V šestnáctém, sedmnáctém, osmnáctém, devatenáctém století? Vystřelili ji Turci? Rusové? Bulhaři? Arabové? Islanďané? Nebo Bolivijci? V úmyslu vražedném? A na koho asi. Zvedl jsem ji, poponesl pár kroků, klopýtl o kámen a pustil si ji na prsty levé nohy. Ach běda - ta koule byla určena mně!

●

Básník může psát, aniž by věděl co a jak. Když je trouba, nedozví se to třeba nikdy v životě, a přitom jeho psaní nemusí být nejhorší. Samozřejmě - nikdy by nepřistoupil na to, že je médiem. Domnívá se, že má všechno z vlastní hlavy.

●

O nás, co jen tak píšem, známo je, že předem
nic vymyslet nedovedem,
a proto děláme to tak,
že napřed píšem, přemýšlíme pak.

●

Dostal jsem dopisy od čtenářů, svých bývalých čtenářů, kteří teprve nyní, po přečtení Balajkovy studie o blábolismu pochopili, že mi nerozumějí. Konečně! Ale proč se za to na mě zlobí? Prosil jsem je snad, aby mě četli? Vybral jsem si já je, nebo oni mě?

●

Zdá se, že řeč je něco důležitějšího než pouhý prostředek k dorozumívání.

●

Poezie je jen tu a tam pro někoho. Nic pro národ a jiná lidová srocení.

●

Dny mijejí a teď je snad
pondělí čtvrtek nebo sobota
Mijejí mne a já jsem rád
že je nemusím počítat
do svého života

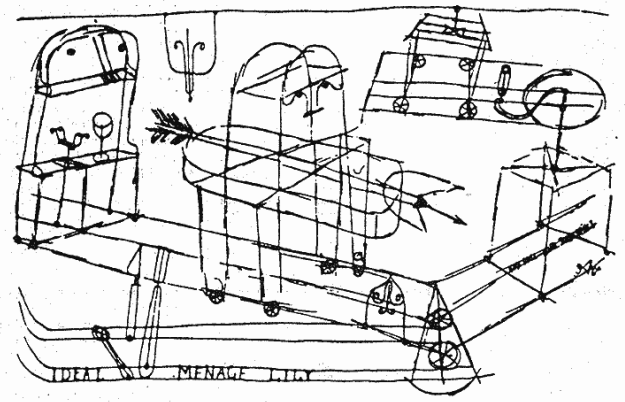

Kresba Paul Klee.

ALEXANDR KLIMENT

Z deníku spisovatele (5)

PARDON / a když ještě podle vzoru kanón protáhnu -ó-, zdá se mi, že ve zhroucených kulisách Evropy je tahle omluva nejpřijatelnější. Je stručná, vylučuje nepřiměřenou citovou účast a je srozumitelná. A: Pardon! B: Tak už o tom nebudeme mluvit. Lehkost a ironie, která chápe situaci - mohl jsem to být přece naopak já, kdo vám v té tlačenici mohl šlápnout na nohu. Jakmile spustíme s omluvami česky, jsme v lyrickém dramatu nebo v epické lhostejnosti. Odpusť, jak státi se jednou mohlo, co státi se nikdy nemělo, zapomeň, můžeš-li, a nemůžeš-li, k mé promlčené vině nepřikládej účet za svého privátního psychiatra. Co má být vyřízeno jedním slovem, byrokraticky zakládá nové náboženství, jehož síla není ve vzkříšení, nýbrž v identifikaci viníků a v nárocích na odškodnění. Svatému Kolbemu už nepomůže pět tisíc DM, a kdyby mu místo toho pyšní Poláci nabídli vojvodství, rozdal by ho chudým. My se soudíme o hospody a kostely, doktora platíme jako závozníka, a kdo by měl sedět na lavici obžalovaných, píše paměti. Děti, které se narodily ve svobodě, mluví už lépe česky než já latinsky, ale já teprve teď začínám pociťovat únavu a jakousi neosobní hanbu za půl století života v nesvobodě. Jak dlouho bude trvat bod nula? Znovu se začínat nikdy nedá. Tedy jak pokračovat? Otázka viny? Chci tohle břemeno přesunout na druhou stranu. Z provinilce na obět'. Dopustit se zločinu? Jak snadné. Odpustit? Je to vůbec možné? Proč zabil Kain Ábela? Proč nezabil Ábel Kaina? Jen kvůli kouři z ohýnku? Jen proto, že jednomu stoupal kouř krásně k nebi a druhému se plazil stejně krásně při zemi v kytičkách? Nevěřím, že vojenské štáby ve dvou světových válkách měly jiný motiv než důkaz síly, a že fašisté a bolševici měli jiný záměr než ničit. A proč? ptají se vysloužilci z front na východě i na západě. Lízátka, nafta, stínítka na lampy z lidské kůže, etnické čistky, copak to je nějaký rozumný motiv? A i kdyby byl nerozumný, dosáhne vytčeného cíle? Liverpoolský případ svědčí o problému. Proč jedenáctileté děti vraždí nemluvně? Proč by je nevraždily! Mají v ruce železnou tyč a dělají to. Děti nejsou odpovědné. Ale celé pátrání je chybné. Obviňování ještě víc. Není tu žádný motiv. Je tu jenom čin. Je tu jen svoboda. Proč? Proto! Kdo měl jednou někoho nebo aspoň něco rád, musí si dát pozor. Ale někdy nám ukradnou vaničku a s vaničkou vodu i dítě a dítě, tak hezké a inteligentní, ještě navíc zabíjí. A to jsme také docela hezcí a inteligentní. Pardon! Mám titul rozhlasové hry. Byl bych ji rád odevzdal začátkem října, ale pointa se mi postavila vzhůru nohama a na procházce jsem zaslechl zvuk, který chce být třetí dramatickou postavou. Tedy jako vždycky - znovu! Jiný systém v psaní nemám. Držitelé mých slibů i moji přátelé mi doporučují, abych byl pilnější a abych méně chlastal. Ale já chci být stručný a nepotřebuju být střízlivý, neboť nemám, s čím bych obchodoval. S kočkami, které mi na práh nosí myši, se absolutně perfektně domluvím po čtyřech konvích čaje zrovna tak jako po dvou litrech vína. Na všechno - kromě hladu - jsou možné nejméně dva názory.

POZOROVÁNÍ / to je všech pět smyslů pohromadě. A musím říct, kdybych právě těch pět svých prstů nepovažoval za víc než za propagandu logického mozku, který chce pořád něco hodnotit, cítil bych se uražen. Z mého milovaného města se stává bordel. Kurva chce víc, než za co stojí. To jsou tržní poměry? Kde je ten trh, kterej já ještě pamatuju? Ano, kterej, nechci bejt spisovnej, nechci bejt lidovej, chci být svůj jako dítě. Kde je ten trh, kde se na špičce nože ochutnávalo máslo a pak tím samým nožem rozřízl hřibek, jestli není červivý? Osobní věci nejsou na pořadu, leda u psychoanalytika, což nemusí být nejlevnější. Procesí turistů. Na co hledí? Procesí tuzemců. Co chtějí? Žerou, kupujou a filosofujou o umění. Že někdo může vydávat takové úsilí z duše a těla, aby pak na všechno musel zapomínat na osamělém lůžku. Musel jsem tyto dny pohřbívat nebožku. Tristní nebylo, že nalezla klidu, larmoyantní byly detaily, které překryly křídla patosu smrti. Vajgly na smutečních pochodních. Spolupozůstalí ve frontě na objednávku uložení ostatků. V igelitových taškách popel zesnulých. Dokonáno jest. Ale kde jsi, impresionisto Antonínе Slavíčku, se smuteční nádherou pohřbu, který kráčí po hřebenu Vysočiny? Slyším muziku. Řehtání koňů. Pláč lidí. Modlitby kněze. Svist větru a nejlaskavější voyeurství otevřené krajiny, která barevnou skvrnou ladí s tichou myšlenkou, jestli není lépe se vydávat na hřbitov než do života. Ale já vím: náš život není určen obřady, nýbrž dvanácti kvadrátními metry v paneláku. A nostalgie nemůže nic ani hodnotit, ani vyřešit.

SLOVA / vyměňujeme stará a krásná za nová a ošklivá. Mléčná mlha - smog. Ale plíce si nevyměníme. Stromy - dřevní hmota. Ale stromy přes noc nevyrostou. Myšlenka - informace. Ale do hlavy si trychtýř neuděláš. Rozhovor - komunikace. Ale z duše do duše nikdo dráty nenatáhne. Nevyprávíme si, co se nám zdálo, to je příliš náročné, ale komentujeme raději večerní pořady v televizi, při kterých jsme usínali. Evropa si kupuje odpustky a říká: humanitární pomoc. Ale jsou slova, která platí, i když se nevyslovují. Například: Nic.

TREST SMRTI / může přivolávat jenom ten, kdo by si ho sám zasloužil. Jakpak si může být pan imunitní poslanec tak stoprocentně jist, že neznásilní malou holčičku a navíc tak zavrženíhodným způsobem, že zoufalí rodičové nepožádají pro něho provaz jako náhradu za život, který přivedli na svět a před panem poslancem neuhlídali? Po tolika šibenicích, vraždách a justičních omylech se dovolávat absolutního trestu, když ani nevíme, co je absolutní nevinnost? Jak může někdo přijít do parlamentu s takovým návrhem? Kriminalitu nevyřeší hrozby, nýbrž prevence a úroveň občanské společnosti, která prostě nepřipustí, aby loupežník přestoupil určitou mez. Zločin je naše věc, nepatří ministrovi vnitra, ministr vnitra nám naši bezpečnost nemůže nikdy zaručit, naší bezpečnosti může jen pomoci. Dřív byli zločinci ve vládě, teď jsou na ulici. Copak to neznáme z mezinárodní politiky? Sebelepší rozhodnutí bezpečnostních grémií nezastavilo ani války, ani individuální teror. Nemůžeme házet odpadky z okna a říkat, že svinstvo je věcí obce. Ale nepodceňoval bych zločineckou mentalitu člověka. Žít na úkor je vášeň plevele a je tak silná jako umělecký talent. Neřekl bych, že se dá vymýtit, dá se jen omezovat, dokonce z hlediska estetického, a protože se jedná o konflikt, tedy z hlediska dramatického dá se i uznávat, ba dokonce úspěšně pěstovat.

Kresba Jiřina Klimentová

Z deníku spisovatele (6)

ALEXANDR KLIMENT

MELANCHOLIE / mi našeptává, k čemu se vracet, když všechno je přede mnou, a kam spěchat, když všechno se už jednou stalo. Je ještě příliš brzy umírat, ale na každou změnu pozdě. Ale i jen tak být, zůstávat s ozdobou myšlenky na lásku, je míň než pytel nasazovaný úplňku. Možná jen opakování s respektem k chybám mi poskytne důvod k radosti. Barevné listí padá ze stromů. Zase naposled.

SEN / jsem si nikdy nezaznamenal. Když jsem ho potřeboval do povídky, tak jsem si ho vymyslel. Jednou viděné, natož prožité nerovná se popsanému. Nejsem autentický, leda v datech a pořadí. Vím jak, nevím proč. A proč bych musel všemu rozumět. Tohle nebyl sen, nýbrž obraz, a tak myslím, že nevybočím k žádné stylizaci. Ráno. Jinovatka. Šestileté dítě, blonďáček, sedí v trávě. Nohy má v dolíku. Rukama, dlaněmi z obou stran ochraňuje zářivě žlutý, jakoby hořící květ měsíčku.

POZOROVÁNÍ / Stále postmodernistické fronty na klasický vozík, zboží, pokladnu. V lékárnách zoufale totéž. Dovedu to vysvětlit, aniž bych něco nebo někoho omlouval, ale radši jsem ztichu. Maminku s dvěma taškami, která jde z práce, a maroda, který spěchá do postele, bych jenom naštval. Zato automobil za milión, jen jsem zvědavě nakoukl, už mi otevřeli dveře do salónu a vzápětí do automobilu a vtlačili mě za volant. Zlatníci tak vehementně prstýnky kde komu na všech pět nestrkají, zato vystrkují až na chodník koberec. Jaké znamení doby! V každé ulici elegantní galerie. Zajímal jsem se o kresbu Josefa Šimy. Sto osmdesát tisíc. Přepočítávám: přesně mých čtyřiadevadesát starobních důchodů. A tu je český Honza milionářem a milionář českým Honzou. Tmavé kravaty, tmavé kufříky. Útrata za sto třicet dva padesát, tuzér šedesát sedm pade, občerstvení rovná dvě kila. Varianta dvě: jogurt, káva, objednáno bez cukru, ale když cukr, tedy cukr s sebou do kufříku pod kódovaný zámek. Peníze zpět do haléře. Za pultem je profesionál, usmívá se na oba stejně.

KYTKY / nesmí ležet na mé rakvi. Copak mě to napadlo? Kdybych zítra umřel, byl bych spokojen. Ne s tím, co jsem udělal, ale s tím, co všechno mi udělalo radost. Tolik vzdělaných nebo prostě originálních lidí, tolik hudby, několik nezapomenutelných knížek, klášterní zahrady, nekonečné procházky krajinou, děti, obrazy a v nich to nejcennější, obraz materství, mytologické nebe antiky, gregoriánský chorál, francouzská malířská škola. A že jsem se dožil svobody! A kytky! To, že se rozbujela spousta nesmyslu a nevkusu, to přece není doprovod svobody, nýbrž doprovod nestydatosti, která se může, když je svoboda, pohybovat kudy chce. Tak mě na našich schizofrenických bulvárech aspoň těší záplava krásných a čerstvých kytek. Že nejsou z českého skleníku, by byla chyba, kdyby v Holandsku nekupovali naše slaměnky. A tak když vidím za skleněnými portály banky jásat pestrobarevnou nádheru kytic opředenou zeleným lupením, abych si nešel přivonět! Je tu jako v kostele u svaté Voršily. Něco cinká. Něco šumí. Computery světélkují. Kdyby to tak takhle vypadalo v čekárnách u doktorů. A aby mě pistolníci a všudypřítomné boží oko videokamery nepřistihlo při hříchu, potajmu si sáhnu na kytku. Je dokonalá, ale je umělá. Jaká nouze donutila námořníky stvořit gumovou pannu? Jaký přebytek žene vegetaci do umělých květů?

VÝHLED / ku konci dvacátého století: Praha, panorama Hradčan a tak dále, a tam dále: Tváříte se jako vítězové a ve skutečnosti jste dědicové bankrotu.

PATOS / není hřích, ale musí to být přesvědčivý patos. Přesto pro mnoho čtenářů bude vždycky nesnesitelný. Ať jsou si té averze vědomi, patetik i civilista. Horší by bylo, kdyby se jeden druhému chtěl přizpůsobovat nebo dokonce omlouvat.

DÁLNICE / nestavět! Omezovat provoz! Na návrh vlády, že se má z dálnice platit daň, platí jediná odpověď: Nejezdit! Prodat auta, chodit pěšky, všichni, důsledně, trvale. To je sci-fi. Představíme si ten kolaps, kdyby se tenhle rozumný nápad uskutečnil? A tak je to se vším. Nemáme kam ustoupit. Nechceme, co chceme. Postavíme dálnici a dokážeme, že je to ekonomické, zdravější, dokonce i estetické, a já po ní budu taky jezdit, protože v tomhle světě pěšky chodit nemůžu. Goethe ještě před vynálezem fotografie: „Vůbec nepřicházím v úvahu, že by rozum mohl být populární." Ze současného malířství mizí portrétní umění. Proč asi? Ale mě otravuje uvažovat o příznacích krize, když jsme půl století za katastrofou. Jen chci říct, že jsem už dlouho neviděl dobře namalovaný portrét. A slyším námitky dnešních umělců: Co to dneska vůbec znamená, malovat lidskej ksicht!

NÁVŠTĚVA / příbuzných je vždycky otázka. Na jak dlouho? Co budou chtít? Co jim můžeme poskytnout? Nebudou zklamaní? Návštěva z Německa byla skvělá. Přijel Jiřinin bratranec Petr. Semmačtyřicet let se neviděli. Odcházel jako chlapeček smíšeného manželství do zničeného Německa. Jak málo jsem si uvědomoval, že odsun byl také odsun dětí. Když jsem se přátel v Německu ptal, proč na významných místech je tolik vyhnanců a dnes už vlastně jejich dětí, odpovídali jednoduše: Neměli nic, museli se prosadit. Náš bratranec je odborníkem v něčem velmi důležitém a technickém, čemu nemůžu rozumět, ale my jsme si s ním rozuměli ve všem, co přesahovalo turistickou konverzaci. Nebaví je televize. Mají hodně práce a hodně peněz, ale taky dost času pro sebe. Paní není unavená a má sympatický vztah ke konjunktuře stavebnictví: Barák jsme si nepostavili, chceme mít víc svobody než dluhů. Taky bych měl mít bratrance a sestřenice někde v Rusku. Poslední dopisy z Moskvy: 1936. Když se řekne - někde ve světě, zní to vesele. Když se řekne - někde v Rusku, tak je to propadák.

PRVNÍ SNÍH / mě zastihl v Průhonicích 14. listopadu. Že Sylva Taroucca před stopadesáti lety založí park, z kterého já teprve dneska můžu mít takovou radost, jakou by měl on, kdyby se tu procházel místo mne, ale radši se mnou, to je zázrak kultury. Pamatuju, jaké to bylo překvapení, když jsem si poprvé všiml, že sněhová vločka je malá dokonalá hvězda.

Všechno už tu jednou bylo,
i smrt v cíli,
než srdce udeřilo.
Jen první sníh je první
jako sama Boží Panna.
Andělský noviciát.
Co by chtělo zářit navždycky,
nebo aspoň do konce procházky,
v čerstvé stopě začíná tát.

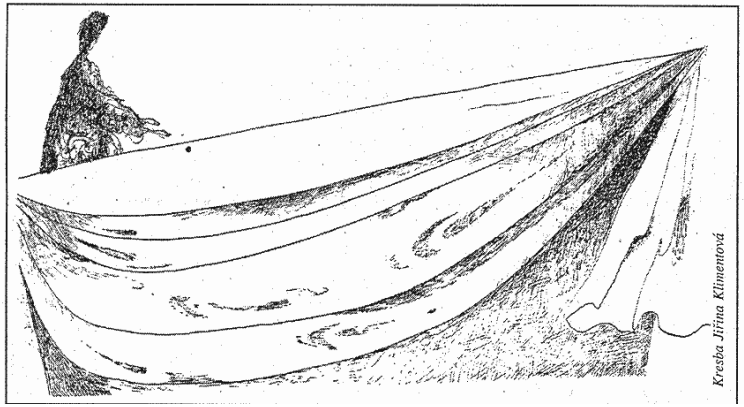

Kresba Jiřina Klimentová

Z deníku spisovatele (7)

ALEXANDR KLIMENT

POZOROVÁNÍ / města Písku změnilo se v krásné prožívání. Jako za starých dobrých časů. Stmívá se. Sníh je čistý. Z kostela několikahlasně vyzvánějí. Domy jsou opravené, barokní fasády vymodelované v barvách. Ticho. Vůně. Bez aut. I ta kulatá banka i ten hranatý Baťa jaksi už samozřejmě dotvářejí atmosféru - jakou? Normální. Hospoda U Reinerů nevyhlíží jen cizince. Pan vrchní je laskavý, kapr výborný, porce neošizená, cena spravedlivá. Čtyři roky po změně. Nemám rád slovo revoluce. Nedovedu chodit na pohřby a všechna jubilea zmeškám. Tady v Písku, v jeho krásném historickém oříšku je změna tak nápadná jako změna kulis z jednoho do druhého dějství. Ale co když se změnily právě jenom kulisy? Ale proč říkat jenom. Copak jedna dlouhá šťastná hodina v Písku na náměstí je málo v celém tom krátkém životě? Atmosféra je všechno! Jako vždycky přeháním. Nevadí.

JIŘINA / je jméno, které má v češtině dvoji povedenou vazbu: k barokní zářivé kytce a ke statečnosti svatého Jiří. Jiřina celý život maluje a kreslí. Brzy nechala užitou grafiku a vsadila, úspěšně, na svoji fantazii. U nás doma, tj. z její stránky, pořád něco vzniká. Zavadím ramenem o polici a už se sypou obrázky. Já nedovedu závidět, dovedu jen o sobě pochybovat. Malíři, ti nadaní, ti si ráno stoupnou ke štaflím - a už to jede. Já přemýšlím, koukám z okna nebo do prázdna, v duchu si řadím poznámky, zkusím pár vět a hned jim zkusím porozumět, což není vždycky snadné, a v noci se budím hrůzou, jestli jsem zas nenapsal nějakou blbost nebo zbytečnost. Nejsem spisovatel profesionál. Ale malý rozsah mého díla a jeho jazyková úroveň vylučují, že jsem grafoman. Co tedy jsem? A proč si vůbec kladu tuhle otázku? Tesaři a malíři tuhle otázku neznají. Tesají a malují. Strýček z Turnova byl malíř. Před revolucí portrétoval v Rusku šlechtice a bohaté kupce. Dožil se skoro sta roků. Říkal: dokud maluješ, dotud žiješ. Krátce před smrtí si zašel koupit zelí a to zelí namaloval. Já když si koupím zelí, uvažuju, jestli ta hlávka taky přemýšlí.

BUFEŤÁCI / to byla originální branže. Už jsem je znal nejen od vidění, mnohé taky jménem. Postávali u Vašátů, v Koruně, v Šárce. Poslední voje, zdecimované jako Francouzi po Borodinu, ustoupily do Metra, ale už i tam je konec. Všude jinde se transformuje na spotřební elektroniku nebo na McDonalda. Šťastní alkoholici, nadšení blázni, u kterých pultíků si vyprávějí svoje nesmysly, z kterých půllitrů slévají slivky, neštítíce se imaginárních polibků na obrubách sklenic? Hyne nejen fauna a flóra druh za druhem, hynou i lidské druhy, které byly více než jen koloritem velkoměsta. Prostě minulost. Intelektuálové a milenci si svoji kavárnu obnoví dříve či později, nebo si založí novou tradici. Barokní vlastenec znovu vztyčí morový sloup. V lokálech svítí bílé obrusy. Ale tahle dernière garde si k nim už nesedne.

BLESK / je název nové firmy nedaleko od nás. Dva ševci středního věku bleskově opraví boty. Jsou veselí, prosperují, protože na všechno stačí sami. Honorář za podrážku vyberou předem, ruční zašívání, teprve jestli se podaří, zaplatím dodatečně. Situaci mají v hrsti, žádné riziko. Jaký rozdíl oproti podnikateli, který už dva roky, jak se dnes říká, rozpohybovává výrobu, která je závislá na mnoha dalších neosobních článcích. Zoufá si: Nic nefunguje, jen upomínky chodí pravidelně.

ZÁSILKY DO ATHÉN / jsou mnohé moje myšlenky. Na procházkách chytám sovy a posílám je tam, kde je jich dosti. Proč ne? Je to jediný můj přepych. Ale přísně rozlišuju mezi filosofií a dialogem, který vedu sám se sebou, se svou horou a někdy s přáteli. Filosofie je vysoce odborná disciplína, rozložená do mnoha vrstev, je to náročná a tvořivá myšlenková práce a taky hra. Když řeknu, že život nemá smysl, tak to není žádná filosofie, ale když už to říkám, neříkám, že si života nevážím a že mě nezajímá tajemství, které mě osobně přesahuje v kapce vody nebo na hvězdné obloze. Nebo když přemýšlím, proč tolik mých známých spáchalo sebevraždu, tak to taky není žádná filosofie. Filosofie nikomu osobně nepomůže. Ale pomoci může přítel a ten může být zrovna filosof. Citát: *Jsi-li v povolání, které má co dělat s duší a svědomím, nemůžeš nevidět otevřené duchovní a mravní rány kolem sebe, nemůžeš si zamlouvat dobovou duchovní bídu. Jeden z léků spatřován v anticky jasném a ukázněném rozumu, v jeho řádu, harmonii a humanismu.* František Laichter: Smysl nakladatelské práce. Úvahy selského rozumu a rafinované diskuse také nejsou filosofií, ale to neznamená, že bych selským rozumem směl pohrdat, nebo že bych se měl bát jít věcem na kloub. Ale zrovna tak jako se nepouštím do politiky, dávám si pozor, abych nefilosofoval, zvláště ve svých povídkách. A že mi teď někdo vnucuje, abych slovo filosofie psal jako filozofie, to mě otravuje. Když, tak se vraťme k českému libomudrctví, ale ono by to jaksi neznělo patřičně profesionálně nafoukaně, takové spojení jako libomudrctví železniční dopravy nebo libomudrctví českého bankovnictví. Budu psát filosofie a basta. Anebo když už v té mánii všechno měnit chcete měnit i Sofii, tak ji přejte, ať se pořád jmenuje česky Žofie a píšte filožofie.

NÁMĚT / na povídku, dneska v noci. Úplně jsem se nadechnul. Tahle bude krásná. Jedná se o skleněnou kouli, ve které sněží. Uvidíme. Chodil za první republiky po redakcích jeden Rus a říkal: U mě na roman, tolko jevo napisať. Svoji náturu jsem zdědil po svém mladším synovi Lukášovi. Čím budeš? Tulákem. Proč nečteš? Když kolem mě se děje tolik zajímavého. Co by sis nejvíc přál? Sedět v listí a skrz větve se dívat na slunce.

KONEČNĚ / mezinárodní soudní tribunál. Doufám, že se nejen ustavil, ale že bude taky soudit zločiny proti lidskosti. Konečně se začíná měnit názor, že nevměšování do vnitřních záležitostí patří ke slušnosti mezinárodních vztahů. Tuhle doktrínu podstrčili nezangažovaným komunističtí vůdcové a jejich ideologové. Jen jestli takový soudní dvůr bude opravdu fungovat. A jak soudit ty, kteří násilí proti lidskosti rozpoutali?

Kresba Jiřina Klimentová

Z deníku spisovatele (8)

ALEXANDR KLIMENT

JAK SE DĚLÁ CHLAPEC / o tom mi v novém románu-deníku s monotónně rozvlněnou fabulací Ludvík Vaculík moc nepověděl. Je záhada, jak se dítko sáním povinně dělá, když už tu bylo tohoto výrobního slovesa použito. Nejvíc o tom ví Panna a Duch. Ale u toho žádný svědek nebyl kromě božího oka, v němž zrovna chyběl jeden úhel. Archanděl už jen s příslušnou informací kontaktoval postiženou. Germán zhrublý krátkým létem a dlouhou zimou jednu ze základních vlastností živé hmoty nazval pohlavním provozem. Ale víme, kupříkladu z provozu železničního, že i když výhybky ve špičkách rachotí do taktu výrazněji než Ludvíkovy autentické postýlky, z provozu samého se nedozvíme vůbec nic o pasažérovi, který cestuje odněkud někam a jehož jízdenka je nepřenosná. Bez metafyziky není lásky. Bůh stvořil ženu, matrace vyrábí průmysl. Když se pátý pánský úd mění v klacek a x-tý ženský otvor v kanalizaci, jsme v pasti nihilismu. Ivan Klíma už na tohle téma dávno poznamenal: Místo abys měl radost, taháš pytle cementu: Kniha není tragická, je smutná jako celá naše svoboda, sobecká a ješitná. Láska k chlapci, kterého ne-„udělal" (L. V. 1993), nýbrž který vnikl „navzdory" (L. V. 1967), originálního žurnalistu neuchrání od samoty. Osud mu sebere všechno, i to, co neměl. Jezulátku, které se narodilo z úhoru erotiky, je třeba se klaněti, nikoli na ně hledět jako do zrcadla, jako na svěžejší obrázek sebe sama. Zajímavé téma pro hlubší úvahu: Národní moralista v Brixenu lásky. A tím mám přečteno. Beru si za povinnost jednu uměleckou knížku měsíčně. Ale románky mě otravují, myšlenek je málo, zážitků ještě míň, i když čtu pomalu, pozorně. Civilní rétorika se spotřebovává sama v sobě. A přitom patřím k lidem, kteří rádi zaplatí vstupné, když to stojí za to. Lakonický Kosík ve Století Markéty Samsové: *koště jakožto náhrada za poslední pomazání.* Golo Mann v Dějinách Německa: *Na vítězství je vždycky něco, za co je třeba se stydět.* Ale abych se nevytahoval, že jsem tak kulturní, Kosíka i Manna mi dal pan ředitel Pochop zadarmo. Vstupné do parků a do kostelů neplatím, vstupné platím jen na záchodech, což mě uráží, ale někdy je třeba urážku přijmout se vší pokorou, to když se pravda stane potřebou. Dvojnásob mě uráží, že ženy za totéž musí platit dvojnásob. Z těch hajzltypů, už to nejsou jen hajzlbáby, ale také tváře svědčící o meditační schopnosti, snažím se lehce konverzačně vydobýt myšlenku o tom, co znamená existence v podpalubí. Zatím jsem nedospěl k žádnému objevu. Jsou to sfingy, mlčí, nebo dávají hádanky, které by nerozluštil ani kamarád Oidipús.

KONEC EVROPY / se odehrál nepozorovaně, bez hlasování, bez práporů na půl žerdi, bez salutování kapitána na můstku, bez písničky Blíž k tobě, Bože můj, zatímco Titanic jde ke dnu. Vysoký lord vyjednavač pro B and H prohlásil, že dosavadní jednání ztroskotalo a že je potřeba nové iniciativy, která spočívá v tom, že se nachází, co je ztraceno. Nevelký úděl Evropy s pěti kulturami, čtyřmi náboženstvími, třemi národnostmi, dvěma abecedami a jedním jediným lidským nesmyslem v blešim pytli nemůže nadále existovati jakožto jedna hospoda se společným motivem: sedíme tu spolu a nepsaná pravidla spolehlivě platí jako naše peníze a dluhy. Nic takového! Na Balkáně se zase pomlátili a my musíme uznat jejich právo na sebeurčení prostřednictvím zločinu. Prohlášení zaniklo v kyvadlové dopravě lahůdek pro pracovní snídaně diplomatů mezi ostatními deklaracemi, které nikdo nedodržuje. Světská knížata! Do polepšovny vás nedostanu, tak vám aspoň doporučím zaručeně úspěšnou metodu pro jednání: Sejděte se ve studené tělocvičně na dostřel znepřátelených stran. Sedněte si na kozy, koně a švédské lavičky. K pití vodu a do kapsy jeden večerejší rohlík. A povinně s sebou po pravici stárnoucí manželku a po levici mládnoucí milenku. Ještě před polednem bude vše spravedlivě dojednáno. Jenže my už zase zasedáme v přepychu tisíc kilometrů od místa činu. Za jedním stolem zločinci s rukama od krve, s rukama od peněz. Zádušní hostina za myšlenku Evropy. V kuloárech se s pohrdáním baví ruským utrpením esteticky uspokojení, že ten epileptik Dostojevskij je konečně na kolenou, a přitom nevidí, že carská doktrína slaví vítězství: Můj stát je tam, kde je můj bajonet. Politika bez kapky fantazie. Jako už tolikrát, jako v Mnichově: na mapě Evropy se dobře naobědváme a ke kávě a koňaku vezmeme do ruky tužku a gumu a nově usmolíme hranice podle ultimát gaunerů. Přátelé Evropy, všechno je ztraceno, nově mluvit neumíme a staré řeči nikdo neposlouchá. Právě teď, v umírajícím Sarajevu, přebírají iniciativu jiní. Položte si tu otázku - kdo? Tohle vědět je důležitější než úroková míra nakradených vkladů.

KALIGRAFICKÝ PARAZIT / zasahuje do mého pozorování. Graficky není tak dokonalý jako v Paříži nebo v Londýně, ale rozsahem už také v Praze předvádí, co liberální Západ umí cestou na Východ. Počmárané kostely, mosty, dokonce i celé vagóny metra zvnějšku. Kdo a jak to svede? Doporučoval bych v každé městské části zřídit panoramatické tabule, tam by se mohli tihle výtvarníci cvičit ve svém umění zkratek. Jenže oni chtějí být anonymní, chtějí lézt i na nedostupné komíny a chtějí konat něco zakázaného. Polehčující okolnost: tenhle plevel, který je druhou tváří reklamy, nemusí platit spotřebitel v ceně výrobku. Souboj obce s vandalem, který se naučil kreslit a psát, je beznadějný. Zato ornamenty ve sněhu, stopy zvířátek a dětí! Kam se hrabe celá postmoderna. Vizualizace nitěrného obsahu spontánní aktivity tu vytváří texturu zcela nových obsahových dimenzí v nejčistším materiálu, to jest sněhu, a výtvarný akt výkonu minimalizuje do pouhé stopy, jejíž pouhost můžeme nazvat univerzalitou, nezcizitelnou komerčním zneužíváním kultury, neboť sám tvůrčí efekt počítá s vlastní anulací, to jest táním (sněhu). Srovnej: Mediterání Picasso (ovšemže bez sněžných konotací) jde se bosou nohou vykoupat. Jeho stopu spláchne vlna moře. Ale jedno mi na těhle jednoduché radosti vadí: červené sáňky z umělé hmoty na bílém sněhu. Sáňky mají být dřevěné a k bílé patří jiná červenost, červenost šípků zapomenutých na keři od léta, červenost vlněné čepice a tváře pod ní. To ovšem dětem nevadí. Tradice a vkus nejsou do určitého věku v konfliktu s legrací. Potom už je pozdě. Kupte si umělý vánoční stromeček a uznejte, že je jako živý a že je vlastně i z hlediska smetáků i z hlediska ekomoralismu praktičtější než ten padavý. Budou vánoce. Nejradši bych se zastřelil, ale jdu balit dárky. Cesta za zbrojním pasem je stejně obtížná jako lustrační cesta za čistým svědomím, od mafiánů nic nekupuju a tatínek, rozený v Sanktpetěrburku, mi z Ruska nepřinesl šlechtickou pistolku, nýbrž holou větu: Co se nám, Čechům, může stát. Jsem těhož, po mamince Čech od Jizery, poloviční mínění.

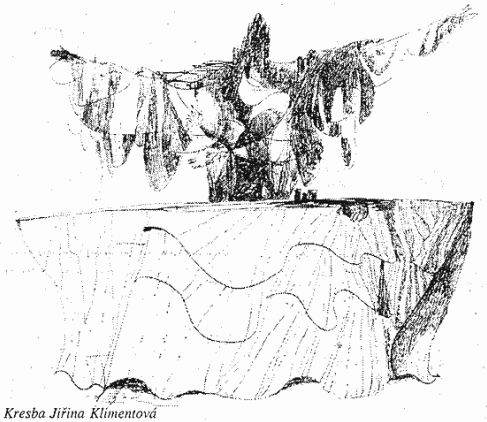

Kresba Jiřina Klimentová

Z deníku spisovatele (9)

LUDVÍK KUNDERA

7. 12. 1993: Volá Dušan Karpatský, abych započal o měsíc dřív, než jsem byl přislíbil. Záskok za Ludvíka Vaculíka. Za Vaculíka vždy! Ať okřívá. Tak tedy to hemžení v hlavě i kolkolem budu po 4 týdny házet na papír. Sníh se dosud drží, přimrzlý přes noc. Hned poté volá Ľubomír Feldek, s nímž morgensternujeme, že získal české občanství. Dosud žádný nápad na novoročenku. Ni čas. V poklusu telefony, průjezdní rychlonávštěva, pošta, v poslední minuté stihám autobus, byť stojí před domem. V Brně sezení Společnosti Jana Skácela, i Opelík vážil cestu. Zádrhel: [...] Rozdává se naštěstí Třináctý černý kůň, čtu si malou recenzi na našeho dávného kanárka. Pak pádíme se Zd. K. do Domu umění: skácelovský Podvečer Q: plno, kniha se rozprodává. Řeční uštvaný BS. Speciální skladbu napsal MŠ. Provázcí recitují. Zpět v noční vánici - špína na chvíli pryč. Letos přece jen zelené jmelí - bývávalo pouze pozlacené... Pohled z okna: sněží. Do postele ve 2.35.

8. 12.: Brzy ráno odhrabávání sněhu před domem. Pak ještě usínám. Volá Alena: ztratila všechny klíče. Z Olomouce volá FV, abych své přednášky vtělil ve skripta. I tento „zánr" tedy! Korektury řečištních kapitol (KMT, JH a dál), spěšnosti, náhle „poštovské panáček už trábí", kalup. Večerní hřbitov pod sněhem. V rozhlase Naprosto lhostejné, má hra o Himmlerovi. Po čtvrtstoletí nová premiéra. Čistotná režie. Pár slov do novoroční ankety. Píše JH: „...užitečné si v paměti listovat. Ale je té minulosti příliš mnoho a svádí k sebetrýzni." I. H. z Trenčianské Teplé posílá hromádku novoroční grafiky, „poněkud slovenské", podotýká, ale: proč ne? Ošidnosti „deníku": vnučka K. *V čase kdy děti opouštějí domov / zblblé novými hitlerčíky a kvasem hormonů.* Měl bych být - po devíti měsících! - vlastně v Praze: Mlýn aneb o překládání. Ale - nestihl bych ráno Brno. A ve hře jsou nevypočitatelnosti sněžení. První novoroční pozdrav: Apollinaire, Zavražděný básník - srovnávám se starým vydáním z roku 1925, na němž se podílel Seifert, obálka Teige - Mrkvička. Jak jazyk stárne. Nový překlad úměrně mladý. Půlnoční autobus z Brna zřejmě nedojel.

9. 12.: Odměk jak hrom. V autobusu marné pokusy číst. V Brně leje „jak ze všech světa konví". Aula se plní samými zmoklíky - třetí z přednášek: Benn a Loerke. Minule (Morgenstern a Arp) to bylo veselejší. Začínám bennovskými paradoxy: „Aristokratickou formou emigrace je armáda." A: za 13 měsíců nacismu 13 roků umlčení. A co naše generace?? Poté všeliké konzultace. Venku velkoměstská břečka. Vzpomínám si: *Čím se obrnit proti břečce? / Čím proti flétničkám?* Tehdy (70. léta) vše se hned přesouvalo v podobenství. V sauně se na chvíli rozplývá tíha, „jak děti dětí námi mávají". Jinak běžné etymologizační hříčky, v odpočívárně pak nás polovička pospává; „předvánoční únava", podotýká I. Š. Pražský host ET v Rosa coeli, hudební MŠ, malířský MŠ, stále uštvanější prof-prof. (tak!) BS. Málo místa. V autobusu vztek: za autorské výtisky lipské antologie mi započítali clo a daň z přidané hodnoty. Uvědomělá akulturnost. Odbouraly se i tiskopisy. V civilizovaných zemích platí „imprimé 50 %". Doma mě trápí „útvar tzv. zdravice". Spát v 1.40. Za půl hodiny se budím „jakoby ráno". A pak v hodinových intervalech až do sedmi.

10. 12.: Sníh z 90 % pryč. Už je těch Brn trochu moc! Dnes naštěstí chvíle málem historická: inaugurace vysokého učení výtvarného, tichý brněnský sen se splňuje. Z lesa rektorů a děkanů v různobarevných hábitech a s rozličnými, zčásti komickými biréty vyčnívají dva civilisté: odmítli kostým? Běda, jsem nestor, musím pronést „zdravicí". Vzývám „chuť k pokusům, být ozlomkrk", za pateré houfy uměn přeju „neklid, nepřizpůsobivost, schopnost modelovat si svůj sen". Já vím: samozřejmosti... Inu. Ve tři doma, na poště Listopad: Daleko blízko. Mám vánoční dárek pro dceru. Kormutlivé telefonáty, relaxace u TV. A čaj! Osvědčuje se dvojí večerní dardžiling. Napřed z první sklizně (First Flush - jak mladé víno, skoro ještě burčák), za dvě hodinky z druhé (Second Flush - víno již vyzrálé, klasicky „tvarované"). O půlnoci jak rybička. Venku liják. K „rodinnému" p. f., tradičně ke grafice Ludmily Jandové, hrstečka prvních veršů: *Přou se a přou se / čtverec a kruh / Někdy se vylomí / jak zub / Jindy je mu (kruhu? čtverci?) / ve vyšinuti skoro dobře.*

11. 12.: Potíže s deníkem. Mimo jiné s fixací stupňujícího se kolotání v nás i vůkol. Mnohé natotata uletí. Honíš „světoborný nápad" a jádro věci je nýbrž rozmachuje se. Že by? Kéž by. Posezení „U sochy" s mladými, poněkud ovíněnými kursisty, pardon: kurzisty, louskajícími němčinu. Jeden hoch nadhodil otázku, jak si vyložit přeplněné Staroměstské náměstí v únoru 1948 a v listopadu 1989. Napodiv těžko se vysvětluje srpen 1968. Zájem o intermezzo 1945-1948. Poněkud tajuplné, většinou se prostě přeskakuje. Pak jsem si vzpomněl na to, jak tuhle v Berlíně sedm německých básníků a jeden anglický hýřili konjunktivy (käme, bestünde, brächte...), ale učitel hloučku mi vyložil, že je to tvar mrtvý, ani v učebnicích prý se už nevyskytuje, platí jen indikativ. Škoda té šance německého slovesa, té schopnosti vyjádřit váhání, pochybnosti, nejistotu... Ale i očekávání. Marné pokusy přeložit do němčiny jedním slovem „bývávalo". Tudíž chvála našeho vidu slovesného. Uplatnil jsem dva dávné vtípky. Nejkratší německé slovo? Aa. Je to název tuctu řek či říček. (V jedné z nich se kdysi utopil Tyrš.) A nejdelší německé slovo? Máte je mít: Oberammergauerpassionsfestspielkräuterdelikatessenklosterfrühstückskäse. V Netopýru později o sudetském zauzlení: za stolem dvě třetiny Němců. Nešťastná (či typická?) volba mluvčího Landsmannschaftu: těžkopádný relikt minulosti. Mají 120 000 členů, ale ohánějí se málem čtyřmi miliony. Stoupne nám hladina žlučí? Sotva. Příliš chabé. Tigrid a historici však na úrovni. Tradičně zdrženlivý Přidal neodolal jemné ironii. Na dobrou noc: *Kruh se rozhodl / vyloupnouti se z obdélníku / Jak si počínal? / Nerad by ztratil renomé / o samostatném bytí / ani nemluvě.*

Ludmila Jandová, Novoroční tisk 1993

12. 12.: V ranním snu přesuny jakobystředověkých vojsk, motám se mezi samým plechem. V rádiu další část Demlových Šlépějí: ano, mluvnost, jak ušité pro hlasitý přednes. Nadávat umí jak nikdo jiný. Nadávky = básně. Technika břeskného střihu. Venku poprašek. A opět Brno, hrome! Opět Společnost, tentokrát Jiřího Mahena. Jenž pořád zneklidňuje, to je dobré zjištění. I dost bílých míst pro badatele. V každé knize aspoň jedna nálož. Jen mít šikovné nůžky a dobré lepidlo. Bulletin mahenovského střihu? V autobusu zpátky další varianta: *Kruh rozhodl se / obrodit svou existenci / I vydrolil se vyloupl / z věznice obdélníku / Dosud se dere / s líbým skřípěním / dosud se nekutálí! / Ani čtverec / se ještě neodhodlal / napodobit bagančata...* (3.05).

Z deníku spisovatele (10)

LUDVÍK KUNDERA

13. 12. 1993: Nejnejnej - - - choroba končícího roku. Na otázku po nejmilejších básnících mám už léta v zásobě tři jména: Arp, Halas, Ferlinghetti. Ale do odpovědí po nejmilejších básních se mi vloudil i jeden Rilke. Abend - Večer:

Pozvolna večer svoje roucha mění,
jež staré stromoví mu podává;
hledíš a krajiny jsou v odcházení,
k nebesům jedna, jedna klesavá;

a zbýváš, nespjat zcela s tou ni s onou,
nezcela temný, jak dům mlčení,
nezcela jist si věčnověčnou zónou
jak to, co hvězdou stoupá v každém dni;

a zbývá (nerozpletitelné, vím!)
ti život, obrovitý v tesknem zrání:
je v tobě, v chápání i v unikání,
střídavě kamenem a souhvězdím.

Setkání s přáteli po letech: čas - drsný sochař - zapracoval. I na nás ovšem, jak čtu z jejich tváří. Když nás onehdá v Berlíně málem po čtvrtstoletí spatřil Rainer Kunze, pronesl s rozkošným německým přízvukem: „Ješišmarja!" Kontroval jsem po rakousku: „Jessusmarilija!"

14. 12.: Strach z poryvů telefonu. [...] Je tradičně a předvánočně hustý, pilný, halekavý. Novoročenky považlivě houstnou, aniž jsem s to odpovědět. Rušíme Brno (vernisáž P. H.), rušíme i procházku. Pár plynulých „ploch času" pro Benna. Listuji nultým číslem Univerzitních novin. J. M. taktně připomíná sliby (aby nepřešly v dluhy): Lacina, Matal, Zábranský. Kunštátské noviny opět ohroženy: peníze...

15. 12.: Nic než práce. Celý den překládám Benna, i dopisy jsem nechal plavat. Zas jednou nahuštěné rýmování, ale žádné - dnes tak módní - přibližné polo- či pa-rýmy. Jen provizorně kladu mírní - vyvřeliny, v korektuře se shůry jistě snese něco lepšího. Rozpaky nad významově zcela věrným, ale otřelým osud - dosud. A pak nad stýská - stiská - - - rým sice gramatický, to jest laciné ráže, ale relativně nový: rozdíl ý - i... Vpodvečer jediné přerušení, ostatně vítané: V. H., nakladatel ze Šumavy, kde prý je sněhu méně než v Kunštátě. Přináší knižní dárek: Milada Součková: Sešity Josefiny Rykrové. Jedna z malá knížek, které jsem si hodlal koupit. Šetřím si na mezisvátčí! S V. H. kujeme Třináct prokletých. [...] A 2. vydání Slovníku literárních pojmů. 1976 byl té knížce „pokryvačem" František Tenčík, ale vydání se nedožil. [...] Cenzura ta či ona tehdá knihu znešvařila: připsaná socrealistická hesla atd. Očistit! Po půlnoci neodolávám v TV starému jazzu. A uklízím vrácené věci po výstavě Skupiny Ra. Chybí jen jedna kresba - což je vlastně úspěch, že ano?

16. 12.: Obligátní čtvrteční Brno. Předvánočně běsnivé. V autobusu, v tramvajích, na ulici pouze dvě témata: Rusko a vajíčka. Z prvního zřetelně čiší obavy, ne-li strach; druhé spíš vychutnává absurditu situace. Na fakultě už předsváteční odliv. Vždycky mám přednášku delší než daných 90 minut a musím v poslední čtvrthodině shrnovat, škrtat, improvizovat. Pozdní nabírání zkušeností! V sauně - bohužel nikoli na sněhu - si na nás „destruktivní lingvista" M. C. vymyslil tucet hádanek, chytáků a podšitých otázek - dobrý trénink. Brno = maloměsto? Potkávám kdekoho. Před saunou mi už z dálky kyne podsaditý muž. Poplácávání, citoslovce. Rozhovor jak na rosolu, abych vyluštil, odkud se známe. Z totálního nasazení v rajchu? Z vojny? Nic z toho nevychází. Loučím se, poněkud ukvapeně, s Neznámým. Čtvero výstav. Utkvívají nehonosné, až puristické šperky Pavla Herynka. A jeho „žebříkové konstrukce". U dcery. [...] Doma nový souborný Lautréamont. Tři čaje.

17. 12.: Den všelikostí? 12 veršů z Benna: hlavolamy. Zpřesňování „definicí" pro ceylonské čaje. Vánoční strom, nikoli stromek, pro Milotice. Složenky. Ryby. Pár korespondenčních spěšností. V ledovém vichru u rybníka náhle JMT s chotí. Později s nimi sklenka milotického červeného, těkání v knížkách a záměrech, vyprávění o cestě do Němec. V jednom z parků sokl s nápisem Puškin. Socha nikde. Žena milosrdně soudí, že je „v opravě", já si myslím spíš, že ji někdo ukradl (bronz?), anebo něco ještě horšího. J. plesá nad bohatou výstavbou umělých zřícenin, zřídka vídaná ultraromantika... VMW volá v euforii po dvořákovském koncertu v Karlových Varech. Pokračuji v čajovém „bádání". Pro popíjení čaje přes den lze doporučiti východofrízskou směs z pomezí severního Německa a Holandska. „Jen pro tvrdé muže," praví vídeňský prospekt firmy Jäger (hned vedle opery). Výrazné aróma, drsnost dozrávající na patru, snáší i tvrdou vodu, jakoukoli vodu. (Vodě věnovat v Knize o čaji zvláštní kapitolu!!) Dopíjím poslední šálek javánského čaje, nejlepší je po době deštů, v srpnu a září. Probouzí prý schopnost rozpomínání. Pro zvláštní aróma (flavour) se těžko hledá české slovo. Sladové? *Pozdě k ránu / vyhlížím hvězdy: nejsou / Přes pocukrovaný rynk / běží toulavý pes / Na dvoře vichr / klepe na všechny dveře / zatímco já / v teple / posedle střádám / slabiky.*

18. 12.: Najednou až po uši opět v dadaismu - v roli „historika". Jak udělat ze dvou knih jednu? Některá ze slov, která se vahou televize a rozhlasu podařilo znechutit: Svěžest. (Dnes jsem slyšel: „Jistota naprosté svěžesti"!) Nicméně. (Dokonce „ale nicméně" nebo „nicméně však"!) Zmiňovat. (Bez „se" - to už je prohrané...) Rodina se baví Indiánským během Terezy Boučkové. Musím si to přečíst. Po dlouhé době jdeme na chatu. (25 minut za vsí do kopce.) *Myši byly milosrdné / Pasti sklaplé, nic nesežráno / Pár bobulek na keři pámelníku / přivolává sníh / A ejhle: pomalu se snášejí / velké mokré vločky / Ostrý pach lužovky / však přivolává jaro / Jsme proti.*

19. 12., neděle: Konečně Alenin úlevný telefonát. [...] Přesně v 10 dva ohlášení Františkové: F. M., venkovský lékař, F. V., úředník čehosi odlehlého. Oba vášniví a zasvěcení sběratelé, hlavně knih. Blízký vkus. Předkládám břitký čaj „s odborným komentářem" a dávám k lepšímu noční nález z čínské čajové čítanky „Ch' a-su":

Vhodné chvíle, kdy piti čaj: Když jsme při myšlení vyrušeni / Při dobrém rozhovoru za hluboké noci / Když tichounce poprchává / S přijemnými přáteli a štíhlými konkubínami / Když děti jsou ve škole / V bambusovém lesíku za jarního večera / Pod neobyčejnými skalami. Nevhodné chvíle: V divadle / Při otvírání dopisů / Když děti nejsou ve škole / Za prudkého lijáku. Při pití čaje jest se vystříhati: Nevlídné obsluhy / Špatné vody / Peněžních starostí / Početné společnosti. Bezpodmínečně nutno se vyhýbati: Křičícím dětem / Hašteřivým ženám / Zvástavým lidem / Hlučným ulicím.

„Vždyť to je ta novoročenka, co ji pořád nemáš!" volá z kuchyně žena. A je to tak. Jen realizace mi dá do těla.

Po obědě (bažant, synův sokolnický úlovek!) na skok v Boskovicích zhlédnout sbírku Skupiny 42. Excelantní. Oba hosté jsou jak uhranuti. (Jedním malým Hudečkem bych nepohrdl.) Potom přes Bystré a Políčku do Osíku, kousíček od Litomyšle - za Jandovými. „Nic v ateliéru nemám," praví malířka, „běží mi výstavy ve Žďáru a v Hradci." A pak se probíráme stovkami listů a obrazů, dvěma Křižovými cestami, famózním Zvířetníkem, skicáři, které značkují ušlou cestu. Úctyhodnou. Návrat (s dary) za monumentálního lijáku, „nevhodného k pití čaje". (Spát v 2.55.)

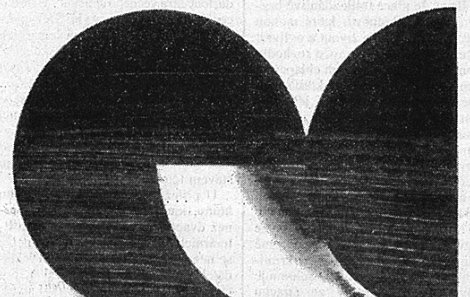

Pavel Herynek, Brož, 1987 - eben a kov

Z deníku spisovatele (11)

LUDVÍK KUNDERA

20. 12. 1993: Volá zájemce o mou Knihu o čaji. Jen ať biče práskají, aspoň mě uženou. Teď bych však potřeboval vymyslet „adjustaci" své čajové novoročenky. Nápad se nesnáší. Nořím se opět do dějin dadaismu. Tož tak. Na poště fronta. A houstnou přízraky takzvané adventní nervozity. Ale možná, že je to vinou toho těžkého koberce nízkého tlaku, jenž na všechny naléhá. U autobusů víc blažených opilců než obvykle. Koledy houfně odevšad. Večer zasedání obecního zastupitelstva. V životě jsem tolikrát nehlasoval. Nerozlišuji dosud dost dobře, co jsou osobní antipatie a co stranické protitábory. Inu. Lítají statisíce a miliony. Když se nakonec mluví o Kunštátských novinách, rázný sestup na stovky a tisícovky: kultura = chudinská oblast! Učitelé abdikují na redaktorství, sotva se naučili lámat, sotva přišli na chuť řemeslu. Důvod stejný: nadělali si hrst nepřátel a rodiny se bouří. Utrhuji se k prohlášení, že nemá-li novinář nepřátele, je špatný novinář. [...] Schůze trvala 4 a půl hodiny. Uf. Mezitím mocně, ale mokře nasněžilo.

21. 12.: Den podivně pohltil sám sebe. Pochůzky, nákup, pošta, několik přání do cizin, několik díků (za knížky). Kniha o čaji: probírám se svými náčrty i „literaturou předmětu". Nevypadá to zle. Jen básní o čaji, což by měl být apendix, jaksi moc nepřibylo. Převládá dojmologie, ve vztahu k čajovému tématu amatérština. Rozpravy o pořádku: mea culpa. [...] Píše Ivan Jelínek o rukopisu svého románu Potapěči: „Poslal jsem jej Železnému na naléhání Jana Křesadla, který je psychiatr dosud zde fungující v Chelmsfordu, nedaleko Londýna. On teď v Pražské imaginaci vydal velmi pozoruhodnou knížku poezie Vertikální spilání, která se mi velice líbí." Náhoda: od téhož Křesadla na stole přede mnou leží sbírka Sedmihlásek a jeho Dvacet snů, vzácně přitažlivá četba! Po půlnoci šálek Keemunu. Ale v roztržitosti jsem použil převařené už vody a všecko jsem pokazil. Keemun (z provincie Anhvej), někdy zvaný též Imperial, je čínská klasika, čaj pozdně večerní či hluboce noční, velmi měkký, jemný, nálev temný. Obsahuje málo teinu, ale i taninu, proto jej lze doporučit i citlivcům s chabým žaludkem, ale pozor: čas vyluhování je extrémně krátký, pouze dvě a půl minuty! Porovnávám Feldekovy překlady s Hiršalovými a hlavně s originálem. Půvaby morgensternovské slovenštiny! *Dve fľaše stoja pod lavicou - / tenučkokrká s tučnolicou. / Aj by sa dali dokopy - / no kto ich túžbu pochopí? // A tak pár sklených očí hľadí / smutne na modré nebesá, / odkiaľ však nikto nehne sa / dávať ich dohromady.*

22. 12.: Obecní xerox, konečně vyrobena novoročenka. Chudá, ale naše. Text z čínské čajové čítanky, provázený japonským znakem - kresbou. Co my víme, třeba to znamená: Vlezte nám všici na záda. Pocit stálého zpoždění: Benn pořád s mezerou, Trakl (porovnání starého překladu s textem kritického vydání) toliko načat. K jedenácté v noci Honza s prozatímní jen várkou vína. Obřad stáčení. Ze šloufku chutná! Po půlnoci jako včera: šálek Keemunu a Feldekův Morgenstern. Ve 2.05 vydýchnutí na dvorku: voní sníh. Ale nepadá.

23. 12.: Po celý den černočerná mračna, nadítá sněhem, a v řídkých přestávkách břeskně tnoucí, nepřirozeně šikmé slunce. Ach ano - jsme po nejkratším dni roku. Brno je k nepoznání, přímo běsní. Šokují staronové fronty - na vánočního kapra, na sudové víno, na ovoce a - nastojte (jak se hezky psávalo) - na knihy. Vleču syna do nábytkářství, kde mám vyhlédnutý velký kuchyňský stůl, aby se za něj vešel „celý rod". Syn mi ten kup všelijak vymlouvá, i odcházím v rozmrzení, že celoroční předsevzetí nesplním. Neschopen najít ten pravý textilní dárek, vysílám tím směrem dceru a syna (uspějí!) a sám, byť v poklusu, smazávám hřích: málem už promeškanou výstavu Václava Zykmunda. V obrazech sebrání hodně náhodné, ale malíř z rodu divých (a mistr v umění dělat si nepřátele) je konečně vyvolán jménem, fotograf pak je doslova objeven, jakkoli snímky po půlstoletí pobledlý. Kochám se záznamy našich dávných „prae-happeningů", pak kdosi rozsvítil světlo, i zastyděl jsem se, že čumím na sebe sama co mladíčka, a prchám. Ukvapeně. Sauna poté řízná, jak býti má, ale u bazénu bolestivě ruší decibely takzvané hudby z reproduktorů na okolním „vánočním trhu". I prodlužujeme akt pocení a zkracujeme bazénové zchlazení. Témata předvánočně kolotají, aby se ustálila na mizerabilním jazyku populistů, těch žvástalů, předpokládajících (možná reálně), že zítra nikdo už neví o slovech z dneška. Výjimečně vyjíždím z konečné - Zvonařka kormutlivější než kdykoli jindy. Doma velehora práce. Vlastně prací. 3.35 - to jsem to teda přehnal. A moc. Co a jak ráno??

24. 12.: Jsme nuceni smířit se s tím, že Štědrý večer bude bez sněhu - v tradici nesčetných černých Vánoc. Patří ty bílé, takzvaně klasické Vánoce k iluzím, k sebeklamu o rajském dětském věku? Prý nikoli, praví rovesníci; ale obyčejně hned zaváhají. Záhy příjezd rodinného fragmentu, kabele napovídají, že tradiční slogan „Letos žádné dárky!" bude opět narušen, ne-li rozbit. Běžný průběh: snaha o úklid (stůl nezvládnut), symbolický oběd (čaj a vánočka), rituál ochutnávání. Pendluji vertikálně i horizontálně: mezi 1. patrem (kde je smrček) a přízemím, kde je borovice (ten luxus!); a mezi přízemím a „dílnou" vzadu přes dvůr. Kdysi to byl chlév, pak elektromechanická dílna, dnes „filiálka knihovny". Tradičně tam pálím papírový odpad. Na hřbitově světýlek dost, jedno dáváme na hrob FH. Přemáhám bez komentáře olověnou melancholii - i ta je tradiční. Hromosvod verše? Nevynořuje se. Večeře beze spěchu, to je novum, to tradiční není. U stromku dělám, opět v duchu tradice, „moderátora". Ale vtipná kaše jaksi vyschla. Vše naštěstí napravuje pointa: velký oválný stůl do kuchyně - vysněné stalo se skutkem. Když jsem jeho prototyp včera v Brně obkružoval, byl už v Kunštátě skryt pod gaučem. Syn se mnou sehrál povedený tyátr. Všestranně pozvednutá nálada! Radosti darování, dokonce polodětský výskot. Zkoušení svetrů, roláků, košil. Svod televize, jen semotamování: Božena Němcová s prvky hororu, slovenská andersenovská pohádka (česky mluvená), cosi amerického (příliš černý vstup), cosi japonského, Hejmistře, Vrchlický. Zlatý hřeb: Bachova houslová fuga. Těsna (strette, Engführung) - tematické nástupy těsně za sebou, „stupňování kontrapunktické hustoty". Po tom všem za mírnosti vína četba. Žádné studium, žádné bádání, ale blažená lektůůůra za shody přítomných duší. Spát brzo: 2.05. Venku je po dešti. S veršem neuspěl.

25. 12.: František Martin Pelcl píše, že slovo koleda je „od kolju - sekati a led - das Eis, protože se po Vánocích seká led". Počasí se prosazuje stále naléhavěji ve stylu starých kronik. A la: Ten rok napadlo tolik sněhu, že vlci v noci pronikali až na náves. Nebo: Ledy šly celé tři dny a 21. začala voda opět opadávat. Pro dnešek a u nás asi takto: Ranní poprašek přešel během dne ve sníh. Hurrah. Takže: proprat si plíce procházkou. Potom jsme zmontovali stůl a za půl hodiny už na něm obědváme, vyzvedajíce jeho přednosti. Že je tak banální věc nehodná deníku? Popírám! *Svátečně usedáme / pochvalujíce si a vychvalujíce / Jaká to novost i stabilita! / Co místa najednou uprostřed oválu! / Jak lahodný je diagonální průhled místností! / Kolik náhle variant stolování! / Jaké možnosti sklenek! / Věc jménem stůl / najednou výmluvně zve.* Tamtéž tedy probírka vánočními knihami: Queneau, Handke, Čep - ale ne, žádné výčty. Jedna knížka za tucet: Milada Součková, Sešity Josefíny Rykrové. Velká, dlouho utajená Dáma české poezie! Ročník 1899! Plno Prahy, lidí, jmen, rostlin. Jako by znávala Vrchlického... Roman Jakobson bystrozrace našel v mnohosti krátkých veršů ten klíčový: *Některé předměty jsou drobné.* Mezi četbou TV, někdy jen akusticky: starý kousek o Dumasovi (autor zapřen), indiánka s betlémským motivem, Arabela po letech ve znamení pokleslé všehochuti (jsou však dny odpouštění, promíjení...). A pohádky, pohádky - co je v nich krutosti, lstivých pohnutek, úkladů, pletich, ba sadismu! Realismus? Ještě mezigenerační rozprava...

26. 12.: Vnučky, vnučky!! Obě ve znamení Štíra... [...]

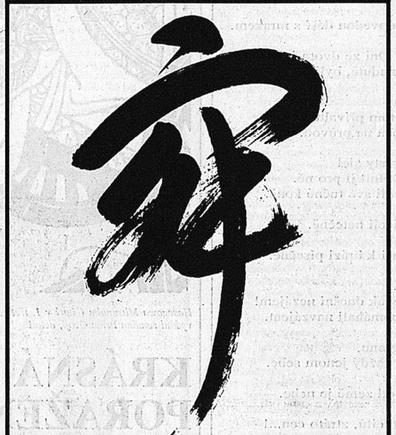

Z knihy Sóšicu Sen XV: Cesta čaje, mysl čaje. Pragma; Praha 1991

LITERÁRNÍ POŘADY V ROZHLASE

13. - 20. 1. 1994

PRAHA:
Četba na pokračování:
Čt 13. až So 15.
(9.00 a 22.00) E. Whartonová: Až potom
Ne 16. až Čt 20.

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 13. až Út 18.
(08.30) V. Hugo: Muž, který se směje
St 19. a Čt 20.

(04.00) R. Thákur: Básně posledních let
(07.35) Čteme Písmo - Geneze VI
(10.30) J. Červenka: Zrození duše
(10.45) J. Deml: Šlépěje
(14.30) B. Naughton: Tajemství
(17.00) V. Fischl: Setkání (5)

Jak dnes MLUVÍME PÍŠEME VÍME (64)

S novoročním blahopřáním se do našich poštovních schránek slétly houfy pohlednic. Na mnohých z nich se v zasněžené krajině nebo pod dvěma sklínkami a starodávnými hodinami skvěla dvě písmenka - *P. F.*, jiné se nespokojily jen s touto zkratkou blahopřejné formule a uvedly výslovně *Pour féliciter*. Jenže byly i takové, které přišly s textem *Pour félicité*. Vzniká samozřejmě otázka, jakto že jednou je *féliciter* a podruhé *félicité*? Reklamní slogan by odpověděl: To první je správně! Ovšem Jiránkův Bobek by se zeptal: A próč?

Protože... kdysi dávno byly (ve vyšších kruzích) v užívání mj. zvláštní víceúčelové navštívenky, které měly v rozích různé zkratky naznačující, za jakým účelem návštěvník přišel do domu. V jednom růžku tam právě stálo *p. f. (pour féliciter)*, což znamenalo, že dotyčný přišel blahopřát (= kvůli blahopřání, aby blahopřál); v dalším růžku bylo *p. r. v. (pour rendre visite)*, tj. kvůli vykonání návštěvy, atd. Stačilo pak ohnout příslušný růžek a společenským zvyklostem bylo učiněno zadost. - Do dnešních dnů se ze všech těch účelných zkratek (které se vešly do rohů navštívenky) dochovalo pouze ono *p. f. (P. F.)*, ovšem ve značně specializovaném užití: je to zkratka pro blahopřání výlučně novoroční. Proto bývá zpravidla uváděna ve spojení s novým, nastupujícím letopočtem: ***P. F. 1994.***

Výskyt konkurenční písemné podoby *Pour félicité* svědčí o tom, že historie výchozího *Pour féliciter* není ve všeobecné známosti. Záměna francouzských výrazů *féliciter* (blahopřát) a *félicité* (blaho, blaženost) může souviset s jejich shodnou výslovností [félisité].

■ NAĎA SVOZILOVÁ

Výpisky z četby

14 LITERÁRNÍ NOVINY

Z deníku spisovatele (12)

LUDVÍK KUNDERA

27. 12. 1993: V duších vymeteno. Ale sype se sníh. Smolný den - dvoje rozbité brýle. Ale 12 čajů za 14 hodin.

28. 12.: F. M. Pelcl píše roku 1781: „Nešťastná jest země, kde v čele úřadů jsou lidé, kteří jsou mstiví, nespravedliví a pyšní pedanti." A roku 1783: „Protože se za deisty vydávalo stále více lidí, anebo jich více bylo z deismu udáno, učinil císař pojednou konec tím, že nařídil: 1. Kdo se prohlásí za deistu, dostane v kanceláři dvanáct ran holí a bude poslán domů. 2. Kdo někoho udá nebo obžaluje, že je deistou, dostane rovněž dvanáct ran holí. Od té doby není již slyšet o deistech..." Domlouvám se s Josefem R. Ve Zlíně mocná nadílka mokrého sněhu, stromy se lámou, doprava ochrnula. Emil S. urguje další memoárové kapitoly. Budou! Korespondenční dluhy: ochoch. Ale 30 čajových novoročenek rozesláno. J.: málo kyslíku. I obcházíme za tmy - zhluboka dýchajíce - půl zasněženého Kunštátu. Později TV = dřímota. Takže k půlnoci jsem opět fit a „bádám". K dějinám dadaismu: V několika slovnících se praví, že za dadazájezdu Hausmannova, Huelsenbeckova (a Baaderova) do Čech byl na dadamanifestaci v Teplicích-Šanově dne 26. února 1920 jmenován „dadašéfem" pro Československo muž jménem Hugo Dux. Nikde nic o něm! Usuzuji, že je to Hausmannova mystifikace. Buď náhodně vyhmátnutý návštěvník, nebo postava veskrze vymyšlená. Kloním se k tomu druhému. Jméno mohlo být odvozeno podle nedalekého Duchcova, německy Dux. Přičemž svou roli by mohlo sehrát latinské dux = vůdce.

29. 12.: Oproti 70. a 80. letům novoročenková vynalézavost jaksi vyprchala. Kde jsou Uhdeho „návodné" šloufky, kde jsou Susovy břeskné nadžerty, kde jsou Skácelova korespondáčková čtyřverší, kde patafyzik Marenčin (má asi výrobní zpoždění), kde Laco Guderna, kde z Lisabonu Listopad...? Čest svéráznosti zachraňují: Jaroslav Klápště, Milan Janáček, Josef Jařab (zaujímající s Ginsbergem a jinými vousáči v kloboucích meditativní postoj „kinhin"), Magniovi, Joska Skalník (mistr azuru), Rudolf Fila (neochabující mistr experimentu), Jaroslav Škarohlíd... Odpoledne semestrální dýchánek s lékaři a dalšími. Květiny, i exotické: žena plesá. Hodně vína, byť spíš pro hosty: sekt. Hodně lékařských postřehů a motivů, naštěstí se neslijí v téma. Téma je o dětech nebo spíš o dětech dětí. [...] Stěhujeme se o kilometr výše. Mladý češtinář RV mě zve do smíchovského gymnázia. Pro mne: 1931-32!! Pak zas dolů a po všem bilém „pavuzku červeného navrch" - zvyklost z Dolních Bojanovic. Pavuza (pavéza) je silná tyč, která se klade na fůru sena, aby ji vítr nerozfoukal. Upevňuje se vpředu a vzadu pavuzníky (provazem, řemenem).

30. 12.: Už sedíme s Ruszelákovými v autě, když se k nám snáší jeden z posledních obrazů Jánuše Kubíčka: Haraburdí (Sklep) 1, olej 1985-86. Neveselý obraz, ale trvalý. Chaos chvíle i doby, duše i „všeho vůkol". Po delším obhlížení zvolna prostupuje kompoziční zřetel: zlatý řez? V Brně sauna na sněhu, vzácnost nad vzácnost v našem klimatu! Po prohřátí se vyválíš ve sněhu a teprv pak skočíš do vody: je teplá! To jsou mi věci. Poté v Komárově další semestrální dýchánek - se saunisty. Sešlo se nás devět (i s malířem MŠ, jenž je saunově „ve výslužbě"). Téma jako vždy hravě jazykotvorné. Kdosi konstatuje ubývající frekvenci onoho masového „vole-vole", které už pozbylo funkce oslovení a nahrazuje (automaticky) mekavé „ehm-ehm" nebo vycpávkové „prostě" či nějaký tik. Pije se výhradně sauvignon z modrých sklepů šaldorfských, o nichž bájíval Adolf Kroupa dobré paměti. Dojde i na „hantec". Pověstná brněnská šalina, to jest tramvaj, pochází prý z „Elektrische Linie"! Neshoda o rčení - mně ostatně protivné - „pravé ořechové". Podnět prý nábytkářský nebo pekařský. Není to spíš od likéru? Posléze tolik anekdot, že se spekly v jediný koláč. Snad se rozloupne za pár dní, už v novém roce. Do Kunštátu návrat těsně před Honzou, jenž z Milotic přivezl tu pravou várku vína. Směska zvaná Pálava, prý poněkud konzumní střed, oslňuje mladostí. Veltlín jako by nabral šťávy letně podzimního mezičasí. „Bílá rulanda", ohlašovaná špička, dlouho utkvívá, a to nejen na patru. Dovršuje, po ní už se nehodí střídat další bílé druhy. Ale sklenka klasicky „tvarovaného" vavřince je povolena.

31. 12.: Ó vrtkavosti počasí! Náhle velmi veselé náledí. Všichni v širém okolí padají, nikdo si nic nezlomil, nic nevymkl, nic nezvrtl. Poslední odeslaný dopis roku 93: Karlu Valtrovi do Tábora. Poslední doraziváí knížka roku 93: Felix Philipp Ongold: Ausgesungen. V druhé půli knížečky překlad do (!!) ruštiny. Už titul (Dozpíváno; vykřičeně až do chraptiva) naznačuje mnohé, především rozchod s poezií jakožto takzvaným zpěvem. Ale moc rady si nevím. Večer ve dvou - s „hlídáním" vnoučka Tadeáška (1 a 1/2). Všeliké pospávání, z něhož se vylouplo několik cimrmanovských scén ze staršího filmu Trhák. Kýč (tentokrát socialistický) vždy vděčný terč. Víc nic. Asi jsem usnul. Pak jsem procitl, abych nalil vína, a vyslechl jsem čtvrthodinku před půlnocí snůšku oplzlostí. Dokonce import. Nejsem prudérní, ale chybí-li v tak vypjatý televizní čas jakýkoli takt, jakýkoli vkus a vše je prostě pubertální sprosťárna, tak to tedy nevím. Dvě minuty před 0.00 dokonce vše dovršila velepitomá reklama („To je jistě za milion," šeptl jsem) s pointou „hovno". Mělo to být erbovní slovo vstupu do nového roku? Nevím. Buď jsou „páni od toho" zcela nedospělí a sedí si na hlavě, nebo se prostě nenamáhají zajímat se o to, na co se mají dívat miliony lidí. Je to také možné, že se třeba zaklínají demokracií (tak nepochopenou) a pustí prostě první zhovadilost, která se naskytne. Velmi přirozené a tím už i moudré popůlnoční slovo cimrmanovce Svěráka nemohlo tu poslední čtvrthodinu napravit. To spíš následující herecký galakoncert dvojice Kaiser - Lábus... Pak jsem se do 3.50 oddával „administrativě": Papíry, papíry a marná snaha je nějak logicky rozmístit.

1. 1. 1994: Ať člověk chce, nebo nechce, musí na Nový rok rozvažovat: plus - minus; splněné záměry - dluhy; „úspěch" (vždy relativní) - prohra. [...] Tadeáškovy dva úhlavní pojmy: „miko" - vše libé k pití i jídlu, „palma" - vše zapovězené. Asi se přece jen vrátím k Morgensternovi, kompletní Palmström (z roku 1944!) volá po přeorání. (Joska Hiršal pochopí.) Mezi dvojím načerpáváním kyslíku načrtávám pro Knihu o čaji kapitolu o vodě. Veledůležitou! Poučka, že čaj se zalévá „sotva vzkypěvší" vodou, už většinou neplatí. Doporučuje se vodu převařit, ale: jak dlouho? To se musí prostě vyzkusit, protože stupeň chemizace vody je všude jiný. Od deseti vteřin do půldruhé minuty. Pak možno tvrdit, že z nepříliš dobré chemické vody se dá připravit lepší čaj než z prvotřídní (tvrdé) vody studniční. V TV (krom těkání) Helimadoe - konečně zas jednou takzvaný pomalý film. Žádné tempo k zbláznění... Lektůůůra. (3.10)

2. 1.: Přijela Alena, starostí plnou hlavu. [...] Na stanici Vltava, která naštěstí přežila vlnovou anarchii a dá se dokonce vyladit, nás teprv rozesmál Jakub Deml. Však napsal (a škoda, že zůstalo jen na chtění): „Také o humoru musím napsati knihu, neboť humor, a docela neprávem, je tak zdiskreditován jako pověra. V jisté době, řekněme v roce 1921, jest pověra mnohem cennější pro básníka nežli víra." Světské

Jánuš Kubíček, Haraburdí (Sklep) 2, tempera 1986

LITERÁRNÍ POŘADY V ROZHLASE

(20. - 27. 1. 1994)

PRAHA:
Četba na pokračování:
Čt 20. až Po 24.
(9.00 a 22.00) J. Vejvoda: Toulky skopce po Evropce
Út 25. až Čt 27.
(9.00 a 22.00) S. Zweig: Josef Fouché - portrét jednoho politika
Čt 20.
(02.00) Hildegarda z Bingenu - jednu niť (J. Skácel)
(14.00) E. Bass: Někdo se vyzná...
(20.00) N. Skrbková: Krušnohorské rekviem

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 20. a Pá 21., Po 24. až Čt 27.
(08.30) J. Haussmann: Velkovýroba ctnosti
Ne 23.
(00.00) S. Ráj: Filmová hvězda Patal
(03.00) F. Pečinka: Plenéry
(04.00) A. Blok: Zelené básně
(07.35) Čteme Písmo - Geneze VII
(10.30) A. M. Ripellino: Má sestra Praha
(10.45) Z. Kožmín: Dobrodružství interpretace
(14.30) E. Kriseová: Dům
(17.00) V. Fischl: Setkání (6)
(20.00) Magická slova (M. Souč-

Z deníku spisovatele (13)

LUDVÍK VACULÍK

4. 1. 1994: Měl jsem dnes na devátou hodinu pozvání do rozhlasu k hovoru o knížce. Abych nepřišel o minutu později, přišel jsem o dvacet minut dřív a procházel se Stalinovou třídou, jež bývala kdysi mým denním vjemem. A tu mě oslovila dáma, jež ten rozhovor měla se mnou dělat; já ji neznal. Šli jsme do budovy, a čekajice na redaktora pořadu, domlouvali se. Ji bylo silně do kašle, ukazovala kapky, jež potřebuje zapít čajem, a bála se, jak to s tím natočíme. „Jakou to má mít stopáž?" zeptal jsem se. „Patnáct minut," odpověděla a já řekl: „To budeme hotovi za sedmnáct!" Ona se smála.

Přišel redaktor a zavedl nás do studia, jež jsem znal: nic se tu nezměnilo za osmadvacet let, nanejvýš tu stokrát naladili klavír. Točíval jsem tu s Weinlichem, Pellarem, Němečkem, Langmüllerem, Haničincem... Tady se stala nezapomenutelná příhoda: Nosily se tehdy hubertusy, seděli jsme s Pellarem v režii, kdosi vyslovil slovo hubertus a Pellar, hledě do textu, bezděky pro sebe polohlasně řekl: „Huberťák..." Ta charakteristická samohláska, vyslovovaná s hrtanem spuštěným níž než při normálním ó, pochází z Horácka - a já jsem uviděl tesklivou náhorní rovinu chladného větru a nízkého obilí... Co je v každém člověku uloženo hluboko pod povrchem?

Ručička hodin odskočila z přesné devítky o minutu dál a v režii nebyl nikdo. Dáma se zeptala redaktora, mohla-li by dostat hrnek horkého čaje. Poslal nás o dvě patra výš, čaj jsme tam nedostali a rychle se vrátili do studia. Tam už seděl jeden muž techniky, na druhého se čekalo a redaktor pravil, že se ještě musí sehnat pásek, na který budeme točit. A do mne vjel das. Ujistil jsem se u dámy, že je externistka, a řekl redaktorovi: „Dělal jsem v rádiu šest let. Tehdy bylo nemyslitelné, že by na začátku frekvence technika byla nepřipravena. Jdu pryč." Odešli jsme. U čaje s rumem na Stalinově třídě jsem pravil dámě: „Vidíte, a netrvalo to ani patnáct minut."

Slabé nervy - to by nebylo čím se vytahovat. Já je mám tak pevné! Jsem pevně rozhodnut nevyhovět v ničem a nijak neustoupit té školkové generaci ze socialistických rodin, která se teď rozplazuje životem.

7. 1. 1994: Vyzvedl jsem si chlapce ze školky (hleďme!) a šli jsme městem: redakce, pošta, fotolaboratoř, papírnictví. To poslední ho přitahuje jak hospoda alkoholika: „Musím něco koupit. Ty taky?" zeptal se. „Já potřebuju dopisní obálky, a ty co?" - „Já nic, ale máma potřebuje průhlednou

Jiří Kolář, z Týdeníku 1968, koláž

skočpásku." - „Ona tě o to požádala?" - „Ne, ale já ji chci překvapit." - „A máš peníze?" - „Mám to kapesné, cos mi dal. Můžeš mi dát další kapesné dopředu? Kdyby to stálo víc než deset korun?" - „Dal jsem ti ho na silvestra dopředu na leden. Dávat ti ho dopředu na únor je moc brzo. Ale když to bude dražší o korunu nebo tři, já ti to doplatím. Napřed si najdeme nějakou hospůdku, chlapče, já už sotva lezu." Ukázal daleko dopředu: „Tamhle je asi hospůdka!" - „To není hospůdka, to je mekdonald, toho já nemám rád." No ale vešli jsme tam, protože tam měli jasno, volno a čisto, dokonce bez „hudebního" obtěžování lidí. Vypili jsme malé koly, vyšli na ulici a chlapec se zeptal: „Proč je neměš rád?" - „Protože se roztahují po celém světě. Jsou to Američané a viděl jsem je v Holandsku, jsou v Německu, v Rakousku... je mně to odporné." Chlapec řekl: „Tak založte s kamarádama chartu a ničte jim to!" - „Jak si to představuješ?" - „V noci jim rozbijete sklo, koupíte jim nové, ale schováte jim ho někam. A odjedete do cizí země. A budete nevinní, protože jste jim koupili nové, jenže oni ho nenajdou." Následující větou chlapec už do naší charty vstoupil: „A nebudeme brát telefony!" - Páska pro mámu stála přesně deset.

8. 1. 1994: Včera nám v televizi ukázali krvavě červená čtyřčátka, jejichž společenský život začal násilným vyříznutím z matky a pokračuje ponížením na hadičkách, bez minuty vědomí. Zůstanou-li naživu, bude to triumf medicínské techniky. A uplatní-li se později v životě třeba slepá, chromá či bezledvinná, bude to navíc triumf nějakého humánního fondu. Dneska nám zas ukázali snímky z olympiády sportovců vybavených transplantovanými orgány: další úspěch téže techniky. - Ale kde je filosofie té medicíny? Imbecilita populace roste, mladí sráčkové nechtějí na vojnu, jako by tím mohli ujít případnému zastřelení. Pohádky pro děti se hororizují a pořady pro dospělé infantilizují. Od nového roku nám zblbečkovali i předpověď počasí. Zmizel ten normální muž meteorologického zjevu i vyjadřování a objevil se retardovanec jakési sekty, který nám místo zeměkoule a mraků předvádí okýnka s panáčky a deštníčky.

Nemužnost, nestatečnost, lísavost a úplatnost.

*

Toto ovšem není pravý deník. Je to příspěvek do novin. Jsem na řadě. Možná, že Alexandr Kliment si opravdu píše takový deník, jaký tu předvedl, a je zajímavý. Deník Ludvíka Kundery vypadal také autenticky. Já si psávám zápisky, a nebývají denní, jenom v obdobích nějaké tíže a bezmoci vůči ní. A píšu potom pravdivě, bez úvahy o zveřejnění. Ani při „Chlapci" jsem nemyslil na uveřejnění: to bych se nemohl tak nestoudně propadat a zachraňovat. Moje zápisky nejsou nacvičeným výkonem cirkusového metače vlastního těla z hrazdy na hrazdu. Moje pády jsou pravé a hanebné. Kdybych byl z období „Chlapce" vyšel jinak, lip, zůstaly by intimní zápisy, ale knížka by nebyla. Na druhé straně a oproti tomu přiznávám, že ani nad soukromými zápisy, s nimiž nemám v té chvíli publikační záměr, nemůžu odložit svůj příliš nacvičený nárok na výběr slov, kompozici, gradaci, kontrastování a pointu. Nejsem jako onen člověk, jenž mi vážně a svobodně pravil, že se necítí vázán pravidly pravopisu, když si něco píše jen tak pro sebe.

9. 1. 1994: Mívám prudkou chuť, najednou a jako v nějakém záchvatu, vidět pěkné věci, tvary a obrazy. Chtěl bych se vrátit ke svým fotografiím a udělat z nich výbor, vlastně dva: veřejný a neveřejný, ale oba moc dobré! Rád bych zvětšil ty spousty negativů, na něž jsem po vyvolání už nesáhl. Přešel jsem, mekdonaldicky, na barevné focení s využitím minilabů. Otázku fotek „neveřejných" řeším tak, že dávám film zpracovat pod jménem Zeman: aspoň mu ty obrázky někdy ukážu, ať má radost.

Byli jsme, já, Madla a švagrová Lina, na výstavě v Jizdárně Pražského hradu. Ony dvě spásaly tu výstavu ovčím způsobem, metr po metru, já kozím: přeletěl jsem to křížem krážem a pak se vracel k chutnějšímu křoví. U Kolářovy „Sedmé velmoci" potkala mě otravná příhoda: u Koláře patří k ideji díla, je-li slepeno z útržků novinového tisku či rukopisného písma. Přibližil jsem brýle na deset centimetrů k obrazu, a hlídačka na mě zavolala, že to nesmím. Řekl jsem ji, že mi otrávila výstavu, a odešel jsem ze sálu. Tu se ke mně přiblížila paní, jež nás slyšela, a řekla: „Nedejte se tím znechutit. Oni museji projevit činnost." Pravil jsem, že jsou přece případy, kdy se člověk zajímá zblízka o tah štětce, a právem. Znovu mě utěšovala, a než ode mne odstoupila, ještě řekla: „Promiňte, ale můžu si myslet, že jsem byla na výstavě s panem Vaculíkem?" - „To se tedy máte čím chlubit!" řekl jsem doražen.

LITERÁRNÍ POŘADY V ROZHLASE

(27. 1. - 3. 2. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování:
Čt 27. až Čt 3. 2.
(9.00 a 22.00) S. Zweig: Josef Fouché - portrét jednoho politika
Čt 27.
(02.00) Z přádénka času aspoň jednu nit'... (J. Skácel)
(14.00) E. Bass: Někdo se vyzná...
(20.00) N. Skrbková: Krušnohorské rekviem
Pá 28.
(18.00) J. Havlíček: Neviditelný
St 2. a Čt 3.
(18.00) G. Konrád: Spoluvinník
Čt 27.
(03.00) Dáma, markýz a oběšenec
(04.00) J. Kolman Cassius: Píseň krve
(10.00) Ex libris - Vysoká hra
(11.45) F. M. Dostojevskij: Tatjana
(15.00) B. Königová: Čekání na moudrost
Pá 28.
(20.00) Jan Kořínek - zjevení z baroka
(22.30) Pro mne je doma mezi dnem a snem (německá lyrika z Čech a Moravy)
Po 31.
(03.00) H. Sachs: Verše ševce, mistra pěvce
(04.00) J. Espronceda: Serenáda
(11.45) M. Jiránek: O krásné Praze
(13.00) Jan Kořínek - zjevení z baroka

Z deníku spisovatele (14)

LUDVÍK VACULÍK

11. 1. 1994: Šel jsem ven. Dole jsem z poštovního kastlíku vybral obvyklou směs nedopisů. Obsahovala i dvě modře pruhovaná oznámení, že nejsem doma, proto si do tří dnů mám pro ty dva dopisy přijít. Vrátil jsem se do bytu a napsal poště Praha 7 nótu, že jsem doma byl, nikam nepůjdu, doneste mi to! Dal obě oznámení do obálky a na místo pro známku napsal „hradí pošta". - A toto máme každou chvíli. Loni v některých týdnech nepřišlo několik dní nic a potom celá zadržená dávka. Byl jsem si stěžovat. Řekli mi, že náš obvod obsluhuje „civilní služba", nahlédli do jeji přihrady, nebylo tam nic, a druhého dne naše schránka přecpaná. Hned jsem si představil toho křehulku, jak si vezme poštu domů, a když se některého rána probudí do vojanštější kondice, roznese ji.

Onehdy jsem šel Belkredkou nahoru a oslovil mě malý snědý muž, mladý, chudobně oblečený. Nerozuměl jsem mu, nastrčil mi před oči kousek papíru s prosbou o peníze. Dávat - nedávat? Jednomu dám, ostatním ne, a nikdy nejsem klidný. Zavrtěl jsem hlavou: „Nedám, nezlobte se!" Muž pokrčil rameny, mírně se uklonil a řekl: „Skúze..." Šel jsem dál, a jak jsem tomu slovu začínal rozumět, začalo mě hryzat a hryže už několik dní. Kdybych věděl, kde toho Romána potkám, jdu tam a budu dělat, že jsme se ještě neviděli.

Evropa vyhlásí různé šlechetné principy, jež není rozhodnuta dodržovat. Takže je to jenom šminka? I celá „humanitární pomoc" do Bosny. Vždyť těm válečným zločincům usnadňujeme válku, zmiňujeme jejich vinu. Oni stejně nechají zabít tolik lidí, kolik chtějí. Tam se dávno mělo bombardovat. Já na své osobní listině zločinců vedu ty presidenty všecky tři!

12. 1. 1994: Pozvánky na vernisáže, výzvy k předplatnému... To je nový zjev v mé denní poště od Onoho listopadu. Odkládám ty nedopisy do sběru, ale nepohrdám jimi: až budeš starý, budeš rád, že té počítají.

Ivan Klíma obnovil dávná pozvání: jednou měsíčně. Přišel Karel Pecka, Zdeněk Pochop, Alexandr Kliment se ženou Jiřinou a Milanové Uhde a Jungmann. Karel, navštíven nějakým americkým klukem, vzal ho slušně s sebou, ale když odcházeje dřív chtěl ho slušně odvést, on se nedal. Jestli já bych se vtíral někam, kam nepatřím! Je to drzost generační, nebo osobně americká? Z toho, co se tam pravilo (Uhde), přemýšlím o znechucujících dějích za kulisami politiky: osobní zájmy, vztahy a násilné páky, o nichž by novináři měli vědět a psát s jejich vědomím, ne však vždycky přímo o nich. Otravuje to atmosféru, kazí práci. Slýchám stížnost, že lidem chybějí právě takovéto schůzky. Málokdo si na ně udělá čas.

Dnešní společnost a společenský život - co je to? Páni leskli jak jejich auto, ženy jedné sezóny...? Potřeba nechat se vidět, být zván do určitých kruhů? Kruhy se tvoří podle majetku a moci. Hledím na to pohrdlivě a s podezřením: pohrdání patří ctibažitelnosti, podezřelý jsem si já - desetiletý pojídač školní polévky zdarma. Prožit život bez majetku, to člověk neměl příležitost sestrojit si k němu důstojnou filosofii.

13. 1. 1994: Dělám cosi, nač jsem úzkostně myslel v nemocnici: otvírám šuplíky a vybírám věci, jež mým vývojem dozrály ke spálení. Zvláštní jev: sláb a zkroušen uznává člověk za chybu a hřích skoro všecko, co v obnovené síle a troufalosti považuje za dobrý výkon. Správně nemocný měl jsem rukopis „Chlapce" spálit. Dobře zdravý jsem odhodlán pokračovat.

Počkal jsem doma, abych nepropásl listonoše, a potom vyrazil. Mezi poštou bylo oznámení, že jsem zrovna teď nebyl doma, proto si mám pro doporučený dopis dojít. Letěl jsem tam a nechal si ukázat toho nevojáka, co má náš obvod. Je to inteligentní štíhlý absolvent socialistické školky, školy a rodiny, odpírač vojenské služby z mravních důvodů. Řekl: „To je včerejší dopis, nebyl jste doma." - „Máte pravdu, ale ten lístek jste mi přinesl až dneska. Proč jste místo něho nepřinesl ten dopis?" Odpověděl: „Já jsem tu stejně dnes naposledy." Dal jsem mu do ruky lístek se slovy: „Než odevzdáte zbraň, zařiďte, abych ten dopis dostal!"

A balík! Před deseti dny mi Atlantis v Brně poslal balík knížek, z nichž některé si chci vzít do Mnichova. Kde je ten balík?

14. 1. 1994: Chodím zásadně jen do kaváren, kde káva nestojí přes deset korun. Ty možnosti se zužují, takže jsem přestal chodit i do Literární kavárny v Betlémské ulici. V roce 1985 jsem dvanáct žlutých fejetonů věnoval pražským kavárnám: do žádné z těch, co dnes existuji, nemám přístup, zvlášť kdybych ještě někoho pozval. Ale téma dnešní schůzky s mladou ženou bylo tak naléhavé, že jsem s ní vešel do prvního doupěte, kde nebylo nahuleno a kde proti hostům nepouživali „hudby". Co mi ta žena chtěla povědět, bylo toto: Králové, kteří se chtěli poklonit Ježíškovi, byli ve skutečnosti čtyři. Ten čtvrtý byl z velice daleké země. Novorozeňátku nesl tři rubiny. Cestou však potkal tři lidi tak bědné, že musel každému jeden rubín dát. Přišel k moři. Vešel na loď a uviděl zuboženého otroka. Chtěl ho vykoupit, neměl už čím, proto se uvázal do otroctví místo něho. Po třiceti letech dorazil do Svaté země. Přišel do města, kde právě dav lidí provázel muže vlekoucího kříž. Náš král šel s davem až na místo, kde toho člověka ukřižovali. Když se mu pod křížem poklonil, padly mu na ruku tři kapky krve. - Nikdy jsem tento příběh neslyšel. „Proč mi to vyprávíš?" zeptal jsem se mladé ženy. Vysvětlila mi to. Pochopil jsem to zčásti, zbytek mé čeká.

15. 1. 1994: Vezl jsem si chlapce domů. V tramvaji mi vyprávěl, jak bude s kamarády ze školky vyrábět xeroxy a prodávat je za tisíc korun nebo zadarmo. Zeptal jsem se: „Začkoupíte materiál?" Odpověděl: „Ten si vezmeme při nějaké bouračce z rozvráceného auta." Řekl jsem: „Ale auto se skládá z jiných součástek než xerox." Vysvětlil mi: „My to auto rozvrátíme na takové drobky, že z toho půjde sestavit i xerox." Odpoledne se díval v televizi na pohádku, potom si hrál se stavebnicí Lego, potom usnul. To nám bylo nápadné: dal jsem mu teploměr, měl třicet devět. Musel jsem ho zavézt zpátky k mámě.

V dnešních novinách je pobuřující zpráva, že vrah dvou lidí dostal jenom patnáct let. Ten přeci nemá vůbec žít! Jste normální?

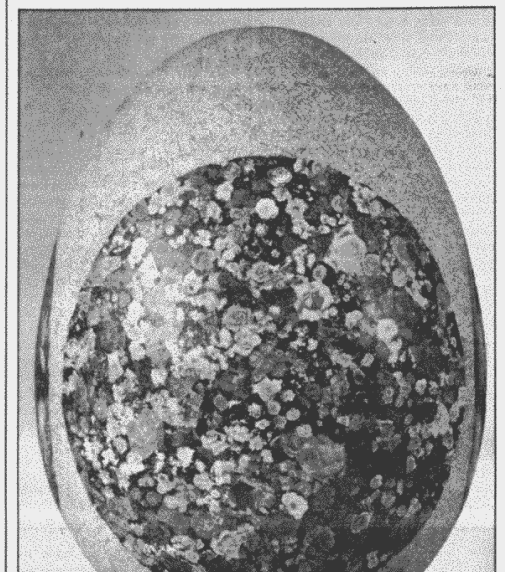

Jiří Kolář, Objekt - vejce

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(3. - 10. 2. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování:
Čt 3. až Po 7.
(09.00 a 22.00) S. Zweig: Josef Fouché - portrét jednoho politika
Út 8. až Čt 10.
(09.00 a 22.00) M. Forman - J. Novák: Co já vím?
Čt 3.
(02.00) Cesta k Dantovi
(14.00) P. Karvaš: U soudu
Pá 4.
(02.00) J. Čep: Zatopená ves
(10.30) Z. Svěrák: Podzemnice
Čt 3. až Čt 10.
(18.00) G. Konrád: Spoluvinník
Čt 3.
(03.00) Pojď a stvořme svět (indická poezie)
(04.00) G. V. Catullus: Ach, světe
(10.00) Ex libris - M. Davenportová: Mozart
(11.45) O. Mandelštam: Armáda básníků
(13.00) Sympozion - Rusko jako svědomí Západu
(15.00) B. Okudžava: Žena mých snů
(21.00) Další nekonečný svět (divadlo interpretace) (3)
(14.30) P. Landovský: Arest
(17.00) D. Jeřábek: Brněnská romance (2)
(20.00) S. Mrožek: Kohout, lišák a já
(22.30) Semper viva - Konstantin Biebl
Po 7.
(03.00) Epigramy a aforismy
(04.00) J. W. Goethe: Zimní cesta Harzem
(11.45) K. Havlíček Borovský: Co jest obec
(13.00) S. Mrožek: Kohout, lišák

Z deníku spisovatele (15)

LUDVÍK VACULÍK

18. 1. 1994: Tak svět odplácí: dvojčlenná hlídka z pošty, muž a žena, donesla mi ty dva modře pruhované dopisy, z nichž jeden obsahoval dodatečný předpis daně za rok 1992. Rozdělili jsme si s Madlou práci: já zkoumám, zda jsem v tom roce vytýkaný příjem opravdu měl, ona, kde ty peníze máme. Pokusil jsem se odvést její myšlenky jinam: „Nechceš si zajít na kávu do rozhledny v žižkovské věži?" Nechtěla.

zrovna ne, ale dobře. A co je toto?" - „To jsou dvě ovce," řekl. „A jaká jsou to písmena?" ukázala na O-o. „To jsou dvě nuly," odpověděl chlapec. „Dobře," pravila učitelka, z čehož jsem usoudil, že v této škole bude možná dovoleno mít na věci odlišný názor. Učitelka si všimla jeho výslovnosti měkkých sykavek: stonozka, sest... Doporučila nám logopeda. Já jsem pravil: „Ale on to umí, jenže se mu nechce. Řekni čepice." Chlapec ochotně řekl: „Čepiče." Přijali ho! Byl jsem spokojený: ukázalo se, že hodně umí, ale škola mu bude moci ještě hodně dát. Pozval jsem jeho i mámu do cukrárny. Když jsme vyšli na ulici, chlapec pravil: „To bude moje smůla, ta škola. Uz to vidím psed sebou."

20. - 25. 1. 1994: Než popíšu svou cestu s Ondrášem do Mnichova a svá jednání tam, chci zdůraznit, že v „Pivu zlaté Prahy" je cítit brouk potemník. A abych na to nezapomněl, poznamenávám si tu (jakoby!), že až se vrátím, pošlu velvyslanectví Spolkové republiky Německo tázavou nótu, proč my Přednesl jej už Němcům i Čechům, a nic. Návrh se mi také líbí: Výtěžek z privatizace bývalého sudetoněmeckého majetku dát na „rozvojový fond", do něhož by potom stejnou částkou přispěla německá strana. Z tohoto fondu pak financovat užitečné projekty na našem území. To je přece dobré! Proč nám o tom nikdo nic neřekne?

S pány z bavorského kancléřství jsme mluvili také o našem dokumentačním středisku v Scheinfeldu. Pan ministerský rada Baer se ptal, co s ním chceme dělat. Pravil jsem, ve smyslu našeho usnesení, že bychom je rádi zachovali v Scheinfeldu, je to však věc existenční, peněžní. Ptal se, komu středisko patří jako majetek. Řekl jsem, že spolku, který ho založil. (Víléme, čteš to?) Ptal se dále, s kým by o tom měli u nás jednat, tedy komu ta věc podléhá. Pravil jsem v duchu Milana Uhdeho, že nikomu nežli sobě samé, neboť vznikla na německém právu ze své vůle. - Víléme, mně nemusíš říkat nic, jdi rovnou tam!

Než přistoupím k tomu, co bylo vlastním účelem mé cesty, chtě nechtě musím říct, že brouka potemníka jsem poznal i v pivu Weiss-Schwarz. Abych navedl správným směrem čtenáře, kteří se v našich novinách s potemníkem ještě nesetkali: brouček je hnědý, asi tři milimetry dlouhý, voní a chutná odporně po acetonu s příchutí jakéhosi starodávného lepidla, jímž se natíraly lapací pásy na kmenech stromů proti hmyzu. Pivovary ho pěstují ve sladu.

Přijel jsem do toho města, abych v režii Vladimíra Blažka vystoupil na večeru o díle Ludvíka Vaculíka: „Narážím na meze jazyka" zněl název večera. Ukázky z autorových textů přečetl herec Wolf Euba a měl úspěch veliký! Sálek plný, museli přidat židlí. Přišlo i dost Čechů a hlavně mnoho mladých Němců, studentů. Přišel i český konzul Boris Štěrbák s chotí. Autor sám přečetl úryvek ze své knihy „Jak se dělá chlapec", který přeložil Ota Filip. Zaznělа z kazety i jedna píseň valašská s cimbálovou muzikou Jana Rokyty; na přání přítele Blažka. Úspěch byl všestranný, posluchači ani nechtěli opustit místnost. Autor nenapodobitelnou němčinou odpověděl správně na několik otázek. Kdo však tu chyběl, byl zástupce nakladatelství, jež uvažuje o vydání té knihy. V této věci jednání zahájil loni před vánoci Ota Filip, který pravil: „Ludvíku, oni o tebe mají veliký zájem!" Autoru se teď zdálo, že to není pravda: nakladatel dal vědět, že má obavu o dobrý překlad. „Jestliže oni nemají dost dobrých překladatelů, o takový národ já se ani nebudu ucházet!" hněval se. - A nechce se mi o tom dál psát, počkám na další vývoj.

Krom kaváren a pivnic navštívili jsme s Ondrášem výstavu „Mnichov - hlavní město hnutí", která by měla být předvedena i v Praze! Budu o tom jednat jinde. Byl jsem také v opeře na Donu Giovannim. O přestávce jsem však odešel, dělalo se mi špatně z dámských vůní. Na pustém náměstí, v dešti, jsem uviděl černě oděnou ženu, která zvracela. Počkal jsem opodál, a až se vzpamatovala a utřela si pusu, oslovil jsem ji. Byla mladá a krásná. (Pokračování příště)

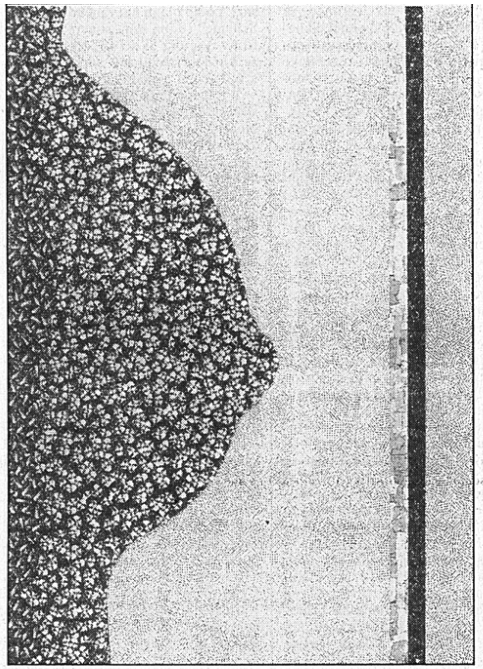

Jiří Kolář, Panenský prs, 1973

Zima se trošku vrací. Je svěže, vzduch se hnul, to je dobře. U nás ve Veletržní je tak jedovatý, že zděšený magistrát přemístil měřidla blíž ke Stromovce, kde je jim líp. Odložil jsem bretaňský baret po nakladateli Topičovi, protože se na mne v něm každý díval, a vrátil se k hnědé placaté čepici. Už dvacet roků vybrušuju do šílené přesnosti otázku, kterou bych položil Dopravnímu podniku, kdybych neměl dost jiných starostí: Proč protože v prvním voze tramvaje sedí řidič se v něm topí, kdežto protože v druhém voze nesedí se v něm netopí? - Důležitější otázku však mám k panu předsedovi vlády, a až ji zpřesním, asi v únoru, položím mu ji v novinách.

19. 1. 1994: Když jsem měl jít do školy, přišel k nám pan řídící, maminka utřela stůl, on si k němu sedl, vytáhl složku s papíry a zapsal si mě. Dal mi tehdy násadku na pero s vypálenou větou: „Uč se, synu, moudrým býti!" Myslel jsem na tento varovný úkol až donedávna.

Chlapcův zápis do školy v Resslově ulici dneska byl obřadnější i vlídnější. Dětská služba nás od vrat školy dovedla ke dveřím třídy: třída krásná, barevná, řeklo by se vyzdobená, kdyby to všecko nebyly užitečné pomůcky a výtvory dětí. Psaní i počty převedeny do obrazů, tvarů a her. Škoda, že jsem si nevzal fotoaparát. Jedna učitelka spisovala s mámou list, druhá vodila chlapce po třídě a bavila se s ním o životě: „Těšíš se do školy?" - „Estě nevím," řekl. „Co je toto?" zeptala se. „Sova," odpověděl. „Které je to písmeno?" ukázala na S vedle sovy. „Dvojka," řekl chlapec. „No, dvojka na silničních ukazatelích nepoužíváme českých jmen jako MNICHOV a ŘEZNO podle říšskoněmeckého příkladu PRAG a PILSEN. Odpověď poskytnu potom redakci tohoto listu. A Ondřeje jsem na cestu pozval, aby mi nebylo smutno a aby se také někam podíval.

V Mnichově jsem nezabránil tomu, aby mi organizátor mé cesty Vladimír Blažek nezpůsobil setkání s několika významnými lidmi, a protože řeč byla o všem možném krom literatury, byla hlavně o otázce sudetoněmecké. Já na to nebyl odborně připraven, nejsem ani diplomaticky ještě zralý a moje úvaha je prostá. Řekl jsem oběma pánům z bavorského státního kancléřství, tedy panu ministerskému radovi Rudolfu Baerovi a panu Paulovi Hanselovi, přibližně přesně toto: Nevidím smysl v debatách o tom, kdo je čím vinen a do jaké hloubky v dějinách, ani v jednání o odškodnění. Pro nás Čechy je důležitější jiná věc: vyšetřit a odsoudit zločiny spáchané našimi lidmi při odsunu! Účelem takového soudu nebylo by zavřít pár zbylých starců doživotně na dva tři roky do vězení, ale ukázat pevnou morální vůli před novými surovci, kteří se mezi námi množí a čekají na svou příležitost k zabíjení jak jugoslávská prasata. Oba pánové uznali, že to by bylo dobré gesto, morálně důsledné, jež by českou pozici učinilo sympatickou; nebo jak to řekli. - Ale jak já mám tento názor prosadit až do parlamentu s malým p? (Velké P je špatně!) Já přece nebudu dělat tiskovky, psát o jedné věci pořád dokola a podobně!

O jeden oběd později mi svůj zajímavý návrh vyložil pan Rudolf Hilf.

Z deníku spisovatele (16)

LUDVÍK VACULÍK

27. 1. 1994: To není píseň, to je ptákovina - pravíval o některé ze svých písní Jiří Šlitr.

Šel jsem tedy do opery, a protože lístek byl jenom jeden, měl Ondráš volno. Pršelo. Pozoroval jsem lidi: tu v Mnichově se do opery chodí slavnostněji, páni s motýlky. Dům natřísknut do podkroví. Zafasován mezi agresívní parfémy, pocítil jsem k mozartování nechuť. A opravdu: hudba plytká, příběh i text banální. To já mám dobrodružnější život. Zpěváci pěli italsky, jistě výborně. Ale není to celé nic než památeční dobrý mrav. Tentokrát mu jeho Pražan nerozuměl, možná proto, že není jeho Němec. Usoudiv, že víc se tu nedozvím a nezažiju, o přestávce jsem odešel. Pořád pršelo. Dlažba, kalužе i sklivo budov se leskly.

Když jsem uviděl tu bolestně sklněnou černou dámskou silhouettu, obešel jsem ji zdáli, ale hned jsem si vzpomněl, jak mě jednou chytl žlučník na ulici, stál jsem nad kanálem a všichni mě považovali za dopoledního ožralce. Zastavil jsem se a potom ženě pravil: „Vám je špatně...“ Udělala pár kroků a řekla: „Och, to je trapné!“ - „Byla jste v divadle?“ Přikývla. „Mně se tam také udělalo špatně, z parfémů. Vy jste něco špatného snědla, nebo jste nemocná?“ Slabě odpověděla: „Nic z toho obého,“ a na to třetí jsem se neptal. „Jdete asi k podzemní dráze, doprovodím vás.“ Šli jsme na metr od sebe. „Odkud jste?“ zeptala se. Řekl jsem jí to. „Co tu děláte?“ chtěla vědět, pověděl jsem jí to. „Och,“ řekla a přiblížila se. Uvažoval jsem, hodí-li se „nabídnout jí rámě“, ona mě však „s dovolením“ předběhla a zavěsila se. Uvažoval jsem, hodí-li se říct „Nechcete se na chvíli někam posadit?“. Tu ona řekla: „Byl byste proti tomu, kdybychom někam zašli a promluvili si o vašem díle? Zvu vás.“

Přišel jsem do hotelu, Ondráš svítil. Četl a usnul. Vzbudil se a já mu pověděl svou příhodu. Potom jsme mluvili o ženách. Vůbec považuju naše rozhovory o ženách, hlavně o negativních rozkoších s nimi, za největší užitek cesty do Mnichova; protože prvotní věc, má jednání s nakladatelem, se bohužel zamlžila. Ota, který jednání vyprovokoval, slibuje pracovat pro mě dál. Také Vladimír Blažek, a ten je dost paličatý, se rozhodl, že budu mít úspěch. Slabý sloup té věci jsem já: nemíním pro pohodlnější přeložitelnost psát prostince jak obyčejný světový autor. Literatura není jen příběhem osob, ale i jazyka.

To mi napadlo i nad písemností, kterou jsem v posteli vzal do ruky, protože v tom hotelu ležela na nočním stolku: Nový zákon. Otevřel jsem ho a překládal Ondrášovi začátek Markova evangelia. Bylo to snadné a udivilo mě i to, že v němčině jsem tomu rozuměl líp než v češtině. Není to tím, že oni, překládajíce Písmo furt dokola a tak, aby bylo jó srozumitelné, oklešťují ho o cosi?

Co toto píšu, přišla Madla s novinami v ruce, co prý si myslím o nápadu přejmenovat Švermův most na Janáčkův. Řekl jsem, že já buďa Janáčkem bych se jim na most z třetí ruky vytentoval. Pošta mi pořád nenese balík knih z Atlantisu, nedostal jsem dopis od Žižalů z Budějovic, pozdrav z hor od dcery, která je dávno zpátky doma, a nechávají si tam kdesi i důležitou zprávu ze Skotska. Je to jak za estébáků, jenže ti tuto službu poskytovali za jednu korunu. Kdoví, jestli někdo z poštovního ministerstva čte tyto noviny. A ještě jedna záporná zpráva: milý čtenáři, vrať se k výše popsané příhodě s černou dámou a od její otázky „Odkud jste?“

30. 1. 1994: Píšu v Českých Budějovicích u Žižalů. Děcka obě létají s jejich dětmi kdesi venku. Máme se tu dobře, Žižalům se divím, že o nás stojí. A před paní Hanou se navíc stydím. Ona učí češtinu na gymnáziu a já ji v létě požádal, aby pro nás udělala mezi žáky anketu, co čtou. Výsledek byl podle mého mínění zajímavý, podle kompetentního redaktora však ne: protože odpovědi i formulace se často opakovaly (jak v anketě!), materiál by prý bylo třeba zpracovat ve zprávu, to však nikdo neudělal. Já ho považoval za užitečný právě v té syrovosti: mohl po kouskách probíhat celým číslem nebo dvěma, o něž by pak v Budějovicích byl nevšední zájem a rodiče i studenti by uviděli, o čem ty Literárky vůbec jsou. Lidé v těchto novinách nemají moc novinářského smyslu, krom D. K. a O. V. Jsou to aestheti, jichž si i vážím, ale s nimiž se ničím nehne, zvláště nákladem těchto novin nahoru ne.

1. 2. 1994: Poslouchám televizní zprávy a čistím rezavou sekyrku. Vedle mne se omamně vypařuje milá Sanseviera Rampepurda latou svých lepkavě smyslných kvítečků. Proč to na mne působí slastně, zatímco vůně dam v opeře opačně? Protože dámy voní jedna přes druhou a výsledek je odpuzující i zdraví škodlivý jako kříživší se rachot kolotočových tlampačů.

A to mi připomíná, že jsem tesknou sólovou vůni zacítil v jedné mnichovské kavárně z vedlejší kóje, odkud ke mně mřížkou doléhal intimní hovor, myslel jsem, že o obchodech, neboť opakovala se v něm slova o zisku a ztrátách (Gewinn, Verlust), až na závěr jsem slyšel, jak žena pravila: „Dej mi čas, abych se zas našla!“ Muž pravil: „Až se tedy najdeš, hledej mne.“

Sekyrku, kterou čistím od rzi, jsem dostal od Jiřího Hanzelky. Pochází tuším ze Sumatry a tam ji kdosi vyrobil z péra od nákladního auta. Je malá, má košenou násadu. Mínim ji u sebe nosit jako nástroj právní reformy. Smrtelnost se zločinci mě uráží. Počet zločinců dá se snížit jenom snížením počtu zločinců. Budu-li napaden, ta zrůda ode mne zdravá neodleze. Rád bych si to vyzkoušel. A když mi pak nějaký hňupský sudí bude něco vytýkat, veřejně ho poplivu. Zločinec se má bát o život! Možná, že v dnešním rozpadu všeho budeme muset každý okolo sebe obnovovat civilizaci od začátku.

2. 2. 1994: Poštovský pán nám donesl důchod. Z mých tří a půl tisíce korun si hned dva a čtvrt vzal na inkaso. Ptal jsem se na dopis ze Skotska: má to být odpověď na mou žádost o stipendijní pobyt v Hawthurnden Castle v březnu. Muž odpověděl, že museli vyhodit už několik lidí civilní služby, těch posranců svědomí.

Ale ještě k Mnichovu: Viděli jsme krom obrazáren i výstavu „Mnichov - hlavní město hnutí“, rozumí se nacistického. Výstavu by měli přenést potom do Prahy. Uvědomil jsem si to podle účinku na Ondráše: psaný dějepis se mu tu proměnil ve skutečnost dosahující až do přítomnosti. Válka, zkáza, krize, republika rad v Bavorsku, nacistický puč, porážka sociální demokracie a Hitlerovo vítězství... jak souvislý je to děj a jednolitý žánr! Bylo tam hodně lidí, většinou mladých. Sem tam si dvojice starých pánů cosi šeptala nad fotografiemi. „Vidíš! Ti jistě vzpomínají na své svazácké mládí,“ pravil jsem Ondrášovi.

A pozval mě na večeři Vlastimil Třešňák. Přijel pro mne autem! (Půjčeným.) Překvapení: byli tam manželé Schulzovi, Rakušanovi a Binarovi. Zastyděl jsem se z toliké pozornosti! Proč nepřišli na můj literární večer? Pověděli mi svůj delikátní důvod, který neuvádím, protože je delikátní. A Milan pravil, cituje někoho: „Jaký národ, takový exil.“ Potom, později jsem si uvědomil, jakou životní kapitolu mají ti lidé za sebou. Jak jim asi vycházejí „ztráty a zisky“?

3. 2. 1994: Včera večer se mě tenký ženský hlásek ze Skotska ptal, proč jsem se vzdal pobytu v jejich zámku, když mi už dávno napsali, že mě čekají.

Z deníku spisovatele (17)

VÁCLAV JAMEK /1/

2. února. - Trochu se divím, že si naše veřejnost zatím dost naléhavě neklade tuto drásavou otázku: Je možno nakazit se AIDS z ušního mazu při společném užívání walkmana?

Evička nás dnes pozvala na oběd. Podával se pokrm polévkové soudržnosti, jemuž se v její rodině, nezdolném to kmeni statečných trpaslíčků moravského původu, říká kapustění. „Přišlo na mě veliké kapustění.“ K tomu přikusovali jsme sýrové housky zakoupené u fy Pronto, a poté přišel na stůl pokrájený špalík zmrzliny, pro každého samostatný dílek na zvláštním talířku. Sypána byla ta dobrota tzv. čokoládovou rýží. Evička si však nelibovala, dávajíc přednost tovaru opravdu českému, umělou chuť výrobků západních nenapodobujícímu. Konečně vařila se turecká káva dosti hrubozrnná, kterou jsem bezvýsledně cedil přes nepropustný papírový ubrousek. Proto byla mi nabídnuta káva jiná, mletá již poněkud drobněji. Kávu jsme spláchli výborným gruzínským brandy, pod jehož vlivem dosud jsem.

3. února. - Když pan Jandák, „herec, politik a podnikatel“, papouškuje v tisku nesmysly o intelektuálech, jak je pochytil kdesi od Kohosi, je zřejmé, že by sám potřeboval nejen trochu víc pochybovat, ale prostě trochu víc přemýšlet. Vždyť co je to intelektuál? Strašidlo, které neexistuje. Kdypak v této zemi naposled někdo intelektuála na vlastní oči spatřil? Pan Jandák hovoří o přeludech, ke všemu dosti plachých, vymýcených u nás již za krále Klacka spolu s jinými osvícenskými pověrami. Všeliké praskání, vrzání, skuhrání, jež se namnoze přítomnosti intelektuála za vinu dává, lze přeci vysvětlit z příčin přirozených, holým rozumem rozpoznatelných!

Je zvláštní, jak velikou oklikou někdy slovo pojmenovává jevy a kvality čisté, hutné a celistvé. Nejen proto, že slovo není věc sama: s tím jsme už dostatečně srozuměni; někdy však slovo svým ustrojením jako by chtělo málem popřít smysl, jejž má postihnout. Tak například „jednoduché“ postihujeme slovem složeným; a jakým dlouhým myšlenkovým pochodem prohánímе představu skutečnosti co nejtěsněji blízkých, když je vyjadřujeme slovem „bezprostřední“! Připadá mi to jako domlouvat se přes telekomunikační družici s někým, kdo mi sedí na klíně: nejprve si představit všechny kabely, páky, převody, antény, a teprve pak stanovit, že to, o čem mluvím, je právě bez toho všeho - neboli z odvozeného odvozovat základ. A není „lehkovážné“ vlastně těžkopádné, a tedy vynalezené myslí trudnou pro její vnitřní potřebu? Naše myšlení možná trpí víc, než tušíme, když nás tento svár (spor i spoj) zkušenosti se slovy víc nezajímá, když jsme si nechali vzít onen jemný smysl, jímž můžeme zkoumat hladkost či tuhost tohoto švu. Na tom přece záleží, získá-li naše myšlení pevný a zřetelný obrys, či rozbředne-li. Také jazykovědcům by větší zájem o tento rozměr jazyka jen prospěl: konečně by se odnaučili bezhlavě kodifikovat kdejaký rozmarné nechutné modly zvané Úzus.

Jazyk, jakým je psána třídílná akademická Mluvnice češtiny, by měl stačit k tomu, aby se jejím autorům zakázalo o češtinu se být i jen slůvkem ještě někdy otřít. Na Richterově stupnici otřesnosti dosahuje promoření zbytečnými cizími slovy a odbornickou hatmatilkou hodnot doposud nenaměřených. Kdopak by zazlíval našim novinářům, že nás zahrnují zprávami o „vrcholných sumitech“, když i ctihodní páni gramatikové jsou schopni bez uzardění pojednávat o jazykových jevech, které jsou „pevně fixované“ (česky: ustálené), nebo se alespoň „aproximativně blíží“.

4. února. - I strategie slabšího vůči silnějším může být: Rozděluj vlivy, a panuj. Pryč jsou doby, kdy byly Francie a Německo ochotny válčit kvůli Maroku. Dnešní obři jsou křehcí a přecitlivělí. Když na to přijde, živí se planktonem.

Poslanec Žirinovskij je politický chuligán. V Rusku se k moci nedostane, protože na rozdíl od výmarského Německa Rusko není tak docela demokracií, i když se z taktických důvodů máme tvářit, jako že je. Můžeme se tedy také tvářit, jako že Žirinovskij je politik, ale nesmíme tomu věřit. Přijetí, jaké svět tomuto provokatérovi uchystá, dá v každém případě ponaučení těm, kdo ho po scéně postrkují. Tím, že k nám ho pozvali Sládkovi republikáni, se jen posiluje podezření, že oba výtržníci pocházejí z jedné výrobny. Sládkovci tímto tahem nesporně získávají velký volební trumf.

Heslo: „Volte republikány - zvolíte KGB!" bude pro českého voliče jistě neodolatelné. Žirinovskij ovšem naši zemi urazil. Proto u nás není vítán a naše úřady by mu měly vstup odmítnout. Demokracie neznamená nechat si všechno líbit. Pokud by úřady přece selhaly, existuje ještě jeden způsob, jak bulváta zneškodnit: informační bojkot. Žádná televize, žádný rozhlas, žádné citáty. Postavit pro jednou hrdost nad morbidní novinářskou zvědavost a škodolibé potěšení z blábolu. Žirinovskij je možná jedním z těch extravagantních zjevů z rodu Lžidimitrije či Rasputina, jež matička Rus odnepaměti produkuje ve svých pohnutých dobách. Jeho cílem je snad oživit v Evropanech obavy z Ruska; ale spolu s nimi by mohl ožít i jiný atavický pocit - pohrdání Ruskem.

5. února. - Zaznamenávám, že v probíhajících sporech o sochu Jana Švermy neobjevuje se vůbec argument, po mém soudu jediný pádný, že je to socha ošklivá. Nepochopitelné gesto ošuntělého úředníka v splihlém baloňáku, natahujícího paži s rukou natočenou hřbetem vzhůru, je pražským lidem odjakživa interpretováno jako „sypání ptáčkům". (Možná jen zkouší, zda venku prší, než vyrazí do hor.) Osobně doporučuji sochu ponechat, jen nataženou ruku obrátit o 180 stupňů, nahoru dlaní. Takto napravená socha nesla by název: Památník padlým v tržním boji.

S velkým uspokojením jsem přijal vyjádření našeho ministerského předsedy, podle něhož bude vbrzku úloha státu omezena natolik, že po roce 1996 bude možno zrušit ministerstvo financí. Tržní ekonomika, všeobecná a úplná privatizace postarají se o všechny stránky našeho života daleko lépe, než by to dokázal stát. Ty nepatrné daně, které stát bude ještě vybírat, budou investovány téměř výhradně do kultury, a tak práci druhdy rozložitého finančního ministerstva hravě zastane obyčejný odbor ministerstva kultury, v nějž bude transformováno. „Počítáme s vyčleněním jedné kanceláře u správy budov," řekl předseda vlády.

6. února. - Odejít dřív, než začnu v cokoli doufat: zásada, která se ukazuje jako dost účinná.

Vývoj podpůrných figur, jež ručí za soudržnou výstavbu díla v jeho obrazivé (obsahové) složce: Hybrid Narcise a Minotaura se ustaluje v podobě Kentaura. A jak si představit Dona Juana, který by měl kontemplativní sklony? Don Juan je tvor žijící jen přítomnou vteřinou. Kontemplativně založený Don Juan je ovšem Faust: ten, jehož okamžik fascinuje natolik, že by jej chtěl zastavit.

Z deníku spisovatele (17)

VÁCLAV JAMEK /2/

9. února. - V Sarajevu je prý naprostý nedostatek kvalitního materiálu na výrobu protéz pro zmrzačené obyvatele, zato je tam zřejmě dokonale vybavená, provozovna schopná vyrábět z umělé hmoty zohavená lidská těla, jež se od skutečných mrtvol nedají téměř rozeznat a jež lstivý mohamedáni nenápadně rozbazují do tamních tratolišť, aby před kamerami co nejvíc nafoukli sebemenší masakr, který by jinak ani nestál za povšimnutí. Surovinu na tyto figuríny dostávají nejspíš jako součást humanitární pomoci z Hollywoodu. Kdoví, jestli nakonec i muslimské ženy nebyly znásilňovány takovými nastrčenými gumovými panáky. Je znepokojivé a jistě též značně postmoderní, že jakákoli zpráva z Bosny, i ta nejnehorázněji, připadá už jako dost dobře možná. Na sarajevské tržiště střílí možná Srbové. Možná Muslimové. Možná nudící se zpravodajové televize CNN. Možná italští lovci kvíčal. Možná Dolnosaské zemské sdružení výrobců rakví. Možná Řecký konzervativně socialistický spolek pro dobití Turků. Možná Žirinovskij ze své tajné zbraně, dalekonosného velkoruského moždíře. U těch balkánských raplů už nás nic nepřekvapí. A tak se blíží okamžik, kdy začneme přijímat jako dost dobře možná i ta nejhorší východiska.

Někdy mě napadá, co asi mohl být Karadžić za psychiatra, když v rozporu se svým závazkem tišit hluk a zuřivost lidských duší dokázal z důvodů jakkoli pro něho spravedlivých stanout v čele takového běsnění. Nebo si představuji: Nějakým kouzlem nastává v Bosně mír, a dobrý doktor Karadžić může si konečně znovu zařídit psychiatrickou praxi. Mnoho, přemnoho duševních poruch všude po tom velikém vraždění, a o ty všechny láskyplně pečuje předobrý doktor.

Na jeho místě bych se cítil jako ztracený člověk.

10. února. - Bantustanizace Bosny a Hercegoviny, jež se připravuje, nemůže snad v nikom budit iluzi, že jde o trvalé řešení. Státečky, které tak mají vzniknout, nemohou být nikdy životaschopné; stačí se podívat do mapy. Jde tu jen o nakrájení soust, aby se lépe polykala. Srbům se tedy nejen agrese vyplácí, ale ještě se jim do budoucna strava chutně upravuje. Sotva lze očekávat, že bude Evropa víc než dnes ochotna bránit nové uspořádání vojensky, a pro svou neochotu bude mít stejné důvody: těžko nastanou povětrnostní jevy tak mohutné, aby za pár let Bosnu zplanýrovaly v Kuvajt. Ledaže by vyspělé země mezitím ještě pokročily v tlačítkovém vedení války, jež by jim umožnilo držet si třetí svět už dokonale od těla.

Potíž je ovšem v tom, že „Jugoslávcům" je Jugoslávie souzena. Budou tam spolu muset žít ještě mnoho let; k nové integraci budou potřebovat nové vůdce a přísné uplatnění občanského principu. Zatím na Balkáně běsní archaičtí démoni: smutně tu dodělává poslední, velmi sešlá a pokleslá romantická chiméra - panslavismus. Doufejme, že se její agónie nepřenese do Ruska.

Oprava. Dodatečně zjištěno, že tajnou zbraní Žirinovského není moždíř, nýbrž dalekonosný velkoruský tlampač. Žirinovskij do něj zařve, a tisíc kilometrů odtud to roté vojáků vyrazí ušima mozek z hlavy.

S velkým uspokojením jsem přijal vyjádření našeho ministerského předsedy, podle něhož bude u nás vbrzku úloha státu omezena natolik, že po roce 1996 bude možno zrušit ministerstvo národní obrany. Vždyť kapitál dnes už nemá národnost, kapitálové společnosti jsou nadnárodní. Bylo by proto absurdní, aby se války vedly i nadále mezi státy. Když budou v tržním, plně privatizovaném prostředí dvě soukromé společnosti chtít spolu válčit, obrátí se na trh práce a samy si zvednou vojsko. Stát bude dohlížet jen na to, aby k bitvám nedocházelo na veřejných prostranstvích. Ti nepočetní vojáci, kteří státu ještě zůstanou, budou plnit funkci výlučně kulturní jako okrasa úřadů a zpestření cestovního ruchu, a tak práci druhdy rozloženého ministerstva obrany hravě zastane obyčejný odbor ministerstva kultury, v němž bude transformováno. „Bude jich tak málo, že je při eventuální zteči budeme s to krýt zlatem a ostatními aktivy České národní banky," přislíbil předseda vlády na závěr svého výkladu o tom, co Friedman nazývá liberálně tržním feudalismem.

11. února. - Hudební divadlo Franze Kafky v Nuslích uvádí první český laserový muzikál *Mozart a Tarzan aneb Kde nechal tesař díru.* Tryzna se zpěvy. Rušný děj v Praze i v pralese. Unikne sympatická dvojice mladých dezertérů nástrahám planetární civilizace? Podaří se jim sestoupit až k tajemným kořenům tenisu? Kdo bude první v cíli na cestě odnikud nikam? Z Čech až na konec světa! Z Terezína do Teheránu! Jedinečné spojení grácie s akrobacií! Volně podle Kouzelné flétny, Satanských veršů a Kafkova Procesu nastudovala Opera Mortadela a Skupina podprahového divadla „Horké potrubí": „Dalekáť cesta má, marné volání!" (F. Kafka)

Představa Posledního soudu jako hypotéza v rozměru časovém, nikoli absolutním: potřeba srovnávat se dnes a denně se světem podle jistého měřítka lásky, podněcovaná vědomím, že náš čas může být v každém okamžiku definitivně sečten. Takový Poslední soud prostupuje každou vteřinu. Naopak nemohl bych mít důvěru v příslib záhrobního totalitarismu, který by spočíval ve věčné kontemplaci a zbožňování toho, co si představujeme jako nejvyšší podobu Vládce. Nežívi se snad z této vize veškeré totalitní sny lidských megalomanů? (Nebo obráceně: Nepromítá se v této věčnosti jen potřeba totality, kterou člověk v sobě nosí? Kolik lidí zakládá svou víru jen na představě, že se jim dostane velitelské funkce v posmrtném koncentračním táboře? Proto jsem asi tak alergický na jehovisty.)

12. února. - Václav Havel se setkal s indickými intelektuály. S dalekými, exotickými intelektuály, v daleké, exotické zemi. Má už zkrátka takové libůstky, a v cizině ho za to mají rádi. U nás se s intelektuály setkává jako soukromá osoba a veřejnost se to nedozvídá. Nevím, jaká služba pro styk s veřejností tu propracovává prezidentův obraz tak, aby ho přiblížila srdci dacanů, základní to podle všeho složky národa. Filtrování návštěv na líbivé, přiznané (Hailey) a podivné, nepřiznané (Ginsberg). Veřejný život - pro dacany, a pak nároční život soukromý a skrytý, aby si vzdělaní lidé nemysleli, že je v této společnosti snad někdo oficiálně podporuje.

13. února. - Václav Klaus je obezřetný hospodář: když se mu řekne: „Žirinovskij", on hned slyší: „Nafta"; když se mu řekne: „Rushdie", zase slyší: „Nafta". Když se mu řekne: „Bosna", nejsem si jist, co slyší, ale nejspíš zase: „Nafta". Tento sklon k vytváření nezvyklých synonym má ovšem zvláštní politické následky. Lze jen upřímně souhlasit s tím, že citové vzrušení není v politice dobrým rádcem, že potřebná je tu střízlivá věcnost, ale - nevím, jak by se to premiérovi ještě dalo ve vší slušnosti vysvětlit: snad kdyby něco z těch citů, jimiž v hojné míře zahrnuje sám sebe, přelil na zemi, kterou v našem zastoupení spravuje, pochopil by, co mám na mysli. Bude-li naše země navenek působit jako stát sebevědomý, hrdý a stateč-ný, není to zbytečný sentimentální luxus, nýbrž cenný politický kapitál, jímž realistický politik neopovrhuje. Vyjádřit energický mravní postoj je někdy i z praktického hlediska to nejlepší, co může pro svou zemi udělat. Náš premiér bohužel budí neodbytný dojem, že nedokáže rozlišit politiku nesentimentální od politiky bezcharakterní.

Nevím, zda by soukromě z důvodů sebediplomatičtějších pozval k sobě na večeři někoho, kdo by mu předtím pomazal kravatu hnojem. Nevpustit k nám Žirinovského mu nicméně připadá jako „extrémní opatření", a obává se, zda by mu tím neudělal příliš reklamu. Může být klidný: žádná reklama nemůže být větší než ta, kterou si dělá Žirinovskij sám. Má přece svůj velkoruský tlampač: zařve do něj, a hranice se bortí, Indický oceán do Ruska se valí, ruský voják onuci v něm máchá.

Takže zbývá ten hnůj.

Z deníku spisovatele (19)

VÁCLAV JAMEK /3/

15. února. - Dnes byl sváteční den. Evička se neudržela a přinesla mi vánoční pečivo již v únoru místo obvyklého března. Bylo zabaleno v krásném modrém ubrousku a ani jeden kousek nebyl žluklý. Slunce prozařovalo naši přetopenou kancelář, seděl jsem u psacího stroje a zasněně hleděl vstříc budoucí prosperitě Odeonu. V tu chvíli mohl jsem pro ni udělat pramálo. Také Evička, jindy takové šídlo, jata byla vůkolní zádumčivostí a přišourala se do mé zásuvky pro starožitnou sladkost. Závratné kilometry zpomaleného filmu odvíjely se ve výši, a ze zvukového pásu dál zaznívalo tiché broušení zubů. K polednímu musil jsem si povolit opasek, od sametové revoluce už dobře podesaté, jako by mne omrzel můj luzný zjev.

16. února. - Jsem přesvědčen, že vysocí hodnostáři bývalého režimu měli být souzeni a vsazeni do vězení. Oni přece sami se ve své zvůli stavěli nad zákony, které utvářeli podle své libosti tak, aby jim zaručovaly bezpečnost. Může a musí se někdy stát, že ten, kdo tvoří zákon, bude souzen podle jiného práva: odporuje spravedlnosti, aby tyran navždy uniknul trestu, protože by bylo možno jej soudit jen podle zákonů, které si pro výsměch spravedlnosti sám vydal. Zákaz retroaktivity musí mít tedy výjimky; absolutně platí v právně stejnorodém prostředí. Je pro naši společnost vlastně ponižující, když se dnes snažíme usvědčovat z náhradních, například hospodářských deliktů osoby, které by měly stát před soudem prostě za to, že jednaly jako darebáci podle darebáckých zákonů. Naší justici se tak dává podobný úkol, jaký měla už proti disidentům: najít proti nim cokoli, když trestat je za to, co jim opravdu zazlívala, si moc nemohla dovolit. Toto pokrytectví nám vůbec neprospívá.

Uvědomuji si ovšem, jaká tu hrozila úskalí; s démony pomsty není dobré si zahrávat. Ještě více než u majetkových restitucí by tu hrozilo, že bude prolomena hranice, kterou by si společnost pro výkon takové spravedlnosti musela stanovit. Hrozilo by to tím spíš, že taková hranice by se vymezovala velmi složitě, byla by křehká a křivolaká: už proto, že jde o čtyřicetileté období, které nebylo tak jednolité a jednoznačné, jak by si někteří z nás přáli. Lustrační zákon pokládám za vhodnou normu, která ovšem vymezuje jen dolní hranici „pomstychtivosti"; to, že chybějí další normy, které by směřovaly účinněji k bývalým mocenským špičkám, však zcela opodstatňuje námitku o „malých rybách". Bylo by asi zapotřebí nějaké nadmíru jemné právní vědy, aby tato opatření nebyla jen kulhavá a neúplná, a tedy vlastně neprospěšná.

Mám podezření, že sílící hlasy, které dnes v Německu zpochybňují zločinný ráz nacistického režimu, jsou povzbuzeny právě tím, že vůči bývalým komunistickým pohlavárům nebyla uplatněna opatření odpovídající logice norimberského procesu.

17. února. - Dlouhá, tříhodinová debata, proložená muzicírováním, kolem několika témat: český barok, barokní hudba, ale také dnešní potíže v komunikaci mezi umělci různých oborů, spisovateli, hudebníky, výtvarníky. To všechno se skupinou francouzských gymnasistů z Bordeaux s jejich profesory a několika mladými českými a francouzskými muzikanty, kterým jsme s Vlastou trochu záškolácky otevřeli dveře Odeonu. Tito studenti (většinou dívky) si vybrali kulturu baroku jako volitelný předmět, který jim nabídl jejich profesor filosofie. Říkám si, že bych něco podobného rád někdy zažil s gymnasisty českými; získal bych tím trochu víc důvěry v naši budoucnost.

Je zvláštní, že v našem politickém spektru se nerýsuje ani náznak jistého typu pravice, jakou představuje například „gaullismus": pravice seriózní, demokratické a vlastenecké, jejímž cílem by nebylo nějaké velikášské národní sebeuplatnění, nýbrž sebevýstavba hrdého, vyspělého národa, který by v „koncertu národů" hrál důstojný part. Skutečná konzervativní strana by se snad neměla chovat pouze jako Spolek odhodlaných soukromníků (SOS).

18. února. - Snad zapracovat do knihy (k tématu erotického nekludu): „Ale možná že byl jenom frustrovaným obchodníkem, který by byl rád prodal tisíce kartáčků na zuby tisícům chlapců, a to tak, aby každý z nich věřil, že tento jedinečný kartáček byl vyroben osobně pro něho, ba vůbec že teprve tím byl doopravdy stvořen svět."

19. února. - Obtížně, a vlastně jen násilně dosahuji toho, abych přestal sám sebe zevnitř vnímat jako mladého muže a včas bral v potaz i zjev, jejž zvenčí nastavují druhým. Znám ovšem sedmdesátileté muže, kteří se mnou jednají jako s mladíčkem; ale na opačném věkovém svahu dobře zaznamenávám ony nepříjemné pohledy, které mě řadí k těm, v nichž je život už pomalu na odchodu. Být připraven na setkání se smrtí - neboli na setkání s *čímsi jiným,* protože smrt taková nevyhnutelně bude: čímsi jiným, než na co si budu myslet, že jsem připraven.

Literární noviny obviněny z šíření poplašných zpráv. Zvěsti o chystaném zrušení ministerstva vojenství, jež zavanuly před týdnem ze stránek tohoto nechvalně známého časopisu, vyvolaly mezi veřejností veliký neklid. Na předsednictvu vlády se zavařila ústředna pod náporem telefonátů, v nichž tisíce rozhořčených občanů důrazně protestují proti tomu, aby jejich úspory byly použity na krytí nějaké pochybné zteče. Premiér k tomu prohlásil: „Moje slova byla opět zlomyslně překroucena. Hovořil jsem pouze o *eventuální* zteči, kterou bychom v krajním, ryze hypotetickém případě, čistě v rovině úvah, byli *eventuálně* s to krýt aktivy České národní banky. Ale ve skutečnosti nic takového v dohledné době vůbec nepřipadá v úvahu. Naše vojáky bychom nasadili v nějakém konfliktu jen tehdy, pokud by NATO předem zaručilo jejich úplnou bezpečnost." Za zkreslenou informaci se omlouvám a věřím, že po tiskové opravě spadne našim zneklidněným voličům kámen ze srdce.

20. února. - Opravdu mi u nás chybí - ne snad ona pověstná „vládní vlnka", ale přinejmenším úřední tiskový orgán, který by zveřejňoval úplnou oficiální informaci. Je sice v pořádku, když mi novináři zprostředkují to, co v určité informaci pokládají za podstatné. Přesto by měla mít veřejnost snadný přístup k textům úplným, ať už jde o vládní či parlamentní usnesení a dokumenty, nebo třeba přesné údaje o hlasování v parlamentu nebo detailní rozpis jakýchkoli volebních výsledků. Občan by tak měl snáze přehled jak o činnosti vlády, tak o objektivitě sdělovacích prostředků. V zavedených demokracích plní tuto funkci jednak Úřední věstník, jednak některé seriózní (a objemné) deníky, které by to u nás zřejmě finančně neunesly. Něco by se s tím však dělat mělo.

21. února. - Obávám se, že dnešní volání po volnosti učebních osnov a po konkurenci ve školství má vést nakonec k tomu, že přístup ke vzdělání bude závislý nikoli na přirozené nerovnosti vloh, jak bylo po zkušenosti s komunistickými měřítky žádoucí, nýbrž více než zdravo na nerovnosti majetku. Místo abychom proměnili školství v co nejúčinnější nástroj, jak pomáhat našim nejlepším mladým mozkům v rozvoji, mohli bychom je proměnit v pouhý nástroj k udržování společenských hierarchií. Může se stát, že základní vzdělání bude pro většinu dětí sice bezplatné, ale nehodnotné, a za hodnotné bude třeba platit. Rozpuštění pevných školních osnov například na úrovni středních škol může zase vést k naprosté nesouměřitelnosti diplomů, jež budou jednotlivé ústavy vydávat; institutuně by se tak zakotvilo hodnocení studijních výsledků podle jiných kritérií, než jsou jen schopnosti a úsilí studenta. Skutečná konkurence mezi školami může být založena pouze na kvalitě přípravy, která by umožnila studentům lepší školy lépe obstát ve srovnatelných zkouškách - tedy v rovné soutěži. Školními osnovami je nutno stanovit jednotná měřítka hodnocení studijního výkonu. Stejně nezbytné se mi jeví vypracování pružného systému stipendií: a za ten může ručit jedině stát (ochránce společných zájmů obce); soukromý sektor může k němu lvím podílem přispět, nemůže ho však vytvořit. Systém, v němž stejně nadaní jedinci, ať bohatí, či chudí, nemají stejnou šanci získat vzdělání obdobné úrovně, je systém hanebný, ať je socialistický, kapitalistický či buhvíjaký. (A v těch, jež poškodil, si chystá vlastní zkázu.)

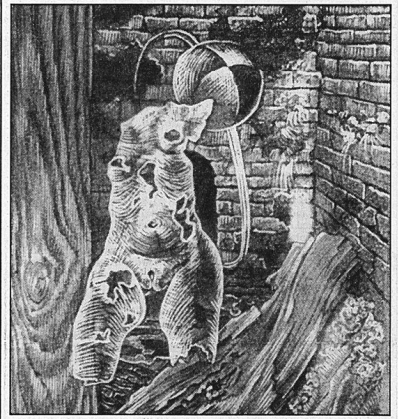

Hans Bellmer, Bez názvu, 1934

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(10. - 16. 3. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 10. až Ne 13.

St 16. (08.30) Z. Jirotka: Saturnin
Čt 10. až St 16.

(03.00) P. z Jizbice: Panence
(04.00) V. Fišar recituje L. Fikara

Jak dnes
MLU PÍŠEME VÍME
(68)

Z deníku spisovatele (20)

VÁCLAV JAMEK /4/

22. února. - Nikdy jsem neměl velkou důvěru v kulturní vůli tohoto národa, a nemám ji ani dnes. Žádný jiný národ pod komunistickým jhem se nezřekl tak ochotně a tak snadno vyšších forem kultury jako národ český, žádný nesnesl nad sebou vládu tak nevzdělané a sprosté politické skupiny jako náš. Ani Poláci, ani Maďaři, ale ani Slováci nenechali si svou kulturu tolik zplundrovat. „Kulturní Biafru" jsme dopustili sami tím, že v kritické chvíli rozhodující většina národa nepociťovala zničení kultury jako ztrátu. Dnešní pohrdání kulturou ukazuje, že tento stav trvá. Společnost odmítá pochopit, že kulturní úpadek není soukromým problémem několika rozmazlených a dotěrných umělců, nýbrž že je to její obecný problém a její škoda. To, že si „lidé od kultury" za lhostejnost společnosti mohou sami, ať už pro svou samolibou výlučnost (klasický argument), nebo pro zhoubné lidu zavedení do náruče zločinné utopie (argument nejnovější), je pravda jen dílčí a možná ne zcela podstatná. Pokud takto argumentují dokonce politikové, jde o účelové zneužití předsudku, jehož účinnost je známa. Za starého režimu měla prý kultura privilegované postavení. To je lež: privilegované postavení měla oficiální a služebná pseudokultura, kdežto tvůrci skutečných kulturních hodnot byli ponižováni a deptáni způsobem, jaký naše novodobé dějiny nepamatují - a pokud vím, společnost je v jejich vzdoru proti krutovládě nijak zvlášť nepodpořila; ani předtím nebylo ostatně málo kulturních osobností, které proti pokušení sociálně motivované diktatury vystupovaly, a to, že společnost naslouchala raději hlasům sladších sirén, jen potvrzuje známou věc, že společenství vždy přijímá a vyzdvihuje ty umělce, kteří se nejlépe trefí do jeho snů. Seřazení příčin a následků je přesně opačné. Ohlas má ten, kdo vystihne obecný pohyb a splyne s ním: nevytváří jej tedy. Ti, kdo rezonují proti duchu doby, obvykle hned nic nezmohou; jejich vliv se může projevit jen postupně a slaběji. Protože se však společnost tak často dokáže houfně hrnout špatným směrem, záleží tolik na tom, aby v ní zůstal uchován nezávislý hlas kultury, uchráněný většinových tlaků, a do jisté míry tedy i rozmarů všeliké nabídky a poptávky. Právě komunisté měli pro zotročení kultury ekonomistní eufemismus „sociální poptávka" či „sociální objednávka" (neboli: nařízení strany). Když teď kultura přestala být děvečkou politiky, mám dojem, že mnozí naši politikové nevědí, k čemu jinému by ještě mohla být; možná to souvisí s tím, že ještě ne zcela dobře chápou poslání demokratického státu.

23. února. - *Silná v zoologii* Stanislava Mráze, v Divadle Na zábradlí; tento text je bezděčně a přímo v jádru toho, čemu už dlouho říkám podivná poezie pozitivismu - ona poezie, kterou pozitivismus tahal na svět porodnickými kleštěmi a tímto odborným zákrokem ji pohmoždil a pochroumal tak, že z toho docela zblbla a často o sobě vůbec neví. Řadím sem ony blouznivce, jazykové puristy, ale i vážné přírodovědce, jejichž pracemi jako by cloumal nepříčetný jazykový běs a kteří by jistě upoutali Henri Michauxe, protože i za jejich podivínským úsilím se rýsuje jakási hrůzná fraška bytí. Spadá mi sem i Čapek-Chod se svým nepřístojně šroubovaným stylem a vizionářskými popisy, a na vyšší, vědomě pofouchlé rovině patafyzika a výmysly spřízněné, od Váchala k Cimrmanovi, včetně mého Kalendáře. Oběti pozitivismu, onoho nízce přiklopeného, zatuchajícího duchovního obzoru, který stavěl svou úzkoprsou vědu za měřítko lidství, jsou ve svých racionálních svěracích kazajkách jaksi mrazivě dojemné. Stanislav Mráz, kterého jsem dosud neznal, zdá se mi v tomto ohledu nejdál: stlačení života vlivem poklesléhо racionalismu je přímo tématem jeho piecy o lásce scientické. Inscenace dobře vystihuje souhru zdrojů racionalistických a symbolistních (na pozadí vlastenském), prvotně vyživujících vypjatou výstřednost slovní, z níž pak vykřesána výstřednost divadelní. Drastický humor udržuje v nás až do konce podezření, zda není původně nedobrovolný. Tak se vnucuje sblížení s jiným soudobým manýristou, Alfredem Jarrym, a s jeho *Nadsamcem;* autor jednoho z nejpůsobivějších zosobnění Sprostoty byl sám klaunem bílým a mrazivým, ale také vážným i záludným hermetikem a heraldikem; jeho *Ubu* je loutková fraška s živými herci.

25. února. - Zánik nakladatelství Odeon, který se nyní zdá neodvratný, mě naplňuje značnou hořkostí. Pro mě je Odeon osmnáct let profese, neboli celý můj profesionální život. První významné kulturní zařízení, které zbankrotuje: řízené přímo ministerstvem kultury. Katastrofální hospodaření, ale také mnoho licoměrnosti; vleklá agonie, zvaná čekání na privatizaci. Tajemství neúspěchu: dům na Národní třídě. Kdo ho koupí, má prý zachovat značku Odeonu, hodnotnou knižní produkci a „archiv". Vsadím se, že vím, co bude v domě na Národní 36 za půl roku: banka.

Peněžní ústav je i místo automatu na Václavském náměstí, kam jsem léta chodil na oběd nebo na párek; blíží se doba, kdy se najíme přímo peněz.

27. února. - Když se ministr Dlouhý nedávno vyjadřoval k návštěvě Salmana Rushdieho u nás, použil přitom nechvalně známý argument o zcela odlišném typu společnosti, jejíž kulturní rozdílnost a zvláštnost je třeba respektovat (zde míněn fundamentalistický Írán). Máme v živé paměti, že stejně zdůvodňovali západní politikové v sedmdesátých letech svou „reálpolitiku" vůči sovětskému bloku. Onou prostě jen „odlišnou" kulturou, kterou bylo třeba respektovat, byl tehdy komunistický systém, z čehož muselo nutně vyplývat, že my, kteří jsme v tom systému žili, se ve své „kulturní odlišnosti" cítíme jako ryby ve vodě a není proč se kvůli nám znepokojovat. Bral jsem tuto argumentaci jako osobní urážku.

Je sice pravda, že pomáhat lze jen tomu, kdo si chce pomoci sám; pokud se však politikové chtějí opírat o takový kulhavý argument, když je v jejich zájmu udržet dobré vztahy s lumpy, ať tak proboha činí, když jsou s těmito lumpy mezi čtyřma očima, a nesnaží se jím balamutit veřejné mínění ve vlastní zemi. Argumentace je falešná z několika podstatných důvodů:

1. Není naším posláním neomezeně „respektovat" jiné „kultury", protože sami nejsme v civilizačním vzduchoprázdnu. Máme svou vlastní civilizaci a její hodnoty máme hájit. Musíme dobře zvažovat, jak silné napětí ve vztahu k jiné kultuře nám ještě dovoluje s ní spolupracovat, a jaké už ne.

2. Není jisté, zda respekt k takovým stránkám cizích kultur, jako je například islámský fundamentalismus, není ve skutečnosti urážkou těchto kultur. Jinak řečeno: p. Dlouhý ví starou belu, co má v nějaké cizí kultuře vlastně respektovat, a ani ho to nezajímá, protož jeho uvažování je účelové.

3. Určitý minimální fond potřeb všem lidem společný; existuje ted lidská univerzalita. Úctyhodné rozdíl mezi kulturami spočívají v rozman tosti forem, jež různé společnosti vy tvářejí k uspokojování těchto potřeb Pokud by nějaká společnost uspokojo vání nějaké z těchto všelidských po třeb znemožňovala nebo je reguloval způsobem mimořádně krutým, jd o společnost zvrhlou, a žádný civil zační respekt nemůže omluvit ani j ani nás.

4. Je zvláštní, že kultury, které po řád chceme respektovat, jsou kultur agresívní, které se respektováním na vlastní kultury nijak nezatěžují. Ku tury, které by se s námi dobře snesly naopak většinou ve jménu pragma tismu bezohledně ohrožujeme sami.

1. března. - Obrys Československ na mapě mi vždycky připomínal jaké hosi nezvyklého mořského koníka a třebaže jsem nakloněn politicky ra cionálnímu uvažování, stále si nemoh zabránit v tom, aby mi současný tva českého státu nepřipomínal onoho pře seknutého koně v znaku Pardubic.

Z deníku spisovatele (21)

IGOR BLAŽEVIĆ /1/

Je celkem známo, že Thomas Mann kouřil rád doutníky. Méně je známo, že si je v Mnichově až do odjezdu do protifašistické emigrace kupoval vždy *u malého pana Friedemanna*. Chce-li to člověk zjistit, musí sáhnout po Mannových denících z roku 1932. Tam se třetího únorového dne líčí, jak si spisovatel, po noci, kdy překvapivě dobře spal, vyšel na procházku, přilákal k sobě psa a pohladil jej, v aleji potkal dámu v kožichu a při návratu se zastavil *u malého pana Friedemanna*, zapálil si u něho doutník a pustil se s ním do dlouhého povídání o tom, co právě zažil. V denících z let 1933-34 se pan Friedemann několikrát nakrátko objeví v Luganu, Basileji a Bandolu a pokaždé s sebou přinese něco z věcí, jež přátelé a děti vynesli z mnichovského Mannova domu, dřív než byl dán pod plnou kontrolu nacistických úřadů.

Přestože byl pan Friedemann obchodník, věděl dobře, kdo je pan Mann, byl hrdý na přátelství s ním, přečetl všechny jeho knihy a i jinak si velice vážil jeho mínění. Svědčí o tom například to, že přestože se příliš nezajímal ani o umění, ani o politiku, rozhodl se po několika návštěvách u Mannů v exilu zavřít svou mnichovskou trafiku a připojit se k nim. Jenže zatímco Mann psal texty, jež budily pozornost, a občas jezdil na přednášky, pan Friedemann nevěděl, co dělat. Po devíti měsících, po druhém neúspěšném pokusu otevřít si v Curychu obchod s holandskými doutníky a tabákem, rozhodl se vrátit do Německa. Na hranicích ho zatkli, zbili a obvinili z protiněmecké činnosti v cizině.

Vystřídal několik vězení, vyslýchali ho čím dál méně, už dávno ho nikdo nebil, a pan Friedemann si pomalu začal zvykat na své postavení, takže mnohem víc než úvahám o sobě věnoval pozornost svému sousedovi, homosexuálovi Maurici Sachsovi, inteligentnímu a vzdělanému, ale jinak ubohému, amorálnímu a protivnému chlapíkovi, kterého nepřestávali tlouci, což pan Friedemann svým způsobem schvaloval.

O dalším vězni, Hermannu Brochovi, se pan Friedemann dověděl, až když tento muž byl už osvobozen, a tohle zjištění zcela změnilo dosavadní průběh páně Friedemannova života. Broch byl Rakušan a Žid a dlouho úspěšný průmyslník. Když už byl v letech, začal zničehožnic studovat a psát a zdá se získal věhlas mezi literárními znalci. Román z římských dějin, který měl rozepsaný, všichni netrpělivě očekávali jako dílo mimořádného významu. Když se jeho literární přátelé dověděli, že je ve vězení, nedali pokoj, dokud mu nevymohli propuštění a souhlas k odjezdu do Ameriky. Když pan Friedemann přemýšlel o tomto případu a vzpomínal přitom i na Manna, jednoho večera konečně pochopil, že v lidském životě je nejdůležitější stát se spisovatelem. I začal psát. Zároveň využíval každé příležitosti, aby o sobě dal vědět Mannovi, a posílal mu i své rukopisy s prosbou, aby je někde uveřejnil a dal literárnímu světu na vědomí, že v nacistických žalářích úpí ještě jeden spisovatel, kterého je třeba zachránit. Bohužel, jeho vzkazy a rukopisy se k Mannovi nikdy nedostaly, protože je pan Friedemann posílal na Mannovu poslední švýcarskou adresu, zatímco spisovatel byl už dávno v Kalifornii. Jak pan Friedemann skončil a kdy, se už nikdy nezjistilo. Po dvaačtyřicátém roce po něm mizí veškerá stopa. Znovu se objevuje až jednoho večera, kdy Mann začal psát třicátou kapitolu Doktora Fausta a poznamenal si: *Vypukla válka. Osud, který se tak dlouho vznášel nad Evropou.* Objevil se jako stín, jako nezvaný host, který spisovatele vyrušil z práce, nesouvisle se dožadoval, aby Mann vyhledal nějaké rukopisy, uveřejnil je a tak ho zachránil. A od té doby nepřestal za již zestárlým Mannem docházet. Když psal Mann *Jak jsem psal doktora Fausta*, v jedné chvíli se zarazil a ptal se, neměl-li by se zmínit i o té audiovizuální poruše, jež se mu zjevila krátce poté, co načrtl později hodně dopracovávanou návštěvu Adriana Leverkühna ve veřejném domě. Upustil od toho. Ale *Friedemannův stín*, jak jej nazval, za ním docházel ještě dlouho a dotíral na něj pořád týmž absurdním přáním, aby mu pomohl stát se spisovatelem. Dokonce se s ním několikrát pustil do polemiky, má-li vůbec smysl být spisovatelem. Katje nikdy nic neřekl, protože by se jistě začala obávat o jeho zdraví a víc by ho nutila odpočívat. A Mann spěchal, aby ještě než umře, přepracoval a dokončil Felixe Krulla.

Tak měla vypadat kostra povídky. Můj poslední deníkový zápis z února 1992 zní: Po *Podivné a nepřirozené události v R-ské gubernii* by malý pan Friedemann měl být první věcí, do které je třeba se pustit. Zbývá samozřejmě spousta práce se studiem německých dějin čtyřicátých let. Určitě několik knih o Němcích uvězněných v nacistických žalářích.

Ptám se, nebyla-li by nejlepším řešením kompozice povídky montáž. První linie by měla „fejetonisticko-žurnalistickou" povahu - lidé, tváře, hesla, projevy a slova, události, obrazy, hudební motivy, filmový hrdinové, sportovní události, pouliční výtržnosti. Fotografie, i fotografie by se mohly použít! Druhá linie - emigrantská - by představovala jakousi směsici chronologie Mannova života (cesty, místa, kde koná přednášky, hotely, setkání, výlety a výletní místa) a ranního sezení v posteli (nebo v kupé, v jídelním voze, po recepci) a úvah, podobných Goethovým meditacím určeným Lottě (konstruovaných z Mannových deníků, esejů a přednášek a z hockheimerovsko-adornovské levě orientované literatury). Třetí linii by měl tvořit příběh o malém panu Friedemannovi, vyprávěný větami citovanými z Mannových literárních děl. Jestli se všechny ty linie prolnou a spojí, nevím. Zatím by se daly klást jen hrubě vedle sebe.

Pondělí 2. března 1992. Zprávy ze Sarajeva: Charakteristické nepokoje, barikády, blokáda města, ozbrojení civilisté, přestřelky, první ranění, mnohohlas hrozeb a lží. Znovu se vrátily všechny otázky. Odejít a být tam, anebo si hledat nějaké jiné místo (zůstat takhle bez místa)?

Neděle 5. dubna 1992. Už není pochyb, začalo rozhodující střetnutí i v Bosně. Někteří lidé v Sarajevu, kteří se mezitím stali mými přáteli, když se vzpamatovali z prvního šoku, pokračovali v psaní - aby se nezbláznili a aby se ubránili. Já jsem zůstal v Praze a dočista přestal psát a začal dělat něco úplně jiného. Rovněž abych se nezbláznil.

Malý pan Friedemann je první z mých nenapsaných povídek.

Praha 13. 3. 1994

■ Přeložil D. K.

Jedna ze série pohlednic navržených Stua

IGOR BLAŽEVIĆ (1963) je bosenský charvátský spisovatel, který už dva roky pracuje v Praze v Helsinském občanském shromáždění. Literární noviny s ním přinesly rozhovor v čísle 7/93.

Z deníku spisovatele (22)

IGOR BLAŽEVIĆ /2/

Během těch několika měsíců, kdy jsem psal *Otce, bratry*, rozpoutala kýčovitá, nic dobrého nevěstící propaganda teror lží a všechno nakonec vedlo ke zločinům, strašnějším než válka. Zběsilý vír nemravnosti, bezcitnosti, mýtomanie, násilí a čím dál hroznějšího ničení vrhal kolem sebe stále širší stín tragiky myticko-osudových událostí. Román jsem přepracovával v pauzách mezi leteckými poplachy a nakonec jsem jej stejně nedokončil, když jsem v říjnu 1991 zvolil odjezd.

Praha mi po několika měsících připadala jako „mé místo", jako město, kde lze najít prostor vyznačený magickým křídovým kruhem, v němž neexistuje žádný jiný čas než čas volby a příběhů. Trávil jsem celé dny v Klementinu a četl knihy v cizích jazycích, o nichž jsem si myslel, že je napříště budu nazývat svým jediným domovem. Cítil jsem, že se co nejdřív pustím do vyprávění o obraně a posledních dnech Wernera H.

Werner H., někdejší spolupracovník Nielse Bohra a už slavný vědec, neměl v sedmatřicátém roce sebemenší důvod pomýšlet na odjezd ze své vlasti. Jaderný výzkum se rozběhl tak, že už nepřipouštěl žádné pochyby: nový zdroj energie byl na dosah ruky, zůstávala už jen otázka způsobu a technologie užití. Samozřejmě že šlo i o to, kdo bude první. Werner H. měl znovu příležitost přinést do moderní fyziky něco převratného, a nehodlal ji promarnit. Tím spíš, že mu na ministerstvu v Berlíně řekli, aby se neohlížel na náklady. Připomeňme také, že Freiburg byl malé provinční městečko, kde nikdy nebylo nic kromě slavné univerzity, a že o událostech ve světě se Werner H. dovídal proti své vůli jen cestou do Berlína, kam jezdíval dvakrát měsíčně přednášet.

V okamžiku, kdy Werner H. potkal na Alexanderplatzu svého bývalého berlínského asistenta Hanse Eulera, na jaře roku jedenačtyřicátého, poskytl freiburský ústav útočiště před mobilizací už skoro všem alespoň trochu nadanějším teoretikům a badatelům, kteří podle Wernera H. představovali bezpečnou záruku, že ani v budoucnu, ať už se události v Německu a v Evropě budou vyvíjet jakkoli, nebude mít německá mládež nouzi o dobré profesory fyziky. Euler byl jedním z mála, který se ještě nestal členem tohoto privilegovaného a chráněného kroužku. H. se ze setkání s ním neobyčejně zaradoval, považoval je i za potvrzení shůry, že jedná správně a že existuje jiný řád věcí, podle něhož je péče o budoucnost vědy důležitější než cokoli jiného. Hned nabídl Eulerovi místo v ústavu a nemohl pochopit, proč mladík odmítá. Důvod, který uvedl, že se totiž musí za deset dní hlásit u jednotky a odjet na frontu, připadal Wernerovi nicotný. Stačilo zavolat ráno na ministerstvo a upozornit, že mozky, jako je Eulerův, patří rozhodně spíš do Freiburgu než někam do zákopu. Euler nicméně znovu odmítl a přiznal, že se do wehrmachtu přihlásil sám jako dobrovolník. H. si vzpomněl, že Euler mluvil svého času proti nacistům s takovým zanícením, že ho podezíral ze sympatií ke komunismu. Připomněl mladíkovi jeho slova. Odpověď mu vyrazila dech. Euler byl proti nacistům ještě víc než předtím, byl proti nim tolik, že už nenacházel ani důvod zabývat se dál fyzikou, a právě proto, že už netouží po ničem jiném, než se jim postavit na odpor, přihlásil se jako dobrovolník do wehrmachtu.

O dva měsíce později přišlo psaní z Řecka: Euler líčil, jak tráví dny koupáním a opalováním na ostrůvku zaznamenaném jen na vojenských a námořních mapách. „Není tu nic než věčný dnešek," psal, „a ještě nikdy jsem se necítil tak šťastný. Zbaven veškeré viny a odpovědnosti. Jednou provždy." Přišlo ještě několik dalších psaní ve stejném tónu: Euler psal o moři, kamení, vůních, plachtění, koupání a nezměrném slunci. Čtvrt roku po doručení prvního dopisu Hans Euler, nadaný mladý německý vědec, padl při svém prvním průzkumném letu, když se jeho kluzák bez vysvětlitelného důvodu zřítil do moře.

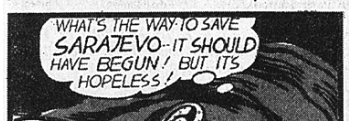

V šestašedesátém roce se zestárlý a unavený Werner H. už v lecčem zřetelně podobal Mannovu von Aschenbachovi. Neodjel však do Benátek, nýbrž strávil tři dny v uprášených Athénách na vědeckém sympoziu, kde přednesl referát o *Vědě a principu odpovědnosti*, a pak se pochopitelně neuchýlil na písčité Lido, nýbrž na málo známý řecký ostrůvek v Egejském moři. Ačkoliv athénské sympozium znamenalo další jeho úspěch, opustil Werner pireuský přístav velmi podrážděný. Už od těch dvou prvních válečných týdnů, kdy jej Britové a Američané drželi spolu s dalšími zavřeného a bez vysvětlení jej vyslýchali, zvykl si Werner H., že ho takřka v pravidelných intervalech vždy znovu někdo obviní z kolaborace s nacisty. Vždy to nespravedlivé, nezasloužené, zlovolné a ošklivé nařčení dokázal odrazit, ba každá jeho obhajoba nakonec vyústila v jeho intelektuální a morální triumf, protože mu poskytla příležitost vyslovit zas cosi nového o vztahu moci a vědy, dějin a pravdy a podotknout, že „mohli vyrobit bombu, ale záměrně to protahovali". V Athénách přišel útok od jednoho z jeho někdejších freiburských spolupracovníků, který tvrdil, že H. při své nebetyčné ješitnosti nemyslel na nic jiného, než že bude první, kdo zvládne jadernou reakci, nezajímaly ho ani poměry v Německu, ani válka v Evropě, a bomba by byla v Německu určitě vyrobena, kdyby nedošlo ve výzkumném přístupu freiburské skupiny k jisté chybě, kterou lze vysvětlit jen tím, že H. byl silný v teorii, ne však v experimentech. Vědci shromáždění v Athénách nařčení však s pohrdáním odmítli, a když se H. chystal pronést svou přednášku o vědě a odpovědnosti, uvítal ho nabitý sál bouřlivým potleskem.

Přesto se ve starém vědci usadil neklid, který ho spolu se stále sílícím nejasným pocitem viny a hloupými a zbytečnými pochybami, zda jednal v letech 1937, 1941, 1944 a 1945 správně, nutil vzdor stále většímu horku k dlouhým procházkám podél moře. Vpodvečer se vracel do penzionu vyčerpaný a ještě neklidnější. Při procházkách objevil písečnou zátoku, kde den co den vídal mladšího muže, který neměl na opáleném těle nic kromě vyrudlých kalhot od uniformy wehrmachtu. A přestože to bylo naprosto nemožné a nepravděpodobné, Werner H. ani v nejmenším nepochyboval, že ten muž je Hans, který ani trochu nezestárl a vypadal přesně tak, jak musel vypadat po prvním měsíci válečné služby v Řecku. Vyprávěl Werneru H. totéž, co mu kdysi psával: o moři, plachtění, vůních, o nezměrném slunci a o věčném dnešku, zbaveném odpovědnosti a viny. A starý, světově proslulý vědec za ním chodil do zátoky den co den a snažil se sám sobě odpovědět, proč bylo přece jen třeba přežít, a ne raději zemřít. Snažil se mladíka zaujmout tím, co vše se ve fyzice a ve vědě vůbec mezitím událo, protože měl pocit, že to je to nejlepší ospravedlnění, ale mládence tyto novinky vůbec nezajímaly, a tak se i Wernerova obhajoba mířela účinkem. Dokud nepochopil to poslední zbylé ospravedlnění, že je jen život, a ne i smrt, že smrt existuje, jen pokud existuje život, a že právě ten opálený mladík na pláži řeckého ostrůvku, před kterým se cítí vinen, je tím posledním a dostatečným důvodem, proč bylo třeba přece jen přežít.

Středa 8. 4. 1992. Marně se pokouším psát. Jsem vylekaný, bezradný. Abych jen pořád nepřemýšlel a netrávil hodiny a hodiny u rádia, přepisuji na stroji *Otce, bratry*, román ze šestnáctého století o bratrech Linardovi a malíři Angelovi a o otci Brinellim, jenž se celý život utíkal k víře, aby utekl strachu z potopy, a který nakonec přece jen před Angelovýma očima zmizel v zahradě, jež se v jeho stařecké pololepotě už dávno proměnila ve věčný pohyb říční trávy. Amerika a Evropská společenství uznaly Bosnu. Srbská demokratická strana vyhlásila svou Republiku srbskou. Armáda udělá zřejmě z Osijeku další Vukovar. Vyrazili do nového totálního útoku. Hercegovinu ostřelují z letadel a dalekonosných děl a v Mostaru probíhají pouliční boje kolem letiště. V Sarajevu předsednictvo (bez srbských zástupců) vyhlásilo výjimečný stav. Sarajevskými ulicemi krouží obrněné transportéry a Sarajevané se ptají, jestli je armáda okupuje, nebo hájí. Srbové z Pal celou noc ostřelují Staré město.

18. 4. 1992. Přicházejí zprávy o ne-

Andělé nad Sarajevem, Pohlednice navržená Triem Sarajevo, 1993

Z deníku spisovatele (23)

●●●●●●●●●

IGOR BLAŽEVIĆ /3/

Několik dní po masakru na tržišti, tři dny po vyhlášení ultimata NATO

Po sedmi měsících znovu v Sarajevu. Den ode dne je jasnější, že tragédie Bosny pokračuje: světoví státníci se spolu se svými balkánskými kolegy znovu uchylují k falešným alternativám a na hlavu postaveným prioritám. Zatímco se sebechválou v televizi snažili co nejvíc vytěžit z toho, že na občany Sarajeva pár dní nedopadaly granáty, a zatímco ruští vojáci sjížděli od Slavonie ke Grbavici, aby tu na několik následujících desítiletí upevnili násilné a obludné rozdělení města na dvě etnicky oddělená ghetta, moji sarajevští přátelé mi na otázku, co očekávají, že se stane po vypršení ultimáta, odpovídali trpce a vztekle, že nevědí a že jim na tom ani v nejmenším nezáleží. Sestra řekla: Jen kdyby už byl konec strachu. Všechno ostatní se dá... nějak... vydržet.

Sedmou noc od vyhlášení ultimáta a mou čtvrtou sarajevskou

Stále bylo zřejmější, že navzdory vítězoslavným fanfárám generálů NATO, evropských diplomatů a ruských zvláštních vyslanců, tomu jen zdánlivě rozpornému souzvuku špinavých machinací, pokračuje stále stejné nekonečné dělení nedělitelného, zmnožující bezectnost, zločin a totální pád do rozvratu. Cítím se bídně, připadám si podvedený, poražený, marný a ponížený. Víc - bezmocný. Mám chuť si přiznat, že už nemohu dál, praštit se vším a zmizet někam daleko, kde všechno může být i jinak a kde mě nikdo nezná. Někam, kde bych snad znovu mohl uvěřit, že se dá žít i takový život, v němž na ničem tolik nezáleží jako na tom, aby člověk každé ráno vystoupal po schodech ke skriptoriu a pokračoval v životopise, který předchozí večer zanechal rozepsaný na stole.

Odkudsi ze zákoutí vědomí se mi tu bezesnou a neklidnou čtvrtou sarajevskou noc vrátil do vzpomínek, poprvé za více než dva roky, stařec El Greco. Seděl ve své dílně a pořád ještě netrpělivě čekal, kdy už konečně nastane průtrž mračen a bouře. Na syna už zapomněl, toužil jen, aby se přehnaly první, nejprudší poryvy větru a deště, a on se pak mohl vykrást z domu a jít na návštěvu k zlatníku Izákovi. Ještě jej trochu tísnilo, že i jeho vlastní dítě se přidalo k štvanici proti němu, ale nebral si to příliš k srdci. Syn byl Toleďan jako ostatní Toleďané. Jen El Greco hned nepochopil, že jsou jeden pro druhého cizinci. Jinak by se tolik nedivil, že právě jeho ctižádostivý syn šíří po městě fámy, že El Greka je třeba zbavit místa hlavního stavitele katedrály, poněvadž nechodí do kostela a nevěří v Boha, v něhož věří všichni Toleďané.

Jako chlapec zažil Domenico na Krétě nenávist krajanů k Benátčanům a Turkům. Turci je porazili a vyhnali, Benátčané zklamali a zradili, a starci nacházeli jakési zvrácené uspokojení v sebeponižování, s nímž rozněcovali zlé vzpomínky i nenávist, aby je učinili věčnými. Líčili cařihradský masakr a vyprávěli o sedmi tisících ženách znásilněných za jedinou noc, odsuzovali i trvající nestoudnou pýchu Benátek, založenou na moci a bohatství. Domenikova rodina žila jako ztělesnění mumifikované hrdosti na někdejší slávu. Rituál paměti se musel dennodenně obnovovat, protože všichni věřili, že kdyby jen na nejmenší zlomek času zapomněli na Cařihrad, rozplynuli by se v nic. Řecká kolonie potomků cařihradských vyhnanců neznala jinou skutečnost než přízračný, upíří svět vzpomínek starců. Pro Domenika měl tento svět ještě jeden rozměr: touhu dospělých mužů po jeho těle. Ve svých sedmnácti letech zažil už tři starší milence, přesto se jednou odpoledne během obvyklé sobotní projížďky vzbouřil, když se jakýsi ohyzdný silén sápal po jeho hýždích, a aby mu unikl, lehce rozhoupal člun a sklouzl z přídě do vody.

Dva měsíce po této příhodě se nalodil na benátskou loď a odplul do Benátek. Ubytoval se u strýce v tamní řecké kolonii a vstoupil do učení v manufaktuře vyrábějící ikony. Octl se mezi řemeslníky, kde se pracovalo a žilo bez otázek. Jejich uzavřené společenství mělo jako každé ghetto zasvěcenců do jistého vědění své zásady a svá pravidla chování, svou hierarchii i svá tabu, a ovšem i své konflikty, žárlivosti, závisti, podřízenosti, přátelství, oddanosti, lásky a zrady. Kdesi nedostupně mimo a nad ním plynul i blouznivý, závratný, opojný život benátské aristokracie a neméně prostopášný a zběsilý život jejich oblíbených malířů. Domenico neměl rád žádný z těch dvou světů. Oba mu byly cizí. Ten zářivý, svobodný a povznesený, protože mu byl nedostupný, ten druhý, každodenní, reálný a přísný svět umělců a učenců v dílně na ikony, protože byl tak chudý a skromný.

Po několika letech opustil Benátky a vydal se do Říma, kde ho spíš pro jeho krásu než pro to, jak maloval, přijali do paláce kardinála Farneseho. V Římě se však Domenico Theotocopuli necítil o nic lépe než na Krétě nebo v Benátkách. Tentokrát byl důvodem umělecký konflikt, v němž byl Domenico předem odsouzen k porážce. V okamžiku, kdy poprvé vstoupil do velkolepého paláce Farnese, byl jeho velký římský sok, slavný Michelangelo, už šest let mrtev, avšak celý tehdejší Řím zaplavila spousta talentovaných mladíků, kteří donekonečna napodobovali velkého mistra a vytvářeli hromadu děl, jež se překonávala v kráse, výraznosti a síle. Domenico Theotocopuli těm uctívaným Michelangelovým epigonům vůbec nemohl konkurovat: trpěl oční vadou, která způsobovala, že se mu celý svět zdál protáhlý a nejistý, navíc měl malířské návyky špatného a vzpurného žáka benátské manufaktury ikon a hlavně v něm hlodal nepokoj, plný neustále se obnovující touhy odejít.

Z Říma odjel do Španělska, kde nějaký čas bloudil od místa k místu, maloval portréty velmožů a prelátů, až se nakonec, aniž vlastně chtěl, usadil v Toledu. Marii Louisu potkal jednoho dusného podvečera a zanechala v něm dojem čehosi poddajného a rozpustilého. Pohlédla mu totiž přímo do očí a její oči, jak se mu zdálo, měnily barvu a přecházely z jantarové žluti do zeleni Taja a jiskření obzoru. Jeden její pohyb - anebo to byl možná jen zrakový klam, vyvolaný bolením hlavy a namáhavým celodenním malováním - rozevřel černé atlasové šaty a v soumraku, před oknem, v pokoji, kde jinak všechno dýchalo melancholií a svátečností, objevila se nejprve její alabastrová šíje, pak ňadra a nakonec šaty samy od sebe sklouzly ještě níž a odhalily břicho...

Když El Greco ten večer opouštěl dům, kam už měsíc docházel portrétovat hlavu rodiny, byl přesvědčen, že potkal démona. Nazítří, když opět spatřil dceru pána domu, ale za dne, mezi sestrami a průvodkyněmi, nemohl věřit, že je to táž žena. Ani teď se neostýchala, netajila se s tím, že ho zná, a chovala se, jako by se mezi nimi večer předtím stalo něco zvláštního a významného. Nyní však Maria Louisa představovala ztělesnění důstojnosti a ctnosti, a to se stejnou neochvějností, s jakou projevila svou vášeň. Nadarmo v následujících měsících a pak i po dlouhá léta společného života hledal v Marii Louise vzrušení smyslů, aspoň trochu podobné vášnivé touze z toho předbouřkového podvečera. Vždy znovu u ní nalézal jen snahu, aby byli spořádaná a důstojná rodina jako ostatní Toleďané. El Greco měl pocit, že po boku takové ženy zkrotí v sobě nepokoj a nestálost a už nikdy nebude muset nikam odejít. A opravdu ho to už nikam netáhlo, získal dům s velkou dílnou a po léta byl přesvědčen, že se vedle Marie Louisy stal Toleďanem, měšťanem jako ostatní.

Až nyní, už jako stařec, namaloval poprvé podobu Bohorodičky podle modelu Izákovy dcery a navykl si poslouchat celý večer Izákovo vyprávění o dalekých krajích, kam ještě nikdy nepřišli, ale kam někdo, dítě jeho dcery, nebo dítě dítěte jeho dcery, určitě jednou dorazí. Poslouchal Izáka, díval se na krásnou tvář jeho dcery a přemýšlel o tom jejím dítěti, nebo o dítěti jejího dítěte, jež jednou bude někde jinde, snad stejně daleko od Toleda, jako je Toledo vzdáleno od Kandie na Krétě, a přál si, aby byl ještě živ, až k tomu nadejde čas, aby se spolu s židovskou rodinou vydal do nového vyhnanství, někam dál, k severu. A čím víc se ve městě i v jeho vlastním domě vzmáhalo nepřátelství proti němu, tím víc El Greco přemýšlel o severozápadní cestě, kterou se jednou vydá do neznáma s Izákovou rodinou.

Ráno po probdělé čtvrté sarajevské noci jsem zatoužil dokončit tuhle povídku a vyvést starce z města, suženého nesnesitelným dusnem před bouří.

Jak dnes MLUVÍME / PÍŠEME (70)

Také v dnešním sloupku přicházejí na přetřes předložky. V naší první ukázce se hřeší proti obyčeji, že s jedním podstatným jménem se pojí jen jedna předložka:

- *Virus může přenést i nakažená matka na své dítě před, během nebo krátce po porodu.* (Lidové noviny 22. 7. 1992) - Tady jsou hned předložky tři, nadto ještě každá pro jiný pád.

Nedopatření vznikají i při rozhodování, zda opakovat, či neopakovat stejnou předložku v tzv. několikanásobných výrazech (tj. při souřadném spojení předložkových pádů s touž předložkou). Obecně tu platí (mluvnice ovšem uvádějí i speciální zásady), že předložku nemusíme opakovat, nehrozí-li možnost dvojího výkladu. A ta právě v následujících dvou příkladech hrozí:

- *Střet snad původně profesionální smeká se postupně až na úroveň osobních invektiv a neplnění pracovních příkazů, což vede k jeho dalšímu vyostřování a propouštění.* (Lidové noviny 22. 1. 1993) - Tady samozřejmě vzniká spojení *...což vede k jeho dalšímu vyostřování a (k jeho) propouštění,* čili k propouštění onoho střetu. Tak to ovšem není, jde o propouštění zaměstnanců. - Předložku *k* tu tedy bylo třeba zopakovat.

- *K zákonu o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu* (titulek v Lidových novinách z 24. 7. 1993) - Na tento zvláště výrazný případ mě upozornil pozorný čtenář pan Odolen Klindera. Pochopitelně se zde předložka musí opakovat, neb odpor proti komunistickému režimu není protiprávní (podle citovaného znění ovšem jako by byl). Titulek tedy opravíme takto: *K zákonu o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu.*

Jeden předložkový problém máme vlivem slovenštiny: zejména v „reportážní" češtině se objevuje na místě předložek *v*, *do* a ně-

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(7. - 13. 4. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 7. až St 13.
(9.00 a 22.00) F. Rachlík: Pozdrav pámbu, pane Randák
Čt 7.
(02.00) Člověk pro jeden život
(14.00) Povídka pro... (S. Motl)
(20.00) Zelené peří
Pá 8.
(02.00) V. Vančura: F. C. Ball
(10.30) M. de Cervantes Saaved-

Čt 7. až Po 11.
(18.00) F. M. Dostojevskij: Ves Stěpančikovo a její obyvatelé
Út 12. a St 13.
(18.00) A. France: Pan Bergeret v Paříži
Čt 7.
(03.00) Básník a překladatel I. Wernisch
(04.00) O. von Linde: Svátek herynků
(10.00) Ex libris - P. Levi: Poto-

(03.00) J. Seifert: Na vlnách TSF
(04.00) M. Friedl recituje J. Vrchlického
(07.35) Čteme Písmo - Geneze XVIII
(10.30) Stránky z deníků (3)
(13.00) Staroříšská audience
(14.30) F. Hiesel: Na krtčím kopečku
(17.00) J. S. Machar: Konfese literáta (6)
(20.00) Obrazy z dějin české lite-

Z deníku spisovatele (24)

●●●●●●●●●

IGOR BLAŽEVIĆ /4/

Praha 28. 3. 1994

V našich pohádkách se vyskytují i takové bytosti, nejčastěji zlé a jen zřídkakdy dobré, ale někdy ani dobré, ani zlé, jen prostě jiné, jaksi osobité a své, na které je člověk krátký. Ať proti nim zkusí cokoliv, lest, nebo násilí, nedostane se jim na kobylku, dokud nepřijde na to, kde a v čem je ukryta jejich tajná síla. Obvykle se někde na nějaké vyvýšenině rozprostírá planina obklopená těžko průchodným lesem, na té planině je jezírko, uprostřed jezírka ostrůvek, na ostrůvku rozkvetlý keř, o to krásnější, oč je dotyčná bytost ohyzdnější, anebo strom s hnízdem a v hnízdě pták, o to nevinnější, oč je ta pohádková bytost obludnější. A v jednom květu na tom keři, nebo tam, kde jinak mívá pták srdce, se ukrývá ta tajná síla. Oddělenost a samota, kterou některé bytosti potřebují pro svou sílu, mě vždy lekala i přitahovala. A stejně mě lekal i zlobil objev, že něčí sílu, jak je vidět, lze ochromit i tak, že člověk zabije zcela nevinného a bezmocného ptáka, nebo že utrhne větev z ještě nevinnějšího a bezmocnějšího keře. Připadalo mi nespravedlivé, nesmírně nespravedlivé, že někdo má být zbaven síly bez přímého střetnutí, bez možnosti se bránit.

Zprávu o tom jsme dostali později, ale stalo se to osmého dne po začátku války. Tři mladíci nasedli do auta a odjeli k naší horské chatě v okolí Sarajeva, vloupali se dovnitř, ukradli, co se jim líbilo, a rozbili, co se jim nehodilo nebo co nemohli odvézt, a odjeli. Dům po nich zůstal otevřený, vystaven zkáze. A nebylo tam bůhví co cenného. Krb, nyní rozbitý, několik mých zim strávených o samotě v lese při psaní, hromada knih, nyní porozhazovaných a ztrouchnivělých, pár dopisů, navždy ztracených, a jedna naprosto bezcenná věc, kterou bych rád dostal zpátky - skleněná koule, do které ona vložila pár suchých polních kvítků, jeden citát z Blakea o lidské touze a nekonečnu a tři laciné pohlednice s reprodukcemi grafik Egona Schieleho. Nepamatuji se, že by tam nahoře bylo cokoli jiného, co by mohlo upoutat pozornost zlodějů. A přesto od chvíle, kdy jsem se dověděl, že tři mladíci sedli do auta a odjeli k naší horské chatě, v níž jsem před válkou strávil několik zim při psaní, a rozbili dveře, které pak zůstaly otevřené, aby dům chátral, od toho okamžiku už nedokážu psát ani o malém panu Friedemannovi, ani o Hansu Eulerovi a jeho zestárlém, znepokojeném a zviklaném profesorovi Werneru H., ani o El Grekovi a rodině jeho přítele Izáka.

Záhřeb 30. 3. 1994

Já jsem přestal psát. Co se mezitím stalo s ostatními? Amir H. se ani trochu nezměnil. Dávno, ještě na samém začátku, podplatil, koho bylo třeba, a přeběhl rozjezdovou dráhu. Naštěstí Amirův otec, ještě před tím, než ho roztrhal granát, stačil rozprodat všechno zboží a peníze převést do Záhřebu. S těmito penězi dnes Amir hazarduje v Praze, někdy s větším, někdy s menším štěstím. Když jsem se naposled ptal, jak se mu vede, řekl, že je „na svém", což znamenalo, že nic neztratil.

Nenadovi S. se podařilo pár měsíců před válkou dosáhnout osobního rekordu, když zaběhl sto metrů za jedenáct vteřin a sedm desetin. Nějak ve stejné době bez velkého uvažování hodně spal s Majou. Tanja R. se to dověděla a nechala ho. 7. srpna 1992 ho zasáhl do hlavy šrapnel o průměru dvou milimetrů. Umřel v koševské nemocnici 11. srpna: nepřežil druhý výpadek elektrického proudu ten den. Na pohřbu na shromážděné lidi střílel ostřelovač. Tanju R. kryl vlastním tělem otec a ona mu to nikdy nezapomene. Nenadově matce bylo jedno, jestli je krytá, nebo ne. Maja už dávno v Sarajevu nebyla. Nenad se občas zastaví, vidí, že se Tanja líbá s Davorem Š., a tváří se uraženě. Je otázka, jestli vůbec někdy pochopí, že to není jejich vina a že si oba zaslouží, aby je nechal na pokoji.

Miroslav D. se během té doby stal pro Safeta zrádcem. Jednu noc slezl do řeky Miljacky a u Vrbanjského mostu přeběhl na srbskou stranu. Tam ho zatkli a tři měsíce musel kopat zákopy. Společně se sto padesáti Charváty, kteří před ním dezertovali ze sarajevské Charvátské rady obrany. Měli od Srbů slib, že když přejdou řeku, bude jim povolen volný odjezd do Maďarska. Ukázalo se, že slib byl falešný. Miroslavovi neslíbil nikdo nic. Pustil se přes vodu na vlastní pěst, třeba proto, že ho v Sarajevu nechala dívka a řekla, že její příští chlapec bude určitě Muslim.

Beban přišel o zrak, když doprovázel raněné při převozu z Dobrinje do města. Začali po nich pálit z Nedariće a jedna střela ho zasáhla do hlavy. Jeho matka řekla: „To nevadí, že nevidí, hlavně že žije." V nemocnici byla po celou dobu s ním. Dovolili jí i spát v jeho pokoji, takže se ani večer nemuseli loučit, a už si začali i povídat, když jednu noc vletěl právě do jejich pokoje tankový granát. Jeho zabil a ji těžce zranil. Když se probrala z bezvědomí, řekli jí, že Bebana evakuovali do Německa. Uvěřila tomu.

Ranko M. pracoval v rozhlase jako redaktor zpráv a míval prý občas skvělé komentáře, které všichni ve městě rádi poslouchali. Přesto ho po jednom a půl roce odvolali z redaktorské funkce, protože patřil k nežádoucímu národu. Ranka to rozhořčilo, využil novinářské legitimace a letadlem UNHCR odletěl z města. Až když se octl venku a jeho hněv nad urážkou poněkud splaskl, vzpomněl si, že mu v Sarajevu ještě zůstali otec a žena. Právě tak pochopil, že ho nežádoucnost provází životem jako stín, kamkoli se vrtne, jen venku na něj doléhala ještě hůř než v Sarajevu. Tak se rozhodl vrátit. Poněvadž je naštěstí ještě stále novinář, může znova využít letadla a nebude muset dlouho čekat.

Davora Š. pronásledují tváře lidí, které zabil při střelbě na živý štít. Nemůže kvůli tomu už kolik nocí spát a kvůli nespavosti mu lékaři dali potvrzení, že nemusí zpátky k jednotce. Nemusel s ní tudíž ani odejít z města, když ji převeleli jinam. Mohl zůstat s Tanjou R. A i jinak, dokonce i když je příměří, Davorovi Š. záleží hlavně na tom, aby už nemusel obléci uniformu. Hned se cítí líp, a daří se mu to, protože pořád trpí tou nespavostí a lékař mu prodlužuje platnost potvrzení.

Safet T. je vyšším inspektorem u státní bezpečnosti. Nenávidí všechny, kteří uprchli z města anebo v něm nebyli, když začala válka, rád vypráví o hrůzách uplynulých dvou let a zlobí se, když někdo řekne, že navzdory všem obětem nemá nikdo právo prosazovat jenom svůj národ. Nějak jsme jeden druhého ztratili z očí, a tak měl radost, když jsem ho při poslední cestě do Sarajeva navštívil. Nevěděl o mně nic, než že jsem v Čechách. Nevěděl třeba, jestli ještě píšu, nebo ne. Teď je, pokud jde o mne, klidný, dověděl se vše, co potřeboval, abych mu napříště nemohl uniknout. Jsem si jist, že se Safet dříve či později podobně dostane na stopu i všem ostatním, aby tu už zůstali navždy.

Trogir 2. 4. 1994, večer před odletem do Sarajeva

Válka zastavila čas. První den se změnil ve věčnost. Dokonce ani sedmý den před ním, či jedenáctý, neznamenaly už nic jiného než jeho předzvěst. A o kterémkoli následujícím dni jsem vždy znovu mohl napsat, že už není sebemenších pochyb, že střetnutí, při němž jde o lebensraum a konečné řešení, o krev a půdu, ještě stále trvá, bez vyhlídky, že kdokoli zůstane ušetřen. A pořád stejná otázka: odejít tam, anebo zůstat - bez důvodu a místa?

Místo týdne toho či onoho, dne čtrnáctého v šestém měsíci či prvního dne v pořadí ve čtvrtém měsíci nového léta Páně, místo této soboty či tamté středy začaly být mnohem důležitější některé jiné věci, jako strach, nebo naděje, něčí smrt, zrada, zločin, útěk, opětovné shledání či návrat. A podle toho se začaly naše dny lišit jeden od druhého. Pokud se kdy vůbec lišily. Každý z nás měl a počítal nějaký svůj čas, své výkřiky, své obavy a svůj vztek. A i když se zdá, že by mohl nastat konec, my, nedůvěřiví, jakými jsme se stali, nadále počítáme dny, jako by ještě stále byly válečné. A to nejen z pověrčivosti, ale i proto, že bychom po tom všem mohli zjistit, jak strašně jsme vlastně poraženi a podvedeni.

■ Přeložil D. K.

ČESKÁ KLASIKA (15) V PŘESMYČKÁCH

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno význačného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 21. dubna 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

OBZOR NATÍ A ŘEK... DEN JE TAK MALÝ

Znamení duše

Mystické znamení duše, potkání spřízněných paprsků dvou,
tvůj úsměv, umdlený, zemřel dávno před smrtí tvou;
jsou rytmy zádumčivých písní, jež po leta v duši mi zní,
a úsměv tvůj, svatá, uhasne jen se zářením teskných mých dní.

Tvůj úsměv! V něm smutek a rozkoš se zlíbaly v omamující žeh,
na cestu tvých pohledů lilie házel a tušení vonný dech
z něj sálal, duše zardíval touhou a světla jak jiskřivý pel
v slov tajemném šeru a v myšlenek prodloužených stínech se chvěl.

Nikdy nezřel jsem ženy, jíž z tváří svítil by úsměv jak z tvých,
a kdybych ji uzřel, květen bolestné lásky v má okna by dých,
z něj přijal bych úzkost tvé duše, bloudící v neznámou dál,
jak otráven sladkostí polibku, jejž bych se utrhnout bál.

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (13) z 13. čísla:
ALOIS JIRÁSEK: Husitský král.

BRÁNA jazykem otevíraná (8)

IANUA PER LINGUAM RESERATA

Psí jméno v jazyce a společnosti

Tak jakpak to bylo s tou Fifinkou, jíž jsme posledně opustili v chicagském parku? Inu, s Fifinčinou paničkou jsme se absurdítě okolí i okolností společně zasmáli, načež mi krajanka z Chicagska záhadu vysvětlila. Fifince říkával *potvoro* lichotivě choť té dámy, který jim však před dvěma lety zemřel. V duchu jsem žehnal Fifince, že se místo nářku nad mou *potvorou* nerozjásala; třeba by mě pak ta starší dáma chtěla pasovat na manželova následníka.

Zvláštní kapitolu - či dokonce knihu typu *Průvodce jmenoslovím našich psů* či *Psí jméno v jazyce a společnosti* by zasluhovala aktuální otázka terminologie a psychologie psího pojmenovávání: Jak vznikají psí jména na betonových sídlištích prostého lidu, či v přepychových vilách exsoudruhů, na statku, či v chaloupce, kdo jim je přiděluje - děti, rodiče, či nějaká příbuzenská lobby? Posi-

Z deníku spisovatele (25)

• • • • • • • • •

ALEXANDRA BERKOVÁ

/1/

...již jsem do tebe dlouho nepsala, můj milý deníčku, kat aby to spral, ten lidskej svět je ale divnej...

Na Slovensku je uzavřen spor Feldek : Slobodník, totiž spisovatel : politik, jinak též demokrat : fašista. Fašista, pardon, bývalý fašista vyhrál. Demokrat odsouzen k úhradě soudních výloh plus masívní pokutě plus veřejné omluvě dle přání žalující strany, to jest dejme tomu třeba i prostřednictvím CNN anebo celostrany v Timesech, bude-li si to žalující strana přát. Skvělé.

Žirinovský je pozván na Slovensko - nejmenovaná osoba mu bude hradit IA cestu plus IA hotel plus IA všechno ostatní. Ještě lepší. Dokud budou moci nejmenované osoby bez kontroly financovat cokoli, nebude na světě mír.

Slovensko: to mi připomíná jeden mocný kulturní zážitek: plný kongresový sál Paláce kultury před vzpomínkovým promítáním Felliniho Sladkého života. Několik Felliniho přátel krátce hovoří. Za českou stranu kráčí na forbínu Deana Horvátová a bez varování předčítá obsáhlou slohovou práci J. Jakubiska na téma Já a Fellini. „Pamatuješ, Federico, jak jsme se spolu procházeli, ty ses zajímal o mou práci, já jsem se zajímal o tvůj kufřík..." Setkání dvou gigantů - muselo to být dojemné... nebohý Federico je bezesporu celý nesvůj, že s ním tam nahoře jeho Juraj není.

*

Mír: ano. Mír začíná v rodině, říká Satirová - pár lidí to po ní i opakuje - ale rodič je zvěř nehájená - singl rodič pak i mlčky odsuzovaná a z milosti trpěná, je-li ženou...

*

Bulimie: chorobná žravost až do zvracení. Mentální anorexie: úplné nechutenství. Dobře živený doktor na obrazovce konstatuje, že obojí je projevem strachu z tloušťky. Ale „to není ten obyčejný strach z tloušťky, jímž trpí celá ženská populace - vysvětluje ten doktor - to je chorobný strach..."

V odborných kruzích se tedy ví, že ženy trpí buď běžným, normálním strachem z tloušťky, anebo tím chorobným, který je zabije. Protože jen čtvrtinu z těch mnoha případů se podaří vyléčit. Ty, které nezemřou, a my všechny ostatní pak trpíme „jenom tím běžným strachem". Je život ve strachu něco běžného, sakra??? Žít ve strachu není běžné! Týmy vědců se lopotí nad záhadou velrybích sebevražd - zabýval se už někdo příčinou hromadných sebevražd anorektických dívek?

A když už jsme u toho, který hovězí mozek vymyslel, že žena má snížený práh bolesti? Protože nevyvádí jako píchnuté prase, jen dosedne na zubařské křeslo, protože neomdlívá při pohledu na injekci, znamená to, že bolest necítí?

To muselo stát hodně přemejšlení, tahle teorie...

*

Za první republiky bylo běžné, že se koncem roku plnily zadní strany denního tisku podrobným vyúčtováním nejrůznějších dobročinných institucí, spolků a nadací. Do posledního pětníku. Jakýsi veřejný berňák. Divívala jsem se, proč. Už chápu.

Je-li něco schopno ovlivnit běh věcí k dobrému, pak je to průzračný, plně kontrolovatelný pohyb peněz. Protože peníze jsou droga a drogy musejí být pod kontrolou. Tvrdé, měkké, tekuté i papírové. Jedině legalizace drog může zastavit ten strašný černý trh, který si sám tvoří klientelu... Jsem pro trest smrti každému, kdo převede dítě na drogu...

Kreslil Vladimír Novák

*

Otázka: jaká je úloha intelektuálů v postkomunistické společnosti?

Odpověď: ano, jaká?

*

Skini už zmapovali terén a přecházejí ze stadia živelnosti do existence institucionální. Povšimněme si, že i oni mají nejmenované mecenáše, nejmenované leadry a „zákon mlčení". Bez toho by se to totiž neobešlo. Ono se nedá dost dobře hlasitě deklamovat: pojďte, uděláme válku, zavedeme teror, bude sranda! A ta strašlivá nejistota skinů-jednotlivců, kteří pookřívají až v houfu a v mocné početní převaze - jako fašisti, jako komunisti, jako všechna další vtělení Velkého Kolektivu čili totáče. A co potřebuje totáč? Silné, tupé, hysterické mládence, kteří budou oddáni věci, totiž pocitu moci odměnou za poslušnost...

...a teď k tomu role intelektuála... ach jo.

*

Otázka: a co je to vlastně intelektuál, co je to za zvíře? Neužíváme náhodou terminologie pár set let staré? V systému, který je pár set let pasé? Pokud vím, IQ testy zjišťují pohotovost a kreativitu ducha na obrazcích, liniích, skvrnách a čarách - krom řad čísel - nikde se tam nezkoumá suma informací. Jsem přesvědčena, že masová kontrola IQ v řadách tzv. inteligence a tzv. dělnické třídy by přinesla překvapivé výsledky. Ona totiž práce s materiálem vyžaduje pružnost úvahy a pohotovost v rozhodování... a skupina obyvatel zahrnovaná pod pojem inteligence tváří v tvář prudce se měnícímu světu žádnou moc velkou pružnost ducha nejeví...

*

Nádherný obraz: Honza Spurný, velký a vášnivý programátor před Hospodinem, sedí u počítače, a zatímco PC plní jeho příkaz, on hraje na flétnu...

*

Velikonoce: se sakrální tematikou se roztrh pytel. Myslím na člověka Ježíše, kterého velebili, ukřižovali a poté prohlásili synem Božím. Beránek Boží - snímá hříchy světa? Jako „sejmu tvé hříchy, budeš-li mě poslušen?" Něco jako Cosa Nostra?

A zemřel za nás: to jako i za mě? ...inu... zní to lákavě, ale obávám se, že se v poslední hodince budu marně ohlížet po někom, kdo by to za mě vzal...

*

...udělalo se mi smutno na duši. „Noc byla temná jako hloupost lidská a jako hoře byla zoufalá...," praví autor Lodě mrtvých. Odevšad na mě zírá jen nutnost, tíha, povinnosti. Ze všech mých dobře míněných aktivit zbyly jen úkoly, povinnosti a břemena: „Boj se duchů, které jsi vyvolal...," praví klasik.

Udělala jsem, co už dávno ne: šla jsem sama do vinárny. Když jsem usedla, přikráčel jakýsi stařec mého věku s otázkou, jestli je tu volno. Řekla jsem, že ne. On z toho usoudil, že čekám na něj, ale stydím se to přiznat, tak přisedl. Řekla jsem, že tu volno opravdu není. Na někoho snad čekám? Nečekám, ale chci být sama. Soustředil všechnu svou ochablost a otázal se sarkasticky: „Už ti někdo řek, že seš strašně vošklivá?"

Řekla jsem: „Ne, budeš první." Zamyslel se, vzdychl a odešel. Ani na chvíli nezapochyboval, že když jsem si vyšla „bez pána", jen tak bez vodítka, že jsem se určitě někomu zaběhla. Nebo nějakého pána teprve hledám. A že ze mě vyrazí nějaké peníze anebo aspoň slzy - když ne vděku, tak zoufalství...

ČESKÁ KLASIKA (16) V PŘESMYČKÁCH

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno význačného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 28. dubna 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

BOŽE, RÁNO V DAVOSU! MÍR! SLEČNY CIVÍ...

Filip, jeden z onoho druhu mužů, o jejichž lásce žena zví, jenom když mají úmysl zavražditi ji ze žárlivosti, přiložil pušku na její srdce a řekl:

„Ježíš Marja, Anče, já tě musím zabít! Dovím-li se co na tebe, takhle ti položím pušku na prsa a spustím!"

Stála proti němu bledá, s očima se lesknoucíma, bez pohnutí, a pronesla ledva pohybujíc rtoma:

„Můžeš!"

Kdyby byl Filip tušil, co se událo na plesu mezi partií jeho taroků, co se odehrálo před chvílí v této síni, kdyby byl měl zdání o zlých probuzených touhách své ženy, byl by pochopil, kolik hluboké lhostejnosti k životu, a hlavně k životu v myslivně na samotě, s ním, bylo v jejím slově. Ale on toho nevycítil, zazdálo se mu, že tak mluví nevinnost, a svěsil pušku.

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (14) z 14. čísla:
VLADISLAV VANČURA: Luk královny Dorotky.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer a nakladatelstvím Český spisovatel, posíláme Hani Hnízdové z Prahy 6, PhMr. Ladislavu Matějkovi z Liberce a Evě Valentové z Brna.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(21. - 27. 4. 1994)

PRAHA :
Četba na pokračování
Čt 21.
(9.00 a 22.00) A. von Chamisso: Podivuhodný příběh Petra Schlemihla
Pá 22. až St 27.
(9.00 a 22.00) L. Procházková: Oční kapky
Čt 21.
(02.00) P. Holý: Občan Themistoklés
(14.00) B. Kubešová: Brácha Jerry
Pá 22.
(02.00) Rozpustilá dobrodružství taškáře Mušfikího
(10.30) G. Courteline: Hortensie, ulehni!
So 23.
(02.00) Dekameron
(09.45) Vercors: Nepřirozená zvířata (závěr)
(12.00) Malé recenze J. Skácela - na strach
(23.30) Malý zázračník naší mateřštiny
Ne 24.
(00.15) M. Bulgakov: Pilát Pontský
(12.00) P. Fleming: K Elsabe
(15.50) Benefice pro Felixe le Breux
(20.00) J.-C. Brisville: Večeře
Po 25.
(00.45) Zážitky a meditace (7)
Út 26.
(14.00) Vercors: Nepřirozená zvířata (závěr)
(21.40) Pianissimo
St 27.
(02.00) M. Wagnerová: Kandidáti
(20.00) I. Vazov: Přimluvte se u ministra
VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 21.
(08.30) H. de Balzac: Otec Goriot
Pá 22. a Po 25. až St 27.
(08.30) E. Valenta: Jdi za zeleným světlem
Čt 21. až So 23.
(18.00) A. France: Pan Bergeret v Paříži
Ne 24. až St 27.
(18.00) V. Stiborová: Kdo by spal, když hoří Trója
Čt 21.
(03.00) Básník a překladatel - H. Vrbová
(04.00) Tancovaly cibuličky (poezie balkánských Romů)
(10.00) Ex libris - J. Šafařík: Sedm listů Melinovi
(11.45) A. Breiský: Baudelaire, demaskovaný
(15.00) J. Siltanen: Křišťálová hora
Pá 22.
(03.00) F. Němec: Zelené demonstrace
(04.00) Z. Ornest recituje V. Dyka, J. Hořejšího a F. Halase
(11.45) A. Hoffmeister: O krizi karikatury
(15.00) J. Hais-Týnecký: Šestašedesátník
(21.00) Páteční večer - Opus musicum
So 23.
(01.55) Sen M. Hořínkové
(03.00) Básník a překladatel F. Benhart
(04.00) T. Tasso: Chór z pastorály Aminta
(08.45) Z. Lorenc: Proti konečnu duše
(10.15) J. Austenová: Pýcha a předsudek (2)
(11.45) Z. Herbert: Dopis
(13.00) A. Strindberg: Hra s ohněm
(14.40) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechny krásy světa
(17.12) M. Paříková: Slečna malíř smutnej
(19.15) Poezie k smíchu
(23.00) Sny o štěstí (korespondence J. Vrchlického a S. Podlipské)
Ne 24.
(00.00) H. J. Ch. von Grimmelshausen: Dobrodružný Simplicius Simplicissimus
(03.00) G. Pfleger-Moravský: Cypřiše
(04.00) P. Haničinec recituje R. Jefferse
(07.35) Čteme Písmo - Exodus I
(10.30) I. Slavík: Zaříkávání naděje
(10.45) Pražská romaneta (1)
(13.00) P. Borenich: Vynesl jsem rozsudek smrti
(14.30) C. Brahmsová - N. Sherrin: Vezmete si také sherry?
(17.00) V. Černý: Pláč koruny české (2)
(20.00) A. Kliment: Vlil se do mě prostor
(22.30) Posila srdce (anonymové německého baroka)
Po 25.
(03.00) Básník a překladatel J. Pelán
(04.00) R. Thákur: Poslední dar
(11.45) O. Sus: Bod a pole
(13.00) A. Kliment: Vlil se do mě prostor
(15.00) H. Pražáková: Všichni jeho blízcí, Švédomí
(16.45) Literární výročí - W. Shakespeare
(22.45) J. Janatka: Prorůstání
Út 26.
(03.00) M. Procházková: Vítání světla
(04.00) J. Patočka recituje J. Wolkra
(10.00) Literární výročí - W. Shakespeare
(11.45) J. Kroutvor: Potíže střední Evropy (5)
(13.00) M. Paříková: Slečna malíř smutnej
(15.00) P. Šabach: Drak
(21.30) R. Lošťák: Stín bledé Elektry
St 27.
(11.45) F. Nietzsche: Naše poslední vděčnost
(15.00) E. Bass: Ženské i mužské historie
(16.45) Ex libris - B. Chatwin: Utz
(20.30) Sympozion - Čas básně, čas hlas

Z deníku spisovatele (26)

• • • • • • • • •

ALEXANDRA BERKOVÁ

/2/

„Bárte? Jak dlouho se každý den díváš na televizi?"

„Osm hodin. Někdy devět, když je něco hezkýho!"

*

Pás jasně modrého nebe - a za ním, nad obzorem, nakupené černofialové mraky. Nízké slunce ještě pár chvil měkce, zlatě svítí. Světlo na listech je po krátkém dešti stříbrné. Tak to měli rádi impresionisti.

*

Tak už je to tu: Vlastenecká liga. Zaštítěna ideou pořádku, jako všechny militantní organizace, shromažďuje nepříliš probudilé, avšak fyzicky zdatné mládence, vybavené dle vlastních slov k boji: *Skin nemá vlasy, aby ho za ně nikdo nemohl chytit, má okované boty, aby mohl do jiných dobře kopat, a různé zbraně, jichž rád použije ve jménu pořádku.* Budou snad skini zametat ulice? Odvážet odpadky? Shrabovat listí? Nikoli. Pořádek, jejž hodlají vzít kožené hlavy do vlastních rukou, jest pořádek rasový; totiž rasová čistota. A co je to za čistotu, kterou hodlají střežit? Inu, v tom není zatím moc jasno: první jsou na řadě cikáni - Romové prominou, ale gádža taky není lichotivý výraz - pak nejspíš Vietnamci a s nimi se zřejmě svezou všichni, kterým se to nebude líbit. No - a pak se uvidí. O tom, kdo je čistá rasa, a kdo smetí, rozhoduje skin. Přesněji řečeno - má na to lidi. Ještě přesněji řečeno: jsou lidi, kteří na to mají skiny. A nyní vlasteneckou ligu. A spásonosná hesla, podobně jako měl kdysi Gottwald. A Hitler.

Jsouc původem z Teplic, chápu, jak je lidem žijícím naneštěstí v cikánských čtvrtích. Ale taky vím, že sociální rakovina (jakákoliv centrální moc) si neomylně vybírá oslabené organismy: *pevná ruka* rovná se vize pořádku. Někdy se pevné ruce trošku pomůže, když se pořádek předem trochu naleptá. Unavení jednotlivci, kteří už mají všeho dost, pak houfně spoléhají na spasitele, aby mu přenechali svou vůli: kožená hlavo, vem to za mě...

A hned vedle, jako sestřička, nesměle vystrkuje nevinnou hlavinku další organizace: Všeslovanský svaz (doufám, že cituji dobře) - mám na mysli tu organizaci pana Pludka, která se chce stát členem Žirinovského velkolepého projektu, onoho kolektivního ustájení pro všechny Slovany pod jednou střechou. V podstatě je to návrat k samoděržaví. Uvážíme-li, jaký majetek je v rukou bývalé nomenklatury, která se sice zaklíná demokracií, ale nade vši pochybnost je Moskvou vydíratelná, vyjde nám, že by u nás nejmenované osoby onen všeslovanský nesmysl klidně financovat mohly - aspoň na úrovni kampaní. Jde o to, jestli jsou tak hloupé, aby neviděly strašlivou odpudivost podobného projektu, a jestli seženou dost šílenců z řad obyvatel. Vyplatila by se možná taková malá cestovka: venkov - Praha; nákup - demonstrace - a domů.

*

Vzedmula se vlna austroslavismu: romantici zasněně črtají obrysy Česko-Rakousko-Slovinska na okraje novin a kdekdo se honem rozpomíná na keltské předky. I pan ministr Baudyš. I já.

*

Miloš Zeman říká: *Je dobré si uvědomit, že každý z nás je potenciálním členem nějaké ohrožené skupiny.* - To stojí za samostatnou studii... Inu - je konec tisíciletí.

Lidem je třeba pomoci! volá další spasitel z obrazovky... No: kdo trochu zná situaci ve školství, ví, jakou šikanou byli učitelé vláčeni. Učil-li někdo na vnitru, to už musel bejt ale sakra hodnej...

*

Mám chuť znárodňovat: znárodnila bych majetek rezidentů KGB na našem území.

*

Čtu titulek *Svatý Vít hledá majitele* a vlastním očím nevěřím... Že by gotická katedrála, symbol české státnosti, náhle zešílela z vichru tržních vztahů? Nikoliv - to se jen církvi katolické, chudé nevěstě Kristově, náhle zachtělo majetku. I vydalo se pár vzdělanců s peticí požádat, aby matička církev nechtěla chrám jen pro sebe - vždyť ho užívá, tak proč ho mermomocí vlastnit, žeano, - ale matička s nimi prostřednictvím pana arcibiskupa vyrazila dveře. Zrovna jako léty ztuhlá panna, vědomá si své nepřitažlivosti. *Je to chrám, musí patřit církvi* - ten argument zní trochu jako *půda patří těm, kdo na ní pracují.* Ale to už tu bylo a neosvědčilo se to. Národní divadlo také nepatří hercům, jakkoli tam provozují své kejkle. Chtělo by se zvolat: *Nepečujte o život svůj, co byste jedli a co pili, (...) hleďte na ptactvo nebeské, žeť nesejí ani žnou, ani shromažďují do stodol!* - ale tohle už kdysi připomínal jakýsi Jan z Husince - a tohos nám upálila, matičko.

*

Zabíjet v zastoupení je velmi snadné... Měli Indiáni své generály? Schované ve stanu nad mapou?

*

Jak začneš - nemáš dost! - jestli je tohle pravda, tak nabízejí drogu, ne? Ale ne: je to nakrájená pečená brambora v krabičce s víčkem, to celé za skoro čtyřicet korun. *A budeš chtít ještě.* Harlequin to taky nezastírá: *Jen se jednou začtete - a nebudete chtít přestat...* Oblbené čtenářky leží v haldách přečtených schémat a hltají další: stejné. Hrdina se objevuje vždy na téže straně - *Je to lepší než život!* - vždy na stejné straně přijdou komplikace a na jiném fixním místě se dostaví záchrana. Kdyby se to porušilo, čtenářky by se zlobily. *Žít je nudno, pojďme do biásku,* vtipkoval už Karel Čapek. Jedna droga stíhá druhou: povzbuzovadla, unikadla, náhražky: kafe, alkohol, cigarety, jízda autem, kino, video, sex, romány do kapsy - neodtrhneš více - a to nejsem ani u marjány. Žilo se někdy bez toho? Honím děti od televize stejně, jako mě kdysi honili od knih, a kdysi dávno možná: *Sakra, neposlouchejte pořád toho Homéra a běžte něco dělat!* - a už se slyším nad vnoučaty: Děti, nečuchejte pořád to svinstvo a nepíchejte si to do žil, víte, že to není zdravý, pusťte si radši video, ať se vám rozšířej obzory...!

Půjdu si dát něco k jídlu místo jídla: nějaký vitaminový krmivo v piksle.

*

Tolerance - tohle slovo ilustruje mizerii současného světa. Neznám pyšnějšího slova: tolerance; tollere: nesu, snáším, spojeno s břemenem. Vymysleli ho katolíci - kdo jiný. Nenajdeš dvě stejné vločky sněhu, nevstoupíš dvakrát do téže řeky - jen církev obecná čili katolická se prohlásila jedinou a pravou - není divu, že to muselo být břemeno, vyrovnat se s šokujícím faktem, že jsou i jiné cesty na týž kopec... *Tolerance je štědrost, která přiznává druhým právo na jejich vlastní názor a na jejich vlastní zvláštnost...* praví letáček v mé ruce. *Přiznává druhým právo...* - co je to? Toleruje kapr cejna? Je tolerantní kopretina k jeteli? Jak strašně tuhá pýcha musela být v počátku, potřeboval-li někdo zvláštní *štědrost,* aby se vyrovnal se samozřejmou pestrostí světa...

ČESKÁ KLASIKA (17) V PŘESMYČKÁCH

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno význačného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 5. května 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

MAŘÍ JIHNE: U KOLČAVY I HAD

Hora: Pane Piláte, dají si říc: já už měl jednou takového starého, jako je tenhle, taky nebyl takový zlý, ale raději jsem tím praštil a šel. *(Pauza.)* Když si tak pomyslím, že jenom jednou za tisíc let (slyšeli už o tom?) je člověk člověkem a že ten druhý, který taky zrovna náhodou je člověkem (nekoukají tak na mne, cožpak to nechápou?), toho prvního jenom sekýruje a kouká, kde by co dobrého udělal (však to znají - ne? - pro jedno písmenko dovede takový jemnostpán rozházet kancelář!) - tu je mi tak divně a *(pauza)* div že se nedám mezi ryby! Ty aspoň nemluví, nehrají komedii, krmí se to nebo žere jedna druhou, jak to káže jejich život, ale nevymýšlejí si nic na sebe, nepošťuchují se, nežerou se po kouskách...

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (15) z 15. čísla:
OTOKAR BŘEZINA: Tajemné dálky.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer a nakladatelstvím Český spisovatel, posíláme Dr. Miladě Bláhové z Prahy 8, Jaromíru Adámkovi z Ostravy a dr. Olze Tvrdoňové z Lomnice n. Popelkou.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(28. 4. - 4. 5. 1994)

Z deníku spisovatele (27)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

ALEXANDRA BERKOVÁ /3/

Romská otázka - sakra - dokud se o ní bude mluvit, bude existovat. Kdy už se přestane s těmi „národnostními otázkami", které nejsou než záminkami k rozeštvání? Je na čase ponechat je národopiscům a soustředit se na otázky zákonů a práva. Tu máme co činit s odpovědností jednotlivce vůči státu - ne s „lidskými právy" skupin. Krade-li cikán, budiž zavřen dle práva jako kdokoli jiný, krade-li ve skupině,

Kresba Vladimír Novák

je to organizovaný zločin, nikoli národnostní problém. Krade-li většina cikánů, znamená to, že se jim to vyplatí. Skutečným problémem tu nejspíš bude přezírání tzv. drobné kriminality. To je ta, při níž jsou okrádáni občané. Na rozdíl od té „velké", při níž jsou okrádány instituce...

*

...absurdita vezdejšího bytí mne bolívá nejvíc na jaře; neomylně jako berňák zasáhne jaro vždy to poslušné a zkrotlé ve mně, takže mi to na dně lebky procitne a reptá: proč chodíš po betonu a ne po trávě? proč brečíš? proč nezpíváš? Podívej v ulicích, těch lidí pohromadě - tak rychle se míjejí, aniž se objali - a tihle jsou jeden druhému tak blízko - proč si nezatančí? Nuže - milé jaro, žijem ve světě profesionálů, já na to mám lidi: já zpívám prostřednictvím Hradišťanu, za mne tančí Uno, vaří Vitana a milují se krásné dvojice v Playboy night...

*

Ach, ty krásné modelky... jedna na mě špulí líbeznou zadničku a přes rameno mrká do kamery, olizujíc si zvolna horní ret; dívčí hlásek mi k tomu říká: „Někteří lidé si myslí, že jsem nedotknutelná, jako nějaká bohyně, ale já jsem úplně normální dívka - ráda se sama sebe dotýkám - je mi ctí, že jsem byla vybrána jako mazel dvacátého století..." Uvažuju, co je těžší: vymyslet text k téhle burze bílého masa, anebo k reklamě na prací prostředek? Nedotknutelná bohyně se zatím rozkročmo tře o nový model Peugeota - konečně taky něco pro mě...

*

Šéfové TV stanic jednohlasně tvrdí, že úroveň pořadů, filmů a reklam vychází jen a pouze z úrovně diváckého vkusu. Well. Proč se tedy diváci všech TV stanic naopak shodují v tom, že jediné, na co se dá koukat, jsou Simpsonovi?

*

Deprese, sebevraždy, úmrtnost, to všechno je nejsilnější na jaře. (Logik má zde jasný důkaz, že jaro je toxické.) Má na jaře deprese ptactvo nebeské? Mají je sedláci? A co říkají národopisci: bývají jarní slavnosti oslavou depresí? Ztráta smyslu, energie, pocit smutku, marnosti, vlastní zbytečnosti a bezvýchodnosti, to jsou výsostné atributy města - betonové civilizace. Citlivější jedinci už mají diagnózu: CFS, totiž chronic fatigue syndrom. Chorobná únava. Organismus to prostě zabalí a chce jenom spát, než to všechno přejde. *Především je třeba odhodit stres, nedělat víc, než na kolik stačím, někdy stačí prostě vyjet na zdravý vzduch...* (LN 21. 4.) Ano, vynést Moranu je třeba.

*

Hoši, kteří by se nikdy nenarodili, protože by jejich rodiče šli do plynu hned po cikánech a židech, chtěli oslavit stopáté výročí narození masového vraha. Policie tentokrát naštěstí nespala - ale protože známe své pappenheimské, můžem vbrzku čekat novou strategii: sázím na odklon od fašismu a příklon k lidovosti, masovosti, pořádku, sociální spravedlnosti apod. Gottwald to dělal taky tak.

*

Má první cesta na samostatné Slovensko. Neuvěřitelně dlouhé území nikoho mezi oběma celními budkami - je to možné? - na nádraží za sto Kč sto deset Sk - vrhám se s jakousi otázkou na mladíka, co s nami jel: áno, išiel s nami týmto autobusom. Nie. Nepatrí k žiadnym spisovateľom. Poker face. Pohled: dvé rampouchů ledových. Kde máš Gerdu, Káji?

*

Komárno mám bůhvíproč zažito jako průmyslovou oblast - zřejmě kvůli loděnicím - avšak je to město vzdušné, prostorné, širokých ulic, právě omítaných domů a očištěných pískovcových skulptur. Cesty jeho lemovány alejemi kvetoucích sakur, jejichž velká růžová kulovitá květenství hřadují ve větvích jako velké růžové květnaté slepice. (Přímě o mladé nevěstě v růžovém krajkoví by byl sice případnější, ale v Literárkách by neseděl.) Dýchá se tu volně - i řidiči k chodcům se tu chovají podstatně ohleduplněji než ve vytemperované, toxické Praze. Česká strana zřejmě jeví podvědomou chuť tady zůstat prostřednictvím olomouckého teoretika L. Machaly, jemuž ujel autobus na večerní návštěvu sklípku, a Petra Kovaříka, jemuž ujel autobus při zpáteční cestě do Bratislavy. Ovšem, přátelé, ono se řekne: „ujel". Nepředstavujme si žádný klus, přecházející ve cval a říčný trysk - nikoli: autobus plný spisovatelů jeví kvality dvou zámků plných spisovatelů. Ujíždí důstojně a cílevědomě: L. Machala se ukázněně dostavil k autobusu, uložil si tašku na sedadlo, řekl nejblíže sedícímu literátovi, že hned přijde, že si skočí jen támhle do lékárny, načež vystoupil z autobusu, a ten nastartoval a odjel. Přítomní literáti se začali divit a hlavama kroutit až na místě. Druhého dne nastoupil do autobusu Petr Kovařík, položil si tašku na sedadlo, popošel až dopředu k řidiči, nahlas a artikulovaně oznámil všem přítomným, že si jde jen pro něco támhle do lékárny, načež vystoupil z autobusu, a ten nastartoval a odjel. Přítomní spisovatelé se začali divit a hlavama kroutit až na pětašedesátém kilometru před Dunajskou Stredou. Takto, důstojně a bez zbytečných nedorozumění, ujíždí autobus plný spisovatelů.

*

Gabčíkovo: veliká, drahá a zbytečná stavba - ale je tu, tak co s ní? Tráva už obrůstá hráze a činí je přirozenějšími, k okolním ramenům se stahují vodáci, rybačka je tu bohovská... lužní les si zřejmě už zvykl a zvířena taky. Vzniká enkláva exkluzívní rekreace. A jeleni mají v hrázi schůdky, tak co.

*

Ach to sebevědomí...! Bratři Slováci se intenzívně a zbytečně vysilují neustálým srovnáváním - (co svět a jestli nás berou dost vážně a jsme-li dost viditelní) - žádný obdiv z české strany není dost veliký, aby zakryl tuhle nejistotu, žádný potlesk dost hlučný... (tárajú o tom, ako poznajú našu literatúru, ale nepoznajú nič) ...chlapci zlatí, budiž vám toto vše lhostejno! - autoři čeští skoro nečtou sebe navzájem - někteří se čtou pouze v angličtině - proč odečítat svou hodnotu z takto kalného zrcadla? - svět na nás kašle - a není Boha, který by nám dal jedničku - ale to je úleva, ne?

*

Vrátila jsem se po třech dnech z Komárna a manžel mě radostně uvítal: „Konečně seš tady a já můžu vypadnout do ateliéru - jo, vyšel ti ten deník - byl jsem zvědavej, co tam bude - ty v těch novinách vždycky tak bloudíš..."

LITERÁRNÍ POŘADY V

(5. - 11. 5. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 5.
(9.00 a 22.00) L. Procházková: Oční kapky
Pá 6. až St 11.
(9.00 a 22.00) V. Neff: Marie a zahradník
Čt 5.
(02.00) Dáma a kuchařka
(14.00) Povídka pro...
Pá 6.
(02.00) Dopisy Věře (K. Čapek)
(10.30) J. Žáček: Kočky
So 7.
(02.00) Lázeňská elegie (J. W. Goethe)
(09.45) W. Collins: Žena v bílém (2)
(12.00) Malé recenze J. Skácela - na antiku
(23.30) Vrátka se zavřela... (K. Kryl)
Ne 8.
(12.00) A. Sova: Jarní
(15.50) Benefice pro J. Kemra
(20.00) Ö. von Horváth: Figarův rozvod
Po 9.
(00.45) Zážitky a meditace (9)
Út 10.
(14.00) W. Collins: Žena v bílém (2)
(21.40) Pianissimo
St 11.
(02.00) K. Paustovskij: Starý člun
(20.00) D. Fischerová: Tři rozhlasová minidramata

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 5., Pá 6. a Po 9. až St 11.
(08.30) E. Valenta: Jdi za zeleným světlem
Čt 5.
(18.00) V. Stiborová: Kdo by spal, když hoří Trója
Pá 6. až St 11
(18.00) B. Hrabal
Čt 5.
(03.00) Básník a Forbelský
(04.00) O. Chajj
(10.00) Ex libris Psané skály
(11.45) M. Toma určuje můj kru
(15.00) J. Krat a dolů
(23.00) Další nek vadlo Vizita)
Pá 6.
(03.00) V. Hálek dotýkané
(04.00) A. Strejče nara
(11.45) J. Šmajs přírody
(15.00) K. Schu mrtvém hlídači
So 7.
(01.55) Sen C. D
(03.00) Básník a Flusser
(04.00) K. Schwi
(08.45) A. Bartu potřebuje v tře
(10.15) J. Aus a předsudek (4
(11.45) Ch. Pégu
(13.00) L. Ašken
(14.30) O. Nutz Kdyby všechny
(17.10) K. Texel
(19.15) Křídla na českého exilu
Ne 8.
(00.00) V. Vanč napraví
(03.00) S. Hanu
(04.00) V. Zinkov rudu
(07.35) Čteme P
(10.30) V. Holan

Z deníku spisovatele (28)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

ALEXANDRA BERKOVÁ /4/

Počasí je stále krásnější, můj milý deníčku, zítra budeme pálit čarodějnice... Hezká kratochvíle: nelze nevzpomenout pátera Jindřicha Františka Bobliga, jenž v letech 1678 až 1692 pilně sloužil Bohu tím, že nechal upálit víc než stovku lidí. Celou věc pojímal tržně: oběti platily za každý den pobytu v žaláři nejen nocležné, ale i za jídlo, ostrahu a soudní proces. Rodiny odsouzených byly pak povinny zaplatit za provedení exekuce soudní stolici i katu - včetně zvláštního poplatku za dřevo v množství, jehož bylo třeba k řádnému upálení oběti. V roce 1696 osmdesátiletý inkvizitor tiše zmizel v ústraní - aniž byl potrestán... Nakonec: myslel to dobře - držel lajnu - a chybička se vloudí. Co lidi - lidí je - a zadarmo...

*

Geniální chlapec, který skrze počítač okradl banku (on to sice všechno vrátil - až na to, co mu při přepadení ukradli), tak ten chlapec dostal šest let. Stejně jako pětinásobný vrah (poslední vražda byla sadistická), který půjde letos na svobodu... Vybil rodinu - no co - byla to jeho rodina - ale okrást BANKU?? No to je ovšem drzost!!

*

Mimochodem: odkdy není lichva trestná?

*

Úloha inteligence, ano: úloha inteligence...

*

Na Teplicku domlouvala jakási vymáhací firma podnikateli, který čekal a stále nedostával slíbenou půjčku - i domluvili mu k sebevraždě - a na druhý den půjčka od banky přišla - legrační, že? A ti domlouvači? Inu - ti nejsou společensky nebezpeční: vždyť dělali jen svou práci... A jede se dál, kaňonem černým kolem bílých skal...

*

...a jeden takovej chlápek, co mu nebude nikdo nic povídat, povídá v autobuse sto třicet šest: *Hele, co chceš, nebyl vochotnej si platit ostrahu, tak ho podřízli, moh si za to sám...*

*

Ráda se dívám na plynoucí vodu a jedoucí schody. Milují to i zvířata. V Brehmovi se praví, že mnohé zvíře při povodni, zmámené valící se vodou, nedokáže včas odejít a utone. V TV byla vidět taková opička - sedící na větvi - voda jí pomalu stoupala ke krku... (že ji potom zachránili? že ji nenechali před kamerou utopit...?...!)

*

Ano: úloha intelektuála: jednou se taky sešli, aby rozhodně odsoudili paint-ball, takovou tu terénní hru na vojáky. *Vždyť oni pobíhají po lese a střílejí po sobě! Od toho je už jen krůček koupit si nějakou pravou bouchačku a zkusit to naostro...!* Ano - je to agresívní - ale je to hra. A myslím, že třeba šachy nejsou zrovna hra milostná - a taky jsem zatím neslyšela, že by například některý šermíř neodolal a vyšel si občas někoho zapíchnout...

*

Manja je Chorvatka a k slzám jí je líto, že téměř nikdo - včetně české strany - nepřijel na Chorvaty připravovaný kongres evropských Penklubů. „To si myslíte, že nepatříme do Evropy?" To ne, řekla jsem, ale převážily hlasy: *No přece tam nebudeme jezdit na kongres, když padesát kilometrů odtamtud umírají lidé...!* „Ale nám by to bylo udělalo takovou radost, potřebovali jsme vaši podporu..." Té úvahy ovšem nebyla naše většina mocna. Té *empatie* totiž. *Pověz mi, zrcadlo, kdo je na světě nejmorálnější?*

*

Miss ČR dostala kožich. Pravý. Ze zabitého zvířete. Vzhůru do Evropy!

*

Make up sluší - všem! V Ypsilonce na *Někdo to rád horké* si opět můžeme potvrdit, že úsměv, dekolt, havraní oko a rudý ret nesluší jen ženám, ale i například Marku Ebenovi, jakkoli má chlupatou hruď; působí stejně přítulně, sladce a líbezně jako kterákoli děva - ne-li líp. Když se muž převlékne za ženu, to nikdy nezklame; snad proto, že se převlékl za něco „nižšího"? - ale převlečen za medvěda vůbec není tak roztomilý - nebo že se pitvoří? Ale jako šašek přece... možná to bude tím, že z muže v ženských šatech na chvíli opadá ta umělá vážnost, strohost a vnitřní zcepenělost. Najednou je svobodný - může být milý - a není to jen lovecký trik - uleví se mu a vysílá pozitivní signály, jichž ve své programové zachmuřenosti běžně není schopen. A nezdá se, že by se ženám v pánském kostýmu nějak zvlášť ulevilo - čerti vědí, proč a kdy se muži rozhodli mračit se, neusmívat a vůbec pouštět hrůzu. Mají z něčeho strach? Anebo si myslí, že ta hrozná nelaskavost, ta kolmá vráska mezi obočím jim dodá dejme tomu na důstojnosti? Nevím. V dětském věku jsou muži přirozeně usměvaví a na sebeprosazení jim to neubírá... V každém případě tím, že se jako dospělí zřekli úsměvu, si nejen zkracují život, ale snižují počet úsměvů na zeměkouli nejmíň o polovinu.

*

Smrt - tolik se o ní mluví! - jako by poslední opona byla tím nejpodstatnějším na celém kusu. A paradoxní je, že nejvíc hluku, nejvíc tyjátru se nadělá, když už je po všem: když duše opustila tělo, tehdy oslavujeme její hnijící masovou konzervu - neboť takový je u nás zvyk: pompézní obřady, - ale není koho se držet za ruku, když je třeba... úzkost je za plentou.

*

Není růže bez trní... Co je to za nesmysl? Je těžiště této maximy v konstatování, že růže má trny, jako má vůl rohy a slepice zobák? Anebo je to onen nelaskavý vztyčený ukazovák, varující: *Moc si nevyskakuj, bídný červe, neboť jsem ti vše krásné žalem stigmatizoval!...?* Je to ona stará dualistická hra na *rub* a *líc?* Na *dvě strany jedné mince?* A kolik stran má déšť? anebo lípa? Jaký je rub řeky? Troufám si tvrdit, že z faktu, že růže má trny, se nedá vyvozovat vůbec nic. Tím méně závěr, že každá radost musí být nutně něčím zkalena. Nemusí: každá radost jednou končí, to ano, ale jen proto, aby mohla hned začít jiná, ještě krásnější. Jako je to třeba s tímhle deníkem...

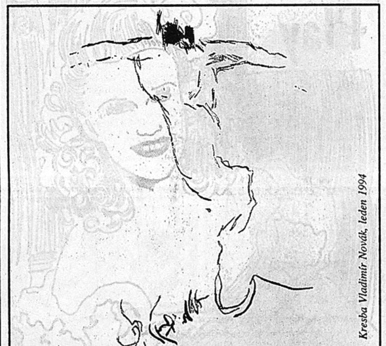

Kresba Vladimír Novák, leden 1994

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

Výpisky z četby

To je tedy ohromně úctyhodný lid, mravenci, ti vám nejsou nic než rozum, pro ty je všecko jen početní příklad, a vždycky jim vyjde. Pracovat a klást vajíčka, říkají, to znamená žít v čase a starat se o budoucnost, a tak to taky dělají. Dělí se na mravence čisté a špinavé. Hodnosti mají podle čísla, mravenčí královna má číslo jedna a její názor je ten jediný správný, ta totiž sežrala veškerou moudrost. Říkala takových věcí, a tak chytrých, až mi to připadalo úplně pitomé. Tak třeba říkala, že jejich mraveniště je úplně nejvyšší na tomto světě, ale hned vedle mraveniště rostl strom, a ten byl vyšší, mnohem vyšší, to se nedalo popřít, a tak se o tom prostě nemluvilo. Jednou večer na něj jeden mraveneček zabloudil a vylezl po kmenu, ani ne až do koruny, ale přece jen výš, než kam se kdy nějaký mravenec dostal, a když se obrátil a vrátil se domů, začal v mraveništi vykládat, že venku je něco mnohem vyššího. Jenže ostatní mravenci usoudili, že to je urážka celé společnosti, a tak byl mravenec odsouzen k náhubku a doživotní samovazbě. Ale zanedlouho po něm došel ke stromu další mravenec a vykonal tutéž cestu a učinil tentýž objev, a dokonce o tom i hovořil, jenže, jak říkali ostatní, rozvláčně a nejasně, a jelikož to ještě k tomu byl mravenec vážený a patřil mezi ty čisté, všichni mu věřili, a když umřel, postavili mu na památku skořápku od vajíčka jako pomník, protože vědy oni si váží.

HANS CHRISTIAN ANDERSEN
Polívka ze špejle od jitrničky

■ Přeložil FRANTIŠEK FRÖHLICH

(Z připravovaného výboru z Andersenových pohádek v novém překladu.)

BRÁNA jazykem otevíraná (10)

IANUA PER LINGUAM RESERATA

Psaní coby trivium

Spolu s čtením a počítáním bylo psaní kdysi, vzhledem k počtu zvládaných disciplín, specialitou škol triviálních. Právě tato zdánlivá trivialita schopnosti psát vedla k teoriím, podle nichž *psaní není jazyk* a jeho existenční zdůvodnění spočívá v co nejdokonalejším vystižení toho, co už ve zvukové (fonetické) podobě předtím existuje. Variantou těchto teorií, pěstovaných donedávna mj. též v Americe, je představa, že jejich aplikací v praxi se jazyk demokratizuje: každý totiž po zvládnutí několika desítek znaků, což je práce na dva tři dny, se může pustit do psaní bez obav, že by narazil na nějaké vážnější překážky. Zdá se však, že tento druh *trivializované demokracie*, jakkoliv známý i u nás, je spojitelný především s kulturami, jejichž nositelé (nebo alespoň jejich většina) se psát teprve nedávno učili či učí; na českém kulturním území se tedy musí jevit jako neúspěšný import či přinejmenším exotický anachronismus.

*

Již Josef Dobrovský (1753-1829) svým pravopisem analogickým exemplárně potřel zásadu *piš, jak slyšíš.* V podstatě zjistil, že například rozdíl mezi tvary jako had-i a had-y, a dále hoš-i a dívk-y platí i v případech, kdy ho neslyšíme, tedy mezi tvary

Z deníku nakladatelské redaktorky

EVA SLÁMOVÁ

Vracela jsem se domů přes Náměstí Republiky. Z práce! Na chodníku stál, sotva se držel na nohou, stařík s takovým tím zavěšeným platem na břiše, jak to teď nosí spousta pouličních prodejců. Měl na něm rozložené losy a roztřeseným hláskem vyvolával: „Nepracujte, máte Tutovku!" Zakroutila jsem hlavou nad tím skvělým heslem - ten na to konečně přišel -, a pak mě zamrazilo. Říkala jsem si v duchu: „Nepracujte, máte Odeon."

Budu už nejspíš postižená, ale všechno, co kolem sebe vidím a slyším, si dávám do souvislosti s Odeonem. Chodím do zaměstnání, kde nemám práci. Veškeré nevydané překlady leží navršené na neuspořádané hromadě v místnosti šéfredaktorky a mají být uloženy do prázdné kanceláře pod zámek. Škoda, že věci někdy nemají rozum, pomáhaly by nám. Časovaná nálož v překladu detektivního románu Sue Graftonové *E jako exploze* (rukopis se v Odeonu válí už druhým rokem, přestože jde o výborný komerční titul) by dávno stačila vzteky vybuchnout a celý Odeon, se vším zamřelým harampádím a malomyslnými zaměstnanci, by vyletěl do nebe.

*

Jediná práce, kterou jsme v redakci za poslední měsíc dostali, bylo vypracování seznamu překladatelů a peněžních částek, které jim dlužíme. Kdybychom prý dali výpověď, tak by se z našich ušetřených mezd mohly zaplatit některé dluhy nejpostiženějším autorům. Kdepak, na takové hraní na city nás nikdo nenachytá. Oběť splácet oběti? Dostala by moji květnovou výplatu skutečně Alena Jindrová-Špilarová, které u nás už víc než čtyři roky leží tři překlady? Náš zaměstnavatel, nemá-li pro nás práci a má-li tyto ušlechtilé záměry, by nás měl propustit; nedělá-li to, musí zajisté dobře vědět proč a z jakých důvodů si nás, ne zrovna lacino, vydržuje!? Je to jeho starost. Přicházíme ho samozřejmě dost draho. Do Odeonu stále denně dochází přes sedmdesát zaměstnanců! Na co asi myslí, když jdou ráno do práce? Že by bylo mravnější najít si zaměstnání, kde se pracuje, a nechat Odeon jeho hlemýždímu osudu, zanechat ho napospas myším, aby spadl na hlavu ministerstvu kultury a af si s ním spánembohem dělá, co chce? To by museli aspoň tušit, co se vlastně děje.

*

V kancelářích s okny na jižní stranu pěstujeme ibišky. Stříháme je a rozsazujeme odnože. Říkáme tomu ibišková farma. Ibišek je národní květinou Havajských ostrovů. Dostanou je překladatelé jako část odškodného na znamení, že tu teď máme havaj. Ibiškům i jiným květinám se na Národní třídě 36 na rozdíl od knížek daří. Mají tu teď volný prostor. Rostou jak divé a nádherně kvetou. Máme na ně čas a ony nám tu pěkně oplácejí. Plazí se po stolech a splývají po knihovnách. Přece jen je to v tom domě zmaru živoucí naděje. Někde se tu něco nového rodí. Odeon prorůstá zelenými výhonky.

*

Jedna záležitost v souvislosti s Odeonem šla rychle. Ministerstvo hospodářství zabavilo naši rekreační chatu v Labské u Špindlerova Mlýna a dává ji do veřejné dražby. Rychlá práce. Ještě před měsícem si tam užívali hosté.

*

Jestliže se komunikace v Odeonu v posledních letech stále zhoršovala, není v současné zlé době o nic lepší. Informace se k nám dostávají, mnohdy zkreslené, z druhé ruky, což samozřejmě zvyšuje naši podezíravost. Panuje ve věci Odeonu jakási schizofrenie. Současné vedení, které tu už pracuje ve výpovědní lhůtě, nevidí z reálného stavu věcí jinou cestu, než podnik zavřít, zatímco Ministerstvo kultury s Odeonem v oficiálním stanovisku stále počítá.

A co my s tím? Připadám si už jako figurka ve vitríně. Jako hadrový panák, který si chodí sednout do kanceláře, bere telefony a jakékoli informace vyřizuje stylem: „Obraťte se, prosím, na paní šéfredaktorku." Jako by nás tíha dluhů, neodváděné práce a únavy zbavovala práva o sobě rozhodovat. Nechováme sebou vláčet. Už byl dávno čas dělat si taky nepřátele.

*

Zašla jsem si do zoologické zahrady. Zvířátka se líně povalují za mřížemi a ohrádkami a na každé kleci je cedulka se jménem jednotlivce nebo instituce, která na jejich chov přispívá. Takhle laicky si představuju grantový systém, který má začít fungovat v české kultuře. Už když jsem se procházela po zoo, líčila jsem svému příteli, jak by to bylo pěkné, kdyby každá odeonská kniha, která čeká netrpělivě na vydání, našla svého sponzora. Unikátní ediční řada *MECENÁŠ*. V románu Johna Irvinga Modlitba za Owena Meanyho by na titulní straně stálo: *Výrobu a distribuci financoval JUDr. Tomáš Vejnar, soudce městského soudu v Praze, z lásky ke knihám i autorovi. Chtěl si to konečně přečíst.* A na Katedrále od Raymonda Carvera by bylo: *Vychází zásluhou překladatele Jiřího Hrubého, který veškerý honorář za překlad R. Fulghuma převedl na zaplacení tiskárny v Českém Těšíně. Carvera přeložil ještě před Fulghumem.*

*

Redakce Odeonu má v tuto chvíli přece jen malý sen. Chtěli bychom urychleně vydat překlady připravené na tento rok, uložené v místnosti pod zámkem, a to v koedici s jinými nakladateli, jmenovitě Argem, ERM a Torstem. Tito vydavatelé už z Odeonu několik titulů převzali a zatím se zdá, že navazují na jeho tradici. Je to jediná užitečná práce, kterou můžeme ještě zastat, máme-li oficiálně předstírat, že fungujeme. A nic by nás to nestálo, což je důležité, protože nejsou peníze. Ministerstvo kultury však údajně trvá na zmrazení stavu rukopisů.

Má-li být „privatizace Odeonu dokončena" (na tuto větu jsem v novinách už doopravdy alergická) v příští sezóně, ještě si počkáme. Rýsuje se mi jedno řešení. (Teď si budu nemístně utahovat.) Nedá se nic dělat, v Odeonu se musí najít nějaký světec, nejlépe mučedník. Na jeho svatořečení přijede do Odeonu papež. A přesně to potřebujeme. Na obnovu historického centra knižní kultury, kterým bude muset papež procházet, bychom mohli od ministra kultury vydyndat nějakou dotaci, jako to přislíbil Olomouci. (Ta Olomouc má ale z pekla štěstí.) Do Odeonu zatím přijede jen bývalý unitářský pastor Robert Fulghum a ten chce naštěstí lézt po stromech.

*

Nevydržel to a ozval se na můj článek Vladimír Justl. To je dobře. Jen ať je takových ohlasů víc. Je to zase z jeho pohledu. Napomíná mě, že konec Odeonu jsme si zavinili my sami v Odeonu. Hm. A nepsala jsem snad o tom?

*

Mám před očima takový obraz. Odeon minulosti - dobře zapřažené zvíře, hora masa, která se vítězně valila přes kamenitá pole. Za to už má svůj pomník. A teď - zmordovaná a zdivočelá bestie, která se nenechala v době svobody ochočit, setřásla ze sebe pět ředitelů a čtyři šéfredaktory a nechala se roztrhat na kusy.

Kolik lidí tu v Odeonu za poslední čtyři roky uskutečňovalo nejrůznějším způsobem své sny a ambice, své řídící povinnosti! Kolik vládců a vládkyň jsme tu poslouchali! Bylo to docela pestré. Co si asi mohu o té škále fleků a stínů myslet. Všichni, co byli v Odeonu u moci, ředitelé i šéfredaktoři, náměstkové i zástupci šéfredaktorů, vstoupili v určitém okamžiku do začarovaného kruhu: přestali sdílet své starosti, zájmy a plány se svými zaměstnanci, jako by se zapojili do nějakého tajného společenství. A my nezasvěcení jsme je při tom nechali. Taky jsme jim přestali říkat, co trápí nás. A to byla chyba. Člověk nemá nechávat podezřelé věci spát.

*

Abych nepsala jen v jinotajích. Včera jsme měli setkání s překladateli s vyloučením veřejnosti. Drze se do sálu vecpal jen jeden novinář, ale byl okamžitě vyveden. Ze setkání vyplynulo asi toto: Současná ředitelka Ing. Jarošová funguje v našem nakladatelství jen provizorně, do ničeho nezasahuje a všechno vyřizuje šéfredaktorka Anička Kareninová. Jako právní poradce z oboru autorského práva byla přizvána naše bývala ředitelka dr. Anna Kokošková. Její působení v Odeonu se mi líbilo, byla vždycky věcná a říkala věci na rovinu, situaci Odeonu zná dobře, přesto na včerejším setkání nedokázala vystupovat nezaujatě. Pozvaní překladatelé, naši věřitelé, se po setkání rozcházeli spíš zmatení. Mně bylo jasné toto: V Odeonu leží obrovská hromada rukopisů a nejrůznějších zakázek - starých, prošlých, zredigovaných, nezredigovaných, ztracených, na filmech, v korekturách... A tato hromada se dělí na dvě skupiny; o jednu není žádný zájem, tu si mohou překladatelé rozebrat a odnést domů, a o druhou, která je z velké části vázána i autorskými právy, je zájem z více stran.

*

Být v Odeonu začíná být vzrušujícím dobrodružstvím. Už se těším na jeho další osud-neosud, jehož jsem, dokud zůstávám v Odeonu, stále ještě i já smutným strůjcem.

6. května 1994

Foto Pavel Hudec. Z MUZEA HRAČEK Ivana Steigera.

Z deníku spisovatele (29)

ADOLF BRANALD /1/

Tajný život Salvadora Dalího
byl nám Čechům odtajen až teď. V knize, známé světu už asi šedesát let, prozrazuje Dalí původ a půvab falešných vzpomínek. Konkrétní vzpomínka se rozbíhá do abstraktních obrazů. Číšky s mlékem se ztotožňují s mocnými stehny Napoleona. Skutečné splývá s neskutečným a paměť všechno svařuje do homogenní a nezničitelné slitiny. Za pár let je to všechno pravda. Tak bezostyšně vzpomíná Dalí i na svůj nitroděložný život. Byl prý to ráj. Říká, že mezi falešnými a pravými vzpomínkami je stejný rozdíl jako u šperků: ty falešné vždycky vypadají opravdovější než ty pravé.

Stejnou zkušenost udělal už Hilar,
když angažoval do jedné francouzské komedie opravdového číšníka z Clubu de France. Francouz si počínal na jevišti jako liftboy v pralese. Hilar znechucen zavolal do kulisy Pane Zatiranda, jdou sem a udělaj mi garçona! S'il vous plais, mon chef, řekl pan Zatiranda a bylo to pravé ořechové.

Pan Zatiranda souvisí s Dalím jen bokem.
Stylem falešných vzpomínek pábil už Hieronymus Bosch. A pábí, svým ovšem způsobem, Bohumil Hrabal. Podobnost čistě náhodnou vidím i v zálibě v banketech, zabíjačkách a drobech, což svědčí o tom, že oba se snaží dostat co nejhlouběji. Obdivuji oba.

Už jako dítě
jsem měl příležitost vidět, že anděl je slečna Ciprová a čerta ze sebe udělá hravě pan Šmíd, když opálí nad svíčkou špunt a natře si tvář. Scéna předvádí falešné vzpomínky. Zákulisí vysvětluje nepochopitelné. Scénou jsem okouzlen. Zákulisí věřím.

Píše mně Mirek ze Zlína,
že se pustil s kamarády - a se souhlasem radnice - do kácení vyhnilých topolů. Měly pětadvacet metrů a ohrožovaly barák a silnici, *Jirka mi už dávno kladl na srdce poraž to, jednou ti rozčísnou barák na dvě půlky. Teď si umíš představit tu paseku. Mám před očima pantok a dva obrovské pařezy. Ještě bych je chtěl zlikvidovat, než odjedu do Austrálie.* Obdivuji se přátelům, kteří se v pětasedmdesáti dovedou ohánět pantokem, pak si převlíknou košili a jedou do Austrálie. Obdivuji je a závidím. Kácejí stromy a já už nedokážu ani naštípat polínka. Utěšuje mě, že já už chodil za holkama, když on teprv drandil káču.

Je mi smutno z Obce.
Zpráva z konference je věcná, ale mezi řádky proniká marné volání po ztracené autoritě. Tři sta padesát spisovatelů na jednu socialistickou kulturu bylo až dost. Sedm set na tržní je přebych. A to ještě všichni neplatí příspěvky a důchodci jen stovku. Nadace, fondy, sponzoři jsou ušlechtilé vynálezy, jenomže literatura vzniklá z přízně a milosti nikdy nebyla tak dobrá jako literatura z trucu a volnosti. Tak proč to nerozpustíte, když na to nemáte? zeptal se prý někdo shora. Protože to nejde. S rozpouštěním máme smutné zkušenosti. Do houfu nás žene touha i pud. Touha zvaná Wahlverwandtschaften, pud sdílet společnou parketu, mít hlas, tvořit prestiž, která už byla a dál by měla být této zemi k něčemu užitečná, prostě nechceme ztratit, co jsme v rozličných podobách, někdy s aplausem, jindy s hanbou, ať se to jmenovalo Svatobor, Máj, Syndikát, Svaz nebo Obec, udrželi nad vodou.

Literárky upozorňují,
že od smrti Emila Vachka uplynulo třicet let. Byl jsem v jeho smutné vile Nad Mlynářkou s delegací spisovatelů, když mu bylo sedmdesát. Nedělal dojem suveréna, který se vyzná v citových zmatcích svých Chámů Dynybylů a jiných Nepřátel v těle. Vypadal spíš schlíple. Pak jsme se dozvěděli, že má trápení s mladou dívkou, které se ujal. Ale když jsme se ho zeptali, co nám napíše - tahle otázka dovede postavit spolehlivě na nohy i autora po mrtvici - rozkvetl, nadechl se a vyjmenoval asi deset titulů. Aby ukázal, že nemluví do větru, pustil se do vyprávění dějů až nemravně šťavnatých na svých sedmdesát let. Tenkrát jsem si myslel, že se tak utěšuje, že tomu sám nevěří. Dnes jsem o třicet let starší než tenkrát. Dnes vím, že věřil.

Pan president se otevřeně rozhořčil
na Homolku, ministr Baudyš navrhl otevřeně sbratření mezi pravoslavnými a muslimy, ministr Tigrid slíbil šlechtě hrady a zámky, ministr Rubáš zvýšit platy doktorům, a ještě mnozí a mnozí jiní vzrušili svými výroky sdělovací prostředky a ty zase, s čilostí holuba, který našel zrno, vzrušovaly dál. Já si v takových momentech připomínám Raymonda Chandlera: - Člověk se vždycky nedostane do basy proto, co proved, ale proto, co se z toho dá udělat před soudem.

Otevřenost je v módě,
ale pozor na ni. Známá herečka se na tiskové konferenci o AIDS svěřila přítomným, že pravidelně navštěvuje AIDS-testy, což považovala zřejmě za příkladné a hodné doporučení. Statečné prohlášení ocení lidé bez skrupulí. Pomlouvače svádí k dohadům o početnosti styků a k všetečným otázkám, proč je dáma tak nedůvěřivá k stálému partnerovi. Či jde snad o nedůvěru k partnerům střídavým? Totéž se děje politikům, chytání za slovo a volný výklad je oblíbené hobby - a nejen reportérů. Otevřenost je starší sestra zprůhlednění. Svědčí o tom krásná česká úsloví. Dřív se lidé obviňovali, že v hrdlo lhou (též vrdloužou), klamou tělem, lžou jako když tiskne, a žádali po sobě přiznat barvu, nalít čistého vína a kápnout božskou. Doba si žádá své. Teď se zprůhledňuje a zčitelňuje. Zní to intelektuálněji.

Život znamená snít,
vyšlo mně v první tajence kruhové síťovky. V druhé autor: Friedrich Schiller. Až jsem se polekal. Pocítil jsem neslušnou touhu odporovat klasikovi. Opravdu to řekl? Chvíli jsem podezíral autora křížovky Josefa Doležala a zaváhal jsem, mám-li zavolat expertku na křížovky Lenku Tršickou, známou v literárních kruzích pod přezdívkou Karel Šiktanc, a zeptat se, kdo je Doležal. Při naprosté úctě k Schillerově velikosti zapochyboval jsem o praktické hodnotě citátu. Sám potřebuji občas snít, patří to k mé profesi, ale co pak? Představil jsem si Schillera, nesporně chvilku snil, pak si ale sedl, vzal brko a psal a psal - co ten toho napsal! - a psát brkem nebyla žádná lahoda. Musel se starat o rodinu, docházet do redakce, musel se hádat s vévodou, s kritiky, s tiskárnou a spoustu jiných věcí - ne, to opravdu není jen snění. Řekne-li ovšem něco Schiller, může takové apodiktické prohlášení znamenat pro někoho vzor, zákon. A to je setsakra nebezpečné. Nedovedu si představit řidiče autobusu nebo pekaře nebo vlastní ženu, jak se kdy chce zasní a na výtku prohlásí Život je snění! Nejsem proti tomu, aby se zajímavé citáty, když už někoho napadnou, pouštěly do lidu, ale přimlouvám se za to, aby každý slušný citátor, zejména pak politik, pro všechny případy připojil doložku „podle mého názoru". Podle mého názoru je život spíš bdění než snění, podle názoru pana Wericha je život vůl, ale krásnej. Pan Werich ovšem nemusí přidávat „podle mého názoru", protože se pozná, že tohle mohl říct jenom pan Werich.

Z deníku spisovatele (30)

ADOLF BRANALD /2/

Život je sen.
To řekl Calderón, ale já s ním souhlasím. Citací zápisu Jaroslava Durycha do pamětní knihy syna Jiřího uvádí A. C. Nor své vzpomínky, které právě vycházejí. Protože má na život opačný názor než Calderón, Durych a taky Schiller, dal knize titul Život nebyl sen. Četl jsem ty vzpomínky asi před dvaceti lety v rukopise. Dovolili mu snít, ale zarazili mu vydávat. Měl úžasnou vůli uchovat svědectví. Věděl, že nemá naději vidět těch tři tisíce stránek vytištěných. Když dopsal, odnesl strojopis do Památníku písemnictví. Aby se nezapomnělo. Bohužel, zapomnělo. Zapomnělo se na to, že „Norovi po Únoru zůstala nálepka vůdce protikomunistické opozice", jak napsal v pamětech jeho ideový soupeř. Přispěl tedy svým postojem k slušnému jménu naší společnosti, která mu měla projevit dík alespoň vydáním poslední knihy, když předtím musel čtyřicet let mlčet. Neprojevila. Jak zní upozornění v tiráži: „Kniha vychází s laskavým přispěním dědiců", musel se o tátovu rehabilitaci postarat až syn.

Výstavu o pěvkyni Jarmile Novotné
otevřeli v Jindřichově Hradci. Dost možná, že tam bude i pohlednice z Toušeně, kde jsem se loni s paní Jarmilou setkal. Protože mám Lázně Toušeň a paní Jarmilu moc rád, nemohu jen tak nechat padnout pod stůl tuhle loňskou historku. Vyprávěla mně ji lázeňská sestřička asi takhle: - Když jsem jí připravovala bublinky, zeptala se, jestli se tady smí zpívat. Já řekla, že jo. Tak já vám něco zazpívám. Vklouzla do vany a zeptala se, co chci. Já se v hudbě moc nevyznám, ona to asi poznala a začala Věrné naše milování. Pak zpívala dál, moc krásně, bylo ji slyšet celými koupelemi, lidi poslouchali a holky zapomněly točit vodu, aby ji nerušily. Když se oblékala, zeptala se, jak se mně to líbilo. Moc. - Škoda že jsem si nezapsal datum. Kdy se stane, aby miliónová hvězda z Metropolitan a Scaly zpívala obecenstvu v bublinkách. A zadarmo.

Na setkání presidentů
v Litomyšli vznikl nový pojem. Lidská dimenze politiky. Může být jiná politika než lidská? Může. Nelidská. Počátkem padesátých let řekl Děda Bambus, vlastním jménem Herrmann Taussig, že socialismus je pro lidi, proto má být lidský, a šel do ťurmy. Domníval jsem se, podobně jako Děda Bambus, že politika, stejně jako kultura nebo náboženství, je tady pro lidi. To jest buď lidem prospěšná, nebo škodlivá. Nic mezi tím. Socialismus s lidskou tváří je pleonasmus. Možná že někdy na samém počátku byla všechna přikázání jasná a jednoznačná. Časem se dobrá předsevzetí zvrtla - jako ten socialismus - a lidé dobré vůle se teď snaží dostat stará přikázání znovu do latě povlovnou inovací. Dávám přednost lapidárnímu pojetí. Buď, anebo.

Jednou za měsíc jdu na IKEM.
Jsem tam štamgast už šest let. Provedou odběr, udělají testy, mám toho víc. O dva dny později si jdu pro výsledek. Můj pan doktor Filip má testy před sebou, dívá se do nich jako do křišťálové koule a pod elegantním knírkem mu vychází spokojený úsměv. Pak vydá nález: - Pane Branalde, já vás pěkně léčím, vida, vida, já vás tak pěkně léčím... Pan doktor Filip je ideální lékař. Testuje sám sebe a já vím, že se „v tom nenechá". Na rozdíl od jiných, jistěže zdatných, ale ne tak prozíravých lékařů, kteří ujišťují, že „vás v tom nenechají".

Duševně se léčím
u Jitky Molavcové a Jiřího Suchého. Když na mě padne chandra, pustím si video. Nahrál jsem si nesmrtelný duet „Pardon, madam!" Výrok majitelky psíčka Leo „To je hrozný!" stal se naším rodinným sloganem.

Od letoška jsem podnikatel
a dost mě to mrzí. Degradovali nás. Už nepřiznávám daň z literární činnosti, ale z výnosu podniku. Platím si nemocenskou a sociální péči, dokonce platím nějaké procento na nezaměstnané, ačkoliv mně je čtyřiaosmdesát a péči o tělo si předplácím od svých devatenácti let. Nevadí. Nedělám sice nic jiného, než co jsem dělal do nedávna, totiž že občas něco napíšu, jinak bych z jedné penze dva lidi neuživil. Vadí mně, že jsem přestoupil z jednoho rizikového povolání do druhého, ještě rizikovějšího. Stačí si přečíst Večerní Prahu. Přináší dennodenně osudy podnikatelů. Je jim většinou osmnáct až pětadvacet, začínají u bankovních přepážek s falešnými šeky nebo na poštách s punčochou přes tvář a končí s kudlou v zádech někde na parkovišti. Dřív byl podnikatel osobnost a směl si dát na náhrobek stavební podnikatel, c. k. komerční rada. Já abych jásal, když se dočkám rána.

Kresba Jiřího Suchého z jeho knihy Med ve vlasech (Západočeské nakladatelství, 1991)

Zhanobená branže,
říkal jsem si. Měli bychom s tím, my seriózní podnikatelé, něco udělat. Ale co? Až včera jsem viděl v televizi opravdového podnikatele, tedy podnikatele, jak by měl vypadat. Stál na můstku vysoko nad tovární halou a vysvětloval dělníkům, proč se dostali do svrabu a jak je z toho mínί dostat. Jmenoval se Stehlík, přivedl do Kladna osm set mužů, obsadil Poldovku, rozjel provoz a právě vyvezli na západ prvních třináct set tun světoznámé oceli. Tvrdí, trochu s parádou, že zachrání rodinné stříbro, Poldovku. Bude to šichta, ale já kolegovi věřím a nerad bych se mýlil.

František Kožík má pětaosmdesát
a pan Smišovský z Uherského Ostrohu mu přijde zahrát do Labyrintu Za tichú Moravú... a ještě jiné písničky, které složil na Františkův text. Nápad napsat knížku o odporu slováckých šohajů proti nájezdníkům vznikl z písničky Okolo Hradišča teče voda čistá a knížka zase rozpálila lidi z Hluku tak, že obnovili místní tvrz a zvěčnili na stěnu svatební síně hrdinu té knížky hejtmana Šarovce. Střeží příchod svatebčanů a podává důkaz o Feuchtwangerově tvrzení, že básníci udělali pro zpopularizování historie víc než historici. Uherské Hradiště mělo dokonce dechovku Šarovec a bar U hejtmana Šarovce. Možná že ještě má. Dolňácké slavnosti se bez Šarovce neobejdou. Šťastný to spisovatel, který dovede rozpoutat takovou parádní řetězovou reakci.

O tom, co s Obcí
a v Obci dál, padlo slovo na tiskovce s panem ministrem Tigridem. Já tam nebyl, tělo nedovolilo, ale Vladimír Just napsal v Literárkách, že pan ministr striktně, plebejsky i noblesně uzemnil potenciální žadatele o příspěvek na tu kterou organizaci: - Nejprve mi řekněte smysl vaší činnosti - a pak teprve chtějte peníze. - Kdybych měl rozdělit balík peněz na kulturu, mluvil bych asi stejně trefně. Nevím, jestli se řeč týkala také Obce, když ano, pak mě zaráží, že se pan ministr nezeptal dřív, co je to tu za spolek, nemohlo mu přece uniknout, že je tady nějaká Obec spisovatelů. Připouštím, že kolegové mu zapomněli poslat stanovy Obce, je tam toho o smyslu činění na stránce sedm a dalších dost. A také mohli, to je pravda, připojit rozpočet.

Výpisky z četby

Milý doktore.
Prýští-li člověku krev ze sebemenší tepny, dostává básnické nálady, zvláště, je-li tepna poraněna střepem ouška míšeňského porcelánového hrnečku ze soupravy, kterou dostala milovaná manželka jako svatební dar od rodičů. - Stejně zraňující, jako střep porcelánu, je pocit samoty. Jsou to pocity, rovnající se vodním vírům, které svou sílu promarňují v hlubině, zatímco divák na břehu vidí klidnou hladinu řeky. Stanu se knězem šílenství. Budu chodit ulicemi a trhat zářící květy neonových reklam. Aby mi kytice neuvadla a neztratila barevnost, propůjčím jí mízu svých nervů. - Svůj květinářský stánek umístím doprostřed nejživější křižovatky a duhou barevných reflexů zkrášlím karoserie aut a oči řidičů.

Dopis Vladimíra Boudníka Bohumilu Hrabalovi psaný krví, 1961
(VLADIMÍR BOUDNÍK: Z korespondence II. Pražská imaginace, Praha 1994)

Jak dnes MLUVÍME PÍŠEME (74)

Naše sdělovací prostředky se zhusta prohřešují proti dobré češtině ani ne tak z neznalosti, jako spíše z nepozornosti. Všimněme si několika takových nedopatření:

- *To je pravý smysl cen. Budiž pochváleny.* (LN 11. 11. 93, *Cena cen*) - Chtělo tu ovšem být <u>budiž</u>.

- *Vážení posluchači, kteří nás máte naladěni, kteří máte naladěni naše rádio...*(Radiožurnál 17. 5. 94 ráno) - Patřilo by se: ...*kteří nás máte naladěny, kteří máte naladěno naše rádio.*

- *I Václav Klaus nám při zahájení říkal, že snad budeme dělat zprávy méně katastrofičtější než státní televize.* (Respekt č. 31, 93, *Premiéra pohlazení*) - Jistěže postačí *zprávy <u>méně katastrofické</u>*. - A stejně tak postačí *letovisko* v dalším příkladě:

- *Santa Barbara v Kalifornii - krásné letní letovisko pro bohaté a slavné v Hollywoodu.* (PRO-GRAM, 4. týden 94, s. 46)

Nejtypičtější chybou z nepozornosti, a zároveň dnes snad nejčastější chybou vůbec, je porušení větných vztahů a vytvoření vztahů falešných: místo náležité vazby se uplatní vazba připodobněná jiné, zpravidla sousední:

- <u>Andělské oči</u> *jsou komedií o slepotě, které všichni občas v běžném životě podléháme při setkáních s různými chytráky a podvodníky, zneužívajících naši naivitu.* (PRO-GRAM, 4. týden 94, s. 4) - Dokonce se najdou i dvě taková užití v jediném odstavci (MF DNES, 16. 2. 94, *Karel Teige v domě U kamenného zvonu*):

- *V útlém mládí (Teige) maloval a kreslil ve stylu úsporného, jemného kubismu, ne nepodobnému přístupu Josefa Čapka.* - A o pár řádek níže: *Jeho obálky jsou příkladem mistrné úsporného přístupu, stavějícím na písmu, pastelových barvách, a především světle.* - Zlomyslná náhoda tomu chtěla, že jsou tu v obou případech pozměněny větné vztahy kolem výrazu <u>přístup</u>: v prvním případě je na místě kýženého vztahu ...*kreslil <u>ve stylu</u> úsporného, jemného kubismu, <u>ne nepodobném</u> přístupu*... užito spodoby *ne nepodobnému přístupu*, v případě druhém mělo vyjádření znít *Jeho obálky jsou příkladem mistrně úsporného přístupu, stavějícího na písmu...*

A na závěr přímo čítankový příklad anakolutu, tj. vybočení z větné konstrukce (LN 16. 10. 92, *Samuelson - Ekonomie*):

- *Každý, kdo chce v oboru ekonomie získat širší vzdělání, a tím i přehled o hospodářských vztazích mezi lidmi, tomu je tato kniha nejlepším pomocníkem.*

■ NAĎA SVOZILOVÁ

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE
(2. - 8. 6. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 2. až Út 7.
(9.00 a 22.00) F. Křelina: Každý své břímě

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 2., Pá 3. a Po 6. až St 8.
(08.30) V. Fischl: Pátá čtvrť
Čt 2.až St 8.
(04.00) D. Fialková recituje M. Bureše
(07.35) Čteme Písmo - Exodus VII
(10.30) J. Zábrana: Stránky z deníku
(10.45) Básníci a slova (2)

Z deníku spisovatele (31)

ADOLF BRANALD /3/

Svádění při červeném osvětlení
je dráždivější. Došlo to Marxovi, Garibaldimu, toreadorům, Tyršovi, výrobcům klasických ředěnek i vydavatelům Červených knihoven.

Sláva a smrt
je námětem výstavy, kterou otevírá Památník národního písemnictví jako pokračování loňského Salonu literárních kuriozit. Půjčil jsem na ten loňský Salon dopis Františka Hrubína, kterým mě poctil k mým šedesátinám. Nebyl to ani tak dopis, spíš přátelské přiznání, které jsme si jako jubilanti šedesátníci vyměnili. Protože jsme si slíbili, že přiznání bude upřímné, nenamáhali jsme se nic předstírat ani co do formulace nebo rukopisu.

Vážený pane spisovateli! celý život jsem toužil stát se spisovatelem. Z vyznění jehožto fotokopyji přikládám poznáte, že to nešlo. Taky to ukazuje nespravedlivost buržoazní republiky. Jsem vnukem zedníka, synáčkovo lepšího původu zobaly rozinky. Ale nil jsem houževnaty a tak jsem hledal všelijaké fygle až sem se konečně veřel do elity. Osobně sem poznal mnoho mynistrů a prezidentů a malířů zpěvců a socharů. Dnes platím za manjelce a mám taky moc titulů. Ale všechno mi skládali žena a děti a než jem je měl ruzne přítelkyně od Špirků a Vocilkách. Za uplatek a taky mi psaly za pivo ňákej Pepík Horů, nevím co ten byl, snad výběrčí od plynu, ňákej Jarda Zajfrt, nevím co tam byl, ňáčnej možná, byl tam pořád. Ženě i dětem neplatím zato nic protože honorary dou rovnou do domácy kasy, ale teď si nevim rady sesebou. Slíbil jem Národni kaplyčce Zlate, že přeloží Cirano. Je to hra. Ale žena je zaměstkaná vnučinkou a děti taki stávajou a tak se obracim páne Spisovateli na vás jestli byste nebyl tak laskav i nepomohl mi. Napsal to ňákej Rostáň, ale bude to asi mylka, asi sem špatné zaslech, jakživo není takove věno. Nebude to ten Hostáň, ten Elity a bydlí prej na Spořilově. Kdyžste to vyšetřil, tak děkuju. Sloh prej mám dobrý, ale protože spisuju většinou strojově, nevim jak se vám Páne Branalde, bude číst. Já bich tomu panu Hostáňovi zaplatil, jestli mi pošlete, aby moje méno co sem si vydobil bylo zachráněno. Budu Vám i Vaší rodině Velectěné věčný a Zapřat Pán Bůh Vás o diškretnost prosící Frantisek Hrubín. -

Františku, tak tohle jsem nedořekl.
Já vím, že se budeš na mě zlobit, ale myslím na lidi, co Tě mají rádi. Pro ně ás to byla recese, pro ně je to jako vůj úsměv. Proto jsem ten dopis v Památníku vystavil. A teď zas něco pro tebe: když bylo po výstavě, volala mě reportérka, podle hlasu mladá, dychtivá člověka. Jméno nic neříkalo, časis ohledupIně zamlčím. Žádala mě rozhovor. O Tobě. Upoutal prý ji na salonu Tvůj dopis a ráda by znala podrobnosti. Jak to s tím Tvým psaním bylo. Že Hora a Seifert, to je pravděpodobné, ale že paní a děti? Opravdu? Co je to u Špirků a kdo je Hostáň. Řekl jsem jí, že Hostáň je spisovatel dětských knížek, narozen 1898, zemřel nevím kdy, z díla Obrázková kniha o panu presidentu Osvoboditeli, která naše potěšení, Jak byl zvolen klement Gottwald presidentem a Rytíř z východu. Víc jsem jí neřekl. K rozhovoru nedošlo. Kdo by řekl, jak ctrašlivé následky mohou mít jednou ty ise nevinné hrátky, když už dnes - asi n dopis do Památníku nedám...

Nejně jsme neměli co hrát, řekl pan Jouvanel z Théâtre-Français, když dal Robespierre zatknout herce. Vhodná věcha pro zkrachované nakladatele i redaktory opouštějící své staré posty. Možná i pro spisovatele.

Vracejí se nám Forsytové.
Jako Tři mušketýři po dvaceti - nebo po kolika je to letech? Zestárli jsme my, nebo oni? Tenkrát vpadli jako Amazonka do ukázněného povodí socialistického seriálu. Stranický výklad byl jednoznačný. Mezilidské vztahy v zahnívajícím kapitalismu. Nebyl to asi výklad moc přesvědčující, neboť hrdinové, včetně padoucha Soamese a opilce Montyho, získávali sympatie veřejnosti. České ženy a muži, dokonce i děti, usedali nedočkavě k televizoru, aby nepřišli ani o minutu, a páni kadeřníci ze známé oficiny umělců na Národní třídě, vedle Metra, dali si jména po rozvětveném klanu Forsytů. Mladý Jolyon střílel Jiřího Bredečku, starý Jolyon pana Štěpánka, Kamil Lhoták našel zalíbení v Soamesovi a o mě pečoval Timothy, nejstarší, na Guy Fawkes Day mu bude sto. Dnes jsem namlsanější, nadšení pominulo, ale okouzlení ze vzpomínky trvá.

Obec a ministr
mi nedají spát. Pořád myslím na ten smysl činnosti. Jaký kdy byl, jaký je a jaký by měl být, aby byl právě dnešnímu stavu společenskému, kulturnímu, ekonomickému na jedné - a počtu členstva, jeho potřebám duchovním i tělesným na druhé straně. Literární Parnas? Něco jako odbory? Spolek reprezentační? Výběrový, nebo masový? Mluvčí národa? Demokracie? Nezisková organizace? Podnik výdělečný? Všechno dohromady, jakýsi mixed – pickles, jsme si užili v rozličných verzích. Primérní je poslání, ale vždy bylo přizpůsobeno době. A protože nás zařadili do podnikatelského oboru, nabízí se myšlenka založit Sdružení podnikatelů v literatuře; vzhledem k početnosti členstva nejlépe akciovou společnost. S nakladatelstvím, tiskárnou, krámy, agenturou pro zastoupení literatury doma i v cizině. I to zde už bylo, ovšem pod patronací a k prospěchu strany a vlády. Proto nemohl projekt před soudem dějin obstát. Ekonomicky podložený projekt by musel vyjít ze soutěže, předseda a výbor by nemuseli makat jako dosud pro čest a slávu, byli by honorováni, ale odpovídali by za rentabilitu statkem i hrdlem. Pane Bože, čím jsem starší, tím rychleji ztrácím mladé ideály - ale jak jinak, když vidím, že dnes už ani kuře zadarmo nehrabe.

Na perském trhu
Důvěrně známá melodie, mámivá jako purpura, zmocnila se mě při vstupu do paláce a provázela mě po celém Čtvrtém knižním veletrhu. Kdysi jsem tou melodií podkreslovat - jako skrytý pianista - příběhy němých princezen stříbrného plátna. Vyznám se tak trochu v mámení, melodiích i knížkách, a přece hledám slova, abych trefně vyjádřil pocity, jaké jsem ten pátek prožíval. Bazar hrál všemi barvami, karavana se valila velbloudím krokem od lákadla k lákadlu a já měl dost času číst jim z očí. Jsou stále ještě vyhládlí, jsou stále lační, ačkoliv jde už o čtvrtý bazar a mohli by být toho nejrůžovějšího, nejsladšího, nejtučnějšího, nejkrvavějšího přejedení. Nejsou. Mohli by už vybírat jen z opravdových literárních delikates, ale já jim čtu z očí tajná přání, touhu po lásce a zločinu, čtu jim tápání mezi vírou postmoderních apoštolů a výrobců zázraků a satanistů, zejména pak až roztoužené dychtí po literárních intimsprejích, po průserech politiků, po žertovných životech herců a skandálech hvězd a princezen. Chtějí se bát, potírají tak strach. Chtějí se nevšedně milovat, kdo by nechtěl. K dětem se konečně prodral Disney. K ženám se skládají kuchařky všech národů. Jedinci, kteří představují nezájem, ba místy až opovržení, touží po experimentu. A pořád jsou ještě takoví, co si vybírají knížku jako přítele na pustý ostrov. Těm, kdo takové knížky píší, překládají, vydávají, těm držím palec až do jejich posledních kalhot, neboť zítra může z nich být princ i chuďas. Z kójí první cenové skupiny voní káva. V druhé se stydlivě krčí na talířku sušenky. U Slováků se perlí víno. Nakladatelské muezinky lákají k nákupu knížek, co zbyly na ocet, za dvě, za pět, za deset na dlaň. Někdo se zoufale snaží nahnat lidi k stánku dechovkou, trumpety perrou do Ketélbyeho a karavana jde dál, ne snad rovnou do pouště, ale přece jen do mlhavého neznáma. Itinerář je

Kamil Lhoták, Návrh známky z historie československých motocyklů, 1975

znám: rychlý obrat, rychlý zisk, aspoň ke krytí úroků z úvěrů. Nejinak vznikala kultura už od Sumeru. Ta falešná doplácela na tu pravou hmotně, ta pravá na falešnou mravně. Hlavně že lidi pořád ještě čtou. Že v sobě nesou souvislost vědomí i pudy Guttenbergovy galaxie.

Z deníku spisovatele (32)

ADOLF BRANALD /4/

Dík paní Halině Pawlovské
usedám jednou za čtrnáct dní, oholen a upraven, k obrazovce a čekám, až mě uvede do společnosti. Ne ledajaké. Dřív se tomu říkalo haute volée, smetánka, high life, horních deset tisíc. Teď se rozmnožili. Podle toho, kolik jich každoročně odjíždí na Mallorku a barmské pláže, o júesej ani nemluvím, kdo tam nebyl, tak je dřevák, odhadl bych jich nejmíň na sto tisíc. High life dnes pěstuje každé okresní město. Typickým projevem demokracie je povyšování ponížených. Například putyk na boutique, holírny na salón, karbanátku na hamburger, tancovačky na disco, topinky na toast. Co by asi prohodil pan Pickwick, Oscar Wilde nebo člen pražského společenského klubu Ferdinand Peroutka, kdyby ho paní Halina uvedla do Discoklubu pana Jonáka. Mění se zvyk, způsob konverzace i výraz. Dřívější podnikatelé a jejich synkové měli v tváři napsanou tradici, ať už se šklíbili jak chtěli. Dnešní podnikatel začíná od píky nebo od taxíku i s tváří. Dřív se rauty a bankety odehrávaly diskrétně, v komnatách palácе U černé růže nebo ve velkém salónu Autoklubu. Dnes jim nestačí ani Národní muzeum. Tam všude a k tomu všemu mě provází paní Halina - thanks! Za podívanou. Osobně bych si netroufal, jsem spokojen s Klubem důchodců na Spořilově - ale jedno velké tajemství bych přece jen rád poznal - kam chodí dámy v toaletách, které vídám na přehlídkách u Diora, Chanela a mého oblíbeného Yves Saint Laurenta. Paní Halino - prosím, prosím!

Naše milé spořilovské náměstí,
myslím starý Spořilov, kde na lavičce sedával lovec orchidejí František Flos s kritikem Národní politiky profesorem Sekaninou, kde za nedělního dopoledne promenovali v živých literárních diskusích mistři pera Josef Knap, Zdeněk Kalista, František Křelina, A. C. Nor a Jan Čarek, kudy cválal s bandžem grafik Jiří Suchý a student DAMU Ivan Vyskočil s lejstry plnými nápadů na jam session do sklepa pod kostelem, místo, kde se o majálesu tančilo a v květnové revoluci houfovali muži, vyhnáni z domovů a odvedení prchajícím, zmateným wehrmachtem do Břežan, místo tedy už historické a mému srdci milé, zapřelo minulost a mění tvář. Zapřelo Smíšené zboží pana Votrubce, restauraci U Jetonických, kde jsme bez rozdílu stranické příslušnosti slavívali Mikuláše, zapřelo Bafu, papírnictví, cukrárnu paní Hlavaté, filiálku Vinohradské spořitelny, knihkupectví pana Štěrby, drogistu Panocha i s jeho pravými rybími specialitami, řezníka Smolíka i pohřební ústav. Zapřelo dokonce i pozdější Ovoce a zeleninu, Masnu a Agitační středisko. Duch doby likvidoval zdejšímu místu potřebné viktuálie a utenzilie a změnil zahradní městečko v City. Vyhodil sklenáře a dosadil Koblitz Della Valentu - kancelářská křesla. Zmizel holič Chlad, o image ladies and girls pečuje Salon Gloria. Tam, kde starý Doubravský čepoval smíchov přímo od čepu, nabízí AFP Import umělé květiny, vánoční dekorace a ventilátory. Místo na poštu si chodíme pro The Golden Rifle, uzeniny vystrnadil Canon. Mariáš u Jetonických si už nezahrajeme, restaurant Eureka nabízí srnčí šašlik. Je povznášející bydlet najednou v City. Jen kdyby byli lidi, co kupujou canon, ventilátory, kancelářská křesla a srnčí šašlik. Náměstí je vylidněné. Nakupovat chodíme na nový Spořilov, tam to ještě jde. Dokud se ho nezmocní Vietnamci.

Cyril Bouda, ilustrace k Vlastnímu životopisu Benvenuta Celliniho, médirytina

O Tlusťochovi vám povím všechno.
Je to chlap. Koukej, ty kriple, roztrhnu ti hubu od ucha k uchu. Umí bejt tvrdej - když na to přijde. Jake Stiles? Nechtějte ode mě vědět, jak může takhle žít s normálním platem. Chápu, že ho někteří lidé nemají rádi. Vyšetřovatel je ale slušnej. A je můj! Geniální dialog. Perfektní vstup do seriálu. Slyším to podvacáté a pokaždé vstupuji s úsměvem.

F. S. Fitzgerald vzdychl
a prohlásil, že v amerických životech nejsou druhá dějství. To je dost smutné vysvědčení na tak velkou zem, tvrdé muže a svůdné ženy. V českých životech, vzhledem k úctyhodným dějinám a k množství místních společenských událostí, nejsou výjimkou ani dějství pátá, šestá, dvanáctá. Co já jen zažil, kolikrát se přestavovala scéna, měnil direktor, zklamal dramaturg, vyhazoval režisér, kolikrát se jásalo, šnajdrovalo! Pamatuji nejméně šest velkých premiér v gala, bezpočet pohostinských vystoupení, velká cizí jména, objevy začátečníků, benefice na rozloučenou - a s každým novým dějstvím fungl nová výprava, nové vavříny, další propadáky. A přece jsme si stýskali, že tahle země, tahle scéna je chudá a nedá se srovnávat s takovou Amerikou.

Píšu pro Bonaventuru „Sen o Praze".
Šest grafických listů Cyrila Boudy. Povídání o tom, co všechno Praha dala Cyrilovi a co dal Cyril Praze. K desátému výročí Cyrilova úmrtí. Měl jaro rád. Měl rád žlutou. Když jsme se viděli naposled, svěřil mně, že kolem třetí s půlnoci si s ním přichází popovídat Alterko. Kdo je Alterko? Přece Alter ego. O čem si povídáte? O všem možném, já o něm, on o mně, jsou to zajímavé drby. Podepsal mně plakát Rok české hudby. Myslím že jeho poslední. Kdo je ta dívka? To je slečna mého Alterka. Pátého září se s ním přišla rozloučit do Strašnic. V Seifertově Básni o flétně.

Bojím se bezmocnosti
a nejsem sám. Denně jsem sdělovacími prostředky utvrzován v domněnce, že navzdory rozpočtovému přebytku a zaražené inflaci jsme bezmocni. Bojí se ministři, že se uřeknou a budou napadeni, bojí se poslanci, že dostanou v klubu vynadáno za nedisciplinované chování, bojí se taxikáři o šťafly, matky o děti, vkladatelé o vklady, bojí se lidé opustit kvartýr, bojí se holohlavých jinochů s pančáky, doktoři se bojí nemocenských pokladen, pokladny doktorů, bojí se policisté stoupající statistiky, západní turisté východních turistů, chlípní starci dívek s uspávadly. Bezmoc z bezmoci jde krajem. Ještě že jsme se v posledním půlstoletí trochu otrkali, stav přechodný se mění v trvalý, takže nám to přes den ani tak nepřijde. Hlavně večer. Jen kdyby k nám byly sdělovací prostředky shovívavější a potěšily nás občas nějakým tím posilujícím soustem. Ne ale náhražky. Těch jsme si užili až dost.

Mladá fronta varuje:
Na parkovištích dálnic číhají vyděrači z Rumunska. Obklopí vás a neváhají položit pod kola vozu i dítě. Jedinou obranou je okamžité takový případ nahlásit policii z nejbližšího dálničního telefonu. A než se vrátíte, zmizí Rumuni i s auťákem.

Navrhované pojištění vkladů
je velmi spornou věcí, řekl premiér. Čím víc bude někdo pojištěn, tím méně bude zodpovědný za své chování. Úkolem je nalézt přesně vyváženou míru pojištění, aby zodpovědnost nebyla z nikoho snímána. - Marlén Dietrich měla pojištěné nohy, lheničtí ovocnáři pojišťují třešňové květy proti mrazu. Pojišťují se šoféři, děti, lodě, domácnosti. Ve všech případech jde o pojištění rizika plynoucího z hmotných ztrát. Pojistím-li ale výstavu, která zkrachuje, mohu počítat s odškodněním hmotným, ale ostuda zůstane. Myslím, že takhle to pan premiér myslel. Strousberg, nekorunovaný Král železnic, říkal *Kapitál není nic, hlavní je kredit.* Když zkrachoval, zůstalo na Zbirohu dvanáct tisíc lidí na zpustošené louce. Případ i dnes aktuální. Kredit není jen finanční pojem, kredit je důvěra v lidský rozum, v lidský cit. Aktuální otázka zní: jak pojistit riziko plynoucí ze ztráty důvěry? Jak zaručit odpovědnost za vlastní jednání a chování. Jak pojistit víru, splnění politického programu, a i kdyby, jak zlikvidovat prostřednictvím pojišťovacího ústavu výčitky svědomí? Pojištění pojištění? Jde o nekonečno důvěryhodnosti, které nelze zaručit jakýmkoliv ekonomickým mechanismem, neboť jádrem problému není ekonomika, ale etika. Škoda, že se už nedočkám dne, až se lidi začnou ptát, kdo nechal českou knihu ve štychu zrovna ve chvíli, kdy jí mělo být přáno. Kdo nese odpovědnost za dnešní neurotický stav nakladatelské kultury.

Výpisky z četby

Lidé si vyprávěli o každém novém podvodu, k němuž tam došlo. Hovořili o ukořistěných sumách a bavili se tím, místo aby podvody zavrhovali. Stýkali se s falešnými hráči jako s poctivci. Dávali jim přednost. Dokonce si jich vážili, vychvalovali jejich mazanost a neprozradili ani to nejmenší, co o nich věděli. Že se tak vlastně celé městečko podílelo na podvádění zavlečených obětí a že se každý, kdo o těchto lumpárnách věděl, měl – přísně vzato – považovat za spoluviníka, nikoho ani nenapadlo. Kdyby tehdy někdo řekl, že toto chování svědčí o žalostném, všeobecném morálním rozkladu, vysmáli by se mu, anebo by mu udělali ještě něco horšího. Obecný cit pro právo byl zcela zvrácený. Lidé obdivovali falešné hráče, tak jako obdivovali Rinalda Rinaldiního a Himla Himliniho zе staré výpůjční knihovny, jejíž svazky přímo hltali, protože byla jediná v obou městečkách.

Vzpomínka **Karla Maye** na dětství v dvojměstí Hohenstein- Ernsthal v Krušných horách. Z knihy K.M. *Já, náčelník Apačů, Život a dílo Karla Maye* (přeložil Jiří Stach, Olympia 1992).

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE
(16. - 22. 6. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 16. až Ne 19.
(9.00 a 22.00) J. John: Paní Bohdana
Po 20. až St 22.
(9.00 a 22.00) C. C. Branco: Zhoubná láska
Čt 16.
(02.00) Hašek netradiční
(14.00) J. Kopta: Kratochvílné děje z naší vlasti
Pá 17.
(02.00) Líbí se nechci (G. V. Catullus)
(10.30) J. Lábus - O. Kaiser: Ženich
So 18.
(02.00) H. de Balzac: Rozmarné povídky
(09.45) M. Bulgakov: Psí srdce (4)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na věčnost
(23.30) Dnešek v zrcadle minulosti (německé epigramy)
Ne 19.
(00.15) M. Holman: Červená sedmička
(12.00) P. Fort: Štěstí
(20.00) E. Ionesco: Lekce
Po 20.
(00.45) Z prozaické tvorby V. Fischla (5)
Út 21.
(14.00) M. Bulgakov: Psí srdce (4)
(21.40) Pianissimo
St 22.
(02.00) M. Šťeráček: Ententýky
(20.00) A. Wagnerová: Osud odsunuté vzpomínky

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 16., Pá 17. a Po 20.
(08.30) L. Alas-Clarín: Regentka
Út 21. až St 22.
(08.30) J. Škvorecký: Scherzo capriccioso
Čt 16. až Pá 17.
(18.00) S. Zweig: Trimf a tragika Erasma Rotterdamského
So 18. až St 22.
(18.00) T. de Vries: Vincent v Haagu
Čt 16.
(03.00) J. Seifert: Vějíř Boženy Němcové
(04.00) E. Dickinsonová: Poselství
(10.00) Ex libris - V. Černý: Paměti I
(11.50) J. Huizinga: Hra a válka
(15.00) E. Verpale: Jidiš; Bella
Pá 17.
(03.00) G. R. Děržavin: Pozvání na oběd
(04.00) S. Sejk recituje J. Vrchlického
(11.45) J. Huizinga: Hra a básnictví
(15.00) Tři holandské povídky
(21.00) František Halas a lidová slovesnost
So 18.
(01.55) Sen F. Pessoy
(03.00) O. Neveršilová: Lahvové pošty
(04.00) I. Goll: Den a noc
(08.45) Je tomu snad už tisíc let (německá středověká lyrika)
(10.15) V. Vančura: Rozmarné léto (1)
(11.45) J. Huizinga: Herní prvek v současné kultuře
(13.00) L. Aškenazy: Třikrát dva
(14.30) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechy krásy světa
(17.10) E. Svobodová: Hra o život
(19.15) V pozemském světle (nizozemská poezie)
(23.25) F. García Lorca: Ukolébavky
Ne 19.
(00.00) A. Debí: Sebelítost
(03.00) S. Mallarmé: Herodiada
(04.00) J. Hlaváčová recituje M. Procházkovou
(07.35) Čteme Písmo - Exodus IX
(10.30) J. Deml: Co je pro tebe svět, buďeš i ty světu
(10.45) E. Rotterdamský: Chvála bláznivosti (1)
(14.30) K. Steigerwald: V pátek večer, v sobotu ráno
(17.00) V. Černý: Pláč koruny české (10)
(20.00) Kamenný jsou paměť katedrál (o moderní holandské poezii)
(23.30) Dávné písně lásky (staroegyptská lyrika)
Po 20.
(03.00) Chvíle pro J. Opolského
(04.00) M. Jacob: Ve světle snů
(11.45) V. V. Rozanov: Apokalypsa naší doby
(13.00) Kamenný jsou paměť katedrál
(15.00) H. Mulisch: Hranice
(16.45) Literární výročí - A. Achmatovová
(22.45) Z. Fischer: Lesbický sen
Út 21.
(03.00) L. Kassák: Bach, Mozart, Beethoven
(04.00) J. Petrovická recituje J. Ortena
(10.00) Literární výročí - A. Achmatovová
(11.45) F. Bacon: Rady občanské a mravní (2)
(13.00) E. Svobodová: Hra o život
(15.00) M. Hart: Muiderský zámek
(21.30) Z. Mahler: Erbovní znamení
St 22.
(11.45) L. Klíma: Novost a originalita
(15.00) H. Raes: Benelux - vrcholná konjunktura; Šarmérův bankrot
(16.45) Ex libris - K. Milota: Dáblův dům
(20.30) Sympozion - Fenomény Prahy

Z deníku spisovatele

(33)

ADOLF BRANALD

/5/

Den D - Overlord - Invaze,
termíny staré půl století a dotyk historie stále hřeje. Až do té doby jsem měl naději. Od té doby jsem měl jistotu, že přežijeme. Dokonce jsem byl ochoten odpustit Západu zradu z osmatřicátého. Jen ten, kdo prožil, kdo byl svědkem, kdo byl dotčen tak úžasnou událostí, pochopí, co je historie. Moje děti prožily rok 1968 i rok 1989; snad ještě pochopí. Pro jejich děti splyne invaze s Bílou Horou nebo s nějakou jinou populární bitvou. Co ví dnešní generace o Verdunu? Těm, kdo neprožili, nebylí dotčeni, zůstane historie z druhé ruky. Zpracovaný dokument. Já jsem si tenkrát představoval invazi jako ohnivý příval; možná že svou roli sehrála socha Svobody, vystoupila z bitevního křižníku, mávala pochodní a brouzdala se vodou na zlověstnou pláž. Dnes vím, že ten úsek se jmenoval Omaha, viděl jsem Nejdelší den, Den „D", četl jsem knihy, mluvil s letcem, jsem poučen dokumentem, ale hlavně mám lísteček z notýsku pana Františka Langra a mohu tak pocit dotyku kdykoliv obnovovat. Tím chci říct, že dotyk a představa je taky dokument.

- Já vám dám něco lepšího,
řekl pan Langer, když jsem ho požádal, aby mně napsal na kartičku pár řádků, protože jsem fetišista na rukopisy slavných, hlavně blízkých mně lidí. Dotýkám se řádků a mám pocity. - Já vám dám něco lepšího, řekl pan Langer a vytáhl ze zásuvky stolu zápisníček rozměru 6 a půl x 10 a půl, takový zápisníček, co si dřív zapomnětliví pánové zastrkávali do kapsičky u vesty, nalistoval, našel, vytrhl lístek a podal mi jej. - Je v tom celá naše story, vysvětlil pan Langer. Nedovedete si představit, co pro nás ten den znamenal. - Stránečka obsahovala čtyři dny, 4. - 7. June 1944. U 5. Monday je tužtičkou připsáno: *Regulérní kapesné 7.* U 6. Tuesday *Invaze.* Doufám, že moje děti a jejich děti jednou pochopí, proč jim ten lísteček schovávám. Doufám, i když dnešní generace už neví, co byl Verdun. Doufám a přitom mě straší pomyšlení, že ten lísteček pohodí, zašantročí, a tak se stane druhá světová válka, která byla i mojí válkou, zcela zbytečnou.

- Nic není na světě zadarmo,
to si pamatuj, Františku. Taky jsem míval takové sny, když jsem byl ještě mladý. A pak přišly časy, kdy jsem ta dobrodružství musil prožívat dopravdy. - Vyznání strýce Bonifáce z knížky Františka Pilaře je vyznáním autorským. Ne darmo se hrdina, chlapec toužící po dobrodružství, jmenuje František. Literárky zaznamenávají jeho nedožité devadesátiny, tři řádky postačí tak na tituly knížek, ale i za ně zaplatpánbůh, mrtvým sluší skromnost. Protože ale František byl můj kamarád, používám této příležitosti a zaznamenávám pro pořádek, co vlastně tím opravdovým dobrodružstvím míní. Miloval Chestertona, maminku a moře. Napsal spoustu veselých a dobrodružných povídek, ale toužil napsat velké sci-fi. Zfotografoval celou Jugoslávii a učil se malovat u Lhoťáka. Svěřil mu Dýmku strýce Bonifáce a ta knížka se stala první Františkovou i Kamilovou. Hrál tenis, ale propadl hře v kostky zvané kamerun a dlužil malíři Suchému přes dva miliony. Tak poučen a vyučen, za pomoci kolegy, bývalého statistika Václava Řezáče, zahájil své velké dobrodružství skokem ze statistického úřadu rovnou do renomovaného nakladatelství na Národní třídě. Stal se redaktorem začínajících i pokročilých autorů, nadto pak klasiků, jakými byli Čapek-Chod, Hašek a Mahen. Provázel nesporné současníky Řezáče, Vachka, Weisse, ale sporného Wericha, Škvoreckého a Hrabala. Po dvanácti letech doslova pohnutých, tedy plných pohybů, úhybů, eskapád a úniků byl dán do důchodu. Obstál jako kmenový autor, patron i kamarád, kterému bylo možné věřit, a to je na onu dobu co říct. Do korektury Skřivánka na niti, která roku 1959 skončila ve stoupě, ale kterou s pietou uchovávám, připsal Bohumil Hrabal dva dny po Františkově pohřbu: *Na památku Františka Pilaře, Kersko, 24 1. 1980.* Aby jednou v Památníku písemnictví věděli, kdo byl jeho prvním redaktorem. Redaktoři píší předmluvy, doslovy a medailóny svým autorům. Autoři by měli napsat pár řádků o svém redaktorovi. Aspoň občas. Na revanš. Proč?

Protože redaktor je povolání umělecké,
tedy kongeniální. A kolegiální. Tak svůj úkol chápal František Pilař. Myslím-li na něho, myslím na všechny jemu podobné. Není snadné sžít se s textem, natož s autorem. Být důvěrníkem začínajících je něco jako patronát, být důvěrníkem rutinovaných je něco jako svědomí. Být redaktorem Mistrů je sladké utrpení. Být redaktorem končících je hořká povinnost. Předpokladem úspěšné práce je soubor několika nadání. Od přírody, od školy, od života. Především talent získat důvěru. Nejde totiž jen o odhalování čárek, pih a bradaviček, ale o absolutní autorský striptýz, neboť čím jiným je první čtenář rukopisu, než čihařem, přihlížejícím k projevu prvničky. Dílo totiž splývá s autorem. Jsou-li pokorní, pak se alespoň trochu stydí, i když nemají zač. Nejsou-li, tím hůře pro redaktora. Stačí neopatrné slůvko a je po důvěře. Obstojí-li jeden před druhým, je potom třeba dalšího talentu k tomu, jak hýbat autorovým svědomím, jak udržovat ve varu vychládající sopku, jak mu otřást žlučí, nebo zas naopak odhadnout správnou chvilku a poplácat naštvaného lva. Tohle František Pilař uměl a totéž dokazují každodenně jemu podobní. A pak jdou se svými autory jako stín, po špičkách, rozptýleni v mluvnici, nápadech i v tom, co se jim k prospěchu věci podařilo vyhodit. Jdou v tiráži věrně, až za hrob. Proto, dokud jsou naživu, měli by autoři napsat pár řádek o svých redaktorech.

Chtěl bych žít ještě jednou.
Od začátku repete a napravovat chyby, kterých jsem se dopustil. Nevede mě k tomu ani tak kajícnost, jako zvědavost, jak bych si počínal, abych tak těžký úkol zdolal. Předpokládám, že by mně po uzávěrce vezdejšího bytí byly dány k dispozici přesné informace o chybách, s případným vyčíslením ztrát, jak se na tržní dobu sluší. Po životě nanečisto snažil bych se životem načisto napravit omyly, které mě občas trápí, které by mně měly trápit, nebo o kterých nevím. Vzrušuje mě pomyšlení na informaci o promarněných příležitostech, stejně jako vysvětlení, co bylo chybou a co ne. Možná že přikládám přílišný význam odhalení něčeho, k čemu se sám mohu, ale obávám přiznat. Nicméně neznám nic dráždivějšího než odhalení vlastního já nějakým spolehlivým ombudsmanem, kterému bych mohl věřit.

Neutrální mcdonaldizovaný prostor
je místem, kde vzniká občanská společnost z lidí, stejně vytržených ze svých tradic a ze svého životního kontextu. Věta z úvahy Václava Bělohradského *Hamburger, džíny a demokracie.* Úvaha se týká ochrany památek, ale termín je jako vyšitý pro obraz, který mě vyděsí, když vyjdu z krčského lesa, cestou pod Ovčínem, směrem ke stanici metra Roztyly. Tam, kde se dřív rozkládal svůdně zelený úval s jabloňovým sadem, trčí kostky pestrobarevné stavebnice, rozházené na třísť paneláků, mezonetů, atrií a nevím čeho. Lidé v tom bydlí s potěšením a láskou, jak by ne, mají teplo, sucho a co by dup do lesa, ale já jsem pamětník, zabetonovaný do tradice, a představuji si, jak přišel do sadu první, dostal nápad a přilákal druhé, investory, sponzory, architekty, stavitele, zedníky, a dali se do toho, vzali přírodu do šlajfu a dali jí chu-

dince zabrat. Nemá to řád, říkal jsem si. Teď vím, že to řád má. Neutrální mcdonaldizovaný prostor.

Závěrem každé hry je klanění.
Úspěchu napomáhá lidská potřeba klanění. Dramatici na to hřeší. Všechno, co vyvolává dojem moci a síly, nutí k výkonu tohoto gesta. Lidé se klaněli před vším možným, před zlatým teletem, césarem i dítěti v jeslích, klaněli se u vrbiček, krásným dámám i silným mužům, z úcty i ze zištnosti, z naděje, z vděčnosti, z pokory, ale hlavně ze strachu. Klaněli se během hry, klaněli se po hře. Na poslední děkovačce se sejdem všichni. Kdo se klaněli i kdo se neklaněli. Kdo hráli, co jim bylo přisouzeno, i ti, co svou roli urvali. Kdo měli úspěch i kdo svou roli zmrvili. S pugétem i bez pugétu. Klaním se všem, kdo se zasloužili o to, abych, co živ jsem byl, poznal co nejvíc. Proto jsem svou poslední knížku nazval Děkovačka. Bez pugétu, s pugétem? Nevím. Výtka, že koketuji se skromností, je nepříjemnější než výtka z přemíry sebevědomí. Knížka vyjde začátkem října.

Pohled na svět
od lože a ostatního nábytku je zajisté skromnější, než pohled světu z očí do očí. Jako vyučený faktograf dávám přednost faktům před úvahami. Bez úvah by byl život chudší, bez faktů se nedá žít. Staří lidé žijí hlavně z minulosti. Já jsem si faktů nahamonil dost, teď jsou z nich vzpomínky. Moje pábení se neodvíjí vpřed a do oblak jako u Dalího nebo u Hrabala, ale vzad a při zemi. Rozhlédnu se, uvidím fakt, fakt působí jako zážeh, hrábnu do minulosti, včerejší splyne s dnešním v homogenní a nezničitelnou slitinu - a zítra to všechno bude pravda.

(25)

V PŘESMYČKÁCH

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno význačného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 30. června 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

ZNÍ VE VLTAVĚ SLZA, ALE SMUTNÁ NOC

Kdo lže ten krade a pak visí
Kdo lže ten vždycky ublíží si
Lež je šminka která hyzdí tvář
Lež je účes který nesvědčí
Ať podívá se do zrcadla lhář
Ať se sám o tom přesvědčí!
Lež je maskovaná ohyzda
Lhář se nejvíc obelhává sám
I když sám se při tom hezký zdá
Je to jen chvilkový klam!

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (23) z 23. čísla:
KAREL TOMAN: Stoletý kalendář.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer a nakladatelstvím Český spisovatel, posíláme Janu Houskovi z Prahy 7, Jaromíru Švarcovi z Třešti a Haně a Pavlovi Žižkovým z Přelouče.

Z deníku spisovatele (34)

● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

JOSEF ŠKVORECKÝ /1/

Když jsem po válce, zachvácen čtenářskou vášní mládí, bez ladu a skladu konzumoval americké a sovětské válečné romány, všiml jsem si divné věci. Americké líčily hrůzu ozbrojeného konfliktu, sovětské jeho slávu. Dnes je vysvětlení té dichotomie snadné, ale já tenkrát, po kuriózních cestičkách vědecky netrénovaného myšlení, dospěl k formulaci čehosi, co jsem nazval **Teorie zániku.** Vlastním dosud zchátralý rukopis toho nesmyslu. Nesmysl měl však poměrně racionální jádro.

Chtěl jsem tehdy studovat paleontologii, ale jako většinu mladých lidí nevzrušovala mě ani tak věda jako film o King Kongovi, který stál na počátku evoluce vyvrcholivší zatím Spielbergovým **Jurským parkem.** Přesto jsem se donutil přeslabikovat Darwina **O původu druhů** v originále a v něm jsem našel magickou větu: *Vývoj se (někdy) obrací k určité vyhraněné linii a probíhá po ní tak daleko, až ji přivede* ***ad absurdum.*** *Vznikají pak tvorové existence neschopní, kteří vymírají.* A v bibli paleontologických učedníků té doby, v **Divech prasvěta** doc. dr. Josefa Augusty, jsem se dočetl o zákonu o přespecializaci amerického paleontologa 19. století Copa. Je shrnut do věty: *Jednostranný vývoj v určitém směru, nadměrná velikost, hypertrofické vytváření nebo nadměrná diferenciace určitých ústrojů se stávají nositeli obyčejné záhubnými a vedou zpravidla k jeho zániku.* Zákon se obvykle demonstroval na přebujelém pancéřování stegosaurů, které omezilo jejich mobilitu, na nezkoordinovaném dvojím mozku obrovských brontosaurů (jeden v hlavě, druhý v zadku) apod.

Jakým prapodivným myšlenkovým procesem jsem dospěl k aplikaci amerického zákona na sovětské romány, těžko říct. Ale moje teorie vypadala asi takhle: lidská mysl má tři schopnosti, rozumovou, citovou a volní. V rozumové části došlo jasně k *hypertrofickému vytváření,* kdežto složky citová a volní darwinské evoluci jaksi unikly. Dnešními lidmi cloumají stejné emoce jako troglodytem; ovšem **homo sapiens** (člověk *rozumný*), chce-li si vylít vztek na bližních, má k dispozici mnohem účinnější prostředky - plody rozumového vývoje -, než byl kyj člověka jeskynního. Přitom rozum, který moderní technologii vytvořil, je zcela jasně ve službách emocí, nikoli naopak. A vůle není služkou rozumu, ale citů.

V tomto mém pitoreskním literárněvědeckém pojednání jsem dospěl k závěru, že sovětský román, vzdor svému nezdolnému optimismu, je mnohem dekadentnější než americký. Ten v podstatě varuje proti technologickému zuření, kdežto román sovětský takové zuření glorifikuje. Rozdíl mezi válkami spravedlivými (jako byla válka s Hitlerem) a nespravedlivými je implicite obsažen i v jankejských románech, avšak dekadence je v akcentování: buď hrůzy, nebo ušlechtilé slávy masového mordu. A jak bylo tehdy, po Hirošimě, módní, zakončil jsem spis chmurným proroctvím, že atomová puma, plod rozumové činnosti, poslušna neměnných emocí, je *elementem záhubným, který povede k zániku lidstva.*

Nikde jsem se v tom chaotickém dokumentu nezmínil o tom, že lidský mozek je složen z nejméně tří částí, které se vyvíjely postupně, takže jsou to vlastně tři různě odlišené mozky: starý, který máme společný s plazy, mladší, jejž jsme zdědili od primitivních savců, a nový, neocortex, specificky lidské sídlo rozumu. *Kdežto antediluviálních struktur v jádře našeho mozku,* píše Koestler, *které kontrolují instinkty, vášně a biologické pudy, se sotva dotkly hbité prsty evoluce, neocortex hominidů za posledních půl milionu let zmohutněl výbušným tempem, jež nemá v historii evoluce precedens - takže jej někteří anatomové srovnávají s růstem zhoubného nádoru.* Navíc - jak je to u jiných živočišných orgánů obvyklé - starší struktury se nevyvinuly v mladší, nýbrž mladší vznikly superimpozicí neocortexu na předchozí struktury s tím následkem, že mezi novým a starým mozkem nedošlo k dostatečné koordinaci a kontrola neocortexu nad starým mozkem je nedostačující.

Ať už se komu lépe líbí elegantní věda, nebo zkratové myšlení kandidáta múz, jenž omylem zabloudil do pravěku, jedno se mi zdá jisté: bláznivou hypotézu vynikajícím způsobem potvrdily a neustále potvrzují dějiny tohoto století.

*

Mezi symboly Ameriky, kdysi zlé, teď spíše jen nekulturní, se velice dobře vyjímají dva zlaté oblouky nad červenobíle dekorovanými prodejnami McDonaldových karbanátků, známých jako hamburgry. Nedávno si na tu amerikanizaci českých kulinárních zvyklostí stěžoval v tomto listě Ludvík Vaculík, jehož malý syn podlehl touze po zaplastikovaných pokrmech.

Nechuť k americkému jídelnímu standardu má jistou literární tradici. Na jejím začátku stojí asi Henry Miller, kterého poživatiny, jimž chuť musí dodat teprve *kondimenty,* přísady servírované zvlášť, vypudily do Paříže. Ludvíkův nářek má tedy renomované předchůdce. Patří však k malým ironiím dějin, že tuhle americkou nechutnost rozšířil po světě stoprocentní Čech, Ray Kroc z Chicaga.

Příběh tohoto Čecha je skrznaskrz americký. Dědeček padl v nějaké rakouské vojně, v osmdesátých letech minulého století přivezla energická babička své čtyři děti do Chicaga. Rayův tatínek se vzmohl, ne však moc. Jeho syn Ray, který až do smrti pro svou národnost s oblibou používal hanlivého *Bohunk,* jímž Čechy dráždili čistokrevní Anglosasové, se vzmohl víc než hodně. Kolik měl na kontě, když umřel, nevím, ale jen na charitativní účely rozdal v roce své smrti 7,5 milionu dolarů. Předtím však, než zakorneroval business s hamburgry, prošel kariérou charakteristickou pro Američany našeho století. Jako Hemingway se v šestnácti (předstíral, že je mu sedmnáct) přihlásil jako řidič ambulance na evropskou frontu, po válce hrál na piano v různých jazzových kapelách a nakonec začal prodávat tehdejší novinky: papírové šálky na pivo a multimixéry na mléčné koktejly.

Na jedné obchodní cestě Kalifornií zašel na oběd do krámu bratří McDonaldů, kteří vyráběli hamburgry. Nejvíc ze všeho zaujal Kroce čistotou zářící záchodek, potom ekonomický způsob, jímž bratři pracovali, aby nic nepřišlo nazmar, a konečně láce: za pouhý čtvrťák se u nich člověk najedl hamburgra a mísy smažených brambůrků.

Nabídl jim tedy partnerství, skotští bratři přijali, ale na riskantní velkopodnikání, které měl na mysli Ray Kroc, nevěřili. Historie Krocova zápasu s jejich konzervativními metodami je dlouhá a složitá, nakonec však - za velké peníze - od nich odkoupil všechno od zlatých oblouků přes červenobíle uniformované prodavače až po jméno firmy, a tak dnes kazí kulinární vkus dětí nejen v nekulturním Kalamazoo, ale i v Praze, v Moskvě a v Timbuktu.

*

Moje máti zemřela v padesáti. Zabil ji vysoký krevní tlak, na který v roce 1947 nebyly ještě žádné medikamenty. Mně v Kanadě naměřili zvýšený tlak, když mi bylo právě padesát. Jenomže mezitím vyvinuly západní farmaceutické společnosti celou řadu prostředků na snižování hypertenze. Díky jejich nadměrným ziskům jsem dosud naživu, ačkoliv je mi už bezmála sedmdesát.

A vůbec neznám jméno člověka, jenž první tu medicínu vymyslel, ani jména pozdějších badatelů, kteří ji zlepšili. Odborníci to jistě vědí - ale široká veřejnost? Na Torontské univerzitě máme ve vstupní hale lékařské fakulty bronzovou bustu Sira Fredericka Granta Bantinga. Jak asi mnoho lidí, pokud to nejsou lékaři, ví, kdo byl Fred Banting? Kolik desítek milionů životů zachránil od své smrti (v pouhých padesáti letech), nespočítal nikdo. Objevil inzulín.

Člověk se neubrání srovnání s gigantickou slávou rockových hvězd a vůbec umělců, úrovně často pochybné a mnohdy nepochybně mizerného charakteru. Také se světovou slávou velkých vrahů historie. Ti - jenom v tomhle století - povraždili možná víc lidí, než kolik jich Fred Banting stihl zachránit.

Z deníku spisovatele (35)

JOSEF ŠKVORECKÝ /2/

Někde jsem četl, že když umřel Šalda, našly se v jeho pracovně nerozřezané knihy (tehdy bylo vydávání nerozřezaných brožovaných knih běžné), které však mistr přesto recenzoval. Je to možná jenom zlomyslná pomluva, historka však podtrhuje běžný jev. Z povahy recenzentství vyplývá, že se dělá narychlo, a tedy často povrchně. Právě proto se však z recenzí člověk o leccems poučí.

Třeba že slova jsou potutelní zrádci. Nevím, je-li vhodné deminutivum *knížka*, jehož např. použil Pavel Kosatík v recenzi mého téměř čtyřsetstránkového románu **Nevěsta z Texasu** (Mladá fronta Dnes - citováno v LtN), a zda je nezvolil spíš jako hodnocení než jako popis.

Snad se ale jenom příliš nezabýval výběrem slov. Z dalšího citátu se mi nabízí otázka, jak moc se recenzent zabýval celým románem: *Vypravujete-li dlouho, začnete se opakovat, a J. Š. se ve svém x-tém románu opakuje: stejnou metodu nelineárního, kolážovitého psaní použil už třeba v* ***Inženýru lidských duší,*** *tam taky nechal vyprávět příběh univerzitním profesorem. I tady je to psaní o psaní, i tady ukazuje autor sečtělost - čtenář by však místo erudice radši vychutnával literaturu...*

Já vím, že recenzent tísněný redakční uzávěrkou obvykle o napsaném moc nepřemýšlí a stejně malou soustředěnost na text předpokládá i u čtenářů novin, kde recenze vyjde. Snad ale mají noviny korektory, kteří nechytají jen překlepy, ale taky nelogičnosti a nepřesnosti. Formulace *tam taky nechal příběh vyprávět univerzitním profesorem* logicky znamená, že **Nevěstu z Texasu** vypravuje univerzitní profesor. V jistém smyslu je to pravda, neboť strojní inženýr já nejsem, ale tak to recenzent asi nemyslel. Co to však znamená? Že knihu přečetl žavesem? Že Lorraine Tracyové přisoudil zaměstnání jejího manžela? I tak ovšem spisovatelka Lorraine vypravuje pouze necelou pětinu románu (76 z 363 stran) a jenom dost málo Lorraineiných stránek je o psaní románů. Takže, myslím, se dobře nedá říct, že **Nevěsta** je *psaní o psaní.*

A dále *(I) tady ukazuje autor sečtělost - čtenář by však místo erudice radši vychutnával literaturu.* „Ukazovat sečtělost" je v souvislostech recenze jasně pejorativní a nabízí se jiná otázka: lze historický román psát bez sečtělosti, a tedy bez erudice? Snad lze, ale já nevím jak.

Čtenář, který by radši *vychutnával literaturu,* znamená, že **Nevěsta z Texasu** literárním gurmánům stravu vhodnou k zažívání neposkytuje. Možná by místo kulinární metafory byla vhodnější argumentace literární. Recenzent zde však patrně naráží na konstatování, že se *ve svém románu opakuj(u),* protože jsem *použil stejnou metodu nelineárního vyprávění* jako v předchozích knihách. Pamětníku, jako jsem já sám, to připomíná zásady socialistického realismu, jenom postavené, marxisticky řečeno, z nohou na hlavu. Před lety se zdůrazňovalo, že hlavní - u extrémních teoretiků naprosto rozhodující - je obsah; forma má důležitost druhotnou, u radikálů zanedbatelnou. Protože „obsah" **Nevěsty** je prokazatelně jiná káva než

Tohle však není polemika. To je ve mně, spisovateli, ten profesor.

*

K lékům: na počátku osmdesátých let mě požádala jedna americká firma, abych pro ně napsal článek o zdravotnické péči v komunistickém Československu. Bránila se totiž politickým tendencím radikálně zkrátit ochrannou lhůtu farmaceutických patentů. Když patent vyprší, může, pod jiným jménem, kdokoliv vyrábět tzv *generic drugs,* tj. léky jednoduše opajcované rozborem léku původního.

Návrhy na zkrácení lhůty podávali levicoví politici, a jak to takoví gentlemani mají ve zvyku, motivace byla lidumilná: generické léky jsou totiž podstatně lacinější než léky původní. Skutečná motivace, jak to v takových případech obvykle bývá, byla ovšem ideologická: poškodit americké výrobce, neboť ti jsou součástí zlé Ameriky.

A jak to takoví gentlemani mají rovněž ve zvyku, o zdůvodnění zákonů o patentech se nesnížili, ačkoliv ta jsou logická a snadno pochopitelná. Společnosti totiž do výzkumu investují miliony - dnes v průměru 250 milionů dolarů na výzkum jediného léku - a aby se jim investice vrátila a aby měly (nadměrný? zasloužený?) zisk, potřebují ten monopol.

Samozřejmě jsou taky příliš ziskuchtiví výrobci, kteří na dlouhé patentové lhůtě nezřízeně vydělávají. Ani výrobce generických léků nevede ovšem charitas, nýbrž dobrý kšeft. Zde se tedy hodí americký pragmatismus: radikálně zkraťte lhůtu a prostý lid si bude moct dovolit víc prášků. Ovšem když společnosti, jež platí výzkum, na výzkumu prodělají, moc výzkumu nebude. Následkem toho nebudou ani nové prášky a vysoký tlak se bude i nadále léčit přikládáním pijavic.

Tohle všechno je abeceda a nemělo by cenu o tom psát. Jako materiál pro článek mi však tehdy ta americká společnost poskytla statistiky UNESCa o vyvíjení nových léků od druhé světové války do konce sedmdesátých let. Nevím, jestli jsem se nepřehlédl, ale marně jsem mezi těmi spoustami antibiotik, antihypertenzních léků, analgetik, hormonálních preparátů, prostředků proti žaludečním vředům atd., atd., jak je na trh chrlily západní firmy, hledal příspěvek, byť sebeskromnější, výzkumných ústavů v zemích bývalého moskevského impéria.

Snad je to tím, jak říká můj přítel MUDr. Fodor, že farmaceutický průmysl kapitalismu není poháněn láskou k trpícímu lidstvu, ale touhou po penězích. Tím se liší od různých totalitních systémů, kde všechno je motivováno láskou, a kde štěstí, zdraví a blahobyt obyvatelstva jsou dokonce nařízeny zákonem a kontrolovány bezpečnostními složkami.

*

Navštívil jsem jednou přítelkyni matematičku v Cedar Rapids. Měla u sebe na návštěvě maminku z Československa. Telefonem mě varovala, že maminka je člověk zvláštního ražení: vítala sovětské tanky (nikoli v roce 1945) tak nápadně, že místní lékárník se ji pokusil otrávit vhodně namíchaným sirupem proti kašli. Konverzoval jsem proto se starou paní obezřetně, ne že bych se bál výměny názorů, neboť to bylo v Cedrových Rapicích, nikoli v Dobřichovicích, ale protože mám takovou špatnou vlastnost: uvádí mě do rozpaků uvádět do rozpaků jiné lidi. Tak jsem jí položil okřídlenou otázku - ovšem česky - kterou anglicky slyší cizinec na každé party: „Jak se vám v Americe líbí?" Stará paní pronesla bonmot hodný, co do hloubky a významové rezonance, Chandlera, Formana, Oscara Wilda, **you name them:** „Inu, pro nadané lidi, jako je naše Miluška, je to v Americe lepší. Pro jiné lidi je to zas lepší v Československu."

*

rozhlásili jsme tehdejšími „kanály" v Praze, že hodláme vydávat díla, jimž se o něco později začalo říkat „ineditní" - ovšem pouze se souhlasem autorů. Nechtěli jsme si vzít na svědomí jejich, eufemisticky řečeno, potíže po případném vydání u nás. A tehdy, zatímco jiní ještě váhali, přihlásil se nám Karel Pecka.

Rukopis dorazil v podobě fotofilmu, vyrobeného amatérsky v koupelně Karlovým spolumuklem, bratrem mé ženy, nakladatelky. Bez speciálního *readera,* optického přístroje na luštění takových špionážních dokumentů, se to nedalo číst, tak jsem ve fotozávodě na Queen Street West objednal zvětšeniny. Vznikly velké černé plachty pokryté bílým písmem a z těch se sázelo.

Později se ilegální komunikace zdokonalila a rukopisy k nám přicházely jako skutečné rukopisy. Ale ten první vypadal takhle. Nad korekturami jsme taky dostali nápad použít na obálku **Štěpení** obrazu Ladislava Guderny, jenž tehdy ještě žil v Torontu, kde děsil kupce krajinek s karibú pod měsícem v úplňku (místní varianta zelených luk, břízek a pasoucích se krav) v Kanadě málo známým surrealismem. Z toho nápadu se vyvinula idea udělat z obálek našich knih galerii českého a slovenského výtvarného umění v exilu, což ovšem nemá s Peckou už nic společného.

Pár výtisků jsme propašovali švagrovi, estébáky tehdy z Prahy do Toronta ještě nevypuzenému, a ten je

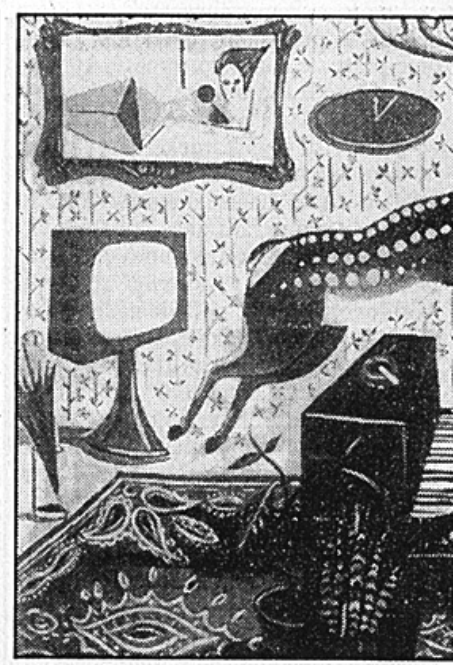

Milan Kunc, Interiér, 1983, akryl

v pivnici U Pešků pod stolem předal autorovi. Jako vyhnanec mi později vyprávěl, že tak zazářit štěstím, jako zazářil Karel Pecka, když držel v ruce naše vydání, viděl jen svou pětiletou dceru Barborku, když k narozeninám dostala chodicí pannu v miniživotní velikosti. Přirozeně to polechtalo naši ješitnost.

S hodnotami románu **Štěpení** nemá tahle vzpomínka přirozeně nic společného. Vlastně nevím, proč jsem to napsal.

Z deníku spisovatele (36)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

JOSEF ŠKVORECKÝ /3/

Kanály. Dříve mi tohle slovo asociovalo jeden z nejlepších filmů, jaké znám, Wajdovy *Kanály.* V Praze film nikdy neuvedli: byl k spatření pouze v Polském informačním středisku a ani tam, pokud se pamatuju, se dlouho nehrál. Česká stranovláda poslala do Varšavy demarši z rodu těch, jimiž německý vyslanec v Praze kdysi protestoval proti *Katu a bláznovi.*

Později, když dr. Brzorád, Pavel Tigrid, Kavan, Prečan a jiní pašovali naše knihy do Husákova, nabyly *kanály* metaforického významu.

Pak...

Jednou mě žena uvítala ve dveřích slovy: „To se podrž, kdo si objednal knihy!" Vyšlo najevo, že Josef Hotmar, pařížský dopisovatel pražského rozhlasu a Rudého práva. „Samozřejmě mu žádné nepošlu!" pravila žena zarputile. „Proč?" „Prosím tě - ty bys mu je poslal?" „Když je zaplatí, proč ne?" odpověděl jsem pragmaticky. „To já ze zásady ne!" řekla Zdena a zatvrdila se tak, že Hotmar (od nás) knihy nedostal, ačkoliv jsem se ji snažil přesvědčit, že když mu je nepošle, protřelý Hotmar si je objedná na nějakou nevinně znějící adresu, třeba Josef Novák. - „Jakou má vlastně adresu?" zeptal jsem se a Zdena mi podala jeho objednávku.

Tam stálo: *Josef Hotmar, rue Canal...*

To v celé Paříži nemoh sehnat byt někde jinde?

*

Pašerák filmu pořízeného v koupelně panelákového sídliště ve stínu pankrácké věznice, můj švagr Lumír Salivar, seděl mezi svým osmnáctým a třicátým rokem ve stejných vychovatelnách jako Karel Pecka. Nejlepší léta tedy ztratil a přišel taky o možnost vzdělání. Ale socialistická zkušenost v něm neudusila jeho nejvlastnější zájmy, které jsou intelektuální. Je syn malého nakladatele, odjakživa čtenář v nejlepší obrozenské tradici; v Kanadě nám po léta dělal expedici knih a zabalil jich tisíce, aniž za to vzal odměnu, ačkoliv jsme mu ji - dost malou - vnucovali. Říkal, že je prostě rád, když může jakkoli pracovat s knihami. V osmdesátých letech redigoval časopis kanadských muklů K 231, na koleně dělanou, ale neobvykle solidní tiskovinu, a přitom živil rodinu na nočních šichtách v pekárně Open Window, kde se nakonec vypracoval na nočního menažéra. Permanentní noční šichty ponechají sice člověku ze života víc než denní šichty v uranovém koncentráku, ale ne o moc víc. To málo času, co mu zbylo po našich expedicích, trávil švagr četbou politologických knih, jež jsem mu většinou půjčoval z knihovny Torontské univerzity. Je to pochopitelná obsese.

Při té obsesivní četbě přišel jednou na zajímavou věc - tedy zajímavou pro ty, které vůbec ještě zajímá minulost. Četl Koestlerovu autobiografii **Invisible Writing (Neviditelné písmo),** na niž jsem ho upozornil, protože jsem pasáže věnované procesu s tzv. spikleneckým centrem Rudolfa Slánského používal k osvětě svých studentů. Poslal jsem je totiž na Costa Gavrasovo **Doznání,** a protože se domnívali, že je to chytře vymyšlený film, snažil jsem se reálnost procesu dokumentovat z pramenů, jimž by věřili. Pasáž zní: *Když jsem* (z monitorní služby BBC) *četl ten hrozný záznam Ottova* (tj. Otty Katze, alias André Simona) *přiznání u soudu, pocítil jsem mnohem bolestnější šok než v jakékoliv podobné situaci. V závěrečném projevu citoval Otto Rubačovovu poslední řeč textově tak věrně, jak si ji dokázal zapamatovat. Otto prohlásil: „Patřím na šibenici. Jediná služba, kterou mohu ještě prokázat, je, že posloužím jako varovný příklad těm, kdo by se díky svému původu nebo charakteru chtěli dát na stejnou pekelnou stezku. Čím přísnější trest... (hlas přestal být srozumitelný)".*

Protože švagr je člověk mnohem odpovědnější než já, nelenil a znovu si přečetl jak závěrečnou Rubačovovu řeč v Koestlerově románu **Tma o polednách,** tak její záznam v publikaci i dnes některými za vždy pravdomluvné považovaného Ministerstva vnitra **Proces s vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským** (Praha 1953). A zjistil zvláštní věc.

Nejenže se Katzova závěrečná řeč, jak ji cituje Koestler v **Neviditelném písmu,** vůbec nepodobá verzi Ministerstva vnitra, ale nepodobá se ani Rubačovovu závěrečnému projevu ve **Tmě o polednách.** Ani v jednom, ani v druhém textu se nemluví o posloužení varovným příkladem, o pekelné stezce atd. Pilný švagr potom prostudoval jak celý text **Tmy o polednách,** tak celý text „dokumentu" Ministerstva vnitra a najevo vyšly další zajímavosti.

Formulace o *poslední službě, kterou lze ještě prokázat,* v románě skutečně je a - v téměř doslovném znění - je i v záznamu jednoho výslechu Otty Katze. Jenomže tu myšlenku v románě nevyslovuje Rubačov, nýbrž jeho vyšetřovatel Gletkin. Po něm ji v jednom předběžném výslechu pronáší Rubačov a potom, rovněž v záznamu jednoho výslechu (tedy nikoli v závěrečné řeči) ji opakuje i Katz. Pikantní je, že zrůdná myšlenka, vyslovená původně románovou postavou „renegáta" Koestlera, se pak prakticky stala refrénem vyšetřováků v mnoha československých procesech.

Jsou tedy asi tyhle možnosti: formulaci o *poslední službě* Otto Katz v závěrečných slovech skutečně použil, monitorní služba BBC ji zachytila a v tomto anglickém překladu monitoringu znal Katzovu řeč Koestler. Když nějaký znalec zakázané literatury na Ministerstvu vnitra citát rozpoznal, pracovníci jej z tištěného textu brožury **Proces s vedením...** atd. vyeditovali. Anebo - což je výklad nejpřirozenější - Koestler vinou nepřesné paměti připsal formulaci o *poslední službě* Rubačovovi, a přesunul ji při psaní **Neviditelného písma** z předběžného výslechu do závěru.

Švagr ovšem zjistil, že přísně zakázanou **Tmu o polednách** znal v Praze v padesátých letech taky jeden Národní umělec. Jeho notorický požadavek *Psům psí smrt!* koření rovněž v Koestlerově textu. Na konci Rubačovova procesu říká prokurátor: *Žádám, aby všichni tito vzteklí psi byli zastřeleni!* Což je oproti výroku Národního umělce aspoň logičtější: neslyšel jsem, že by se psi věšeli.

To všechno přirozeně odnes čas, ale hlavu na to nedám, že nevrátí se nikdy zpátky. Pardon, přátelé.

*

Tajných poselství přes literaturu, jako bylo to Otty Katze, i když ne tragických, bylo v časech zakázanosti zřejmě víc. Dvě mi udělala radost.

Igor Hájek, který učí českou literaturu na Glasgowské univerzitě, mi před časem poslal dvě knihy: **Pozdě na hlasitou hudbu** Zdeňka Zapletala a **Knížku s červeným obalem** Alexandry Berkové. Autory jsem tenkrát neznal, ale na zaškrtnutých stránkách jsem si přečetl jejich vzkaz: *Život úspěšného chirurga... Uprostřed mlínských luketek... Co je to vlastně luketka? Někde jsem to četl...* To na str. 139 v románě Zdeňka Zapletala. A: *...myslím na toho kluka, co ho potkám v Praze, sakra, kde jsem tohleto četla?,* což je závěr povídky **Velké šuby-duby** ve sbírce Alexandry Berkové. Identickou větou končí mi **Zbabělci** *(myslel jsem... na tu neznámou holku, kterou potkám v Praze),* a výraz *luketa* a z něho deminutivum *luketka,* zaslechnutý v Plzni, jsem do české literatury v několika povídkách uvedl já - je to přečeštění (jak říkávali v Chicagu) věty **Look at her!,** jíž američtí vojáci upozorňovali kolegy na hezké plzeňské holky, promenující kolem rohu, kde Amíci žvýkali **bubble gum.**

Bylo to pro mne vskutku radostné poselství. Abych odesilatelům potvrdil, že došlo na správnou adresu, poslal jsem jim v článku **A Translator Spills the Bean** v The New York Times Book Review odpověď, i když jsem nepředpokládal, že k nim dorazí. Ale pro klid duše. Protože jsem se ovšem obával, abych prozrazením kódu nezpůsobil jim místo radosti žalost, dělal jsem nechápavého a poučoval je (nejmenoval jsem je, ani jejich díla), že slovo *luketka,* které „někde" četli, četli v povídce **Konec Bulla Máchy** a snění o partnerovi, jehož autor potká v Praze, v notorických **Zbabělcích.**

Po pádu komunismu to vedlo k malému nedorozumění, když mi Zdeněk Zapletal vyčítal, že ho pokládám za - řečeno slušně - málo sčetlého člověka, neboť on i Berková dobře věděli, kde to četli. Já samozřejmě taky dobře věděl, že to dobře vědí, a právě proto jsem z nich udělal ty málo sečtělé osoby.

Ale vše se vysvětlilo a tenhle pozdrav těm dvěma milým lidem nemusím už kódovat.

*

Poslanec Payne si ve Washingtonu nedávno pochvaloval **Úplný seznam agentů StB,** protože prý pro jeho potřebu stačí. Poslanec zřejmě necítí potřebu zjistit, kdo a za jakým účelem tenhle dokument vyrobil (dle televizního prohlášení Mgr. Frolíka Vnitro žádný takový seznam nepořizovalo) a pak jej dal k zveřejnění bulvárnímu tisku, ačkoliv archivy Ministerstva jsou tajné a jejich vyzrazení podléhá zákonu.

Jaká je to taky asi potřeba, pro jejíž ukojení stačí neoficiální, nespolehlivý dokument, plný neúplných dat a jiných nepřesností a docela dobře možná i falzifikací?

A jaký je to vlastně poslanec, ten Payne, kromě toho, že je řádně zvolený?

Televizní fér 1 Eugena Brikciuse Vyšehradská árie. Foto Petr Zhoř

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(14. 7. - 20. 7. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 14. až Ne 17.
(9.00 a 22.00) Faustovské srdce K. Högera
Po 18. až St 20.
(9.00 a 22.00) A. Ferencová: Ať žije stoletý nebožtík
Čt 14.
(02.00) V zahradách medicejských (K. Schulz)
(14.02) A. P. Čechov: O lásce
(20.00) Český Walter Scott? (P. Chocholoušek)
Pá 15.
(02.00) L. Fuks: Poslední ostrov
(10.18) P. Landovský: Arest
So 16.
(02.00) H. de Balzac: Rozmarné povídky
(10.15) G. Greene: Lidský faktor (2)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na kočku a myš
(23.30) Motouzek, co nás s dětstvím spíná (J. Skácel)
Ne 17.
(00.15) Tři české humoresky (E. Bass, Z. M. Kuděj, S. Čech)
(14.35) M. Skála: Cesta kolem mé hlavy za 40 dnů
(20.00) J. Kainar: Nebožtík Nasredin
Po 18.
(00.45) M. de Montaigne: Zážitek vlastní smrti
Út 19.
(14.00) G. Greene: Lidský faktor (2)
(21.40) P. Rut: Pianissimo
St 20.
(02.00) P. Zajíček: Ida
(13.00) O peregrinýrování aneb O cestování
(20.00) P. Karvaš: Nová tvář

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 14. a Pá 15.
(08.30) Ch. L. de Montesquieu: Pravdivá historie
Po 18. až St 20.
(08.30) F. Pavlíček: Konec patriarchátu
Čt 14. až Út 19.
(18.00) G. Duhamel: Půlnoční zpověď
St 20.
(18.00) V. Stiborová: Exkurze
Čt 14.
(03.00) O. Fischer: Píseň života
(04.00) G. Garai: Já jsem však člověk
(10.00) Ex libris - K. Utrio: Dcery Evíny aneb Historie evropské ženy
(11.45) J. Novák: Zavinil to psací stroj
(13.00) Sympozion - Dobré dílo J. Floriana
(15.00) P. Karvaš: Výzkum
(23.00) Na kostech
Pá 15.
(03.00) Našinec pod lupou (německé epigramy)
(04.00) Letní motivy v poezii A. Sovy
(11.45) J. Frejka: Humor je výkon společenský
(13.00) I. Klíma: Člověk se táže
(15.00) E. A. Poe: Černý kocour
(21.00) Páteční večer - Herci o hercích
So 16.
(01.55) Sen A. Čechové
(03.00) Verše z pozůstalosti L. Fikara
(04.00) Hlas peruánské poezie
(08.45) S. Buonaccini: Odi et amo
(10.15) V. Vančura: Rozmarné léto (5)
(11.35) Čteme Písmo - Geneze III
(13.00) Z. Svěrák: Posel hydrometeorologického ústavu
(14.30) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechny krásy světa
(16.00) Epiktétos: Myšlenky
(17.10) I. Janská: Poutnická hůl
(19.15) S. Spender: Memento
(23.00) G. K. Chesterton: Obrana pokory
Ne 17.
(00.00) E. T. A. Hoffmann: Slečna ze Scudéry
(03.00) A. Blok: Z hudby snů a světa
(04.00) Letní motivy ve verších J. Hory
(07.40) K. Bochořák: Struny, jimiž nepohne faleš
(10.30) B. Jablonský: Písně milosti
(10.45) Nobelova cena a naše písemnictví (1)
(14.30) S. Beckett: Všichni, kdož padají...
(17.00) I. Jelínek: Jablko se kouše (2)
(20.00) Obrazy z dějin české poválečné literatury (5)
(22.30) W. Whitman: O tobě, Smrti
Po 18.
(03.00) F. Halas: Verše milosti
(04.00) A. Jacinto: Chtěl bysem napsat ti psaní
(11.45) V. Gardavský: Milá paní kolegyně (1)
(13.00) Obrazy z dějin české poválečné literatury (5)
(15.00) J. Havlíček: Šest oslů strýce Capriccia
(20.00) Frekvence času - Soukromý dotazník pro dr. V. Hradeckou
(22.45) P. Rut: Náměsíčný průvodce Prahou (3)
Út 19.
(03.00) A. Barbier: Vnitřnosti
(04.00) Letní motivy ve verších S. K. Neumanna
(10.00) Literární výročí - F. Petrarca
(11.45) V. Gardavský: Milá paní kolegyně (2)
(13.00) I. Janská: Poutnická hůl
(15.00) L. Fuks: Smrt morčete
(22.00) K. Sidon: Sen o mně
St 20.
(11.45) V. Gardavský: Milá paní kolegyně (3)
(13.00) G. Orwell: 1984 (2)
(15.00) J. Smetanová: Význam sedmikrásek v zahraniční politice
(17.30) Život, osudy, osobnosti (S. Čechová, šéfred. Mostů)

Z deníku spisovatele (37)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

JOSEF ŠKVORECKÝ /4/

Mnoho exulantů, kteří naplněni nostalgickým nadšením přijeli na návštěvu do staré vlasti, si naříká: „Nemaj nás tam rádi!" Neláska se projevuje různými způsoby, od odmítnutí vrátit uschovaný obraz (replika zkušenosti Židů, kteří přežili Konečné řešení) až po sociologické statistiky.

Nabízí se tedy otázka: „Koho tam maj rádi?" Nezdá se, že disidenty, a ani bývalí mukli nemají lásku zaručenou.

Koho tam teda vlastně maj rádi ti, co nás nemaj rádi?

Taky proč?

*

Traduje se, že i velcí spisovatelé se báli kritiky. Jenže to je omyl. Autoři se (oprávněně) bojí recenzentů, nikoli kritiků. Kritika vede k autorovi zájem o jeho knihy, a než o nich napíše, **he'll do his homework,** jak nepřeložitelně říkají Američani. V paměti se mi nevybavuje kritik, který by napsal celou knihu puzen tím, co často motivuje recenzenty: nikoli zájmem, ale (různě motivovanou) nechutí k recenzovanému, nebo snahou stavět na odiv břitkost vlastního úsudku, v zásadě negativního. Kritici píší o předmětu svého zájmu celé knihy naprosto běžně, a snad někdo i napsal celou knihu, jen aby setřel autora, jehož nemá rád. Ale to by musela být vskutku patologicky

ner nebo Alan Sillitoe aj., abych nenarazil na *naše recenzentské zvyklosti,* jak o nich píše Jiří Peňás v souvislosti s posledním artefaktem Ivana Klímy **Čekání na tmu, čekání na světlo** (ve výňatku recenze z Lidové demokracie, LtN 21. dubna 1994).

Připadá mi, že přístup k románu je v té recenzi parochiální a že stěží lze o spisovateli říct něco méně lichotivého, než co říká Jiří Peňás. Klímova kniha *je šita na tamější* (tj. západní) *míru a ani se to příliš nesnaží zastírat.* Jde tedy o druh literární podbízivosti, nebo jak se dříve říkalo, „poklonkování před Západem". Klíma se prý *na Západě etabloval jako úspěšný, protože především dobře srozumitelný zprostředkovatel atraktivních, nejčastěji disidentských příběhů z jedné exotické totalitní země. Přijetí a pochopení jeho „vývozních" próz nečiní žádné větší překážky ani míra jazykové stylizace, jež je skoro bezpříznaková a zaměnitelná, takže na překlad jako dělaná.*

Nevím, co je radikálně špatného na tom, když spisovatel myslí na čtenáře, k nimž chce promluvit, kromě toho, že dle parochiálního názoru je zřejmě scestné, jestliže spisovatel chce promluvit ke čtenářům zahraničním. Kundera v západní verzi **Umění románu** (první své knize, kterou napsal francouzsky) kdesi říká, že když dnes píše, myslí na překladatele, což znamená, že své romány adresuje především západním čtenářům. Pro českého recenzenta je možná polehčující okolnost, že Kunderu donutili žít na Západě, kdežto Klímu touha po vlasti donutila ze Západu odjet. Před jeho návratem z Ameriky do Husákova jsem s ním měl dlouhý telefonický rozhovor, v němž se mě snažil svést k návratu. *Atraktivní... disidentské příběhy* knih, jako jsou **Má veselá jitra** nebo **Stojí, stojí šibenička** (v Americe vydaná jako **The Judge On Trial),** jsou založeny na dost neatraktivní zkušenosti disidenta-nemocničního poskoka a příležitostného prodavače vánoč-

se ovšem někdy dá pochopit jenom z kontextu doby. Pouze kdo zažil utopické žvásty o odstranění vší nerovnosti mezi lidmi, si vzpomene, jak provokativně znělo Milošovo konstatování, týkající se jeho filmů, že *jsou nerovnosti, které sebespravedlivější systém neodstraní: že někdo je chytrý a jiný hloupý, někdo krásný a druhý ošklivý.* Dnes to zní - řečeno současnou frází - jako nic moc. Ale když si to tehdy přečetl partajní ideolog, udělal za to Milošovi čárku, nemluvě o tajemníkovi, jenž za své postavení rovnějšího mezi rovnými sotva vděčil intelektu a málokdy kráse. Mělo to taky hodnotu zmrazující připomínky umělcům, kteří se utrhli ze řetězu skutečnosti, a nebyli proto s to stvořit krásu, jako jsou **Lásky jedné plavovlásky,** i kdyby se - abych citoval Antonína Dvořáka - posrali.

Pro motto ke scénáři **Černého Petra** (viz knihu **3 1/2,** Praha 1965) si Miloš vybral pozorování Dannyho Smiřického: *Najednou mi napadlo, že bych měl myslet na Irenu, když ji miluju. Tak jsem na ni začal myslet. Ze začátku mi to nešlo, tak jsem si vzpomněl, jak jsem jí nedávno v lázních viděl na ňadra, a už mi to šlo.* V pojmosloví tehdejší literární vědy to byl „nechutný" nebo snad „buržoazní naturalismus". Nikoli na oplátku, ale kvůli promluvení z duše jsem si pro **Prima sezónu** za jedno z mott zvolil jiný Milošův **wisecrack:** *...čekají od každého, že nová práce bude k nepoznání nová. To nejde. Člověk celý život vyprávi v různých obměnách jedno a totéž.* Není to možná pozorování ojedinělé - Evelyn Waugh říkal něco podobného a patrně i jiní - ale jako je připomínka o vrozené nerovnosti korektivem funkcionářských snů, tak je tohle rukavicí hozenou do tváře uvažovatelů o stálém experimentování, o hodnotách tkvících výlučně v novátorství a o jiných permanentních revolucích. Vždycky si nad tím vzpomenu na myšlenku jiného mistra **wisecracků,** Raymonda Chandlera, o tom, jak diváci na tribuně znají pravidla fotbalu stejně dobře jako hráči na hřišti. Ale je něco jiného na fotbal se dívat a fotbal hrát.

Milošovy paměti **Turnaround** uzavírá smutný příběh, který obsahuje to, co Formana dělá Formanem: všimnout si něčeho běžného a pak to zasadit, jak říkal Poe, do nových, tj. neotřelých souvislostí. Měl to být nový film o mladíkovi silně trpícím nadměrnou nadváhou (nadhmotností?), jenž se dozví o japonském národním sportu sumo, zápasech tlouštíků. V amerických sportech nemá mladý tlusťoch naději - ta mu najednou zasvitne až v zemi za Pacifikem. Projekt filmu ztroskotal na překážkách podobných těm, jež zformuloval soudruh Vojtěch Trapl po prvním promítání **Černého Petra** pro kritiky ve Filmovém klubu. Forman si prý pro svůj film záludně vybral hocha sice z dělnické třídy, ale z netypické dělnické třídy - v podstatě tajného v hokynářství -, a tím potutelným procesem vlastně dělnickou třídu zesměšnil. Film **Hell Camp** zakousli podobní ideologové.

Smutný příběh pak na poslední stránce ústí v pasáž, kde Miloš opět mluví nejenom za sebe: *V mém životě se najednou objevila zvláštní věc. Jdu v davu po newyorské ulici a každý obličej, který spatřím, je někdo, koho jsem kdysi znal, každá náhodně zaslechnutá fráze zní povědomě, každá voňavka mi připomene nějakou ženu, s níž jsem kdysi něco měl. Začtu se do nového scénáře a po deseti patnácti stránkách si vzpomenu na zbytek příběhu. Přemáhá snad moje paměť mou představivost? Možná že představivost je tak jako tak jen schopnost mládí, snad pouze nahrazuje nedostatek zkušenosti.*

A to je příběh smutnější než ten o tlustém Američanovi. Jenom Forman to umí tak říct, ačkoliv není spisovatel.

Z deníku spisovatele (38)

MIROSLAV ZIKMUND /1/

8. 3. 1994 (to se slavíval MDŽ), úterý

Došel dopis od Ludvíka Vaculíka. Ozve se ti fotograf jménem Meister, vyslechni ho. Na výstavu fotografií interiérů českých spisovatelů, jež bude zahájena v měsíci akce Praha v Mnichově, vyhledává rázovité prostředí, ukazující osobnost obyvatele. Moje rázovité je, ale zajímavé jsou na něm jen obrazy Vlastimila Beneše. Vím: patřil by sem i Jirka Hanzelka, ale poraď, hodí-li se tam jet. A nesouhlasím s tím, že bez něho ty nepůjdeš; šels do Austrálie a ještě míníš jet do nějaké řiti, jen pro zářez do dřeva...

Ještě na MDŽ jsem poděkoval. A Austrálie? Jen pro zářez do dřeva? Tož to se mýlíš, zářezy do cestovatelské hole dělám jenom u zemí panenských, ne už jednou načatých. Já do té Austrálie vyrazím znovu 31. máje, lákají mě tam Franta Popovský a Džódž Čalupka alias Jirka Chaloupka, kurátor darwinského muzea. V oblasti Arnhemské země objevil nové jeskyně a převisy se skalními malbami aborigines, v červnu bychom tam měli jako sarančata skákat helikoptérou od jedné lokality k druhé a objevovat další, neznámé. Táborit budeme v jakýchsi iglú bez kotevních kolíků, protože ve skalnatém terénu se tam nedají zatloukat... Ostatní si povíme na svatého Josefa v Brně.

20. 3. 1994, neděle

Píšu to brzo ráno na viklavém stolečku pokoje 119 hotelu Kozák v tiché brněnské uličce s poetickým názvem Mozolky. Včera jsme v Mahenově vile měli archivní kvartál, ctíme letitou tradici spisovatelů disidentů z dob, kdy nám byli v patách estébáci. Už se nerozděluje třikrát dvanáct kopií příspěvků pro Obsah, už nekoluje papírek s datem a místem příští schůzky, který pak shoří nad zapalovačem nebo se spláchne. Jsou tu jiné starosti. Třeba s přemístěním archivu Československého dokumentačního střediska ze Scheinfeldu tak, aby byl přístupný tady, u nás, doma. Ale kde? Kdo uhradí stěhování a pak jeho údržbu, nájemné? Ministr kultury má všeho všudy dva miliony na dotace časopisů, které si na sebe pochopitelně nemohou vydělat. Dva miliony v době, kdy televize a tisk jsou plné údajů o pětimiliardovém daňovém úniku z distribuce topné nafty...

O přestávce přisedl Ludvík. Měl bys, Mirku, posílat z Austrálie do Literárek svůj deník. Vlastně jsi ideální případ, deník si píšeš furt, nebude to práce navíc. - A to si myslíš, že do té tramtárie budu vedle videokamery tahat ještě psací stroj? - Však nemusíš, můžeš psát jen tak, rukou.

Uvažuju o tom cestou k Chaloupkovým do Řečkovic tramvají číslo osmnáct. Džódž Čalupka tam má bratra Jana, zubního lékaře. Po telefonu jsem ho poprosil, jestli by mohl vyhledat některé bráškovy fotky, jak ještě neměl plnovous. Když jsme se za Jiřím předloni chystali ze Sydney do Darwinu, zeptal se Franta Popovský do telefonu: A jak se poznáme? - Krakonoš, pravil hlas z dvanácté jižní rovnoběžky v severní Austrálii. A taky že jo - z letištního kolotoče jsme vyzvedli zavazadla, prošli do haly, rozhlédli se - a v ústrety nám kráčel Krakonoš, plnovous po pás. Už moře let neviděl nůžky. Nejpěknější pohled byl na Jirku pokaždé, když vystupoval z helikoptéry, fukér z jejích lišt mu omotával hlavu a krk - učiněný svatý Petr před nebeskou bránou, když na něj naráz dechne dav uchazečů o dověký azyl.

22. 4. 1994, pátek

Pro australské vízum musím do Vídně. S výjimkou Novozélanďanů ho musí mít každý návštěvník, Američany nevyjímaje. Předloni to bylo jednodušší: Australané otevřeli ambasádu v Čínské ulici v Dejvicích, vonělа novotou. Ale asi se jim nevyplatila. Než jsem se v srpnu z Austrálie vrátil, už úřad zrušili, prý z úsporných důvodů. Napsal jsem tehdy článek Modrý Mauritius, vylčil v něm, proč mně, Jiřímu Hanzelkovi a ostatním dvěma členům naší asijské výpravy Australané v dvaašedesátém víza odmítli, přeložil jsem to do angličtiny a dal přečíst konzulovi. Zasmál se, vízum dal vystavit na počkání - a nechcete vícerázové? zeptal se, to pro případ, že byste si odskočil na Nový Zéland a nechtěl pak ztrácet čas žádostí o další vstup...

V autobusu Zlín - Vídeň vzpomínám, že je to přesně 47 let, co jsme s tatíčkou 87 startovali do Afriky. A 35 let, co jsme si to na pět a půl let namířili do Asie.

Australané ve Vídni jsou stejně velkorysí jako předloni v Praze. Požádal jsem o vízum na tři měsíce, dali na rok, opět vícerázové. Ale: nesmíš tam požádat o stálý pobyt; nesmíš se tam ucházet o práci; nesmíš se tam dát zapsat na studia. Kdeže, milí protinožci, vím, se svým milionem nezaměstnaných máte problémů nad hlavu a doby, kdy jste politické emigranty vítali s otevřenou náručí, jsou nenávratně pryč.

Teď tedy v autobusu Vídeň - Zlín uvažuju, jak posílat deník. V dubnu 1961 jsem v Káthmándú strávil celý večer s Edem Hillarym a s jeho kamarádem, dopisovatelem londýnských Timesů Jamesem Morrisem. Vzpomínali, jak posílali reportáže o postupu Huntovy expedice na Everest. To se reportáže spolu s poštou ostatních členů výpravy uloží do vodotěsného pouzdra a šerpský běžec s tím vyrazí přes hory a doly, rokle a bystřiny do Káthmándú - za šest dní je na telegrafním úřadě. Radioamatérskou vysílačkou se komerční zprávy posílat nesmějí... Vlastně nic nového, už to tu bylo před příchodem konkistadorů do říše Inků. Tam se těm poselákům říkalo *časki*, Latinoamerikánci to píšou *chasqui*. V kečujštině to znamená *ten, kdo přijímá*. Poslíčci se od útlého dětství trénovali v překonávání dlouhých tratí ve vysokohorském prostředí. Navyklí běhat bosky, popadli hůl pro případnou obranu, přes rameno si přehodili pletený košík, do něho uložili depeše, pověstné *quipos* v podobě různobarevných provázků utkaných z vlny a opatřených významově odlišenými uzlíky. Po půldruhé *legui* - něco kolem osmi kilometrech - střídání. Dokonalý poštovní servis v době, kdy Latinská Amerika neměla tušení, že existuje rychlonohé zvíře zvané kůň.

Teď svět ovládl fax. *Fac simile*, čiň podobně. Na jednom konci světa strčíš popsaný papír do mašiny, namačkáš patřičná numera a za chvíli to z podobné mašiny leze na tom opačném. Proč to nezkusit na dvanácté jižní rovnoběžce v severní Austrálii? Místo Hillaryho šerpy tu zapracuje pilot helikoptéry. Do cestovních rekvizit přiberu lehkou duralovou desku A 4 a pár karbonů.

13. 5. 1994, pátek

Za krkem, vlastně spíš na spáncích, začínám pociťovat mírnou cestovní horečku. Za 18 dnů bych měl startovat směr Singapur, Melbourne, Sydney. A mám ještě tolik nevyřízených věcí, nemluvě o přípravě, itineráři, výpisích z hromady literatury... „Hlavně nezapomeň na čistírnu," kladla mi včera na srdce Marie, „nenechávej to na poslední chvíli - no přece ty modré manšestrové kalhoty a pak světlý svetr, letíš do australské červnové zimy."

V rychločistírně mi vzala paní Hozová manšestrové gatě i svetr z čisté australské vlny ochotně do práce, můžete to mít už zítra nebo s patnáctiprocentní slevou do týdne. Vida jaký pokrok, už není nač si stěžovat! A jak tak kráčím s vylepšenou náladou z kopce a míjím dvě děvčata, povídá jedna z nich: „Pane, prosím vás, povězte mé kamarádce, že je hezká holka." „A ona snad o tom pochybuje?" stáčím se k blondýnce, která si honem cudně schovává bradičku do dlaně. „Co hezká holka, krasavice! Kdybych byl mladší, začal bych vás tu hned svádět..." Už dávno jsem neviděl tak krásný ruměnec, snad i kořínky těch pěkných blonďatých vlasů zrůžověly. „A to vám dělá kamarádka často? Nebo to máte na střídačku?" „Přísahám, že mi to Jiřina udělala poprvé," upejpá se blondýnka, „nevím, co ji to napadlo!" Takže - jaro je tady. Děvčata škádlí staré pány. Rozdávají dobrou náladu. A dovedou se ještě pýřit.

Z deníku spisovatele (39)

MIROSLAV ZIKMUND /2/

17. 5. 1994, úterý

V hromadě dopisů, poznámek, adres, technických rad přátel filmařů, jaké filtry na přepálené australské nebe v trópech, odkazů na literaturu a posledních úkolů k vyřízení před odletem, začínám mít nepřehledno. Musí to dostat řád, aby každá věc byla po ruce na první hmátnutí. V archivech, kde jsem před lety trávil stovky hodin nad matrikami a urbáři, pozemkovými knihami a soupisy poddaných podle víry, tomu říkají regesty. Na dvojlist A 4 stručný obsah, do pravého horního rohu evidenční znak.

21. 5. 1994, sobota

Do odletu zbývá deset dnů. V ložnici pro hosty vytrvale přibývají hromádky písemností, map, výstroje, poznámkových bločků, prádla - všechno to musím dostat do japonského aluminiového kufru, který se mnou procestoval kus světa, a dohromady to nesmí vážit víc než dvacet kilo - nad pár kilogramy navíc na slušných letištích velkomyslně přimhuřují oko. Co čert nechtěl - do horečných příprav přišel včera bouřkový liják, na střeše jídelního kouta jezero, kdesi se ucpal odtok. Vykasal jsem džíny pod kolena, popadl dlouhou hadici a podle principu spojitých nádob se pokouším jezero vyprázdnit, kastrolem bych ty hektolitry vody přeléval hodinu. A jak tak zastrčím konec hadice dál do odtokové roury, v jejím ohybu to zachrčí a třímetrový sloupec vody narazí vcucne jezero dovnitř. Ale v úžasu vidím, jak v šachtici u sklepního okénka zabublá voda: prasklá roura, teď už vím, proč se po deštích objevuje voda pro svůj oblíbený sport, horolezectví. Přijel s nimi mládenec s vysokozdvižnou plošinou, kromě lan a karabin přivezli motorovou pilu. Té se chopil inženýr Houšť, jinak geolog a majitel stavební firmy.

Teď vyslechl moje SOS, „mezi třetí a čtvrtou jsem u vás," řekl věcně, „dřív to nestihnu." Prošel mokrým sklepem, obhlédl okolní terén, dal si vysvětlit „situaci vlastní a situaci nepřítele" - jak nás to učili na vojně, a jednal jako generál. „Nechte to na mně, hned jak se mi uvolní dva zedníci, vletíme na to. Otevřeme šachtici, rozšíříme, instalatéra mám, a až se vrátíte, dáme se do celkové úpravy, vidíte, jak si tu stará navážka sedla, chce to vyspádovat od domu, tam za tím chodníčkem vykopat trativod, vodu stáhnout do jámy se štěrkopískem a budete mít ve sklepě sucho!" Rozhodnost alpinisty.

Jen odjel, ozval se bzučák od hlavní brány. Sešel jsem z pracovny do přízemku, zvednu sluchátko. „Četl jsem v novinách, že podnikáte výpravu do Austrálie, mám zkušenosti, hlásím se jako člen výpravy," slyším drsný hlas neznámého, „jsem Čechokanaďan, teď na dovolené v Žatci, přijel jsem do Zlína ke známým..." „Ale já vás zklamu, nejde o výpravu autem, já do Austrálie letím." „To je škoda, myslel jsem, že hledáte parťáka, když s vámi nemůže Hanzelka. Z Kanady jsem provandroval pořádný kus světa, ale v Austrálii jsem ještě nebyl." „A smím se zeptat, kolik je vám let?" „Žádné tajnosti, pětašedesát..."

A je to! Jak vidět, dobrodruzi nestárnou!

„Tak se nezlobte, že jsem obtěžoval. Chápu, že máte málo času, ale byl bych si s vámi rád popovídal z očí do očí." „Snad někdy příště, až si zas odskočíte do Evropy."

Zdvořile poděkoval. A já si marně představoval, jak asi vypadá. Od cihlového sloupku u brány a mluvítka mě dělilo třicet metrů. Třeba právě odplynul do nenávratna osud neobyčejného člověka.

31. 5. 1994, úterý

Na večerní betonové ploše ruzyňského letiště je žluto - vlastně oranžovo. Dobrá sedmina z víc než dvou stovek cestujících, kteří se po schodištích hrnou do útrob airbusu A 310-300 s písmeny ČSA a našimi barvami na směrovém kormidle, jsou buddhističtí mniši, vracející se z Evropy domů, do Thajska. Jeden z nich náruživě natáčí profesionální videokamerou, jak si

náramky a náhrdelníky z dvaadvacetikarátového zlata, na kapesních kalkulačkách, jež vylovili zpod svých rouch, přepočítávají kursy světových měn a dirhamu Spojených arabských emirátů. Namouduši, tohle jsme před třiceti lety na buddhistickém Cejlonu s Jirkou Hanzelkou neviděli!

Dali jsme se do řeči hned, jak se airbus odlepil od Ruzyně. Spustil jsem na něj anglicky, zbytečně. Pražan jak poleno, osmadvacet let. Ředitel prosperující firmy s jedním sídlem v Praze, druhým v Abu Dhabí. Tam dodávají stavební železo z Vítkovic, zpátky vozí šrot z demontovaných rafinerií a zastaralých naftovodů, které do pouště kladli ještě Angličané a jejichž průtok už dávno nestačí neustále vzrůstající těžbě. Ty ropovody proměňují na šrot většinou Indové, levná pracovní síla. Vozí se to pak přes slovinský Koper domů, jako surovina pro naše pece je to pořád levnější než třeba vzácná ruda z brazilských Minas Gerais nebo ze Švédska...

Když jsme v květnu 1960 pluli Perským zálivem s našimi osmsetpětkami v podpalubí Daressy, žilo na Abu Dhabí pár tisíc lidí. Dnes prý je jich tu na 800 000, skoro všichni se nacpali do úzkého pobřežního pruhu, podpěchovaného prosperitou petrodolarů.

„A jak je to v sousední Saúdské Arábii? Ještě tam provinilcům usekávají ruku za krádež?" „Nevím, jak tam, ale před časem odsoudili v Abu taxikáře k utětí ruky v pravém zápěstí za to, že ošidil pasažéra, že mu napočítal víc, než bylo na taxametru..."

Panebože, myslím si v duchu, kolik taxikářů u nás... „by asi potřebovalo k řízení nožní pedály," čte mi myšlenky můj soused a dopoví za mne: „Dávno už by neměli ani pravou, ani levou!"

1. 6. 1994, středa

Ráno bylo včera v Praze devět ve stínu. Z palubního rozhlasu hlásí právě kapitán česky a anglicky, že v Bangkoku přistaneme za padesát minut, teplota třicet šest, inu, je to kousek od rovníku. Hostesky roznášejí dotazníky pro cestující, kteří končí let v Bangkoku nebo v Singapuru. Na první stránce singapurského stojí velkými červenými písmeny WARNING: DEATH FOR DRUG TRAFFICKING UNDER SINGAPORE LAW! Varování: podle singapurských zákonů je na obchodování narkotiky trest smrti!

Vzpomněl jsem si na toho osmnáctiletého amerického výrostka, který si myslel, že v Singapuru může sprejem stříkat po zdech nesmyslné nápisy jako v New Yorku. Odsoudili ho k osmi ranám ostrou rákoskou na holý zadek. V USA se zdvihla vlna rozhořčení: barbaři! Intervenoval sám president Clinton. Marně - vlastně polomarně: spratkovi z osmi ran slevili na šest. Vsadil bych se, že už ani doma po zdech sprejem cákat nebude.

Co kdyby tak parlament podobný zákon odhlasoval i u nás. A hezky brzo!

Z deníku spisovatele (40)

• • • • • • • • •

MIROSLAV ZIKMUND /3/

2. 6. 1994, čtvrtek

V Singapuru jsme přepřáhli koně. Místo do airbusu leze něco kolem čtyř stovek cestujících do boeingu 747-400 australského Qantasu na pravidelné lince Paříž - Frankfurt - Bangkok - Singapur - Sydney. Elegantní stodola o dvou poschodích, vyfasoval jsem pěkné místo u okénka vpravo. Ze sedmi míst vedle sebe (3 + 4 + 3) zůstalo naštěstí hned vedle mne jedno volné, na těch zbývajících šest hodin si aspoň udělám pohodlí. O sedadlo dál se uhnízdil sympatický Číňan z Hongkongu, jeho kamarád si hbitě ustlal přes celá čtyři sedadla prostřední řady. Zaradoval jsem se: na rozdíl od Francouzů vybavili Američani své létající stodoly velkými obrazovkami, promítají se na ně mapy, pohotově na nich naskakují údaje o letové rychlosti, venkovní teplotě, vzdálenosti z místa posledního přistání a taky do cílové stanice. Naposled jsem tuhle vymoženost vychutnával před třemi lety za non stop letu z Tokia do Frankfurtu přes Sibiř. Před chvílí se na plátně objevil Malajský poloostrov, teď už máme pod sebou jihovýchodní břehy Sumatry, tam někde málem jedenáct kilometrů pod pravým křídlem je Palembang, s Jirkou jsme tam dělali první interview se Sukarnem, než nás pak podruhé přijal v presidentském paláci v Jakartě. Uteklo od té doby rovných třiatřicet let.

Na zápěstí si držím pořád pražský čas. Je 16.30, tady v nebi máme půl hodiny před půlnocí. Australské letušky nás nakrmily pečenou kachnou na mandlích, k tomu rýže s francouzskou omáčkou ze sojových bobů, sýr s křupavými suchárky, kokosový pudink, červené víno z požehnaných vinic v jihoaustralské Barossa Valley. Dávno jsme zatím přeletěli pobřeží Indického oceánu, jsme kdesi nad pouštěmi severozápadní Austrálie, jde na mě spaní. Bude rozumné zbavit se zbytečné tekutiny. Jsou tu na to perfektně vybaveni, uprostřed přepychového kolosu habaděj takových zařízení - nával žádný. Vzal jsem si s sebou už i holicí strojek, rozbřesk tu bude co nevidět...

Vyšel jsem z útulku zářícího chromem, sklem a čistotou - a nevím kudy kam. Napravo? Nalevo? Dopředu? Dozadu? Bloudím. Z rozespalosti? Seděl jsem přece čelem ve směru letu, teď couvám. Najednou mě kdosi vezme za loket. Můj čínský soused. „Here you are at home," směje se. „Tady jste doma..."

Jsem já to pěkný cestovatel! Zabloudím už i v letadle.

Myslím na tebe, milý Egone Ervíne Kischi. Doma na pracovním stole mám tvou bustu, z koutku úst ti trčí tvá neodmyslitelná cigareta. Když mi tu pěknou bronzovou hlavičku předávali loni na podzim v sídle slovenských spisovatelů v Budmericích, řekl Milan Jungmann: „Dej pozor, Mirku, ať Egonovi tu cigaretu neulomíš, je křehká. Pak už by to nebyl Kisch!"

Teď si v duchu listuju tvým Přistáním v Austrálii. To by ses dneska divil, Egone. Už bys nemusel skákat z paluby, lámat si nohu, aby tě Aussies pustili do pátého světadílu.

Před chvílí boeing osiřel. Konečná. Kdesi po skrytých konvojerech putují tuny bagáže, my ukázněně stojíme v sedmi řadách před úředníky pasové a celní kontroly. Vedle mladé blondýny sedí v sousedním budníčku Australan stejně černé pleti jako turista přede mnou, třímající pas souostroví Fidži. Do celní deklarace jsem přiznal, že místo povoleného litru alkoholu vezu další dva. Poctivou valašskou slivovici, vypěstovanou na své zahradě, má už čtyři roky, za její pravost ručím exlibrisy, které na zapečetěné láhve lepím od časů, kdy to na mne ve svém Snáři prozradil Ludvík Vaculík.

„How are you?" ptá se zúčastněně pasový úředník, jako by mu opravdu záleželo na tom, co odpovím (umějí to už i naši na ruzyňském letišti?). „Fair dinkum. Dinkum oil," povídám australsky (předloni jsem to ještě neuměl). Zdvihl obočí od mého pasu, palcem přejel jeho stránky, zasmál se, aha, tenhle chlápek tu není poprvé. Mrkl do celní deklarace, moje kajícné doznání, že pašuju další dva litry slivovice *(walachian plum brandy)* v ceně deseti australských dolarů velkomyslně přeškrtl. „You may pass through the green gate, mate," nepřestal se usmívat. „Kamaráde, můžeš jít zeleným východem, good stay in Australia!"

Zelený východ je pro ty, kdo už jsou celně odbaveni.

A je to, Egone Ervíne. Přistál jsem v Austrálii.

8. 6. 1994, středa = 7. 6. 1994, úterý

Středoevropský časostroj tiká ve mně vesele dál. Vrátili jsme se ze Sydney, sháněli jsme tam graduální filtry pro odstínění přepálené darwinské oblohy. Cestou jsem vyprávěl Frantovi a Anně o tradičních srpnových výletech naší zlínské party k jinému Frantovi - Pavlíčkovi - na Bezmíř. Teď jsou dvě hodiny v noci, v Praze je ještě včera, šest večer. Přesně před týdnem jsem se Sávou a Mirkem Jelínkem ujížděl na ruzyňské letiště. Najednou jsem se probral z bizarního vatikánského snu, kolem mne přeplněné Svatopetrské náměstí, jak ho znám z televize. Z Chrámu vychází papež provázen svými Švýcary, dobrácky se na mě usmívá jako na starého kamaráda, přitočím se k němu, Švýcaři nic. Svatý Otče, pravím směle, mám vám vyřídit pozdrav od Franty Pavlíčka z Bezmíře. Ale, ale, kroutí hlavou otec Wojtyła, vždyť ten umřel, včera, v pátek! Jak mohl umřít v pátek, Svatý Otče, když je dneska středa - vlastně úterý!

Nade mnou je zimní tahmoorská noc, vytrvale prší, Australané si libují, že po měsících sucha spadla z nebe vláha...

Františku na Bezmíři, budeš dlouho živ!

11. 6. 1994, sobota

Nic nového: Australané jsou individualisté. Na autech v Novém Jižním Walesu vozí šestimístné poznávací znaky. Na prvních třech musejí být písmena. Místo zbývajících si mohou vybrat, co se jim zlíbí, ale stojí to 150 až 200 dolarů. Vláda si tak přijde na slušné peníze...

Před námi zastavil nablýskaný terénní Nissan Patrol s náhonem na všechna čtyři, na žluté tabulce má COCKA 2, čili cockatoo (two = too) - a to není nic jiného než oblíbený australský papoušek kakadu. Jenomže v Austrálii to taky znamená čímana, který dává bacha a varuje před blížícími se policajty.

Ani tohle dopravnímu inspektorátu nevadí. Máš zbytečných dvě stě dolarů a chceš papouška na poznávací značce? Máš ho mít!

Z deníku spisovatele (41)

MIROSLAV ZIKMUND /4/

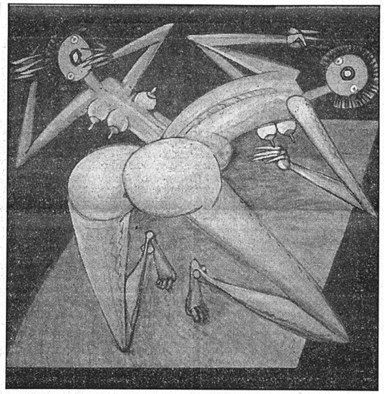

Jiří Načeradský, Tik-tak, olej, 1994. Z výstavy Kutná Hora - Vyšehrad, uspořádané v rámci Festivalu Musaion '94 v Jeneweinově galerii v Kutné Hoře

Když loňského 23. září Mezinárodní olympijský výbor rozhodoval, kterému městu ze zúženého výběru uchazečů přiklepne olympiádu v roce 2000, seděly u přijímačů desetitisíce dychtivých Australanů. Na 151. východním poledníku byly čtyři hodiny ráno, když se do světa rozletělo jméno vítěze - Sydney. Národ vyrazil do ulic, kropil se šampaňským, jásal daleko přes rozbřesk do pracovních hodin. Ale pak si Aussies vyhrnuli rukávy a s šestiletým předstihem se pustili do grandiózního díla. V oblasti Homebush Bay přibývají k dosavadním sportovním halám nové stadiony, horečně se staví nové komunikace, velkolepá přemostění.

Ujíždíme po Homebush Bay Drive, na křižovatce Australia Avenue najednou v protisměru přízemní barák s bílou střechou, v oknech záclony. Co tu má co pohledávat na tříproudové silnici?

Majiteli se zalíbilo na opačném konci velkoměsta, na postavení nového domu nemá dost peněz, stěhuje starý. Musí dostat povolení od dopravního inspektorátu, nahlásit trasu, obstarat si dva doprovodné vozy s blikačkami, jeden vpředu, druhý vzadu. K ránu tu musel zaparkovat, čeká, až skončí večerní špička, *peak hour,* pak bude smět dál. Když je barák moc široký, rozhodne neodvolatelně dopravní inspektor: tudy, brachu, neprojedeš, musíš barák rozříznout, stěhovat budeš nadvakrát. V Austrálii to není problém: rodinné domy nemají sklep, stavějí se na louce, kostra ze dřeva, výplně z gyprocku, stačí odmontovat vodovodní a kanalizační potrubí, elektriku a telefon - a jedem!

15. 6. 1994, středa

Čeká nás 3600 kilometrů napříč Austrálií na lince Sydney - Darwin s mezipřistáním v Brisbane, pak ještě něco přes dvě stovky po Arnhem Highway do Jabiru. Vstali jsme ve čtyři, abychom cestou na letiště předběhli ranní špičku. V 6.40 volám Marii do Zlína. „Je tu všechno v pořádku, Sáva bude do zítřka na Nivách, došla první pohlednice." „A máš nějaké zprávy ze Sedla?" „Nemám..." Slyšet bylo líp, než když volám ze Zlína do Zlína. Jakási předtucha napovídá... „...zavoláme přímo Jirkovi Hanzelkovi," odčítá mi myšlenky František Popovský, „třeba bude sedět zrovna u televizních zpráv."

Asi jsem na svého celoživotního parťáka vychrlil čerstvé cestovatelské novinky příliš rychle, chvíli bylo ticho. „A jak se daří Julince?" „Mirku, předevčírem umřela," prolomil ticho Jiřího skleslý hlas.

Myslím na něho celou cestu nad Austrálií. Zůstal tam sám, daleko od přátel. Ani ruku mu nemohu stisknout...

Po ranní jinovatce v Tahmooru nás Darwin uvítal jednatřicetistupňovým vlhkým dechnutím. A Krakonoš Jirka Chaloupka veselýma očima a chlapským objetím: „Ani nevíte, kluci, jak jsem rád, že vás tu zas mám!" Sotva půl hodiny po nás přistálo letadlo z Cairnsu, z něj se vyšvihla robustní postava Majka, Frantova spolupracovníka z Astry. V šortkách, s obrovským báglem na zádech.

Resthouse na Mary River je téměř povinná zastávka na půli cesty z Darwinu do Jabiru. Vypili jsme vychlazené točené pivo, zjistili, že tu mají ochočeného pštrosa emu a unuděného klokánka jako předloni, po půlhodince znovu nasedáme. A mně nejdou hodinky, na vteřinu přesné Seiko. Zastavily se na 15.44, v Praze je teď 8.14. Vybitá baterie? Zlé znamení? Či opožděná zvěst, že Julie dodýchala, že už se nikdy neuvidíme?

18. 6. 1994, sobota

Rozbili jsme tábor na břehu čarokrásné říčky Wongewongen ve stínu obrovitých stromů, připomínajících svými úzkými kopinatými listy eukalypty. Papíráky jim říkám z neznalosti i z pohodlnosti - *paper bark trees.* Ve výšce dvou metrů se do jejich rozsoch nasoukaly zulámané pahýly ohořelých kmenů a chuchvalce větví s listím, výškoměr každoročních záplav. Místo na skále jsme postavili iglú na naplaveném písku, i v něm by byly kolíky pro kočku. Při přistávání vyplašil Des Rose, pilot helikoptéry, stádečko divokých buvolů, zmizeli v buši na protějším břehu. Teď máme strach z jejich nečekané návštěvy. „Bez obav," chlácholí nás zkušený Jirka Chaloupka, „horší by to mohlo být s divočáky, ti by nám tu natropili pěknou paseku..."

Pro jistotu Franta nasekal pár dlouhých větví, souběžně je nastrkal do vidlic. Na hambalky jsme poskládali krabice se zásobami, kus dál rozložil Jirka svou polní kuchyni, do kmene zaťal tábornickou sekyru, na topůrko zavěsil pytlík s cibulí. „A máme tábor U zaťaté sekyry! Ještě by ses měl postarat o to hnízdo zelených mravenců, máte je dva metry od vchodu do iglú." Ulomil jsem celou větev a odnesl do řeky. Za chvíli se voda zavlnila, ryby si přišly na své. „Už jsem myslel, že učíš australské mravence plavat!"

19. 6. 1994, neděle

Přímo za iglú nám mezi miliardami hvězd září Jižní kříž. Docela nízko nad obzorem. S přibývající nocí stoupá a zlehounka se klade na bok. Vzhlížím k němu s nostalgií. Dlouhou dobu býval naším souputníkem na jih od rovníku, v Africe i v Latinské Americe. Teď se mi zdá, že takhle blízko, na dosah ruky, jsem ho nikdy neměl. Aby se mi náhodou v té záplavě diamantů neztratil, změřil jsem si na dva prsty vzdálenost pointeru (příteli Dušane Karpatský, zavolejte Jiřího Grygara, jistojistě bude vědět, jak se to řekne česky, a dejte to vysázet pod čarou, já nejsem astronom),[1] dalších šest prstů vpravo od něj mám vrchol pětice hvězd, která se tu všude po Austrálii třepetá na praporech.

„Mirku, honem, pospěš si," zve mě naléhavě od táborové lampy a poznámkového bloku František. „Jižní kříž bude mít šest hvězd!" Přiběhl jsem za iglú, právě když se k souhvězdí přiblížil zářivě lesklý satelit.

20. 6. 1994, pondělí

Už první dva dny průzkumu v povodí Velké aligátoří řeky mě naučily pár věcí. Dívat se pořád pod sebe. Chceš-li se rozhlédnout, musíš zůstat stát. Nelézt do trsů bodlavého spinifexu, jsou mezi nimi zrádné díry, propadneš se a rázem máš krvavou odřeninu nebo holenní kost naraženou o hranu ukrytého skaliska. Nezamotat se do rákosových lián. Při prodírání houštinou si hlídat hnízda velkých zelených mravenců, schovaných ve smotcích listů. Dotkneš se nenápadného „zavináče" a vmžiku se vyrojí desítky bodajících bestií, hned jich máš plný zátylek, vlezou do vlasů, pod košili, do kalhot.

Předloni nás Aboridžinec Bill Harney na výpravě do Ingalari poučil, že mravenci byli od nepaměti součástí stravy přírodního člověka, obsahují nezbytné živiny a vitamíny. „Když si na nich mohli pochutnávat Aboridžinci, proč ne já," usoudil Franta. Posbíral několik vyplašených mravenců, kteří mi lezou po videokameře, a uznale pomlaskává: „Něco mezi ananasem a citronem. Jenom musíš dávat bacha, jinak tě, žebrák, kousne do jazyka nebo do rtu!"

[1] Jiřího Grygara jsem nesehnal, ale v Reimanově Slovníku cizích slov se praví: *pointer* - vizuální dalekohled umožňující správné nastavení astrografu při fotografování hvězd. (D. K.)

LITERÁRNÍ POŘADY V…

(18. – 24. 8. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování

Čt 18. až St 24.
(9.00 a 22.00) G. Suetonius Tranquillus: Životopisy císařů

Čt 18.
(02.00) Šlépěje Jakuba Demla
(14.02) J. Czech - O. Kaiser - J. Lábus: Hovory o ničem aneb Jejich pět (3)

Pá 19.
(02.00) Edda
(10.18) E. Kishon: Kanál Blaumilch

So 20.
(02.00) G. Boccaccio: Dekameron
(10.15) G. Greene: Lidský faktor (7)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na hledání místního opilce
(23.30) E. Brikcius - P. Šrut: Cadus kulatý

Ne 21.
(00.15) J. Galsworthy: Devonská tragédie
(16.05) K. Pecka: Doktor Faust na Malé Straně

Po 22.
(00.45) V. Kalina: Sedmilhářské střípky (4)

Út 23.
(14.00) G. Greene: Lidský faktor (7)
(21.40) P. Rut: Pianissimo

VLTAVA
Četba na pokračování

Čt 18., Pá 19. a Po 22. až St 24.
(08.30) I. Ilf - J. Petrov: Dvanáct křesel

Čt 18. až St 24.
(18.00) T. Mann: Zpověď hochštaplera Felixe Krulla

Čt 18.
(03.00) R. Dehn…
(04.00) B. Okud… hovory
(10.00) Ex libris… mandant
(11.45) O. Ma… prava o Danto…
(13.00) Sympozi… vuobjevené (1…
(15.00) K. Ste… kroky demokra…

Pá 19.
(03.00) V. Vokol…
(04.00) Kniha a…
(11.45) K. Horký…
(13.00) Na konc… a prózy J. Hutl…
(15.00) A. Franc…
(21.00) Ch. de … hvězd

So 20.
(03.00) Široká a kečuánská p…
(04.00) B. Maj: …
(08.45) C. Jan… a jiné básně
(10.15) A. Daude… rasconu (4)
(11.35) Čteme Pí…
(13.00) J. N. Ne… Lumpacivagab… rácký trojlístek
(14.30) O. Nutz… Kdyby všechny…
(16.00) Cato: Mo…
(17.10) Fonograf… flétnu hraje C.
(19.15) J. Frič: …
(23.00) F. Halas:…

Ne 21.
(00.00) J. Hutka:…
(03.00) Li Čching… řicovníku
(04.00) Sloky rad…

Z deníku spisovatele (42)

MIROSLAV ZIKMUND /5/

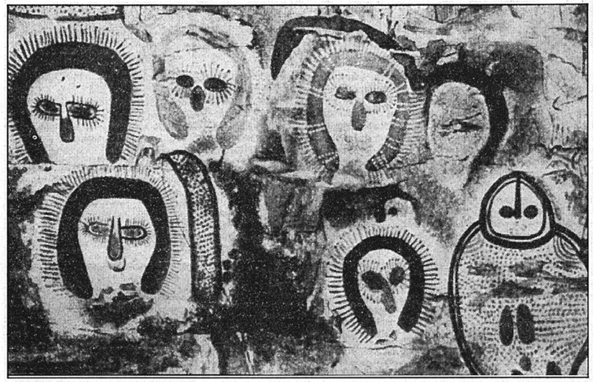

Skupina hlav wond'ina, malba na skále, Austrálie

Náš mořský orel přiletěl už po ránu. Neposadil se na svou obvyklou pozorovatelnu, vršek ohořelé maleluky, ale přímo za naším iglú. Zvědavě si nás prohlíží, není zvyklý na člověka, co tu ten divný tvor pohledává v mém království? Nebojí se. Nebojí se tu nikoho. Náhle se plavně snesl do mělčiny, popadl jednu ze saratog, které mu včera nalovil Franta, a zamířil k vysokému stromu, v jehož koruně má hnízdo s orlíčetem. Vzrušuje mě. Číhám na něj s panasonikem nastaveným na dvanáctinásobné zvětšení, v hledáku vidím, jak se posadil zády k nám, bystrým, zřetelně lesklým okem pátravě obhlíží krajinu i řeku. Závidím mu, že dokáže otočit hlavu po celém obzoru, celých tři sta šedesát stupňů, a přitom nepohne tělem.

„Marravudi, marravudi," volá ho Jirka aboridžinským jménem, „jsi můj bratranec..." A orel se otočí, přešlápne z nohy na nohu, oko jako drahokam. Ano, jsou spolu spřízněni tihle dva! Zkušenostmi, odkloněností od lidí, nepřístupnými kaňony a roklemi, přísným řádem zdejší přírody. A já přitom myslím na Dominika Tatarku, na jeho orla, jehož dokázal přitáhnout silou vůle na strom těsně před sebe.

Je to peň? Je to člověk...?

21. 6. 1994, úterý

V sobotu musel odletět Majk. Naléhavě ho sháněl generální ředitel firmy, okamžitě je třeba vrátit se do Sydney. Byl s námi vlastně jenom dva dny. Smutně se přišel rozloučit na letiště v Jabiru. Místo něj přiletěla dnes Pina, Jirkova žena. Botanik a etnograf v jedné osobě. Celá šťastná. Kdypak se jí zas naskytne příležitost dostat se do terénu. A zvlášť když v helikoptéře zůstalo jedno místo prázdné. V buši je jako doma, účastnila se řady Jirkových objevných expedic. Zná kdejaký strom, kdejakou rostlinku, z hlavy hned sype i jejich latinská jména.

Ráno Jirka před videokamerou vysvětloval, jak Aboridžinci používali k malování nejen vlasy a peříčka ptáků, ale jak si štětce vyráběli ze stvolů rostlin, roztřepili je oblým kamenem a podle potřeby ještě do jemna požvýkali. Teď se přede mnou zastavila. „To je ona, podívej se!" Jak se pokoušela ulomit její stvol s okolíkem, vyškubla ji z plytké zeminy i s kořínky.

„Sorry, nature," řekla omluvně. „Odpusť mi, přírodo."

Po půlnoci mě probudil skřehotavě ostrý, jakoby zlostný zvuk. Takhle se někdy na protějším břehu řeky, mezi obrovitými polozteřelými kmeny, hašteří noční volavky s kropenatým mimikry žlutohnědé barvy. Teď se ozvaly přímo za iglú, vyděsily mě. Přepadla mě představa, co bych si počal, kdyby tak Jirka s Frantou odešli a nechali mě tu na holičkách, pilot helikoptéry by nepřiletěl. Pravda, nějaký čas bych tu vydržel ze zásob. Ani žízní bych neumřel. Řeka poteče ještě pár měsíců. Ale co dál? Nejbližší Aboridžinci prý žijí čtyřicet kilometrů odtud. Jenomže kterým směrem? A do Jabiru je to ještě dál.

Ráno jsem se s noční můrou svěřil Jirkovi. „Šel bys pořád po vodě," zasmál se. „Co bys unesl, naložil bys do ruksaku. Na videokameru a ostatní zbytečné krámy by ses vykašlal. Místo toho bys asi vzal to pěkné iglú, váží jenom čtyři kila. Má moskytiéru. Za den, možná za dva za tři, bys narazil na nějakou stezku. Ale nesměl bys zapomenout vzít sirky, sůl, vlasec na ryby s háčkem nebo třpytkou, ryb je tu zatím dost. Umíš vůbec rybařit? Neumíš? Řekni Frantovi, naučí tě to..."

S chutí jsme pojedli pečenou baramandi, v alobalu zůstala ještě od večera příjemně teplá. Zajedli dvěma sázenými vejci, která mezi radami Jirka připravil, zapili cejlonským čajem. Za chvíli se Franta ohlédl k rozsoše, kde sedává náš orel, nastražil ucho a řekl: „A je tu Des, už ho slyším."

22. 6. 1994, středa

Vlezl jsem do iglú, vleže píšu na čtyřech krabicích videofilmu, poskládaných na sebe, jen tak v plavkách, moskytiérou do mě pere slunce, ale aspoň neotravují mouchy. Občas si musím odpočinout, z té nepohodlné polohy mě bolí loket. Vtom jako bych zaslechl lidský hlas. „Slyšels?" lezu z iglú. „To se ti jenom zdálo," věcně řekne Jirka Krakonoš, „v buši se pořád něco děje." „A co když se Frantovi něco stalo, šel rybařit k tůni pod skalou!" „Neměj strach, ten se vyzná..."

Za hodinu se hlas ozval znova. A ještě. V tu ránu byl Jirka na nohou. „Jdem!" řekl velitelsky. „Neměl bych vzít lékárničku?" „Spíš kameru!" Obul střevíce, na sobě jen plavky, tak jak chodí pokaždé, když se vracíme z průzkumu. Přebrodili jsme řeku, dereme se houštím, které ještě nestačil uklidit oheň. „Franto, Franto, ozvi se!" „Tady su, máš s sebou kameru?" Tak to s ním nemůže být zlé, když se shání po videokameře! Byli jsme na místě za polovic času, než když jsme se sem soukali poprvé. Franta vysoko na skále nad tůní, uondaně držel prut s napjatou šňůrou, celý zpocený. „Už vás volám hodinu. Kdybych neměl důkaz, nikdo mi to nebude věřit. Dostal jsem krokodýla!"

Kdo se netvářil nadšeně, byl Jirka, napůl Aboridžinec. I aligátor je jeho bratranec, teď visí Frantovi na šňůře. Navíc je tu zákonem chráněn. „To víš, že ho pustím, stejně bych ho nahoru nevytáh, má přes půldruha metru. Mirku, pospěš si!" Aligátor se v hloubce převaluje, je vidět, že je aspoň tak utahaný jako Franta. Jak Franta šňůru povytáhne, vynoří se z tůně hlava s úzce protáhlým rypákem, pořádný klacek. Jenom se mdle otočil, na víc už nemá. „Ale měli jste vidět, jak vyváděl!" „A na cos ho dostal?" „Na hlavu černého cejna, tamhle je zbytek..."

Párkrát jsem ho stačil zachytit, jak se vynořil, teleobjektivem jsem si ho pěkně přitáhl, do těch zubisek bych mu určitě ruku nestrkal, bratranec nebratranec...

„A dost!" řekl Jirka nesmlouvavě, nůž!" Než Franta stačil šňůru přetnout, aligátor sebou škubl - a byl pryč.

„A tos včera říkal, že by mě Franta měl naučit chytat ryby!"

23. 6. 1994, čtvrtek

Ve výstroji máme nejmodernější techniku. Fotopřístroje s počítačově řízenou optikou a výměnnými objektivy. Profesionální videokameru s všelijakými stroboskopickými a jinými kejkly. Při vaření na propan-butanu si svítíme lampami, které ve dne posbíraly energii ze solárních článků. Každé ráno se holíme - až na Krakonoše - strojkem, který bez dobíjení vydrží dva týdny. Pilot Des nám denně odváží vybité baterie videokamery na letiště do Jabiru, kde jsme mu nechali nabíječku. Každé místo nálezu skalních maleb určuje Jirka přístrojem namířeným na družice, jež dnem i nocí krouží nad námi, a šestimístné údaje souřadnic, přesné na metr, zanáší do statisícovek stejně podrobných jako naše turistické mapy (až na to, že bys na nich marně hledal silnice či osady, o městech nemluvě).

ČESKÁ KLASIKA (34) V PŘESMYČKÁCH

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno význačného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 1. září 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

KALVODA - SEJF V LÁSCE
KOŘÁN MI JÍ SÝR

Pranic víc

Trochu si zasníme, chvilku jsme šťastni,
trochu se milujem, chvilku se máme,
trochu si zboříme štěstí své vlastní,
a potom navěky sbohem si dáme,
pranic víc.

Trvá to okamžik, věk můžem těkat,
koho to omrzí, může zas doufat,
ti mrtví pod zemí mají čas čekat,
mrtví se dočkají, až budem zoufat,
pranic víc.

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (32) z 32. čísla:
JOSEF KOPTA: Ptáčník Ané.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer, posíláme Evě Pišvejcové z Prahy 10, PhDr. Hjalmaru Kopřivovi z Opavy 5 a Věře Kolouchové z Valašského Meziříčí.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(25. – 31. 8. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování

Čt 25. až Ne 28.
(9.00 a 22.00) G. Suetonius Tranquillus: Životopisy císařů

Po 29. až St 31.
(9.00 a 22.00) J. Škvorecký: Příběh inženýra lidských duší

Čt 25.
(02.00) Aby se nebelhala (R. Těsnohlídek, K. Čapek, K. Poláček, V. Vančura, F. Halas)
(14.02) J. Havlíček: Hodiny pana Balabána

Pá 26.
(02.00) Jazykozpytný příběh (E. Frynta)

So 27.
(02.00) Noc něžných příběhů
(10.15) G. Greene: Lidský faktor (8)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na hledání místního abstinenta
(23.30) V. Dyk: Milá sedmi loupežníků

Ne 28.
(00.15) 3x Marie Kubátová
(14.35) M. Holman: Červená sedmička

Po 29.
(00.45) V. Kalina: Sedmilhářské střípky (5)

Út 30.
(14.00) G. Greene: Lidský faktor (8)
(21.40) P. Rut: Pianissimo

St 31.
(02.00) K. Tachovský: Příliš vzdálená milá
(20.00) L. Nowra: Léto mimozemšťanů

VLTAVA
Četba na pokračování

Čt 25. a Pá 26.
(08.30) I. Ilf - J. Petrov: Dvanáct křesel

Po 29. až St 31.
(08.30) M. Kočka: Krev na paletě

Čt 25. až Po 29.
(18.00) J. Váchal: Krvavý román

Út 30. až St 31.
(18.00) I. Klíma: Má veselá jitra

Čt 25.
(03.00) A. Achmatovová: Z půlnočních zrcadel
(04.00) S. J. Nadson: Nad hladinou
(10.00) Ex libris - H. Mulisch: Dvě ženy
(11.45) B. Komárková: Česká otázka v průběhu století
(13.00) Sympozion - Baroko znovuobjevené (2)
(15.00) F. Karinthy: Chci zpátky školné

Pá 26.
(03.00) F. Pečinka: Plenéry
(04.00) Bez konce láska je (2)
(11.45) J. Kolář: Poezie města
(13.00) I. Jelínek: Tam dolů, ke kořínkům řeči
(15.00) A. Villiers de l'Isle Adam: Noc pod gilotinou
(21.00) Stylový večer s I. Humíkem

So 27.
(03.00) H. Heine: Nové jaro
(04.00) A. Tvardovskij: Tvá krása
(08.45) J. Orten: Elegie
(10.15) A. Daudet: Tartarin z Tarasconu (5)
(11.35) Čteme Písmo - Geneze IX
(13.00) I. Vyskočil: Příhoda
(14.30) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechny krásy světa
(16.00) L. Annaeus Seneca: O krátkosti života
(19.15) T. S. Eliot: Sweeney mezi slavíky
(23.00) V. Mathesius: Myšlenková kultura

Ne 28.
(00.00) O. Henry: Katedra filantromatematiky
(03.00) J. Žáček: Navzdory přízrakům
(04.00) Bez konce láska je
(07.40) J. Černohlávek: Štěrbiny ke světlu
(10.30) M. Červenka: Zrození duše
(10.45) I věci špatně napsané - i to jsem pořád já
(14.30) A. Strindberg: První varování
(17.00) I. Jelínek: Jablko se kouše (8)
(20.00) Země čarodějů
(22.30) Středověký anonym: Nářek

Po 29.
(03.00) B. Brecht: Poezie v těsném prostoru
(04.00) F. García Lorca: Romance náměsíčná
(11.45) S. Freud: Básník a lidská fantazie
(13.05) Země čarodějů
(15.00) P. Švanda: Portrét paní C.
(22.45) Barvy z Kvartu

Út 30.
(03.00) J. Orten: Pro všechno na světě
(04.00) Bez konce láska je (4)
(10.00) Literární výročí - J. Zábrana
(11.45) H. Siebenschein: Bohém
(14.00) G. Greene: Lidský faktor - závěr
(15.00) M. Ibrahimbekov: Jednoho krásného dne
(21.30) V. Štěch: Habada a Jordán

St 31.
(11.45) V. Černý: Smích a soud ironiků
(13.00) G. Orwell: 1984 (8)
(15.00) L. Aškenazy: Osudová

Z deníku spisovatele (43)

MIROSLAV ZIKMUND /6/

Z výskytišť skalních maleb se vracíme helikoptérou - a je to pokaždé návrat z doby kamenné. Z doby, kdy se stěn pod skalními převisy dotýkal svým štětcem pravěký umělec. Obklopen přísnou přírodou, obracel mysl do tajuplných představ o vzniku tohoto světa, skal, stromů, blesků, každoročních záplav a ohňů, klokanů, ryb, krokodýlů, hadů, želv, ptáků, ježur. Jejich anatomii znal tak dokonale, že je ztvárňoval, jako by měl rentgenové oči - s jejich vnitřnostmi, tukovými tělísky, obratlovými články, kostmi. Uměl namalovat svist letícího šípu i bolest přetrosa zasaženého ostěpem či bumerangem. Maloval pod převisy tak těsnými, že se do nich musel po zádech soukat jako pídlalka a barva mu přitom asi kapala do tváře i do očí. Maloval i pod převisy, o nichž musel předpokládat, že na ně dosáhne záplavová voda. A tam, kde na strop převisu nedosáhl, namočil do barvy provaz či bederní opasek zhotovený z vláken akácií a jen tak pro kratochvíli (určitě ne pro svou slávu!) jím vyhazoval deset metrů do výšky (kdo dál, kdo výš!!!).

Otisky tam přečkaly desítky tisíc let.

Kam se hrabete, někteří dnešní taky-umělci, kteří házíte všelijaké haraburdí máčené v barvách na plátno a pak to nabízíte světovým galeriím nebo senzacechtivým prachářům! Zkuste si tak krátit čas za tropického vedra, nic za to nechtít a uvažovat, kdo se na to vaše umění přijde podívat za tisíc, za deset tisíc let...

24. 6. 1994, pátek

Palacký začíná Dějiny národu českého líčením pohanských Čech až do roku - nemýlím-li se tu v Austrálii - 895, od pravěkosti až do času Přemyslovců. Tak jsme se to ještě učívali na gymnáziu. Teď už druhý týden chodím kolem důkazů místních dějin měřených ne na stovky, ale na desítky tisíc let. A moje sebevědomí klesá. Jak se vůbec dají měřit takové kulturní dějiny? Ano, vím, metodou C 14. Radioaktivním izotopem uhlíku určili už vědci stáří slavných kumránských svitků. Znám to z vlastní zkušenosti, vždyť jsme ty jeskyně v severozápadním cípu Mrtvého moře s Jirkou Hanzelkou a Robertem Vítem prolézali už v devětapadesátém, kdy ještě patřily Jordánsku. Ale tam šlo o dva, nejvýš o tři tisíce let...

„Dnes už se používá daleko dokonalejší metody, termoluminiscenční. Měří se čas od chvíle, kdy na předmět přestalo dopadat sluneční světlo. Pod jedním převisem tu vědecký tým archeologa Jonese koncem osmdesátých let posbíral použité vzorky červeného okru a nepoužitý kus hematitu, který se sem musel dostat z nějakého vzdáleného místa. Hematit ležel asi dva a půl metru pod dnešní úrovní a skalní malby, na kterých se ten pigment používal, byly zavaleny sedimenty starými desítky tisíc let. A výsledek měření? Padesát tisíc let."

Sedíme pod gigantickou stěnou Djuwarru, koldokola božské ticho, i vítr, který se ráno opíral do mikrofonu a kazil jakost Jirkových komentářů, náhle ustal. Jestli se teď na nás dívá to čiperné žluté ptáčátko, které jsme vyplašili od jeho hnízda, odkudsi z římsy nad námi, musíme se mu zdát směšně malí, vůbec ne jako vládci světa a dějin. Stačí se jen trochu vzdálit... „Nedávno se blízko Canberry našly důkazy, že tu člověk začal pálit stromy někdy před sto tisíci lety. A z toho Palackého, Mirku, si nic nedělej. Evropa je mladý světadíl. Tady v Austrálii máš kolem sebe nejdelší souvislé kulturní dějiny na světě. Namalované, vyryté do skal, se všemi podrobnostmi. Je to román lidstva..."

O Djuwarru se mi uplynulé dva roky zdálo několikrát. Vodní ráj zasunutý mezi barevně rozpukané skály, vroubený pandány a eukalypty, písčitou plážičkou a ševelícími kaskádami průzračně čiré vody. Naposled jsem se u nás napil z potoka před víc než půlstoletím, to když jsem po maturitě se spolužákem Zdeňkem Doškářem vandroval Západními Tatrami. Tady na severu Austrálie s rozkoší pijeme z každého potoka, z každé tůně, v níž se pleskají ryby (a taky aligátoři). Klekám si na způsob velbloudů a vzpomínám, jak jsme takhle s Jirkou Hanzelkou po dvoudenním žízmění v núbijské poušti chlemtali z Nilu a bláznivě se radovali z druhého narození.

„Jako správný Australan bych měl pít z klobouku," směje se teď jiný Jirka, Chaloupka, „a zbytek vody si nalít na hlavu. Ale to už bych neuschl. Je načase přebrodit se na druhý břeh. Des čeká."

Malba na skále, severozápadní Austrálie

Jsou to mistři vzduchu, ti australští piloti helikoptér! Přistávacími lyžemi div neshazují hnízda orlů ve vrcholcích stromů, hravě se prosmyknou těsným kaňonem. Ostatně mají znamenitou průpravu i z australského sektoru Antarktidy, sednou tam na kdejakou plovoucí kru, tady na plácek mezi stromy, kde by ses autem neotočil. Tanečně se přehoupl přes oranžovorůžový okraj ráje - a kam oko dohlédne, po celém obzoru vidíme požáry. Mračna dýmu se převalují nad bušem, tu a tam probleskne oheň. Ale kde se tu vzal oheň na tolika místech? Ráno po něm nebylo ani potuchy.

„Piloti vládní ochrany přírody," slyším ze sluchátka Jirkův hlas. „Než buš vyschne na troud, tak pět šest neděl po skončení deštů, shazují zápalné bombičky, aby se zabránilo velkým nekontrolovatelným požárům. Vlastně nic jiného, než co Aboridžinci dělali celá tisíciletí. Dnes o tom rozhodují meteorologové, musí být relativní bezvětří. Shoří jenom nízký podrost, ne vysoké stromy."

„Vida, správní požárníci, ne hasiči," povídám do mikrofonu. „Jak to myslíš, co je to požárník?" Teprve nazítří byl čas vysvětlit to Jirkovi, který za čtyřicet let pobytu v Austrálii přišel o komunistické metamorfózy své mateřštiny. Rychle vypnul mikrofon, rozhlížel se do všech stran, z jeho tváře je znát neklid. Des obletěl krátkým obloukem hradbu skal nad naší tůní a naléhavě na přistání. Ale kde přistát? Všude dým, planoucí oheň. Co náš tábor? Neshořel?

Vyskákali jsme z helikoptéry, vyházeli ruksaky - a už byl Des znova ve vzduchu. Co kdyby benzin... Utíkáme ke stanům. Koldokola černo, všude saze a šupinky spálených keřů a listí, praskot ve stráni těsně nad naším iglú. Musel tu být někdo cizí docela nedávno, obě vědra, v kterých nosíme do kuchyně vodu z říčky, jsou převrácená, prádlo, které jsme ráno rozvěsili na šňůru, je zpřeházené, lampy a solární články přikryl kdosi plachtou.

„Ty vás zachránily," řekl nazítří Des, když přivezl čerstvé zásoby a dobité baterie pro kameru. „Pilot helikoptéry zahlédl stříbřitou odrazovou plachtu na iglú a solární články, okamžitě přistál a začal hasit..." „Takže požárník a hasič v jedné osobě," stačil jsem Jirkovi dovyprávět to filologické tajtrlíkovství některých našich velikánů. Ale to už nám bylo hej, ne jako předchozí noci, kdy nám za zády buš dohoříval a vpředu za řekou teprve začínal.

V noci mě vzbudila ohlušující rána. Kdesi blízko se zhroutil upražený kmen. Na několika místech planuly stromy vysoko v korunách. Vyhořelým vnitřkem maleluky se jako komínem žene vzhůru horký vzduch, od koruny sršivě odletují šlehance jisker - ohnivé včely uprostřed australské noci. Najednou se mi vynořila představa Emila Holuba - jeho tábořiště v Panda-ma-tance vyplenili Mašukulumbové - nebo to byli Matabelové? Zničili jeho vědecké záznamy, sběry, deníky. Co když roj těch ohnivých včel dosedne na náš tábor?

Při svitu baterky házím do ruksaku všechny poznámkové bloky, deník, naexponované filmy, a vystrčím to spolu s videokamerou před iglú. Hodil bych ruksak na záda, popadl kameru a utekl do řeky...

Převaluju se ve spacím pytli, klenbou moskytiéry pozoruju zadýmané vrcholky maleluk, opět už jimi probleskuje měsíc. „Můžeš psát třeba o tom, jak okolo tebe hoří australský buš," slyším Ludvu Vaculíka na tom našem josefovském setkání v Brně.

Je to vědma, tenhle Ludvík!

Z deníku spisovatele (43)

MIROSLAV ZIKMUND /7/

Namatabara, Muž mám svádit ženu. Džan malby na kůře eukalyptu

25. 6. 1994, sobota

Za léta putování víc než stovkou zemí jsem posbíral do paměti nejpodivuhodnější podoby té naší planety. Africké pouště a savany, pralesy i srázy Velkého zlomového příkopu s vyvřelinou Kilimandžára. Neskutečné Verdonské kaňony na jihu Francie i gigantická cimbuří Montserratu, jakoby nepříslušná do Evropy. Závratné propasti nejdelšího pohoří světa, Kordiller. Věčně zaledněné štíty Himálaje, vytlačeného do nadoblačných výšin Dekanskou plošinou, která sem před miliardami let připlula odkudsi z jihu po rozpadu prakontinentu Gondwany a podsunula se pod nezralý ještě masív prakontinentu severního, Pangey.

Ale nikde, zdá se mi, jsem neviděl krajinu tak starou jako tady na severu Austrálie. Zem drsnou, nemilosrdnou k tvorstvu, k člověku, který se nenaučil přijímat její strohost a nehostinnost. Vystavenou žáru tropického slunce a vzápětí bičovanou přívaly monzunových lijavců, rozervanou, rozbrázděnou, rozpukanou horizontálně i vertikálně do nejbizarnějších tvarů.

Jak se těžce neobyčejné země dotýkám svými chodidly i rukou a pozoruju ji z nebe, z hlučné helikoptéry, vrací mi paměť léty nastřádané a náhle oživlé vjemy. Vidím tu tisíce staroegyptských mastab, gigantické sarkofágy Hierapolisu, obří japonské pagody, zmnohonásobená sousoší javanského Borobuduru, nekončící procesí kamenných beranů z Karnaku, luxorské pylony, zbavené architrávů a nabodávající oblohu, zvětralé tufové jehly z tureckého Göreme a Ürgüpu s těmi jejich šišatými širáky, indické Khadžuráho, bobtnající ne tisíci skulptur vysochaných lidskou rukou, ale miliardou let nepřestajné činnosti přírody. A ještě pohádkově neskutečné hory Ilvanců poskládaných rukou Gulivera, monstruózní žáby s vypouleným očima, zkamenělé klobouky italských bersaglierů, buldoka s připláclým čenichem... A je to všechno marnotratně barevné - ocelově modré, ticiánové, šedavé, v místech pak, kde se masív rozloupl teprve nedávno, před tisícem let, pomerančové, růžové, rudé.

Zkouším uhodnout, jestli je tu cestlivých Prachovských či Adršpašských skal, Trosek a Děčínských stěn poskládaných vedle sebe a za sebou tisíc, nebo milion - spatřil jsem zatím jen kousek té monumentální krajiny, která je větší než celé Čechy s Moravou a Slezskem dohromady, a přitom je domovem nějakých pěti deseti tisíc lidí. Zatím jsme nepotkali ani jediného.

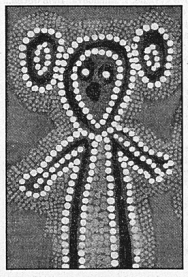

Jsem z toho všeho očarován a zároveň zdrcen.

„Arnhemland je co do plochy jedna Česká republika. A těch by se na mapu Austrálie vešla rovná stovka.

26. 6. 1994, neděle

Je to nezmar. Do bronzova osmahlý tropickým sluncem chodí v buši zásadně v šortkách, nohy ošlehané pichlavým spinifexem a trním, jen ve sportovním tričku, na hlavě měkký australský klobouk s orlími pery. „Orel je můj bratranec," řekl hned prvního dne na úzké skalní římse, když nás dovedl k malbě vyhynulého tasmánského tygra, který tu žil před čtyřmi tisíci lety. „Ale taky klokan a aligátor, sžili jsme se." První vyskočí z helikoptéry a otvírá ostatním zajištěná dvířka. První klestí cestu vysokým porostem, zkušeným okem se rozhlédne a volí nejschůdnější směr mezi rákosovými liánami, dosud nespálenými praskajícími větvemi mrtvých stromů, první leze do skalních převisů. Nikdy nepustí z ruky půlgalonovou nádobku s vodou, ani když nás nechá odpočinout a vydá se na průzkum, abychom se zbytečně netrmáceli návratem z neprostupného terénu. „Voda je život," řekl věčně, když jsem mu navrhl, aby se aspoň načas zbavil jednoho zavazadla, když ještě vláčí objemný ruksak a několik fotoaparátů. „Co kdybych někde zapadl nebo vás hned nenašel..."

Jako šestnáctiletý se krátce po „vítězném únoru" pokusil přeběhnout přes hranice. Lapli ho u Aše, jako nezletilého vrátili domů. Zkusil to za pár měsíců znova, doma nic neřekl, v Sušici koupil poslední turistickou mapu, podle ní se dostal do Železné Rudy, hranice tu nebyla ještě tak ostrá. Sedmnácté narozeniny oslavil už v Mnichově, na svobodě.

Dnes patří Jiří Chaloupka mezi přední znalce skalního malířství v Austrálii. U jejích praobyvatel, Aborigines (jméno si počestil na Aboridžince: „Když můžeš říkat Japonec, Estonec nebo Filipínec, proč ne Aboridžinec?" zvedl tázavě obočí od mapy, „nebo snad máš lepší název?"), si získal nejen respekt a úctu pro znalost jejich jazyka a zvyků, ale především jejich přátelství a neomezenou důvěru.

Před pár měsíci vydal skvostnou knihu *Journey in Time* o půltřetí stovce stran velkého formátu, s bezmála třemi sty dokonalými fotografiemi, výsledek mnohaletého bádání. Čech otvírá Australanům a celému světu okno do mystického dávnověku v „zapomenutém" světadíle, kde se rodili umělci posedlí touhou tvořit tisíce let předtím, než divoké kmeny Evropanů našly mořskou cestu na nedalekou Krétu a Kypr. „Dokumentoval jsem na dva tisíce tři sta nalezišť skalních maleb, aspoň dvakrát tolik jich tu ještě nespatřilo oko Neaboridžince," řekl zamyšleně při táborovém ohni, když přišla řeč na malované stropy v Altamiře a proslulou sluj býků v Lascaux. „Tam za těch sto let od objevení popsali vědci každou čárku, každý tah štětcem, a víš, kolik jich za to dostalo doktorát filosofie nebo kunsthistorie? Kdybych tak měl volné

Z deníku spisovatele (45)

MIROSLAV ZIKMUND /8/

Nádherný Namarrgon, Muž blesku, se upr kamennými sekerami. Skutečná velikost

27. 6. 1994, pondělí

Už v 8.28 jsme přistáli nedaleko hory Gilruth. Nad obzorem visí ještě blednoucí měsíc, od nedávného úplňku mu odtála levá spodní část. Zaboha si nevzpomenu, jak úplněk začíná couvat tam u nás na severu. Jirka odešel na průzkum, honem toho využívám k doplnění věčně pokulhávajícího deníku a poznámek. A hlavu mám plnou těch neuvěřitelných příběhů, jak je všude kolem zaznamenávali kumštýři zdejší doby kamenné.

Ve svých představách o vzniku světa se neustále vracejí k prazákladu plození. Minulý čtvrtek jsme filmovali a fotografovali posvátný výjev starý desítky tisíc let: žena rodí ve vodě mytického Duhového hada, její ruce s dlouhými roztaženými prsty zřetelně vyjadřují vzplývání, porodu jsou přítomny ryby. V rokli Anbadjawuminj objevil Jiří Chaloupka už před lety 160 centimetrů velkou malbu dvojpohlavní bytosti: pravá noha v dynamickém výskoku je lidská, levá má „kopýtko" zadní nohy klokana. Rentgenové znázornění mohutné páteře končí nahoře u plných řader ženy, dole u mimořádně velkého penisu. Z hýždí vyčnívá stylizovaný Duhový had, druhý leží na zemi.

Virilita hrála zřejmě v jejích životě klíčovou roli. Nádherný Namarrgon, Muž blesku, pod nízkým převisem v Madjaně (i s širokoúhlým objektivem jsem měl co dělat, aby se mi vešel do zorného pole) se uprostřed grandiózního oblouku blesku ohání kamennými sekerami, zobrazen s realisticky velkým přirozením. Na jedné z bezpočtu malleb jsme objevili sedm souložících dvojic: šest vstoje, další dva milenci jim leží u nohou.

Ve skalách nad říčkou Kunawengkayu je znázorněn další mytologický příběh: řada mužů v běhu - a jak tak kamsi pospíchají, asi na lov, napřaženou rukou drží jeden druhého za penis. Na dalším snímku mám štíhlou ženu s rozevlátýma rukama i nohama - a opět ta obrovská mateřská ňadra... A další: malíř s rozpřaženýma rukama a mohutným přirozením - patrně tu právě znázornil sama sebe, jak se vstoje chystá pomilovat s ženou s hrotitými prsy - ta se jednou rukou dotýká jeho pasu, za sebou má klokana a dalšího mužského, hubeňoura s velikánskou hlavou, vespod nic.

Copak už před desítkami tisíc let byli mezi kumštýři exhibicionisté? Žárlivci? Či naopak už měli smysl pro karikaturu?

Tohle píšu v nepohodlně rozsedlině mezi obrovitými balvany nad vodopádem Východní aligátoří řeky, studí mě skála pod zadkem, do nohou pálí tropické slunce. Ostrým kamenem jsem před sebou obkreslil hranici stínu, abych věděl, kam se postěhuje slunce, občas se podle toho posunu dál, levou ruku opřenu o příčně vrásněný slepenec. Před půldruhou miliardou let to bylo mořské dno. Ty statunové balvany sem navalily děsivé průtrže na horním toku v lednovém a únorovém období dešťů, Aboridžinci mu říkají *gudženk*. To se hladina vzduje o deset patnáct metrů, s vodou se kaňonem valí směsˇ balvanů, teď v červnovém „chladném" období *wurreng* tu zůstávají jenom důkazy oné strašidelné síly: podloží nad vodopádem obrouseno, ohlazeno do sklovitosti. A na výčnělku útesu, pár metrů od vody, vysušená želva se zlomeným krkem.

Voda a slunce. Život a smrt. Nebo obráceně? Vždyť se, chuďák obojživelník, utopila.

9. 7. 1994, sobota

Hrabě Henry Balthurst byl prý státním tajemníkem, tedy ministrem pro kolonie za vlády královny Viktorie, lidsky se projevil při projednávání zákona o zrušení otroctví. Ani tady v Austrálii na něj nezapomněli. Ve spoustě měst nesou ulice jeho jméno, taky jeden z nejsevernějších ostrovů proti Darwinu a ještě město nějakých dvě stě kilometrů na západ od Sydney, na samém okraji Blue Mountains. Mají tu pěkný klub australští plachtari, přes čtyřicet hangárů se sportovními větroni - *glajdry* - je rozseto po okolí a s nimi pohodlné karavany na přespání. Předloni v červenci jsem tu byl poprvé, v noci mrzlo, Frantova Anna mi vložila do spacanu termofor s horkou vodou, její pozornost jsem přijal s povděkem, nohy jako led.

„Dneska tě místo v Jabiru povozím v DG 500 M, pohádka, uvidíš." Spolu s dalšími dvěma kamarády, piloty Qantasu, si pořídili nádherný větroň s motorem. Zvedneš páčku a za kabinou se ti za letu otevře kryt, z něj se vynoří motor s vrtulí. Stisknek knoflík a místo abys čekal, až se ukáže naděje nosný kumulus, přistrčí tě k němu pětašedesát koňských sil.

V životě jsem padák na sobě neměl. Teď mě do něj Franta navléká. „Musíš to být? Neměl jsem ho, ani když jsem letěl prvně v životě, v Saabu." „Tys lítal v Saabu?" „Lítal, v Addis Abebě. V sedmačtyřicátém nás tam pozval instruktor habešského letectva, Švéd, předvedl s námi pár přemetů a vývrtek, pěkný kfest..." „Být to musí, ale potřebovat to nebudeš." Použil mě, jak s tím zacházet, a už jsme byli ve vzduchu. Ani nebyl čas na úvahy, co bych dělal dřív - rozepnout čtvero uchycení v přezce, kamerou rozbít plexiglásový

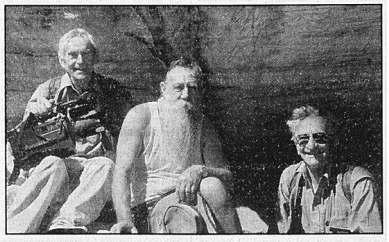

Tři Čechoslováci v Arnhemské zemi, z nich dva Australané: uprostřed Východočech Jiří Chaloupka, vpravo František Popovský, Moravan rodem. Videokameru pod převisem Djuvarru opatruje Plzeňan Miroslav Zikmund, Moravan volbou.

uprostřed grandiózního oblouku blesku ohání
ost 210 cm.

m
u,
e,
ou
e-
to
l-
ia
m
jí
et
m

kryt a hned ji vyhodit - a co potom, za co zatáhnout? Za chvíli jsem to pustil z hlavy. Odkudsi příjemně, muzikálně, kníkalo jakési zařízení, hned nahoru, hned dolů. Prý variometr, "...nemusím koukat na přístroje, muzika mi hned poví, jestli klesáme, nebo stoupáme. Tamhle vpředu je Hill End, koncem minulého století tam nějaký zlatokop našel největší valoun v Austrálii, velký jak koňská hlava." Kdesi za námi zůstala Cowra, „po válce tam byl největší zajatecký tábor Japonců v Austrálii..." Vida, rekord za rekordem! To už jsme mířili k Modrým horám, modré prý jsou od výparů eukalyptových silic, blahovičníků jsou tam miliony.

Minuli jsme stožár televizní věže Conobolas - a náhle se kolem nás rozhostilo líbezné ticho, brouzdáme se od kumulu ke kumulu, „musíš se ho takhle něžně dotknout po okraji, podojit ho, a už tě táhne vzhůru, nebo ho jen políbíš, to když se do něj zapíchneš po křídle..."

Položil jsem kameru na klín, zavřel oči, poslouchám ty lahodné nápěvy variometru a je mi blaze.

Kdybych si mohl vybrat způsob odchodu na věčnost, pak by to byl tenhle: naslouchal bych sotva znatelnému tichu mezi boubelatými kumuly, přimhouřeným okem bych odevzdaně nahlížel do osluněné krajiny, to jak by se křídlo nachýlilo vlevo, či vpravo, polehounku bych proklouzl rosným kruhem hýřivě barevné duhy, políbil ještě mlžný obláček nad průhlednou oblinou - a pak už bych jen zvolna splýval s věčností.

Mohlo by to být i tady nad Austrálií, v dohledu Modrých hor, provoněných eukalyptovým vánkem...

Z deníku spisovatele (46)

MICHAL VIEWEGH /1/

Přísahám, že psát Deník spisovatele opravdu nebyl nápad můj, nýbrž pana Karpatského, kterému v Českém spisovateli vydáváme Nostalgickou kuchařku a který se mne dneska v redakci, kde s paní dr. Novákovou konzultoval interpunkci v receptu na rošťěnky po mezimuršku *(pršolica na medjumurski)*, zničehonic zeptal, jestli bych si to nechtěl *taky zkusit* - přišel bych prý na řadu *někdy po Pepíkovi Škvoreckém*.

„Souhlasím jedině za předpokladu, že jde o *abecední* pořadí," pravil jsem rozverně, tváře se, že každodenní psaní do deníku je pro mne věcí tak samozřejmou jako čištění zubů a že mám doma nad postelí přinejmenším tucet hustě popsaných modrých, červených a žíhaných sešitů.

„Tak ujednáno?" řekl pan Karpatský.

Sotva jsem mu ale přikývl, zmocnila se mne panika. Jak jsi mohl! vyčítal jsem si. Podívej se, jak všední a tuctové je tvé každodenní bytí - vždyť nedosahuje ani z jedné desetiny pestrosti a zajímavosti života Ludvíka Vaculíka - o čem chceš proboha psát? Mohl jsem se utěšovat jen tím, že obdobný problém jsem řešil už loni, když mne Jaroslav Kořán požádal o povídku do Playboye (tehdy jsem jediný erotický zážitek, jenž po pravdě řečeno nestál za víc než za pět řádek, s úspěchem rozšířil na plných šestnáct stránek). Když to šlo tenkrát, půjde to i dnes, přesvědčoval jsem sám sebe, ale už jsem začínal tušit, že simulovat smysluost je patrně o něco snazší než předstírat intelekt.

„Ne, vážně," vymlouval jsem se opožděně. „Nebudu mít čas psát - mám to teď hrozně *rozcestovaný*..."

Pan Karpatský mlčel jako ryba po smederevsku *(riba na smederevski način)*.

„Fakticky," snažil jsem se. „Dvakrát jsem v Německu, pak jedu do Dánska a do Itálie..."

Pan Karpatský se jen mírně pousmál.

„A do Anglie!" zvolal jsem už poněkud zoufale.

Úsměv pana Karpatského se prohloubil. Stále neřekl nic, ale bylo zřejmé, že v duchu právě listuje Čapkovými cestopisy.

Chytil jsem se sám.

Asi jsem musel vypadat poněkud skličeně, protože Zdenička Nováková se mne snažila utěšit. (Zdenička Nováková je klasická filoložka a mluví krásným, přísně spisovným jazykem, který zedníky pana restituenta Stránského dokáže přivést do stavu blízkého náboženskému vytržení. Vycházíme spolu od začátku velmi dobře, ale když jsem letos na jaře zjistil, že paní doktorka považuje Blesk, nejznámější a nejčtenější deník v této zemi, za *týdeník*, moje náklonnost k ní se ještě prohloubila.)

„Velikost člověka," pravila, „roste s velikostí jeho úkolu."

Jenomže mě pořád nic nenapadalo.

Cestou na oběd jsem na Národní potkal kamarádu Honzu Šulce, který pracuje pro známé nakladatelství Torst. Znám ho už od studijních let a vždycky ho vidím rád, avšak toho dne byla má radost ze setkání s ním přinejmenším dvojnásobná.

Jak se vede?" zahlaholil jsem srdečně, očekávaje jeho odpověď s dychtivostí, jíž očividně nerozuměl.

„Dobře," usmíval se nejistě. S ohledem na Deník mi to přišlo trochu málo.

„Hele," řekl jsem nenuceně, „co si myslíš o ruském exilu?"

Omluvil se, že *strašně spěchá*.

Jeho chyba.

Kresba, Štěpán Mareš

Obědval jsem se svým spolužákem z gymnázia. Po polévce mne požádal, abych mu *jako spisovatel* vysvětlil, jak je možné, že ačkoliv má svou ženu docela rád, má po každém milování pouze *stejný pocit vyřízené záležitosti, jako když si zakoupí měsíční tramvajenku.* Kvůli Deníku jsem se snažil, aby mi to pokud možno připadalo smutné a cynické, ale ať jsem dělal, co jsem dělal, připadalo mi to vcelku pravdivé a zábavné.

„Znáš ten pocit?" dotazoval se spolužák, neboť dobře věděl, kolik let jsem ženatý já.

„Já si kupuju čtvrtletní," řekl jsem.

Záměrně jsem ho šel doprovodit na tramvaj k zavřené Slavii, protože jsem si myslel, že by se tam ve mně mohlo probudit cosi na způsob spravedlivého rozhořčení, které by pak v Deníku pěkně dokládalo můj zájem o věci obecné. Nakukoval jsem dovnitř zaprášenými okny a už to vypadalo, že se mi podaří vsugerovat si celkem použitelný vztek pražského intelektuála, jehož firma Gorin připravila o oblíbenou kavárnu, ale nakonec mi to pokazil kamarád, který se po chvíli štrachání v aktovce vítězoslavně vytasil s *roční* legitimací.

Když jsem se vracel z oběda kolem velké mosazné jmenovky *MUDr. Stránský - MUDr. Bojar*, napadlo mě, že bych možná mohl pozdvihnout svůj hlas na obranu české knižní kultury (neboť až budeš, laskavý čtenáři, číst tyto řádky, nebude již nakladatelství Český spisovatel sídlit na Národní, nýbrž v ulici Ostrovní), ale opravdu jsem nevěděl, co bych k tomu po všech těch řečech ještě dodal. Nemám myšlenky, říkal jsem si truchlivě u kávy, listuje posledními čísly Literárek, což se ale nakonec ukázalo jako šťastný nápad, neboť jsem s úlevou zjistil, že tyto noviny bohudík neuzavírají ani *takovým* autorům.

Cestou z redakce jsem si říkal, že snad nemusím bůhvíco vymýšlet a že bych se měl plně spolehnout na svou *mimořádnou citlivost*, jakož i na svůj *dar vidět*, takže úplně postačí, když se jednoduše otevřu nejrůznějším dojmům, jež pak postačí toliko zapsat - a ony se pak stanou onou tolik potřebnou *ozvučnou deskou* naší doby. To je ono, říkal jsem si vzrušeně. Domů jsem dorazil ve stavu bezmála jamkovsky vystupňované citlivosti, což mělo mimo jiné za následek, že mi trochu slzely oči.

Žena mne pozorovala s nebývalou pozorností.

„Nelíbí mi," pravila starostlivě, „tobě se vrátily ty hemeroidy?"

Shlížel jsem na ni s nezměrnou převahou.

„Začínám psát Deník spisovatele," pravil jsem poněkud odměřeně.

Vzal jsem si hromadu novin za poslední tři týdny a přesunul jsem se do své pracovny, zamýšleje ji - v duchu přetrvávajících požadavků na české spisovatele - na několik příštích hodin proměnit ve svědomí našeho národa. Nejdřív jsem přemýšlel, jestli souhlasím s německou přítomností na oslavách francouzského státního svátku, jestli je Michael Jackson opravdu ženatý, jestli ta atomová ponorka byla opravdu dobře utěsněna a jestli čtyři sta korun za umělé oplodnění je málo, nebo moc. Po hodině studia *současného dění* se mi však všechny získané informace postupně slily v jakési zmatené koláže: *Deset gotických obrazů za třináct územně správních celků. Sto tisíc zastřelených kolumbijských obránců. Šedesát procent našich generálů nedůvěřuje švédským obchodním domům. Padesát čtyři miliónů Hurvínků. Pontifikální mše za ekonomické věrozvěsty. Majitelé motocyklů Harley Davidson z celé zeměkoule se vyloďují v Normandii. Každý pátý cizinec přijíždějící do České republiky je nespokojen s úmrtím Jana Husa.* Už píšu jako Pavel Řezníček, pomyslel jsem si znechuceně.

Mimochodem: všimněte si, že jsem až dosud nepsal prakticky o ničem jiném než o obtížích s psaním. Snažím se tak dostát požadavkům postmoderní literatury.

Když jsem si po sobě přečetl *deníkový zápis* z dnešního dne, musel jsem si s nemalou nelibostí přiznat, že se do značné míry liší od skutečnosti: hemeroidy nemám a Honzu Šulce jsem potkal jindy. Navíc jsem ve snaze udělat svůj život zajímavější vědomě vyloučil jak onu vzrušenou debatu o rodinném rozpočtu, tak i pozdější dilematické úvahy o tom, zda psi potřebují vitaminové tablety a zda ona zvětšující se piha na mém pravém rameni je budoucí melanom, neboť jsem ve své ješitnosti tyto *skutečné* epizody pokládal za *nehodné velkého spisovatele*.

Ty vitaminové tablety pes vzápětí vyblil na koberec. Vypadalo to jako brudet po bokelsku *(brudet po bokeljsku)*.

ČESKÁ KLASIKA (38)

V PŘESMYČKÁCH

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno významného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 29. září 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

FRAJEROVI SE STAL NA KAPU MALÉR

Vzpomínka na Rudolfa Kremličku

Už je to dávno,
šli jsme vlahým ránem,
bolestnou vrásku měl jste nad čelem.

Poslední model
čekal před stojanem.
Smrt chtěla také státi modelem.

Jak je to teskné:
čas v okovu čerpá
jen žíznì. Žít a žíti ještě rád!

Kol těla obvaz
- to je smutná šerpa
pro toho, kdo chce tancovat.

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (36) z 36. čísla: **TEREZA NOVÁKOVÁ: Jiří Šmatlán.** Knihy, věnované knihkupectvím Fišer, posíláme Františku Honzovi z Vimperka, Nadě Hůryové z Třeště a PhDr. Jiřině Rennerové z Benešova.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(22. – 28. 9. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 22.
(9.00 a 22.00) Polže se zákonem
Pá 23. až Út 27.
(9.00 a 22.00) H. Melville: Příběh lodi San Dominick
Čt 28.
(9.00 a 22.00) J. Hašek: Osudy dobrého vojáka Švejka
Čt 22.
(02.00) M. Kundera: Zlaté jablko věčné touhy (čte autor)
Pá 23.
(02.00) Cesta, které říkali Tao
(10.30) J. Š. Kubín: Růže pekelná
So 24.
(02.00) R. Radiguet: Ďábel v těle
(10.15) E. Bass: Cirkus Humberto (4)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na potenciálního teroristu
(23.30) L. Kundera: Město s prsty XY
Ne 25.
(00.15) K. Koženiková: Povídky pro lidojedy
(20.00) P. Landovský: Hodinový hotelier
Po 26.
(00.45) L. Janáček: Studánky
Út 27.
(8.00) A léta běží, vězení... (J. Škvorecký)
(21.40) P. Rut: Pianissimo
St 28.
(02.00) A. Blok: Růže a kříž
(20.00) V. Havel: Vernisáž

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 22., Pá 23. a Po 26. až St 28.
(08.30) M. Hanuš: Konklávе
Út 27. a St 28.
(18.00) M. Amis: Úspěch
Čt 22.
(03.00) J. Hanák: Pražské noci
(04.00) J. Esproneda: Serenáda
(10.00) Ex libris - W. S. Burroughs: Nahý oběd a Nova expres
(11.45) J. Kříž: Zámek
(13.00) Sympozion - Současná britská próza
(15.00) H. Šotová: Vtipálek
Pá 23.
(03.00) Ch. Morgenstern: Šibeniční písně
(04.00) O. Březina: Chvíle slávy
(11.45) E. E. Kisch: Monografie průchodů
(15.00) Čínský anonym: Bílé vlaštovky
So 24.
(03.00) F. Listopad: Podzimní deník
(04.00) M. Guttenbrunner: Bílé a černé
(08.45) L. Novák: Bouřková mračna
(10.15) J. Škvorecký: Sedmiramenný svícen (3)
(11.35) Čteme Písmo - Geneze XIII
(13.00) J. B. Molière: Lakomec
(14.30) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechny krásy světa
(17.10) Z. Kufnerová: Amélie a president
(19.15) R. Ausländerová: Vybrané básně
Ne 25.
(00.00) L. Blatný: Olympia Lupu
(03.00) Ch. Baudelaire a C. Debussy
(04.00) V. Hálek: Večerní písně
(07.35) Čteme písmo - Exodus XIV
(10.30) P. Rut: Z poutního místopisu
(10.45) Duch svobody (1)
(13.00) I. Kochová: Vyhnání z ráje do ráje
(14.30) E. Mobergová: Večeře na rozloučenou
(17.00) A. C. Nor: Život nebyl sen (4)
(20.00) Drahý příteli (S. Renaudová a B. Reynek)
(22.30) E. Dickinsonová: Svět mi nechtěl psát
Po 26.
(03.00) O. Wenzl: Život v básni
(04.00) G. Valerius Catullus: Ach, světe
(11.45) M. Heidegger: O pravdě a bytí (1)
(13.00) Drahý příteli (S. Renaudová a B. Reynek)
(15.00) I. Babel: Můj první honorář
(16.40) Literární výročí - M. de Unamuno
(22.45) W. Ralegh: Lež
Út 27.
(03.00) Carmina Cantabrigiensia
(04.00) V. Závada: Pták
(10.00) Literární výročí - M. de Unamuno
(11.45) M. Heidegger: O pravdě a bytí (2)
(13.00) Z. Kufnerová: Amélie a president
(15.00) M. de Unamuno: Svatý Manuel Dobrotivý, mučedník (1)
(21.30) N. Kynčlová: Cesta do Pešti
St 28.
(11.45) M. Heidegger: O pravdě a bytí (3)
(15.00) M. de Unamuno: Svatý Manuel Dobrotivý, mučedník (2)
(16.40) Ex libris - A. Lustig: Dům vrácené ozvěny

Z deníku spisovatele (47)

MICHAL VIEWEGH

/2/

Štěpán Mareš, Sen, kresba, 1992

V květnu mě čekala *literární pouť* do Mnichova, což jsem vzhledem k přetrvávajícímu nedostatku myšlenek vhodných do Deníku spisovatele vcelku vítal. V nejhorším můžu vždycky napsat, co jsem viděl z vlaku, říkal jsem si.

Jel jsem společně s Jáchymem Topolem, synem dramatika Topola, a Petrem Šiktancem, synem básníka Šiktance. V Mnichově se k nám připojil Tomáš Kafka, syn překladatele Kafky, a Tereza Boučková, dcera spisovatele Kohouta. V mnichovských kavárnách jsme pak společně řešili problémy dětí slavných rodičů.

„*Máj* otec," osmělil jsem se třetího dne, „je chemik."

Ve vlaku. Tereza Boučková vyprávěla cosi *domněle* pravdivého o svých dětech a o svém otci. Na vedlejším sedadle leží její knížka Indiánský běh, vyprávějící cosi *domněle* fiktivního o jejích dětech a jejím otci.

Tolik k otázce pravdy a fikce.

V Mnichově nás provázely dvě mladé německé bohemistky.

Situace: Po jednom čtení společně přicházíme do jedné z místních hospod. Uvnitř je plno. Nemůžeme se vejít ke stolu.

„Řekni té sudetské Němce," žádá mě Jáchym, „jestli by se nemohla ještě trochu *odsunout*."

No dobře, no tak to neřekl. Ale na každý pád je to v jeho stylu.

Tolik k otázce autentičnosti deníků.

Zážitkem přinejmenším srovnatelným s autorskými čteními jsou tzv. pódiové diskuse. Ty mají v Německu zpravidla následující průběh: Moderátor řekne, že jste spisovatel *(Schriftsteller)* z bývalého východního bloku. Nervózně se usmějete a napijete se minerálky. Moderátor se ujme úvodního slova. V jeho projevu se několikrát opakují slova *obrat (die Wende)* a *státní policie (STASI)*. Potom dostanete první otázku: *Co říkáte výsledkům voleb v Maďarsku?* Napijete se teplé minerálky a řeknete, že jste spisovatel a že nechcete suplovat roli politologů. Druhá otázka: *Myslíte si, že kočovníci z Balkánu ohrozí Evropu?* Odpověď: *Když oni se mi kočovníci z Balkánu nesvěřují.* Navrhujete povídat si pro změnu o literatuře. Moderátor vás ujistí, že je to výborný nápad. Sklenice s minerálkou už je prázdná. Poslední otázka: Obrat *(die Wende)* připravil všechny spisovatele východního bloku o jejich velké téma - o čem budete psát teď? Odpověď: *Konečně o čemkoliv.* Zatleskají vám a dají vám 500 DM. Vrátíte se do hotelu (240 DM denně) a zkontrolujete, že vám z kufru neukradli pas a zpáteční letenku (700 DM). Potom sejdete do hotelového baru, objednáte si skotskou whisky (5 DM) a vyvracíte Petru Šiktancovi utkvělou představu, že se žijte *literární prostitucí.*

Veselá příhoda z jiného německého hotelu: Po příjezdu nahlásím v recepci své nacionále. Sympatický recepční je zapisuje rovnou do počítače. V smutně tichém pokoji zapínám televizi (MTV) a jdu se osprchovat. Když vyjdu z koupelny, *2 Unlimited* zrovna zpívají *Let the Beat Control Your Body;* sotva však písni dovolím, aby ovládla mé (nahé) tělo, televizor náhle ztichne a obrazovka potemní. Namísto tanečních zpěváků se objevuje velký nápis: *Dear Mr. Viewegh, wellcome to our hotel!*

Rychle si oblékám slipy.

(Doufám, že jste nepřehlédli ono brilantní spojení humoru a varovného *čapkovského* mementa...)

V Kodani - o týden později - byla zima a pršelo. Spolu se mnou přijeli básnířka Božena Správcová a básník Jaromír Píšl. O Správcové jsem nevěděl vůbec nic a o Píšlovi jenom to, že svou poezii nerecituje, nýbrž tančí. Měl jsem tudíž z nadcházejícího pobytu trochu obavy, ale říkal jsem si, že když jsem se loni v Německu domluvil se třemi Maďary, domluvím se snad letos v Dánsku se dvěma českými básníky.

Nechtěl bych ale, aby to vypadalo, že jsem proti básníkům nějak zaujatý. Osobně jich mnoho neznám a navíc mám nejspíš na setkání s nimi smůlu a nedaří se mi je zastihnout v té správné formě. Básník Brikcius, kupříkladu, se mi při prvním setkání v některém z klubů spisovatelů okamžitě svěřil s obavou, zda jacísi sloni svými choboty nedosáhnou na dráty tramvajového vedení.

„Chci tam mít slony - ne škvarky," pravil doslova.

O mladém básníku Marvanovi vím pro změnu to, že se po autogramiádě své první sbírky kdesi *dorazil* německým plechovkovým pivem *Alkohol frei.*

Hle, má soukromá definice básníka: člověk opilý nealkoholickým pivem.

První den s básníky v Kodani ale proběhl celkem hladce, neboť každý se zařídil dle svých zálib: Píšl v hotelu cvičil a sprchoval se, zatímco Správcová se vydala do muzea erotiky. Já jsem šel do muzea voskových figurin.

Byli tam *všichni*: dánská královská rodina, Helmut Kohl, Chaplin, Lech Wałęsa (v silonové bundě s trikolorou Solidarity), Arafat, Clinton, Niels Bohr s Einsteinem, Beatles i Clint Eastwood. Princezna Diana vypadala jako školačka. Mezi Hitlerem a Churchillem bylo bůhvíproč umývadlo. Nejvíce vosku očividně spotřeboval hřmotný Jelcin, nejméně Toulouse-Lautrec a Gándhí. John Travolta měl chlupatá vosková prsa. Andersen byl obklopen houfem *vděčných* dětí, ale my, co jsme učili čtyři roky na základní škole, víme svoje. Ve spisovatelském pokoji společně rozpráví Karen Blixenová, Ibsen, Shakespeare a Hemingway, což ve mně vyvolalo důvodné podezření, že v době psaní *Nesmrtelnosti* navštívil muzeum i Milan Kundera. V dokonalé replice orientálního baru z filmu Casablanca se nad voskovým Humpreyem Bogartem a voskovou Ingrid Bergmanovou v horkém vzduchu otáčel dokonce i skutečný ventilátor. Postarší manželé, kteří se před figurinou britské královny navzdory všudepřítomným zákazům fotografovali s použitím blesku, byli - jak jsem vzápětí zaznamenal - také z vosku.

Šel jsem pryč.

Všechno to až příliš připomínalo literaturu.

Dánské dívky jsou opálené, světlovlasé a čistotné. Všechny jezdí na kole.

Na čtení v kodaňském *Digternes Saloon* přišlo neuvěřitelných dvě stě lidí. Na podobné čtení v pražském Rudolfinu přišlo lidí šest. Chvíli jsem byl dokonce v pokušení z toho cosi vyvodit.

Parodiím na Rzounkovy lektorské posudky se kupodivu smáli. Skutečnost, že lidská bíbost je fenomén nadnárodní, mi připadala uklidňující. Jindy mi zase připadá znepokojující. Jak kdy.

V závěru Gombrowiczova deníku hledí vyděšený spisovatel okénkem letadla na *rozkládající se a zmnožující se svět.* Já jsem na rozkládající se a zmnožující se svět při zpátečním letu z Kodaně hledět při nejlepší vůli nemohl, protože u okénka seděl Píšl.

ČESKÁ KLASIKA V PŘESMYČKÁCH (39)

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno významného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 6. října 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

KOLČAVY SVINÍ SÍTKO

Vzpomínáte, jak se pan učitel ptal, kolik že je jedna a jedna, a vyvolal Kusejra? A Kusejr - s důkladností sobě vlastní - řekl dvě! Ano, to řekl. A potom se ještě k tomu, že jedna a jedna jsou dvě, rozhovořil. To Kusejr míval ve zvyku, že když byl tázán, tak se k tématu rozhovořil. A jak tak hovořil o tom, že jedna a jedna jsou dvě, tak jedna ponenáhlu přestávala být tak docela jednou a stala se z ní skoro jedna, bylo to, že skorojedna a skorojedna jsou bezmála jako dvě, pak jedničky během hovoru zmizely a bylo to, že jako trochu a trochu je trochu víc, a Kusejr stále o tom tak hezky hovořil, až vycházelo, že štípec a štípec je trochu, a když konečně dohovořil, tak z toho, o čem hovořil, nezbylo dočista nic. Proto dohovořil. A nikdo už nevěděl, o čem to vlastně mluvil a co jsme to poslouchali.

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (37) z 37. čísla:
ELIŠKA KRASNOHORSKÁ: Vlašťovičky.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer, posíláme Zdeňku Stránskému z Přibyslavi, Věře Urie z Nejdku a Marii Zlámalové z Chomutova.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(29. 9. – 5. 10. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování

Čt 29. až St 5.
(9.00 a 22.00) J. Hašek: Osudy dobrého vojáka Švejka

Čt 29.
(02.00) Cchao Süe-čchin: Sen o červeném domě

Pá 30.
(02.00) Vítr ve vřesovištích (skotské verše a prózy)
(10.30) Ch. Calvo: Amok

So 1.
(02.00) A. Daudet: Listy z mého mlýna
(10.15) E. Bass: Cirkus Humberto (5)
(12.00) Malé recenze J. Skácela
(23.30) E. A. Poe: Zakletý palác

Ne 2.
(00.15) A. Gregor: Tři bláznivá Robinsoni
(15.55) Benefice pro O. Brouska

Po 3.
(00.45) I. Hurník: Notýsek

Út 4.
(21.40) P. Rut: Pianissimo

St 5.
(02.00) Aischylos: Prométheus
(16.40) Milý, milá (korespondence K. Čapka)
(20.42) F. Dürrenmatt: Porucha

VLTAVA
Četba na pokračování

Čt 29., Pá 30. a Po 3. až St 5.
(08.30) W. M. Thackeray: Paměti urozeného pána Barry-Lyndona

Čt 29. a Pá 30.
(18.00) M. Amis: Úspěch

So 1. a Po 3.
(18.00) S. Umdsetová: Nepokradeš

Út 4. a St 5.
(18.00) G. Herling-Grudzińtski: Jiný svět

Čt 29.
(03.00) J. Frič: Umělé květiny
(04.00) Dante Alighieri: Závěrečný zpěv z Pekla
(10.00) Ex libris - A. Lustig: Dům vrácené ozvěny
(11.45) J. Patočka: Boží duha (1)
(15.00) M. Uhde: Zubařovo pokušení

Pá 30.
(03.00) Dáma, manýry a obéšenec
(04.00) Z české středověké milostné poezie
(11.45) J. Patočka: Boží duha (2)
(15.00) Mark Twain: Podivný sen
(21.00) F. de Rojas: Celestina

So 1.
(03.00) V. Dvořáčková: Balady a romance
(04.00) J. Harasymowicz: Český mistr Theodorik
(08.45) Pevnina ve tmách (mladá duchovní poezie)
(10.15) J. Škvorecký: Sedmiramenný svícen (4)
(11.35) Čtvrté Písmo - Geneze XIV
(13.00) J. Kity: Drahý Ihář
(14.30) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechny krásy světa
(17.10) Fonogramy - Náš host ve studiu - dr. J. Moserová
(19.15) P. Kolevski: Rozmluvy

Ne 2.
(00.00) G. d'Annunzio: Kandiin konec
(03.00) H. Heine: Něžná vzpoura
(04.00) K. Bednář: Krajina jižních Čech
(07.35) Čtvrté písmo - Exodus XV
(10.30) A. Stifter: Harmonie
(10.45) Duch svobody (2)
(14.30) L. Kundera - A. Přidal - K. Tachovský: Královská sonáta
(17.00) A. C. Nor: Život nebyl sen (5)
(20.00) J. Škvorecký: Píseň zapomenutých let
(22.30) Semper viva - J. Vrchlický

Po 3.
(03.00) Zahradou žen
(04.00) H. von Hofmannsthal: Divadlo
(11.45) P. Laforgue: O právu na lenost aneb Vyvrácení práva na práci
(13.00) J. Škvorecký: Píseň zapomenutých let
(15.00) M. Kadlečíková: Óda na radost
(16.40) Literární výročí - V. Hálek
(20.00) Časy a nečasy (k sedmdesátinám PEN-klubu)
(22.45) J. Lederer: Nokturna

Út 4.
(03.00) V. Hugo: Dvě písně
(04.00) Krajiny podzimu v české poezii (J. Vrchlický, J. V. Sládek)
(10.00) Literární výročí - V. Hálek
(11.45) Jsme části země
(13.00) Fonogramy - Náš host ve studiu - dr. J. Moserová
(15.00) M. E. Wilkinsová-Freemanová: Ložnice z haly
(21.30) F. Nepil: Noc a skála

St 5.
(11.45) M. de Montaigne: Objev Nového světa
(15.00) E. Valenta: Královnino tajemství
(16.40) Ex libris - J. Kovtun: Tajuplná vražda - Případ L. Hilsnera
(20.30) Sympozion - Kluby a základy současné americké poezie

Z deníku spisovatele (48)

MICHAL VIEWEGH /3/

Naše nakladatelství se definitivně přestěhovalo z Národní do Ostrovní. Když jsme balili rukopisy do krabic, s Marií Langerovou jsme nahlas zadoufali, že stěhováci třeba některé ztratí, ale nestalo se.

Nedá se nic dělat.

Zřejmě je budeme muset vydat.

V rámci stěhování jsme mimo jiné uřízli redakční fíkus, který po všech těch letech vypadá jako zbytnělé prvomájové mávátko. Nyní věříme, že se vzpamatuje.

S nakladatelstvím je to vlastně dost podobné.

Ve dnešních Literárkách jsem si ze všeho nejdříve nalistoval Deník spisovatele Josefa Škvoreckého a konečně jsem pochopil podstatu deníkového žánru: je to místo, kde si spisovatel vyřizuje účty s kritiky a recenzenty.

Že jsem to nevěděl dřív!

Otevřený účet mám s Michaelem Špiritem, který v Kritickém sborníku 1/94 Báječným létům pod psa vytýká, že je to kniha *čtivá, příjemná, zábavná*, ale že *se vlastně nedá interpretovat*, neboť v jejím textu je už předem obsažena *návodná konkretizace, vycházející vstříc masovým společenským národěním*. Všechny ty víceméně spokojené Chuchmy, Jungmanny, Janáčky, Karfíky, Lukeše a Tigridy (celkem jich tuším bylo asi patnáct) zastihlo prý její vydání ve slabé formě, protože *se jim po netrpělivém čekání nabídla jako tvar, nad nímž se nemohli splést*... Když jsem si navíc znovu připomněl jinou Špiritovu zásadní stať *(Všichni ti kritičtí muži a ženy v našich novinách)*, napadla mne tato parafráze reklamního sloganu na čistící prášek Cillit:

Špirit - malý pomocník pro velký úklid!

Eda Kriseová to má snazší - ta kritiky nečte. Chtěl jsem od ní nějaké recenze na obálku Kliční kůstky netopýra, ale neuspěl jsem. Vysvětlila mi, že nějaké výstřižky sice dostala, ale ani se na ně nepodívala a strčila je do krabice pod postel - kterou prý rozhodně nehodlá otvírat.

Dělám si o ni trochu starost - vždyť vlastně spí v patogenní zóně!

Spisovatel nepotřebuje kritiku, ale povzbuzení, napsala Gertruda Steinová. Když prý kritiku potřebuje, není to spisovatel. - Já mám ale občas problémy i s povzbuzováním. Kupříkladu v sobotu mě v sázavské samoobsluze jeden bývalý spoluobčan hlasitě chválil tak dlouho, až jsem ze samých rozpaků spadl mezi pažitkové dressingy.

Samozřejmě, že jsem do žádných dressingů nespadl...

Pasáž pro ortodoxní odpůrce smyšlených příběhů:

Během června jsem přečetl šest nových rukopisů. Dcera měla na vysvědčení samé jedničky. Naši babičce bylo osmdesát. V Sázavě otec konečně dodělal plot a vjezd do garáže. Doma nám nainstalovali vodoměry. Žena musela se zubem na pohotovost. Švagrová odjela na chatu.

Stále trváte na svých argumentech proti sebemenší fabulaci?

Pasáž pro stoupence smyšlených příběhů:

Během června jsem přečetl šest skvělých nových rukopisů.

Jakkoli nejistý mnohdy skutečně bývám, jeden zcela specifický druh sebevědomí mne provází už od raného dětství - totiž iracionální, leč neochvějná víra, že jsem nadán jakousi blíže nespecifikovanou *vyšší schopností*.

„Já se přece nebudu učit nějaké zlomky!" vykřikoval jsem už na základní škole, s podivným důrazem na slově *já*.

„Já se přece nebudu učit nějaký podělaný mastný kyseliny!" rozčilával jsem se později na gymnáziu, aniž bych byl komukoli schopen vysvětlit (natožpak jakkoli doložit), jaké tajemné *předurčení* mne zbavuje povinnosti studovat anorganickou chemii.

„Proč bych se *já* měl učit staroslověnskou mluvnici?!" volával jsem (na koho?!) během studia na filosofické fakultě, přecházeje doma hněvivě po prázdném pokoji.

Je zapotřebí uvést, že jsem v té době ještě neměl za sebou nic, co by mne opravňovalo být jen k minimální sebedůvěře.

Zlomky, kyseliny ani staroslověnskou mluvnici jsem se však *doopravdy* nikdy nenaučil.

Přesto to vždycky dobře dopadlo.

Jinými slovy: Vždycky se ukázalo, že jsem se to *opravdu* učit nepotřeboval.

Ale jak to?

Teď mě napadá, co budu dělat, až za pár let začnu hněvivě pokřikovat: „*Já* přece nemám zapotřebí psát nějaký podělaný knihy...?"

Co bych dělal: až přestanu psát, vstoupím do Obce spisovatelů.

Včera mi volala jedna novinářka z ČTK, jestli bych se nechtěl vyjádřit k současným diskusím o pravopise. Pravil jsem, že snad ani nechtěl, protože vstoupit do současné diskuse o pravopise mi připadá asi tak stejně prozřetelné jako se vmísit do manželské hádky, a že se mi především celý problém Pravidel nezdá zase *tolik* důležitý (zejména v konfrontaci s tím, *o čem a jak* mluvíme a píšeme, jak to nedávno v Lidových novinách přesně postihl Karel Steigerwald). Nechci být ale potížista, pokračoval jsem, a jsem vcelku ochoten - když už údajně není možné vymyslet takový pravopisný systém, který by si vysokoškolsky vzdělaný člověk po dvaatřiceti letech každodenního užívání jazyka byl schopen prostě *zapamatovat* - nějaká *platná* Pravidla v případě potřeby čas od času otevřít. Nejsem však ochoten, zakončil jsem svou úvahu, číst před napsáním slova citrón (resp. citron) časopisecké studie odborníků z Ústavu pro jazyk český a novinové články jejich odpůrců. - Nazítří paní novinářka v Lidových novinách citovala zmíněný bonmot o manželské hádce a připojila vlastní dedukci o tom, že prý se zároveň opírám o „logiku vývoje jazyka a staré vydání Pravidel".

Pravopisně to myslím bylo dobře.

Dostal jsem 15 tisíc jako zálohu na Výchovu dívek v Čechách. Než jsem se stačil rozmyslet, co s tolika penězi udělám, žena za to nakoupila dceři *nějaké dětské oblečení*.

Teď pro změnu přemýšlím, jestli si člověk může dovolit takto vtipkovat, aniž by tím riskoval, že mu sociální demokraté pošlou přihlášku do partaje.

„Hodní a slušní lidé mě nudí," řekla spisovatelka a newyorská taxíkářka Iva Pekárková v rozhovoru pro Newsweek.

Lubomíru Martínkovi řekla v první větě jejich prvního rozhovoru, že *s bílejma nešuká*.

Dostanu-li se někdy do New Yorku, budu každopádně jezdit metrem.

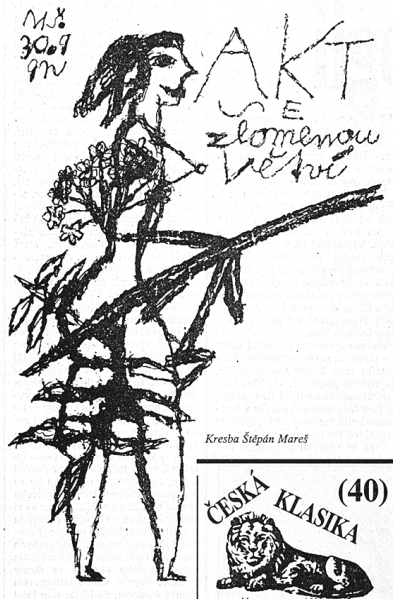

Kresba Štěpán Mareš

V PŘESMYČKÁCH

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno významného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 13. října 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

VLAHÉ POUTKO, CO IHNED SATANY LÁKÁ

Vrcholným číslem Ilchmannova snažení bylo proslulé číslo s kurvou. Před vyřazením každého ročníku svolal SS-junkery do kasina, kde najal zvláštní místnost. Když se všichni náležitě opili, velel jim vstát, rozepnout poklopce a položit přirození na ubrus. Sám šel příkladem vstříc. Pak vešla a vystoupila na stůl pěkná nahá prostitutka.

Komu se úd ztopořil, vypadl od stolu i ze hry. Druhým stupněm zkoušky byla masturbace dívky před jedním každým z nich. Třetím její objetí. Mnozí se už ze sportu předem připravovali, pili kávu s bromem a cvičili se v meditaci. Chytráci strávili noc a den před večírkem v bordelu. Přesto vydržel onoho roku krom Ilchmanna jen Wolfgang.

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (38) z 38. čísla:
JAROSLAV SEIFERT: Ruka a plamen.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer, posíláme dr. Slavoji Černému z Prahy 6, Miroslavu Bednaříkovi ze Šternberka a Janě Novákové z Českých Budějovic.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(6. – 12. 10. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování

Čt 6. až Po 10.
(09.00 a 22.00) J. Hašek: Osudy dobrého vojáka Švejka

Út 11. a St 12.
(09.00 a 22.00) F. G. Bengtsson: Zrzavý Orm

Čt 6.
(02.00) F. Křelina: Na návrší kostel
(08.00) A léta běží, vážení... (E. Hostovský)

Pá 7.
(00.00) Aurora Chrisocoma a Catty Kernisová
(10.30) J. Arbes: Newtonův mozek

So 8.
(02.00) K. Čapek: Povídky z jedné i druhé kapsy
(10.15) E. Bass: Cirkus Humberto (6)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na (ne)poctivost

Ne 9.
(00.15) J. Weiss: Fantom smíchu
(15.55) Benefice pro A. Ziba
(20.00) M. J. Lermontov: Maškaráda

Po 10.
(00.45) I. Hurník: Notýsek (2)

Út 11.
(21.10) K. Nešvera: Hosté v hotelu Lux
(21.40) P. Rut: Pianissimo

St 12.
(02.00) A. Jirásek: Písničky
(16.40) Milý, milá (korespondence F. X. Šaldy)
(21.00) I. Hurník: Klavíristé

VLTAVA
Četba na pokračování

Čt 6., Pá 7. a Po 10. až St 12.
(08.30) W. M. Thackeray: Paměti urozeného pána Barry-Lyndona

Čt 6. až Út 11.
(18.00) G. Herling-Grudziński: Jiný svět

St 12.
(18.00) K. Pecka: Kolísavý čas předehry

Čt 6.
(03.00) J. Vrchlický: Pouť k Eldoládu
(04.00) V. Effimiu: Tři sonety
(10.00) Ex libris - J. Kovtun: Tajuplná vražda - případ Leopolda Hilsnera
(11.45) F. Beer: Víc, než jsem mohl očekávat
(13.00) Sympozion - Klady a úklady současné americké poezie
(15.00) B. Nušić: Analfabet

Pá 7.
(03.00) Povídám, inu, je to tak...
(04.00) Krajiny podzimu v české poezii - A. Sova
(11.45) J. Šmajs: Filosofie a současná ekologická krize
(15.00) J. Tyršanov: Smrt brejlatého vejra
(21.00) Černý had visící z úst (F. Nietzsche)

So 8.
(03.00) O. Theer: Hvězda života
(04.00) O. Mandelštam: Půlnoc
(08.45) J. W. Goethe: Kniha Zulejčina
(10.15) J. Škvorecký: Sedmirasmenný svícen (5)
(11.35) Čteme Písmo - Geneze XV
(13.00) R. Merle: Až delfín promluví (1)
(14.30) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechny krásy světa
(17.10) J. Axmanová - L. Marešová: Cesta za Věrunkou
(19.15) E. Rudyšarová-Míšková: Poezie k smíchu

Ne 9.
(00.00) V. Woolfová: Skvrna na zdi
(03.00) Freidank: Z Životní moudrosti
(04.00) Krajiny podzimu v české poezii - J. Hora
(07.35) Čteme písmo - Exodus XVI
(10.30) J. Ryba: Zvonice
(10.45) Duch svobody (3)
(14.30) E. A. Poe: Zrádné srdce
(17.00) A. C. Norr: Život nebyl sen (závěr)
(20.00) Obrazy z dějin české poválečné literatury
(22.30) J. Kostohryz: Melancholie

Po 10.
(03.00) S. Renaudová: Tušený úsvit
(04.00) R. Thákur: Oslovení
(11.45) E. Frynta: Smysl nesmyslu
(13.00) Obrazy z dějin české poválečné literatury
(15.00) J. Weiss: Zrcadlo, které se opožďuje
(16.40) Literární výročí - F. Nietzsche
(20.00) Časy a nečasy (k sedmdesátinám PEN-klubu) (2)
(22.45) H. Bonn: Zlaté kotvy hledají svou zem

Út 11.
(03.00) Ptáček uletěl
(04.00) Krajiny podzimu v české poezii - V. Nezval a F. Halas
(10.00) Literární výročí - F. Nietzsche
(11.45) A. Schopenhauer: O ženách (1)
(13.00) J. Axmanová - L. Marešová: Cesta za Věrunkou
(15.00) J. Novák: Fotrovy fóry
(21.30) A. Sharp: Dlouhohrající klavírista

St 12.
(11.45) A. Schopenhauer: O ženách (2)
(15.00) Ch. Baudelaire: Mladý čaroděj
(16.40) Ex libris - J. Topol: Sestra

Z deníku spisovatele (49)

MICHAL VIEWEGH /4/

Nemohu přirozeně předpokládat, že by všichni lidé, s nimiž se ve společnosti setkám, znali mé vtipné a inteligentní knihy. Chci-li je tudíž o svém vtipu a inteligenci přesvědčit (což díky jisté charakterové vadě většinou bohužel opravdu chci), nezbývá mi než to dělat jaksi *osobně*: vymýšlet rychle aforismy, pokoušet se o pohotové bonmoty a na místě vytvářet originální, odvážné paralely. Vysvobozením z této vysilující povinnosti pro mne většinou bývá teprve nějaký průkazný signál (postačí upřímný hlasitý smích či příslušně dlouhý zamyšlený dívčí pohled, ačkoliv pozvání do televizní debaty je samozřejmě nejprůkaznější) o tom, že jsem *byl přijat*. Teprve tehdy si dovolím zvolnit tempo a odpovídat na otázku *Jak se máte?* slovy *Celkem dobře,* aniž bych už přitom cítil nutnost proložit svou odpověď obvyklými narážkami na Camusův Mýtus o Sisyfovi.

Ta úleva - mít odpracováno!

Někdy před rokem jsem v televizi zhlédl dokument o setkání horolezců, skálolezců a stěnolezců. Celé se to odehrávalo na louce na úpatí jakési skály (což mi vůči stěnolezcům a horolezcům připadalo trochu nespravedlivé). Byli tam také písničkáři a folkové skupiny, spousta diváků a televizní kamery. Lezci, aby všem přítomným dokázali, že jsou opravdu lezci, lezli po skále, zatloukali skoby a smotávali lana. Taky ukazovali, jak se jim napínají svaly, jak jsou opálení, jak umějí tancovat ve stylu *country* a jak jsou nenucení.

Jeden lezec nedokázoval a neukazoval nikomu nic. Ležel na rozbaleném spacáku, cucal stéblo trávy, poslouchal muziku a přátelsky se usmíval. Ostatní lezci ho uctivě obcházeli a kameramani ho stále zabírali.

Byl to Josef Rakoncaj.

Vylezl na několik osmitisícovek a nyní měl odpracováno.

Na nedávném setkání spisovatelů (a nakladatelů) s ministrem kultury jsem se domýšlivě pokusil o totéž: Mlčel jsem, přátelsky se usmíval a cucal imaginární stéblo. Pak mě vyzvali, abych taky něco řekl. Vytasil jsem se s originální, odvážnou paralelou mezi dnešními čtenáři a jasnopoljanskými žáky Lva Tolstého, kterou jsem nádavkem proložil několika citáty z Waltera Kerra.

Potom, nespokojen sám se sebou, jsem rozpačitě smotal své lano.

Řeč byla - jak jinak - mimo jiné o tom, zda se má všemocnou poptávkou řídit i kultura. Smí být literatura závislá na tom, co chtějí číst řezník s mzdovou účetní? Pochopitelně že ne, shodli jsme se. Přesto mi nedá, abych onu otázku neotočil: Smí literatura řezníka a mzdovou účetní coby čtenáře ignorovat? Myslím, že smí, ale snad by si pak neměla stěžovat na nezájem a nízké náklady. Čtyřletá zkušenost učitele základní školy mi napovídá, že čtenářským vkusem řezníků a mzdových účetních je třeba opovrhovat *tajně*.

Jak ostatně napsal *jistý* Walter Kerr: „Dlouho jsme se pokoušeli diktovat umělecké zákony shora dolů - a výsledky jsou sklíčující. Což se pro změnu pokusil o sprostou popularitu?" Také letošní „loď literatur" plula po brněnské přehradě pod vlajkou nakladatelství Petrov, jež vlastní a zdatně provozuje Martin Pluháček. Jak meteorologové předpovídali, byla na danou roční dobu nebývalá zima a básnířka Správcová mrzla, protože byla v mokrých sandálech naboso. Vlídně jsem jí vysvětlil praktický význam relace Počasí a zapůjčil jsem jí své ponožky *náhradní* (což píšu při plném vědomí rizika, že v očích čtenářů Kerouaka, Burroughse či Bukowského se svými *náhradními ponožkami* bezpochyby navždy kompromituji). Přinejmenším stejně jako literátů bylo ovšem na palubě novinářů, kteří ilogicky využili příznivé okolnosti, že se zde díky bezplatnému podávání piva a vína mohou o české literatuře konečně dozvědět pravdu. Přemýšlím, zda jejich následné nestřídmé pití nějak souvisí s tím, co se dozvěděli.

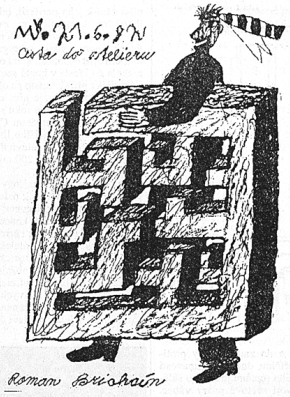

Kresba Štěpán Mareš

Ještě před vyplutím jsme s přáteli navštívili dosti omšelou přístavní restauraci. Vrchní nám přinesl jídelní lístek, inzerující *čerstvé* pstruhy, kapry, úhoře a sumce v mnoha lákavých úpravách. Psal jsem v oněch dnech katalog edičního plánu našeho nakladatelství na druhé pololetí a o *reklamě* jsem už tudíž vědět svoje.

„Dám si vepřové medailonky," řekl jsem vrchnímu s *vědoucím* úsměvem.

O pár minut později jsem cestou na toalety objevil rozměrné akvárium plné *živých* pstruhů, kaprů, úhořů a sumců.

Předsevzal jsem si, že začnu lidem víc věřit.

Martin Pluháček je mimochodem senzitivní člověk a takoví to nemají v životě rozhodně lehké. Celou svou letošní dovolenou musel kupříkladu bez nadsázky obětovat na to, aby se během jízd po jižní Francii pokusil v klimatizovaném voze svého přítele (a v přítomnosti dvou mladých společnic) konečně vyznat v labyrintu svého srdce.

Já jsem strávil dovolenou s rodinou, Denisem Vereckým a jeho devítiletou dcerou. Denis svou dceru od malička vede v duchu zásad tzv. *svobodné výchovy*, takže malá Terezka je dnes maximálně samostatná a své hodiny a někdy i dny si organizuje zcela sama, aniž by svého otce obtěžovala nějakými zbytečnými dotazy (a jakoukoli, byť upřímnou starost ze strany dospělých označuje jako *sekýrování*). Já svou dceru naproti tomu vychovávám způsobem, který Denis Verecký klasifikoval jako *pružácký dril*. Rozdíl mezi oběma koncepcemi se nejmarkantněji vyjevil během našeho společného pobývání na pláži. Zatímco mne už pouhá třicetiminutová nepřítomnost dcery obvykle vyprovokovala k zorganizování rozsáhlé pátrací akce (přirozeně v součinnosti se dvěma neochotnými italskými plavčíky), Denise ani dvouhodinové Terezčino zmizení nedokázalo přimět, aby odložil sportovní přílohu amerických novin *US Today* - a pokud se snad v jeho tváři nakonec přece jen objevila nějaká starost, vztahovala se výlučně k vysílacím časům televizních přenosů z fotbalového šampionátu.

„To už není svobodná výchova," informoval jsem ho. „To je *pedagogický nihilismus.*"

Přemýšlím, zda to vůbec prozradit. Moje obavy jsou pochopitelné: Mácha šel pěšky přes Alpy, Pluháček jezdil po jižní Francii, Lubomír Martínek prošel půl Asie, o Miroslavu Zikmundovi snad raději ani nemluvě - a já se cpu do Deníku spisovatele s tím příšerným *Bibione*... S tou kolonií českého měšťáka! A kupují si tam lacině víno a nektariny, plavu v moři a ještě se přitom - no to tedy vážně promiňte - fotografuju!

Hle můj přístup k literatuře: *Lido.*

Dnešní pošta: dva dopisy grafomanů a v obálce z redakce Tvaru ponožky od Boženy Správcové.

A víc jsem toho už vážně neprožil.

V PŘESMYČKÁCH

Suchý žalm
Povaha naše záhadně je stkána:
Dvě disonančních, rušících se tónů,
jež zazní z každé stránky našich dějin,
z našeho šumí národního žití:
francouzská vzdělivost a ruská mlha.

Jakby si štiskly Západ kdys a Východ
svou pravici v nás ku věčnému spolku,
a nechali v nás kus svých sympatií
a nechali v nás něco ze svých povah -
my lehkovážní rychle zaplaneme
pro mnohou, třeba iluzorní krásu,
pro mnohé; třeba vybájené dobro,
pro mnohé, právě narozené cíle
(v jichž hledání jsme praví Kolumbové),
pro řadu velikých a smělých reform,

nise ani dvouhodinové Terezčino zmizení nedokázalo přimět, aby odložil sportovní přílohu amerických novin *US Today* - a pokud se snad v jeho tváři nakonec přece jen objevila nějaká starost, vztahovala se výlučně k vysílacím časům televizních přenosů z fotbalového šampionátu.

„To už není svobodná výchova," informoval jsem ho. „To je *pedagogický nihilismus.*"

Přemýšlím, zda to vůbec prozradit. Moje obavy jsou pochopitelné: Mácha šel pěšky přes Alpy, Pluháček jezdil po jižní Francii, Lubomír Martínek prošel půl Asie, o Miroslavu Zikmundovi snad raději ani nemluvě - a já se cpu do Deníku spisovatele s tím příšerným *Bibione*... S tou kolonií českého měšťáka! A kupují si tam lacině víno a nektariny, plavu v moři a ještě se přitom - no to tedy vážně promiňte - fotografuju!

Hle můj přístup k literatuře: *Lido.*

Dnešní pošta: dva dopisy grafomanů a v obálce z redakce Tvaru ponožky od Boženy Správcové.

A víc jsem toho už vážně neprožil.

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno významného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 20. října 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

CHÁPAL ATMOSFÉRU VOJSK I ÚNAVNOST MORBIDIT

v něž chceme obléct celou polokouli -
však rázem klesne odkuds ruská mlha,
a zapadáme v tupou rezignaci
a nemáme než trpkou svoji dumu
a žalné stesky, elegické tváře...

A v mlhu tu zas padne trochu světla
a rázem jak sta raket září, hraje
náš celý obzor...
A tak balancujem
do světla, do tmy po povaze naší...

A balancujem se svou sympatií
z Východu v Západ, ze Západu v Východ
s chybami obou, ne však jejich silou...

A to je konečně to nejsmutnější...

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (39) z 39. čísla:
IVAN VYSKOČIL: Kosti.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer, posíláme Janě Brezinové ze Vsetína, Janě Chlubové z Kobeřic a Jarmile Šárkové z Prahy 3.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(13. – 19. 10. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování

Čt 13. až St 19.
(09.00 a 22.00) F. G. Bengtsson: Zrzavý Orm

Čt 13.
(02.00) Znovu Eskymo Welzl

Pá 14.
(02.00) A. France: Štěstí
(10.30) K. Poláček: Pásky na vousy

So 15.
(00.15) B. Harte: Plukovník Starbottle a krásná žalobkyně
(10.15) E. Bass: Cirkus Humberto (7)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na to, jak umírají slova

Po 17.
(00.45) I. Hurník: Notýsek (3)

Út 18.
(08.00) A léta běží, vážení (H. Průchová)
(21.40) P. Rut: Pianissimo

St 19.
(02.00) C. Goldoni: Pan Todero Brumla aneb Starý Protiva
(16.40) Milý, milá (korespondence J. Haška)
(21.00) J. Cocteau: Lidský hlas

VLTAVA
Četba na pokračování

Čt 13. a Pá 14.
(08.30) W. M. Thackeray: Paměti urozeného pána Barry-Lyndona

Po 17. a St 19.
(08.30) J. Weil: Život s hvězdou

Čt 13. a Pá 14.
(18.00) K. Pecka: Kolísavý čas předehry

So 15. až St 19.
(18.00) B. Schulz: Skořicové krámy

Čt 13.
(03.00) A. Macek: Sonety
(04.00) P. B. Shelley: Óda na západní vítr
(10.00) Ex libris - Jáchym Topol: Sestra
(11.45) A. Schopenhauer: O ženách (3)
(15.00) I. Hurník: Ruce
(23.00) V. Vokolek: Absurdanda (2)

Pá 14.
(03.00) I. Anněnskij: Z bezesných nocí
(04.00) Krajiny podzimu v české poezii - V. Závada
(11.45) J. Šmajs: Ekologická etika a politika
(15.00) J. Tyršanov: Smrt brejlatého vejra
(21.00) Lermontov

So 15.
(03.00) J. Mahen: Životě, bratřel
(04.00) H. Sachs: Blázniova žena
(08.45) Píseň písní
(10.15) J. Škvorecký: Sedmirasmenný svícen (6)
(11.35) Čteme Písmo - Geneze XVI
(13.00) R. Merle: Až delfín promluví (2)
(14.30) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechny krásy světa
(17.10) Fonogramy - Velký vypravěč V. Menšík
(19.15) Lyrické krystaly

Ne 16.
(00.00) Sh. Anderson: Sestřička smrt
(03.00) J. Ch. Günther: Z dopisů Lesnofe
(04.00) L. Stehlík: Luneta Alšovy vlasti
(07.35) Čteme písmo - Levitikus I
(10.30) J. Guillén: Zeleň je láska
(10.45) M. Brod: Život plný boju (1)
(14.30) M. Vargas Losa: Krásné oči, ohyzdné obrazy
(17.00) J. Kvapil: O čem vím (1)
(20.00) Listy od nejkrásnější feky (O. Pavel)
(22.30) O. Wilde: Balada o žaláři v Readingu

Po 17.
(03.00) V. Hálek: Večerní písně
(04.00) P. de Ronsard: Lásky
(11.45) F. V. Krejčí: Konec století
(13.00) Listy od nejkrásnější feky (O. Pavel)
(15.00) K. Poláček: Potíže optimistů
(16.40) Literární výročí - K. Poláček
(20.00) Časy a nečasy (k sedmdesátinám PEN-klubu) (3)
(22.45) Každý člověk má jméno (1) - Moderní izraelská poezie

Út 18.
(03.00) Ch. Baudelaire: Pět malých básní v próze
(04.00) K. Bednář: Na Ladovy obrázky
(10.00) Literární výročí - K. Poláček
(11.45) G. K. Chesterton: Obrana publicity
(13.00) Fonogramy - Velký vypravěč V. Menšík
(15.00) R. Weiner: Let vrány
(21.30) J. Hašek - I. Osvald: Sedmá velmoc

St 19.
(11.45) P. Eisner: Slovo o chvalozpěvech
(15.00) L. Aškenazy: Osudová
(16.40) Ex libris - E. Segal: Víra a láska
(20.30) Sympozion - Antisemitismus a jeho projevy v literatuře

Z deníku spisovatele (50)

EVA KANTŮRKOVÁ /1/

Marcy Arlinová z New Yorku, když jsem jí poslala pražské zprávy a recenze o její inscenaci podle mojí knihy, mi napsala, jak pro ni bylo podivné číst se jako Arlin-ová. Její babička se tak podepisovala, když ještě byla spojená s původní vlastí, a Marcy připadlo legrační připomenout si českou přízponou ruský původ. Mně zas připadlo legrační, když jsem se v New Yorku mohla zařadit díky jí. Zašli jsme s mužem do velevznešeného chrámu svatého Patrika, onoho, v němž Amerika uspořádala Václavu Havlovi grandiózní přijetí, zapálila jsem tu svíčku, jako ve všech kostelích v cizích zemích, a potom jsme s Marcy a Zdeňkem Křížem seděli v hospodě na Dolním městě. Marcy si dala grilovaná kuřecí křídla, levná, voňavá a křupavá, seděli jsme na židlích každý pes jiná ves a u rozviklaného stolu, volné nebe nad hlavou, protože hospoda se rozšířila i o dvorek mezi činžáky, dvorek se stromem a opadanou omítkou. Hospoda krásně praštěná, plná pachů exotických jídel, se podobala divadlu, kde se konala Marcyina premiéra, a tato bohémská exkluzivita bez pompy mi připamatovala cosi z dávna: jako malou holčičku mě maminka-bohémka brala do Mánesa nebo do Metra, když ještě Metro bývalo kavárnou.

Historka na ulici: na Národní třídě na štaflu volá jeden taxikář na ostatní, hele, to je bezvadný, tady ten rozdává prospekty bordelů.

Spisovateli, a nejen jemu, může skutečnost připadat jako rozprsklá barevná rachejtle. A než uhasne jedna, rozprskne se druhá. Jiří Kratochvil uznal skutečnost jen jako sled situací a dovolal se při tom Davida Huma. Neodvažuji se posoudit, do jaké míry hrůzu ze silné myšlenky a nechuť k příběhu způsobuje rozpadlost světa, bezradnost lidského myšlení anebo prostě typ talentu. Avšak totalitní uspořádanost a přehlednost se rozlétla na tisíc kusů a zmatený občan si žádá na spisovateli, jehož je to úkol, popis toho, co se stalo. V New Yorku si člověk dobře uvědomí, že svobodný svět má řád a ten řád že mimo jiné spočívá v rozsahu člověkových možností, v tom, odkud až kam, z jakého do jakého prostředí je mu dovoleno se pohybovat. Trumpovu věž jsem zhlédla jen jako turista a neměla bych ctižádost poznat se s bývalou paní Trumpovou. Tam můj svět nesahá. Kdežto s Andrewem Lassem, profesorem na významné soukromé univerzitě, jsem prožila právě onen nádherný důkaz, že ve svobodě platí zásada rovnováhy mezi tím, co člověk chce, a tím, co může. Zásada, která rozhodně popírá český sklon k rovnostářství a anarchismu. Sešli jsme se v Muzeu moderního umění, Andy, jestli ho tak smím pojmenovat i veřejně, v Praze vždy trochu nesvůj z českých zlozvyků, se tam proměnil v přejícího hostitelského Američana. Po Pollockovi jsme šli do muzejní italské restaurace, elegantní a drahé, raviolových plněných taštiček mi dali pět kousků na veliký talíř, Andy jedl kozí sýr s vařenou hruškou, puding se zmrzlinou naservírovali jak obraz od Miróa. A já pak, maličko zalklá velkolepostí stánku moderny a taky vznešeností talířů, jsem pana profesora odvezla do hotelu, který pro mě našla Marcy: tak aby byl na dobrém místě i abych ho dokázala zaplatit. Ložnice, salon s televizorem, kuchyňka, koupelna, šatna, stěny v rozích oprýskané, nábytek omšelý, větrák v okně přilepený papírovou lepenkou, a Andy dojatě řekl, tak toto je typ hotelu mých rodičů. Sám bydlel v nesnesitelně procovském Hiltonu, a v naší hotelové jídelničce s polskou obsluhou, černošským kuchařem u kuchyňského koutu za barem a italským majitelem, který v druhém koutě měl malý krámek, si s chutí objednal nejtypičtější, to jest nejobyčejnější americký hamburger. V řádu, řekla bych, se musí umět člověk pohybovat, a jeho svoboda spočívá v tom, že umí odhadnout své postavení i je přijmout. Jinak je nutně vystaven závisti a vnitřní nespokojenosti.

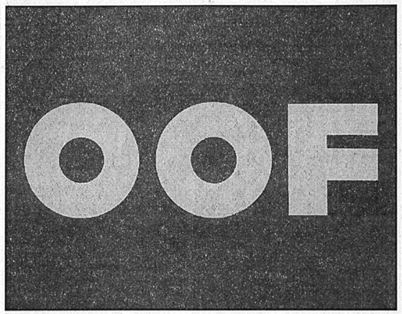

Ed Ruscha, OOF, olej, 1962. Muzeum moderního umění v New Yorku

Umřel Ladislav Fuks. K mému údivu na pohřeb nepřišli, o kterých bych mohla předpokládat, že jsou s to rozpoznat ve Fuksovi velkého spisovatele. Kroužil větami a větičkami, které se o sebe třely a jejichž obyčejná slova třaskala o jejich významy, Mooshabrovka třásla taškou a pasáček z doliny volal skřítky. Byl ale mág a černokněžník s lítostivým srdcem, i ta Mooshabrovka měla prý v prvotním plánu trávit děti, pasáčkovi, aby nemohl do školy, měli vypíchat oči, a i pana Mundstocka zachránil od nejhoršího utrpení náklaďák. Mám v archivu nedokončenou polemiku s Karlem Peckou, který v jednom fejetonu odmítl Fuksův prý sklon k nekrofilii. Můj článek se jmenuje Strach a smrt a snad ho jednou dopíšu. Připoután k tomu jednomu místu, svému bizarnímu pokoji v Dejvicích, Ladislav Fuks dokázal, když mu nikdo zvnějšku násilnicky nevnikal do jeho světa, odvahu, s níž se dotýkal těch nejstrašnějších lidských věcí, dovést do nejzazších konců. Ve Spalovači mrtvol, ale taky v Příběhu kriminálního rady a nejúchvatněji v Cestě do zaslíbené země. Teď, když se jej samého smrt dotkla, si někteří víc než jeho velikost připamatovali jeho lidskou křehkost. V sedmdesátém čtvrtém, to už my byli psanci, mi věnoval Návrat z žitného pole. Neodvážila bych se varovat ho, ale všiml si mých rozpaků a jemně se usmál. V sedmdesátém sedmém mi ještě věnoval Pasáčka z doliny. Křišťálový pantoflíček už mám bez věnování, doba nás rozdělila. A mně se dělalo mdlo, když jsem si představila, jací darebáci o něm rozhodují a jakým sprosťákům vychází vstříc. Ale nemohli nevydat Vévodkyni a kuchařku a velkomožně z něj udělali zasloužilého umělce. Nebylo však kus velkomožnosti, která přepadá vítěze, taky v tom, jak byl jeho význam potlačen v popřevratových letech, a taky v tom, že nekrolog o knížeti české literatury, který vyšel v Nových knihách, vyzněl jako vzdor?

Připadám si jako žebrák, svěřil se Oldřich Šuleř, odpovědný v Obci spisovatelů za schůzku slovenských, moravských, polských a českých spisovatelů v Českém Těšíně, když líčil, jak sháněl sponzory noclehů a obědů. Vrátím se ještě k Marcy. Na premiéře předvedla první akt hry, protože na druhý ještě peníze nemá. Všichni se ale těšili, jak si zahrají hru celou, Marcy to odhaduje do jara. Doufám, že nás tohle nečeká, řekl jeden náš ředitel divadla. Čeká? Nečeká? Marcy by se cítila být svázána komercí, tedy touhou vydělávat, nikoli sponzorstvím. Šest herců vybírala z devadesáti přihlášených, ovšemže pouze profesionálů. Když mají angažmá na Broadwayi, hrají tam, když nemají žádné, živí se jako číšníci. Marcy jim zaplatila tak tak vydání, která měli se zkouškami, a oni byli upřímně nadšení, že dělají umění. Jistěže svorně nadávali na předchozí dva presidenty, jejichž politika vedla k oslabení povinnosti státu pečovat o kulturu, ale na programu divadla byl seznam občanských nebo městských sponzorů delší než seznam účinkujících.

V New Yorku stojí za to poznat Frickovu kolekci, vybranou sbírku z toho nejlepšího, co měla výtvarná Evropa od 14. do 19. století. Skvělé nákupy učinil pittsburský ocelář Henry Clay Frick pro svou vilu, z níž jeho dcera udělala veřejné muzeum. Tam někde, v touze vylepšit podobu Ameriky evropským uměním, to začíná, a v občanské Americe kulturní službu na sebe nebere jen stát, ale hlavně bohatí soukromníci. Pyšnit se přispíváním na kulturu je výrazným rysem americké podnikatelské elity a sponzorství je tu tak přirozené jako nutnost mít podnikatelský zisk. Je to pro obě strany zavazující atmosféra příjemné finanční otevřenosti a současně přísných pravidel. Marcy vůbec nemusela uvažovat, že a zda žebrá. K tomu dělat umění patří i schopnost se o to postarat. Řekla bych, že zahanbující pocit v nás nevyvolává ani tak potřeba podpory, jako fakt, že u nás cítit podporu kultury jako svou prestiž nepatří ke klimatu doby.

Historka z metra: starší pán sedící v rohu upozorní odulého mladíka nemytých dlouhých vlasů, že jeho taška daleko přesahuje do pánova klína a obtěžuje ho. Odulý mladík otevře jedno oko a řekne, je tak dlouhá. Příští stanici pán vstane a vystupuje, mladík otevře oči obě a zuřivě se za ním dívá. Tašku posune tak, že stará paní, která nastoupila, váhá si sednout.

ČESKÁ KLASIKA V PŘESMYČKÁCH (42)

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno význačného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 27. října 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

GOTT NÁS RUŠIL NĚKDO HŘÁL MI VANU

Představil si zase šedou zděnou ohradu, za kterou byla plynová komora a červená budova spalovny. Ve dne v noci tu šel do nebe kouř. Bylo to jako kouř z hadrů nebo kostí, namočených v oleji nebo v naftě; páchlo to, jako když se dělá klih nebo mýdlo. Ale byli to oni. Seděl u zdi, když tam vedle hořela jeho sestra. Věděl, že je to sestra, poněvadž byl u toho, když ji vybrali na špatnou stranu. Držel se betonového sloupku u drátů. Pak na ně padal popel. Měli toho plnou hlavu. Nebylo to víc než šedesát metrů. Doletělo by to k němu, i kdyby bylo bezvětří. Nikdy se nemyl, co tam byl. Nosil to pořád v hlavě. Kdyby se to nestalo, mohl by se večer rozdělit se sestrou o ten půlbochník, co si schoval ve skříni na večer. Ale stalo se to; shořela jako papír. Nebo jako kuře, který někdo zapomněl nad ohněm.

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (40) z 40. čísla:
PAVEL KOHOUT: Hodina tance a lásky.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer, posíláme Dr. Slavoji Brichcínovi z Prahy 8, Eriku Gilkovi z Blanska a Pavlu Studnickému ze Sadské.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(20. – 26. 10. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 20. až So 19.
(09.00 a 22.00) F. G. Bengtsson: Zrzavý Orm
Ne 23. až St 26.
(09.00 a 22.00) J. Vejvoda: Cesty tam a sem
Čt 20.
(02.00) Musíme si spolu pořádně pohovořit (P. Alnaess)
Pá 21.
(02.00) A. P. Čechov: Ticho v soudní síni!
(10.30) G. Langelaan: Žena z antisvěta
So 22.
(10.15) E. Bass: Cirkus Humberto (8)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na skřítky
Ne 23.
(00.15) J. Cetl: Filozofské historky
(20.00) G. E. Lessing: Moudrý Nathan
Po 24.
(00.45) I. Hurník: Notýsek (4)
Út 25.
(20.00) P. Kaňka: Život je přece jenom
(21.40) P. Rut: Pianissimo
St 26.
(02.00) J. K. Tyl: Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka
(16.40) Milý, milá (korespondence J. Vrchlického)
(20.52) J. Mašínová: Motýlí smrt

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 20., Pá 21. a Po 23. až St 26.
(08.30) J. Weil: Život s hvězdou
Čt 20. až Ne 23.
(18.00) B. Schulz: Skořicové krámy
Po 24. až St 26.
(18.00) A. Oz: Černá skříňka
Čt 20.
(03.00) P. Bezruč: Jen jedenkrát kolem mne šla láska
(04.00) Sláva, vivat, domine!
(10.00) Ex libris - E. Segal: Víra a láska
(11.45) J. Udovič: Řeč poezie a cesta k básni
(13.00) Sympozion - Antisemitismus a jeho projevy v literatuře
(15.00) V. Fischl: Trubač na šofar
(23.00) V. Vokolek: Absurdanda (3)
Pá 21.
(03.00) E. Schiele: Kouzelné květiny
(04.00) Verš a obraz (F. Halas a J. Hora)
(11.45) J. Šmajs: Člověk v ekologické krizi
(15.00) F. Langer: Prohnaný podvodník
(21.00) Umění v terezínském ghettu
So 22.
(03.00) F. L. Čelakovský: Z Ohlasů písní českých
(04.00) B. Pasternak: Zastaň mou píseň naživu
(08.45) Sestra Múza
(10.15) J. Škvorecký: Sedmiramenný svícen (7)
(11.35) Čteme Písmo - Geneze XVII
(13.00) M. Říhová: Femme fatale (1)
(14.30) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechny krásy světa
(17.10) L. Jaklová: L'chaim!
(19.15) Š. Ben Chorin: Princ Jusuf o Jeruzalémě
(22.00) P. Claudel: Z pětice velkých ód
Ne 23.
(00.00) E. Hostovský: Přízraky
(03.00) M. J. Lermontov: Z lyriky
(04.00) B. Waleská recituje J. W. Goetha
(07.35) Čteme písmo - Levitikus II
(10.30) V. Dyk: Neřekla ještě, co chtěla říci
(10.45) M. Brod: Život plný bojů (2)
(14.30) E. Kishon: Sallach
(17.00) J. Kvapil: O čem vím (2)
(20.00) I. Olbracht: Zázrak s Julčou
(22.30) Nebe se tažte, země vyptávejte (sefardská poezie)
Po 24.
(03.00) J. Bednář: Hvězdná tuláctví
(04.00) Ch. Morgenstern: Hopla hop!
(11.45) P. Eisner: Perspektivy
(13.00) I. Olbracht: Zázrak s Julčou
(15.00) V. Fischl: Přednosta stanice
(16.40) Literární výročí - F. Halas
(20.00) Časy a nečasy (k sedmdesátinám PEN-klubu) (4)
(22.45) Každý člověk má jméno (2) - Moderní izraelská poezie
Út 25.
(03.00) Jsi jako noc
(04.00) J. Lír recituje F. Šrámka
(10.00) Literární výročí - F. Halas
(11.45) J. Kříž: Kouzelný vrch
(13.00) L. Jaklová: L'chaim!
(15.00) V. Fischl: Listonoš
(21.30) A. Lustig: Člověk ve velikosti poštovní známky
St 26.
(11.45) J. M. Tomeš: Básníkova cesta k mlčení (1)
(15.00) Š. J. Agnon: Celý bochníček
(16.40) Ex libris - M. Vaculíková: Drahý pane Kolář
(17.30) Život - osudy - osobnosti (E. Passerová)

Z deníku spisovatele (51)

EVA KANTŮRKOVÁ /2/

K Berlínu se vlak blíží nudnou rovinou, míjí místy opuštěné továrny s rozbitými okny a pustými nádvořími, vlak je Euro City a o to je neútěšlivost výhledu horší. Berlín mi připadl ještě výrazněji dvojí, než jak býval před pěti lety, a to jsem se snažila neudělat nejjednodušší porovnání, totiž velkosvětského Kurfürstendammu s provinciálním Alexanderplatzem. V Praze nebo ve Varšavě se uvolněná energie nejviditelněji vyvalila do ulic v podobě stánků, Berlín na východ od zdi snad toto období vůbec nezažil. Jen u Brandenburské brány, kam chodí turisté - a těch je málo -, jsme narazili na ruské čepičáře s jejich olezlým zbožím a jedna žena tam prodávala prý úlomky zdi. Východní půlka města vypadá jako napadená virem netečnosti. Třída Unter den Linden je na pražské, varšavské nebo budapešťské poměry jakoby uspaná, i Kischova kavárna byla zavřená, hospodu, kde by se dalo najíst, aby pohledal. Na nákupy se dál chodí do obchodních domů anebo nejspíš na západ, butik se tu a tam mihl na předměstí. A lidé si hlavně stěžují: že zdražily činže, že je nezaměstnanost a platy jsou nízké. Jako by se jim ani nechtělo vymaňovat se ze zklamání, kterým jsou zasaženi nečekaně hluboko.

A současně turista narazí na velkolepé plány proměn. Blízko Brandenburské brány si nelze nevšimnout čerstvě položeného základního kamene budovy velvyslanectví Spojených států. Parcela je obehnána nízkým plotem a udržovaný trávník se výrazně odlišuje od široké pláně, která se táhne dozadu, zarostlá bylím, křovisky, pokrytá loužemi a blátem. Zde byla země nikoho, tudy se táhla zeď, zde se střílelo. Pláň je budoucím Potsdammerplatzem, středem města, které se má stát i vládním sídlem. Kvůli této výstavbě bylo zbudováno mohutné nové kolejiště nákladového nádraží, které se objeví, když se vlak U-Bahnu vynoří na povrch v místech někdejší zdi. Avšak naprosto ironicky vyznívá jiná zamýšlená velkorysost. Z trubek a plátna byla ve velikosti 1 : 1 vytvořena maketa královského zámku, zničeného válkou. Měla napomoci Berlíňanům rozhodnout se, zda kvůli obnovení historické budovy zbourat obdobu našeho lidojemu, který jakoby naschvál proti všem urbanistickým zásadám postavil na místě zámku minulý režim. Vítr strhl část plátěného průčelí, odkryl ubohost dřevěné konstrukce a muž, který nás provázel, řekl, tahle legrace stála tři miliony marek, víte, co by za to bylo! Podobný dojem podvázanosti na mě letos v létě udělala Bratislava. Není pak lepší nemít staršího nebo bohatšího bratra?

Na besedě o mé knize Památník se mě v Berlíně ptali, proč jsem optimistická. A na mě pak vlna až pudového optimismu nalehla v berlínském etnografickém muzeu. Ve skvělé expozici jedinečných památek z jihovýchodní Asie, Tichomoří a Austrálie jsem stála před pazourky vrostlými do kmínků stromů, před děsivými maskami zlých duchů, loděmi z bambusu, oděvy z kůry, modlitebnami se střechou z listí, a kromě estetického úžasu mě napadalo jediné: že člověk si poradí se vším.

S velkými rozpaky čtu zprávy o Odložilově procesu. Podle zákona božího je otcovražda jedním z nejhorších zločinů. Před zákonem lidí se mladý Odložil brání, že otce jen odstrčil dlaní, a ten pak upadl pro nemoc svého mozku. Bez pochybnosti se mají zákony lidské ctít a je nepochybně užitečné moci je využívat i ke své obraně. Ale co s člověkem, a s námi všemi, udělá, když se tak lehce vzdá posvátných tabu a vymaní se z moci bytostných archetypů?

Spíše než o Schindlerově seznamu bych po návštěvě ve Svitavách psala o Schindlerově syndromu. Významnost svých rodáků Svitavy odvozují od několika výrazných budov. Nová radnice bývala secesním sídlem podnikatelů Langrů, jejichž nehodný syn dům i všechno jmění prohrál v kasinu a obec tak přišla ke svému sídlu. Valentin Oswald Ottendorfer naproti tomu rodnému městu věnoval Červenou knihovnu, o níž průvodce praví, že byla v Rakousku-Uhersku druhá po Vídni. Mladý Ottendorfer musel po revoluci 1848, kdy prý se stýkal i s Bakuninem, uprchnout do Ameriky, kde zbohatl, a knihovnu sentimentálně postavil na místě chudé chaloupky svých rodičů. Po Oskaru Schindlerovi tu žádná budova nezůstala.

Slovanské osídlení se ve Svitavách připomíná jen vyvýšeným místem, kde je dnes hřbitov a kostel, kdežto celé ostatní město za potokem bylo dílem německé kolonizace a nejvíc zbohatlo textilním průmyslem v minulém století. Historické náměstí je pomalu tak skvostné jako v Poličce nebo v Litomyšli a celé je dneska osazeno českou kolonizací. V městě převládá pohraniční mentalita lidí, žijících tu nanejvýš ve třetí generaci. Ti přemýšliví se ptají po svých kořenech a pokud k městu lnou, tak z rozumu. A právě zde, kde se tak lehko přenesli přes minulost, postavili památník Oskaru Schindlerovi, pravda, zachránci Židů, ale Němci a nacistovi a nadto člověku s prašpatnou pověstí. Pomník už kdosi polil modrou barvou, sládkovci zažalovali starostu města za jeho instalaci, žalobu vyšetřuje prý policie a přemýšliví ve městě se ptají, co to bylo za člověka, ten Oskar Schindler. Zachraňoval Židy z vypočítavosti, z frajerství, ze špatného svědomí? Jak přijmout a vysvětlit si vděčnost, kterou k němu nikdo v městě necítí? Schindlerovou první láskou, vypráví se tu, byla prý židovská dívka, a snad proto... A nikdo nejde smýt modrou barvu, pomník stojí při silnici jako připomenutí nedořešené záhady, která se nazývá my a Němci.

Rozeklaný zážitek jsem měla v Českém Krumlově, městě, které prožívá svůj ponenáhlý a viditelný zázrak. Bolzanova, tedy česká a böhmisch, německá Seidlova a taky nadace Stifterova, jejíž duší je Peter Becher, tu uspořádaly seminář pod titulem Světlo kultury. Já bych se takto seminář nazvat neodvážila. Ne proto, že vyznávám ideologii trhu, kde je na prodej vše, i myšlenky, ale právě protože tato dravá ideologie opanovává i vážené deníky, a já bych název cítila jako poměrům neodpovídající a nabízející se k zesměšnění. Kdežto má zkušenost z Krumlova je tato: moudří mužové, ale i kariéru začínající mladíci, hovořili o nejsložitějších problémech ovlivňování, splývání, konfrontace, nepochopení a míjení se kultur i obou národů a duchem všech vystoupení, jež spolu navzájem i prudce nesouhlasila, bylo světlo kultury. Prostupovalo argumentaci, způsoby i pojetí. Sešli se lidé v německé demokracii zabydlení s domácími, kteří též touží modelovat svět otevřenosti. A já, jako ten, kdo se prakticky a denně potýká s nevrlostí trhové ideologie vůči kultuře, jsem až schizoidně cítila rozlomenost poměrů našich. Rozeklanost, kdy kultura není vnímána a není do atmosféry doby zabudovávána jako cosi, co poměry prorůstá, ale spíš jako společenský ornament, který se buď pro image vlivného muže, případně pro odlesk jeho brýlí hodí - nebo nehodí. Vrátila jsem se z Krumlova do Prahy a jako první proti mně vyrazila v novinách interpretace férovosti, jak ji chápe netrestané mocenské spratkovství.

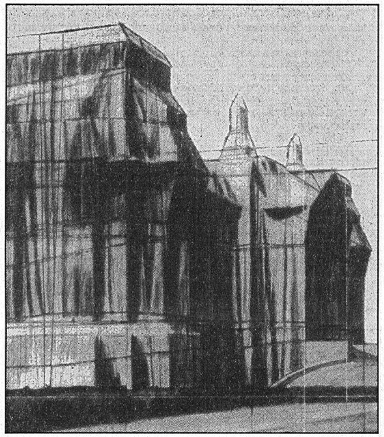

Christo, projekt k zabalení berlínského Reichstagu, kresba, 1992. Z výstavy Christo a Jeanne-Claude: Dokumentace uměleckých akcí ve Státní galerii výtvarného umění v Chebu

---

LITERÁRNÍ POŘADY V

(27. 10. – 2. 11. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 27. a Pá 28.
(09.00 a 22.00) J. Vejvoda: Cesty tam a sem
So 29. a St 2.
(09.00 a 22.00) P. Mérimée: Carmen
Čt 27.
(02.00) Kráčej v míru
Pá 28.
(02.00) Vivat Comenius
(08.00) M. Kubátová: Rozjímání se lvy
(19.30) K. Čapek: Válka s mloky
So 29.
(00.15) V. Vančura: Usmívající se děvče
(02.00) Pomíjivý rozkoše
(10.15) E. Bass: Cirkus Humberto (9)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na opadávání
Ne 30.
(00.15) J. Trefulka: Nálezy pana Minuse
(15.35) C. Goldoni - A. Hoffmeister - J. Ježek: Zpívající Benátky
(19.30) J. Suchý: Jonáš dejme tomu v úterý
Po 31.
(00.45) I. Hurník: Notýsek (5)
Út 1.
(16.05) L. Marešová - A. Jelínek: Balvany (9)
(14.20) Slabikář pana Neděle
(21.40) P. Rut: Pianissimo
St 2.
(02.00) Molière: Don Juan
(16.40) Milý, milá

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 27., Pá 28. a Po 31. až St 2.
(08.30) Šolem Alejchem: Tovje vdává dcery
Čt 27. až St 2.
(18.00) A. Oz: Čer
Čt 27.
(03.00) V. Dyk: Ku
(04.00) M. Maeter
(10.00) Ex libris - Drahý pane Kolá
(11.45) J. M. Tom cesta k mlčení (2
(15.00) J. M. Synge
(23.00) V. Vokolek:
Pá 28.
(03.00) Okovy (fra zie)
(04.00) K. Housk Šrámka
(10.30) Básník mat ner)
(11.30) Z. Winter: kově
(14.30) J. Horák: čanem Havlíčker
(16.30) 28. říjen času
(19.45) Ze dvou s o demokracii
(23.15) Taková (Zborov)
So 29.
(03.00) J. Seifert:
(04.00) Básník ital C. Angiolieri
(08.45) F. Halas: J
(10.15) J. Škvore menný svícen (z
(11.35) Čteme Pís XVIII
(13.00) M. Říhová: F
(14.30) O. Nutz Kdyby všechny k
(17.10) Fonogram před mikrofonem
(19.15) E. Lask Modrý klavír
(22.00) Smrt mlčí Orten)
Ne 30.
(00.00) I. Higuši: proudu

Z deníku spisovatele (52)

EVA KANTŮRKOVÁ /3/

Postihuje nás myšlení v suterénech. Myšlenky a úvahy jsou snovány v horizontálách tak vysokých, k jakým až (nebo jen) dosahuje osobnost dotyčného nebo jeho myšlenková ochota či lenost. Dobová hrůza z vertikály tlačí myšlenku níž, než si možná její autor stihne uvědomit. Vladimír Novotný otiskl článek, který podle titulu vypadal na zásadní vyjádření literárního vědce ke stavu české literatury *(České literární muzeum a jeho outsideři,* Tvar č. 14). Co jsou ony muzeální kousky, literatura přežilá, a čím naopak jsou zajímaví outsideři literaturou živou? Vladimír Novotný se rozepsal o zakázané literatuře posledních čtyřiceti let, ta prý, až na pár svých outsiderů, přidusila vývoj a literární kvas konce století. To je ovšem velké slovo, už se na ně ozval Jiří Peňás v Mladé frontě Dnes. Velké slovo je přesně to, co potřebujeme, čímže však, prosím, Vladimír Novotný dokazuje, že tvorba autorů, zejména těch spojených s osmašedesátým, zalehla kýžené dítě konce věku? Svým duchovním zázemím? Svou poetikou? Svým společenským vyzněním? Prostě tím, že konečně po létech volně vyšla a vytěsnila čtenářským úspěchem autory vydávané před listopadem z knižního trhu. Její pozdní vydání, jestli tomu dobře rozumím, přerušilo vývojovou kontinuitu. Pan Novotný nepíše formulačně čistě, mísí roviny úvahy, četla jsem článek pro jistotu několikrát, známe se, má první reakce bývá prudká, ale je to opravdu tak: k vyššímu obzoru svůj důkaz nedopracoval. Naopak, od každého skutečně literárního motivu uskočil okamžitě, jak se jej dotkl.

Že uvažování literárního vědce tak zcela pohltí mimoliterární aspekt, je jistě symptom doby, zvláště když to je aspekt trhový. Vladimír Novotný, aby podpořil svůj výklad, se dokonce optá: nechyběl v edičních plánech Milan Kundera „především kvůli tomu, že by z hlediska čtenářské poptávky zcela zastínil tuzemské literární konkurenty"? Čili, když to domyslím: nebyl popřevratový knižní boom vlastně lstivým kouskem autorů už neschopných pravého literárního kvasu konce století? Novotného otázka měla jen ten význam, že se sám Milan Kundera proti ní ohradil.

V tiché i hlasité, přesvědčivé i bezmocné kritice trhovo-relativistické ideologie Václava Bělohradského zaznívá i popis našeho popřevratového času. Málokomu se ale podařilo tak zplna potvrdit její platnost jako Petru Čermákovi. Do obecného úžasu nad možnou tloušťkou hroší kůže pronese bezelstnou větu, že právnické spory o zapůjčení drahého auta sleduje jako fotbalový zápas. Hle, relativita fakt a soudů na nich vystavěných: pocitově zcela nevinný Petr Čermák z lóže sudího sleduje dohady o své vině-nevině. A veřejnost může na hrátky relativnosti fakt, která jsou přece tvořena až jejich výkladem, jen koukat. Doufám, že Václava Bělohradského potěšilo toto razantní potvrzení praktického smyslu jeho teorie.

Nemohu to paní Květuši Veselé udělat a nenapsat o jejím Prvním českém muzeu Orbis Pictus ve Svitavách. Znám různé ženské vášně. Vařit. Žehlit. Podléhat mužům. Mýt okna. Strojit se. Domínovat. Drbat. Posílat anonymy. Nepřerušitelně žvanit. Vychovávat děti až k jejich úmoru. Štvát vlastního muže. Sentimentálničit v jakémkoli oboru. A vím i o vášních svých. Mít dům ve Svitavách a muže v něm a podrobit dům i muže muzeu pohlednic, to mi bylo novinkou. V přívětivém domku má rodina jednu místnost, dvě další v přízemí jsou skladem, kanceláří a prodejnou a celé první patro expozicí. Dvě stě tisíc pohlednic, jestli jsem si to dobře zapsala, pravidelně tematicky obměňovaných. Nepošeptala jsem paní Veselé, co ještě nemá: českými turisty oblíbené pohlednice pornografické, volně dostupné na pouličních stáncích svobodomyslných měst. V jejím muzeu by byly beztak nepoužitelné, vodí sem na osvětovou výuku hlavně děti. A jestli tam zajdete vy, rázná a milá paní Veselá si vás posadí do křesla a bude brát jedno album po druhém, ať se vám to líbí, nebo ne, a vy nakonec podlehnete prohlížecí mánii podobně, jako podlehli muzeu pohlednic dům i muž. Který mi k rozkošně pitomoučkým pohlednicím, o kterých si dobře rozmyslím, komu je pošlu, věnoval pytlík sušených hub.

Kdysi vyvolala pohoršení ctnostné společnosti Olga Scheinpflugová vydáním Českého románu. V poslední době dvakrát ostře napsal proti ženskému prý nevkusu Sergej Machonin, před časem až krutě odsoudil Edu Kriseovou za knihu o Václavu Havlovi a docela nedávno výkřikem nevole poznačil knížku Evy Štolbové. Ta se taky týká slavného muže - Dominika Tatarky. Docela náhodou jsem knížku zahlédla v inteligentním knihkupectví v hotelu Růže v Českém Krumlově a informovaná Sergejem a taky trochu žárlivá na Dominika jsem ji začala číst s podezíravým předpokladem, že co chvíli narazím na nevkus. Co to je v mužích zakódováno, že čtou nevkus tam, kde já vnímám možná trochu naivní, ale čistou rukou tvořený obraz krásné lásky? Lásky velice vzácné, v kraji asi žádnou ženou neprožité, s mužem a k muži, který až úzkostnou uctivostí k ženě vytváří z erotického vztahu prabytostnou zbožnost. Eva Štolbová zopakovala, co lze, byť jistě v mistrné podobě, číst v textech Tatarkových.

A když píšu o Evě a o Edě, musím dodat, že na podobný postup, když se jej dopustí muž, má i Sergej Machonin jiný metr: o Českém snáři nezapochyboval. Ano, pro profesionální kritiku je nepřípustné, aby namísto díla rozebírala osobu autora. Mně na Českém snáři vadilo, že tím, že je knihou povrchních drbů, se zeslabuje literární síla knihy, protože vzrušivost nebude fungovat tam, kde obecenstvo nevnímá drby jako drby, ale jako literární součást textu. Výrazně Vaculík rozevřel problém literatura-neliteratura až knihou o chlapci. Pavel Janoušek popisuje rozpaky kritika *(Román proti románu, Vaculík v. Procházková,* Tvar č. 16) nad prolínáním přímých životopisných motivů do díla. Vaculík mistrně hraje na této hraně, vzrušující vůně senzace přitahuje čtenáře. Čtenář ale nemůže vědět, co je životní fakt a co je smyšlenka, co je zužující výběr a co záměrný výklad faktu, Vaculík si pohrává i s touto nejistotou, prolíná figury a zaměňuje je (poprvé to udělal v Sekyře) - a tato brizantní směs působí jako literární úder. V této knize Vaculík překonal fejetonovou rozpadlost Českého snáře. Čtenář se tedy ocitá ve fascinaci textem - ale jen do momentu, než Pavel Janoušek propojí úvahu o obou knihách s citátem z dopisu v knize paní Vaculíkové, který jako by románové soupeření Vaculíka s Procházkovou uzemnil rovnou do života. Co byla dosud dravá literární hra, to zívne skutečností. Ale proboha! Co bych si mohla myslet, kdybych přijala toto propojení: Že Vaculík napsáním knihy řádí jako kočí, mstí se, že nebylo po jeho, a touží snad dokonce svou lepší knihou pokořit a zneuctít matku svých dvou dětí? Odložme tento metr. Daleko a od kohokoli.

Nakonec citát: Úcta k člověku začíná tam, kde neutíkáme za jeho slova. Elias Canetti.

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno význačného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 10. listopadu 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

KVĚTA V HALE SLZÍ...
SMILNÍKŮ DŮKAZ: TAŠKA

Souček se dopálil:

„I ty babo jedovatá! Že ti nechce hrom vyrazit ten tvůj poslední zub! Sedni na koště, čarodějnice, dej do sebe nasypat prachu, zapal ho a vyleť do povětří! Ty jedovatá oznobenino, dej se za čubku k našemu řezníkovi, pak můžeš štěkat! Copak myslíš, ty sražený, plesnivý šindeli, že je to maličkost, udělat dceru nešťastnou? Ty stará kobzo! Takových bysme potřebovali pár tuctů, jako jsi ty, a bude z naší vesnice kaluž, že v ní ani čmelíci nebudou chtít býti domovem! To si pamatuj, shnilá drachno. Až budeš potřebovat koště, přijď ke mně, můžeš mým komínem vyletět do povětří."

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (42) z 42. čísla:
ARNOŠT LUSTIG: Hořká vůně mandlí.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer, posíláme Heleně Adámkové z Valašského Meziříčí, Petru Procházkovi z Čerčan a Otovi Šolcovi z Jablonce nad Nisou.

Z deníku spisovatele (53)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

EVA KANTŮRKOVÁ

/4/

Časopis, který v Bratislavě vydává Soňa Čechová, se příhodně jmenuje MOSTY. Jsou míněny mosty názorové a politické, mosty přátelské, i paní Soňa je klene zejména po rozpadu republiky. Narazila jsem ale i na mosty faktické, které mají zástupnou roli symbolu. Už v dobách předlistopadových si nezávislí autoři z Moravy, Čech a Slovenska vypěstovali tradici setkávat se, letošními jarními hostiteli byli Slováci, vzali nás do Komárna i do Štúrova. Dunaj tu tvoří hranici mezi Maďary menšinovými a Maďary státními a téma večerního shromáždění bylo věnováno vztahům maďarsko-slovenským. Bylo by přehnané tvrdit, že most mezi Štúrovem (kde Štúr prokazatelně nikdy nebyl, maďarská menšina tu má početní převahu, ale město ztratilo původní maďarský názvy) a Ostřihomí vyjadřuje nalomenost těch vztahů; ale symptomatický je. Jmenovával se, tuším, podle dcery básníře Františka Josefa a byl za druhé světové války zpola zničen německou armádou. Ze slovenské strany sahá do půli Dunaje, není zdaleka tak krásný jako ten v Avignonu, ale když se i jen málo zasvěcený člověk podívá od nízkého štúrovského břehu na druhou stranu k vyvýšenému ostřihomskému chrámu, vytuší, proč není a dlouho nebude opravený. Třebaže jej kraj potřebuje a slovenští Maďaři už pro něj vyvřídili nadaci.

Mosty mající i jinou mluvu než technicko-spojovací jsou taky mezi Těšínou, Českým Těšínem i Czieszynem. Nikdy se nesplete, vadovali nás ostravští kolegové, a neřekněte před Polákem Polský Těšín. Hraniční řičku mosty překračují úzkou, menuje se Olza, česky Olše. Podle pověsti se tu, kde na vyvýšeném místě stávalo knížecí sídlo, sešli roku 810 po hlouhém odloučení tři bratří, Lešek, Čeček a Bolek, polsky Leszek, Ciežek a Bolek, těšili se ze setkání, a proto Těšín čili Czieszyn. Město půobí spíš jako dvouměstí, obě poloviny se doplňují, polská historií, moravská železnicí a výrobním zázemím, e tu jiná atmosféra než u rozpůleného nostu pod Ostřihomí, ale i tu bublá menšinový neklid.

Ve stejných dnech, kdy jsme se za spisovatelské obce z Čech, Moravy, Slovenska a Polska sešli v Těšíně-Czieszyně, nedaleko se sympozium historiků zabývalo protichůdnými výklady polského záboru Těšínska. Částí Poláků je i teď zábor vnímán jako „osvobození", kdežto na české straně téměř nesou, že na čerstvém památníku polským důstojníkům je kraj na moravském břehu Olše nazván Zaolzím. Ale-li Zaolží, je i Předolží a patří k sobě, dalo by se to vyložit. Taky na brožuře spisovatelů moravské polské menšiny se čte v titulu: Zaolziańscy ludzie pióra. Zaolzaňští lidé pera. Přes Otavu i Písku je most, který se jmenuje Závavský, vede k vesnici Zátaví, tedy Zaotaví. Název se nikdy nedotkl ani píseckých, ani zátavských. Na Těšínsku pytostná podobnost jazyka v tvorbě slova nezasáhne smířlivě do územních řenic. Ale polský starosta, povoláním historik, s nadšením líčil každoročně opakovanou slavnost setkání tří bratří na středu olšanského mostu.

Provoz na mostech je přísně regulován pohraniční policií. Přes jeden se jde do Czieszyna, přes druhý do Českého Těšína, protože ve středu a v sobotu se zde nastaví mnohatisícihlavá fronta, Češi z celé republiky přijedou na czieszynské trhy a jedním mostem se valí tam a druhým zpátky. Lidí je někdy tolik, že hraniční policie jen odevzdaně zvedne závoru. Že by snad „neviditelná ruka trhu..."? Spíš spotřebitelská orgie. Vlak na Ostravu byl

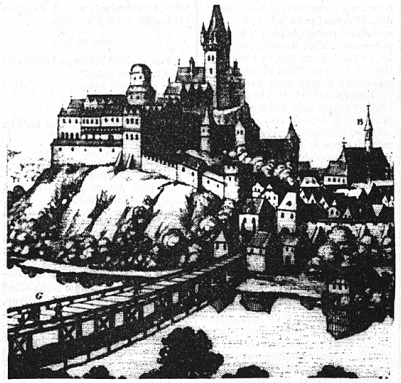

Pohled na Knížecí zámek a „Dlouhý most" přes řeku Olzu v Těšíně. Detail dobové rytiny

plný překupníků a stará paní opatrovala až do Prahy umělý růžový stromek a dva umělé stromky vánoční.

Žasnu nad výbuchem nevole, který vyvolala konference pořádaná Obcí spisovatelů a jedna nevinná petice. Konference položila vlastnímu spisovatelskému prostředí otázku, zda a jak literární nebo filmový popis zla zlo fixuje, a petice, která tu byla přečtena, vyjadřovala jen prostou snahu, aby se v citlivých věcech, občany s neklidem zaznamenávaných, vytvářelo vědomí pořádku. Nebyl to dokonce ani protest, jen slušné oslovení parlamentu. Takže proč ona nerozlišená srostlice dalekosáhlé argumentace od Bible, Kristova ukřižování až po pohádky proti věci tak samozřejmé, jako je právo dítěte na garanci řádné výchovy? Proč ten výpad antiintelektualismu? Jak zapadá intelektuál do onoho bleskově vytvořeného ideologického obrazu nepřítele svobody (!) a režimu (!)? Že porušuje horce sešívanou a mocensky nalíhavě vnucovanou trhovou ideologii? Že, byť z důvodů různých, se intelektuál ocitá v odstupu vůči ideology tolerované dravosti poměrů? Že se snad tvůrci ideologie pocítili být mimo intelektuální mísu? Proč to primitivní okřikování a hromadné značkování, jaké si pamatujeme z minula? Proč namísto věcných argumentů a klidné úvahy nad problémem hrubá demagogie? Proč ten obviňující tón? Nerozumím pozadí toho výbuchu. A jestli rozumím, tak je to tím méně pochopitelné.

Mladý diplomat v Německu se rozhovořil o tom, jak pro něj bylo nesnadné orientovat se ve vlastním postavení, když navenek měl představovat svou zem v nejlepších barvách, a hluboko uvnitř se styděl za režim, který tu vládl. Zažila jsem, jak trpká může být nemožnost ztotožnit se i s demokratickým režimem. Skvělá žena, spisovatelka Regina Kress-Fricke, uspořádala v Karlsruhe čtení autorek z Východu i Západu, k autorkám německým přizvala Angličanku, Francouzku a Češku. Taky nás dovezla do malých horských lázniček mezi evangelické teology a faráře, kteří zadali téma „krása a zbožnost". O mém textu jsme se ještě přeli, texty autorek z nových spolkových zemí zachlo nevnímavé mlčení, jeden si vysloužil přezíravou teologovu radu: němčina je tak krásná, a vy se vyjadřujete nepoeticky „direkt". Ty ženy psaly o tom, co je hluboce trápí, o vysoké kriminalitě, vraždění i dětí, o hrubosti policie a nespravedlnosti soudů, o děsivé nezaměstnanosti, v Magdeburku, odkud byly, prý až čtyřicetiprocentní. Hladové žaludky narazily na žaludky syté, rozrušené duše na duše samy se sebou spokojené. Heinrich Böll popsal v Klaunových názorech tuto studenou tvář církevní teologie.

Básnířka z Mnichova pak přečetla verše o dceřiném soupeření s matkou: v básni se postupně prolnul vztah k matce reálné - která dceru nedostatečně kojila, způsobila jí frustraci, vyvolala její vzdor, a pak jí byl, patrně za trest, prs pro rakovinu odejmut - ve vztah k matce Zemi, zprvu dcerou, tolik frustrovanou, nedoceněném, ale v závěru básně pokorně opraveném v životní potřebu - a ve mně zatrnulo. Jestli předtím semafor blikal červeně neochotou naslouchat a slyšet, nyní se rozprava rozjela na zelenou. Mladá teoložka usoudila dokonce, že v básni rozpoznává popis Boha. Ptala jsem se pak úspěšné západoněmecké redaktorky církevního týdeníku, zdali cítila tu trpkost odstrčených autorek z nových zemí. Vyložila mi v přesných formulacích, že zklamání je na obou stranách, západoněmecký daňový poplatník těžko nese, že se na nové země doplácí deseti procenty ze státního rozpočtu, ačkoli kancléř slíbil, že sjednocení nebude nic stát, a na Východě si zas přejí mít též mercedesy a dovolené na Kanárech, zatímco byli vrženi do svobodných západoněmeckých ekonomických poměrů, které nejsou s to přes noc zvládnout. Na to už nebylo co říct. Svěřila jsem se Evě Bauerové, která mě provázela, že jsem šťastná, když jsem tam nadvakrát cizincem: i že mám zkušenost, v leccems podobnou oné východoněmeckých autorek, i že pocházím z jiné země a nemusím se - jako ony - prokousávat nedostatečným pocitem domova.

LITERÁRNÍ POŘADY V (10. – 16. 11. 1994)

PRAHA

Četba na pokračování

Čt 10. až St 16.
(09.00 a 22.00) B. Obdržálková: Bylo...

Čt 10.
(02.00) Vypravěč a jeho příběhy (Sh. Anderson)

Pá 11.
(02.00) I. Hurník: Symfonie s údery kotlů
(10.30) P. Landovský: Objížďka

So 12.
(10.15) A. Averčenko - J. Pištа: Divadlo podle Averčenka (1)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na slova do písku

Ne 13.
(00.15) Sv Jan Neruda
(15.55) Benefice pro V. Ráža

Po 14.
(00.45) Z. M. Kudějˇ: Malý cestopis (2)

Út 15.
(14.20) Kde na stromech harmoniky rostou
(21.40) P. Rut: Pianissimo

St 16.
(02.00) J. N. Štěpánek: Pivovar v Sojkově
(16.40) Milý, milá
(20.50) W. Schiffer - Ch. Dürr: Dopisy do vězení

VLTAVA Četba na pokračování
Čt 8., Pá 9. a Po 14. až St. 16.
(08.30) L. Čivrný: Jít jen tak

Čt 10. až St 16.
(18.00) S. Zweig: Svědomí proti násilí

Čt 10.
(03.00) F. L. Čelakovský: Toman a lesní panna
(04.00) M. J. Lerm
(10.00) Ex libris - Ženi šroubu
(11.45) I. Klíma: S a tolerance
(15.00) M. J. Sa Dopoledne u v Chrepfugina

Pá 11.
(03.00) H. Heine:
(04.00) Tři básně
(11.45) A. Kliment dané téma
(15.00) L. Andreje
(21.00) Páteční v století

So 12.
(03.00) O. Březin srdcí
(04.00) F. García gazely
(08.45) H. Skovor vota
(10.15) B. Benešo don Pedro a Vér
(11.35) Čteme Pís
(13.00) Stendhal: ská (2)
(14.30) O. Nutz Kdyby všechny
(17.10) Fonogram klubu
(19.15) Poezie k s
(23.00) B. Pascal:

Ne 13.
(00.00) P. Heyse:
(03.00) Epigramy
(04.00) V. Furch:
(07.35) Čteme Pís
(10.30) V. Obrtel:
(10.45) J. Chalup presionisté (1)
(14.30) A. Wagner vzpomínky

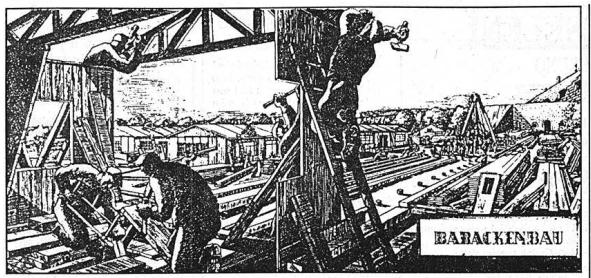

Barackenbau - plakát zhotovený v Terezíně pro německé propagační účely, 1942-43

Z deníku spisovatele (54)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

ARNOŠT GOLDFLAM

/1/

Normálně žádný deník nevedu. Od té doby, co jsem byl osloven, přemýšlím o tom, jak k takovémuto, vlastně fiktivnímu deníku na čtyři pokračování, jen pro tuto příležitost, přistoupit. Mám psát o tom, co mě znepokojuje, když každý den, s masochistickou posedlostí, čtu dvoje noviny a k mnoha věcem, o kterých se tam píše, by se mi chtělo něco říct? A pak zase hned další den vidím, že právě to, co jsem měl na mysli, už někdo řekl, napsal nebo aspoň zmínil, zrovna tak, jak jsem to myslel já. Tak jsem si řekl, že ten deník nakonec nemusí být právě z těchto dní, že může být o věcech, které se mi vracejí a kterých se nemůžu zbavit, přes to všechno, že jsem už o nich četl, a to ze všech názorových úhlů. Deník asi má být osobní, subjektivní, nemusí snad být ani pravdivý. Ovšem zase - jsou osobní věci vhodné ke zveřejnění? Nakonec proč ne? Vždyť se jedná o časopis literární, čte to jenom ten, kdo chce, ví, že se může nadít všeho možného, a je konečně i jakési sítо redakce, která taky všechno nepustí. Tak se tím nebudu prostě znepokojovat a napíšu, co se mi bude chtít.

Dostal jsem takovou zajímavou příležitost. Pro jednoho dobrého režiséra zpracovat deník jednoho vězně z Terezína, pro divadlo. Tak jsem se do Terezína vypravil, zavezl mě tam sám ředitel divadla. Celý život čtu s jakousi posedlostí knihy o koncentračních táborech, ani sám nevím proč. Vymýšlím si výmluvy: abych věděl, jak to tam vypadalo..., abych byl připraven, kdyby mě to samotného postihlo..., abych zjistil, co museli prožívat moji příbuzní..., nevím, co všechno. A přece je to taková obsese, bez rozumné příčiny. Copak není dost na tom, že jsem se narodil až po válce? Není dost na tom, že 14 (a možná i víc) lidí ze své rodiny vůbec nepoznám? Nestačí, že ti, co přežili, na to všechno neradi vzpomínají, nechtějí o tom mluvit, vymazali to z paměti, jako když se někdo šťastnou náhodou vysvobodí z pekla a jenom vzpomínka mu působí nesnesitelnou trýzeň? Asi to nestačí.

Takže jsem přijel do toho Terezína, myslel jsem, že si ofotím deník, odvezu domů a budu na tom pracovat. Vejdu do bran Malé pevnosti, procházejí se tam návštěvníci, hlavně Holanďané, Američani, Francouzi, Dánové, Švédi, Němci, našich málo. Mluvím o tom jednom dni. Národy jsem odečetl ze značek aut. Je krásný den, pobíhají tam děti. Na lavičce sedí paní a čte knihu. Nenápadně, aspoň doufám, se shýbnu, abych viděl, co čte, a dělám, že si zavazuju tkaničku. Paní čte knihu Fit pro život.

Ukázalo se, že všechno je jinak. Deník si ofotit nemůžu, ale můžu přijet, a co potřebuju, opsat. Můžu tady, v Malé pevnosti, dokonce těch pár dní spát. Připadalo mi to vzrušující. Budu tady bydlet, opisovat deník, nasaju atmosféru a bude se mi to všechno líp zpracovávat. Byl jsem vlastně rád. Vždyť je to nakonec i kuriozita, trávit část prázdnin v koncentráku. Ještě na odchodu jsem se zeptal: „Neprošli tudy náhodou moji příbuzní?" U nás doma se totiž vždycky mluvilo o tom, že šli rovnou do likvidačního tábora, do Osvětimi. Dokonce jsem o tom napsal hru a jedna část končí odchodem do plynu, hrála se dosti úspěšně v Ha-Divadle a kritika právě tuhle scénu chválila. Hra se jmenovala Písek, ani dost dobře nevím proč, hrála se před převratem a dost dlouho, snad tři roky.

Dostal jsem seznam všech transportů, vyhledal jména a najednou jako by mi někdo vrazil nůž do srdce. Většina z rodiny skončila v koncentračním táboře v Polsku, který se jmenuje právě Písky. Když jsem se vzpamatoval, poděkoval jsem a jeli jsme zpátky do Prahy.

O prázdninách jsem se vypravil do Terezína. Ubytoval jsem se v Malé pevnosti a vyslechl několik organizačních pokynů. Do kolika můžu pracovat, zjistil jsem si, že návštěvníci chodí do šesti, pak se zavírá brána a já zůstanu v celém lágru sám. V devět se pak pouštějí psi, to už musím na pokoj. A tak jsem každý den od šesti do deváti bloudil po Malé pevnosti, procházel jednu prostoru za druhou, úplně sám. Už je to tam trochu vetché, dřevo staré a padá prach. V rohu velké místnosti - podle tříposchoďových palanď jsem si spočítal, že tam žilo určitě tak sto lidí -, je záchod, splachovací. Jeho nádržka je dřevěná, zevnitř vybitá plechem. U vchodu jsou přihrádky, samozřejmě otevřené, na osobní věci, asi šaty a boty, tak dvacet centimetrů široké a možná metr dlouhé. Trčí ze zdi jako dřevěná mříž. V jakémsi výklenku stojí dřevěný sbitý stůl, lavice a jen dvoupatrochoďová palanda, tak pro čtyři lidi. Pomyslel jsem si, že tu měli přece jen jakési soukromí, skoro takový pokojíček, dokonce mi vyvstalo slovo - útulný koutek, ale to bylo vskutku přehnané. Každý den jsem procházel místnost za místností, sprchy, ošetřovnu, separace, dá-li se to všechno tak nazvat. Pak takzvané úřadovny, archiv, obchody... Skoro by se mi chtělo říct, že se to během těch pár dní stalo posedlostí, každý den projít všechno, co bylo otevřeno. Vyvstala mi totiž myšlenka, že je to jakási moje povinnost to všechno projít, všude se podívat, důkladně. Myslel jsem si, že se může stát a někde byl někdo zapomenut, schovává se tam, sedí a čeká, až ho zavolají, a nikdo si toho nevšiml. Možná to dokonce může být někdo z rodiny, všechno se může stát. Zkoušel jsem spláchnout, podívám se do nádržky, je tam prach. „Jak to, že netečе voda?" pomyslel jsem si. Hledám na podlaze, neupadlo někomu něco, není tady mezi prkny nějaký vzkaz? Ne, nic.

Jednou jsem se zastavil u okna. Na motorce přijeli dva cizinci, už bylo po šesté, přijeli pozdě. Bylo zavřeno. Tak chodili za vodním příkopem a dívali se zvenčí. Stál jsem u okna s úzkostlivou myšlenkou, jestli si mě všimnou, abych jim mohl aspoň zamávat. Uviděli mě za mřížemi, tak jsme na sebe zamávali. Pomyslel jsem si: „Vida, tak se tam venku přece jenom žije, to, co tady těch pár dní prožívám, to není celý svět, to není všechno, co z něho zůstalo."

Jednou, to už je dost dlouho, zkoušeli jsme v divadle právě Dcery národa. Šli jsme pak do kavárny, dnes se tam prodávají látky, ale bývala to příjemná kavárna a cukrárna, venku na kachličce je ještě z první republiky nápis Kolbaba. Velkými skleněnými okny padalo sluneční světlo, bylo to trochu kýčovité, ale bylo to právě tak. Pili jsme kávu a dali jsme si zákusek. Sladkost na obalení nervů. Vedle u stolku seděla paní H., kterou znám od svých dětských let. Sám jsem malé postavy, ale paní je ještě menší, už jako dítě jsem byl stejně velký. Paní H. si přisedla a povídala si s námi. Měla vídeňskou kávu a zákusek. Nabírala ho na lžičku a přišla řeč na Terezín, kde za války byla a učila děti. S rozhořčením mi vyprávěla, že právě dostala dopis od jedné žačky z Dánska, která taky přežila. Tehdejší dítě - dnes už dávno dospělá žena již vyčítala, že byla přísná. Rozčilená paní H. na svou obranu povídá: „A co jsem měla dělat? Musela jsem být přísná, vždyť oni by se neučili, když šli za pár dní do transportu, do plynu!" Zůstali jsme bez dechu. Najednou nám to všechno připadalo neskutečné. To slunce přes velké tabule skla, káva, zákusek „žluťas"..., a přece měla pravdu. Co jiného mohla dělat? Musela být přísná. Milá paní H.

Z deníku jsem si vypsal, co jsem potřeboval. Taky je to podivný deník. Psal si ho člověk, který myslel, že jeho pobyt v Terezíně je snad jenom krát-

LITERÁRNÍ POŘADY V (17. – 23. 11. 1994)

PRAHA

Četba na pokračování

Čt 17. až St 23.
(09.00 a 22.00) G. K. Chesterton: Napoleon z Notting Hillu

Čt 17.
(02.00) Strážce (Arne Novák)

Pá 18.
(02.00) B. Hrabal: Listopadový uragán
(10.30) V. Kalábová: Máte dceru?

So 19.
(10.15) A. Averčenko - J. Pištа: Divadlo podle Averčenka (2)
(12.00) Malá recenze J. Skácela na foukatelky do uzlů

Ne 20.
(00.15) Krátké povídky K. Čapka
(15.35) B. Hrabal: Listopadový uragán
(20.00) Voltaire: Candide aneb Optimismus

Po 21.
(00.45) Z. M. Kudějˇ: Malý cestopis (3)
(08.00) A léta běží, vážení... (L. Kundera)

Út 22.
(21.40) P. Rut: Pianissimo

St 23.
(02.00) Lope de Vega: Fuente Ovejuna
(16.40) Milý, milá
(20.50) O. Daněk: Bitva na Moravském poli

VLTAVA

Četba na pokračování

Čt 17.
(08.30) L. Čivrný: Jít jen tak

Pá 18. a Po 21. až St 23.
(08.30) K. Blixenová: Nesmrtelný příběh

Čt 17.
(18.00) S. Zweig: S násilí

Pá 18. až St 23.
(18.00) K. Rifbjerg: nevinnost

Čt 17.
(03.00) J. Neruda: D
(04.00) To se to smí
(10.00) Ex libris - R. cho s ozvěnami
(11.45) K. Čapek: O
(13.00) Sympozion a Amerika, Amerik
(15.00) Z. Svěrák: T vlaku
(19.45) H. Böll: (verše)
(23.00) P. Linhart: P

Pá 18.
(03.00) Štěstí je pozd
(04.00) K. J. Erben:
(11.45) Z Šaldova gl
(15.00) A. Bělý: Syr
(21.00) Páteční veče ská katedrála

So 19.
(02.00) Noktuma J.
(04.00) R. Thákur: P
(08.45) B. Bridel: C vlků?
(10.15) B. Benešová don Pedro a Věra
(11.35) Čteme Písm
(13.00) M. Bulgakov kétka (1)
(14.30) O. Nutz - Kdyby všechny kn
(17.10) K. Texel: Ra
(19.15) F. Thompso podzimu

Ne 20.
(00.00) Voltaire: Afri
(03.00) F. G. Klop zkrotné vlny

kou epizodou v životě, která musí brzy skončit. Snažil se přežít. Navazoval vztahy s děvčaty, všem vyprávěl, že je to jenom pro tu dobu tam. Venku že má snoubenku. K ní se upnul, divil se, proč nepíše a neozvala se už dny, pak měsíce a léta. A on pořád vzpomínal a držel se té myšlenky, že všechno bude jako dřív. Pečlivě zaznamenával, co se děje. Kulturní události, chabé změny v jídelníčku, otcovu smrt, maminčin odchod s transportem, výborně sloužící tenisky od Bati - celý odstavec jim věnoval -, svoje milenky a družky, horlivě se snažil udržet si iluzi normálního života. Nakonec šel do transportu.

Pak jsem se zase vrátil domů, četl jsem v novinách, že osvobodili toho pána, co vydal protokoly, nakonec to přece vydal jenom z důvodů pfinančních, ne že by chtěl být nebo byl antisemitou či rasistou vůbec, místo Politiky jsem si v podchodu na Florenci koupil časopis klubu Františka Ferdinanda - se stejným obsahem, kde p. Kašpárek píše o vymyšlených židovských obětech za války, četl jsem, jak zmlátili vědce černé pleti, o skinech a Romech, v posledních Literárkách o knížce autorů SVAM.

A poněvadž je to deník, tak tedy: snídal jsem čaj a chleba s máslem a marmeládou, teď k obědu jsme měli kuře s rýží, možná si pak na chvilku zdřímnu, pak si půjdu poslechnout, jaké písně zkomponoval skladatel H. do mé nové inscenace, skočím na nádraží, na poštu, poslat tenhle článeček a ještě nějaké dopisy, večer dojím květákovou polévku, podívám se na televizi, hlavně na zprávy, pohovořím s našima a půjdu spát. Díky Bohu za takový den. Pokud se ovšem vyvede tak, jak si představuju.

Foto Pavel Hudec

Z deníku spisovatele (55)

ARNOŠT GOLDFLAM

/2/

Zase to samé. Ráno jsem vstal, po běžné toaletě posnídal, tentokrát housky s máslem a marmeládou, k tomu jako vždycky čaj. Nutno ovšem podotknout, že ne doma v Brně, ale ve Vídni, kde teď trávím přechodně nějakou dobu. Bydlím v malém penzionku blízko středu města, kde potkávám spřízněné duše z různých koutů. Tu překladatel Musila a Čechova z Řecka, tu zase literární vědec ze Lvova, archeolog z Petrohradu, překladatel z Rumunska, historička z Maďarska. Vyměníme vždycky pár slov, když se ráno, přibližně ve stejnou dobu, setkáme v malé kuchyňce, společné pro všechny. Náš penzion je v tiché uličce nedaleko Gürtlu, což je taková okružní silnice, svírající střed města. Gürtl značí opasek a tak tomu také i v přeneseném slova smyslu je. Poněvadž se po Gürtlu většinou jezdí autem, je snadno dosažitelný, jede se po něm, když se do Vídně přijíždí, i když se Vídeň opouští, je odevšad blízko, ale zároveň i dost daleko. Je vyhlášen tím, že se tam zdržují dámy pochybné pověsti, ať už postávají na ulici a nabízejí své služby tam, nebo jsou - jistě ne pod penzí - zaměstnány v některém z mnoha podniků lákajících své potenciální zákazníky barevnými, převážně růžovými a červenými neony. Jednou mi kolegové z divadla vyprávěli, jak krátce po převratu, opojeni svobodou a alkoholem, pokřikovali z auta jednoho z našich váženějších kolegů na tyto dámy, nahýbali se přes volant k okénkům na obě strany a nechtěli opustit Vídeň. Tuto příhodu mi líčili několikráte a oči jim přitom zářily a vždy litovali, že přece jen byli donuceni z Vídně odjet, aniž by zažili jakékoliv dobrodružství. A tak když mi jeden známý nabídl projížďku automobilem, požádal jsem ho, aby mě provezl po onom slavném Gürtlu, v podvečer, kdy je úplně jiný, než když jej dopoledne každý den kolem výlohy erotického kina přecházím a kdy vypadá jako kterákoli jiná, neškodná a chodci málo frekventovaná ulice.

Vyjeli jsme a můj známý jel co nejpomaleji. Neony svítily, dámy se procházely po chodníku, poodhalovaly své vnady a nabízely své zboží. Už jsme si u nás také trochu zvykli, zhusta to ovšem nebývají krasavice, které bychom mohli na ulicích vidět. Zde to bylo něco zcela jiného. Požádal jsem známého, aby zastavil. Zajeli jsme ke kraji silnice, k chodníku. Otevřel jsem dveře a vystoupil. Dámy mě obklopily, i když bylo vidět, že tak činí jen mechanicky, ze zvyku, aby učinily zadost své povinnosti profesní. Nic jiného jsem ani nečekal.

„Milé dámy, nepřišel jsem mezi vás, abych tu utratil poslední šilink, nepřišel jsem kupovat rozkoš," přiznávám co nejupřímněji.

Mezi dívkami to zašumělo. Nebývá zvykem, aby se tu někdo hned zpočátku přiznal, že nechce ničeho - ani platit, ale ani užívat.

„Přišel jsem mezi vás, abych vás blíže poznal. Chci vidět, jak trávíte své volné chvíle, chci vědět, čím se zabýváte ve své mysli, jaké máte koníčky a zájmy, jaký je váš opravdový vnitřní citový život, proč jste se rozhodly pro povolání, které teď vykonáváte, chtěl bych slyšet, odkud pocházíte, chci znát, zdali vás ještě dnes něco víže k domovu, zdali vzpomínáte, zajímá mě, jak bude váš život pokračovat a jaké si činíte představy o svém stáří, které se, jak pozoruji na některých z vás, byť dosud krásných a žádoucích, neodvolatelně blíží."

Jedna z dívek zavzlykala. Z druhého konce stále rostoucího hloučku se ozval hluboký vzdech. Jedna z těch, které stály na okraji a patrně neslyšely má slova od počátku, se prodrala blíž, upřela na mě své hluboké oči, jejichž upřímnost nepopřelo ani vyzývavé líčení, a zeptala se hlubokým, trochu chraptivým hlasem, halíc se úže do svého teplého pláště a trochu se chvějíc chladem (je už přece jen podzim): „Bože můj, proč jste vlastně přišel?"

„Proč? Dotkla se vás nějak má slova?"

Dámy noci se ohradily, jako by se jim zdálo, že mě ta otázka nějak popudila.

„Ne, vůbec ne! Ale je to poprvé, co s námi někdo takto hovoří..." Ve slovech dívky, která promluvila, že ozval jakýsi dávný přízvuk, jakýsi tón připomínající venkov. Bylo v tom něco, co jsem znal.

„Odkud jste?"

„Z Moravy, od Hustopeče." To řekla a rozplakala se.

„Já to tušil. Jsem také z těch končin a trochu to tam znám. Je to požehnaný kraj. Roste tam víno a lidé jsou tam dobří." Dívka propukla v usedavý pláč. Pohladil jsem ji po vlasech.

„Neplačte, nepřišel jsem vám číst levity. Neodsuzuji vaše povolání, nepřišel jsem vás kárat, ba nepřišel jsem ani, abych vás přesvědčoval o něčem, o čem bych sám nebyl přesvědčen. Chtěl jsem s vámi opravdu jen promluvit a poznat vás. Je mi líto, že se vás dotkla slova krajana."

Dívka ke mně vzhlédla uslzenýma očima. „Nejsou to vaše slova samotná, která mne tak rozplakala a dojala. Je to vzpomínka na mé dětství. Vzpomínka na rodný kraj, strniště, po kterých jsem běhávala bosa, a kouř pálící se natě, kde na dně už voní pečené brambory. Vzpomínka na stařenku, která už tu na světě dávno není... Setkání s vámi ve mně vzbudilo něco, na co jsem už dávno zapomněla. Ucítila jsem z vás opravdový, upřímný zájem o můj život..., o můj osud..., o mou budoucnost. O naši budoucnost, viďte, děvčata?"

Ozvalo se několikeré přitakání a jedna z dívek se otázala, trochu rozpačitě, nesměle, jako by o sobě sama pochybovala: „Myslíte, že děláme

něco špatného? Je naše práce tak zavrženíhodná? Jsme tak proklety? Není pro nás už žádné záchrany? Nezlobte se, že se ptám tak přímo, bez okolků, ale tak lidsky s námi už dávno nikdo nepromluvil..."

„Ale vůbec ne," zasmál jsem se. I děvčata ožila a začali jsme si trochu povídat. Některé vzpomínaly na svůj domov, na své dětství, stejně jako ta od nás. A byly to různé osudy, různé příběhy. Jako by se tu sešel skoro celý svět. Objevilo se více mých krajanek. Ale byly tu i dívky od Mazurských jezer, z krajiny Drakulovy, od Černého moře, z rýžových polí, z vysokých pohoří Asie i z hloubi afrického buše. Každý osud byl ojedinělý a každý příběh měl v sobě něco jímavého. V rukou jedné z dívek se objevila kytara, druhá zase vyňala z kabelky jakýsi jiný, mně neznámý nástroj a nocí zazněla píseň. Napřed jedna, ta byla naše, ale pak se ozvaly další a další. Bylo jich mnoho, ze všech však znělo něco společného. Byla to jakási nevyslovená otázka. Porozuměl jsem jí.

„Ptáte se, co dělat. Rozumím vám. Tisíce lidí po celém světě se takto táže. Miliony lidí si nevědí rady a bloudí po ulicích a cestách jako ztracené ovce. Nevím, budu-li vám umět odpovědět. Ale ptejte se a hledejte se mnou."

Mezitím se náš hlouček rozrostl ve velký dav. Nevím, kolik je ve Vídni těchto nočňátek, ale vypadalo to, že se tu pomalu sešly všechny, které pod rouškou noci a ve skrytu temnoty prodávaly svou lásku.

Pokračoval jsem: „Vy prodáváte lásku. Ale kdysi dávno jste přišly lásku dávat. Nechtěly jste peníze ani rozkoš, nechtěly jste brát..."

„Chtěly jsme dávat!" vykřikla jedna.

„Ano, snad je tomu tak." Pohlédl jsem do očí dívky, která promluvila. Zářila z nich láska. Rozhlédl jsem se kolem sebe a dál. Oči všech přítomných žhnuly a v některých se zračilo prohlédnutí, jakýsi jas a dosud nepoznaný klid. Jedna z těch, co stály nejdále, si prorazila cestu ke mně. Byla to vysoká, urostlá mladá žena, inteligentní tváře a rozhodných, byť ladných rysů. Se vší přesvědčivostí pravila: „Ano, určitě je to tak. Láska se nesmí prodávat. Ta se musí dávat. Děkujeme, že jste nám pomohl. Ale poznaly jsme to samy."

Co jsem k tomu mohl říci? Musel jsem souhlasit. „Ano, samy. Tak to má být."

Pomalu svítalo. Dívky se rozcházely a v jejich chůzi byla cítit jistota a odhodlání. Už to nebyly kněžky neřesti, byly to královny lásky.

Pohlédl jsem na svého přítele. Po jeho tvářích stékaly slzy. I on byl dojat. Ani si neuvědomoval, že vystoupil z vozu jen tak v košili. Stál tu s námi skoro celou dobu a zima, která pomalu dávala tuhnout údům, se ho ani nedotkla.

„Pojď, jedeme domů," řekl jsem mu a on v té chvíli vzhlédl. Udiveně, jako by se právě probudil. Nasedli jsme do auta a jeli, prochladlí, do kavárny, která právě otvírala. Pili jsme horkou kávu, jedli křupavé pečivo a mlčeli. Ve Vídni je hodně kaváren, mají otevřeno po celý den, jsou velmi příjemné a domácké a obsluha je výborná, rychlá a slušná. U nás takové kavárny snad ani nejsou.

Z deníku spisovatele (56)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

ARNOŠT GOLDFLAM

/3/

Další stránky z mého fiktivního deníčku, kde se střídají příhody vážné i skutečně pravdivé s vymyšlenými a mnohdy nevážnými. Je v tom jistý záměr. Na straně jedné sdělit se svým potenciálním čtenářem to, že pisatel je člověk upřímný a využívá této možnosti k tomu, aby takořka splynuli v osobu jednu - tím, že je až příliš osobní, soukromý a sdělená myšlenka či pocit se stává tak majetkem obou, pisatele i čtenáře, a zároveň trochu také jejich tajemstvím. A tak si čtenář - snad - řekne: „Sdílím také tak tento pocit, nebo jsem tím roztrpčen, znepokojen, rozlítostněn, pohněván?“ A tak dál.

Na straně druhé pak zase příhodou vymyšlenou, stavící autora do světla nepěkného a nevážného, je tu pokus tak trochu vlastní stav zneviditelnit, protože mnohdy převažuje pocit, jako by si spisovatelé sami sebe vážili a cenili více, než činí druzí, zbytek lidstva. Je to patrně jakási iluze, že spisovatel je člověk, jehož názor musí za každou cenu zaznít, musí být slyšen a musí nebo měl by být respektován. Mnohdy tomu tak mělo být, a nebylo, a jindy tomu zase být nemělo, a bohužel tomu tak bylo. Příklady neuvádím, doplní každý sám.

Vůbec někdy se divím, když čtu různé rozhovory a knihy - které jdou často na dračku - že tu o svých životech a o tom, jak se vlastně má žít, často píší lidé, kteří se se svým vlastním životem jen velmi těžko potýkali, a protože jejich vlastní život přehlušila jejich práce, nevědí, jak se má dopravdy žít, ale často si to myslí a jsou na to často také tázáni, na což pak s chutí a zevrubně odpovídají. Novináři se na tyhle věci rádi ptají a lidé to rádi čtou. Chraň však Pán Bůh, aby se podle toho někdo řídil. Zvláště herci, soudě podle rozhovorů, životu moc dobře rozumějí a vědí si s ním rady.

Ještě jedna poznámečka, tzv. osobní, jenom mezi námi. Souhra různých okolností, podivných náhod, krátkých spojení, zkrátka celý život ukazuje, že existuje jakási vyšší moc, vyšší spravedlnost. To tu ale nechci příliš rozvádět. Zároveň se však také ukázalo, že tato vyšší síla naše kroky nevede, jak jsme se mnohdy domnívali a domníváme, nýbrž je pouze sleduje, posléze pak váží. Trest bude strašný.

Jiný den.

Počasí je pošmourné, neutěšené, a když člověk pracuje do odpoledne a skončí kolem páté, je už tma. A tak jdu po ulici a uvažuju o tom, jestli je správné, aby jeden skončil svou práci zároveň s koncem dne. Vstoupil jsem do podchodu a dole stojí člověk, hraje na takovou foukací harmoničku s klávesami, strašně mizerně a falešně, a má na zemi před sebou čepici na almužnu a v čepici, opřený o okraj, obrázek Panny Marie. Musím říct, že mě uvedl do rozpaků, protože mě donutil uvažovat o tom, proč ho tam má. Jestli proto, aby svou mizernou hru podpořil svatým obrázkem, čili aby takzvaně dosáhl komplexního účinu, nebo aby tu špatnou hru vyvážil, to by pak znamenalo, že ta hudba je něco navíc, jakási dobrá vůle a snaha navrch k žebrání ještě něco přidat... Nevím, přiznám upřímně, že mě je lehko obalamutit, ale tentokrát jsem v tom cítil něco vypočítavého, a proto jsem mu nedal nic. Jestli jsem se mýlil, a to bude velmi pravděpodobné, ať mi odpustí.

V Praze jsem nahoře nad Nerudovkou také pozoroval dva žebráky. Jeden seděl a měl u sebe klobouk a ten druhý měl před sebou plechovku a měl také housle. Jak známo, dosti často chodí turisté ve skupinách, vedeni vždycky zdviženým deštníkem, vlaječkou nebo šátkem na holi. Vždycky když se zpoza rohu objevil některý z těchto symbolů, vzal pán housle a začal školsky hrát nějaký cajdák, například Nejkrásnější hvězdy planou ve Splitu nad mořem, z každé skupiny mu v průměru tři až pět cizinců hodilo něco do plechovky a jeden nebo dva i tomu druhému. Když přešli, odložil pán housle a do tašky, takové úřednické aktovky, vysypal peníze a plechovku zase postavil. Poté se i s druhým pánem jali probírat nějaké zajímavosti a za chvíli už se objevil symbol značící, že se blíží další skupina. Pán zvolna uchopil housle a začal hrát.

Ale jsou i dojemní a mlčící nebo tichounce drmolící žebráci, někteří zbědovaní a sešlí. Těm já dávám, a zase je možné, že právě ti jsou ti nepravi. Říká se, že v Praze je žebrání dobrá živnost. Jeden můj známý mi vyprávěl, že se s jedním žebrákem zastavil a pohovořil s ním, chtěje znát jeho názory na život, jeho pouť tímto slzavým údolím a tak podobně. Tak spolu rozprávěli a můj známý se otázal, proč se dotyčný nežení prací. A ten prý mu - velmi upřímně - odpověděl: „A víte, že to mě nikdy nenapadlo?“ No, tak vidíte. Ale tyto žertíky vůbec nejsou o některých nebohých lidech, pozor!

Často si vzpomenu na jednu Olešovu povídku. Oleša sedí v trolejbuse a pozoruje muže sedícího přes uličku. Muži se ve tváři zrací zralost, jistota, životní zkušenost, zkrátka kompletní dospělost, se vším, jak se tomu rozumí. (Vyprávím samozřejmě velmi volně.) Oleša se tomuto muži obdivuje a hlavou mu táhne myšlenka: „Jestlipak budu jednou také takový?“ V té chvíli si uvědomí, že sám je starší a vlastně by měl být i zkušenější a zralejší než tento muž. A přece tomu tak není. Jak je to těžké ve všem si vědět rady. Jak je těžké být vždycky schopen učinit jednoznačné rozhodnutí, a přitom nikomu neublížit. Také se mi stává totéž, co Olešovi. Dívám se na lidi, závidím jim jejich sebejistotu a rozhodnost a říkám si: „Až já jednou budu...“ a v té chvíli si uvědomuju, že tuhle fázi jsem už dávno překonal. Čím víc člověk stárne, tím méně jistoty mívá, aspoň takový jako já. Chodím, zvažuju všechna pro a proti, a přece se tak často mýlím. Mám se k něčemu vyjádřit, řeknu, co se ode mne čeká, a na cestě domů lituju. Vždyť jsem udělal velkou chybu, na kterou někdo reagovat s pocitem nespravedlnosti, bu ublížení, a bude mít pravdu. Moji milí, které potkávám a kteří si vždycky víte rady, jak vám závidím! A tak se někdy vracím do dětství. Vedle nás bydlela jedna paní, měla tři syny, chodili se mnou do školy. A jednou se paní objevila na balkoně, nahá, mávala lidem a něco volala. Byla tehdy padesátá léta, paní se zbláznila a myslela, že je presidentová Rooseveltová. Přijela sanitka, vyšli dva muži a po chvíli vedli paní presidentovou Rooseveltovou špalírem lidí, kteří se zatím u vchodu shromáždili. Ona mávala na všechny strany, přes sebe přehozený bílý plášť, vstoupila do sanitky a už jsme ji nikdy neviděli. Jenom vím, že mávala ještě přes okno a usmívala se. Paní presidentová se přece musí usmívat. Asi byla šťastná. Rád bych zůstal při zdravém rozumu a zdravém těle, ale jestli byla opravdu šťastná, jak si myslím...

U nás v domě, kde jsem bydlel jako dítě, byl pan domácí, ještě se mu tak říkalo, a možná, že mu ten dům ještě opravdu patřil. Měl velký byt, celou jednu stěnu haly zabírala akvária, měl ježka, straku a želvu. Sám byl, chudák, upoután na židli, ochrnutý, ale někdy nás, děti z celého domu, pozval a promítal nám filmy s Pepkem námořníkem a jiné grotesky. Byly to tehdy obrovské zážitky. Mám ho v paměti jako mohutného muže a jeho paní byla hubená a připomínala trochu družku Pepka námořníka. Z jejich bytu se vycházelo na balkon, který vedl podél celého dvora ve výši druhého poschodí. Paní domácí jednou vyšla na balkon, prkna se pod ní probořila a ona se jen tak tak zachytila, takže visela dolů mezi prkny, křečovitě se držela rukama, křičela a modré šaty kolem ní povlávaly. Až po dlouhé době, tak mi to tehdy připadalo, i když pravda je, že se pak po domě povídalo, že tam visela hodinu, přinesli žebřík a paní domácí sundali. Říkalo se, že to bylo v poslední vteřině.

A ještě jinak byla ta léta podivná. Na naší ulici bydlel jeden pán, chodíval vždycky pěkně a úpravně oblečen, vlasy sčesané dozadu, a měl velmi výrazný orlí nos, dalo by se říct zobák. Vypadal přesně jako karikatury jestřábů z Wall Streetu, jak se tehdy malovaly na plakáty a jak se maskovali jejich představitelé na alegorických vozech v prvomájovém průvodu. Měli jsme z něho strach.

Taky bydlela v naší ulici Francouzka, stará paní, výrazně se líčila a měla obarvené vlasy. Mluvila špatně česky a říkalo se jí posměšně madam Pompadour. Tehdy bylo málo cizinců u nás a každý byl divný a směšný. Co jsme neznali a čemu jsme nerozuměli, tomu jsme se posmívali. Pokřikovali jsme po ní a mysleli jsme si moc o sobě. To se možná u nás tolik nezměnilo.

V padesátých letech chodili taky potulní hudebníci hrávat po dvorech a házely se jim peníze zabalené v papírku dolů k nohám. Mnohdy nehrávali špatně. A jednou, v květnu, napadlo tolik krup, že bylo úplně bílo a trvalo několik hodin, než to všechno roztálo. A tak se liší léta mého dětství od historických padesátých let, takové mám vzpomínky a zrovna dnes se vynořily, nevím proč.

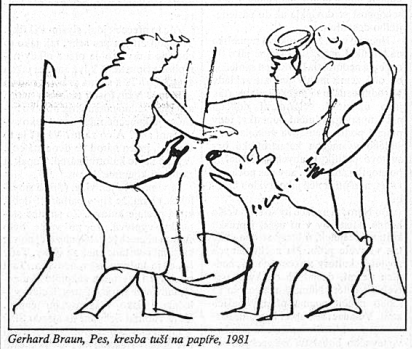

Gerhard Braun, Pes, kresba tuší na papíře, 1981

ČESKÁ KLASIKA (48)

V PŘESMYČKÁCH

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno významného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z něhož otiskujeme i malou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 8. prosince 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

MINIVÁLKA A MALÉR VE STÁJI

Hleděl na postel, která teď - vyzdvižena na železných kolech - mu připadala až nestvůrně vysoká. Prostěradlo, které zakrývalo zemřelou, se mu zdálo natolik splývat s povrchem lůžka, že na okamžik zapochyboval, zda ona pod ním opravdu leží.

Všude kolem teď panovalo naprosté ticho. Uvědomil si, zvolna si uvědomoval, že je konec, mohl by vstát a odejít, ale neměl kam a neměl proč, a tu se mu, aniž pochopil souvislost, vybavila věta, kterou slavnostně pronášel jeho mistr (v dávné době před všemi válkami, v jeho učňovské době), když bral do rukou těžkou krejčovskou žehličku, aby přežehlil hotové sako: „Konec korunuje dílo!“

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (46) z 46. čísla:
JAN ZAHRADNÍČEK: La Saletta.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer, posíláme PhDr. Václavu Kolářovi z Prostějova, Zdeňku Maternovi z Prahy 4 a Blance Ryšavé ze Špindlerova Mlýna.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(1. – 7. 12. 1994)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 1. až Út 6.
(09.00 a 22.00) K. M. Čapek-Chod: Jindrové
St 7.
(09.00 a 22.00) O. Scheinpflugová: Jak vzpomínám
Čt 1.
(02.00) Nasreddinovy taškařice
Pá 2.
(02.00) M. Viewegh: Nápady laskavého čtenáře
(10.30) F. F. Šamberk: Hrůzostrašná noc
(14.20) E. Frynta: Jak odhadnout svůj věk
So 3.
(10.15) A. C. Doyle: Slavné případy Sherlocka Holmese - Strakatý pás
(12.00) Malá recenze J. Skácela ad usum delphini
(20.00) Přišel po večeři
Ne 4.
(00.15) 3x Jaromír John
(20.00) F. Dürrenmatt: Herkules a Augiášův chlév
Po 5.
(00.45) Z. M. Kuděj: Malý cestopis (5)
Út 6.
(21.10) V. Patočková: Z Nizozemí do Prahy a zpět
(21.40) P. Rut: Pianissimo
St 7.
(01.43) W. Shakespeare: Veselé paničky windsorské
(16.40) Milý, milá

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 1., Pá 2. a Po 5. až St 7.
(08.30) M. Holubová: Víc než jeden život
Čt 1. až St 7.
(18.00) V. Fischl: Kuropění
Čt 1.
(03.00) F. Halas: Naše paní Božena Němcová
(04.00) F. Werfel: Padání sněhu
(10.00) Ex libris - J. G. Frazer: Zlatá ratolest
(11.45) J. Burckhardt: Stát
(13.00) Sympozion - Rytíř víry (S. Kierkegaard)
(15.00) H. Ch. Branner: Tři mušketýři
(17.30) Dánské osudy
(23.00) J. Ptáček: Mlýnky benefice
Pá 2.
(03.00) A. Štifter: Harmonie
(04.00) K. Šiktanc: Střelec
(11.45) F. Peroutka: Budování státu
(15.00) E. Nagelová: U zlaté holínky
(21.00) Večer s Hansem Christiannem
So 3.
(03.00) A. Vaněček: Básně v próze
(04.00) A. S. Puškin: Zimní
(08.45) J. Zábrana: Utkvělé černé ikony
(10.15) R. L. Stevenson: Podivný případ doktora Jekylla a pana Hyda (1)
(11.35) Čteme Písmo - Exodus IV
(13.00) M. Bulgakov: Mistr a Markétka (3)
(14.30) O. Nutz - J. Vejvoda: Kdyby všechny krásy světa
(17.10) J. Hanák: Opustíš-li mne
(19.15) J. Donne: Chytej padající hvězdu
Ne 4.
(00.00) V. Juřina: Cirkus Apoleon
(03.00) A. Blok: Z hudby snů a světa
(04.00) J. Vrchlický: Hlas
(07.35) Čteme písmo - Levitikus VIII
(10.30) R. Paturson: Po celém světě prší
(10.45) J. Chalupecký: Čeští expresionisté (4)
(14.30) A. Bodelsen: Dárek
(17.00) D. Packa: Z Deníku marnosti (5)
(20.00) Vláda jedenácti císařů
(22.30) R. Jarrell: Král Zmo kývá na královnu Jaro
Po 5.
(03.00) Úsměvy z antiky
(04.00) P. Bezruč: Slezkonoska modrá
(11.45) I. Pospíšil: Bude mít brzy u nás ruština postavení svahilštiny?
(13.00) Vláda jedenácti císařů
(15.00) H. Bang: Štědrý večer v cizině
(16.40) Literární výročí - R. L. Stevenson
(20.00) Frekvence času (I. Schneedorfer - exilový básník v Kanadě)
(22.45) R. Křížek: Předběžný epitaf
Út 6.
(03.00) Česká zvěrička
(04.00) V. Hugo: Písně
(10.00) Literární výročí - R. L. Stevenson
(11.45) W. Kraus: Mezi pesimismem a optimismem
(13.05) J. Hanák: Opustíš-li mne
(15.00) W. Sorensen: Starý dům
(21.30) G. Gorin: ...zapomeňte na Hérostratal
St 7.
(11.45) F. Kafka: Aforismy
(15.00) A. Saalbachová: Noční cesty
(16.40) Ex libris - Krajiny milosti
(17.30) Život, osudy, osobnosti (H. Ackermanová)

Z deníku spisovatele (57)

• • • • • • • • • •

ARNOŠT GOLDFLAM

/4/

Teď jsem se po jisté době, kdy jsem byl na cestách, vrátil zase domů. Naši mezitím někde našli zubožděného kocoura se zlomenou nohou. Postarali se o něho, nohu mu nechali ošetřit a teď ho léčí. Chudák kocourek je nám vděčný, oddaně se nám otírá kolem nohou a přede. Je v teple, má co jíst a dostane se mu taky pohlazení, nemluvě o tom, že je postupně zbavován blech. Se svou utkvělou myšlenkou, že našinec musí nevyhnutelně nakonec skončit někde pod mostem, jsem mu trochu začal závidět. V tomto světě, kde se člověk učí být dospělý, zodpovědný a soběstačný, což samozřejmě schvaluji, mám někdy trochu obavu, co bude s těmi slabými. Když jsem byl před pár lety šťastnou náhodou poctěn tím, že jsem se mohl podívat do Nového Yorku, stala se mi následující příhoda. Krátce před odjezdem jsem cestoval podzemní dráhou. U vchodu stál žebrák, o berlích, bez nohy. Měl jsem ještě trochu drobných, podávám mu je, on nějak špatně napřáhl ruku a peníze se rozsypaly po zemi. Poněvadž se člověk cítí trochu provinilý, že se má přece jen jakž takž, vrhl jsem se k zemi, abych peníze posbíral. Žebrák se na mě obořil, co že si myslím, že on není tak bezmocný, že mě žádal jen o finanční výpomoc, jinou pomoc ode mě nepotřebuje a peníze že si umí posbírat sám, a to také udělal. Zkrátka hrozně mi vynadal a já jsem zahanbeně utekl, prchl jsem do hlubin podzemní dráhy. Ta hrozná zodpovědnost, že člověk musí na všechno stačit sám! I když je na konci svých sil, musí zachovat iluzi, že to ještě zvládne. Ta zvláštní hrdost! Zubožený člověk naznačuje, že malá výpomoc mu stačí, on že už si poradí. Je to jistě dobře, když chce člověk až do konce udržet dojem, že to zvládne. I umřít dokáže jistě sám. Je to tvrdá výchova a tuhý život. Jestlipak budeme i my tak zacházet s našimi slabými a bezmocnými... co se z nás stane? Trochu jsem dostal strach. Neskrývá se tady někde myšlenka, že člověk, kterému sil nezbývá, není k ničemu, a dokud jich ještě trochu má, musí předstírat, že to tak stačí? Není tady někde základ toho, že jakési pospolitost je taky k ničemu? O pomoc že si člověk musí říct, jinak nic? Snad budeme mít štěstí a když nám bude jednou moc zle, skončíme aspoň jako ten náš kocour nalezenec. Já vždycky pořád jenom melu - strach z toho a onoho, píšu o tom divadelní kusy - jak se člověk vypořádává se životem, a nakonec to možná ani není tak zlé. Ale to bych byl moc rád.

Byl jsem účastníkem takové rozpravy o divadle. Stále se - mimo jiné - ozývají nářky, že nevzniklá ještě hra, která by výsostně uměleckým způsobem reflektovala vývoj po převratu. Objevily se tu samozřejmě jisté pokusy, vznikly zajímavé texty, možná takové poznámky na okraj anebo různá shrnutí, jak ovšem slyším různé hlasy i ohlasy, skončilo všechno na půl cesty. Otázkou zůstává, jestli se takový dramatický autor cítí povinen reagovat na to, co se stalo, tím, že o tom hned napíše hru. Byla doba, kdy se z pera spisovatelů objevovaly různé úvahy na společenskopolitická či dokonce vysloveně politická témata. Jako by to byla povinnost spisovatele hned reagovat, a jak se nějaká věc objeví, hned o ní psát. Jistě, staly se v uplynulých letech věci velevýznamné, není však dost na tom, že se staly? Když jsem řekl, že se pokusím o tenhle deníček o čtyřech dílech, zároveň jsem se rozhodl, že to nebude o žádném z těch velkých témat, ani o volbách, ani o korupci a občasné aroganci a tak dále, zkrátka o ničem z toho. Řekl jsem si, že by ten deníček měl být co nejosobnější a nejsoukromější. Ba dokonce, že by se měl podřídit okamžité náladě a rozpoložení. Mně je vlastně nemilé, že je taková tendence všechno pojmenovávat a vymezovat, jako bychom hrozně spěchali s tím utřídit věci, které prožíváme nebo vidíme, slyšíme a čteme, do jakéhosi řádu, který už tak zůstane, nebo by tak už zůstat měl. A tak se třeba vede diskuse o jistá představení, velmi vášnivě, do jaké míry jsou nevkusná, postmodernistická, či je v nich nahromaděna spousta nápadů různého druhu, někdy výborných a jindy zkrátka ne tak dobrých. Zároveň mohou být tato představení i přesto nebo přitom dobrá, ba výborná. Ale jakási podivná jednoznačnost doby, zvláštní potřeba soudit a zařazovat jako by bránila používat zkrátka úplně normální optiku. A tak se řekne - bác!, klipová kultura..., nebo prásk!, postmoderně vystavěná věc, dnešní překotné tempo, zmatení řádu, kdoví co ještě, a už to tak je. Jako by každý nevěděl, jak je v umění těžko vybírat, volit slova, prostředky, barvy... Jako bychom nevěděli, že vždycky zpočátku vršíme větší, pestřejší a různorodější prvky, a vůbec nám nevadí, že nemusí vždycky úplně dokonale patřit k sobě. Vybírat se naučíme až časem, a to už se zase můžeme lehce dostat do situace, že vybíráme až příliš přísně a oklešťujeme věci na kostry a poučky. Právě různorodá a pestrá snůška je životu blíž a také blíž jeho obrazu. Směs úzkosti a euforie, strachu a naděje, radosti a bolesti je pravdivější než variace na jediné struně. Jestli přijmu jakýsi daný slovník se zúženými a zavádějící pojmy a na těhle rovině vstoupím do diskuse, musí to vždycky špatně skončit. Nikdo nikomu nic nevysvětlí a lidé se pak mohou rozcházet s pocitem neporozumění, ublížení, pohrdání a se zkresleným dojmem. A přitom si člověk váží práce toho druhého, jen se prostě v tom všem chce vyznat, což snad někdy - docela neblaze - začíná zjednodušením a zkreslenými soudy. Jako by tu někdy byl, asi i oprávněný, pocit, že musíme obhajovat svou práci. To by ale byla škoda.

A nyní tedy zpět ke vzniku velesoučasné hry. Patrně nejsoučasnější hra ovšem nebude v žádném případě ta, která bude, byť s výsostnými znaky uměleckými, mít ambici postihnout dnešní dobu v celé, či spíše celistvé podobě. Umělecké dílo, které si činí ambice postihnout vše, ukáže většinou jen málo. Mnohdy však postranní proud, který - jen někde na vzdáleném pozadí doby - bude líčit jednotlivou příhodu, zážitek nebo osud nějakého zatracence, dá podivným způsobem výraznější obraz toho, co dnes, každý jinak, prožíváme. Dokonce je možné, že se v takovém příběhu poslední léta a jejich proměny ocitnou opravdu jen mimochodem. Ta hra, na kterou čekají někteří, s tím, že je něco v nepořádku, když se doposud neobjevila, přijde zcela odjinud, než odkud ji očekáváme, a bude zcela jiná, než co jí dnes do vínku dáváme. A když se neobjeví do konce století, taky žádná škoda. V tomhle století toho zatím nebylo málo. Možná teď budeme potřebovat několik let na to, abychom si tuhle skutečnost teprve uvědomili a nahé se s tím vypořádali, ne ovšem tak, že budeme dělat součty a bilance a s konečnou platností rozhodovat, co s sebou vezmeme přes hranici času. To bychom se pak jednou mohli moc divit, co jsme si s sebou vzali nepotřebného a zbytečného a za jak směšně důležité jsme to kdysi považovali. Takže na žádnou hru nečekejme, ona přijde sama, až bude její čas. Ani nemusíme poznat, že je to právě ona. Nespolehejme na svou soudnost!

Jinak je teď čas pošmourný, brzo se stmívá, nálady se překotně mění a taky energie nevyzpytatelně přibývá a ubývá, spíš to druhé. Člověk na sebe musí být hodný a občas si musí udělat nějakou drobnou radost, taky všem milým osobám.

Píšu u okna. Mám výhled do dvora mezi domy, nebo, jak se píše, do dvora, který je těmi domy obklíčen ze všech stran. Z mého pohledu nejblíž je dvůr vedlejšího domu. Na něm jsou přízemní garáže. Jeden ze sousedů právě vjíždí a chvilku, nevím proč, protože nejsem řidič, tůruje auto, to znamená, že zbytečně nechává běžet motor. V rohu dvora stojí jakési dřevěné palety. Na nich, rozkročen, asi patnáctiletý mladík, láme housku nebo nějakou buchtu a kousky háže dvěma potulným černým kočkám, střídavě jedné a druhé. Pak, už zase dále, je dvůr přeťat podlouhlou budovou skladu léčiv. Vždycky tam svítí zářivky a nahoře, v pravém a posledním okně, je světlo slabší a vypadá to tak, že tam někdo stojí u nějakého stolu a něco dělá. Vždycky jsem si myslel, že tam nějaká paní něco balí. Dnes, po osmi letech, si uvědomuji, že tam nestojí nikdo a že to jenom tak vypadá. Přišel jsem na to tak: je neděle, to se tam nepracuje, čili tam těžko někdo může být, to za prvé, a za druhé: to, co se zdá jako osoba, se nehýbá a je jen velmi těžko pravděpodobné, jak si teď, když se tam opravdu pozorně dívám, uvědomuji, že by totiž někdo osm let nezměnil polohu a postoj. Aspoň nikdo živý by to nevydržel.

Za budovou skladu je vysoký smrk, na střeše skladu velká hromada listí a za tím kus cihlové zdi porostlé divokým vínem. Pak skleněná kopule, kde bývala dříve výzkumná laboratoř, kde studovali růst rostlin, prý tam také vznikly filmy profesora Calábka. Pamatuji si to ze školy, jak za pár vteřin vyrostl hrách, což by jinak trvalo dny nebo týdny. Bývalí pracovníci domovní správy si to prý nějak přidělili, nechali si taky ještě honem opravit byty a volné prostory využili jako soukromí obchodníci. Dobře jim tak.

Z deníku spisovatele (58)

PŘEMYSL RUT /1/

Deník má obsahovat, zopakujme si, datované záznamy postřehů, dojmů, událostí z spisatelova života. Od deníku spisovatelova se očekává navíc ještě trocha literatury: ať už tím rozumíme náčrty příštích knih, nebo umělecký účin záznamů samotných.

Nuže, takový útvar je vhodné zahájit doslovným záznamem rozhovoru, který jsme pouze opatřili názvem **Do Kutné Hory,** neboť se odehrál v kupé spěšného vlaku, jímž spisovatel cestoval jednoho rána koncem léta. Usadil se k oknu, za nímž mrbolilo, původně s úmyslem pracovat na scénáři. Ale sotva přistoupili dědeček a babička s vnučkou, spisovateli nezbylo než zaznamenávat každé jejich slovo. Tím spíš, že mluvili tak pomalu, aby to stačil.

(Poznámka pro režii: délka scény musí odpovídat době, za kterou spěšný vlak urazí vzdálenost z Prahy do Kutné Hory, tj. asi sedmdesáti minutám. Všechny postavy hovoří polohlasem jako z polospánku.)

Dědeček: Tady je volno.
(Pauza 12 minut.)
Babička: Který stanice jsou do Kolína?
Dědeček: Už jsem to zapomněl.
(Pauza 9 minut.)
Babička: Chceš jablíčko? Děda ti ho nakrájí.
Dědeček: Jak se řekne jinak nula?
(Pauza 1 minutu.)
Babička: Co?
Dědeček: Nula.
(Pauza 6 minut.)
Babička: Už se to tamhle vybírá.
Dědeček: Devátá až jedenáctá rozhodne.
Babička: Ukaž, je špinavý.
Dědeček: Jsem tady měl nůž, a už ho nemám.
Babička: Sis ho včera balil.
Dědeček: Mezi Pečkama a Kolínem jsou Tatce.
(Pauza 2 minuty.)
Babička: Tatce.
(Pauza 5 minut.)
Dědeček: Zero. Slyšelas to někdy?
(Pauza 3 minuty.)
Babička: Neříkali přeháňky. Říkali déšť.
(Pauza 2 minuty.)
Vnučka: Já tady mám vlas.
Babička: Vlas? V jabku? Ona má vlas v jabku.
(Pauza 8 minut.)
Dědeček: Papoušek na dvě. To bude pěkná blbost.
Babička: Už bude Kolín.
Vnučka: Další vlas!
(Pauza 11 minut, přerušená hlášením nádražního rozhlasu: Ke čtvrtému nástupišti přijel spěšný vlak z Prahy-Hlavního nádraží směr Kutná Hora, Čáslav, Světlá nad Sázavou, Havlíčkův Brod, Brno, pravidelný odjezd v deset hodin jednu minutu.)
Dědeček: Tak ta blbost, papoušek na dvě. Pt.
Babička: Pt?
Dědeček: To je divný.
Babička: Nastydnem spíš v létě než v zimě, víš? Nemáme svetry. *(Pauza 3 minuty.)* Ona spinká. Nespí, už tam budem.
Dědeček: Přšelo tady vůbec? Tady je sucho.
Babička: Tak jen z Prahy do Kolína. *(Pauza 2 minuty.)* Oni hlásili místy. Ne všude.
Dědeček: Těmhle vagónům se říkalo rakve.
Babička: Těm vozům?
Dědeček: Němci v nich vozili zbraně za války.
(Pauza 4 minuty.)
Babička: Tak jed. Ať vidím ten potůček. *(Pauza 1 minutu.)* Tady jsme chodívaly s maminkou. *(Pauza 1 minutu.)* Nebyly tady ty višně?
Dědeček: Ne. To bylo na týhle straně.
Babička: Strč do ní, ať nespí. Pak ji ponesem.
Dědeček: Ale neponesem. Já ji neunesu.
Babička: Už brzdí. Vždyť já koukám porád.
Dědeček: Asi jsme to minuli.
Babička: Ty ji necháš spát, když máme vystupovat? Si ji poneseš.
Dědeček: Slunečnice jsou odkvetlý. Celý pole. To je škoda.
Babička: Všecky mají hlavy dolů.
Dědeček: Na shledanou.
Babička: Na shledanou.
Vnučka: Na shledanou.
Spisovatel: Na shledanou.

„Když jsem jezdíval vlakem na Čerčany," řekl krátce poté Josef Topol v Divadelních novinách, „prošel jsem často celou soupravu, abych si vybral kupé, kde se mi zdálo, že sedí zajímaví lidé. Sedl jsem si mezi ně a anonymně naslouchal." Jenomže co jsou to zajímaví lidé? Kde a podle jakého klíče hledat hrdiny hodné dramatického uchopení? A kde je vůbec ten život, který prý předchází literatuře (a tím ji umožňuje), když se náš prostý lid dorozumívá replikami Samuela Becketta? Nebyl by pak spisovatel blíže prazdroji, kdyby se nezdržoval odvozeným životem lidu a inspiroval se přímo literaturou?

Nejmučivější je na tom tušení, že vedle v kupé hráli Pirandella, ještě dál Anouilhe a v jídelním voze Frische. A což kdyby se někde mluvilo jako v mých hrách?, říká si spisovatel s pocitem, že by mu stačilo zapsat ten rozhovor a našel by se, psal by konečně jako on sám.

Není tedy nakonec poznávacím znamením zajímavého člověka, že z něho mluví, co já chci vyslovit? Deníčku, kam jsi mne to zavedl! A to je teprve začátek.

Vlastimil Třešňák, Gothardská ulička (ze série Pražští cikáni), 1980. Z antologie Česká fotografie v exilu - LN & Host, 1990

Výpisky z četby

Přijde doba, kdy naši exulantští malíři budou vystavovat v Praze, naši hudební skladatelé budou doma provozovat svá díla, knihy exulantských spisovatelů budou doma znovu vydávány a kulturní exulantské časopisy bude lze v Československu abonovat. Běda nám, nebudeme-li na tuto slavnou dobu připraveni a budeme-li stát v exilu zahanbeně s prázdnýma rukama a se zlobným a nemilujícím srdcem!

Utužovat nadšení vůle k duchovní tvorbě proti úpadkové kulturní indiferenci a materialismu je ovšem úkol nejdůležitější a nejušlechtilejší. Na obou stranách železné opony je příliš mnoho přízemnosti, sobeckosti a ubohý nedostatek idealistického úsilí spět za něčím vyšším než jen za lepším bydlem. I ve chvalitebném protikomunistickém úsilí u mnoha spisovatelů doma - například ve výborné Havlově Zahradní slavnosti - pozoruji nedostatek lásky k chybujícím a k bližním vůbec a nedostatek schopnosti k odpouštění, který mě hrozí. Po rozkladu komunistické ideologie bohužel dosud nerozeznávám mnoho odhodlání k filosofii jiné a lepší.

LADISLAV RADIMSKÝ (Petr Den): Letošní kulturní úkoly exilu.
České slovo (Mnichov) č. 1 - leden 1965

ČESKÁ KLASIKA V PŘESMYČKÁCH (50)

Rozpoznáte-li v následující dvojdílné přesmyčce jméno významného českého spisovatele a jedno jeho dílo (z nabídnutých otiskujeme i málou ukázku), napište rozluštění na korespondenční lístek a pošlete do 22. prosince 1994 na adresu redakce (Literární noviny, Národní 11, 110 00 Praha 1). Tři úspěšní luštitelé dostanou pěknou knihu.

RUM A PIVO JE MANA ŽIVOTA A DCEŘIN LÉK

Ondřej viděl pohybovat se za řeči hadí jazýček a dolní ret pokrývat chvějemi svrchní výrazem okorálého života, o nějž si žena vylámala zuby; viděl zblízka, jako nikdy, nabíhat šlachy a žíly na vychudlém, žíznivě napjatém krku; viděl zorničky užít se chtivostí a bledé oči starého dítěte, jak žasnou nad krásou úroků a příjmů a dojímají se pohádkami ze spořitelních knížek; ano slyšel, jak ženské šuškají, strojí svatby a prodávají, a bylo mu z toho odporno.

Rozluštění čtenářské soutěže Česká klasika v přesmyčkách (48) z 48. čísla:
IVAN KLÍMA: Má veselá jitra.
Knihy, věnované knihkupectvím Fišer, posíláme J. Kastlové z Liberce, dr. N. Lupínkové z Olomouce a Jindře Rousové z Jihlavy.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(8. – 14. 12. 1994)

PRAHA

Četba na pokračování
Čt 15. až St 21.
(09.00 a 22.00) V. Fischl: Hrací hodiny.
Čt 15.
(02.00) Závratná pomyšlení E. Frynty
(14.20) K. Čapek: Corrida
Pá 16.
(02.00) O muži, který chtěl malovat jako Courbet
(10.30) H. Gunnlaugsson: Dokonalý zločin
(14.20) A. P. Čechov: Tragédem
(08.30) M. Klánský: Filip
Čt 15. až St 21.
(18.00) Z. Winter: Rozina sebranec
Čt 15.
(03.00) E. Leino: Sen o létě
(04.00) V. Furch: Obraz neměnný
(10.00) Ex libris - M. Nápravník: Básně a pohyby
(11.45) B. Komárková: První přikázání
(13.00) Sympozion - Jeruzalémská bible
(15.00) M. Čepelka: Freony
(23.00) J. Ptáček: Nesny profesora Wyara
Ne 18.
(00.00) F. Nepil: Vánoce a předvánoce
(03.00) J. Kvapil: Z lyriky
(04.00) R. Thákur: Básně z posledních let
(07.35) Čteme Písmo - Levitikus X
Po 19.
(03.00) E. A. Poe: Havran
(04.00) M. Holub: Tři stručné úvahy
(11.45) O. H. Hájek: Také jedny české Vánoce
(13.00) Jan Kožínek - zlomení

Z deníku spisovatele (59)

PŘEMYSL RUT /2/

Posledně – vzpomíná spisovatel na tři cestující (Do Kutné Hory, LtN č. 50/94), kteří mu nezištně nadiktovali první stránky – jsme měli štěstí na zajímavé lidi. S tím ovšem nelze vždycky počítat. Namísto dědečka a babičky s vnučkou mohli také do našeho kupé přistoupit (abychom předpokládali situaci symetricky nepříznivou) tři další spisovatelé deníků, například Mácha, Deml a Hiršal–Grögerová. Jak by pak vypadala celá scéna?

(Poznámka pro režii: každý ze spisovatelů cestuje samozřejmě zvlášť, jen Hiršal–Grögerová dohromady v jedné osobě. Nejprve se k okénku – ve směru jízdy – usazuji jako minule já, dále jen Spisovatel. Z šera u dveří posléze vystane nezřetelný Mácha, volné místo naproti Spisovateli obsadí usměvavý Deml a u sedadla ve zbývajícím koutě se zastaví Hiršal–Grögerová, galantně si pomáhaje z kabátu. Jakmile se vlak dá do pohybu, všichni vytáhnou deníky pro případ, že by se snad schylovalo k rozhovoru zajímavých lidí. Nastane ticho, do Klánovic trapné, do Českého Brodu nesnesitelné, ale později už jen soustředěné, jak se přítomní jeden po druhém hrouží do svých myšlenek. Od Peček je ticho dokonce zpříjemněno uklidňujícím skřípotem per jako ve staré škole při písemné práci.)

Deml *(píše úhledně, jazýček mezi zoubky):* ...proto také jistí literární kritikové, pšouce o mých knihách, říkají: Zase jen samá osobní korrespondence, čili podle Žida Arne Nováka, jemuž katolicismus je ze všech konfessí celkem nejsympatičtější, poněvadž kromě Svatého Otce Židů se nezastal nikdo: ano SOLIPSISMUS Arne Nováka objevil Jakub Deml, poněvadž když je v roztoku kyselina, lakmusový papír zčervená, a je-li v roztoku zásada, ten papír zmodrá, já mám ohledně Židů jisté zásady, a proto Arne Novák vždycky zrudne i zmodrá, kdykoli mluví o Jakubu Demlovi. *(Nepřestává psát.)*

Mácha *(sní s otevřenýma očima):* ...slečna si lehla na kanape, já na ni. *(Píše):* Rx9(%=krZBa$! Jhdtčo4 yúšh čkl6. *(Opět se zasní.)*

Hiršal–Grögerová *(píše):* Nabídl nám nocleh v hotelu, který sám dobře zná a který pro nás ihned po příjezdu objednal a zaplatil. Malý hotel, útulný pokoj s otevřenou bonboniérou na stole a různými specialitami – whiskou počínaje a vodkou konče – v malé ledničce. *(Olízne si rty a pokračuje.)*

Spisovatel *(hryže násadku, ale nic zaznamenáníhodného jej nenapadá.)*

Mácha *(píše):* Ksýf/9x?""")(MTo63úafIt§!!z8sQ. Pdjů7§bk?GdprDaž9. *(Mlčky luští, co napsal):* Líbal stehna a tak dále. Seděla mi nahou prdelí na klíně. *(Ucítiv Demlův pohled, obrátí list.)*

Hiršal–Grögerová *(píše):* ...nás opět pohostila svým „farizeem", kávou se skotskou a čepicí šlehačky a kupou báječných sladkostí...

Deml *(píše):* ...a to jenom proto, že měch národní výhně už měl v sobě ty židovsko–syfilitické díry... *(Demlovsky se zasměje.)*

Spisovatel *(z nedostatku inspirace kreslí do deníku ornament, poslušen nepředvídatelných pohybů vlaku).*

Hiršal–Grögerová *(píše):* ...a plujeme do dalších sálů s rozeklanými skalisky žampionových, šunkových a rybích salátů, s oblými pahorkatinami uzených vepřových kýt, s houštinami petržele a květáku...

Mácha *(se ovládá, aby si nepředříkával nahlas):* Uvečer jsem ji pical dvakrát po sobě. Podruhé na stolicích u okna. *(Píše):* M8§du–ú„aQ 15Ei8ý:"?sh8. Llllkgut6„mnkíš!aOoP. *(Zrůmění a otírá si čelo truchlobrouškou.)*

Hiršal–Grögerová *(přechází do ženského rodu):* ...o tom, že jsem se na nějaký čas dostala zas do normálu, svědčí, že jsem s děvčaty napekla pár plechů cukroví. *(Polkne slinu.)*

Deml *(píše):* I z té ideje husitské, jakmile zhusištěla, stal se v legiích, tak jako v Sokole, jenom demokratický, humanitářský, socialistický, židovsko rouhavý paskvil.

Spisovatel *(si konečně přizná, že bez zajímavých lidí nic kloudného nenapíše, schová deník a sáhne po právě vydané knize svého oblíbeného básníka, shodou okolností rovněž sestavené z deníkových záznamů. Otevře ji náhodou na stránce 126 a čte):* „Od P. Š., který zasedá v komisi pro udělování almužen chudobným nakladatelům, vím, že tato komise (při ministerstvu kultury či jakém čertu) odmítla přispět na vydání výboru z díla Jiřího Karáska ze Lvovic. Rozhodující slovo v této věci měli Ivan Klíma a Eva Kantůrková. Jejich argument: Karásek už dneska nikomu nic neříká. 22. května 1994." *(Spisovatel svraští čelo, aby se lépe upamatoval. Hovoří k sobě se zavřenými ústy. Nezapisuje):* Básník má nepochybně na mysli květnové zasedání literární rady, jehož jsme se kromě P. Š. a jiných zúčastnili také. Předmětem jednání ovšem nebyl výbor z Karáskova díla, nýbrž edice Karáskových vzpomínek. A výsledkem nebylo odmítnutí, nýbrž dotace knihy částkou 50 000 Kč. Však už je ta kniha na pultech a v tiráži má poznámku, že vyšla s podporou ministerstva kultury či jakého čerta. Svému oblíbenému básníkovi tedy vděčíme za poznatek, že autor deníku není odpovědný Pravdě, ale Upřímnosti, byť to byla upřímnost předsudku, upřímnost zloby, upřímnost banality, upřímnost pomluvy. *(Za takových úvah Spisovatel mané listuje knihou až k závěrečným údajům: Ivan Wernisch, Pekařova noční núše. Kniha vychází za podpory Ministerstva kultury České republiky a za přispění Českého literárního fondu. Spisovatel k sobě):* Je tedy nejvýš pravděpodobné, že Mácha nikdy nepical, Deml úzkostlivě tajil svůj židovský původ a Hiršal–Grögerová bylo v cizině odkázáno na konzervy z domova. Jakmile aplikujeme zkušenost z Wernische, hned jsou všichni mnohem sympatičtější.

(Sklapnuv knihu, Spisovatel si uvědomí, že už je v kupé sám. Mácha zmizel, Deml vystoupil, ani Hiršal–Grögerová tu není, zřejmě odešlo do jídelního vozu.)

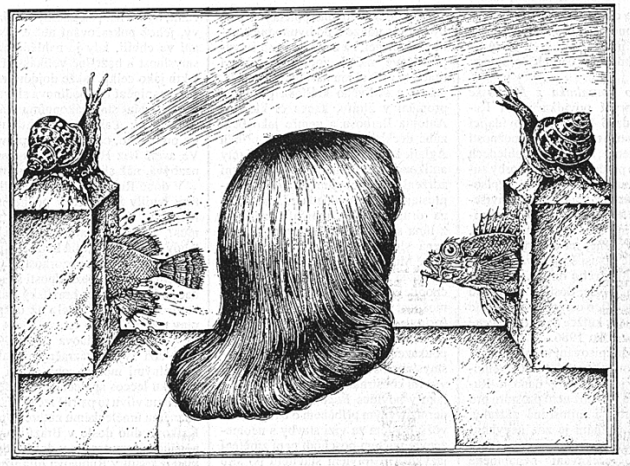

Miroslav Němeček, Učesaná, kresba a koláž, 1994. Z výstavy v Galerii Ve věži v Mělníku

Z deníku spisovatele (60)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

PŘEMYSL RUT /3/

I kdybys měl (v LtN č. 51–52/94) pravdu, říkám si spisovatel, i kdyby byl deník skutečně tím rájem sebeklamu, kde píšící subjekt zakusí slasti a úspěchy, které mu život odepřel, vylže se z utrpení a nezdarů, kterých mu život dopřál, zahraje si taky jednou hlavní roli a vahou svého literárního jména zjedná význam nicotnostem, důvěryhodnost pomluvám a satisfakci kompletním, přesto i ty jsi redaktorovi tohoto listu slíbil tak podezřelý text. Přiznej tedy, píšeš-li něco takového, a ukaž, jak to vypadá.

●

Příběh disidenta, respektovaného v odborných kruzích, ale neuznávaného starou, ošklivou a hloupou sousedkou z přízemí, která v něm vidí nezaměstnaného kriminálníka. Po převratu přijme bývalý disident vysokou funkci, jen aby konečně došel sousedčina uznání. Zároveň se ovšem výkonem té funkce znemožní v odborných kruzích. Sousedka obdivuje jeho služební vůz, zásilky z dalekých zemí, fotografie v magazínech. Nepsat, dokud by se to četlo jako jinotaj na určité osoby. A ani pak nepsat jako politickou satiru, nýbrž jako studii o iracionalitě ctižádosti: ten nešťastník musí být zraňován každým opovržlivým pohledem domovnice a posedlý touhou získat její úctu – tím víc, čím méně za to ta ženská stojí.

●

Příhody neznámého, bezvýznamného člověka, vyprávěné jako zprávy o státníkovi. Informovat veřejnost sdělovacími prostředky o každém jeho kroku, obědy nazývat pracovními, hádky poradami, ubožácké zájmy starostmi o obecné blaho a nezvládnutá ufeknutí programovými prohlášeními či poskytnutými rozhovory. (Jakžtakž realizováno v televizi [listopad 94], ale zdaleka nevyčerpáno.)

●

Esej o erotice jako křižovatce krajní individuality (miluji právě tebe s tvým jménem, tvými zvyky, tvými nezaměnitelně křivými zuby) a krajního odosobnění (od „krásné neznámé" až k anonymitě pornografie). (Náčrt v Pianissimu, napsat o prázdninách do knížky pro Petrov.)

●

Povídka o vesnickém vynálezci, který zkonstruuje přístroj na pornografické výjevy (zvenku by to mohlo vypadat jako kadibudka se srdíčkem ve dveřích). Kdykoli je však zařízení uvedeno do provozu, dělá rámus jako tiskárenská rotačka. Divák, který se tam tajně zamkl, se necítí vzrušen, ale kompromitován. Daleko v lukách je slyšet, že to „starej Kubát zase zapnul".

●

Seznámení a citové vzplanutí dvou nešťastných bytostí, které se našly na seznamu konfidentů (vzájemné pochopení podobné tomu, jaké pro sebe mívají ledvináři, souchotináři apod.). Hříčka odehrávající se v lázních. (Operatka?)

●

Grimasy mužské tváře při holení (aby žiletka lépe zabírala) vykládány ženskou polovičkou psychologicky (jako by chtěly ironizovat názory manželky). (Detail [?] k Rodinnému kalendáři.)

●

Chlapec chodí pouštět draka s nadějí, že se jednou vítr obrátí a namísto draka vzlétne on sám, poután drakem k zemi. Přání pochopitelně zůstane nesplněno. Až jako dospělý jde s klukem pouštět draka – a nečekaně vzlétne. Oproti romantickým zážitkům má během letu jen mnoho trapných starostí: neztratit klíče, co řeknou doma atd.

●

Staženka na letním bytě vyluští křížovku ve starém časopise. Tajenku odešle na „adresu redakce". Časopis však už dávno nevychází, v domě teď

Kresba Karel Oberthor. Z výstavy Karel v Galerii Hollar v Praze

bydlí milionář N. Větu z křížovky čte jako prorockou pravdu o svém životě, pátrá po dalších znameních a mučí se jejich interpretacemi. Propadá tajemnu a stává se vizionářem.

●

Situace pana Junga. Po návratu do vlasti se emigrant serkává s lidmi, kterým se ve vzpomínkách na něho postupně ustálil obraz jeho chování, výroků a skutků. Ačkoliv se tento obraz velmi liší od minulosti, jak si ji pamatuje (a jak ji má písemně i fotograficky doloženu) pan Jung, nezbývá mu, než jej přijmout za svůj, pokud chce s těmi lidmi vydržet a prožít stáří v rodném městě. Tam se však vrátil právě pro tu minulost, které se teď krok za krokem vzdává. (Hra.)

●

Pohádka (nedělní? rozhlasová?) o panu profesorovi, který měl všechny vědomosti v malíčku, ale – jak už jsou vzdělanci nemotorní – useki si malíček při štípání dříví na chalupě. Co bylo dál 1) s panem profesorem, 2) s malíčkem a jeho nálezcem?

●

Jména: dívčí příjmení Japatá, dva lesní trpaslíci Justl a Friedl, první se všemi možnými vadami řeči, druhý s odporně dokonalou výslovností. V téže pohádce dvě čarodějnice Švorcová a Chramostová, které se nemohou vystát, vzájemně se zaklínají, ale jedna bez druhé je nemyslitelná. Pro děti.

●

Dvojí způsob představování: muž, předsedající, „vítá mezi námi" pana E., vypočítává jeho díla a funkce, zatímco žena doplňuje: to je ten, co uvádí v životopisech, že má tři děti, ale jedno vyženil a třetí má s jinou nemanželské. Mužské a ženské pojetí základních údajů o člověku. Ženská verze Who is who.

●

Dvojí život – konfrontace příběhu dějin a příběhu životního, který s dějinami nesouhlasí: 15. března 1939 nejšťastnější den, narodila se nám Anička. 9. května 1945 propukla u manželky epilepsie. (2. řada rozhlasových Reflexí [jaro 94].) Je to jen námět k úvaze, nebo by to mohla být fabule?

●

Francouzský president Mitterand letí na oficiální návštěvu do Spojených států, ale při posunování hodinových ručiček před přistáním to nějak přežene a přistane v Americe roku 1898.

●

Adaptace Dykova Ondřeje a draka tak, aby příběh neuhnul od tématu Hrdina – Obec k tématu Přebral mi jika-marád. Třeba pod názvem Viktor a drak.

Co s tím? Doporučuje se, radí spisovatel ze zkušeností, občasná bezmyšlenkovitá četba. Stává se při ní, že některá poznámka na sebe upozorní. Obyčejně ta, k níž zatím ve spisovateli dozrálo pokračování. Neboť všechny ty poznámky se týkají námětů, s nimiž si spisovatel v okamžiku záznamu nevěděl rady. Už proto je nepublikuje jako uměleckédílo. Nic pro né přece dosud neudělal. Přísně vzato, ani nejsou jeho.

Z deníku spisovatele (61)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

PŘEMYSL RUT /4/

Když jsme tedy řekli i B, tj. přijali důsledky svého slibu a uveřejnili to, co je ze všech našich textů nejpodobnější deníku (LtN č. 1/95), vraťme se – také z formálních důvodů, které nikdy nepodceňujeme – zpět k A, totiž do vlaku. A rovnou ke skutečnému zážitku, jako na počátku.

Jedeme tentokrát zpátky do Prahy. Je měkký podvečer a v kupé jsme sami, ani knihu s sebou nemáme. Díváme se z okna, ale místo krajiny, kterou projíždíme, vidíme krajinu, kterou jsme opustili, a pořád dokola si v hlavě přehráváme ten krátký rozhovor před prasečím chlívkem.

Paní Hermanová *(nese kbelík s pomyjemi).*

Spisovatel: Kolika let se dožije prase?

Paní Hermanová: Zabíjejí se tak kolem –

Spisovatel: Nemyslím kdy se zabíjejí. Kolika let by se dožilo prase, kdyby zemřelo přirozenou smrtí?

Paní Hermanová *(zaskočena otázkou, postaví kbelík a hledí na spisovatele. Pak mávne rukou, jako by zahánělamouchu):* To vám nikdo neřekne.

Není to podivuhodné? V našem sousedství žije tvor, o němž nikdo, ani stará žena, která ho krmí a uklízí mu obydlí, která ví všechno o bramborách, ovocných stromech, máku, drůbeži, dobytku, králících, orbě i počasí, nedovede říci, kolik let mu Stvořitel na tom vezdejším světě vyměřil. Žádné prase ještě neprobělilo celou dráhu svého života, nikdo je dosud neviděl ve věku vrásek a šedin. Jeho pozdní doba je prázdný prostor, osvětlovaný jen dohady a tušeními. Může být něco inspirativnějšího pro fantazii beletristy? Co když, co jestli, co kdyby...

Představme si prasátko, které mělo štěstí. Oblíbily si je hospodářovy děti, staraly se o ně, hrály si s ním a vymohly si na pantátovi, že se čuník zabíjet nebude. Prasátko roste a stárne jako člen rodiny, už je mu sedm let, pohybuje se volně po stavení, smí dokonce i do světnice. Až jednou ráno není k nalezení. Poslušno instinktů, našlo si temný kout za dřívím v kůlně, kde by se mohlo nerušeně zakuklit. Ano, zakuklit. Pokud to zní nezvykle, pak jen proto, že prasátko bylo první, jež smělo naplnit svůj biologický úděl.

Průvodčí *(otevře dveře):* Přistoupil, prosím?

Spisovatel *(předloží jízdenku a přistihne se při myšlence, že je na něm vidět, co se mu honilo hlavou).*

Průvodčí *(si toho buď nevšímá, nebo se rozhodl nevyvozovat z toho žádné důsledky, třebaže přepravní řád nepochybně na takové případy pamatuje).*

Sotva spisovatel osamí, už je to tu zas. Po sedmi dnech se z kukly vylíhne nevídaný tvor oduševnělé krásy, daleko předstihující každý pomysl, natož popis. Mluví lidskou řečí, ale tak, jako by se (okouzlujícím a nenapodobitelným způsobem) dorozumíval, jak je v kraji zvykem, když jeho mateřštinu nikdo neovládá. Možná, že je ona mateřštinou hudba, kterou on jediný chápe do nejmenších významových odstínů, ale jisté to nevíme. Tvor, jemuž nebude snadno dát jméno dost přiléhavé, se vrátí do statku, kde je ovšem přijat jako vzácná návštěva. Jeho takt a cudnost mu nedovolí uplatňovat dávné domovské právo, zamlčí tedy i souvislost své nynější existence s vepřovou podobou, tak dobře v těchto zdech známou. Ani selka se nezmíní o zaběhnutém praseti, ačkoli již týden nemyslí na nic jiného, připadá jí však nemístné obtěžovat vznešeného hosta tak přízemními starostmi. Návštěvník vlídně odmítne štamprlíčku, důkladně se rozhlédne po světnici, jako by si chtěl vrýt do paměti každý kus nábytku i nádobí, pak

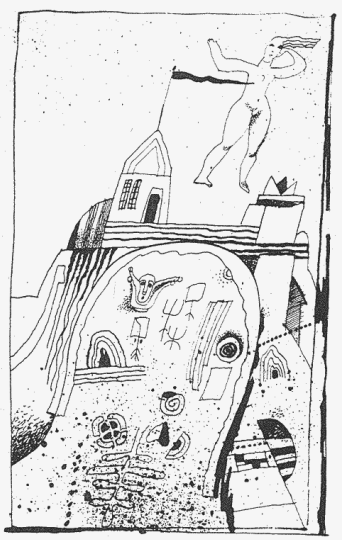

Kresba Josef Palleček. Z výstavy Zahrady a hry - obrazy, grafika, ilustrace z let 1967–1994, České muzeum výtvarných umění v Praze (do 29. 1. 1995)

vstane a s patrným pohnutím v hlase obřadně poděkuje, ačkoli (jak jsou všichni přesvědčeni) nemá vůbec zač. Ještě dlouho po jeho odchodu je světnice naplněna exotickými vůněmi, které se, vdechnuty, mění v hřejivý pocit životního kladu. Mezi obyvateli statku vládne od té doby harmonie, v níž ovšem pozornější ucho zaslechne mollovou tercii stesku po zmizelém prasátku a po vznešeném hostu. Nikdo si neumí vysvětlit, proč ty dvě nesrovnatelné bytosti ve vzpomínkách splývají v jednu.

Pověst o Vzácném Exemplář se rychle rozšířila, zvláště když se potvrdily příznivé účinky jeho přítomnosti na duševní zdraví. Zvláště ve vyšších vrstvách, považujících se za kulturní, patřilo brzy k dobrému tónu zvát Neznámého do společnosti, častovat jej vybranými lahůdkami a přizpůsobovat obecné mínění tomu, co se dalo uhodnout z jeho vždy velice diskrétních zmínek a nápovědí. Společenský vliv této živočišné orchideje (jakékoli označení je tu však nevýstižné, a tedy nevhodné) neměl co dělat s pozérstvím či snobismem. Potřeba ukázat se před Ním v nejlepším světle byla až sebetrýznivě upřímná a mnohdy provázena bytostným přerodem. Kdo spatřil neuvěřitelného Tvora, znovu si připomněl závratnou krásu Bytí a nezbavil se už pocitu existenciální vděčnosti.

Průvodčí *(otevře dveře):* Změna průvodčího. Předložte jízdenky.

Spisovatel *(si uvědomí, že Průvodčí je opravdu jako vyměněný. To ovšem znamená, že Exemplář žije, příběh se rozvíjí a žádá si pokračování).* Psát by se to dalo jako pikareskní román – LtN č. 23 až 52/97 – *(řekne spisovatel nahlas, rozechvělou rukou podává jízdenku).*

Průvodčí *(ji prohlédne a vrátí. Je tak laskav, že ostatní postavy příběhu nechá cestovat zadarmo. Před odchodem jim dokonce zasalutuje).*

Jedna kapitola, napadne spisovatele, musí vyprávět o tom, jak byl Exemplář pozván na pravou venkovskou zabijačku. Ale celé by to mělo být o tom, jak byl Protagonista samozřejmě považován za neopakovatelný dar nebes, za jedinou bytost svého druhu, za výjimku z pravidla. Zejména po jeho smrti (neměla by souviset s tou zabijačkou?) se – ponejprv docela opravdově – hovořilo o nenahraditelné ztrátě. Nikdo si ani ve snu nepředstavil, že by stačilo málo, aby se takovými bytostmi hemžil celý kraj, že by se snad jejich přemnožení mohlo stát vážným problémem. Ta blízkost nedosažitelného, ten (na druhé, lidské straně) smysl provždy zakrytý účelem, to je nejspíš téma vyprávění.

Cestující *(otevře dveře):* Je tady volno? *(Nečeká na odpověď, usedne a otevře kufr. Vytahuje popsané papíry a rozkládá je po sedadlech).*

Spisovatel poznává v příchozím literárního kritika Novotného, proslulého svou pohotovostí. A skutečně: zvedaje z podlahy list, který kritik shodil energickou poznámkou na okraj, všimne si spisovatel, že na papírech z kufru je už celý jeho pikareskní román hotov. Zítřejší noviny otisknou přísný posudek, po němž spisovatel nebude mít důvod se k svému nápadu vracet. To už jsme v Libni? Vida, jak to uteklo.

LITERÁRNÍ POŘADY

(12. – 18. 1. 1995)

PRAHA

Četba na pokračování

Čt 12. až Po 16.
(09.00 a 22.00) J. John: Pampovánek

Út 17. a St 18.
(09.00 a 22.00) E. A. Poe: Brýle

Čt 12.
(02.00) Hovory s M. Podešovou
(14.20) K. Legátová: Ostrov slušných lidí

Pá 13.
(02.00) Hrobka milenců a jiné kratochvíle
(10.30) G. K. Chesterton: Boží trest

So 14.
(10.15) O. Henry: Vepřová moralka

Ne 15.
(00.15) Zelené peří
(01.45) A. Šerberová: Starý příběh
(12.00) J. Prévert: Stránka ze sešitu
(20.00) A. S. Gribojedov: Hoře z rozumu

Po 16.
(00.45) M. Buber: Chasidská vyprávění (3)

St 18.
(02.00) N. V. Gogol: Hráči
(16.40) Milý, milá
(20.50) A. Přidal: Atentát v přízemí

VLTAVA

Četba na pokračování

Čt 12. a Pá 13.
(08.30) Ch. de Laclos: Nebezpečné známosti

Po 16. až St 18.
(08.30) K. Poláček: Hlavní přeličení

Čt 12. až Ne 15.
(17.30) K. Čapek: Hovory s TGM

Po 16. až St 18
(17.30) M. Durz
život

Čt 12.
(01.00) J. Rom
ných probuze
(10.00) Ex libris
licova 47
(11.45) J. Fiala:
verzity
(13.00) Sympo
teratura – pos
(15.00) G. H
Krátká zpově
(20.30) K. Čap
skladatele Fo

Pá 13.
(01.00) K. Šikta
(11.45) G. K. Ch
unáhlených č
(13.00) Černá
rových sonet
(15.00) V. Fis
hudba
(23.51) Sny (A.

So 14.
(09.45) V. Holas
(10.45) R. L. St
případ doktor
Hyda (závěr)
(11.45) Čteme
VIII
(13.00) Kdyby
světa
(14.30) A. Jirás
(16.45) E. Sv
jsme ne
(19.15) W. Blak
kytkám na list
(23.00) R. Mat
kladu (2)
(23.30) E. Stua
Wardová: Chr

Ne 15.
(01.51) Sny (A.
(07.35) Čteme
(09.00) L. Fikar:

Z deníku spisovatele (62)

DANIELA FISCHEROVÁ /1/

Deník si nevedu. Ale mám sešitek (plurál: sešitky) a ten vláčím všude s sebou jako talisman. Tam si píšu útržky situací, jak jdou právě kolem, nápady, historky, napůl zaslechnutá slova, nepořádnou cupaninu spěchu. Plurál znamená sešitků osm za posledních osmadvacet let.

Někdy nesu domů horké zboží a ještě téhodne je užiju „na spisovatelský způsob", ale mnohem častěji tam leží, zaspórované jak bakterie v Tutanchamónově hrobce, a čekají, až přijde jejich den. To mě fascinuje: když třeba v sešitku číslo jedna (67–70) narazím na cár hovoru už dávno nevím koho, a ejhle, ona je to přesně ta replika, kterou hledám v roce 94, druhohorní pohlednice konečně doručená na tu správnou adresu.

A vlastně se mi ty kousky nejvíc líbí holé, jako surovina takřka bez doteku lidské ruky – bez slovosledu, bez pointy, ještě nevydané klatbě autocenzury. Občas, za vláčných podvečerů, si v nich čtu s lustem fetišisty. Nejsou to korunní klenoty, jsou to suvenýry čili tretky. Není to tvorba, je to houbařina. Ale kdyby tu hořelo, nejprve vynesu všechno živé a hned pak tyhle sešitky, šekovou knížku až zbyde-li čas.

Jednou jsem po strašné tři dny měla dojem, že jeden můj notýsek mi zmizel: chodila jsem bytem jako vrtohlavá ovce a zdálo se mi, že jako spisovatelka jsem skončila. Tak se cítí vypuštěný rybník v lednu. Pak jsem notes našla v odpadkovém koši, kam ho nemohl hodit nikdo jiný než já sama. Každý si vysvětlí, jak chceš.

Tedy ta písnička se zpívá asi takhle:

...kdykoli píšu, cítím se jako v té ruské říkance: Jdi tam, nevím kam, přines to, nevím co...

Heslo japonských herců: Chceš co nejlépe vyjádřit svou pravdu? Ukaž z ní osm desetin!

Porážecí kleště na prasata. Mohutné chňapáky popadnou prase za krk a omráčí ho elektrickým šokem. Jazykový génius lidu: kleštím se říká Hajaja!

Veterina, starý nemocný pes, sotva chodí. Panička, tlustoška středního věku, se vesele chlubí jeho poslušností: pes na povel nastaví břiško jako štěně. Povel zní: „Lízinko, udělej kurvu!"

...srdce fuká jako horník zavalený v dole...

Domov důchodců, hluboká noc. Stařenka na lůžku pořád volá do tmy: „Blážo! No tak Blážo! Pojď sem! Otoč mě!" Bláža je její třicet let mrtvá sestra. S hekáním a sténáním se stařenka otočí sama. Vděčně vydechne: „Děkuju, Blážo!"

Povedlo se mi ten text proškrtat až k jakémusi protivně nepřirozenému tvaru: teď připomíná vytrhané obočí.

Už byl PhDr. a rychle po sobě získal doktorát práv a kandidaturu. Onemocněl střevní virózou. Nabrali mu výtěr z konečníku. Na leukoplasti na zkumavce s vlastním exkrementem poprvé vidí své jméno ve vší slávě: PhDr. JUDr. XY, CSc. Směje se celou cestu domů. Hned poděkuje Bohu za to upozornění.

...argumentoval tak nevhodně a ztěžka, jako by za sebou v létě táhl sáně...

Česká kriminálka vyslýchá vietnamskou mafii. Vietnamci u výslechu rázem zapomenou česky. Přichází tlumočník

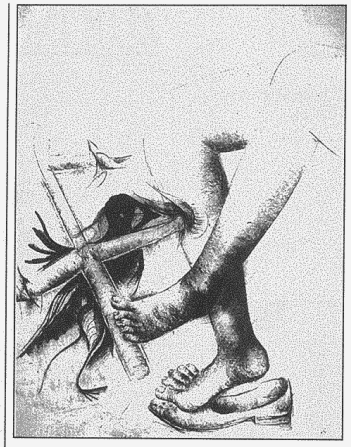

Stanislav Podhrázský, Nože, uhel, papír, nedatováno

z vyslanectví: vzdělaný, starší elegantní pán. Ihned se zeptá (vysokým vietnamským staccato): „A–mučili–jste–je?" Češi se urazí: „No dovolte, samozřejmě že ne!" Pán chápavě pokýve: „Ale–to––musíte. My–vždycky–mučíme. Když––nemučíme, oni–nic–neřeknou." Má naprostou pravdu: Češi nemučí, Vietnamci nic neřeknou.

Zdokonalení měřících technik vždycky zabije spoustu skvělých idejí.

Jaro 91, průřez těmito dny. L. a V., homosexuální pár, léta spolu. Teď V. v parlamentě, ze strachu z proláknutí couvá ze vztahu. Během tří dnů oba dostanou dopisy: V. pozitivně lustrován, L. pozitivní na HIV. Bouře obžaloby, sebeobhajoby, velký pláč a křik.

Spisovatelství je pohyb přesně opačný k pohybu stvořitelskému: ne „slovo bylo učiněno tělem", ale „tělo slovem učiněno jest".

Odborný termín pro první let ptáka: když mladý pták dosáhne vzletnosti...

Řetěz štěstí. Mezi vědci koluje e-mail zhruba tohoto znění: Tento dopis uprav a pošli deseti známým vědcům, lhostejno jakého oboru. První titul uvedený v přiloženém seznamu cituj ve svém budoucím článku nebo knize, téma nerozhoduje. Jsi-li náhodou jaderný fyzik a je-li to stať o holubím trusu, neváhej a cituj, stejně to nikdo číst nebude. Tu v opisu vynech a svůj vlastní článek nebo knihu připiš na konec seznamu. Nepřetrhneš-li tento řetěz štěstí, budeš do roka citován asi 100x, což ti značně přidá na odborné prestiži.

Přísudek je v této větě podmět. Žáci, proveďte rozbor větný a hned budete pochopení světa blíž.

M. (vdaná, tři děti) jede do Paříže, kde hodlá mít poměr s kolegou. Našetří si na luxusní bílou bundu. Až v autobuse zjistí, že čtyřletá dcerka jí nesmazatelným fixem napsala přes celá záda jedničku s hvězdičkou – dětské vyznání lásky, vyznamenání. Vrátí se: nemůže přece jet do Paříže v počmárané bundě. Je po avantýře.

Co oheň rozjasní, to kouř vzápětí zatmí –

Cuckované koberce: někam na Slovensko se pošle balík hadrů a tam z nich ucuckují pestrý běhoun. Vdovec se znovu oženil. Všude po bytě cuckáče. Nová žena se hostům = starým rodinným přátelům chlubí svou praktičností: všechno to dala udělat ze šatů nebožky!

Octli jsme se na křižovatce dějin, ale už nějak dlouho svítí červená.

Odsouzen velký úplatkář. Soudce, v soukromí: „Mně nevadí, že žere. Žere každej. Ale on při tom moc mlaská."

„Bařova daktylo." Stará dáma (skoro 90), doktorka věd, velmi úspěšný život. Jako mladá holka asi rok psala Bařovi na stroji. Dnes dementní, nepoznává ani svoje děti. Jediný základní kámen, který zůstal: Když má dojem, že jí někdo křivdí, rozkřikne se: To si ke mně nedovoluj! Víš, kdo já jsem? Bařova daktylo!

Byl z obou gnoseologů jen o poznání horší.

Praktické cvičení na téma etika vraždy. 1917, válka. Vojín O. je odvolán od pluku a předán civilnímu soudu jako léta hledaný nájemný vrah. Žalobce líčí nájemnou vraždu – zabití oběti, kterou vrah ani nezná, proti níž osobně nic nemá – jako zvlášť odporný typ zločinu. Podezření se nepotvrdí, O. je propuštěn a poslán zpět na frontu. Cestou dezertuje, zcela sdíleje žalobcův názor. Je chycen a jako vojenský zběh zastřelen.

Člověče trp
Musí se žít
Smrt bere srp
Musí se žít

(Na shledanou příště. Příště zase z jiných sešitků.)

LITERÁRNÍ POŘADY V

(19. – 25. 1. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 19. až St 25.
(09.00 a 22.00) T. Raucat: Důstojný výlet
Čt 19.
(02.00) Z. Rotrekl: Skrytá tvář české literatury nejenom krásné (2)
(10.30) Hoal do domu (L. Feldek)
(14.20) I. Mirovská: Stopy ve sněhu
Pá 20.
(02.00) Na konci silnice... (poezie a próza J. Hutky)
(10.30) J. Ptáček: Slečny pro všední den
So 21.
(10.15) O. Henry: Asyl Černého Billa
Ne 22.
(00.15) 3x A. P. Čechov
Po 23.
(00.45) M. Buber: Chasidská vyprávění (4)
Út 24.
(08.00) A léta běží, vážení (V. Patočka)
(21.10) V. Patočková: Z Nizozemí do Prahy a zpět
St 25.
(02.00) H. Šotová: Přílo psaní
(08.00) A léta běží, vážení (F. Kožík)
(16.40) Milý, milá
(20.50) L. Santucci: Dítě čaroděje

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 19., Pá 20. a Po 23.
(08.30) K. Poláček: Hlavní přelíčení
Út 24. a St 25.
(08.30) H. Bosco: Měsíční paho-rek v dlaní

Čt 19. a Pá 2
(17.30) M. Duras: Život
So 21. až St 2
(17.30) A. Kerté: Štěstí přeje
Čt 19.
(01.00) V. Závad: buď se a vstaň
(10.00) Ex libris: Filosofie živé p
(11.45) Stendhal:
(13.00) Sympozi v literárním jaz
(15.00) M. E. Wil manová: Dvan
(20.30) L. Feuch Kapetova
Pá 20.
(01.00) Opadalé básníci)
(11.45) G. K. Che nonsensu
(13.00) J. Sude s hudbou, kter
(15.00) G. de Mo tel tvrze v Alofe
(20.00) Páteční v
(23.55) Sen Z. Br
So 21.
(09.45) Křišťálový couzská lidová
(10.45) R. Rollan ještě žije (1)
(11.45) Čtenie Pi
(13.00) Kdyby v světa
(14.30) B. Brecht slech
(16.45) Fonogram v archivu J. Suc
(19.15) I. Diviš: Ti
(23.00) M. Toma určuje můj kruh
(23.30) Ch. Perk sonová-Gilman peta

Z deníku spisovatele (63)

DANIELA FISCHEROVÁ

/2/

Listuju svými sešitky a je to kuriózní činnost. Minule jsem psala: „Je to houbařina.“ Beru zpátky. Houbařina je přehnaně cílové slovo. Je to spíš podivné těkání zrakem, který semtam na něčem mani utkví – ale proč?

Před pěti lety jsem jela vlakem New York – Washington. Šikmo naproti mně seděla starší žena a nervózně si krémovala ruce. Pak si navlékla několik těžkých prstenů. Takřka vzápětí je sňala a vtírala si další vrstvu krému. Celý čas napjatě pozorovala své prsty, jako chirurg při operaci. To je všechno. Ani bit informace navíc. Nevyměnily jsme si ani pohled: utkvěly mi vlastně jen ty ruce, mám nejasný dojem, že byla bruneta.

Tehdy jsem si o ní udělala spěšný zápis a ve zdraví jsem na ni zapomněla. Nic jsem tím nemyslela, snad ani to kupecké „však ono se to bude jednou hodit“. Po víc než čtyřech letech mi dosti svévolně vesla do povídky a kohosi v ní zastřelila, což je ostatně činný slovník jiných autorů, ne můj. Nebyl to text vzniklý studenou destilací, nikdo do něj tu dámu neprospekuloval, naopak, vnutila se sama, a to skrz (durchdem) jediný detail: hněvivou úporností, s níž si vtírala do rukou krém.

Napadají mě k tomu věci dvě. První: toho památného dne a v onom památném vlaku seděli vedle sebe tři autoři, tři dobře ořezané tužky: Eva Kantůrková, Karel Steigerwald a já. Dokonce vím, že to byla Eva, kdo si té ženy všiml první a kdo do nás drcl a ukázal nám ji. V Památníku o ní nic není. Pochybuju, že si ji vůbec pamatuje Karel. A u mě uvízla, jakýsi vnitřní pořadač ji hodil do paměti, a po čtyřech letech hibernace se přihlásila o slovo. – Podruhé se zeptám: ale proč? A co já jsem viděla–nevidělа, jaké zárodky příběhů a epicentra dějů jsem bez povšimnutí přešla, neb nebyly pro mě? A ký čert to za nás rozhoduje, když já sama o tom nevím zhola nic?

A druhá věc, tibetské přísloví, které mám tuze ráda: Nikdy nevíš, kam zaletí jiskra z tvého ohniště. Předpokládám, že ta žena žije: v březnu 90 tak rozhodně ještě činila. Nevíš, že existuju, nemyslím, že umí česky, Literárky nejspíš nečte. Netuší, že byla uvržena do plamenů literatury. – Kdo v tuto vteřinu píše o nás? Které naše gesto oluje světem, plachtí řídkým vzduchem fikce, přistává kdesi na popsané stránce? – A potřetí a už jen tak do refrénu: ale proč?

Takových zápisků mám přes dva tisíce. Při mé nimravé loudavosti nelze čekat, že by z nich takzvané někdy něco bylo, ale to není jejich smysl. Nemají žádný speciální smysl. Je to jen vratiproud paměti, grunt všeho našeho psaní. – Takže dnešní porce výpisků:

...už jsem tak stará, že každý mi někoho připomíná...

D., Chorvat, vypráví, jak poznal svou ženu. Přeplul z hořící vesnice přes minové pole. Šťastně přeběhl, otočil se a viděl neznámou dívku, jak utíká bosa, boty v rukou. Měla dojem, že tak sníží riziko výbuchu. Hned se do ní zamiloval.

S V. na výletě v naprosto neznámé krajině. Vybíráme si trasu jen podle půvabu místních jmen a vyjedeme po žluté značce, která vede k Pohodlí. Cestou narazíme na polom, plno vyvrácených stromů, lezeme přes ně, boříme se blátem, větve nás šlehají do krve... Nešlo to vyjádřit jasněji!

Její srdce je jak podloudníkův kufr: má dvojité dno.

Moderní čínština zvolila pro pojem „katalyzátor“ slovo, které znamená „dohazovač sňatků“. Přesně! Osudy slov!

Kresba Petr Šmaha

Všechno o B.: B. má drahý koberec z Tuzexu. Nikdy ho nevyndal z igelitového obalu, ve kterém ho koupil (aby se koberec neošlapal), chodí po igelitu. Igelit vrže. V teple se k němu lepí zapocené ponožky.

Citace jsou síť, která nás drží pohromadě. Stále víc odkazujeme jeden na druhého, píšeme jeden o druhém, vynášíme na sebe a oslavujeme se, jako stádo v úzkosti přimknuté tělo k tělu na samém konci výběhu.

Rozvedení rodiče, tahají se o sedmiletou dceru. Do péče přiřčena matce. Velikonoce. Otec veze dítě na venkovský hřbitov, na dědečkův hrob. Co to? Na hrobě košík s pomlázkou, jakoby od dědečka. Mezi dárky dopis, že máma je kurva, měj ráda tatínka, pusinku posílá děda. – Oba rodiče vysokoškolácí!!!

Jen to slyšel, jako když fukne na akváriu: nápady se vyrojily a hrnuly se jako ryby ke sklu, pestré a tlusté, s vyvalenýma očima.

Umělecká škola. Profesor ke studentům: Ve svým věku máte právo dělat chyby. Ale i chyba musí mít dráp!

88: Mladý neznámý autor dělá pokrývače dramatikovi z disentu. Konspirace je tak dokonalá, že to neví ani ansámbl. Hra je špatná. Premiéra. Hoch musí dodržet všechny rituály: dává dárky hercům, klaní se před oponou, vezme na sebe muka večírku. Opilí herci ho seřvou, že hra je blbina. On trpí, má chuťječet, že to přece ví taky, sám píše úplně jinak. Vydrží, nepráskne to. To je občanská statečnost těchto let!

Dějiny myšlení jsou žalostnou přehlídkou předčasných závěrů.

Už by někdo měl napsat novou národní operu „Kazi“. Vize české budoucnosti z pohledu sestry, která se nepropíchla do vlády.

„Nechoďte tam, tam hoří!“ šeptá chlapeček s prstem na rtech a pečlivě zavírá dveře do pokoje, kde právě chytla záclona.

Stará dementní paní chce jít ráno do školy. Hledá cvičky, pláče, že nemá úkoly, atd. Všechny argumenty jsou marné: že je stará, že už školu vyšla... Konečně jí řeknou, že je neděle, což je náhodou pravda. Paní se uklidní a znovu usne. V neděli přece škola není. – Jsme někdy vedeni soudnějšími důvody?

Strašný zvyk: když chce ukázat, že se diví, vyvalí oči, široce otevře ústa a staccatovitě lapá po dechu.

Honza, křehký, PhDr., se celý týden marně dvoří Ahmedovi (svaly, ramena). Poslední noc. U táboráku sedí už jen Ahmed a kouří. H. přijde, žádá o připálení. A. mlčky sáhne do ohně holou rukou a hodí na zem řeřavý uhlík. Gestem vyzve H., aby si připálil. H. se bojí vzít uhlík do ruky. Nezbývá mu než si kleknout a s cigaretou v ústech se sklonit až k zemi před Ahmedovýma nohama. V těch dvou pohybech to je.

V indonéských jazycích prý je dvojí způsob, jak vyjádřit „my“. Prvý je běžný, sdílený s našimi jazyky. Druhý znamená „my všichni bez tebe“, „my všichni ano, ale ty ne“. Indonésan mluvící anglicky toto „we“ podvědomě provází odmítavým gestem ruky. – Není hroznější slovo na světě!

Stánek s hamburgry. Dívka se ptá: „Dáme hambáče?“

Cikánská kolonie. Stará Romka v posledním stadiu rakoviny. Noc. Romka se zkusí oběsit. Na poslední chvíli ji zachrání vnuk. Romka usne a má tento sen: „Dvě vysoké hory, mezi nimi lano. Po laně kráčejí tři starci, na hlavách koruny. Romka: Kdo jste? Starci: My jsme tři králové a pašujeme do Československa zázračný lék proti rakovině. – Ona: A co je to za lék? Starci: Kůže z jelena.“ Ráno Romka vypráví sen celému rodu. Vnuk nelení a v nejbližší drogerii koupí jelenici na čištění oken. Rozstříhá ji na kousky a nechá je louhovat v lihu. Romka líh pije a žije dalších dnes už sedm let.

Blbec. Vykládá ve filmovém klubu, jaký má úspěch u žen. Nakonec rozhodí ruce a se širokým úsměvem dodá: „Inu, jak říkají Francouzi: za vším hledej ženu – šarže dafér!“

A zatvářil se jako golem, kterému vypadl šém.

Výpisky z četby

Tři sta let žil přemoudrý Tes v nehluboké jamce, kterou si kdysi vyhloubil. Nejedl, nepil, jen z přehluboké studnice poznání sál svěží sílu. Všelicí tvorové přicházeli k němu pro radu.
Rozmlouval s červy, s rybami, s kameny, s lidmi, s divokými sviněmi, s hvězdami.
Učil je pravdě smíření.
A mluvil-li s červy, stal se červem. Mluvil-li s rybami, stal se rybou, mluvil-li s kameny, stal se kamenem, mluvil-li s divokými sviněmi, stal se divokou svini, mluvil-li s lidmi, stal se člověkem, a mluvil-li s hvězdami, stal se hvězdou.
Tak je učil pravdě splynutí.
Naplnil sebe tím, že naplnil sebou ostatní.
Tím poznali pravdu naplnění.
Putovali k moudrému Tesovi, aby oklikou došli k sobě.
Odcházeli od něho, aby ho v sobě nalezli.
Tak je učil pravdě o pravé cestě.
Dalších pravd jim nedal poznati.
Byly příliš pravdivé a velmi nebezpečné.

VÁCLAV VOKOLEK: Martyrium aneb Černý letopis XXI
(TRIPTYCH. Vydal Petrov & Host, Brno 1995)

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(26. 1. – 1. 2. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 26. až St 1.
(09.00 a 22.00) T. Raucat: Důstojný výlet
Čt 26.
(02.00) Prchejte, lidé, před tím požárem (renesanční písně a poezie)
(10.30) Host do domu (D. Moldanová)
Pá 27.
(02.00) Rebel s dětský čistým srdcem (P. B. Shelley)
(10.30) A. Christie: Svědkyně obžaloby
So 28.
(10.15) O. Henry: Výkupné za Rudého náčelníka
Ne 29.
(00.15) 3x B. Hrabal
(12.00) Ch. Baudelaire: Krásná loď
(20,00) P. Calderón de la Barca: Život je sen
Po 30.
(00.45) M. Buber: Chasidská vyprávění (5)
St 1.
(16.40) Milý, milá
(21.00) Vízita v divadle Vizita

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 26., Pá 27. a Po 30. až St 1.
(08.30) H. Bosco: Měsíční paprsek v dlani
Čt 26. a Pá 27.
(17.30) A. Kertész: Odvážnému štěstí přeje
So 29. až St 1.
(17.30) A. France: Traktér U královny Pedauky
Čt 26.
(01.00) I. Minatti: Na křižovatce cest
(10.00) Ex libris - J. Zadina: Pašviny blázna
(11.45) K. Havlíček Borovský: Komunismus
(15.00) I. A. Bunin: Strašná povídka
(20.30) J. K Tyl: Strakonický dudák
Pá 27.
(01.00) J. Orten: Píseň o vlahé čistotě
(11.45) S. Ejzenštejn: Chaplinův zrak
(13.00) N. S. Leskov: Ruka ruku myje
(15.00) J. Heyduk: Židův prsten
(20.00) Páteční večer - J. Racine: Britannicus
(23.55) Šen F. Hrdličky
So 28.
(09.45) E. Juliš: Hra o smysl
(10.45) R. Rolland: Dobrý člověk ještě žije (2)
(11.45) Čteme Písmo - Exodus X
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) O. Daněk: Dialog s doprovodem děl
(16.45) I. Janská - Jar. Suchý: Nezapomenutelná sezóna (vzpomínky přátel J. Škvoreckého)
(19.15) A. Holz: Daleko, dávno...
(21.20) J. Zeyer: Sníh ve Florencii
(23.00) M. Toman: Tvá pevnost určuje můj kruh (2)
(23.30) M. R. James: Mezzotinta
Ne 29.
(01.55) Šen F. Hrdličky
(07.35) Čteme Písmo - Numeri IV
(09.00) K. Erbová: Královské almužny
(10.45) Město bez anděla (1 - současný literární Sankt Petěrburg)
(12.05) A. Přidal: Lomy
(13.00) Requiem za Okushiri
(14.30) O. Daněk: Vzpomínka na Hamleta
(20.00) V. Jamek: Povídali, že mu hráli
(22.30) Semper viva - J. S. Machar
Po 30.
(01.00) Lucebert: Tváře
(11.45) J. Šmajs: Člověk a krajina
(13.00) V. Jamek: Povídali, že mu hráli
(15.00) L. Aškenazy: Třikrát dva
(16.40) Literární výročí - J. Palivec
(22.45) M. Matevski: Osamělost
Út 31.
(01.00) J. Vrchlický: Verše milostné
(10.00) Literární výročí - J. Palivec
(11.45) I. Možný: Sociologie - věda pro všední den
(13.00) I. Janská - Jar. Suchý: Nezapomenutelná sezóna (vzpomínky přátel J. Škvoreckého)
(15.00) A. Kliment: Černá nit
(21.30) J. Klobouk: Erupce
St 1.
(01.00) P. Klee: Básně pro Evelynu
(11.45) V. Černý: Smích a soud inzníků
(15.00) E. Kriseová: Andělé
(16.40) Ex libris - J. Johanides: Kočár a zimný človek
(18.30) Život, osudy, osobnosti (Don Bosco)
(20.30) Sympozion - Americké divadlo

Soshana, Člověk a jeho osud, kresba štětcem

Z deníku spisovatele (64)

DANIELA FISCHEROVÁ /3/

Sešitky, sešitky, už nad vámi trochu vrtím hlavou. Kolik cucků skutečnosti! Kolik zárodečných louží povídek či dramat, která nikdy nenapíšu, materiál na tři pilná převtělení – a za zády knihovna narvaná příběhy až po strop, za zády televize skrz naskrz prolezlá seriály, za zády svět už natolik pokrytý nánosem fikce, že se ztrácí. Inflační únava z vyprávění. Člověk se logicky zeptá, k čemu je dobrá tahle hnidopišťina.

V jednom z pradávných sešitků (trias, jura, křída, rok 69) jsem našla příhodu tak naučnou a dlouhou, že ji vysvobodím z rychlopisné stručnosti sešitkového stylu a převyprávím vám ji, jak jen svedu nejlépe. Je to názorná historka o kletbě přílišné vzdělanosti, smutně kratochvilná story o tom, jak se nevyplatí umět číst.

Bylo mi pět a už jsem plynně četla velká i malá písmena. Jednou v létě se vyskytla nutnost odložit mě načas do venkovské školky: byl to baráček uprostřed polí a všude kolem rachotily žně. Moje čtenářská pověst mě předcházela, pro místní vychovatelky jsem byla „ta žába z Prahy, která umí číst".

Šla jsem do školky bez odmluvy a dodnes vím velmi dobře, co mě na celé situaci vzrušovalo nejvíc. V té školce každému dítěti přidělili symbol – autíčko, jahodu, ježka a tak dále – a ten se opakoval na botníčku, věšáčku a židličce. Trnula jsem zvědavostí, co připadne na mě. Byla jsem v té době trefená magickým myšlením, jako mnoho dětí toho věku (jako ostatně jsem dodnes, ale už to lépe sociálně kryju), a čekala jsem na poselství shůry: jako by se mi mělo dostat znamení. Nemohlo to dopadnout lépe: bylo mi přiděleno zářivé sluníčko s pusou od ucha až k uchu. Dodnes ho vidím před očima. Z hloubi duše se mi ulevilo: světem symbolů jsem byla vlídně přijata.

Vtom však vešla jiná učitelka a prohlásila, že sluníčko je pro mě moc jednoduché, to nechme „těm hloupějším děckám", a mně dáme tohle: a vytáhla jakýsi naprosto nechutný obrázek, na němž byl temně hnědý čtverec a z něj trčel modrý klikyhák. Byl to kafemlejnek s rukojetí. Vtip byl v tom, že jsem absolutně nechápala, co to asi představuje – hloupí venkovánci kafemlejnek znali, malá intelektuálka z Prahy ne. Realita mi zcela unikala. Dodnes si vzpomínám na palčivé zklamání té chvíle, je to matka mnoha a mnoha zklamání dalších. Styděla jsem se kohokoli zeptat a snažila jsem se vrýt si do paměti nesmyslný ikon, což se mi podle předpokladu zdařilo.

Jaké ENVOI čili POSLÁNÍ z této balady plyne, to sešitek nedodává. Ale vím, že je to Urgeschichte. Je to varovně naučná historie a kdo hodně čte – kdo nedejbože dokonce sám píše – ten dobře ví, o čem je řeč.

Přesto, i dneska, porce výpisků:

Ať píšeme cokoli, vždycky toužíme napsat šém: několik tajných slov, která vám vložíme do hlavy a podrobíme vás své vůli, byť by to byla vůle nejjemnější a pokorná až po samu hranici pokory.

Praha, 1993. Prostitutka, jednopokojový byt, čtyřletá dcerka. Matka koupila luxusní stan, 700 DM, jasně oranžový, stojí v tom pokoji. Když má zákazníka, holčičku tam zazipovává.

Nové ruské slovo pro nóbl prostitutku: intěrděvuška.

S. (IQ někde nad stočtyřicítkou) vážně chodí s tou holkou ze závodky, co se sotva podepíše: aneb odvěká touha bysty po torzu.

Ve dnech, kdy všude víří kauza petice o násilí, dostanu narvanou velkou obálku. Rukou psaný asi stostránkový dopis. Adresáti: Havel, Klaus, vláda, církev, já. Text paranoidně semele politiku, náboženství, vlastní hádky se sousedy atd. Pisatel tvrdí, že adresáti jsou „klamáni" a jen on jim říká čistou pravdu. Zboku tužkou připsaný vzkaz pro mě: „D. Fišerová, vystupte veřejně na obranu převtělených duší! Děkuji!"

Na ulici: Víš, co můžeš? Ty můžeš tak leda vrhat stín!

Chlapeček (5) si schovává mrtvé můry. Babička: Proč to děláš? On: Kamarád je sbírá. On má na můry sbírku. Už má čtyři. Tři jsem mu dal já.

Pohybuje se jako staří baletáci, zároveň nepružně i pružně, asi jako revmatický had.

V. Ch. Přišla na pohovor pozdě. Mluví s nimi velmi arogantně a uprostřed hovoru náhle otevře kabelku (luxusní), vyndá z ní zahradnické kleště a začne si mezi řečí louskat ořechy. Agresivní zvuk louskání. Skořápky na koberci. Dosáhne svého, jako vždy.

Kritička se jmenuje Zlata. Přezdívá se jí Zlatuška – Zlá tužka.

K. zabloudil v cizině. Stopl si auto. Řidič taky cizinec, ale má mapu, která vede k impozantní dálnici. Jedou, kolem pořád hůř pusto. K. si konečně mapu prohlédne sám. Není to mapa, ale reklamní leták jakési strany – tu dálnici postaví, vyhraje-li volby. Řidič ho dostal u benzínové pumpy. Tak nějak teď všichni žijeme!

Téhož roku, kdy Vatikán po více než li po dvaceti letech zdlouhavých církevních jednání povolil jeptiškám zkrátit si hábit, přišly do módy maxisukně. Nevinný žertík Ducha svatého!

Ten zážitek mě vytáhl zpod závalu nešťastného dětství jako lavinový pes –

Zemětřesení v Arménii. V podniku povinná sbírka oděvů „na Arménce". M., inženýr (!), se mi s gustem chlubí, jak poslal Arménům boty, ale naschvál jim odřezal podrážky. „Arméncí budou zírat jako vrány!" – Pointa číslo dvě: celá zásilka rozkradena v Moskvě na letišti, nikdy nedošla do Arménie.

„Smrt hazardní hráčky." R. (54) během tří let progamblovala dům v Praze a vilu v Jevanech. Má pokročilou rakovinu. Bez zábran, s jistým humorem mluví o tom, že do půl roku umře. Právě si nechala udělat plastiku obličeje. Se smíchem: „Žena má do rakve jít s nalakovanejma nehtama!"

„A co vy tu vlastně studujete?" - „Telepatii." – „Řádně?" – „Ne, dálkově."

Z deníku spisovatele (65)

DANIELA FISCHEROVÁ

/ 4 /

V den, kdy tato slova píšu, mi skončila práce mnoha měsíců. Spím. Bez zájmu čtu jakousi detektivku. Někde za hrudní kostí mi tuhne žmolek smutku. Jako vždycky v takovou životní chvíli nemám tu nejmenší chuť psát. Psaní mi připadá jako podivná kouřová clona, která všechno jenom mate. Už se mi nechce obrátit přesýpací hodiny.

Z povinnosti si čtu ve svých sešitcích a vypadl mi z nich tento zápisek, starý snad čtyři roky. Cituju:

Dospělý píše dospělému. Dítě neumí psát a udělá pod text šišaté kolečko. Smysl: přesně tady je to místo, kam ti dám na papír pusu. – Adresát ten dopis skoro nečte, jeho obsah ho moc nezajímá, ale splaven dojetím a láskou tiskne ústa k šišatému kolečku.

To je ono. Nic lepšího sešitky nevydají. Šišaté kolečko: nic lepšího nikdáž nenapíšu. Nikdo nic lepšího nenapíše. Psací marasmus do týdne přejde a zas roztopím kotel počítače, klopota se vrzavé dá do pohybu – a navždycky to bude nic než marná touha propašovat do textu ten kousek prázdna, trefpunkt beze slov a... A už nic.

Naposled, s vědomím prve řečeného, porce výpisků:

Ptali se ho, jakým znakem by chtěl být. Chtěl bych být apostrof, řekl. Písmeno-nepísmeno, zvuk-nezvuk, vyvanutí písmene i zvuku pro lepší vztahy dvou sousedních slov.

Pozoruhodně pevně uchopený osud. Malé arabské město, dnes. Důstojná, nemluvná, přísná stařena. Po tři generace vykonavatelka tradiční společenské funkce: přichází do rodin, kde chtějí vdát dceru. Prohlíží nahou nevěstu od hlavy až k patě a hledá skryté vady. Nakonec prstem zkoumá panenství. Na jejím posudku závisí dívčin sňatek. Celé město se jí bojí, každý se ji snaží získat, ona se ale s nikým nestýká. Teď zemřela. Poprvé ji někdo viděl nahou. Město je v absolutním šoku: nebyla to žena, byl to muž.

Každá láska tkví v tom, co je vyslovitelné běžně, s nepatrnou příměsí nevýslovného. Všechen lyrický aparát světa není ničím jiným než snahou vyslovit to, co je nevyslovitelné z principu.

Drama „Chodská hostina".
První Chod: „První chod!"
Druhý Chod: „Druhý chod!"...atd.

Odvěká spisovatelská touha: čtenář s tzv. pasívní znalostí mého autorského jazyka. Rozumí mi dokonale, ale sám by to říct nedovedl. Ano, pro toho je radost psát!

...byl lehkomyslný jako panáček bezmyšlenkovitě načmáraný na okraji parte...

Dospělý syn a stárnoucí otec si jednou za rok najmou kurt a hrají spolu tenis. Říkají tomu Oidipův pohár.

Tomášek (5) si vyrobil medaili z lepenky a šel se chlubit Jitce. J: „Za cos ji dostal?" T. zmaten, netušil, že medaile bývá „za něco". J: „Třeba jsi něco vynalezl, nebo jsi udělal hrdinský skutek..." T. se rozzářil: „Udělal jsem hrdinský skutek! Vstoupil jsem do vlády!"

„Její rtěnka měla příchuť postřiku proti myším. Či kdo to ohlodává mladé stromky? Krtci? Byla neslíbatelná."

Americká tlumočnice se mě zeptá, má-li slovo „obžalovaný" překládat doslovně a zastarale „the accused", nebo dnešním právním pojmem „the defendant", obhajovaný. – Jak výmluvný jazykový posun! Jak nadějeplná otázka!

Chanuka. Na obci velká slavnost. Máme lístky ke stolu č. 20, ale tam už sedí jiní lidé. Pořadatel (starý Žid v jarmulce a s pejzy) se halasně omlouvá, nechápe, jak se to mohlo stát. Nevadilo by nám, kdyby nám dal židle navíc? Přispěchá s židlemi, všichni se smáčkneme kolem stolu. Vtom se k nám nakloní a s pýchou špitne: „Máme 250 míst a 500 prodaných lístků! To je, co?"

Moje vzdělání je už jen prošlá záruční lhůta dávno překonaných omylů.

Salvador Dalí, kresba z výstavy Salvado centru Chagall v Ostravě

S čertem se soudit můžeš, ale s peklem ne.

Třicátá léta, maloměsto. V rodině soudce se po letech bezdětnosti konečně narodil syn. Střežen jako oko v hlavě. Chůva omylem upustí do kolébky jehlu. Jehla zmizí. Rodiče – panika. Úprkem na kliniku. Na maloměsté primář soudcovi nic neodmítne. Novorozeně je prorentgenováno od hlavy až k patě. Jehla se nenajde, ale rodiče jsou klidní. Udělali pro dítě to nejlepší.

Ptá se mě, jestli mám nepřátele. Ovšem, ale všichni jsou vně křídového kruhu... aspoň doufám, snad.

Autobus. Tichá hádka matky s dcerou. Matka, vyčítavě: To mám za to, že se o tebe starám dvanáct let? – Dcera zavile kouká z okna. Pak vítězně vypálí: Jenom šest! Matka: Jak to šest, když je ti dvanáct? Dcera: Každou noc spím, a to se o mě stará Bůh!

Ta vzpomínka se vynořila z paměti jak klobouk vprostřed oceánu, v místech, kde se potopila loď.

„Anamnéza poslankyně, detail": Vždycky byla cílevědomá až hrůza. Už v první třídě se učila dopředu a při učení mívala na bradě kolíček na prádlo: věřila, že tak získá svůdný dolíček.

Musím vás zklamat, mladý muži. Není to stigma, ale opruzenina.

Režisér k hercovi: Proboha, koho to hrajete? Máte být grázl a ne tenhleten evangelický Jánošík!

J. (16) se vsadil o dost nehoráznou sumu, že doběhne do příští stanice dříve nežli tramvaj, což je prakticky nemožné. Tramvaj se rozjíždí. J. vbíhá na koleje před ni. Řidič běsní. J. proběhne úsek volným klusem. Záblesk koncepčního myšlení!

Zmocnil se mě nepokoj tak prchavý a letmý jako zašumění pěveckého sboru mezi dvěma hudebními větami.

Bylo mu deset, když matka přišla do jiného stavu. Nechtěl žádného sourozence. Připadala mu jako trojský kůň.

Má teta Marie (79) umírá na LDN. Vyhublá na kost, černé třísky zubů. Chci mluvit s lékařem. Spustí velkou lamentaci, křičí na celé kolo: „Nikám nechoď, jen ať už mňa neléčijó, žádné patáky nedávajó, já už chcu umřít, chcu tam důle, do hrobu!" Konečně odcházím, ptám se: „Teto, a co chceš k vánocům?" Přitáhne si mě až k sobě a toužebně zašeptá: „Rtěnku!"

Užívá argumenty podle potřeb chvíle. Není to filosof, ale myšlenkový skořápkář.

Zasypaní horníci. Je zřejmé, že jsou mrtví, ale z pietních důvodů jsou tři dny vyprošťováni. Když je konečně najdou, jsou těla už v takovém stavu, že je nutné je okamžitě pohřbít. Zpod země, nad zem, pod zem zpět.

Z květů i z trnů zbude stejný prach
a Vzkříšení je neoddělí
a řekne: Vzbuď se, růže!

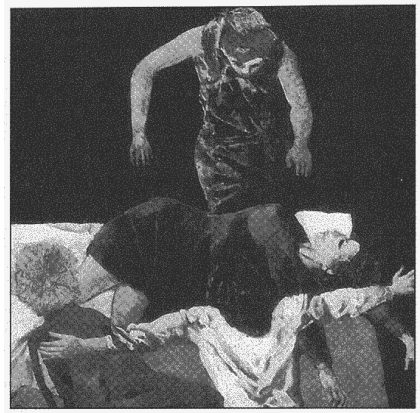

František Ronovský, Odchod, enkaustika, detail, 1968. (F. Ronovský vystavuje své souborné dílo v Domě umění města Brna)

Z rodinného deníku

MICHAL JŮZA

25. 1. 1995 - Domluva s kastelánem: Hrad Valdštejn v Českém ráji, červenec - říjen 1995, František Skála jr. a hrnčířství Michal Jůza & Eva Jůzová, CESTOVNÍ POHÁRKY, HOLE A DENÍK PRAHA - BENÁTKY. Na zahájení výletní výstavy v sobotu 1. července 1995 v 15.00 promluví Věra Jirousová, Přemysl Rut a Martin C. Putna. - „Hlavní Idea. Záměr proti záměru stojí, takže všem se záměr zmaří, jejich oučel se nepodaří, a jen Bohu jedinému patří čest a sláva." (Karel Hynek Mácha) - Na hrad se dá jít jen pěšky. V kapličce na nádvoří sv. Jan Křtitel, namalovaný podle Máchy. V předhradí klasicistní výletní hospůdka.

26. 1. 1995 - Naše sklerotická matička Řehová krátce před smrtí chtěla jít ráno do školy, hledala cvičky, plakala, že nemá úlohy a že přijde pozdě. Nevěřila, že už je jí sedmdesát šest a do školy nemusí. Konečně jsem řekl: „Mami, bereš důchod?" „Beru!" vydechla maminka. „A dneska je neděle, žádná škola není!" řekl jsem, protože byla neděle. Maminka se uspokojila a prohlížela si hromadu obrázkových časopisů o cizích zemích, což měla ráda. - Po smrti maminky, když jsme gelovou matraci proti proleženinám předali další rodině a vymalovali jsme, chtěla letitá kamarádka Daniela, aby jí žena převyprávěla celé tři roky, co jsme měli maminku Řehovou doma jako ležícího pacienta, kvůli literárnímu zpracování! Od té chvíle jsme se už s Danielou nesetkali. - Dnešní Literární noviny s Danielиným „deníkovým záznamem" (Stará dementní paní...) jsem před ženou ukládil. Bylo mi líto Daniny nelaskavosti, která ji musí soužit. Literární zpracování je nepravdivé, protože je nelaskavé, „dementní". Musím hájit čest matičky Řehové, že naopak sklerotici mají strašně světlé okamžiky, kdy nahlédnou svůj stav a mají soucit s těmi, kdo je opatrují.

26. 1. 1995 - Sochař Bedřich Stefan krátce před smrtí slavil pětaosmdesátiny. Během večera tiše seděl a klimbal, ani sklenku vína nedopil. Když šla Eva s paní sochařkou Hanou Wichterlovou mýt nádobí do maličké kuchyňky, spatřil jsem v zešeřelém ateliéru, jak se Stefan probudil, diametrálně odlišně prudce chňapl po láhvi, jež zbyla na stolku, a zvedl ji lačně k ústům. „Do prdele, prázdná!" postavil ji zpátky a znovu usnul. - Naposled děsně chlastali po mnichovské dohodě, než jim to starý Fríč rozmluvil, že je čekají jiné úkoly. - Když jsem narozeninový výjev vypověděl znalci, sochaři Karlu Neprašovi, řekl, „no jasně, to měl tenkrát po Mnichovu vokno".

26. 1. 1995 - Vysoký stupeň Stefanovy sklerózy nikdo neuhodl, protože se ke každému příchozímu choval z aristokratického zvyku, který jej neopustil ani na smrtelné posteli, neobyčejně laskavě, a srdečně se s každým při setkání vítal a loučil, ačkoli nevěděl přesně, kdo to je, takže nikdo nemohl uvěřit, že ta vroucnost není určena osobně jemu.

26. 1. 1995 - Když jsme byli se Stefanem na jeho posledních prázdninách ve fričovském domě na Ondřejově, prohlížel si hromadu obrázkových časopisů o cizích zemích, těch samých, co potom matička Řehová, četl titulky a občas při cigaretě promluvil, zasvěceně prohodil třeba: „Voda místo sjezdovky..." - Ale když jednou pršelo, stál Bedřich Stefan u okna a řekl, „to je zvláštní, jak je ten déšť vidět!". A ještě řekl: „To je blbý, že tady ten Fríč nemůže s námi bejt. To se tak umírá."

27. 1. 1995 - „Neříkej, že to není KINDER-SURPRISE, když je to KINDER-SURPRISE!" vřískalo dítě sedící na supermarketovém vozíčku na svou matku jej tlačící, zatímco jsem vybíral mezi dvěma bulvami celeru. „A tohle je Michael Jackson!" povykovalo vítězoslavné dítko.

27. 1. 1995 - Eva se ptala, co píšu, a převyprávěl jsem jí případ Daniely Fischerové, a žena řekla prudce, „vás se to všech týká - tak leda z rozjetýho vagónu", utřela si slzy, vysmrkala se a umyla si v koupelně oči. Sedla si, „nařekla jsem ti, že mi vykládali lidi, jak jim Daniela přinesla hru a řekla, že je ‚o Evině matce'. Tak za prvé nemůže být ‚o mojí maminˇce', protože Daniela věděla hovno. Za druhé, jestli to necejtí, tak je chudera. Všichni kamarádi se chodili na matičku aspoň formálně podívat, jak ji mám v čistotě, a pozdravit ji, Danielu to nenapadlo."

27.-28. 1. 1995 - Matička Řehová jeden čas vytahovala kytky z vázy a ležela si s nimi se zkříženýma rukama do postele, že čeká na pohřebáky. Dlužno říct, že člověk si asi není jistý, jak vypadá smrt, jestli je ještě živej, a tak se bojí, aby to nepropásl. Žena se lekala a rmoutila, ale jak byla k smrti unavená z neustálého praní povlečení, jednou, když přišla, a matička ležela a čekala s odevzdaným výrazem na pohřebáky, aby ji našli připravenou, tak to Eva nevydržela, a protože nedlouho předtím volali od Fričů, že čekali s mrtvou babičkou a vytřeštěnými pravnoučaty na pohřebáky čtyři hodiny, tak vyhrkla, „mami... pohřebáci se na tebe vyprdnou!" a hned věděla, že to neměla. Maminka zrudla, ale najednou jí začaly cukat koutky, začala se smát, pohřebácké údobí tím skončilo.

28. 1. 1995 - Jednou se matička Řehová mimořádně sama zvedla a dostrachala se dlouhou předsíní - najednou vidím, že stojí za dveřmi kuchyně, „já jsem vás našla!". Sedla si na židli u pultu. Uvařil jsem jí kafe a posadil jsem se z druhé strany pultu. Řekla, „víš, já se hrozně bojím, že to bude bolet, když odpadává maso od kostí. Prosím tě, řekni mi, bolí to?" „Nebolí, neboj se, mami," řekl jsem po pravdě. „To jsem ráda," řekla a držela hrnek oběma rukama, „ani nevíš jak."

28. 1. 1995 - Předevčírem jsem Evě ve městě koupil knihu, a našla v ní Felliniho vyprávět o sobě, „film jsem nenatočil. Měl jsem pro to dva důvody. Za prvé byl příběh příliš autobiografický, i když ne na sto procent..., kromě toho jsem v žádném případě nechtěl zranit Giuliettu. To byl ten druhý důvod." Fellini dával celý život všanc sebe, proto znal cenu citu.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(16. – 22. 2. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování

Čt 16. až Út 21.
(09.00 a 22.00) I. Kraus: To na tobě doschne

St 22.
(09.00 a 22.00) K. Čapek: Kriminální případy

Čt 16.
(14.20) K. Mansfieldová: U filmu

Pá 17.
(02.00) N. V. Gogol: Plášť
(10.30) M. Stoniš: Sněhurka z vesmíru

So 18.
(10.15) O. Henry: Katedra filantromatematiky
(12.00) J. Hora: Zimní

Ne 19.
(00.15) K. Čapek: Měl jsem psa a kočku
(14.35) Benefice pro S. Neumanna
(20.00) M. Kubátová: Jak přišla basa do nebe

Po 20.
(00.45) H. von Hofmannsthal: Nálada

St 22.
(02.00) A. Kliment: Vyznání lovce zvuků
(16.40) Milý, milá
(20.50) H. Böll: Hodina v rodném městě

VLTAVA
Četba na pokračování

Čt 16. a Pá 17.
(08.30) B. Prus: Hříchy dětství

Po 20. a St 22.
(08.30) K. Čapek: Obyčejný život

Čt 16. až Út 21.
(17.30) G. Orwell: Farma zvířat

St 22.
(17.30) M. Pagnol: Jak voní tymián

Čt 16.
(01.00) J. Skácel: Vlaštovko, nesmíš nás vynechat
(10.00) Ex libris - M. C. Putna: My poslední křesťané
(11.45) V. Navrátil: Paradoxie lásky
(15.00) S. Leacock: Q aneb Fakta o fatálnosti fantasfantomatů
(20.30) H. Barker: Obrazy z popravy

Pá 17.
(01.00) O. Paz: Zeleným inkoustem
(11.45) Ch. Baudelaire: Morální poselství hračky
(13.00) J. Trnka sám doma s hudbou, kterou má rád
(15.00) K. Poláček: Povídka o tom, kterak si pan Hugo Lüftschütz chtěl vzít slečnu Orensteinovou, ale nevzal si ji
(20.00) Páteční večer
(23.53) Sny E. Murrera

So 18.
(09.45) C. de Castillejo: Zajatec snů
(10.45) F. M. Dostojevskij: Ponížení a ponížení (5)
(11.35) Čteme Písmo - Exodus XIII
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) G. Simenon: Přístav v mlze
(16.45) Fonogramy - Náš host v archivu J. Kačer
(19.15) J. Gold: Minotaurus
(22.00) J. Arp: Na jedné noze
(23.30) K. Michal: Kokeš

Ne 19.
(01.55) Sen E. Murrera
(07.35) Čteme Písmo - Numeri VII
(09.10) V. Cozzolia: Psát verše radosti
(10.45) O mlčení (2)
(12.05) P. Rajčan: Otázka a odpověď
(13.00) Setkávání
(14.30) I. Aichingerová: Knoflíky
(20.00) Obrazy z dějin české poválečné literatury (12)
(22.30) Řemeslo - překlad s J. Vladislavem

Po 20.
(01.00) V. Holan: Pět básní
(11.45) M. Picard: Řeč víry
(13.00) Obrazy z dějin české poválečné literatury (12)
(15.00) Ch. Dickens: Hlídač
(16.40) Literární výročí - P. Claudel
(22.45) J. Opolský: Představení v soumraku

Út 21.
(01.00) H. Heine: Z cyklu Severní moře
(10.00) Literární výročí - P. Claudel
(11.45) E. Rádl: Morální zákony a idea
(13.00) Fonogramy - Náš host v archivu J. Kačer
(15.00) A. Christie: Krev na chodníku
(21.30) K. Poláček: Otec svého syna

St 22.
(01.00) F. Gellner: V radosti života
(11.45) F. X. Šalda: Slovko o nacionalismu a internacionalismu
(15.00) H. Bělohradská: Socha
(16.40) Ex libris - F. Pessoa: Za noci našeho bytí
(18.30) Život, osudy, osobnosti

Z deníku spisovatele (66)

●●●●●●●●●

JIŘÍ HANÁK

/1/

Jakou cenu mají konkrétní jména a mravní kvalifikace jejich nositelů? V dnešní době? Ponechme je tedy v jejich anonymitě. Dále setrvávat v Lidových novinách však nelze, bylo by to už hanbaté. O morálce tam píše muž, který podepsal Antichartu. Špatný vtip. Avšak pozor: je ten vtip skutečně tak špatný? A ta špatnost tak vtipná? Opravdoví sekáči v intelektuálních Lidových novinách.

Při přemýšlení o novém zaměstnání se oddávám tajnému rituálu. Ze skříně jsem vykutal vyprané a nažehlené montérky. Sentiment, samozřejmě že sentiment, dokonce sentiment jako trám. Velkého panáka a hromadu snění. Šťastná, skvělá, nádherná doba normalizace! Národ jako jeden muž v odporu protikomunistickém. Dočítám se dnes. Pár disidentů, bůhví kým placených a už vůbec hanba mluvit, kým řízených, rušilo všenárodní účinný odboj. Dočítám se dnes. Mezi nimi speciálně hnusná svorka osmašedesátníků, před kterými je třeba odplivnout si vždycky a všude. Dočítám se dnes. Jasně. Jasně. Správně. Správně. Správně. Vyznávám: ty nejtvrdší boje s bolševikem se vedly v ekonomických a prognostických ústavech, prostřednictvím „jak se máte, Vondrovi", ve fotelech bankovních úředníků, ti nejodvážnější dokonce v samé tlamě Leviathanově. Bojovalo se zvláště lstivou metodou, totiž myším tichem. Troupe, komu daly dějiny za pravdu? No přece jim! Vždyť už v Písmu stojí: *Beati mites, quia ipsi hereditabunt terram.* Překlad postmodernistický: lezení do vládního zadku nemůže zůstat neodměněno.

Pocit k nevypsání, čtvrt století starý a stále „jako živý". Za čtyřicet let komunistického panství ho jistě zažily desetitisíce lidí: vyplašený intelektuál se směšnou představou o dělnické třídě („bandaska s kávou a chleba se sádlem") vstupuje mezi ni. Za čtrnáct dní zjistí, že se vlastníma rukama docela dobře uživí. A že mu všichni můžou. A dává to směrem nahoru najevo. A válí sudy, vykládá auta, vede řeči, rozvádí kolegy (dá se dnes bez rizika použít slova soudruhy?), píše jejich dětem diplomky a referáty posránkám, o nichž netuší, že budou vládnout i „po", a popíjí pivo s Platonem Karatajevem, občanským jménem Vencou Křivánkem. S mužem, kterého potkalo tolik zla, kolik málokoho, a přesto či právě proto moudrým a vyrovnaným. Když jsme jednou uřícení po složení dvou nákladňáků coca coly popíjeli piva a já, zahleděn do hlubin budoucího času, věštecky pravil „toto jednou bude dělat Kojzar", opáčil mírně jako ovčička, avšak ovčička znalá: „Nebude." A dělal za mne, když jsem ve skladu tabáku psal pro nelegální Lidovky. Sedm let uplynulo, a kdo že sedí ve správní radě Lidovek? Profesor marxismusu-leninismusu. Montérky putují do skříně. Do téže řeky se nebudu pokoušet vstoupit podruhé.

„V politice neexistuje žádná morálka, existuje jen výsledek." To si žádný muž pravé víry nevymyslel, to jen převzal. Načepuj však, ó neomylný, i další žejdlík z téže studny: „Buďte tak laskaví a nevyjadřujte své názory - nebo dovolte, abychom vás za to postavili ke zdi." Lenin stále živý. To první se už stalo standardní (to slovo přímo hýčkají) výbavou našich pravicových bolševiků, to druhé se u nás používá sametově: „Buďte tak laskaví a nevyjadřujte své názory - nebo dovolte, abychom nepřipustili diskusi k parlamentní zprávě premiéra Klause." Velice, velice živý Lenin.

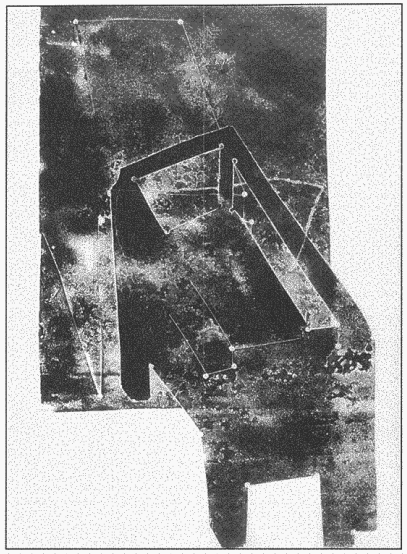

Lenka Vilhelmová, Jeskyně, postel, hrob. Cena Asociace volné grafiky. Z výstavy Grafika roku 1994 v Madarském kulturním středisku v Praze

Ten génius zla a politické moci mne poňoukal ku vzteku už jako studentíka dvěma definicemi: „marxismus je všemocný, protože je správný" a „svoboda slova na Západě je svobodou žoku peněz". U té druhé definice si dnes nejsem jist: věřím, že to není tak úplně pravda, avšak je to víra staréh Tertuliána: věřím, protože je to absurdní.

Pan Otomar Krejča, jeden z největších českých režisérských zjevů vůbec, nemohl před čtvrt stoletím udržet divadlo, protože se nepřizpůsobil ideologicky. Pan Otomar Krejča nemohl dnes udržet divadlo, protože se nepřizpůsobil ekonomicky. Výsledek je každopádně týž: konec, šmytec, král a eso. Před čtvrt stoletím mohl pustit na jeviště Antonovou katedrálu nebo nějakou Kozákovu fčerii. Měl by prázdno, hrát by však mohl. Kdyby dnes pustil na jeviště Apropó, co dělá Andula či To nejlepší z Penthousu, měl by plno a mohl by hrát také. Tehdy i dnes chtěl dělat umění. Dnes může. Třeba křídou na vrata, a nepopsaných vrat jsou v Praze přehršle. Z toho je vidět, že Lenin pravdu neměl. Množství nepopsaných vrat zapomněl zakalkulovat.

Jako kluci školou povinní jsme si vykládali vtip o člověku pracujícím jako čichač v parfumérii. Po práci běží domů a už z dálky volá: ženo, honem tvarůžek, a hodně rozležený! Viděl jsem jeden díl amerického seriálu Vražedné pobřeží (NOVA čtyřikrát do týdne) a ruče jsem vyštrachal z knihovny tvarůžek hodně rozležený. Ažajevovo Daleko od Moskvy. Překlad Sergej Machonin, vydání páté, náklad 100 400 kusů. Celkový náklad 281 900 výtisků. Mám-li volit mezi Nickem Slaughterem a Umarou Magometovem, volím druhého. Blbé je to stejně, to druhé ovšem méně krvavé.

Nedělní rodinná škola na ČT 1, bůhví proč zvaná Debata, přece jenom čas od času trhne stehýnkem jako mrtvá galvanizovaná žába. Zejména když si za přítomnosti Velkého Kuchaře někdo dovolí tvrdit, že jídlo je přesolené, přehřebíčkované a přenovokořeněné. Kuchařský Olymp pak metá pavlačové urážky (říkáte snůšku nesmyslů) a kritik sám, vyveden z rovnováhy, vytasí na námořního kapitána, podivným změtením azimutů zabloudivšího do funkce ministra sociálních věcí, svůj doktorát. Chyba. Měl zanotovat „kapitáne, kam s tou lodí?". Situace si to prostě žádala. Otázku po kvalifikaci našich ministrů sociálních věcí si nekladu. Už přece Lenin, živější, než by si dnes jeden přál, prorokoval, že jednou budou stát řídit kuchařky. Třeba ta doba nastala a nám se nic neřeklo?

Sobotní nákup u Meinla: Máte brambory? Nemáme. A cibuli? Také ne. A neviditelnou ruku trhu? Žádná odpověď. Jako u Ilfa a Petrova: Bůh není. A sýr je? Ani tam žádná odpověď.

Na autobusové zastávce obdržel jsem zdvořilý dotaz: máš žváro, vole? Nemám, odpovídám po pravdě. A sirky, vole? Ani zapalovač. Tak díky, vole! Nejzdvořilejší vůl, jakého jsem v životě potkal.

Co je novinářské řemeslo ve srovnání s vesmírem, nevím. Co je novinářské řemeslo v očích potenciálních čtenářů, vím už třicet let. Přijíždím z Prahy domů na prázdniny. V brzkém ránu potkávám nedospavého strýce. (Strýc je místní oslovení pro všechny staré muže.) Dialog:

- Dobré ráno, strýcu!
- Tož vitaj, Juro, odkaď?
- Z Prahy, strýcu!
- A co děláš v tej Praze?
- Študuju novinářství, strýcu.
- Novinářstvo? Tož to je jaksi divné. Starý Šuráň roznáší noviny už deset roků a nemá ani obecnú!

Mám na svědomí story, které nikdy nikdo nevěřil. Je z jižní Moravy a týká se pejska, který neměl zadní nohy. Místo nich měl dvě kolečka, spojená jakousi osou, měkce vystlanou, a na ni připoutaný zadek. Vesele běhal. Nedávno proběhla tiskem zpráva o podobném unikátu. Ovšem ze Skotska. Víru v moji story to nepotvrdilo, nýbrž oslabilo. Jakže, na jižní Moravě že by bylo něco takového možné desítky let před vyspělým Západem? Budu muset příběh upravit: uberu jedno kolečko a přidám jednu nohu. To snad už bude salonfähig.

Už zase čtu sportovní stránky novin. Jak vidím v tramvaji a v metru, nejsem sám. Už zase sleduju večerníčky. Určitě ani v tom nejsem sám. Měl bych dát echo novinářskému syndikátu: něco se děje! Měl bych dát echo vládě: něco se děje! Měl bych dát echo všem: už zase přenecháváme politiku JIM! ONI jsou vždycky ONI, bez ohledu na režim. Totiž MACHŘI. Budou nás potřebovat až dva měsíce před volbami. Těch z nás, kdo budou potřebovat JE, bude určitě zas o mnoho méně než posledně. Uklidňující vysvětlení jsou však už v šuplících MACHRŮ: čím menší volební účast, tím pevnější, neboli zažitější demokracie. Pán Bůh s námi a zlý pryč.

Možná už stárnu. Skoro k slzám mne dojalo líčení posledních chvil Zdeňka Bořka Dohalského. Velkého intelektuála, vlastence, odbojáře, člena onoho dnes už bájného přátelského kruhu kolem předválečných Lidovek. Velitel pravčí čety se ptá: Sind Sie Zdenek Dohalsky? Odpověď vskutku d'artagnanovská, a česká: žádný Dohalsky, ale Zdeněk Bořek hrabě Dohalský z Dohalic a na Miletínku! Proč se o tomto člověku neučí děti? Jak by mohly, vždyť ani dnešní vedení Lidových novin si na výročí Zdeňka Bořka hraběte Dohalského z Dohalic a na Miletínku vůbec nevzpomnělo. Ještě že to zachránila sobotní příloha. Práce několika původních redaktorů je stále ještě znát.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(23. 2. – 1. 3. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 23.
(09.00 a 22.00) K. Čapek: Pád rodu Votických
Pá 24.
(09.00) K. Čapek: Tajemné příhody
Čt 23 až St 1.
(09.00 a 22.00) Z. Šmíd: Cejch
Čt 23.
(14.20) L. Aškenazy: Mozart
Pá 24.
(02.00) Milostný rozhovor (J. Havlíček)
(10.30) J. Just: Lásko má, ty nevíš...
So 25.
(02.00) J. Žák: Konec starých časů
(10.15) O. Henry: Podfukářská série (7)
(12.00) I. D. Campbell: Sestry
(20.00) J. Žák: Na úsvitě nové doby
Ne 26.
(00.15) I. Herrmann: Artur a Leontýna
(20.00) M. Krleža: Léda
Út 28.
(00.40) T. G. Masaryk: Hlavní zásady ethiky humanitní (1)
(21.10) Č. Sovák: Klížová cesta
St 1.
(00.40) T. G. Masaryk: Hlavní zásady ethiky humanitní (2)
(02.00) H. a P. Šoltészovy: Skrytá kamera
(16.40) Milý, milá

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 23. a Pá 24.
(08.30) K. Čapek: Obyčejný život
Po 27. a St 1.
(08.30) H. Sienkiewicz: Potopa
St 23. až Po 27.
(17.30) M. Pagnol: Jak voní tymián
Út 28. a St 1.
(17.30) A. Kliment: Šťastný život
Čt 23.
(01.00) S. Dach: Jen lásku chci
(10.00) Ex libris - F. Pessoa: Za noci našeho bytí
(11.45) J. Zábrana: Pracovat vždycky naplno
(15.00) P. Šabach: Bellevue
(20.30) A. a V. Mrštíkové: Maryša
Pá 24.
(01.00) I. Blatný: Romance
(11.45) J. Werich: Hercům a herečkám
(13.00) H. von Kleist: Michael Kohlhaas
(15.00) A. Daudet: Elixír důstojného otce Gauchera
(20.00) Páteční večer - Prima le parole aneb Je na začátku libreto?
(23.53) Sny - J. Kroutvor
So 25.
(09.45) L. Dvořák: Srdeň
(10.45) F. M. Dostojevskij: Uražení a ponížení (6)
(11.35) Čteme Písmo - Exodus XIV
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) M. Lázňovský: Zahrádkáři aneb Až se jaro zeptá
(16.45) S. Schwartz: Ostřelovači
(19.15) J. Hejda: Advent
(22.30) V. Macura: Poslední bitva
(23.30) M. E. Wilkinsonová: Stíny na zdi
Ne 26.
(01.55) Sny - J. Kroutvor
(07.35) Čteme Písmo - Numeri VIII
(09.00) M. Červenka: Zrození duše
(10.45) O mlčení (3)
(12.05) J. Mahen: Hlas života
(13.00) Setkávání
(14.30) J. Kratochvil: Balada o reklamním agentovi
(20.00) Stendhalova cesta životem a uměním
(22.30) Semper viva - V. Závada
Po 27.
(01.00) S. Plathová: Přezimování
(11.45) Plutarchos: Hovory o lidském štěstí (1)
(13.00) Stendhalova cesta životem a uměním
(15.00) K. Steigerwald: První kroky demokrata
(16.40) Literární výročí - N. S. Leskov
(22.45) N. Gumiljov: Suezský průplav
Út 28.
(01.00) K. Bodlák: Z básní v próze
(10.00) Literární výročí - N. S. Leskov
(11.45) Plutarchos: Hovory o lidském štěstí (2)
(13.00) S. Schwartz: Ostřelovači
(15.00) J. Svobodová-Tichá: Hegelova pravnučka
St 1.
(01.00) M. Jacob: Ve světle snů
(11.45) Plutarchos: Hovory o lidském štěstí (3)
(15.00) J. Hašek: Aféra s křečkem
(16.40) Ex libris - H. Pourrat: Pohlady z Auvergne
(18.30) Život, osudy, osobnosti (Doctissima)
(20.30) Sympozion - Literatura v rozhlase

Z deníku spisovatele (67)

JIŘÍ HANÁK

/2/

Posun hodnot: ve třicátých letech: jsi hloupý, půjdeš do dvora pohánět voly! O třicet let později: jsi hloupý, půjdeš učit! Ještě o třicet let později: jsi hloupý, půjdeš do politiky! Že by uzavřený kruh?

Slovo smysluplnost je už pasé. Nepoužil by ho dnes ani poslední zapadlý vlastenec. Místo toho nové hity: nicůtky, slovíčka, vlnky. Jestli otce této pitvorštiny nedonese vlna slov do nicoty, dočkáme se třeba i vládičky, političky, proslůvku, intelektuálka a doktůrka. Plyšová slovíčka.

Rodiče byli slušní lidé. Ze syna je intelektuál. Návrh na téma komentáře pro jedny nejmenované noviny.

Je krásné pracovat. Ještě krásnější je o práci jen snít. A vůbec nejkrásnější je nepracovat. Proč si tak evidentní pravdu neradi přiznáváme? Pokrytectví? Spíše akutní otrava tisíciletým *modli se a pracuj!* Je nemodlení se podmínkou nepracování, nebo nepracování podmínkou nemodlení se?

Fraškovitý spor o Katedrálu. Cosi jako novodobá insigniáda, rozměrů ovšem mrňavých. Takové množství lásky tak najednou explodující je mi podezřelé. Co takhle povinně podložit každý podpis na petici tisícikorunou na obnovu její Zlaté brány?

Nejvyšší pastýř všech katolických oveček v Čechách je Vlk.

V novinách zpráva o muži, který se už třikrát pokusil o sebevraždu. Tak předbíhat je opravdu neslušné. Vždyť přece nikdo z nás nečeká ve frontě bez naděje, na každého se dostane.

Kurt Tucholsky před dávnými lety napsal, že existují jen tři skutečně internacionální síly: homosexuálové, Standard Oil a církev katolická. To bylo tehdy hodně odvážné. Dnes ostatně taky. To slovo *internacionální* - nesmrdí nějak bolševikem?

Vůbec musí se účinkovat vodkou, lstí a uplácením. Všechny pak ostatní prostředky, jako spravedlnost a právo, na ně nemají účinku. To není o nás, my jsme přece jiní, evropští. To si jen dánský vyslanec v roce 1709 zapsal, jako to chodí - v Rusku!

Za třicet šest měsíců budu na obtíž. Jako všichni penzisté. Abychom tak na obtíž nebyli, oddálí nám odchod do důchodu. Co takhle místo toho dělat rozumnou populační politiku? Nelze to čekat od pana Thatchera. Vždyť přece počet dětí je soukromou věcí každé rodiny, nesluší se státu zasahovat preferenčními rodinnými přídavky, a už vůbec ne byty, dosažitelnými pro mladé rodiny. Jaká myšlenková velikolepost! A připojištění na penzi? To už je přímo myšlenkové Čimboraso! Dříve se tomu říkávalo šetřit na stará kolena. Kdyby byli pravdomluvní, nazvali by ten *průlom do sociální politiky* Akcí dědeček a babička ujídaj nám z chlebíčka.

Nestačí hrát tenis nebo basket, aby byl člověk sportovcem. Musí také umět prohrávat. Přece sportovec nenazve poslední koš či míček, kterým ho protivník poráží, snůškou nesmyslů! Tuším, že to byl král Slunce, kdo zavedl do tenisu druhý servis, když se mu první nepodařil. Ale Ludvíci jsou už dávno v prachu. Nebo že by...?

Dveře už už se rozjíždějícího autobusu rozrazí frajerský čtyřicátník. Řidič zabrzdí, rázným krokem se vydá za oním buranem. Tam zastaví, pečlivě si ho prohlédne, nevěřícně zakroutí hlavou a odejde. Všechno bez jediného slova. Tak sprostě jsem ještě neslyšel nikomu vynadat.

Celou sobotu čtu knihu *Ferdinand Peroutka, deníky, dopisy, vzpomínky.* Ta postava už skoro mytická, novinář, spisovatel, intelektuál, bojovník a vzor, to všechno s velkými písmeny, dostává člověčí šmak. Nakladatelství Lidové noviny má šťastnou ruku: *Budování státu,* Churchillovy paměti, Ryanovy válečné reportáže a nyní toto. To je přece paráda. Je dobře, že právě Lidové noviny. Alespoň nakladatelství.

Zastřelen pro zbabělost před počítačem.

Šmahem podceňujeme důsledky a trvanlivost rusifikace (sovětizace? zvýchodňování?), které jsme byli podrobeni souvislých čtyřicet let. Proto nemají pravdu ti, kteří vydávají české země za všeho transformačního futrál (jsme nejlepší!), proto nemají pravdu ani ti, kdo obtížně hledají dobrý chlup na dnešních poměrech. Bývali jsme normální západoevropskou zemí, ale dnes jí nejsme. Dnes jsme pouze nejzápadnější zemí ze všech zemí východních. A dost možná, že hlavně geograficky. Před válkou jsme neměli nic, anebo jen málo, společného s Bulharskem, Rumunskem, Polskem etc. Dnes či dodnes jsme jim nesrovnatelně více podobni než třeba Rakousku či Finsku. Nemá smysl si to zapírat. Psané právo je u nás v nevážnosti, nepsané (etika, cit pro to, co se prostě nedělá, i když zákon to nepostihuje) je už přímo k smíchu. Hulvátství. Zesprosťačení společnosti. Zlodějna jako normální způsob existence. Ohrnování pysku nad vzděláním a intelektuály. Nezávislost tisku stále ještě víceméně perestrojková. Servilita vůči mocným. Pan president nemá pravdu: my dosud jsme postkomunistickou zemí se vším všudy. Zahladit to do ztracena - jedna, spíše však dvě generace.

Pitomosti a demagogie kolem české šlechty. Jako by to byla nějaká homogenní vrstva. Kdo a proč by si vůbec mohl dovolit zpochybňovat Kolowraty, Schwarzenbergy, Šternberky a další? Buď si u nás protrpěli očistec, těžší než většina z nás, nebo se mohou prokázat seznamem zásluh a služeb republice, delším než jazyky pochlebovačů či pomlouvačů dohromady. Ale Walderode? Buquoi? Ti rytíři erbu klokaní kapsy?

Primas je arcibiskup, který má přednostní postavení před ostatními arcibiskupy a biskupy na určitém teritoriu. V Čechách je to arcibiskup pražský. Vědomost zřejmě titěrná v době olbřímí. A tak si čtenář mohl v jedněch novinách pravé vůle přečíst, že jde o primáše (opakovaně), v jiných se psalo o primářovi. Na primáta nedošlo: ten to psal. Jakáž pomoc a jaký div? Vždyť i v intelektuálních novinách se psalo o jakýchsi pánech Ehrenburgovi a Piccasovi. Prý dokonce rukou komentátora, v dílech literárních, uměleckých, zejména však dramatických neobyčejně zběhlého. Pravá vůle, levé znalosti.

Představa plakátu. Na něm muž v jahodovém saku s kufírkem u nohou. Jednou rukou třímá šekovou knížku, druhou agresivně napřaženou proti chodcům. Text: Už jsi se zapsal do seznamu mecenášů?

Diplomatická moudrost: nikdy neříkejte nikdy! Dotaz: může se vždycky říkat vždycky?

Neexistuje prý režim, se kterým by dobrý komik a satirik nedovedl spolupracovat. Tato moudrost pochází z Vídně. Tak přece jen jsme velmocí! Deset a půl milionu vynikajících komiků a satiriků. Snad proto u nás za padesát let nevyrostl jediný Milan Markovič.

Z deníku spisovatele (68)

JIŘÍ HANÁK

/3/

Opět Ferdinand Peroutka. Zvláštní prožitek nad jeho deníky a paměťmi. Něco jiného je běžná vědomost, že to byl náš současník, něco jiného je poznání, že tento člověk prožíval ještě naděje a zklamání roku osmašedesátého, že sledoval (mohl sledovat) chartistické snažení, alespoň první měsíce. Že to mohl být teoreticky můj šéfredaktor. Fuj tajbl, to je leknutí z kontinuity i nepatrnosti našeho času. Na začátku kariéry se setkal s prvním presidentem, v podvečer konce s (budoucím) posledním presidentem. Tento jediný muž spojuje sto padesát let moderní české politiky.

Dva dny jsem přemítal, mám-li být pyšný, či uražený. Pan premiér Klaus ráčil mne totiž v rozhlase napadnout. Kdo všechno prý se hlásí k Peroutkovu odkazu. Žlučovité útoky takového pana Haná... Nad pýchou či uražeností zvítězil však smutek nad malostí tak velikou. Moje „žlučovitá" věta: *Je chola nemožné představit si Ferdinanda Peroutku v předválečných Lidových novinách, jak oddaně přežvykuje texty dodávané tam dvakrát týdně jakýmsi ministerským předsedou.* Je ovšem pravda, že do předválečných Lidovek by si žádný ministerský předseda nedovolil dvakrát týdně svoje texty posílat. Je také pravda, že pan premiér Klaus do dnešních Lidovek dvakrát týdně svoje texty dodává. Nepochybně je také pravda, že tam nikdo texty páně premiérovy nepřežvýkává. Tisknou se komplet. Není totiž Peroutků. Jen služebních duchů nadbytek.

Tři zážitky z četby tisku, nikoliv náhodou z Literárních novin: Šimečkův *Jak se pozná cizinec*, Veisovo *Vidění z Huntingtonem* a zejména první část Timothyho Ashe. Aby mohl člověk psát jako Ash, to by asi doopravdy musel nejdříve čtyři sta let střihat a hnojit anglický trávník. Náš trávník je, s přimhouřením obou očí, starý sotva sto padesát roků.

Aféra Jiří Wonka. Nenapravitelná příboudlost ducha u lidí mnohdy moudrých, charakterních a osvědčených. Jejich požadavek: propustit Wonku, protože se jmenuje Wonka. To zase mají rozhodovat politici, koho zavřít, koho ne? Co je pojem právního státu proti dušim takto romantícko-revolučně rozjíveným? Je to pletení jacési dvojsložkové vánočky: z okurek a mandlí. Samozřejmě, že je odpudivé a nepochopitelné, že paní Horvátová ještě soudí. Jak to však souvisí s tím, že Jiří Wonka porušil zákon? Václav Benda se dokonce dal slyšet, že Wonkova aféra je důsažnější než aféra BIS. To už je slovní diaré.

Milan Uhde, předseda Parlamentu, po návratu ze Spojených států v televizi: pro Českou republiku jsou dveře NATO otevřeny! Svatá prostoto, opravdu? A možná dokořán? To už s tím souhlasily všechny členské země? Ale proč ne. Máme NATO co naříndnout: obrovské území, Kašparovo detectvo, modernizované husitské cepy, prestyž armády a proslulou schopnost ohlídat tajemství.

Příspěvek české žurnalistiky světovému jménu země: je nezávislá na nezávislosti! Mont Blanc vývoje!

Urputné pinožení některých lidí: co nejvíce plesů, co nejvíce onačejších plesů stihnout. Styky s vyslanci, polanci a zaslanci. Bydlet na dobré adrese a bydlet na ještě lepší adrese. Pokud možno nic českého na sobě. (To v sobě se nepočítá.) Takovým lidem krutě závidím jejich víru: že spodium z jejich kostí bude dražší, že budou hořet jasnějším plamenem, že i ti červi v zemi uctivě smeknou, než se dají do díla. Je-li takovému pinohovi padesát let, má před sebou ještě 240 měsíců statistického života. Doufám, že si potom nezapomene vzít botičky z krokodýlí kůže s sebou! A zlatý zapalovač! A šaty od Bosse!

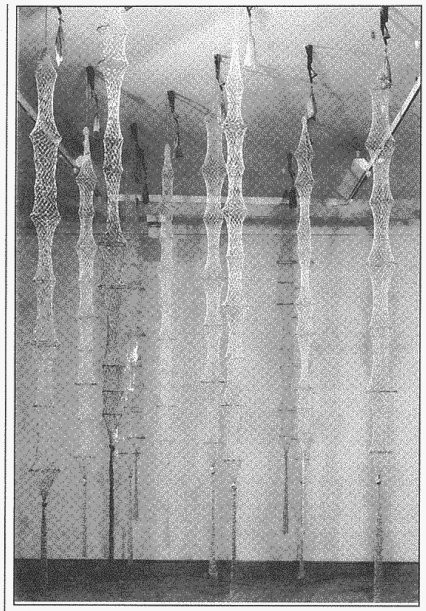

Milena Dopitová, Peklo je vydlážděno dobrými skutky, 1994, rybářská síť, zvonky, železná konstrukce.

Za sázku to nestálo, bylo to příliš ložené. Jen modus operandi byl nejasný: pod jakou záminkou se premiér a jeho ministři vyhnou účasti na karolínském projevu presidenta Havla? Zůstane u klasického basketu? Nebo bude vláda naléhavě projednávat zákon o vykupování lahví? Zvolená inovace, úhybný manévr do jakési Horní Dolní, kde se konala porada předsednictva ODS (říká se tomu, tuším, výkonná rada), byl také dostatečně výmluvný: co jsou česko-německé vztahy ve srovnání s jednáním vysokého orgánu největšího pachtýře republiky?

Po delší době výborný sloupkový úvodník v Lidových novinách o náletu na Drážďany. Napsal Karel Steigerwald.

Po rozdělení republiky nevznikl mezi námi a Moskvou nárazníkový stát. Naopak. Východ zakotvil u Lanžhota. Po Černomyrdinově návštěvě v Bratislavě o tom nelze pochybovat. I z jiného hlediska bylo to dělení byznys po sovětskomu: před ním nás bylo 15 milionů a Německo mělo obyvatel 60 milionů. Dnes je nás milionů deset a Německo má milionů osmdesát. Jak to říkají židé: i prodělek je kšeft!

Pohled na poslance dává vzpomenout na klasický aforismus: kdyby je tak někdo koupil za cenu, kterou skutečně mají, a prodal za cenu, o které si myslí, že mají, to by byl zisk!

„Nebuď blbej, novinářskej," pravil mi při setkání starý pard z dob montérkové minulosti. „Byls dobrej v kšeftě, ne? Moh bys mně bodnout a vydělal by sis!" - „????" - „No cigára a kazety." - „????" - „No v trafice, vole, ne! Ale padesát litrů by ti to hodilo! Dvojitou whisky?" - „Já radši pěšky tam a šest kilometrů pěšky domů. Celou cestu zpět jsem držel ruku na kapse trenýrek, v níž jsem ji transportoval. Muselo to být někdy v létě 1949, protože ta známka u mne vyvolává asociaci rozkvetlých luk a pídalek. Vzácný přetisk je ještě čitelný: *k. und k. Feldpost.* Jak jsem na ni mohl zapomenout? Vždyť jsem bohatý člověk!

Jak může někdo někomu doopravdy závidět, když všechno máme jen propůjčené? A to na proklatě určitou dobu.

Zpráva z tisku: Aero Vodochody plánuje výrobu jakéhosi vynikajícího letadla. Mírně nadzvukového, nadmíru ničivého a rejdivého jako bacil. Co je na tom zvláštního? Má vzlétnout v roce 2030. To jsem krvežíznivý, odkud se na ten letecký den budu dívat.

Na otázku *jak se vede* odpovídá můj kolega popravdě: jsem žid a zdráv!

Když v červenci 1914 nastal válečný stav mezi Rakouskem a Srbskem, oznámili císaři Františku Josefovi I., že v Karlových Varech na léčení je vrchní velitel srbské armády vojvoda Putnik, a co že s ním. „Vagon první třídy a volnou cestu na srbské hranice," opáčilo veličenstvo. Gesto zašlého světa, světa nám nepochopitelného. Je však opravdu tak nepochopitelný, nebo jsme jen líní ho pochopit?

Omluva

Vyhovujeme žádosti ředitele a předsedy představenstva Lidových novin, a. s., ing. Michala Klímy a otiskujeme text, který nám doručil:

„Literární noviny č. 8/1995 zveřejnily nepravdivé tvrzení, že členem správní rady Lidových novin, a. s. je profesor v oboru marxismus-leninismus. Tímto nepravdivým tvrzením Literární noviny poškodily dobré jméno Lidových novin, a. s. a osobně se dotkly cti členů představenstva, z nichž nikdo profesorem ani jiným učitelem marxismu-leninismu není a nebyl. Lidovým novinám, a. s. a členům představenstva i čtenářům, které jsme uvedly v omyl, se proto tímto omlouváme."

Omluva

Omlouvám se čtenářům Literárních novin za nesprávný údaj v textu *Z deníku spisovatele* (LtN č. 8) a uvádím ho tímto na pravou míru: Není pravda, že ve správní radě Lidovek sedí profesor marxismusu-leninismusu, nýbrž je pravda, že v předsednictvu Lidovek sedí bývalý lektor marxismu-leninismu Vysoké školy ÚV KSČ.

■ JIŘÍ HANÁK

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(9. – 15. 3. 1995)

PRAHA

Četba na pokračování

Čt 9. až Út 14.
(09.00 a 22.00) H. D. Thoreau: Walden aneb Život v lesích

St 15.
(09.00 a 22.00) S. Zweig: Strach

Čt 9.
(00.40) Smějeme se s Kischem (3)
(14.20) Z. Jirotka: Škola společenské výchovy

Pá 10.
(00.40) Smějeme se s Kischem (4)
(02.00) Je mi totiž smutno bez tvých dopisů... (A. P. Čechov)
(10.30) A. Christie: Záhada španělského šálu

So 11.
(10.15) K. Kalenda: Případ Karel Tučný
(12.00) A. Mutis: Sonáta

Ne 12.
(01.00) 3x O. Henry
(20.00) A. Jirásek: Lucerna

Út 14.
(00.40) J. Foglar: Život v poklusu (1)

St 15.
(00.40) J. Foglar: Život v poklusu (2)
(02.00) K. Poláček: Pásky na vousy
(20.50) K. Tachovský: Kudy bloudí Odysseus

VLTAVA Četba na pokračování

Čt 9., Pá 10. a Po 13. a Út 14.
(08.30) H. Sienkiewicz: Potopa

St 15.
(08.30) R. Svobodová: Černí myslivci

Čt 9.
(17.30) A. Kliment: Šťastný život

Pá 10. až St 15.
(17.30) M. de Unamuno: Mlha

Čt 9.
(01.00) A. Blok: Jamby
(10.00) Ex libris - I. Wernisch: Pekařova noční nůše
(11.45) Lao-c': Z Knihy o Tao a ctnosti
(13.00) Sympozion: Španělsko - hranice tří kultur: křesťanské, židovské a muslimské
(15.00) R. Thákur: Dědeček
(20.30) J. Vrchlický: Noc na Karlštejně

Pá 10.
(01.00) Pět milostných písní J. Seiferta
(07.50) J. W. Goethe: Stolová písně
(11.45) J. Válka: Nespí už ve vlastní posteli
(13.00) A sám nejsi nikdy (J. V. Sládek a J. Zeyer)
(15.00) Novalis: Pohádka
(20.00) Páteční večer - Oresteia
(23.53) Sny - J. Škvorecký

So 11.
(09.45) H. Bonn: Tolik krajin
(10.45) F. M. Dostojevskij: Uražení a ponížení (8)
(11.35) Čteme Písmo - Exodus XVI
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) P. Landovský: Arest
(16.45) E. Svobodová: Sezóna končí v červnu
(19.15) F. Hölderlin: Slepý pěvec
(23.00) Epiktétos: Myšlenky
(23.30) O. Henry: Prasečí morálka

Ne 12.
(01.55) Sny - J. Škvorecký
(07.35) Čteme Písmo - Numeri X
(09.00) I. Blatný: Tento večer
(10.45) L. Kundera: Opus 0 (1)
(12.05) V. Holan: Masopustní úterý
(13.00) Setkávání
(14.30) G. Markov: Archanděl Michael
(20.00) V. Vokolek: Dvojníci v dešti
(22.30) J. Zábrana: Samosoud

Po 13.
(01.00) A. Blok: Z raných veršů
(11.45) Listy federalistů (1)
(13.00) V. Vokolek: Dvojníci v dešti
(15.00) J. Ptáček: Čekání na Evropu
(16.40) Literární výročí - I. Andrić
(20.00) Z časů a nečasů PEN klubu (5)
(22.45) P. de Ronsard: Vaše plet, Marie...

Út 14.
(01.00) F. Werfel: Udělal jsem dobrý skutek
(10.00) Literární výročí - I. Andrić
(11.45) Listy federalistů (2)
(13.00) E. Svobodová: Sezóna končí v červnu
(15.00) M. Skála: In vino veritas
(21.30) R. Puchert: Portrét klesání

St 15.
(01.00) P. Eisner: Sonety kněžně
(11.45) Listy federalistů (3)
(15.00) M. Skála: Král jelenem
(16.40) Ex libris - J. Gleno: Silné duše
(18.30) Život, osudy, osobnosti (M. Čechová)

Z deníku spisovatele (69)

JIŘÍ HANÁK

/ 4/

Už vím, jak se cítí pacient, když jde k lékaři s bolavou nohou a omylem si umyje tu zdravou. Sotva jsem pracně přelouskal paralelní životopisy Hitlera a Stalina v němčině, vyšly česky. To mi kdosi udělal schválně.

Čestně a bez postranních úmyslů smekám před statečností pana premiéra Klause. Jít diskutovat do klubu Netopýr na téma morálka ve společnosti a vědět, že mne tam čeká páter Halík, to už je počin opravdového muže! Statečného myšáka, zvednuvšího rukavici pardálovu, by mohl někdo litovat. Já však pana premiéra obdivuji. Jít do boje vyzbrojený jen vlastní sebejistotou, to určitě neumí každý.

Dejte šílenci břitvu a politikovi pravé vůle dějiny a dočkáte se věcí! Podle slov výkonného tajemníka Občanské demokratické strany Nováka Československo nebylo v druhé světové válce na straně vítězů. Ta slova by se měla tesat! Československo stála nacistická okupace 360 000 lidských životů. Desetkrát větší Spojené státy ztratily v téže válce 490 000 lidí. Naši spoluobčané zřejmě zemřeli nervovým vypětím u mariáše. Heydrich si to udělal sám, tisíce mužů zemřelo na Dukle na otravu muchomůrkou zelenou, v letadlech nad Británií, Německem a Biskajským zálivem umírali čeští chlapi nudou. Jakož i u Tobruku a ve slovenských horách. Pro Boha věčného, do čeho jsi to, český voliči, své hlasy investoval? Pak už se rozumí samo sebou, že jsme nebyli osvobozeni. Nejapný plk politického embrya? Ale vůbec ne. Jen pokus o zpětné předělávání dějin. Vládnoucí strany na to zřejmě mají u nás patent.

Dvě věci jsou důležité, jen dvě věci: o peníze jde až v první řadě a přírodní zdroje neexistují, proto je nelze vyčerpat. Pokud tomuto uvěříte, dobře vám bude na světě českém. Pokud ovšem zapochybujete, ocitáte se ve společnosti duševních vyvrhelů. Ve společnosti jakýchsi pokřivených individuí, která trpí pýchou vlastní (jiné) pravdy a která chtějí mesiášsky poučovat. Bolševik to řešil tak, že takové lidi nuceně zavíral na psychiatrické oddělení s diagnózou *notorický kverulant*. Počkáme a uvidíme, není přece všem dnům konec. Co by se dnes stalo s masarykovskou parolou *nebát se a nekrást?* Už se stalo. Vypreparovali z toho spojku *a* a předponu u posledního slova. A je to.

Čtu o návrzích na vysoké pokuty za nedodržování lustračního zákona. Čtu úvahy o prodloužení platnosti tohoto zákona. Čtu ujištění vysoce postavených osob o tom, že například ministerstvo zahraničí je už prolustrováno jako křišťál. Pak nečtu, ale vidím, jak na letiště mašíruje k uvítání významného hosta protokolistka ministerstva zahraničí, krycí jméno *Soňa*. Ejhle mýždˇ! Jakže to řekl president Johnson o nikaragujském Somozovi? *Jistě že je to čubčí syn. Ale je to náš čubčí syn.*

„Skočím k Meinlovi," říkám exulantské návštěvě. „To si tedy žijete, když můžete nakupovat u Meinla," opáčí návštěva. „A kam mám jít?" opáčím já. „No jinam, ke konkurenci!" Svatá exulantská prostoto. Trh bez přívlastků a bez konkurence. Ve zboží i v myšlenkách. Však se ještě svět od nás bude učit!

V televizi diskuse Miloše Zemana s ministrem vnitra Janem Rumlem. Už chápu onoho židovského běžence, který se v cestovní kanceláři dožadoval jiné zeměkoule.

Z archivu: *My, tvůrčí pracovníci Filmového studia Barrandov, máme jiné starosti a jiné problémy, než jsou kampaně... Soustřeďujeme se na to, aby naše díla podporovala rozvoj naší společnosti a byla aktivním přínosem při realizaci závěrů XV. sjezdu KSČ... Nemůžeme však mlčet k útokům, které jsou vedeny proti našemu socialistickému zřízení a úspěšné mírové politice SSSR a které se v současné době projevily tak zvanou chartou 77... Mnozí z jejích signatářů jsou nám dávno dobře známi, zejména z roku 1968, kdy se pokoušeli podobnými metodami o likvidaci socialismu v naší zemi...* Na věčnou paměť hrdinů, kteří ty zatracené osmašedesátníky odsoudili tehdy a odsuzují je i dnes. Pro jedno a totéž. Není nad mravní zákon na pohovce, když už ho jeden nemá v sobě.

Na třech veřejných záchodcích nápisy *Vrátím se brzy, Mimo provoz* a *Přijdu hned.* Jak by pak mohly v Čechách peníze smrdět?

Podle postmodernistů je každý zákaz nemravný. Chudáci, celý život musí žít jako nemravové! Jinak by museli přecházet zásadně na červenou, skákat do bazénu bez vody, kouřit při tankování, vykláněť se z oken vlaků a dotýkat se drátů na zem spadlých. Originální to ale je!

Na sídlišti zkrachovala videopůjčovna a vzniklo knihkupectví. Jaro nám začíná podezřele dobře.

Krve by se ve mně nedořezal: toaletní papír zase na předních novinových stránkách! Naštěstí falešný poplach. Tyto problémy už se řeší rutinně.

„Je to dobré," říkal si muž padající ze střechy věžáku. „Už jsem jen dvě patra nad zemí a stále jsem celý." - „Je to dobré," říkává moje matka o důchodu. A má pravdu. Když před třiceti šesti lety s důchodem začínala, mohla si za něj koupit 4800 rohlíků měsíčně. Dnes už skoro 3100. Je to opravdu dobré, protože to mohlo být horší. Musí to být dobré, dodávám já, protože s třemi tisíci a něco rohlíky budu začínat.

To je všechno a už tě nechci vidět. No, ne tak doslova, ale alespoň dnes ne.

Z deníku spisovatele (70)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

JOSEF HIRŠAL BOHUMILA GRÖGEROVÁ /1/

Váhání a odkládání,
místo psaní cestování.
Sliby - chyby, marné přání.
Volá Dušan Karpatský:
Tohle už je na facky!
Rychle proto k papíru,
než se chopí rapíru!

Kdo to kdy slyšel, aby dva psali jediný společný deník? Ďábelská to léčka! Buď člověk zapře sám sebe, nebo toho druhého. Lze si ovšem rvát pero z ruky, škrtat to, co napsal druhý, do krve se hádat a dopracovat se k infarktu. Jelikož bychom tu rádi ještě nějaký čas pobyli, abychom si mohli kupovat, pročítat a komentovat Literární noviny, zvolili jsme na zkoušku jinou cestu, a to mystickou. Snažíme se vyměnit si kůže, případně se vejít do jedné jediné. Tak se staneme čímsi mezi on a ona, čímsi mezi singulárem a plurálem, čímsi pomnožným, pro co v české gramatice chybí škatulka, co je jednotné v rozmanitosti, rozdílné v jednotě. Neutrum z nás už vlastně předvídavě učinil pan Přemysl Rut, který s námi denně jezdí vlakem a zná nás lépe než sám sebe.

Tak se tedy pokusíme psát deník coby ono. Jde především o to, abych se mělo v hrsti a nedovolilo nitru se otevřít a péru se rozjet. Nepíšu v euforii, ale s vědomím, že jsem cosi lehkomyslně přislíbilo, a že tedy musím, chtíc nechtíc, slib splnit. Píšu tedy deník *odtud až potud.* Už kdysi dávno jsem si poznamenalo: *Jde o to psát a hledět si přes rameno.* Vysloužilo jsem si nevůli; nedalo se nic dělat, jinak jsem to neumělo. Je to tvrdší a přísnější, než se na první pohled zdá. Jsou to i ty Valéryho *les gênes bien placées,* které jsem si při psaní kladlo do cesty. Volná dráha nepobaví ani střední rod. Zato překážková je stavěna pro dobrodruhy. Buď se přehoupneš, nebo si zlomíš nohu.

Co říkáte tomu neutru? Moc se nám nezamlouvá. Ubírá dokonce autorům na patřičné vážnosti. Fuj tajksl! - Ať se pan Rut nezlobí, ale rozjedem se každý po své koleji. Téma ani styl si neurčujem, nohy nám dá chirurg do gypsu.

Deník je něco jako jezero. Ponořiš se a pak se zase vynořiš, abys neutonul při dlouho zadržovaném dechu pod hladinou. Skočili jsme tedy oba najednou. A teď pouštíme bubliny. Samá voda. Spleť vodních trav a občas kolem propluje ryba. My zatím se zavřenými ústy posloucháme, jak na jezeře bouře hučí a v bouři dítě naříká. Je to nářek našeho dosud nesplněného slibu, že napíšeme čtyři pokračování. Pouštíme bubliny. Nic naplat, už to nelze dál vydržet. Musíme nad hladinu. A rozhlédnout se po březích, spatřené proměnit v napsané. Deník je přece něco jako jezero. - A tak jsme se konečně vynořili.

Já - přiznám se, že z počátečního ostychu - do otcova deníku, který už nějaký čas pracně a zvolna opisuju. Dnes je 5. února 1995. Jsem u data 5. února 1920. Tedy přesně před 75 lety: *Čtvrtek. Stojíme celý den u Pohraničné. Nikolsk Usurijsk vlaky nepřijímá, jelikož je nádraží přeplněno. K večeru obdržel velitel ešalonu poručík Kroutil od podplukovníka Žáka telegram, že štáb 16. února odjíždí z Vladivostoku. Ešalon náš i 3. batterie během zítřka budou odeslány z Pohraničné do Nikolsk Usurijska. Tedy první zpráva o datu našeho odjezdu ze Sibiře domů po moři.* - Deník z dálky času i prostoru. Z doby, kdy bylo nepravděpodobné, že se moji budoucí rodiče kdy sejdou a že mne dají dohromady. Maminka v Luhačovicích, tehdy ještě provdaná za jiného muže, který právě umírá na tuberkulózu, otec na sibiřské magistrále tisíce kilometrů od domova. - Sešity v černých lepících se deskách, okraje otřepané, vybledlé řádky sotva čitelné. Opisuju je s lupou. Mezi otcovým drobným písmem občas tužkou skica krajiny, občas báseň. Denní záznamy právnicky přesné, vojensky strohé, tu a tam náčrt psaní do vlasti, matce, bratrům, překypující steskem, citem.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(23. – 29. 3. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování

Čt 23. až So 25.
(09.00 a 22.00) V. Komárek: Pojednání o mé radostné cestě od kolébky ke krematoriu

Ne 26. až St 29.
(09.00 a 22.00) K. Steinbach: Švédek téměř století

Čt 23.
(00.40) Platón: O lásce
(14.20) L. Aškenazy: Beethoven

Pá 24.
(00.40) Plútarchos: O přátelích a pochlebnících
(02.00) Trojice z Moravy
(10.30) G. Simenon: Maigret a stará dáma

So 25.
(10.15) K. Kalenda: Případ Josef Tomek
(12.00) P. Verlaine: Popřejte sluchu něžné písni

Ne 26.
(01.00) 3x N. V. Gogol
(20.00) G. E. Lessing: Mína z Barnhelmu neboli Vojácké štěstí

Út 28.
(00.40) A. de Saint-Exupéry: Malý princ

St 29.
(00.40) A. de Saint-Exupéry: O slavnosti
(02.00) V. K. Klicpera: Hadrián z Římsů
(20.50) R. Zimmerová: Krásný Hubert

VLTAVA
Četba na pokračování

Čt 23., Pá 24. a Po 26. až St 29.
(08.30) Cervantes: Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha

Čt 23. až St 29.
(17.30) J. Stryjkowski: Hostinec

Čt 23.
(01.00) F. Halas: Do chladných růží na tvář padneme
(10.00) Ex libris: M. C. Putna - M. Zadražilová: Rusko mimo Rusko
(11.45) S. Machonin: Fenomén lázeňské sezóny (1)
(15.00) A. Christie: Zlaté pruty
(20.30) P. Barz: Mohla to být hvězdná chvíle aneb O setkání pánů Bacha a Händela v r. 1747

Pá 24.
(01.00) A. Kušner: Dvě básně ze sbírky Hlas
(07.50) V. Daněk: Gazel s Prahou v očích
(11.45) S. Machonin: Fenomén lázeňské sezóny (2)
(13.00) Na dobrou paměť (J. Š. Kubín)
(15.00) V. Mertl: Malá smrt pana Gromuse
(20.00) Páteční večer - Herci o hercích
(23.50) Sny - E. Juliš

So 25.
(09.45) K. Bednář: Stvoř tedy svět!
(10.45) F. M. Dostojevskij: Urážení a ponížení (10)
(11.35) Čteme Písmo - Levitikus II
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) K. Čapek: Válka s mloky
(16.45) Z. Bouček: Keep smilling
(19.15) S. Heaney: Přezimování pod širým nebem
(23.30) E. Whartonová: Semínko granátového jablka

Ne 26.
(01.55) Sny - E. Juliš
(07.35) Čteme Písmo - Numeri XII
(09.00) Utajený básník (F. D. Merth)
(10.45) L. Kundera: Opus 0 (3)
(12.05) J. Kostohryz: Modlitba
(13.00) Setkávání
(14.30) F. J. Raddatz: Proces Ezry Pounda
(20.00) Úsměvná Morava
(22.30) Semper viva - O. Březina

Po 27.
(01.00) Za trochu lásky (milostné miniatury)
(11.45) L. Martínek: Přítomnost minulosti
(13.00) Úsměvná Morava
(15.00) P. Karvaš: Významné jubileum
(16.40) Literární výročí - H. Ch. Andersen
(22.45) P. van Ostaijen: Mým pronásledovatelům

Út 28.
(01.00) A. Holz: Mám zůstat?
(10.00) Literární výročí - H. Ch. Andersen
(11.45) J. Kříž: Druhé město
(13.00) Z. Bouček: Keep smilling
(15.00) K. D. Balmont: Srpek luny nad hlavou
(21.30) Premiéra měsíce

St 29.
(01.00) J. Vrchlický: Hlas
(11.45) S. Zweig: Génius Vídně
(15.00) J. Bílý: Italské capriccio
(16.40) Ex libris - L. Perutz: Švédský jezdec

Z deníku spisovatele (71)

JOSEF HIRŠAL
BOHUMILA GRÖGEROVÁ
/2/

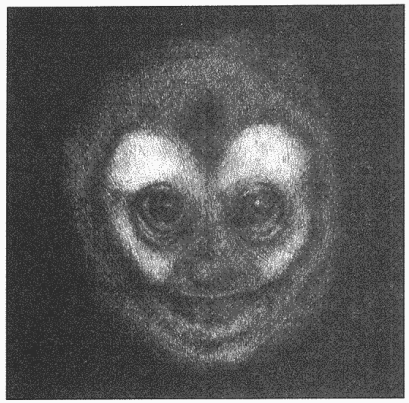

Václav Stratil, Z výstavy Zatoulaný pes, 1944, kresba perem

Je to pokaždé stejné. Cestovat se nám nikdy nechce. Znamená to brzy vstávat, nezaspat, volat taxíka, tahat tašky, spěchat, nastupovat, přestupovat, vystupovat, vítat se, spát v cizích postelích, předvádět se, klábosit a přemáhat únavu a co já vím. Nevůle se stupňuje až k odjezdu, často váháme, nemáme-li na poslední chvíli odříct, ale ve vlaku, v autobuse či v letadle se začne probouzet zvědavost a potěšení ze změny. Pobyt venku potom plyne v jakémsi jiném čase, který se nepočítá a je plný vzrušení, napětí a příjemné únavy. Po návratu cítíme zadostiučinění, že jsme to zvládli a že to bylo fajn a kdo všecko tam byl a s kým jsme se zas po delší době setkali - a vůbec - konstatujeme, že příště jedem zas, dá-li pámbu -

Německo mi v dávných šedesátých a sedmdesátých letech vždycky výrazně a nezaměnitelně vonělo. Bývala to lehká citronová vůně, kterou jsem zachytila už v Bad Schandau a jíž pak voněl německý vzduch v Norimberku, Mnichově, Stuttgartu či kdekoli. K tomu se mísil odér, silný a houževnatý, který táhl z každé igelitové tašky s nákupem. Škoda, bývala to vzácná vůně. - Dnes po ní nezbylo v Berlíně ani stopy.

Rozkopané, rozryté, přestavované, nepřehledné město bez centra, bez srdce, veletoky aut po proudu, proti proudu, studený lijavec v proudech. Čas na výstavu nebo do muzea. Vybrali jsme si Pergamon z piety, ale také proto, že německá postmoderna nás neláká. Užijeme si jí dost doma. - Dobře jsme učinili, netlačil nás žaludek ani nebolela hlava.

Řecký masakr ve vstupní síni muzea Pergamon mne okouzlil a oblažil vědomím, že žiju v neheroické době, harmonizující s mou mírnou povahou, tajnými touhami a fyzickými možnostmi. Gigantům - Héfaistovi, Apollónovi, Hérakłovi či Héliovi - nezávidím jejich muskulaturu, hrdinská gesta ani mužné pohrdání smrtí. Čeho se však děsím, jsou rozvášněné litice, bojovnice Héllady: Hekaté, Artemis, Rheá, Hiobé, Keto, Asteria. Jak líbezná mi oproti tomu připadá televizní Eliška Balzerová, Jana Štěpánková, Hana Maciuchová či Iva Janžurová v nezapomenutelné Nemocnici na kraji města! Co však na mne dýchlo závanem věčné slávy, bylo průčelí římské tržnice v Miletu. Můj dědeček jezdíval s máslem a vejci do tržnice staroměstské, sám léta cestuji tramvají kolem vinohradské, ba navštívil jsem i tržnici v Holešovicích. Ale kampak na tu římskou bránu z roku 120!

Jsem prostý český člověk, zrozený v malé vesničce v severovýchodních Čechách, který se z dopuštění osudu stal již v mladém věku pražským občanem. Je mi proto Babylon, chrámový komplex boha Marduka i všechny obrovité lvice na bráně Ištařině poněkud cizí nejen propastnou hloubkou uplynulých staletí, ale i mystikou svých symbolů. Když opouštím to svědectví o grandiózních palácích a chrámech otrokářské společnosti, zanotuju si s ulehčením naši: „Stavěli tesaři zedníkům lešení." A těším se na pohled z Můstku k Národnímu muzeu či k paláci U hybernů. Ale, jak kdysi napsal můj přítel Kamil Bednář, „čas jde a nezastaví se, jen bledou masku vyplaví, do prachu jméno připíše a zhasí svíci u hlavy". - Sbohem tedy, muzeum Pergamon, sbohem i melancholické, sychravé, deštivé únorové odpoledne -

Než sejdeme večer do sálu Literaturwerkstatt v přízemí, dívám se z okna; lijáky rozsměl a rozhýbal celou rozsáhlou už temnou zahradu, pouliční lampy blikají za holými větvemi, které o sebe dřevěně tlučou v chladném větru. - Tahle luxusní vilová čtvrť bývala kolem dokola obehnána ostnatým drátem; slyším tu tlumený hovor původních židovských majitelů i dupot holínek nacistických uchvatitelů, po chodbách se rozléhají ruské vojenské povely velmocenského generála, který tu svého času měl hlavní stan. A po něm se sem s rodinou i služebnictvem nastěhoval jeden z nových, už opět německých mocných této velké poražené země. V tomhle pokoji, v jedné z horních místností pro hosty, jsme teď my dva se svým časem, s nímž zase pozítří odjedem zpátky do Prahy. Kam zmizelo všecko minulé dění? Je tu jen teplo, pohodlí, ba luxus, z převratů, porážek a triumfů minulosti nezbylo nic. Ale čas vrší nové vrstvy. A dole se už schází publikum. O překvapení se postaralo pár dávno ztracených a znovuobjevených přátel, kteří si nás přišli poslechnout. Málem nás to dojalo.

Ráno před odjezdem snídáme s dvěma hosty z New Yorku, s operní zpěvačkou z ukrajinského Lvova, která naši češtinu kupodivu přesně identifikovala, a jejím manažerem. Hostovali v Berlíně a chystají se k odletu. Všichni jsme už duchem jinde, na cestě; je to nezávazné a osvěžující.

Doma zatím na zahradě vyrašily bledule, sněženky i petrklíče. Kočka Černuška se cítí zrazená a opuštěná. Než mi odpustí, potrvá to pár dní. - Doháníme, co jsme zameškali: korespondenci, český expresionismus i Stratilovu výstavu v Nové síni. Sedíš v mírném šoku na židli uprostřed sálu: „Tohle není přece k strávení!" Já obcházím stěny obložené obrazy. Očekávala jsem jinou, osobitější a jednotnější tvorbu, předcházející obrazům, jaké se nám tak líbily na výstavě u Zvonu a nedávno v Rudolfinu. Zdá se nám, jako by se tady Stratil ve svém díle ztratil. - Zato jsme se potěšili v Husovce: Ladislav Novák má hotový, výrazný profil. Jeho umělecké poselství je nadlehčováno fantazií a humorem od samého počátku. - Jeli jsme domů sušenkovou osmnáctkou, přejela jsem pár stanic a byla tma. Hned večer jsem zavolala Ladislava. Jsem ráda, že jeho rozřezaná hlava pořád dobře funguje.

Milí čtenáři nám píší

Kupuji Literárky především pro články neliterární. Ne že bych si nepřečetl dobrou povídku, ale kvalitní obecně politické články, úvahy, eseje a názory fundovaných autorů mají pro mne jistou přitažlivost, kterou v té spoustě novin a časopisů na trhu až na výjimky postrádám. [...]

Cena novin (a nejen novin) je pro kupujícího protiváhou získané informace. Udržíte-li ve svých článcích nezávislost, objektivitu a kulturu slova, pak zvýšení ceny o pár korun za týden nemůže hrát u rozumného čtenáře odmítavou reakci.

Josef Smýkal, Kroměříž

Budu si vaše noviny kupovat, i když budou stát třeba 20 Kč. Četl jsem LtN, co si vůbec pamatuji, pak Literární listy, teď zase už pět let LtN. S hlubokou úctou čtu si články Ludvíka Vaculíka, usmívám se při čtení Vladimíra Justa, chechtám se, když čtu Jiřího Hanáka. To jsou články podle mého gusta. Je v nich humor, ale je v nich i úsilí o poctivost a pravdu. Čtu i poezii. Kolik nás ještě zbylo? Beru ji po kapkách jako lék.

Antonín Ederer, Praha

Literárky jsou mým kulturním kompasem už od 60. let, a proto se jich nemohu vzdát ani při hubeném důchodu a jsem ochoten platit za číslo o 5 Kč víc.

Dvě připomínky k jejich obsahu:

1. Na str. 2 by měl být krátký sloupek, který by přinášel aktuální informaci o nejdůležitějších výstavách výtvarného umění v Praze. Pro mimopražské čtenáře by to byl výborný ukazatel, kam zajít ve dvou ušetřených hodinách při návštěvě Prahy.

2. Navrhuji ubrat jednu ze dvou stran 12 - 13 informujících o cizí literatuře, věnovat ji nově vyšlým českým knihám a svěřit ji střídavě M. Jungmannovi, Z. Kožmínovi, O. Královi a J. Brabcovi.

Emil Gebauer, Teplice

...už byste měli rubriku Z deníku spisovatele skončit. Má pronikavě klesající úroveň. Asi už nejsou spisovatelé, že, když tam uveřejňujete leckoho. Zakončete to Eberhardtem Hauptbahnhofem, to se jeden nejen poučí, ale i pobaví. A možná že i Jára Cimrman si vedl nějaký chlapecký deníček...

...před pěti lety platilo, že kdo chtěl mrkev, musel brát cibuli a naopak. Já jsem si předplatil LtN a vy mně balíte do týdeníku měsíčník Přítomnost. [...] Duch většiny článků v Přítomnosti je naprosto cizí tomu, co je v LtN. [...]

Byl bych rád, kdyby obdobně, jako píše Dušan Karpatský každý týden Literární výročí - vycházel ve vašem listě jakýsi přehled kulturních událostí minulého týdne. Hodně v tomto smyslu pomáhá i Knihovnička Literárních novin, ale za dnešní situace, kdy mnohé podražilo, je těžké zůstat informován o kulturním dění. [...]

Rozhodně bych vás chtěl upozornit na jednu oblast, kterou zanedbáváte úplně - a to je rozhlas. Nemyslím ty nesmyslně řvoucí a soutěžící soukromé stanice, ale Český rozhlas 1, Vltavu, Svobodnou Evropu a ze soukromých stanic Radio Clasic. Věnuji poslechu rozhlasu několik hodin denně, a tak mě mrzí, že je proti televizi u vás osiřelé dítě. [...]

Literární noviny čtu tolik let, že se mi staly symbolem, a tak jsou i v současné době symbolem všeho toho, co se změnilo před pěti lety. Nic na tom, budou-li stát 10 a více korun. Zkuste si na chvíli stoupnout ráno před trafiku a uvidíte, kolik korun vydají důchodci (já jsem také), naříkající na své zbídačování, za všechny ty Blesky, Expresy, Večerní Prahy apod. denně a celou řadu týdeníků navíc. To ty Literárky jsou vzhledem k svému obsahu ještě levné.

Ing. Jindřich Finek, Praha - Bratislava

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(30. 3. – 5. 4. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 30.
(09.00 a 22.00) K. Steinbach: Svědek téměř století
Pá 31. až St 5.
(09.00 a 22.00) A. Berkley: Případ otrávené bonboniéry
Čt 30.
(00.40) A. de Saint-Exupéry: Věty o evropské civilizaci
(14.20) F. Gellner: Kalokagathia
Pá 31.
(00.40) A. de Saint-Exupéry: Země lidí
(02.00) Země čarodějů
(10.30) A. Christie: Poslední vůle
So 1.
(10.15) K. Kalenda: Případ Tomáš Kroupa
(12.00) V. Dyk: S tou písní na rtech
Ne 2.
(01.00) 3x Ignát Herrmann
Út 4.
(00.40) Haškův Švět zvířat (1)
St 5.
(00.40) Haškův Svět zvířat (2)
(02.00) A. Koenigsmark: Bílá jako kávа
(20.50) F. Pavlíček: Lohengrin z Podhájí

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 30., Pá 31. a Po 3. až St 5.
(08.30) Cervantes: Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha
Čt 30. až Út 4.
(17.30) J. Stryjkowski: Hostinec
St 5.
(17.30) E. Kriseová: Bratří
Čt 30.
(01.00) B. Pasternak: Slavičím jarem
(10.00) Ex libris - L. Perutz: Švédský jezdec
(11.45) J. Chalupecký: Umění jest umělé
(15.00) Ch. Ostrikovová: Hektor
(20.30) C. Gozzi: Král jelenem
Pá 31.
(01.00) Dvě básně o míru z české renesanční poezie
(07.50) J. Seifert: Jarní den
(11.45) H. Tomanová: Max Brod uvádí „Annen" do společnosti
(13.00) Čas sladkosti a hoře
(15.00) J. Barbey d'Aurevilly: Nejkrásnější láska Dona Juana
(20.00) Páteční večer - Usmívej se. Zítra bude hůř.
So 1.
(09.45) Oslavujme Bakcha
(10.45) F. M. Dostojevskij: Urážení a ponížení (11)
(11.35) Čteme Písmo - Levitikus III
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) L. Aškenazy: Bylo to na váš účet
(16.45) Fonogramy - Brebty z archivu
(19.15) Z. Kaprál: Růžová cesta
(23.05) G. K. Chesterton: Obrana užitečných informací
(23.30) A. Kuprin: Smaragd
Ne 2.
(01.52) Sny - I. Blatný
(07.35) Čteme Písmo - Numeri XIII
(09.00) G. Heym: Stín a sten
(10.45) L. Kundera: Opus 0 (4)
(12.05) A. G. Dias: V touze po vlasti
(13.00) Setkávání
(14.30) A. Muschg: Why, Arizona
(20.00) Žil jsem v lásce a radosti (J. Heyduk)
(22.30) Umírám láskou (galicijští trubadúři)
Po 3.
(01.00) E. Dickinsonová: Poselství
(11.45) A. J. Tairov: Diletantismus a mistrovství
(13.00) Žil jsem v lásce a radosti (J. Heyduk)
(15.00) H. Albertová: Setkání
(16.40) Literární výročí - W. Wordsworth
(22.45) P. Šrut: Koncem léta, začátkem 70. nebo 80. let
Út 4.
(01.00) M. Holub: Tři stručné úvahy
(10.00) Literární výročí - W. Wordsworth
(11.45) J. Drda: Svět viděný zpomaloučka
(13.00) Fonogramy - Brebty z archivu
(15.00) J. M. Vajsenberg: Otec a synové
(21.30) L.M.Järvinen: Sauna lásky
St 5.
(01.00) M. Cvetajevová: Prostřel jsem pro šest duší stůl
(11.45) O. Mandelštam: Rozprava o Berkově
(15.00) J. J. Singer: Sender Prager I.
(16.40) Ex libris - B. Pasternak: Život můj bratr
(20.30) Sympozion - Masy a masmédia

Z deníku spisovatele (72)

JOSEF HIRŠAL BOHUMILA GRÖGEROVÁ /3/

Do našich životů vplývaly postupně i osudy mnoha přátel. Někdy jsme si byli blíž, tak blízko, že se naše životy dotýkaly. Během plynoucího času se od sebe zvolna vzdalujem, až zůstává každý sám za plotem svého stárnutí. A k-sátinám si přejem už jen hodně zdraví.

Když jsme společně naposledy v malé vídeňské hospůdce obědvali, přivlekla Fritzi Mayröckerová objemnou tašku a na zádech ruksáček s čistým prádlem, knížkami a dobrotami pro maminku, která leží v nemocnici mimo Vídeň. Taktak jsme spořádali vídeňský řízek, jí už na kafe nezbyl čas. Pár minut po jedné odjížděl vlak. Po dlouhé měsíce to byla její denní cesta tam, po osmé večer zpátky. Bledá, vyčerpaná, uchvátaná, ale s nevyčerpatelnou nadějí, že se matčin stav zlepší - Bohužel - „Po mamičině smrti nejsem schopna se sebrat," píše mi v posledním dopise. „Těžko se soustřeďuji, jsem ve stálém zmatku. Nemohu už ani psát dopisy, je toho na mne příliš. Ta spousta oslav k mé sedmdesátce - byly to příšerné narozeniny! Tělo už mi nedopřává klidu, jsem příliš často u lékaře, stále mi něco chybí, čehosi se nedostává, zuby, krevní tlak, žaludek, oči, žíly, celková únava. Navíc jsem měla úraz -"

Fritzi, básnířka, která „přichází zvenku, vniká dovnitř a teprve z vnitřku hledá cestu ven", patří do mého života. Byl čas, kdy jsme si psávaly pravidelně. Svěřovala se, že by chtěla dlouho, dlouho žít, že se života nikdy nenasytí, a já obdivovala její posedlost. Byly jsme si hodně blízko. Vedle skutečné korespondence vedla jsem si pro sebe fiktivní, groteskní korespondenci za nás za obě, v níž jsme si občas prohodily osudy. Tu jsem jí nikdy neukázala. Zato jsem jí pro obveselení posílala své praštěné makarónské básně. Je to stále má milá „Nejenalei", „Budďakbuď" či „Takčitak". Ale obávám se, že už nebude moct „pracovat bez záchranné sítě" jako dosud. Mohla by se zřítit, matčina smrt jí ubrala mnoho sil, které jí už nedodá ani její androgyn Ernst Jandl, ten „žlutý pes", ten „idylik", který si ke konci života napíše:

„ne, není mi líto,
byla to jen škoda času,
jehož mi líto není."

Úprkem se blíží konec února. Tentokrát nebyl bílý a pole, ani to moje, neposílil. Už je tu čtyřiadvacátého, pátek, deník neúprosně vyzývá k zápisu. Proto je třeba, jak píše Helmut Heissenbüttel: „Vyslovitelné vyslovit / vyzvěditelné vyzvědět / rozhodnutelné rozhodnout / dosažitelné dosáhnout / opakovatelné opakovat / skoncovatelné skoncovat." A uzavírá: „To nikoli skoncovatelné neskoncovat." Budu se tedy držet jeho příkazů a konečně, což není nezajímavé téma k zaznamenání, zaměřím se na dnešní situaci svého slavného přítele. Mladá léta nám předznamenaly verše z Nezvalova Edisona: „Naše životy jsou těšivé jak smích." A opravdu nás těšily v době, kdy jsme Helmuta překládali, v Praze i v Německu se s ním setkávali a spřátelili. Jeho Knihy textů byly dobrodružstvím a - odtud asi ten Edison - i objevem. Proto jsem také jako motto k jedné své knížce zvolil jeho text: „Jsem příběh. Jsem něčí příběh." - Pro léta současná platí jiný citát z Edisona: „Naše životy jsou smutné jako pláč." Když jsem totiž své malé dítko, které v německém překladu nese titul „Böhmische Boheme", po dlouhém vzájemném odmlčení Heissenbüttelovi poslal, odpověděl mi dopisem ze severoněmeckého městečka Borsfleth: „Milý Josefe, srdečný dík za Tvůj nejnovější opus, jímž z vod konkretismu vyplouváš opět na obvyklejší dráhu, přičemž rozhodující roli hraje autobiografie. Mně se vede podobně. Neboť co vlastníme nezaměnitelně a nezvratně: vzpomínky. To je to nejskutečnější, co nakonec zbyde, a proti čemuž konkrétní triky zůstávají přece jen hříčkami. Pokračuj dál! Jsem zvědav! Tvůj čtenář Helmut. P. S. Mezitím jsem prodělal dvojí záchvat mrtvice a jsem ochrnut na levou polovinu těla, pohybuji se na vozíku, případně na tzv. tříkolce (což nakonec dostačuje), na níž jezdím spolu se svou ženou. Pozdravuj, prosím, Bohumilu od nás obou. Doufám, že se Vám daří dobře. - Srdečné pozdravy i ode mne. Ida."

Životy těšivé jak smích, životy smutné jako pláč... A co je tragičtější než uvést poslední dva verše z osmé Heissenbüttelovy Knihy textů: „Ač jsem se namáhal sebevíc, jsem jenom fušer, pouhé nic."

Dopis ve schránce. Pojedeme do Vídně. Obvyklá nevůle. Zas ten tanec! - Vlezu si do postele. Přichází Angelika s Harrym, Hil de Gard ke mně přiklání kučeravou, nakrátko ostříhanou hlavu a směje se chlapeckým smíchem. - Obrátím se na levý bok a jsem na výstavě. Postupujeme v tlačenici diváků jen krokem a stále se držíme - nevím proč - urostlého muže v čepici námořního kapitána. Do tváře mu nevidět, registruju jen výrazný profil s hustým černým obočím a nakrouceným knírem. - Obrátím se na pravý bok. Ne a ne usnout. Ten chlap se u žádného exponátu nezastaví a jen si pro sebe mumlá: „Fešak, vi ich pin, gibt s kane cvajte!" - No samozřejmě, Vídeňák, to se pozná! - „Co se divíš," říkáš, „jsme přece v Panenkamariahilfršteterštrasn!" - A ten matrós nás opět předešel, slyším, jak si bručí: „Pin ich a lump, plajb ich a lump." - Zastavím se v údivu. „Copak Rakousko má nějakou námořní flotilu?" Námořník se otočí a není to námořník, ale H. C. Artmann a na kapitánské čepici mu září zlatá písmena TITANIC. „Hav ich ma tenkt: sou to voni, nebo ne?" - „Jsou!" křičíme oba a rozevíráme náruč. - Artmann, ten mnohojazyčník, přece taky patří do našeho života i do únorového deníku.

Z deníku spisovatele (73)

JOSEF HIRŠAL
BOHUMILA GRÖGEROVÁ

/4/

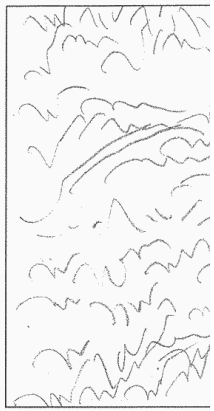

Olga Karlíková, Hudební záznam, detail,

Až dosud jsme psali denní záznamy. A co noc? Copak člověk půl života neprospí? - Jen půl života? A co ten bájný chazarský národ od břehů Černého moře, který sice existoval, ale nežil? Vyznával totiž kult snu a jeho příslušníci odmítali žít v bdělém stavu. Jelikož ustavičně spali, jejich prapůvodní velice jednoduchý jazyk zanikl. Dodnes prý jim hovoří jen několik málo nejstarších papoušků. Místo jazyka si Chazaři vypěstovali neznámý druh komunikace ve svých vzájemně sdílených snech. Jako rození bojovníci podnikali i válečné výpravy a jejich těla nesla četné stopy po zraněních, utržených v boji muže proti muži - třebaže nevylezli z postele.

Já padám do sna jak do bezedné studny, sotva se přehoupnu přes její obrubu. S rozkoší klesám, dokud se nezbavím tíhy těla; pak se prudce vznesu do spánku. - Já, spavec, se jen s námahou a pozdě probouzím, ty, nespavec, do spánku s námahou, pozdě a jen s pomocí prášků klesáš. A přesto se občas ve snu sejdeme.

Noc z 23. na 24. února. Jsme v kupé sami. Opět na cestách. Tentokrát to nebude autorské čtení, ale cosi bez publika. Pochvala? Trest? Díváš se z okna, koukám ti přes rameno. To je přece můj dávný obzor: Tábor, Kamburk, Bradlec. A tohle: Hlavatice u Turnova. Obracíš hlavu. Ale ta není tvoje. Je to náš třídní profesor Lamač. A taky nejsme v kupé, ale v hudebně jičínského učiteláku. Sláva tobě, velký Slávy synu! A já nejsem já. Jsem spolužák Jarda Břinčil a ty jsi Hanka Bucharová. Ale už jsme zas v tom kupé. Ukazuješ mi vysvědčení s dvojkou z mravů. - A to ti doma nevynadali? - Měly jsme dvojku všecky, celá třída. - Mezi dveřmi se zjevil průvodčí. Je to naše kolegyně Mařa, mluví hlubokým hlasem: Jízdenky, prosím! Náhle sedím ve Slavii. Sám, dívám se na Hradčany. Smutno. Paní Perlíková mi přináší turka. Papír se zvolna plní písmem. Píšu tenhle text. Proboha, jaká banální fantomima-pantomima-pitomina! - Zápis do deníku. Papír snese všecko. A sny jsou jen exkrementy ducha.

Uměli to Chazaři, proč bych to nezkusila já? Vejdu si tedy do vlastního snu, procházím se sem a tam, koukám vlevo, koukám vpravo, nic zajímavého. Vyskočím oknem rovnou do sna své vnučky Kristiny a jsem mezi cvičenci karate. Pár úskoků, prudký výkop levičkou a válím se na žíněnce. Tak tohle ne! Chci příjemné sny! Vkradu se po špičkách do divadla za tvými víčky. Stavíš stan z větví na břehu říčky, zdálky tě volá babička k večeři. Všude kolem se trousí verše a temnou zahradou se sem plíží naše kočka Černuška. Rázem se přehoupnu do jejího tajemného kočičího snu. Vůně, pachy a šelesty. Lížám si kožíšek. Nastražím ouška. V trávě se cosi šustlo. Zkamením. Přikrčím se k zemi a kradu se vpřed, tam, kde se cosi hýbe. Myš! Připravím se ke skoku, strnu - a hop! - Prudce se probudím se zatnutými zuby a s křečí v pravé tlapce, vlastně ruce, vždyť už jsem to zase jen já - lovkyně snů -

Noc z 26. na 27. února. - Druhá půlka Rohypnolu o čtvrté zrána ještě za šera milostný spánek trvá dosud v houští být či nebýt žít či nežít spát či nespat být žít bohužel nespat pušťené oko na punčoše jedné z prvních lásek léto slunce a přece tma puštěné oko na punčoše od lobla punčošky ty padnou na nožky náhle přelet racka nad vodou krám v pražské ulici s vůní rozkrojeného melounu červená dřeň černá jádra tma a úprk obličejů zasněžená stráň v mezihoří sjezd na lyžích jak překrásně se chumelí viď bože milujeme-li sněhová vločka taje pod čelem splef veršů zvečera pustá hodina zrána bůh ti dej lilie za chvíli předlouhou a v zemích vzdálených mých dnešních pocitů budeš ne královnou ale jen pastýřkou naproti v okně rozsvítili opět oko na punčoše co dělá Franta Roll asi umřel chytili jsme lososa chytili jsme ho chytili jsme ho chytili jsme ho v noci už zase zhasli někde bouchly dveře cosi tu syčí hade krumplující hlínu blesku trav bratře tetelivých stínů znáš táti bez obav starý Okrouhlický kosa na rameni smrt nás všecky sváže v jediný snop byl srpen čas žní a já toužil po ní oko na punčoše tma ticho nic hlava plná života bůh dej ti lilie osmapůlprocentní úrok z vkladu na dva roky pirát v lodi katedrály k pevnině cti nedopluje kouzelná lampa rezavá kosa kasa asa a ta basa u primasa za kamnama stála dát si vyčistit pravé sluchadlo firma se jmenuje Kind marná sláva chce to ještě jednu půlku -

Nedívej se do okna, nebo ten sen hned zapomeneš! Podrž si svou sílu jen, vyprávíš-li ho. Tak ti uvízne v paměti. Nezachytíš-li ho ani cípkem, rozplyne se beze stop a duše se ti nevrátí, za zády ti zbyde jen její stín. Můžeš ho po západu slunce spatřit - ten stín stínu - stočíš-li oči co nejdál doleva. A pamatuj si: jdi spát s čistým svědomím, vždyť spánek je denně se opakující zkouška na smrt! A v té musíš obstát.

Noc z 27. na 28. února. Ve dvě hodiny ráno po všech vezdejších vizích nelítostného polospaní náhle dvě kresby Olgy Karlíkové, zobrazující ptačí zpěv. Cvrlikání, čiřikání a celou tu subtilní, jemnou kaskádu tónů a zvuků jsem do svých desíti let za žádný zpěv nepokládal. Zpěv, to byla pro mne písnička. Když jsem četl v pohádkách, narazil v básničkách či když nám paní učitelka vyprávěla, jak ptáčkové líbě zpívají, marně jsem po celé dny čekal, až některý vrabec, kos či pěnkava zanotuje Kde domov můj nebo Teče voda, teče. (U našeho baráku protékala totiž říčka, zvaná Sobčický potok.) Ale ani vrabci, ani pěnkavy, natož kosi nezapěli. Jen slepice kdákaly a husy na dvorku kejhaly. To ale pro mne byla domácí zvířata a žádní ptáci.

Čtvrté pokračování únorového deníku je něco jako přízraky noci. Ale je tu opět jasný den. Nastává březen, my s chutí za kamna vlezem, protože slibu jsme konečně dostáli. A zatímco my se za kamny pustíme do dalšího duetu, Literárky budou mít o čtyři pokračování Deníku spisovatele vystaráno.

Z deníku spisovatele (74)

VLADIMÍR VONDRA /1/

Nezaznamenávám osobní zážitky, dojmy a události, které by mohly napomoci na svět mým příštím dílům. Ve svém věku bych byl pošetilý. Myslím, že jednám docela správně, když se zajímám více o věci lidsky obecné. Na vesnici jsem odkázán na noviny, rádio, televizi a knihy, které si přivezu. Z nich budu soukat svou nit poznámek spíše více formulovaných, protože už sotvakdy poslouží k něčemu navíc. Pro případné psaní člověčích příběhů mám v hlavě jiné deníky, které patří k tajným recepturám. Leč i čtenářské zážitky jsou zážitky, i to málo kolem mne, co občas uvidím a uslyším.

Užívám si důchodu. Zaslouženého? Nevím. Nevzpomínám na mužné roky s laskavou sebedůvěrou. Navštěvují mě lidé z knih, které jsem nenapsal, straší mě strašidla z pohádek, které dlužím svým vnukům. Vnuci odrostli pohádkám. Jak je vidět z nedostatku mé slovesné práce, nevedu si deník. Přesto si nevím proč píšu poznámky na papírky, které teď posbírávám a řadím. Sedím při tom a občas se podívám do okna. Od podzimu je za ním jenom sníh, vítr a mráz, déšť a bláto. Celou zimu jsem si říkal: Starec, starec, dočkaj marec. Je konec marca a sluníčko nikde. Když vyjdu ven, pozdravím se jen se sousedovic Žolíkem a se dvěma pseudojezevčíky, kteří jsou jako já rádi, že vidí živáčka. Pak vlezou za vrata a spí, aby se rychleji dočkali jarního vysvobození. Jako Šípková Růženka. Jako náš národ - spal a spal, a přece se dočkal. Pěkně se mu podlomily nohy, sotva se na ně postavil, dodnes mu dostatečně nepomáhá ani princ Tenis, ani princ Squash. Potřebuje dlouhodobou rehabilitaci. Taky možná psychologa. V něčem třeba i psychiatra. I lidský organismus má složitou strukturu, natož organismus bytostí národní.

Nové knihy jsou drahé, a tak si čtu hlavně ve starých, třeba ve Věstníku sokolském, ročník 1928: v jistém městě pokládají základní kameny k sokolovně z různých památných českých hor, především z Řípu. Bratr vzdělavatel při slavnostním projevu sdělil účastníkům, že se do základů klade kámen z Říma. Sestra činovnice pronesla heslo: Ve zdravém těle zdravý vzduch! Starosta sokolské obce oslovoval sokolské pracovnice: Slečno sestro. Byl to skoro skandál. Říp patřil k počátkům české husitské slávy a Řím k nenáviděnému katolictví. Bratři vzduch a duch byli nezaměnitelní. Sestru jste nemohli tenkrát zvát paní či slečnou. Bývaly směšné časy? Kdo si dnes neplete český Říp s pahorky římskými? Kdo holotropně nedýchá, aby smog vzduchu proměnil v mužného ducha podnikatelské prosperity? Kdo neproměnil soudružku a sestru ve slečnu a paní?

Dále čtu, že dub, pod nímž se podle pověsti narodil Žižka, dal v roce 1682 podseknout tmářský probošt kláštera borovanského a Žižkovu kapli opatřil latinským nápisem: - Jan Žižka z Trocnova slepej, zlé paměti se tu narodil. - Tohoto nezapomenutelného reka oslavovati bude bratrstvo sokolské 30. června největší pouti... - Nevím, jak se latinsky řekne *slepej*, ale probošt se mýlil, řekl bych, mýlil se i autor článku, když tvrdil, že tábor Božích bojovníků pod vůdcem Žižkou zjednal českému národu českou vládu, ale pro všechnu budoucnost byl národ „silen, bezpečen a svoboden, aby každý jeho syn byl v celé vlasti doma navždy".

Věstník sokolský mi vřele doporučuje třetí vydání spisů Jana Herbena, díl VI, název: Jan Nepomucký - Spor českých dějin s církví římskou. Herben tam líčí objevení omylů a klamů, na jejichž základě byla nikdy nežijící osoba prohlášena světcem, kdežto utopený vikář doktor Johánek svatořečení nezasluhoval, neboť žil pohoršlivě. „Ať už s politikou, nebo bez politiky římské, poznání Herbenovo už proniklo a šíří se v nejspodnější vrstvy věřících katolíků..." praví Věstník. Nevím, co na to katolíci, ale dneska ví přece kdekdo už ze školy, že svatořečili Jana Nepomuckého, aby zastínil Jana Husa.

Čtu si i v publikaci Ve jménu demokracie z roku 1922 a Zdeňka Wirtha Památníky obětí války a našeho osvobození: Signál daný skácením mariánského sloupu na Staroměstském náměstí byl zahájením obrazoboreckého hnutí, které nemá paraleIy... Od počátku roku 1919 zničeno tak na tisíce znaků, soch, sloupů, božích muk, v některých okresech středních Čech dokonce soustavně a plánovitě... Obrazoborectví bylo zvlášť zasjato ničením svatojanských soch. Roku 1919 hlášeny v okolí Prahy zničené a poškozené sochy Jana Nepomuckého v obcích Libeň, Božkov, Roudnice... následuje šestatřicet míst a za nimi atd. atd. A následují další desítky stran.

Copak poničená cizozemka svatá Alžběta, cizozemec Roch nebo zťackovaný Bůh Otec, než ho pokrokové české sochory shodily ze svatotrojického sloupu, snad i ten Antihus Nepomucký, ale co třeba svatí Václav, Vojtěch a Prokop? Zasloužili si to asi i oni, protože nás předkovala Volná myšlenka a dokoval marxistický materialismus. Psycha lidské mysli.

Sáhl jsem po Reflexu, abych si odpočinul od oslnivého obrazu minulosti. Po číslu 9. Ale co čert nechtěl, do souvislosti mi vstoupila Alexandra Berková. Měl jsem až do této chvíle docela rád Alexandru Berkovou, vůbec jsem netušil, že může pokračovat ve svědomí národa představovaném Janem Herbenem. Píše tam, že kandidát na svatého Jan Sarkander byl vrah českých bratří. Že papež Wojtyła a Vatikán usilují o totalitu ducha. Není už čas zatemněných myslí, soudí. Jakápak křesťanská láska, když jeden mladý duchovní vysvětloval ve Sv. Mikuláši důležitost lásky. Blbě. To prý reprezentuje církev. Řekl bych, že co řekne kdokoli dobře nebo blbě, reprezentuje jenom jeho samotného, jeho schopnost vyjádřit se. Někdo miluje, a neumí vyznat lásku, někdo nemiluje, a vyznává ji napořád. Říp není Řím. Postoj Řípu k Římu je však stále postoj naší moderní civilizace k jakékoli autoritě jiné než vlastní. Dokud nepřijdou nacisti nebo komunisti. Biblistka Berková jde však až ke kořenům, k prvotní příčině Říma svatořečícího vrahy: - Kdo jenom tak nepřijal oběť a dohnal k šílenství starozákonního Kaina? Kdo přinutil Abrahama, aby byl připraven obětovat vlastního syna? Kdo zkoušel Joba, jenom tak, aby se prověřilo, je-li dost silný ve víře? Na tyto pokyny existuje jediná odpověď: „Najdu si jiného boha, když jsi tak krutý!" Anebo ještě lépe: „Nebuď mě milovat, když se ti nepodrobím? Potom jsi hlupák." A tak milý Pánbůh má prý co dělat s týráním dětí a s dětskými sebevraždami, míní Berková. Mohla by napsat knihu o Janu Sarkandrovi jako Jan Herben o Janu Nepomuckém o 223 stranách. Národ by se třeba konečně pohnul a srovnal Svatovítskou katedrálu se zemí, ten ohyzdný symbol totality ducha. Všechno je přece tak jednoduché a jasné - duch a vzduch, Říp a Řím, slečna, soudružka i sestra. Zvláště pak nám dnes, kdy „většina populace nepotřebuje prostředníka mezi sebou a skutečností". Ale co jsme my a jaká je naše skutečnost? Přeju samozřejmě paní Berkové, aby byla sama sobě dobrou Boží autoritou „v civilizaci úžasných technologií". Buď tolerantní, říkám sám sobě, buď tolerantní i k netoleratním. Mně osobně by se líbilo, kdyby společně s Janem Sarkandrem svatořečili i Jana Husa. Koneckonců oba byli nejspíš velcí mužové. I když jsem někde četl, že velcí mužové jsou veřejně neštěstí.

A tak teď, kdy na stará kolena vím, že nic nevím, že jsem nedovzdělán, že se mi nepodaří seznat tolik lidských vědomostí, abych mohl soudit, posuzovat a nedejbože odsuzovat, přes to všechno v dlouhých chvílích stáří čtu a žasnu, jak požehnaný je stav myslí, které znají docela jednoznačně skutečnost a pravdu nad vši pochybnost. Obdivuju je a trochu jim závidím, ne moc, jen tolik, kolik si myslím, že je třeba. A paní Berkovou mám docela rád.

Sv. Jan Nepomucký, rytina z knihy Pravý čas k mluvení a pravý čas k mlčení, r. 1761.

Milí čtenáři nám píší

V Literárních novinách vyhledávám: sloupek Jak dnes píšeme a mluvíme, články L. Vaculíka a O. Vaculíka, čtení na pokračování na str. 16, reprodukci obrazů-grafiky. Začínám číst vše, ale přestanu, jestliže mě článek nezaujme.

Ozelim: Kontrapunkt, Časopisy, Knihovnička, Kino v televizi, Deník spisovatele, většinu článků Přítomnosti.

Náměty-prosby: raději si přečtu výňatek z knihy než upovídanou kritiku o ní, uvítala bych otištění Charty 77 a Dvou tisíc slov L. Vaculíka.

L. Dobiášová, Praha

Ptáte se, co čtenáři postrádají? Po tom, co zmizely programy výstav, galerií, divadel i koncertů, které jsem vždy pečlivě četl, bych si přál alespoň jednou měsíčně nějaký stručný kulturní přehled, s akcentem na události evropského formátu.

Kromě PEN setkání by měly být předem oznamovány akce Ackermannovy, Stifterovy společnosti i dalších chvályhodných podniků. O kongresu u příležitosti jubilea Johannese Urzidila jste se dosud nezmínili. [...]

Postrádám v Literárkách všem srozumitelné hudební texty všeobecného dosahu.

Tomáš Lom, Stuttgart

Myslím, že bych ocelel stránky věnované filmu, případně též rozsáhlejší texty k divadlu. Vycházejí Divadelní noviny, Svět a divadlo, Divadelní revue, Divadlo, též časopisy věnované filmu. Proto raději víc k literatuře!

Josef Šuchman, Hluboká, p. Kdyně

Zrušit zařazení časopisu Přítomnost. [...] Proč Přítomnost, a ne např. Prostor, Omega, Česká mysl a jiné revue, které již zanikly či se pohybují na hraně bytí a nebytí? [...]

Zrušit obsah strany 2. Okleštěné ohlasy na články v LtN v této podobě nemohou splnit svůj účel. Z některých cítím spíš osobní averze než zasvěcenost do problematiky.

Zrušit Z deníku spisovatele. Není třeba komentovat úroveň otištěných výpisků, zvláště ve srovnání s deníky Diviše, Zábrany a Hanče. Uvolněné místo zaplnit filmovou, hudební a výtvarnou kritikou, jež se pohybuje na dosti vysoké úrovni.

Ponechat stávající prostor rubrikám Domácí kronika, Knihy redakci zaslané, Překlady redakci zaslané, Knihovnička LtN, Časopisy, Literární výročí a Kino v televizi (zde bych doporučil dát prostor nezávislým kritikům, jelikož je nepravděpodobné, že redaktor placený ČT a Novou by pohaněl film, který sám doporučil zakoupit). [...]

Je chvályhodné výrazné zlepšení kvality tisku. Není také nutné jakkoli měnit grafickou úpravu.

Jan Kašpar, Šumperk

...kladné odezvy se píší do novin obvykle méně často než záporné. A tak bych rád poukázal na užitečnost vaší nenápadné *domácí kroniky*. Vím, že nemůže být soustavná, stěží obsáhne vše sem patřící, ale upozornila mne již vícekrát na něco, o čem bych jinak nevěděl.

A víte, kde si může člověk spolehlivě najít vždy něco zajímavého ke čtení? Na *druhé straně!* Hutně a jasně jsou tam často vedle sebe nahromaděna zlatá zrnka, která se musí v dalších částech pracně hledat v dvou- i vícestránkových článcích. [...]

Josef Chalupský, Praha 4

Výjimečně čtu články ze stran 4 až 7. Podobně zacházím se stranou 10 až 13. Se zájmem čtu články, které v LtN uveřejňujete pod názvem Přítomnost. Chyba - že vycházejí jen jednou za měsíc. [...] Přítomnost mám rád proto, že se vyslovuje k problémům, které hýbou naší společností, anebo které jí pálí. Přál bych si, aby vaše Přítomnost vycházela častěji. V LtN naprosto postrádám diskusní a polemické články. Měli byste se podívat do starších ročníků Literárních novin z let 1961 až 1967 a do jejich přirozených pokračovatelů Literárních listů a Listů z let 1968 až 1969. Z těchto ročníků byste se měli poučit a učit. Po této stránce jste svým čtenářům hodně dlužni. [...]

V roce 1956 na druhém sjezdu čs. spisovatelů Jaroslav Seifert nebo František Hrubín řekl, že *spisovatelé jsou svědomím národa*. Myslím, že „svědomím národa" by měl být i jejich hlavní tiskový orgán - Literární noviny. Nebo to už dnes neplatí? To by byla škoda.

Světlostav Malůrek, Luhačovice

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(20. – 26. 4. 1995)

PRAHA

Četba na pokračování

Čt 20. až St 26.
(09.00 a 22.00) V. Gissingová: Periličky dětství

Čt 20.
(00.40) Z korespondence B. Němcové (3)
(14.20) J. Podaný: Takové milé odpoledne

Pá 21.
(00.40) Z korespondence B. Němcové (4)
(02.00) Past a jiné léčky
(10.30) H. Benešová: Dědictví

So 22.
(10.15) V. Hugo: Bídníci (3)
(12.00) A. Rimbaud: Mladá domácnost

Ne 23.
(01.00) 3x Bohumil Hrabal
(20.00) É. Verhaeren: Filip II.

Út 25.
(00.40) B. Hodek: Setkání s Shakespearem

St 26.
(00.40) B. Hodek: Ó, tak zde mít ohnivou múzu
(02.00) J. Daněk: Zadrž blesk na cestě jeho...
(20.50) I. Vyskočil: Příhoda

VLTAVA

Četba na pokračování

Čt 20., Pá 21. a Po 24. až St 26.
(8.30) K. McDonald: Oblaka v ohni

Čt 20. až St. 26.
(17.30) J. Kovtun: Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera

Čt 20.
(01.00) F. Halas: Doznání
(10.00) Ex libris - E. Hauptbahnhof, básník český: Nedokončený kalendář na tento rok a všechny roky příští
(11.45) M. de Montaigne: Umění žít
(13.00) Sympozion - Architektura objektivem kamery
(15.00) K. Mansfieldová: Moderní manželství
(20.30) A. V. Suchovo-Kobylin: Svatba Krečinského

Pá 21.
(01.00) L. Ferlinghetti: Osm lidí na golfovém hřišti a jeden pták svobody, co létá nad nimi
(07.50) Francouzská lidová: Sláviček
(11.45) T. Kulka: Turista, suvenýr a kýč
(13.00) Vlastimil Beneš sám doma s hudbou, kterou má rád
(15.00) K. Schulz: Blázen před zrcadlem
(20.00) Magové, zrcadla a labyrinty

So 22.
(00.00) Sny - G. Keller
(09.45) Legenda o svaté Kateřině
(10.45) S. Zweig: Netrpělivost srdce (2)
(11.35) Čteme Písmo - Levitikus VI
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) V. Nezval: Schovávaná na schodech
(16.45) K. Nešvera: Ztracený hrdina holocaustu
(23.30) Ch. Riddellová: Dveře dokořán

Ne 23.
(01.52) Sny - G. Keller
(07.35) Čteme Písmo - Deuteronomium I
(09.00) S. T. Coleridge: Vidoucí sru
(10.45) L. Kundera: Opus 0 (7)
(12.05) P. de Ronsard: Buď sbohem, ukrutná...
(13.00) Setkávání
(14.30) P. H. Cami: Noc orgií v Neslehké věži
(20.00) Tvář a maska (A. Breisky)
(22.30) Semper viva - V. Hálek

Po 24.
(01.00) Verše J. Hory o hudbě
(11.45) N. Machiavelli: Vladař
(13.00) Tvář a maska (A. Breisky)
(15.00) B. Hrabal: Podvodníci
(16.40) Literární výročí - T. Tasso
(22,45) F. Nietzsche: Písně prince Psance

Út 25.
(01.00) O. zur Linde: Svátek heringů
(10.00) Literární výročí - T. Tasso
(11.45) H. Skovoroda: Abeceda pokoje
(13.00) K. Nešvera: Ztracený hrdina holocaustu
(15.00) A. Daudet: Na Camargue
(21.30) Premiéra měsíce

St 26.
(01.00) P. Bezruč: Maryčka Magdonova
(11.45) R. Preisner: Exkurs o masce
(15.00) A. Daudet: Meják na ostrovech Sanguinaires. Záník Sémillanty
(16.40) Ex libris - P. Karvaš: Boto to celkom ináč
(20.30) Sympozion - Na křižovatce čtenář - nakladatel

Z deníku spisovatele (75)

VLADIMÍR VONDRA /2/

Byl vůbec někdy čas zatemněných mysli? Byl v starověku, středověku, není už dnes? Chtěl bych být moudrý, alespoň jako starci bývali, když jejich slova mívala cenu pro potomky. Napadá mě, že toho moc nenamluvili, natož napsali, protože věděli: blízké lidské duše, které brzy opustí, jsou nezměnné jako ptáci, ať už staví svá hnízda na Šalamounově chrámu, nebo je stavějí na atomových elektrárnách; touží sice po azuru, jsou si však nadmíru jisti správným směrem letu, kořistí i nepřítelem. Není jim rady. Nechtějí nic vědět o vyměřeném čase předků.

Jsme národ ateistů, slýchávám. Jsme národ husitů, slýchávám. Jsou tu i prelátí, říká pan Mahler. Jsme národ, který neví nic o ateismu, husitství ani prelátech, říkám já. Dietky, v hromadu senděme se, zpívá husitská píseň.

Co s křesťanstvím v našem světě, do kterého k nám přicházejí jogíni a guruové, svámíové a divotvorci, zvláště když se dostávají k duši přes zdravou výživu? Co takhle dneska k obědu lísteček salátu a kousíček mrkve?

Přece jen je na světě krásně: už i u nás létají ufoni, tu a tam se usídlili stříbrňáci, v polích máme tajemné kruhy. Je to krásnější než usatí negři z Schedelovy Světové kroniky, než kdysi madagaskarský člověk s žirafím krkem hraběte Serina nebo parohatí zajíci císaře Maxmiliána a krále Jakuba I. Dnes máme i horory s potvorami zrozenými úžasnými technologiemi. Jsou plodem zatemněných mysli?

Jako utkvělá melodie se mi stále vrací deklamovánka Františka Jaromíra Rubeše: - Já jsem Čech a kdo je víc, vystup a se slyšet nech, a zvolej třeba z plných plic: ha, já jsem víc, a nejsem Čech. - Asi proto, že nějací intelektuálové vydali výzvu ke smíření se sudetskými Němci. - Postavili se na pranýř, řekl někdo. - Jsou velezrádci, řekl někdo jiný. - Vládní strany by se dnes kontaktem se sudetskými Němci vystavily smrtelnému nebezpečí porážky v blížících se volbách, napsala Mladá fronta Dnes. Ó naše milá věčnosti, ptám se tě, kde je tvůj zorný úhel, abychom pod ním spatřili svět?

Kdepak se vzal náš Veliký Čech? Občan pilný, nenáročný, podnikavý, neohrožený? Původně jistě nevraždící, protože i vraždění má svůj původ v cizině. Například třeba mafiánka Drahomíř nepatřila přece k Čechům, byla Stodoranka. Přemysl Oráč, vrah Vlasty a jejích feministek, nebyl náhodou Lemúz? Nepocházel svatý Vojtěch z Bílých Chorvatů, a přesto chtěl poučovat Čechy?

Příští řádky jsem si opsal z Krátkého vypsání českého království od Bohumíra Jana Dlabače z roku 1818. Znějí mi jako voda po lučinách: - Čechové už od svého přirození jsou silní a srdnatí lidé, své milé vlasti velmi oddaní a věrní, znamenitou náklonnost a schopnost k hudbě mají, všem umělostem a řemeslům lehce se naučí, jakož i v učenosti všeho druhu nad jiné národy se pnou a v ní prospívají. Zvlášť za našich časů na vejnos svých statků bystře hledí, na lepší šat a stravu laskaví jsou, pak také z nich nejudatnější vojsko se působí... V tomto českém království dvě řeči panují: totiž česká a německá... -

Reproduktor místního rozhlasu slyším i zavřenými okny. Svolává poradu k oslavě padesátiletí obce Čistá. Potom informuje o výkupu králíků a o poplatcích za psy. O oslavě už vím. Kamarádka, která pracuje v jedné pražské divadelní instituci, donesla zprávu, že ji někdo z obce požádal, aby pomohla zajistit herce pana Beka a pana Zímu na estrádu. Ovšem, řekl jsem si, Bekovy vtipy jsou nejspíš k popukání a Zíma tak dobře ladí s dechovkou. Ale co vlastně chtějí oslavovat? Důstojnost českého živlu na Hřebečsku?

Hřebečsko snad ještě je, ale málokdo o něm ví. Leží po obou stranách Českomoravské vysočiny. Nahlížím do pramenů, pokud je mám ve vesnické samotě po ruce. Profesor Ernst Schwarz mě poučuje, že kdysi liduprázdné Hřebečsko osídlili Frankové nejspíš východní, protože se v řeči obyvatel až do dvacátého století vyskytují ozvuky nářečí od horního Mohanu a nářečí sálsko-franských. Palacký uvádí obec Čistá v popisu pražské diecéze pod arcibiskupem Arnoštem z Pardubic jako ves Litrbachy v děkanátě polišenském. Jaké tedy padesátiletí? Sedm set let obraceli východní Frankové svými pluhy zdejší půdu, kosili louky a přebudovávali stavení. - Přišli s rancem, s rancem odejdou, říkali po válce i demokratičtí politikové velice zvučných jmen.

Líbí se mi vypsání českého království od pana kanovníka Dlabače: překládá sice slovo bohemus slovem český, ale když říká Čechové, myslí občané. Čechové jsou prostě dvojího jazyka. Čas a megalomani z nich udělali dva nepřátelské národy a my si díky jim myslíme, že právo být občanem Čech má jen člověk českého jazyka. Vícejazyčným Čechám se říkávalo Bohemia, jejich král byl rex Bohemiae. - Jděte účtovat s Němci a nemějte slitování... - vyzývalo košické vládní prohlášení dřív, než skončila válka. A tak vítězný český národ vyhnal i válečné vdovy a sirotky z Bohemie, pro jejíž název nikdy nenašel přesný ekvivalent. Vesnici Litrbachy nazval Čistá. Revoluční koště vymetlo osudy generací jako smetí.

Zmatení slov nám zaúřadovalo i ve válečné historii: co špatného dělali Čechové v Protektorátu, nebylo české, ale protektorátní, stejně jako všechno zlé, co dělali nacisté, nebylo nacistické, ale německé. Pak přišla éra komunistické krutovlády, a nikoli Čechy budovaný socialismus.

Mám před sebou knihu Wir Sudetendeutsche Zuhaus; samé staré fotografie: sedlák brousí kosu, ženy sbírají na poli brambory, kopení sena, žně, plavení dobytka, stařenka u kolovratu, vzpomínky na idyly. Marně pátrám v paměti, kde leží místa původu obrázků, Neuhof, Mantau, Mies... Je skleróza mé paměti předčasná? Nebo v ní jen revolucionáři v české kartografii pečlivě gumovali? Možná budou letos slavit i v Neuhofu, Niemes a Mies. Možná na Hřebečsku i v Janově, Javorníku, Koclířově, Boršově, v Kunčině...

- Jen ať se smíří s Němci, kdo chce, řekl mi někdo onehdy, - já jsem je nevyhnal. Vyhnal je stát. Chalupu po Němcích jsem zaplatil státu, i pole a les. Pole a les mi sebral stát, stát mi je vrátil. Chalupa spotřebila všechno, co jsem kdy našetřil. Ať si to s Němci vyřídí stát. - Stát jsem já, říkával kdosi.

Koukám z okna, sněží a cítím se dobře mezi dobrými českými sousedy v Čisté. I oni jsou tady už dlouho doma. Přeju jim estrádu s panem Bekem a s panem Zímou, tancovačku i pořádnou opici. Jen ať si vzpomenou, že se před padesáti lety sešli poprvé jako sousedé. Na rub své radosti by však mohli vzpomenout alespoň na dně srdce.

Někde jsem četl nebo slyšel definici národa, která se mi líbí: Národ není biologická a jazyková danost, ale cílevědomý proces s etickým cílem. Žili jsme s Podkarpatskými Rusíny, byli naši. Žili jsme s českými, německými, slovenskými a podkarpatoruskými Židy, mohli být naši. Žili jsme s Němci, mohli být naši. Žili jsme se Slováky, nejsou naši. Žijeme s Romy, a jsou naši? Slovem naši nemyslím přivlastňování, ale sounáležitost. V tom smyslu jsme sami. Zato prý nejúspěšnější v postkomunistickém světě. Nejspíš nás mají v cizině všichni rádi, nejspíše nad naším statečným osaměním žasnou. Nejspíš nenaplňujeme svůj etický cíl, ale za přítomnosti biologické a jazykové danosti bankovní konta. Pomstili jsme se za nacismus. Naše pomsta znamená trest za chyby jiných na sobě. V Korán jsem se dočetl: Cokoli dobrého tě potká, je od Boha, a cokoli zlého tě potká, je od tebe.

Bude jaro, bude léto, jejich příchod je už téměř slyšet, i když sněží a na kalužích praská led. Přijede sem tam nějaký bývalý Litrbašan, aby se podíval na rodnou ves. Už jich moc nežije. Loni stál jeden se svou ženou před naší chalupou a říkal česky: - Neměli bychom zaskočit k Zölflům na kafe? - Slyšel jsem ho otevřeným oknem. Než jsem stihl vyjít, byli pryč. Zölflovic chalupa je ta naše.

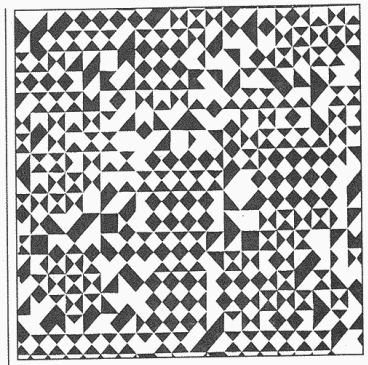

Zdeněk Sýkora, Čtverečková struktura, detail, olej, plátno, 1963. Z výstavy Zdeněk Sýkora, retrospektiva 1943–95 v GHMP v Městské knihovně v Praze

LITERÁRNÍ POŘADY V

(27. 4. – 3. 5. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 27. a Pá 28.
(09.00 a 22.00) V. Gissingová: Periličky dětství
So 29. až Po 1.
(09.00 a 22.00) E. Bass: Lidé z maringotek
Út 2. a St 3.
(09.00 a 22.00) Z. Vonásek: My z Jiráskovy ulice
Čt 27.
(00.40) B. Hodek: Kronika hereckého života
(14.20) I. Hurník: Petrusové
Pá 28.
(00.40) B. Hodek: Poslední dny Williama Shakespeara
(02.00) J. Š. Kubín: Jivinští krasavci
(10.30) I. Hurník: Stručná rukojeť dějepisná - Kniha druhá
So 29.
(10.15) V. Hugo: Bídníci (4)
(12.00) J. Hora: Jaro
Ne 30.
(15.50) Benefice pro Miloše Nedbala
Út 2.
(00.40) J. Tomeček: Letní minulky
St 3.
(00.40) J. Tomeček: Pstruzi a pisničkа
(02.00) O. Daněk: Přepadení národní banky
(20.50) W. Altendorf: Tomás Adamsohn
VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 27., Pá 28., Út 2. a St 3.
(8.30) K. McDonald: Oblaka v ohni
Čt 27. až Ne 30.
(17.30) J. Kovtun: Tajuplná vražda: Případ Leopolda Hilsnera
Po 1. až St 3
(17.30) A. de Sa lečný pilot
Čt 27.
(01.00) L. Hugl skéhо zpěvni
(10.00) Ex libris to celkom iná
(11.45) F. Pess klidu II
(13.00) Sympoz vatce čtenář
(15.00) N. S. Le
(20.30) P. Clau Panně Marii
Pá 28.
(01.00) Malý vý
(07.50) E. Las vá: Milostná
(11.45) B. Pasc
(13.00) Nedoko raz (J. Čapek
(15.00) V. Fisch nice
(23.51) Sny - M
So 29.
(09.45) A. Stifte loren
(10.45) S. Zw srdce (3)
(11.35) Čteme F
(13.00) Kdyby světa
(14.30) J. Ma smrt
(16.45) Fonogr Kolář
(19.15) Poezie
(22.30) F. V. Kr
(23.30) I. Klíma
Ne 30.
(01.52) Sny - M
(07.35) Čteme nomium II
(09.00) P. Fi o čase
(10.45) L. Něm hary (1)

Z deníku spisovatele (76)

VLADIMÍR VONDRA /3/

Poslední den března: za okny leží sníh, pod okny už přikryl kaluže. Jedeme do Litomyšle nakoupit, na poštu, na oběd k paní Dvořákové a k panu Dvořákovi, to je do restaurantu Charlie. Vůbec není k smíchu cizozemská patina na české maloměstské hospodě, jako vůbec není malé město na světě proto, aby posloužilo křivému úsměvu ironiků. Litomyšl je sice malé město, ale slovo malé má svůj původní význam, určuje rozměry a počet obyvatel, nikoli zatemněné mysli a zatrpklé touhy po mohutnosti velkých metropolí. Přijdeme-li k Dvořákovým, jako bychom vklouzli do bezpečné náruče paní Magdaleny Dobromily. Všechno, co nás tu může potkat, má správnou míru, jako by autorka slavné české kuchařky reinkarnovala do našeho postkomunistického času: můžete si dát biftek paní Rettigové, plněný vejci, houbami a šunkou, i Magdaleninu omeletu s masem. Radost by měl jistě i Alois Jirásek, který si v sošné podobě sedí v parku pod zámkem. Myslím, že má radost, protože leccos z minula se vrací, a přestože už i on pravdu o minulosti zná. Kdekdo mu dneska vyčítá, že byl špatný spisovatel, navíc prý pokřivil obraz českých dějin v myslích generací. Nezdá se mi, že by byl horším spisovatelem než mnozí jiní jeho doby, nezdá se mi, že viděl národní minulost jinak, než jak ji chtělo vidět české sebevědomí, ne-li pýcha. Minulost je koneckonců věcí historiografů, ne beletrie a politiků. Občas si čítám v Palackém a stále žasnu, jak dobrou měl vůli vidět skutky předků v podobě co nejpravdivější. Kde jsou dnes historikové, kteří by nám dali spatřit celou minulost ve správných mírách, jaké znají ve své profesi v restaurantu Charlie? Není už čas zatemněných myslí, řekl by osvědčený pokrokář, i když mne by svým tvrzením nepřesvědčil ani nad kuřecím řízkem. Na žraloka či pštrosa na tymiánu si už netroufám. Dušanu Karpatskému bych však dopřál balkánský sýr s koprem a nato srbské filé Djulbastia se zeleninou. A co teprve ve dnech jihočeské kuchyně, mysliveckých specialit či v čase fondue! Historická práce je jistě práce vědecká, ale i vědec se potácí světem mezi snídaní, obědem a večeří stejně jako králové a reformátoři lidského snažení. Jak daleko by se mohl rozprostírat náš duch, kdybychom v životě dospěli k správným mírám věcí jako paní Magdalena Dobromila v kuchyni!

Šli jsme pak reálným světem litomyšlského náměstí, jakkoli se stále víc podobá polozapomenuté kulise snu, kolem domu U rytířů, kde dnes vystavují malující senioři a kde jsme před časem zažili velkou výstavu Vladimíra Komárka, myslím, že jasnějších barev, než míval ve zvyku, i když stále zpodobňuje, co zbylo po lidských duších. Zapůsobilo to na mě jako barometr: delší čas bude docela hezky. Zvláště když ho zase potkám jako nedávno na tomhle náměstí. Cestuje občas ze svého Nedvězí do druhé, slovenské vlasti a někdy se zastaví u nás. Zastavil se i tentokrát i se svou vytrvale krásnou ženou Růženou. Přinesli k nám závan velkého světa televizních kanálů, rádiových stanic, světla jmen divadelního světa, politiků a premiérů. Zdá se mi, že Komárek nepotřebuje zenit malého českého nebe se všemi jeho hvězdami, žije si v jiném zenitu, kam nedohlédnou a sotvakdy jeho dalekost pochopí. Sám pro sebe jsem rád: je totiž stále stejný, jako byl před čtyřiceti lety, kdy ještě nevěděl, jak malovat. Na jeho obrázcích, které mám, se lidská duše, smutná z nepřítomnosti Boží, dosud skrývá za zdí kostela v Sedlci u Kutné Hory a do zahradního domku v parku u zdeehovického zámku, který byl tehdy naším kasárenským pétépáckým domovem. Maloval na prkýnka vojenských skřínek pro výstroj. V inventuře nikdy nechyběly, pétépáci měli i krmiče prasat, i vozku ke koním, i truhláře.

Z čeho jiného bych mohl psát deník, ne-li ze vzpomínek, které právě dnes ožívají? I teď, kdy jdu litomyšlským náměstím, za zády hotel Zlatá hvězda, přede mnou na druhém konci socha Smetanova. Jdu cestou, kterou právě před rokem kráčelo sedm presidentů s Václavem Havlem. Byli tu i novináři až z metropole, aby se podívali na nové Havlovo absurdní drama, jak to nazvali. Přestože jsem litomyšlský patriot, jsem i Pražák a patriot pražský, znám provincionalismus tady i tam. Jistěže tady i tam dospáváme svůj sen obrozenské i socialistické slávy, nedosněný a nedovysvětlený žádným ze snářů, co jich je na světě. Václav Havel prý objevil Litomyšl při návštěvě Portmonea. Žurnalistům připadalo jako vtip, když ho v renesančních arkádách zámku napadlo uskutečnit setkání hlav států v tomhle zapadákově. Říkám si, když se dívám na konturu zámku: možná právě renesance mu napověděla, jak se rozhodnout, protože jinudy prošla po špičkách, zatímco ve světě zotvíraly její blesky a hromy okna dokořán. Novináři si kupovali za tři piva tajemství Litomyšle v hospodách, za tři piva je však nekoupíš. Tady si renesance možná i zatancovala.

V jakémsi televizním pořadu jsem potom večer zhlédl spisovatele Alexeje Pludka. Z písaře egyptských faraonů se doreinkarnoval v panslavistu, v bojovníka proti Germánům a Římu, za čistotu slovanské rasy, za její nadvládu nad světem. Státní podporu na výživu a výchovu žádá jen pro psychicky a fyzicky zdravou populaci.

Zlomyslně jsem si vzpomněl na zprávičku z jednoho lednového čísla Večerníku Praha. Jistý Jason Brent, člen Mensy, a tedy oficiální génius s IQ vyšším než 132, otiskl prý v žurnálu určeném členům Mensy a vydávaném v Americe článek, v němž požaduje humánní usmrcení všech bezdomovců, invalidů a mentálně postižených. Hitler se prý podle něho dopustil omylu, když vraždil Židy, místo aby podnítil racionální diskusi, jak stvořit svět nadlidí. Vedle Pludkových teorií podle norimberských zákonů mi nápad Brentův připadá jako televizor Sony vedle pouťového kaleidoskopu. Leč ani Pludek není novinářská kachna - ať už Jason Brent existuje, nebo ne, jemu připisovaná myšlenka někoho napadla, někdo ji šíří, jde světem a bubnuje, už zase slyším kromě hejslovanů i jiný zupácký marš. Úspěšní absolventi IQ testů pochodují, páří se výhradně s úspěšnými absolventkami a vyhlazují po bezdomovcích, invalidech a mentálně postižených všechny, kteří při IQ testech neuspěli. Na rozdíl od Pludka je Brent nemíní hubit nedostatkem výživy, hladem, chce je vyhubit humánně. Humánní může být potrat, eutanázie i poprava. Jak daleký je skok od zabíjení nenarozených, nevyléčitelně nemocných a zločinců k zabíjení bezdomovců, invalidů a mentálně postižených? K zabíjení lidí s nižším IQ než 132? Logicky vzato, mohlo by se zdát, že s pomocí šílenců přece jen spěje evoluce lidstva vpřed darwinovským tempem k světu nadlidí. Uspěje ve vývoji malý svět Bílých Čechů, větší svět Všeslovanů, nebo Brentovo lidstvo s největším rozumem, přísnou logikou a všemožnými schopnostmi mozku? Myslím, že Pludek nemá naději, byť měl IQ vyšší než 132. Brentův program je bezkonkurenční. Co mu říká naše inteligenční elita, čeští mensisté? Pracuje v nich kromě počítače mozku pumpa srdce?

Je tady duben. Jako když perníkář přidá medu do těsta: slunce prokluzuje holými větvemi a oknem padá na papír. Na teploměru venku je deset stupňů nad nulou, na lavici u stěny knížky, které si přivezli vnuci. Jedna z nich je western a hned na první stránce v ní jestvuje kráva s kopyty místo paznehtů. V druhé hned v počátku zdědila krásná chudá sekretářka po svém zaměstnavateli vilu na italské Riviéře. Přepychovou... Kdykoli se podívám do přehledu nových knih, defilují mi před očima krávy s kopyty a zbohatlické dámy jedna za druhou. Kniha je zboží v konkurečním boji na trhu knih. V Katalogu obchodní sítě Litomyšlska nenajdete ani jedno knihkupectví, a protože ho vydal živnostenský úřad, podnikají zřejmě prodejci knih, o kterých vím, docela načerno. Včera jsem hleděl do výloh tří knihkupectví, desítky knih tam ležely jedna vedle druhé, a přece se mi zdálo, že mezi mnohými jsou propasti jako mezi neandertálcem okousanou mamutí kostí a úhořem na víně a šalvěji. Národu zmlsanému pštrosy,

Louise Bourgeoisová, Bez názvu (S nohou)

žraloky, želvami a mořskou žouželí chutná v oblasti ducha spíše jen prehistorická placka. - To víte, řekl mi prodavač, - pro důchodce jsou knihy moc drahé a mladí už nečtou vůbec. Možná podnikatelky ve středním věku, ty si kupují harlekýnky...

Že by podnikatelky, které občas projdou náměstím v oděvech pařížského střihu a v oblaku pařížské vůně, jako by právě vstoupily na litomyšlský rynek z nebeských výšek luxusních vil francouzské Riviéry?

Ale ne, to bylo včera, dnes už mne žádná ironie nenapadá: dnes už je jaro. Rtuť na teploměru stoupá. Otevře se země a z ní vystoupí všechno, na co jsme v mrazivých časech zapomněli. Nebem jdou ještě větry snad až od lámů z Himálají, snad z krajin afrických šamanů a od rituálů u indiánských ohnišť. Přejdou a na čas zas bude vůně polí osívaných pod českým nebem.

Vedle mne leží na stole Magazín Praga z roku 1920. Čtu:

Kristus nevstal z mrtvých! Sukenik, profesor univerzity v Jeruzalémě, objevil při vykopávkách na obvodu města pečlivě maskovaný hrob a v něm z vápence tesanou skřínku se zpráchnivělými lidskými kostmi. Na skřínce je dobře čitelný nápis: Jošua, bar Jehošuim, tj. Ježíš, syn Josefův. Sukenik předložil svůj nález Antropologické společnosti v Berlíně. Výsledek zkoumání bude jistě smrtelnou zbraní proti Římu.

Výsledek neznám. Pochybuju, že ho někdo zná.

Kristus vstal z mrtvých!

Jsou Velikonoce. Až konečně zasejem, přijde obava o úrodu.

LITERÁRNÍ POŘADY V

(4. – 10. 5. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování

Čt 4. až So 6.
(09.00 a 22.00) Z. Vonásek: My z Jiráskovy ulice
Ne 7. a Po 8.
(09.00 a 22.00) O. Pavel: Povídky
Út 9. a St 10.
(09.00 a 22.00) H. Koželuhová: Čapcí očima rodiny

Čt 4.
(00.40) J. Tomeček: Hadař
(14.20) A. a V. Mrštíkové: Máj
Pá 5.
(00.40) J. Tomeček: Polosnový rybolov
(02.00) Neznámý známý pan Svěrák
(10.30) K. Čapek: Komisař Mejzlík zasahuje
So 6.
(02.30) Benefice pro Miloše Nedbala
(10.15) V. Hugo: Bídníci (5)
(12.00) W. Blake: Láska
Ne 7.
(01.00) 3x J. Š. Baar
(15.55) Benefice pro Radovana Lukavského
(20.00) M. Stoniš: Hořké letní herbicidy
Po 8.
(15.00) J. Suchý: Dr. Johann Faust, Praha II, Karlovo nám. 40
(20.00) Svatovítská katedrála
Út 9.
(00.40) A. Jirásek: Z dějin dvou slov
St 10.
(00.40) A. Jirásek: Několik vzpomínek
(02.00) K. Poláček: Otec svého syna
(20.50) H. Šotová: Velká denní hudba

VLTAVA
Četba na pokrač

Čt 4., Pá 5., Ú
(8.30) K. McDona
Čt 4. a Pá 5.
(17.30) A. de Sai lečný pilot
So 6. až St 10
(17.30) R. Glaz slovo jak z děts
Čt 4.
(01.00) P. Bezruč
(10.00) Ex libris - surdanda
(11.45) V. Mathes a umění dát se
(13.00) Sympozic vost a český pa
(15.00) J. Čep: S
(20.30) I. Vyskoč Křtiny v Hrbřvi
Pá 5.
(01.00) To je to s
(07.50) J. Prévert
(11.45) O. Březin
(13.00) S. Zweig:
(15.00) L. Ržev a rudou hvězd
(20.00) Páteční v sáti letech
(23.50) Sny - I. S
So 6.
(09.45) V. Nezva zahrada
(10.45) S. Zwe srdce (4)
(11.35) Čteme F VIII
(13.00) Kdyby světa
(14.30) V. Hrads rozumu (1)
(16.45) K. Nešve generál hnědý
(19.15) G. Trakl:
(22.30) J. L. Fis
(23.30) R. Wein

Z deníku spisovatele (77)

VLADIMÍR VONDRA /4/

Už se zdálo, že jaro je tady, ale zase přišel sníh, vichřice drtí větve lip nad střechou a láme v půli stonky narcisů, sotva stačily rozkvést. Jen tulipánům je hej, těm pevným, botanickým. Drží se pevně při zemi a pevně se zavřou, než přijde větrný poryv či sněhový mrak, a vysmívají se jim červeným rubem své švejkovské slávy. Než přijde skutečné jaro pro ušlechtilejší tulipány, předčasní nedočkavci v pozdní zimě odkvetou. Jsou jako my: věří, že peklo, kterému uvykly, je jejich jediné správné nebe.

Odtud se ve mně asi bere pocit, že v pozdním věku netrpím jen chorobami srdce a cév, pouze stařeckou cukrovkou, ale i paramnézií, dojmem, že co vidím a slyším, jsem už viděl a slyšel, že cokoli můžu ještě prožít, jsem prožil už mnohokrát. Tuším: zdědil jsem vzpomínky a dojmy předků, jejich životy vstoupily do mého vědomí a neubráním se jim poklesky vlastní paměti.

Ráno jsem zajel do autoopravny. - V motoru něco tluče, mohl by to být ventil, usoudil jsem. - Není to ventil, ale vačkový hřídel, potřebují vyměnit oba dva i s vahadly, řekli mi odborníci. - Připravte si deset tisíc.

Katastrofa. Výše tříměsíčního důchodu. Musel jsem se ovládat, abych se nerozesmál.

Ovšemže je můj starobní důchod zasloužený. Se starobou jsem si připomněl i úctu ke stáří, ohleduplnost ke starým lidem, všechno, po čem zasloužilí starci a stařeny touží, když se shlukují do hlnutí důchodců za životní jistoty, když si stěžují, jak špatně je oceněna jejich celoživotní úmorná práce pro vlast oproti ocenění lajdácké práce poslanců, ministrů a premiéra, šéfů problematicky zprivatizovaných závodů, mafiánských kmotrů a nájemných vrahů, zatímco se v nedohledu ztrácejí miliardy za daně vinou dobře placených úředníků. Vzpomněl jsem si jistě i na pana učitele Falbra, protože péče bývalého zaměstnance bolševického ministerstva vnitra mě zvláště rozveseluje.

Řekl jsem v opravně, že situaci zvážím, a odjel jsem domů. Motor neúnavně cvakal. Ovšem, říkal jsem si cestou, co všichni ti zasloužilí důchodci, „slušní lidé" a „poctiví pracovníci"? Co by ještě mohli chtít ke svým pravidelně valorizovaným důchodům za čtyřicetileté poslušné plnění stranických směrnic a pětiletých plánů? Ať jdou do háje, když se jim důchody nelíbí. Podle nového zákona mohou být důchody jenom lepší pro lepší a třeba i zasloužilejší důchodce. Těm dnešním nenapeče Pánbůh ani oplatky. Měli by mu poděkovat. Já si mohu jen přát, aby paramnézie nepřivedla do jejich vědomí pocit, že s panem Falbrem se k nim vracejí i životní jistoty z minula.

A co já, důchodce? Nic se neděje, snažil jsem se přesvědčit sám sebe, všude, kam kdy ještě pojedu, jezdí autobusy a vlaky. Železnice poskytují důchodcům dokonce slevu. Kdoví, jestli mi páni doktoři dovolí ještě jezdit autem. A když přestanu kouřit docela, budu mít na vačkové hřídele na Velikonoce po přespřístích Vánocích. A v co jsem zadoufal nejvíc: možná Pánbůh dopustí a stane se zázrak.

Abych se odpoutal od reality, koupil jsem si cestou Weekly World News HROM a Magazín Blesk. Doma jsem nad nimi pochopil, že stáří je skutečně vážný nedostatek, protože ani netuší, co jako obecně možné skýtá svoboda, na kterou jsem čekal pětašedesát let. Co jsou vačkové hřídele vedle informace, že se Vladimír Pásl v touze po inspiraci nechal týrat promovanou psycholožkou a majitelkou Studia Lady Aradie pro klienty se sadomasochistickou orientací! Cikán, černý cikán převálcoval i hity Karla Gotta! Soud neprokázal vinu sexturistovi! Otrokáři lovili ve vlaku! SLIPLIKS, sající vášeň na dálkové ovládání! NEW EXTASY, masturbační tank s třiákčním mechanismem! KONG DONG, 14" obrovského pulzujícího masa! Reklamy v běžných novinách na běžném novinovém stánku, reklamy s velice realistickými vyobrazeními, před nimiž se asi červenají i dámy, které dávají přednost Velkopopovickému Kozlu. Tak nevím. Co starostí má pan ředitel televize Nova, co jich má ředitel ČT, dokonce i parlament s těmihle reklamami. Bude stačit sexuální výchova na školách tempu vývoje erotického artiklu? Plete si někdo erotiku se sexem? Plete si někdo sex s láskou? Milování se souložením a souložení s masturbací? Neměly by se uzákonit významy těchto slov, abychom nedopadli jako Babyloňané?

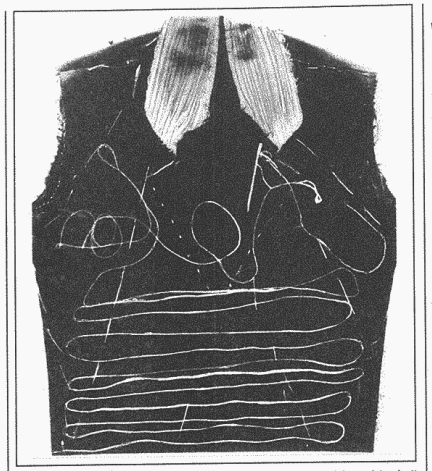

Ivo Přeček, Foto fotogram, 1964. Z výstavy Fotoskupiny DOFO v Moravské galerii - Uměleckoprůmyslovém muzeu v Brně

- Na všem hledáš blechy, řekla mi dcera. - Podívej na našeho psa, taky má někdy blechu, a jak je krásný.

- Připomíná mi jedno arabské přísloví, odpověděl jsem. - Každý si myslí, že jeho blechy jsou gazely. A ještě jedno: V poušti zapomeneš pro žízeň i na blechy.

Slovíčka, slovíčka, slova, moje, tvoje, všech. Jsou jich statisíce všelijak poskládaných, leccos sdělují, leccos napovídají, mnoho nalžou, nemají hodnotu skutků. Venku leží všechno pod sněhem a dnešní den nemá zase hodnotu jara. Bůhvíodkud se mi vybavil příběh chudáka, který šel přes hory a doly, přes trní a hloží, až došel k zavřené bráně nebe. Čekal před ní sto let, čekal tisíc let, že se jednou otevře. Za tak dlouhý čas si štěrbičky na chvíli zdříml sladkým snem. A kdykoli usnul, brána se otevřela a zavřela. Jako bych z dálky příběhu ještě teď slyšel vrzot veřejí.

Večer, než začnu usínat, říkám si: Co svět a já v něm? Nejsem i já jako ten chudák, co se dostal k zavřené bráně? Nestojím před ní ve frontě nejméně celonárodní, ve které se dere jeden před druhého dopředu, dokud všichni neusnou? Ti, kteří vědí, jak předělat svět, plní místo jeho předělávání trezory svých bank. Ti, kteří také vědí a nechtějí plnit trezory bank, jsou k smíchu jako obecní blázni. Už zase máme „prosté lidi", „obyčejné lidi" a „naše řadové občany". Prostí, obyčejní a řadoví občané nadávají na drahotu, na zloděje, na nekřesťanské příjmy „těch nahoře", na nespravedlivé soudy a bolševické akciovky, ale v koutku duše se snaží věřit, že je čeká americký blahobyt, až se brána otevře. Že i oni budou patřit k bohaté a laskavé menšině v chudé a kruté většině světa. Kdo nedoufá, měl by zapřemýšlet, není-li extremista.

Vinu má asi dlouhá cesta za námi, která vyvolává únavu místo bdělosti. Dějiny té cesty jsou dvojí: dějiny možností (mohli jsme) a dějiny nedostatečnosti (museli jsme). Dějiny pravdy a dějiny výmluv. Minulost můžeme zkoumat, budoucnost se můžeme pokusit ovlivnit, ale naše je jen přítomnost. Co udělat s ní? Motá se mi do mých předspánkových marginálií, pro jejichž nepraktičnost mohu být jen k smíchu, možná i leccos z toho, co jsem někde četl. Třeba že člověk musí udělat nějaké dobro pro druhé, aby vůbec nějaké dobro na světě bylo. Že láska není sex, erotika ani porno, ale odpovědnost. Že dobré věci neudělá člověk tím, co řekne nebo vykoná, ale tím, jaký sám je. Že filosofové, ekonomové a všemožní intelektuálové mohou vytyčovat trasy, ale sílu k chůzi po nich musí najít každý sám. A co mohu ještě já? Závěr mého života by nestál za mnoho, kdybych se vyhnul samotě.

Třeba se stane zázrak, říkal jsem si včera při cestě z autoopravny. Dobrý Pánbůh ví, z jakého mě uplácal bláta, a tak mi pomůže, kde se dá. Dnes mi přišly peníze, dluh z pojišťovny. Takže se vypravím pro vačkové hřídele.

Možná bude dnes i trochu hezky. Možná se roztrhne mrak a zasvítí slunce. Postavím se k němu obličejem a všechny stíny mi padnou za záda. Na kamenech pod okny se začervenají rumeníčci pospolní, kdepak ploštice, skřítkové a dobří duchové lip, u jejichž kořenů přespali zimu.

Z modrého nebe se podívá dolů Mahátma Gándhí a řekne:

- Znám podivuhodnou účinnost mlčení.

- Už mlčím, řeknu já.

LITERÁRNÍ POŘADY V

(11. – 17. 5. 1995)

PRAHA

Četba na pokračování

Čt 11. až Út 16.
(09.00 a 22.00) H. Koželuhová: Čapci očima rodiny

St 17.
(09.00 a 22.00) S. Leacock: Arkadská dobrodružství horních deseti tisíc

Čt 11.
(00.40) A. Jirásek: Z rodinné kroniky
(14.20) J. Just: Zpoždění

Pá 12.
(00.40) A. Jirásek: Nápis
(02.00) Svět je jenom jeden (Jan Procházka)
(10.30) R. Thomas: Zábava vyšší společnosti - Oškubaná husa

So 13.
(03.00) Benefice pro Radovana Lukavského
(10.15) V. Hugo: Bídníci (6)
(12.00) V. Daněk: Květen

Ne 14.
(01.00) Sx Karel Poláček

Út 16.
(00.40) J. Kopta: Dvojí pohled

St 17.
(00.40) J. Kopta: Druhé housle
(02.00) E. Vachek: Bidýlko
(20.50) M. Lažňovský: Do Ameriky (a zase zpátky)

VLTAVA

Četba na pokračování

Čt 11., Pá 12. a Po 15. až St 17.
(8.30) H. Böll: Ženy v krajině s fekou

Čt 11. a Pá 12.
(17.30) R. Glazar: Treblinka, slovo jak z dětské říkanky

So 13. až Po 1
(17.30) R. B. Forr železa

Út 16. a St 17.
(17.30) J. Kratoch

Čt 11.
(01.00) Sláva, viva
(10.00) Ex libris - Z cel
(11.45) O. Urban a moderna na k
(13.00) Sympozio ných států v lite
(15.00) Z. Salivaro
(20.30) H. Ibsen:

Pá 12.
(01.00) O. Březina
(07.50) Omar ibn
(11.45) O. Urban a moderna na k
(13.00) F. Gellner
(15.00) J. Škvore pomenutých let
(22.30) Slovutný nohorská)

So 13.
(09.45) W. Blake vinnosti
(10.45) S. Zweig srdce (5)
(11.35) Čteme Pla
(13.00) Kdyby vás světa
(14.30) V. Hrads lého rozumu (2
(16.45) Fonogram mínění na Leoš
(19.15) Mladě ce
(23.00) J. Palivec tura
(23.30) G. de Ma želské etudy

Ne 14.
(01.52) Sny - J. (
(07.35) Čteme Pi nomium IV

Z deníku spisovatele (78)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

JINDŘIŠKA SMETANOVÁ /1/

Nikdy mě nebavilo psát si deník. Šinu si to zkrátka životem bez zapisování a protože má paměť je prostorná jako venkovský špajz, vejde se do ní od náhodně pochytaných příběhů, řečí, vzpomínek a početné sbírky lidí i pomyslný karton od banánů, plný korespondence. Jeden z těch dopisů mi podstrčil sám osud. Byl od mého dávného židovského kamaráda Františka, který odešel do Ameriky hned po válce. Ozval se až v sedmaosmdesátém. Jeho sáhodlouhé psaní končilo naléhavou výzvou, abych si řekla o něco, čím by mi mohl udělat radost. Odpověděla jsem mu s přátelskou drzostí:

- Milý Františku, když tak naléháš, udělala by mi radost i maličkost. Co kdyby ses spojil dejme tomu s NASA nebo s Pentagonem a zjistil pro mne, jaký je obsah zlaté digitální desky, kterou vynesla ke vzdáleným galaxiím sonda Voyager II? Mám totiž napsat fejeton na téma Gramofon a já. Zamíchala jsem nejdřív hudebním gulášem ve své hlavě a zjistila, že od husitských chorálů přes Bacha, Beethovena, Mozarta, Chopina, dále pak přes Smetanu, Dvořáka, Janáčka, ale i Armstronga a Chucka Berryho, obsahuje to „menu" téměř všechno, čemu kdy moje generace fandila. Tím pádem mám pocit, že se zmíněnou deskou, uhánějící na palubě Voyageru s obsažným výběrem pozemské hudby, si to vlastně vesmírem hasím i já. Přeju si tedy vroucně, abys mi co největší množství informací o té sondě obstaral. Ani nevíš, jakou radost mi tím uděláš. Pozdravuj Emu!

1. dopis z New Yorku, West, 93rd Street:

- ...Tvoje přání jsem chtěl splnit okamžitě. Bohužel, mám smutnou zprávu. Jeden z pracujících, který tu zlatou desku do sondy ukládal, zapomněl na palubě seznam, o který se zajímáš. Takže ten unikát byl spolu s deskou vystřelen do vesmíru a kopii hledají marně. Sekretářka, co seznam psala, přísahá, že ji sice udělala, ale bohužel někam založila. Takže zatím nic. V tomto momentě se vzdaluje seznam od naší planety a až budeš číst tyto řádky, bude ještě o pár milionů kilometrů dál. Dělá mi to starosti. Jeden technik, když jsem mu řekl, že ten seznam nutně potřebuji, mi důvěrně sdělil, že NASA zatím nepočítá s odpalem další sondy, která by se s Voyagerem setkala. Přesto slíbil, že jak se něco šustne, dá mi vědět.

Pak jsem vyhledal ženu toho nedbalce a ona mě prosila, abych se o věci moc nešířil, že se to oficiálně dosud neví, poněvadž nikdo o seznam zatím nežádal. Taky se ptala, proč jej zrovna ta paní (to jsi jako Ty) chce vidět. Já jí řekl, že to taky nevím, ale aby si s tím nedělala hlavu, že ta paní (to jsi jako Ty) na to brzy zapomene. Ona mi z vděčnosti nabízela, abych se tě zeptal, jestli bys nechtěla místo seznamu ponožky, které její muž měl na nohách, když tu zlatou desku do sondy ukládal. Že vlastně jsou historické, ale manžel už je stejně nenosí. Když je nebudeš chtít Ty, že je nabídne Smithonian Institutu...

Ale dost srandy!!! Zavolal jsem Hayden Planetarium a mluvil s panem Clintem Hatchetem, který mi slíbil, že věc vyšetří. Ani nechtěl vědět, na co seznam potřebuju, ale já mu přesto řekl, že je to pro Tebe. Nemohl jsem však z jeho hlasu posoudit, jestli to na něj udělalo dojem. Asi jo. Možná by pomohlo, kdybych o Tobě víc mluvil, ale nechtěl jsem mu bez Tvého pověření vysvětlovat, že si to vesmírem „hasíš" právě s jeho sondou, kterou předtím pečlivě dezinfikovali. Je zajímavé, že tady v Americe, když s takovou žádostí o informaci na někoho jdeš, vůbec ho nezajímá, proč to chceš vědět. Jsme asi zvyklí na nejnemožnější dotazy, žádosti, provolání, kréda, zásady a tak podobně. Moc zdraví taky Ema i kocour Hamlet.

F. L. Gahura, obchodní dům Baťa ve Zlíně, 1937. Ze sborníku Zlínský funkcionalismus, 1991

2. dopis z New Yorku, West, 93rd Street

- ...Dobrá zpráva! Sekretářka sice kopii dosud nenašla, ale pan Clint Hatchet mě z Hayden Planetaria skutečně zavolal. Sdělil mi, že nějakej Sagan (Carl) byl na projektu aktivně zapojenej, sebral všechna fakta a dal to do knihy, kterou zanesl k nakladateli (Random House). Panu nakladateli se líbila nejen kniha, ale hlavně titulek: MURMURS OF THE EARTH. Mimochodem, jak jsi na tom s angličtinou? Máš jí dost, nebo si musíš chodit pučovat? Přikládám pro jistotu pár přeložených výpisků, jakož i záznam o hudebních selekcích. Tady máš předmluvu, za gramatiku neručím, čárky a háčky si dopiš. -

Směrem ku hvězdám byly ve dnech 20. srpna a 5. září 1977 odpáleny dvě neobvyklé sondy, zvané Voyager. Po skončení vskutku dramatické explorace vnějšího solárního systému od Jupitera k Uranu... opustí obě sondy pomalu sluneční soustavu jako pozemští vyslanci do říše hvězd. V každém z Voyagerů je pozlacená měděná deska coby poselství možným mimozemským civilizacím... Kromě toho obsahují 118 fotografií naší planety... Dále necelých 90 minut nejlepší hudby našeho světa, zvukový esej na téma Zvuky Země, pozdrav presidenta Spojených států, sekretáře Spojených národů a posléze pozdravy v šedesáti jazycích (jednom velrybím)...

Hned za tuto informaci připojil František seznam vybrané hudby a zmínku o metodě, jakou skupina muzikologů v té věci postupovala:

...Na palubě Voyageru jsme chtěli odeslat hudbu hodnotnou, slučitelnou se vznešeností kulturního dědictví, kterým nás obdařila. Abychom toho docílili, zvolili jsme dvě kritéria. Za prvé jsme se zaměřili na záznamy celé škály kultur, a nejen na hudbu uznávanou v kultuře lidí, kteří sondu odpalují...

Bylo nám jasné, že první kritérium nesplníme beze zbytku. Jak strašně chudé jsou informace každého z nás, jakmile se podíváme mimo svou vlastní kulturu? Kolik známe gruzínských chorálů nebo pygmejských písní? Seznámili jsme se s virtuozitou starého pana Kuan Ping-hu, který hraje na čínský nástroj ch'in, užívaný už dva tisíce let před Kristem?

Další kritérium tvořily rozdílné názory na právě posuzovanou skladbu. Každý z těch, kteří se na výběru podíleli, čas od času přišel o dílo, které miloval. Někdo se musel rozloučit s Debussym a jiný oželel Bachovy fugy.

Nemáme zdání, jestli lidská hudba řekne něco mimozemšťanům. Avšak jakákoliv bytost, která se potká s Voyagerem a rozpozná v té desce záměr, bude moci usoudit, že je to vzkaz, který byl odeslán, aniž se doufalo v odpověď. Takové gesto může promlouvat jasněji než hudba. Ta deska říká i toto: Ať se zdáme jakkoliv primitivní - a tato sonda ať je jakkoliv nedokonalá - přece jsme při jejím vzniku byli na takové výši, že jsme se považovali za občany KOSMU. Že jakkoliv jsme byli malí, něco v nás chtělo dostihnout neznámého adresáta, i když my sami nebudem už existovat. Ta deska prostě řekne svému příjemci: KDOKOLIV A COKOLIV JSI, UVĚDOM SI, ŽE MY JSME TAKÉ ŽILI V TOMTO DOMĚ HVĚZD A MYSLELI NA TEBE...

P. S.

Abych nepropadla patosu, připsal pod tento závěr František doušku: - Viděl jsem tričko s nápisem: *Budoucnost už není to, co bejvala.* Nemáš zájem? Můžeš si ho napřed vyzkoušet. Zve Tě jedna rodina z 93rd Street, New York, West. -

Jářku, proč ne? Takže příště...

LITERÁRNÍ POŘADY
(25. – 31. 5. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 25. a Pá 26.
(09.00 a 22.00) S. Leacock: Arkadská dobrodružství horních deseti tisíc
So 27. až St 31.
(09.00 a 22.00) M. Viewegh: Výchova dívek v Čechách
Čt 25.
(00.40) J. Čapek: Kulhavý poutník
(14.20) P. Karvaš: Nepřítomnost
Pá 26.
(00.40) F. Šrámek: Chvála jazyka
(02.00) Člověk se táže (I. Klíma)
(10.30) H. Prošková: Tajemství planet
So 27.
(10.15) K. Steigerwald: Italské pohyby (1)
(12.00) V. Hálek: Jest doba poupátek a růží
Ne 28.
(01.00) 3x O. Henry
Út 30.
(00.40) A. Vollard: Vzpomínky obchodníka s obrazy
St 31.
(00.40) Ch. Martinů: Můj život s Bohuslavem Martinů
(02.00) V. Dvořák: Sto dukátů za Juana
(20.50) J. Schmid: Ondřej Stelzig, kovář z Řasnice

VLTAVA Četba na pokračování
Čt 25., Pá 26. a Po 29. až St 31.
(8.30) V. Vančura: Útěk do Budína
Čt 25.
(17.30) J. Kratochvil: Avion

Pá 26. až St
(17.30) A. Szcz a noc
Čt 25.
(01.00) G. Ci slední koruna
(10.00) Ex libri Tovaryšstvo v Čechách
(11.45) Cicero:
(13.00) Co oče očekává rozh očekává posl
(15.00) Čínský mudrců
(20.30) K. Čap
Pá 26.
(01.00) Š. Sma vábení
(07.50) G. Four
(11.45) Cicero: prospěchem tečným
(13.00) Žertíky
(15.00) Čínský ská věrnost
(20.00) Páteční Mikulášká
(23.55) Sny - E rová
So 27.
(09.45) D. H. La růže
(10.45) S. Zw srdce (7)
(11.35) Čteme F
(13.00) Kdyby světa
(14.30) V. Hra lého rozumu
(16.45) Fonogr derna
(19.15) Mladé c
(22.00) Seneca vota

Z deníku redaktorky

● ● ● ● ● ● ● ● ●

JAROSLAVA HÁJKOVÁ

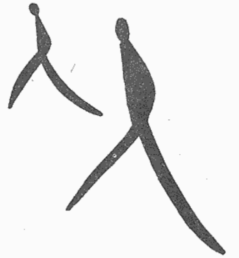

Pamatuji se, jak si na tělocviku vždycky spousta spolužáků pletlo pravou a levou ruku, s kolika omyly se dělalo vpravo a vlevo v bok. Jako úzkostné dítě jsem sice měla vyvinutý smysl pro budoucí katastrofy, ale že by něco hrůzného mělo vzejít z téhle legrační dětské popletenosti, to jsem netušila. Dnes cítím omylnost někdejších dětiček v otázce pravá - levá silně depresivně.

Loudali jsme se v nedělním podvečeru s manželem Žižkovem směrem k Ohradě a přemýšleli, zda se v téhle naší mafiózní etapě dějin vyskytují v Praze ještě figurky, jaké popisuje Ripellino. Vcelku jsme se shodli na tom, že Praha pořád zůstává pro vidoucího člověka magická, jen se trochu posunuly rozměry onoho magična, a tu nám vstoupilo do cesty zjevení trpaslice. Kdyby tudy nešel kromě nás i pářeček puberťáků, kteří se upřímně trpasličí babušce řehnili, řekla bych si, že ona je fantom, který nám kdosi vysílá na důkaz, že o magičnosti tohoto města netřeba pochybovat. Trpaslice měřila asi sto čtyřicet centimetrů, měla modré tepláky se strašlivě vytahanými koleny a kulatým vystouplým bříškem, zelenou kazajku a pravou červenou trpasličí čepičku.

Vadí mi a užírá mne, co je ve vzduchu a v lidech, v jejich mimice, gestech, v jejich neupřímnosti, v jejich zakrňujících charakterech, spějících zase a zase k oportunismu. To, co se děje nyní mně, sledovala jsem bedlivě, když například odcházel redaktor Jiří Hanák. Jak s ním jisté „splachovací" charaktery postupně omezovaly komunikaci, jak si ti, kdož předtím měli za velkou čest, že s nimi vůbec promluvil, odsedali k neodkladné práci, jak se z něj postupně stával Řehoř Samsa, jehož zbytky bude nutné už brzy odklidit. Oportunismus a nesolidárnost.

Ale ani ze mne se nestal po třech letech, co pracuji v novinách, anděl. Moje vztahy k lidem jsou pokřivené, a zrcadlově - totéž se stalo s tím, jak se známí chovají ke mně. Nebo si to namlouvám? Ti, kdo by mne stěží pozdravili, kdybych jim potenciálně nemohla s tím či oním píchnout v novinách, mi volají často i domů, nebo hlavně domů, aniž jim je na překážku, že tím otravují někoho z mé rodiny. Naopak pozoruji, že někteří z mých dávných přátel či spolužáků, od nichž jsem po léta dostávala alespoň vánoční lístky, se zcela odmlčeli. Nejhorší ze všeho je to, že já sama jsem přestala odpovídat na dopisy a pozdravy. Cítím to jako duševní ohavnost a hřích, je to horší než pouhá nevychovanost. Vzpomínám si na osmdesátá léta, kdy jsem se cítila ve společenském smyslu velmi osamělá a opuštěná a toužila jsem po epistolární komunikaci, ale ti mí adresáti naprosto nic nechápali, či spíš měli svou práci, byli správně vytížení, a buď nechávali mé dopisy bez odpovědi, tak jak to dělám já dnes, nebo reagovali stručnou, nechápavou, neadekvátní odpovědí. Čas od času seberu střepinky své lepší bytosti a začnu na všechny ty lístky, někdy i rok staré, odepisovat. A když pak najdu už za týden odpověď, pocit viny se rozpustí v radosti - sláva, všichni ještě nedopadli jako já.

Lidé se mě samozřejmě ptají, když jsem dala takovou ztřeštěnou výpověď z takových dobrých novin, zda už mám nějakou jinou práci. Většinou je to ze zvědavosti, vzácněji z účasti. Jen dva lidé přišli i s pomocí - jedna moje kamarádka a Jiří Hanák, i když jeho možnosti jsou omezené, nabídl mi pomoc alespoň, jak řekl, teoreticky. A to jsme se ani moc neznali, ani si netykali, aniž stáli jednoznačně na nějaké stejné politické parketě. Od sarkasmu pana Hanáka k mému příliš emocionálnímu zvažování skutečnosti nachylovalo se při našich občasných posezeních v redakci spíš k polemice o těch či oněch novinách, o tom či onom politikovi atd. Ale zároveň tu byla vzájemná úcta k někomu, kdo má názor, a hlavně, kdo je schopen ho obhajovat i za případné proměny okolností. Nemyslím, že by všichni pravidelní a zaujatí čtenáři sloupků Jiřího Hanáka mohli vždy se vším souhlasit, co v nich bylo řečeno, ale jistě je jako i mne okouzlovala jistota novinářského řemesla, velký rozhled, statečnost a s tím spojená noblesa toho malého pána. Mají snad tyhle vlastnosti jeho protivníci, kteří si říkají pravicoví novináři? Na náboženství určitě nechodili, marxismus, když už byl povinný, taky asi pořádně neprostudovali, zdravit se nenaučili, blábolům, jako že pýcha předchází pád, nevěří. Jsou to přesně ty někdejší děti, co si pletly na tělocviku vpravo a vlevo v bok. A moc nečetly a neměly fantazii. Hodně se hlásily, takže div soudružkám učitelkám nevypíchly vidličkou prstů oči. Vy jste státotvorní hoši a já jsem ráda, že jsem už stará natolik, že si s vámi nemusím a nemám potřebu tykat.

Tyto děti šedesátých let, které jakoby vstřebaly nenaplněnou ctižádost svých rodičů a derou se za ně dnes vzhůru (možná se mýlím a jsou to naopak děti rodičů, jejichž ctižádosti byly po všech stránkách velmi dobře uspokojeny), jsou ještě průzračné. Chtějí být elegantně oblečenými, dobře situovanými sebevědomými Evropany. Někteří z nich jsou velmi talentovaní, silní a schopní organizátoři. Tak se mi jevili někteří třicátníci v Telegrafu, tak se mi jeví i pár - pro mne mladíků - z Národní. Jsou vším, co se stalo v této zemi, mnohem méně zatížení než jejich o deset, dvacet, třicet let starší současníci.

Náročnější je pohybovat se mezi kolegy a kolegyněmi, kteří nedávno odložili rudou knížku, ale vlastnosti a návyky, které přijali s ní, odložit nemohli, nechtěli či nedokázali. Pohybovat se mezi nimi je složité, protože ani oni nejsou černí a bílí, mají však prohnilé návyky, a to kazí jejich duši. Cítím, jak se jejich sebevědomí od roku 1989 restauruje a sílí, a sílí. Máme to krásnou restauraci.

Nenamlouvám si, že mám nadhled. Odkud bych ho vzala, když plavu? Nemám jinou orientaci než pohled do očí, či neschopnost tohoto pohledu, slovo, gesto lidí, s nimiž se setkávám. Tento materiál každodenního pozorování obvykle dozraje do možnosti hodnocení až po nějakém čase. Nedělám si iluze, že teď, když to tak syrově píšu, už onen čas nastal.

Musela jsem vyzvednout na Olšanských hřbitovech urnu s popelem příbuzné. Trochu slavnostně jsem se na to oblékla a snažila se soustředit na poslední věci člověka. Bez schopnosti modlitby, bez jejího rituálu je to však těžké. Olšanské hřbitovy při vstupu do staré části od kaple sv. Rocha jsou tím nejkrásnějším křesťanským pohřebištěm - pro mne pochopitelně, protože nemajíc žádné venkovské předky, považuji je v městské pustě za jakousi venkovskou krajinu. Ovšem stejně harmonicky se cítím kousek dál na hřbitově židovském. Tam možná ještě líp, protože Židé nejsou vůbec morbidní, své mrtvé navštěvují jen vzácně, courají tu jen mladí vyznavači Franze Kafky, a tak mívám při takové návštěvě celé to nádherné mystické prostranství jen pro své snění.

Urnu jsem v klidu vyzvedla, řekla sbohem fuksovským úředníkům a nesla zbytky babičky Žižkovem, kde prožila přes šedesát let. Žádné noviny, politika ani náboženství ji nikdy netrápily, tudíž ani žaludeční vředy a různé krvavé koliky, nanejvýš ji štvaly rostoucí ceny potravin a jejich nepřímo úměrně klesající kvalita. Když někdo kýchnul, říkávala: „Chcípni, neřáde, ať to ubejvá." Ale neřádi neubejvají, bábí, ani kdybysme se ukejchali.

Milí čtenáři nám píší

V novinách s literárním zaměřením mne naprosto nezajímá politika. Ať je to politika pro vládu, nebo naopak, přenechte ji ostatním novinám, rády si kost ohryžou. Není dnes rok 1968, aby se literární časopis „musel angažovat" v politice. Například poslední příspěvky firmy Vaculíci jsou nekorigovanou exhibicí - viz např. Vážený pane premiére! v č. 1 LtN 1995. To je literární aušus, který rozumné lidi pořádně odpuzuje. Z výše uvedených příčin mne nezajímá ani každoměsíční minizahrádka Přítomnost. Pětkrát ožvýkané v denním tisku je tu přednášeno jako „jiný", „nový", „nezávislý" pohled, většinou už neaktuálně. Výjimky by se našly i zde, avšak nezabraly by tolik drahocenného místa na papíru. Nezaujatě nedokážu číst většinu ukázek současné poezie a prózy, jak je publikujete - i mnohé z nich bych oželel.

Zdeněk Hosman, Holubov, p. Křemže

Byl bych rád, kdyby si Literárky udržely mezi ostatními kulturními časopisy polohu ne úzce odbornicky orientovanou. Odborných, úzce zájmových časopisů je dnes spousta. Aby byly časopisem „kulturníků" - lidí s všestranným zájmem o kulturu každodenního společenského života. A těch je mnoho a mají víceméně podobné myšlení se zájmem „o věci samy" především a nikoliv o ty vedlejší, které bývají obvykle stranické, ať už odborně, nebo politicky. Takové zaměření Literárek může podle mého názoru získat a udržet čtenáře.

Jiří Hofman, Liberec

...i když podražíte, jak slibujete, zůstanu věrným čtenářem a abonentem asi nadosmrti. Čtu vás pravidelně asi od roku 1958 až do zániku 1969. [...] Potom jsem na vás dvacet let čekal, a to už je dost dlouhá doba, než bych se vás pro pár korun vzdal. V dnešní době, kdy vývoj po sametové revoluci kráčí tam, kde jsem to nečekal (materialismus horší než v dobách, kdy materialistická filosofie byla u nás jediná a „vědecká"), je pro mne literatura, hudba (to je moje profese) a vůbec kultura místem, kde se dá žít.

František Žváček. Liberec

I v případě, že by se situace natolik zhoršila (a ona se určitě zhorší), že by mé oblíbené čtení stálo 30 Kč, rád si utrhnu od úst. To každotýdenní zkropení živou vodou v čase zákonné loupeže a duchovního marasmu mně za to stojí. Zachováte-li si vzácné koření nezávislosti, nemusíte se o čtenářskou obec obávat. Vydržte nám!

Miloslav Teplý, důchodce, Praha 8

Vždy potěší J. Cieslar (o filmu), J. Vacková (výtvarné umění), V. Jamek (o čemkoli). Oceňuji „drobné" rubriky: Knihovničku, Literární výročí, nové filmy (A. Prokopová). Ukázky z literatury jsou žádoucí, ač mnohdy k nečtení. Existenci anglosaské tvorby registrují Literárky jen díky E. Slámové a J. Rejžkovi. Nejlepší býval Přespolní běžec A. Přidala a jeho Otázka. Ukázek z Přítomnosti se zbavte, jinak otrávíte své zbylé čtenáře.

Renata Pokorná, Praha 1

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE
(18. – 24. 5. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 18. až St 24.

Čt 18.
(01.00) Pět milostných básní V. Nezvala

(09.00) Stopy (L. Kordačová, J. Lebeda)
(10.45) L. Němec: Lampy a po-

Z deníku spisovatele (79)

JINDŘIŠKA SMETANOVÁ /2/

Je léto roku 1989 a chystám se do Ameriky, abych si u Senegalců poblíž Páté Avenue vyzkoušela slíbené tričko s nápisem *Budoucnost už taky není to, co bejvala...*

Mám zajištěnou i zpáteční letenku, cestovní doklady v pořádku. A velvyslankyni Shirley Templeové jsem podepsala předtištěné prohlášení, že nemíním do USA převážet masné výrobky, uzeniny a potravinářské zboží vůbec. Případná pokuta pět set dolarů. Takže mé svědomí je čisté jak slza boží. Tak by to řekli Romové.

Čekám jen odpověď na otázku, jakým dárkem bych mohla Františka a Emu potěšit? Došla nečekaně brzy. Otvírám obálku a čtu: - Přivez za prvé knedlíky v prášku, za druhé knedlíky v prášku a za třetí to samý... Franta.

Co teď? Jsem smolná ovce mezi pašeráky. Z jakkoliv početné skupiny turistů si celníci pokaždé vyberou mne. Neprovezu ani dolar, zašitý do podsazení zimníku.

Vydala jsem se za jedním světoběžníkem do Benešova u Prahy s prosbou o radu. Byla kupodivu prostinká:

- Nic nezatajuj! Přímo pod víko kufru naskládej tolik balíčků s práškovými knedlíky, kolik se jich tam vejde. Když si tě celní kontrola vybere, předveď to zboží s úplným klidem. Nejdůležitější je naučit se zpaměti anglickou větu: *Tuto potravu si vezu jen pro svou osobní potřebu. Mám pro to náboženské důvody.*

- A to je všechno?

- Všechno. Neumím si představit, že by tamější celník náboženské důvody nerespektoval. Porušil by tím jednu z nejdemokratičtějších ústav. Tak to aspoň vidím já.

- Co když se ovšem zeptá, jakého jsem vyznání?

- Žádný problém. Vymysli si úplně neznámou sektu, která jí výhradně knedlíky s přísadou burisonů.

S tím doporučením jsem Benešov opustila. V autobuse mi těsně před Prahou napadlo, že sekta, o které nemůže mít zatím Amerika potuchy, by se mohla jmenovat *Sestry ALLANOVY*. Proč ne, když existují *Moravští bratři?*

O týden později jsem přistála na Kennedyho letišti. Celník mi nečekaně položil otázku, jestli nepřevážím ovoce nebo zeleninu. Protože tím ze mne sňal tíhu lži, moje NE znělo tak přesvědčivě, že vůbec nezavdalo příčinu, abych kufr otvírala. Práh Nového světa jsem překročila bez úhony.

*

Čím mě New York zaujal? Právě tak architektonickými trháky na přídi Manhattanu, jako úplně banálním zjištěním, že Broadway není o moc širší než Myslíkova ulice. Těžko se odpovídá i na to, jestli mě víc uspokojila v zasedací síni OSN lavice, o niž tloukl Chruščov polobotkou, nebo manifestace usilující o lepší budoucnost kočárových koní. Nic se na ní nevyřešilo. Zato jsem si jako účastnice mohla docela zblízka prohlédnout starostu N. Y.

Přiznávám, že jsem poznatky z bující atmosféry tohoto města ve své mysli třídila ještě řadu dalších měsíců, ale jedno mi bylo jasné už tam. Ve chvílích turistické únavy mě cosi navigovalo k atriové zahradě Muzea moderního umění, kde jsem si pokaždé přesunula některou z kovových židliček do prostoru mezi Rodinovým Balzakem a kozou, kterou vytvořil Picasso z krámů nalezených na smetišti. Prstíčkem se mě dotkla Evropa. Doma je doma...

*

Totéž na mne padlo i při návštěvě MUDr. Steinbacha, v bytě ověšeném

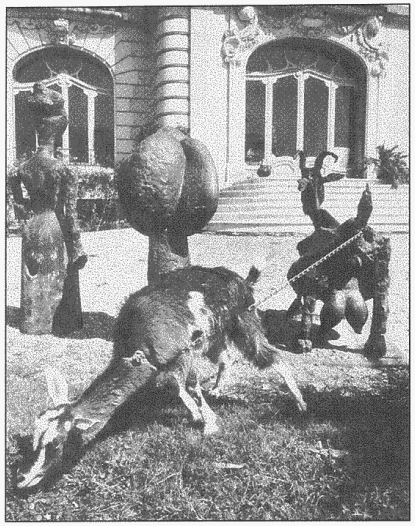

Pablo Piccaso, Koza, 1950, vila La California, Cannes

obrazy a kresbami obou Čapků. Můj tázavý pohled na dvě úplně odlišná plátna v čekárně před ordinací zodpovědětl pán domu, vyhledávaný gynekolog a porodník, strohou informací: - To první je za císařský řez a-to druhé za vysoké kleště... - Tvůrce neuváděl. Lékařské tajemství je lékařské tajemství...

*

Téhož roku mě shodou okolností pozvali do Leningradu vynikající překladatelé české literatury, manželé Malevičovi. I těch jsem se napřed zeptala, jaký dárek se může hodit? - Trvanlivý salám a sýr - napsali. Koupila jsem tedy ementál s uherákem. Před obchodem mě potkala má dobrá známá, čedokářská průvodkyně cizinců. Když zjistila, s čím se chystám vycestovat, pozdvihla hlas i ukazovák.

- Ten salám vám pravděpodobně hned na letišti celníci zabaví. Určitá naděje ovšem existuje. Ohánějte se tím, že vezetec uherák nějaké velmi významné a vysoce postavené osobě.

- Myslíte, že by stačil spisovatel Granin?

- Stejně bych pro jistotu zdůraznila, že Granin je *děputat Věrchovnovo soveta SSSR* - dodala prozíravě.

Poslechla jsem. A výsledek? Celnicí jsem pronesla uherák spíš v závěsu za poslancem Nejvyššího sovětu než za jeho příjmením. A co mě v tom městě, jehož památky jsem znala už z předchozí dávné návštěvy, oslovilo tentokrát?

Především pokojík, v němž jsem u Malevičů pár dnů nocovala. Byl doslova obložen mně v těch časech nedostupnou samizdatovou literaturou, vydávanou česky doma i v cizině. Leningradské noci jsem tedy prožila s Peroutkou...

*

Stejně se mnou zamávalo i představení Příběhu koně. Výtvarník pracoval jen s režnou pytlovinou a rozfrepenými provazy. Herecké výkony na jedničku a po straně jeviště pět cikánských muzikantů. Když kůň umíral, hráli jak o život. Jeho i svůj.

Cikáni jsou cikáni...

*

Třetího dne jsem i přes zanedbanou fasádu domu našla někdejší byt Anny Achmatovové. Architekt, který ten prostor proměnil v muzeum, nevystavoval svou vlastní invenci, byl ve službách poezie. V posledním pokoji, kterým musel návštěvník projít, zastřel okna smutečním flórem. Nikdy předtím mě nenapadlo, jak mnohomluvná může být tma.

*

Těsně před odjezdem jsem poprosila Olega, aby mě vyfotil na kapitánském můstku křižníku Aurora. Ne že by to byl beze zbytku chápal. Čekal na vysvětlení.

- Potřebuju ten snímek pro jednoho nováře. Neměl potřebné kádrové předpoklady, a tak byl řadu let redaktorem úplně bezvýznamného závodního časopisu. Loni mu nařídil šéf, aby v úvodníku listopadového čísla podtrhl význam VŘSR. Nechal tedy velkými typy vytisknout na první stranu titul:

KORMIDLO DĚJIN OTOČIL VÝSTŘEL Z PARNÍKU AURORA.

Vyletěl okamžitě. Údajně pro zesměšňování minulosti a předstíranou neznalost nomenklatury válečných plavidel. Našel si místo v kotelně tanečního sálu Lucerna. Snímek z kapitánského můstku mu chci poslat se vzkazem: *Z parníku Aurora zdraví J. S.* Bude mít radost. Pokud se nelekne, že mu shůry kyne Josef Stalin.

P. S.

Tuto úvahu o zvláštní souvislosti mezi knedlíky v prášku, uherákem a výstřelem z parníku Aurora jsem si nikdy nezapsala. Spoléhám na dlouhodobou paměť. Už slyším, co by tomu řekl Franta:

- Jenomže, holka, ona už ani minulost není to, co bejvala...

LITERÁRNÍ POŘADY V (1. – 7. 6. 1995)

PRAHA

Četba na pokračování

Čt 1. až St 7.
(09.00 a 22.00) M. Viewegh: Výchova dívek v Čechách

Čt 1.
(00.40) Z paměti H. Berlioze

Pá 2.
(00.40) Vlastní životopis B. Cellíniho
(02.00) Zapomenuté zázračné dítě (A. Vivantová)
(10.30) P. Šoltész: Alena

So 3.
(10.15) K. Steigerwald: Italské pohyby (2)
(12.00) Omar ibn al Farid: Láska

Ne 4.
(20.00) C. Goldoni: Náměstíčko

Út 6.
(00.40) J. Neruda: Panenky

St 7.
(00.40) J. Neruda: Vzpomínky vandrovní
(02.00) F. Pavlíček: Zvláštní kuryr pana Horáčka
(20.50) A. Christie: Poslední vůle

VLTAVA

Četba na pokračování

Čt 1 a Pá 2.
(8.30) V. Vančura: Útěk do Budína

Po 5 až St 7.
(8.30) F. S. Fitzgerald: Něžná je noc

Čt 1. až Ne 4.
(17.30) A. Szczypiorski: Noc, den a noc

Po 5. až St 7
(17.30) M. A. H

Čt 1.
(01.00) Verše A
(10.00) Ex libris Čechové
(11.45) M. Bube kole
(15.00) V. Ivano Lobanov
(20.30) W. Hilde pana Walsera

Pá 2.
(01.00) Lope d o lásce
(07.50) E. Ady: mne milovali
(11.45) K. Teige
(13.00) F. Hrubí křídlovku
(15.00) K. Marys městi
(20.00) Páteční Kunderou
(23.55) Sny - J.

So 3.
(09.45) Pevnina
(10.45) S. Zwe srdce (8)
(11.35) Čteme XII
(13.00) Kdyby světa
(14.30) Zadáno Johan doktor
(16.45) Bůh žeh
(19.15) J. Dani se velice nepr
(22.20) J. Coc profese
(23.30) T. Dorst

Z deníku spisovatele (80)

JINDŘIŠKA SMETANOVÁ /3/

Jedu do Vídně, abych navštívila někdejší paní učitelku z mateřské školy v Hellichově ulici. Třímala pevnou, leč laskavou rukou opratě houfu malostranských dětí. Jedno z nich bylo moje. V rakouské metropoli u stanice autobusu ta paní na mne čekala. Nikoliv sama. Přišel s ní jeden z jejích přátel, pyknicky zaoblený Vídeňák. Vysvětlila mi jeho přítomnost slovy:

- Protože zatím nevím, jak vám tohle město přiblížit, vzala jsem s sebou místo encyklopedické příručky Kurta. Ne mně, ale jemu povězte, co byste chtěla vidět?

- Hundertwassera - povídám. - Jeho Gemeindehaus, Kunsthaus, galerii a možná i spalovnu odpadků... Je to možné?

Kurtův obličej pod baskickým baretem se rozzářil.

- Friedensreich Regentag Dunkelbunt Hundertwasser je můj člověk. Chystám se mu zrovna ušít bundu, a tak za ním zítra půjdeme společně.

- Vy jste Mistrův osobní krejčí? - zajímalo mě.

- Ne úplně, ale částečně ano. Jsem kreativní důchodce. Dřív jsem byl profesorem dějepisu a výtvarné výchovy, ale nejsem k zahození ani jako příležitostný čalouník, nedělní malíř a obstojný znalec Schieleho, Klimta a Kokoschky. Mým osobním hobby je navíc šití těch svršků Hundertwasserova image, jako jsou bundy a kšiltovky, zvané „balónky". Rozložíme tedy svůj stan v Kunsthausu. Uvítal bych to. Bolí mě totiž kolena a počasí je pod psa.

Samozřejmě jsem byla pro...

*

Sedíme v přízemí Kunsthausu na rohu Kegel- a Löwenstrasse, v okrese podobném Karlínu. Thonetovu bývalou dílnu Hundertwasser architektonicky přebásnil na přívětivou kavárnu. Pijeme vídeňskou kávu a jíme *štrúdl*. Těsto je tenounké, navrch i vespod kůrčička a uprostřed jablečné blaho s oříšky a rozinkami. Potom si prohlížíme katalog litografií.

- Která z těch věcí se vám líbí? - zajímá Kurta.

Jako z forbesu ze mne vypadl ženský sentiment.

- *The expulsion* - povídám. - Už proto, že jak tady čtu, kolem roku 1966 myslel Hundertwasser na jakousi Martu. Byla to Češka.

- Nešťastná láska - přisvědčuje Kurt. - Když se autora zeptali, co tím názvem myslí, řekl, že to bylo spíš *Vyhnání z ráje*.

Protože o biblické vyhoštění z ráje se přičinilo jablko, objednávám si z nostalgie další *štrúdl*...

*

- Dal bych si i párek. Ale nedám... - rozhovořil se Kurt. - Kvůli Hundertwasserovi. Je vegetarián. Když mu bylo jedenadvacet, stal se žákem pařížské École des Beaux Arts. Vydržel tam jen půl dne. Vzal ho k sobě malíř René Brô. Neměli peníze, hodně malovali a málo jedli. Hlavně syrové nebo vařené obilí. Přátelství je natolik prostoupilo, že občas pracovali na jednom obraze společně. Vedlo to k tomu, že si vzájemně půjčovali výtvarné vidění světa. Hundertwasser přiznává, že Brôovi „ukradl" jeho kulaté obličeje s očima podlouhlýma jak člunek. Brô si od něj zas přivlastnil stromy.

Zatímco Kurt vypráví, napadlo mě, jestli těmi drobnými krádežemi umění vlastně nebohatne a neudržuje kontinuitu?

*

- Škoda, že jste nepřijela do Vídně na kole - posteskl si jednu chvíli Kurt.

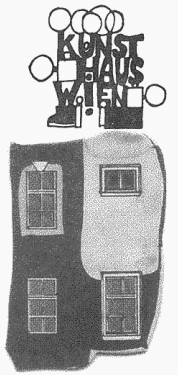

Vstupenka do Domu umění ve Vídni

- Líp byste pochopila Friedensreichovu poetiku. On sám ji objevil v nádheře křivek a kruhů, když objížděl Paříž na bicyklu. Přesvědčil se, že přímka je proti pánubohu, protože absolutní rovina se v přírodě nevyskytuje...

Až tehdy mi došlo, proč ve všech prostorách Kunsthausu je lehce zvlněná podlaha. A proč jsem hned na začátku podložila jednu nohu viklající se tlonetky číslo 14 mnohokrát přeloženou jízdenkou pražského autobusu. Už je mi jasné, že Kurt musel vstát a přinést z koše od vstupních dveří několik dřevěných klínků, odlišných nejen barvou, ale i nápisem. Na tom, jímž podložil mou židli, byl štítek s poselstvím: *Náš analfabetismus je v tom, že nejsme schopni tvořivé myslet.*

*

Zatímco Mistra stále ještě obléhali japonští žurnalisté, odskočila jsem si obnovit svou povadlou fasádu na WC. I tohle zákoutí proměnil Hundertwasser v minigalerii. Stěny obložené různorodými kachlíky, podlaha vydlážděná prastarým typem *topinek* cihlové barvy, armatury z mosazi. A to vše ve vysoce řemeslném provedení. Nahoře pod stropem namísto podpisu tvůrce jeho neopakovatelné okýnko, vyvedené jak ilustrace. Nechyběl ani lem všudypřítomné zeleně listoví.

Kurt mě posléze ujistil, že do každé ze stěn, stejně jako do pojetí celé fasády a interiéru domu, zabudoval Friedensreich několik manifestů, protest proti racionalismu a provolání, které se nás všech ptá, jestli známe své okenní právo a plníme povinnost ke stromu. A to vše - prosím - i na WC.

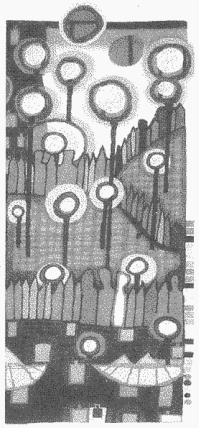

Friedensreich Hundertwasser, HWG 95, Homo Humus Humanitas. Detail barevného dřevořezu, 1987

*

Večer je za dveřmi. Konečně přichází Hundertwasser. Má neobyčejně štíhlé ruce a tvář unaveného rabína. Je řeč o rozešité bundě a také o tom, jak se daří stromu, který roste z okna fasády. V prolukách mezi větami jsem se podívala pod stůl. Mistr měl dřeváky a každou ponožku jinou. Barevné ladění svědčilo o tom, že byly vybrány vědomě.

Venku začalo pršet. Déšť houstl tak rychle, že jeho proud doslova linkoval večer na svislé proužky. Hundertwasser ožil a pozval nás ven, do prostoru dvora. Nemáme deštníky, a tak capeme za ním loužemi po nerovném povrchu dlažby. Friedensreich Regentag dlaněmi jako při pozdvihování hladí zeď, která má obliny namísto ostrých hran. I tuto zeď zdobí místy kachle. Nejspíš ze secesního fezničství. Tak tenhle člověk, říkám si, přestavěl kdysi nákladní člun na plachetnici, pokryl její šeď barvami, doprostřed umístil obytný prostor, složil kapitánské zkoušky a vydal se na dalekou pouť. Pracovat nepřestal. Navrhl známky pro Rakousko i OSN, založil Výbor pro zachování staré poštovní budovy na Novém Zélandu, přednesl v televizi projev o zalesňování střech, napsal ekologický manifest s prominutím na téma *Svaté hovno a kultura sraní* a ve štýrské obci Bärenbach rozsvítil zchátralý kostelík takovou barevností, aby k němu přivábil poutníky, vyznávající jakékoliv náboženství, ale toužící po jednom a tomtéž. Každý z nás ví, po čem. Všichni potřebujeme naději...

A jak tak dumám, najednou zjišťuju, že v lijavci téměř neprůhledném stojím už jenom já, Kurt a Táňa. Skončilo setkání. Mistr přešel vodami do jiného světa. Toho svého, kam my nemůžem...

*

P. S.

Čekáme na tramvaj, zmoklí až na kůži. Mlčíme. Máme o čem. Vtom řekne nesměle Kurt:

- Jako kreativní důchodce vás zvu na palačinky s domácím meruňkovým džemem. Většího mistrovství po tom, co jsme viděli, nejsem schopen...

Friedensreich Hundertwasser, japonský barevný dřevořez; (z obálky vídeňského magazínu pro současné umění Vernissage, 1988.)

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(8. – 14. 6. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 8. až St 14.
(09.00 a 22.00) S Zweig: Marie Stuartovna
Čt 8.
(00.40) J. Neruda: Matky na ulici
Pá 9.
(00.40) J. Neruda: Fejeton o výstavě starých mládenců
(02.00) K. Poláček: Lehká dívka a reportér
(10.30) I. Hurník: Stručná rukojeť dějepisná - Kniha třetí
So 10.
(10.15) K. Steigerwald: Italské pohyby (3)
(12.00) J. Kolman-Cassius: Píseň krve
Út 13.
(00.40) J. Swift: Cesty k rozličným dalekým národům světa
St 14.
(00.40) Erasmus Rotterdamský: Chvála bláznivosti
(02.00) F. M. Dostojevskij: Bílé noci
(20.50) M. Andrš: Nejlepší špatný táta

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 8., Pá 9. a Po 12. až St 14.
(8.30) F. S. Fitzgerald: Něžná je noc
Čt 8. až St 14.
(17.30) M. A. Hansen: Lhář
Čt 8.
(01.00) P. de Ronsard: Lásky
(10.00) Ex libris - I. Blatný: Básně 1933-1953
(11.45) Seneca: Útěchy (3)
(13.00) Sympozion - Na okraj historické osobnosti Jana Sarkandra
(15.00) I. Olbracht: Nejkrásnější den života
(20.30) F. X. Šalda: Zástupové
Pá 9.
(01.00) Z veršů K. Tomana
(07.50) V. Hrabě: Variace na nenesanční téma
(11.45) M. Anton: Chrliči, trosečníci a ztracený pes s monoklem
(13.00) Ch. Baudelaire: Dopisy matce
(15.00) H. Prescottová-Spollardová: Náhoda
(20.00) Páteční večer - Modernismus český a světový
(23.55) Sny - E. Schiele
So 10.
(09.45) G. Stampová: Požár ve mně praská
(10.45) S. Zweig: Netrpělivost srdce (9)
(11.35) Čteme Písmo - Numeri I
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) A. Šoljan: Galileovo nabebevstoupení
(16.45) Fonogramy - Náš host v archivu Jiří Horčičky
(19.15) Mladé cesty kam vedly
(23.00) Plútarchos: Rady manželské
(23.30) I. Babel: Můj první honorář
Ne 11.
(01.52) Sny - E. Schiele
(07.35) Čteme Písmo - Deuteronomium VIII
(09.00) P. Mitra: Cesty
(10.45) Příběhy s tajemstvím (3)
(12.05) F. Hrubín: Sluneční les
(13.00) Setkávání
(14.30) J. Knauth: Ženy na sněmu
(20.00) Tichými zahradami (V. Mertl)
(22.30) V. Linhartová: Dům pro mé lásky
Po 12.
(01.00) Sonety L. Labéové
(11.45) J. Čapek: Malíři z lidu (1)
(13.00) Tichými zahradami (V. Mertl)
(15.00) P. H. Cami: Veselé velikonoce aneb Lidojedství a krasřice
(16.40) Literární výročí - W. B. Yeats
(22.45) S. Antošová: Vybíralo se na život a na smrt
Út 13.
(01.00) J. Vrchlický: Ku blankytu
(10.00) Literární výročí - W. B. Yeats
(11.45) J. Čapek: Malíři z lidu (2)
(13.00) Fonogramy - Náš host z archivu Jiří Horčičky
(15.00) V. Nosková: Spirálami vlasových kořínků
(21.30) I. Babel: Marija
St 14.
(01.00) Lišák má v Misiru palác
(11.45) J. Veselý: Osvícenství vousů zbavené aneb Mladý člověk v divném světě
(15.00) G. Meyrink: Jak doktor Paupersum přinesl své dceři rudé růže
(16.40) Ex libris - J. R. Searle: Mysl, mozek, věda
(20.30) Sympozion - Překlady moderní rakouské poezie

Z deníku spisovatele (81)

JINDŘIŠKA SMETANOVÁ /4/

Bůh suď, proč se už dobrých pár let pokouším o hru *Poslední dny Adolfa Hitlera?* Je to má posedlost. Vím, O ČEM chci psát. Nevím jen JAK. Nejspíš to neumím. Znám moře literatury, která se toho problému dotkla, ale jen dvou knih se držím úpěnlivě. Tu první napsal důstojník britské zpravodajské služby Trevor-Roper. Je beze zbytku autentická. Až na ten nedořečený konec. Autor sice dospěl k závěru, že A. H. spáchal sebevraždu, jen pro to nenašel hmatatelný důkaz.

Zato jistá Jelena Rževská, zprvu posluchačka vysoké školy a za války pak tlumočnice štábu armády, vydala až někdy v roce 1965 stejně závažnou knihu s jediným rozdílem. Měla v pětačtyřicátém v ruce originál pitevního protokolu sovětských soudních lékařů o příčinách Vůdcovy smrti. Dokázala si ho včas opsat. Ale navíc se jí dostala do téže ruky i malá krabička, vyložená červeným sametem. Nebyl v ní flakón parfému Côty, ale Hitlerovy zuby, včetně můstku a korunky. Tak tomu říkám dar osudu.

*

Obracím poznámky uložené v krabici od bot na dně mé skříně a v duchu si promítám svůj vlastní film o dávných událostech.

Je jaro 1945. Zkušební pilotka Reitschová telefonuje 27. dubna z bunkru pod říšským kancléřstvím synovi: - Všichni tu zešíleli. Buď jsem úplný pitomec, nebo ničemu nerozumím. Všechno je v háji.

O den později svolává A. H. funebrální shromáždění. Vede řeč o sebevraždě a zbývající osazenstvo se k jeho záměru servilně připojuje. Následuje výbuch emocí a nabízení ampulek s jedem. Je libo? Račte si poslouží... Poté Vůdce přesunuje na vojenské mapě knoflíky, namísto armád, které už neexistují. Chórus přihlížejících to ví. Tím spíš začínají chápat dobrovolnou smrt jako jedinou možnost.

*

28. dubna v noci je přiveden úředník městské správy a za zvuků bitevní vřavy, která dolétá až sem, oddává A. H. s Evou Braunovou. Ta se poprvé podepíše jako Eva Hitlerová. Následuje svatební snídaně, šlehačkový dort a šampaňské. Vzpomíná se na staré dobré časy a Eva září. Konečně vstoupila do oficiálních dějin. Bormann sedí stranou a zapisuje Vůdcovy výroky. Jejich prostřednictvím chce vstoupit do dějin také on. A. H. právě říká: - Před svou smrtí vylučuji říšského maršála Hermanna Goeringa ze strany. - Z dějin už jej vymazat nemůže. V průběhu celé svatební oslavy snášejí mužové SS do bunkru kanystry s benzínem. Netřeba ptát se PROČ. Vůdce se posléze odebere nadiktovat závěť.

*

Druhého května, po dobytí Reichstagu, vstoupí za armádou do bunkru i Rževská se štábem. Topič, kterého vyslýchá, tvrdí, že byl na chodbě, když důstojníci vynášeli dvě mrtvoly v dekách. Kde je pohřbili nebo spálili, neví. Nebo nefekne.

*

Berlín je zahalen dýmem. Několik metrů od bunkru našli Sověti ohořelé pozůstatky manželů Goebbelsových. Jejich děti leží v krytu na postýlkách. Kunze, lékař SS, vysvětluje: Přemlouval jsem rodiče, aby je nechali žít, že se o ně postará Červený kříž. Goebbels odmítl: „Nikdy! Vždycky to budou Goebbelsovy děti!" Dokázal jsem jim dát jen injekci, aby usnuly. To ostatní už muscela Volksgenossin Goebbelsová sama... Vůdce ji prozíravě zásobil ampulkami...

Richard Peter sen., Březen 1946. (Mrtvý v pivnici drážďanského starého města)

Pět děvčátek mělo košilky z bílého flanelu, jediný chlapec pyžamko. Všichni pak růžové tváře po cyankali.

*

Plukovníka Gorbušina trvale znejišťuje chybějící důkaz o skutečné smrti A. H. V takových situacích se líhnou chýry a fantasmagorické pověsti. 5. května přichází gardový nadporučík Panasov s hlášením. Před vchodem do bunkru byla v jámě od bomby nalezena dvě ohořelá těla, zasypaná hlínou. Vedle nich Hitlerův vlčák Blondi. Na něm byla zřejmě vyzkoušena účinnost jedu nejdřív. Nápis na psí známce: *Nech mě navždycky u sebe...*

*

Plukovníkova radost z důkazu tak očividného byla krátká.

Téhož dne přichází povel z vyšších míst velení: - Opusťte do 24 hodin bunkr. Od příštího dne přechází Berlín do kompetence Berzarinovy armády.

- Jenomže Hitler je náš - dožaduje se Gorbušin. - My jsme ho našli!!! - Okamžitě vydá rozkaz jakýmkoliv způsobem přepravit pozůstatky z kancléřství do Buchu. Rževská mezitím stačila přivézt z polního lazaretu znalce z oboru soudního lékařství, podplukovníka Škaravského, aby provedl identifikační pitvu. Závěrečný protokol potvrdil, že mrtvola muže ve věku 50-60 let měla v ústech úlomek skleněné ampulky. Příčina smrti: sloučenina kyanu. Podepsán: Dr. Faust Josifovič Škaravskij. FAUST. Jaká náhoda! Ačkoliv...

*

Drama teprve začíná. 8. května ohlašuje admirál Doenitz rozhlasem, že *Vůdce padl v boji v čele obránců Berlína.* Reuter naopak obsáhle hodnotí svědomitou práci sovětských soudních lékařů. Zato sovětské noviny zdůrazňují, že se A. H. patrně někde skrývá. Pochybnost o jeho smrti projevil i maršál Žukov. Gorbušin nechápe, proč se šíří takové nesmysly. Ale nečekaný příkaz, aby jeho jednotka byla rozpuštěna a porůznu odvelena, je výmluvný.

- Vykašli se na všechno - říká jeden z důstojníků. - Někomu se to hodí. A vítr fouká shora, pamatuj si.

*

Gorbušin jako své poslední eso odezvdal Rževské krabičku.- Jsou v ní zuby A. H. - řekl. - A protože neexistují na světě dva lidé se stejným chrupem, musíš okamžitě na klinice Charity zjistit jméno i adresu Hitlerova zubaře a pak ho za každou cenu najít! Ani nevíš, jak moc na tom záleží...

Zubař zmizel, ale Rževská našla jeho asistentku. Ta potvrdila, že jsou to Vůdcovy zuby. - Když mu Blaschke nedávno trhal šestku nahoře, držela jsem mu zrcátko. Rtg musí být ostatně v bunkru. Nedokážete ho dodatečně ukrást? - Stalo se...

8. května před půlnocí poslouchala Rževská rozhlas a stokrát si opakovala otázku, na kterou nikdy nechtěla zapomenout. - Jsem to já, kdo ve chvíli kapitulace tiskne v dlani škatulku se vším, co zbylo po Adolfu Hitlerovi? - Netušila, jak brzy ji bude muset i s ostatními dokumenty zachráněnými z bunkru odevzdat zvláštní skupině, která průkazný materiál odveze do Moskvy, aby se nad ním na dlouhé roky zavřela voda.

A tušil tehdy někdo z nás, že za dunění zvonů celého světa v tichosti střídá jedna diktatura druhou?

*

P. S.

V tomtéž čase si v kanceláři štábu zkoušela telegrafistka Raja večerní šaty Evy Braunové. Přinesl je předtím z bunkru zároveň se snímkem zubů její milý, nadporučík Kurašov. Raju róba nenadchla. Vpředu jí zbytečně tísnila ňadra. Co s těmi háby? Svlékla je a nadporučík Kurašov jí v tom ochotně pomáhal.

Tomu říkám lidský konec nelidského dramatu. Jen kdybych je uměla napsat. Chci, ale neumím. Chybí mi k tomu potřebný talent. A navíc těch dvacet ztracených let. No a co? Už ani nostalgie není, co bejvala...

Jak dnes MLUVÍME PÍŠEME VÍME (90)

Tentokrát si nad vynechanými interpunkčními čárkami trochu zažertujeme - ovšem s vědomím, že stále častější výskyt těchto chyb rozhodně k smíchu není.

Jak se už stalo zvykem, naši „přehlídku" absentujících čárek zahájí citát z překladu Brautiganova *Expresu Tokio - Montana* (JOTA, Brno 1994, s. 29):

- *Na další stanici vystoupil člověk, který seděl přede mnou a uvolnil tak místo.* - Souvětí si v této podobě přímo říká o vtipkování, např.: ten vystoupivší člověk uvolnil místo tím, že seděl před panem Brautiganem? atd. atp. V důsledku toho, že byla zanedbána povinnost ohraničit vedlejší větu přívlastkovou *který seděl přede mnou* čárkou i z druhé, „koncové" strany (*vystoupil člověk, který seděl přede mnou, a uvolnil tak místo)*, se zcela proměnila „gramatika" tohoto souvětí, porušily se časové i odkazové vztahy, a potažmo ovšem byla postižena i obsahová stránka. Samo souvětí patří k tomu typu případů, jemuž jsme se věnovali v předchozím sloupku: dvě věty souřadně spojené slučovací spojkou *a (Na další stanici vystoupil člověk a uvolnil tak místo)* jsou „přerušeny" vedlejší větou, a protože ta musí být zleva i zprava opatřena čárkami, má ta koncová čárka povinně setrvat i před slučovacím *a*.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(15. – 21. 6. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 15. až St 21.
(09.00 a 22.00) S. Zweig: Marie Stuartovna
Čt 15.
(00.40) I. A. Krylov: Rozjímání o přátelství
Pá 16.
(00.40) J. Laforgue: Volba
(02.00) M. Bulgakov: Morfium
(10.30) H. Benešová: Vražda na Císařské alej
So 17.
(10.15) K. Steigerwald: Italské pohyby (4)
(12.00) L. Aragon: Má lásko
Ne 18.
(20.00) F. Havrevold: Lavička v parku
Út 20.
(00.40) P. Ovidius Naso: Proměny
St 21.
(00.40) A. France: Pěvec z Kymé
(02.00) P. Karvaš: Nová tvář
(20.50) H. Sachs: Z moudrosti ševce Hanse Sachse

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 15. a Pá 16.
(8.30) F. S. Fitzgerald: Něžná je noc
Po 19. až St 21.
(8.30) E. Hostovský: Sedmkrát v hlavní úloze
Čt 15. a Pá 16.
(17.30) M. A. Hansen: Lhář
So 17. až St 21.
(17.30) L. Grosman: Nevěsta
Čt 15.
(01.00) Dvě milostné básně F. Šrámka
(10.00) Ex libris - J. R. Searle: Mysl, mozek, věda
(11.45) L. Martínek: Nájezd barbarů
(13.00) Sympozion - Překlady moderní rakouské poezie
(15.00) A. Christie: Modrý muškát
(20.30) L. Pirandello: Nahé odívati
Pá 16.
(01.00) Chmeliček chmel
(07.50) R. Alberti: Býk na moři
(11.45) H. Longinová: Učitel jí žáby
(13.00) Jan Tříska sám s hudbou, kterou má rád
(15.00) G. de Maupassant: Kdo ví?
(20.00) Páteční večer k osmdesátinám Josefa Červinky
(23.55) Sny - J. Kolář
So 17.
(09.45) V. Dyk: Milá sedmi loupežníků
(10.45) S. Zweig: Netrpělivost srdce (10)
(11.35) Čteme Písmo - Numeri II
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) R. B. Sheridan: Škola pomluv
(16.45) K. Braun: Peter Kien aneb Estetika jakožto porozumění
(19.15) V. Hugo: Tumaj krále Jana
(21.30) J. A. Komenský: O zastavování nelidskosti
(23.30) E. Bass: Královna brabantská
Ne 18.
(01.52) Sny - J. Kolář
(07.35) Čteme Písmo - Deuteronomium IX
(09.00) I. Blatný: Pokoj hudby plný
(10.45) Příběhy s tajemstvím (4)
(12.05) H. Bang: Letní den
(13.00) Setkávání
(14.30) D. Fischerová: Čeho se bojí Mistr
(20.00) Advokát, který měl rád knížky (K. Resler)
(22.30) P. Motýl: Zličin
Po 19.
(01.00) I. Slavík: Povzbuzení
(11.45) A. Schopenhauer: O spisovatelství a stylu (1)
(13.00) Advokát, který měl rád knížky (K. Resler)
(15.00) K. Michal: Kokeš
(16.40) Literární výročí - J. Hora
(22.45) Láska je jako ta kapička rosy (malajská poezie)
Út 20.
(01.00) H. von Hofmannsthal: Divadlo
(10.00) Literární výročí - J. Hora
(11.45) A. Schopenhauer: O spisovatelství a stylu (2)
(13.00) K. Braun: Peter Kien aneb Estetika jakožto porozumění
(15.00) M. Nekula: Most
(16.40) L. Slámová - Z. Bouček: A hrdý buď, že jsi skin
(21.30) P. Landovský: Hodinový hoteliér
St 21.
(01.00) Z drobné lyriky K. H. Máchy
(10.00) L. Slámová - Z. Bouček: A hrdý buď, že jsi skin
(11.45) A. Schopenhauer: O spisovatelství a stylu (3)
(15.00) S. Havelka: Historka o prchajícím staviteli
(16.40) Ex libris - P. Pitter: Duchovní revoluce v srdci Evropy

Z deníku spisovatele (82)

RUDOLF MATYS /1/

Docela nedávno jsem se rozjel do vesnice, kde žili a na gruntu hospodařili moji předci: pradědeček, dědeček; i otec se tam ještě narodil. Po smrti mého strýce, někdy na počátku 60. let, jsme byli přinuceni původní barokní usedlost (6 + 1, stodola, stáje, rozlehlá zahrada) prodat místnímu JZD za závratných 17 000 Kčs. Nikdy jsem tam nežil, ale od raného dětství až do vysokoškolských let jsem neznal skoro žádné jiné prázdniny než ty petrovické, senové, žňové, otavové. Žádná idyla, tvrdá nádeničina, pomoc dvěma stárnoucím dobrým lidem, aby se vůbec udrželi nad vodou ve vesnici, jež dost dlouho a srdnatě odolávala kolektivizaci... Co jsem se tam stačil naučit (třeba kučírovat potah, naložit fůru, podojit krávy, obsluhovat mlátičku či stavět mandelíky), je dnes už tak samoúčelně exkluzívní dovednost jako psát virtuózně v časomíře nebo utkat košili z kopřivového vlákna. A nemíním taky podléhat vzpomínkovým klamům: vím třeba dobře, jak mě tenkrát štvalo to přímo fantastické přízvisko, jímž mě obdařili moji venkovští vrstevníci: „vstaňbýčkuatišenaslouchej“, namouduši, tak literátské bylo to větoslovo: „vstaňbýčkuatišenaslouchej přišel“, a taky si pamatuju, jak jsem se vždycky z vesnické nudy a nepohodlí těšil na město, na kino, na tramvaje, absenci much a na koupelnu. (Ale přece jsem nikdy nezažil větší svěžest, než když mi strýc Alois vychrstl na spálená záda plná ječmenových osin vědro plné studniční vody...)

Ale teď jsem tam jel coby potenciální restituent polí, jimž se říkalo Na těžké, Na hliňáku, U Mečníka, U Lodína a Na prostřední a jejichž konkrétní topos se desetiletí beznadějně ztrácel pod abstrakty různě lomených katastrálních čísel. Rozhodně nikoli s majetnickou pejchou (a taky poučen o předpokládaných trampotách), ale přece jen s jakýmsi nejasným pocitem dědického „závazku“ a potřebou nějak stvrdit vědomí soupatřičnosti, která zřejmě nebyla prosta konzervativně romantizujícího nádechu, tedy naivity, ale doufám, že aspoň postrádala sekundární vliv nedostatečně zmetabolizované čepovské či rurální četby...

První zastávka patřila hřbitovu a rodové hrobce, jediným to místům, která (spolu ovšem s kostelem) prošla malstrómem času intaktně. Při cestě vesnicí dolů jsem už radši jen zavíral oči: na místě krásné barokní fary se rozkocaně rozpínala zpupná hacienda jakéhosi místního exfunkcionáře s evidentními maurskými sklony, a řada skromnějších parodií na blahobyt a smutně bezradných procovin se táhla až k rybníčku na okraji vesnice. „Před našima“ jsem už docela uhnul okem. To už vím: barokní brána není, kde byla stodola, stojí hangár na dvougenerační auta, úzká okna jsou prorážena do skleněných ploch připomínajících spíš výklady, nic, nic. Ale stopnul jsem brzy tyhle soukromě sentimentální jeremiády (je to přece běžný standard, jaký mi jinde tolik nevadí!) - a zastavil jsem se na pivu. Tři strejci, které jsem znal coby školáčky, se ke mně kupodivu přihlásili a řeč se roztekla. Co by od těch bývalých kulackých synků vyslechl pan ministr zemědělství, by si asi do vitriny nevystavil, ale já nepolemizoval, neznalý (možná nahodilých) místních poměrů a taky nekonaje amatérský sociologický průzkum... Ale když jsem se přece jen, mimoděčně, dověděl, co si vesnice myslí o restituentech („paraziti, co si myslí, kdo na ně tady bude dělat, že?“), prozíravě jsem ten katastrální výměr z kapsy ani nevytáhl, zaplatil a šel jsem se trochu projít. Co bych, u čerta, měl chtít na téhle galéře právě já, že.

Rozmrzelost brzy přešla, jen co jsem do sebe zase volně počal pouštět čas. Začal protékat sítkem paměti hned u studny, říkalo se jí svatojánská. A já si ho vybavil až po ty díry na ponožkách. Jmenoval se Joska Novák, byl to notorik s rezatou kšticí, křížem krážoval vesnicí a hrával přitom na housle. Stejně šejdrem, ale s gustem, které rostlo s množstvím rumů. V barabizně, kterou obýval, nebyla ani podlaha, a když se občas krvavěl tupou břitvou, vídal jsem rozbitým oknem, jak se zálibně zhlíží v jakémsi vycíděném střepu. Introvert: prohlížel si sám sebe, kde mohl, nárušivě a divoce. A tak jednou v noci, když u Vačounků už zavřeli, obcházeje ves a jako vždy láskyplně oštěkáván desítkami vořechů, zastavil se nad svatojánskou studní, naklonil se... a ráno na její hladině plaval jen klobouk a housle. Josefa Nováků, postavu ze Chagalla, však nevylovili. I uzavřeli místo jeho nejhlubšího sebezření betonovou skruží. Hrob Narcisův je zapečetěný a Narcis, navždy a šťastně, v něm vstoupil za své zrcadlo. Enigma...

Vesnický Valéry. A po něm jsem si ještě užil Prousta. Afekcionální paměť běsnila, rozeznívajíc naráz několik oktáv, jako když vykřiknеš do otevřeného klavíru. I když to málem vždycky byla fantómová bolest. Lidi, kteří už dávno ztratili nohu, může stále ještě bolet kloub u palce na neexistující končetině; tak i já za dávno zbořenou stodolou znovu prožívám první zapamatovanou úzkost svého života. Zoufalou ztracenost snad třítletého uprostřed snad padesáti čtverečných metrů džungle z rákosu a lopuchů, přerostlé divoké vegetace, kterou protékalo sotva dvoumetrové Orinoko.

A vynořuje se další pahýl. Kousek za stájemi, ano, tam, kde se teď mezi stromy houpou dva rozjívenci, jsem jednou, asi v jejich věku, provozoval hanebný experiment: snad jsem chtěl dokázat, že kočka vždycky spadne na čtyři, ale vymrštil jsem to nenáviděné, škrábající polodivoké zvíře tak vysoko, že se zřejmě přetrhlo a po nějaké chvilce i dodělalo. I dnes je mi z té temné vyvrženiny lehce mdlo... Ale vzápětí se mi tohle zabodnutí spontánně proplnulo s jinou vzpomínkou. Jmenovala se Bohunka Ludvíková a bylo jí jako mně, tedy asi dvanáct. Honívali jsme se zběsile po dvoře a po polích, byly žně, a tam, kde se to událo, stály řady slastně chladivých ovesných mandelíků. Bohunka najednou (snad jakoby) zakopla, upadla, a když jsem se k ní dořítil, čekal mě její pohled. Pohled ženy vleže. Vyzývavý, pátravě vyčkávavý, nekonečný. Kam mě jím zvala, ještě sama asi nevěděla. Samozřejmě, že dávno znám tohle tajemství nazpaměť, i sladkosti jeho luštění. Ale co si s ním má počít napoprvé dvanáctiletý kluk?! Františku Hrubíne, ještě několik let jí chybělo do tvé Teriny a kolik mně do osudu! Stál jsem v trysku a neměl kam ucuknout. V naprostém zmatku jsem ji chytil a začal vyhazovat do výšky. Padala na záda, muselo ji to bolet, ale smála se. A pořád stejně vyzývavě, nahlas, divoce, výsměšně, ale i vědoucně, pro mne s naprosto nepochopitelnou převahou; chtěl jsem ji umlčet, vyčerpat, ale samozřejmě jsem dřív unavil sám sebe. Dopadl jsem vedle ní, celý rozhekaný dechem, a vůbec netušil, co bude dál. Bohunka se mě po chvíli dotkla a zeptala se šeptem: „Tobě něco je?“

Bylo, ale ještě dlouho si to neřeklo o jméno. A když si řeklo, už jako by to zároveň začínalo nebýt.

Divokost, čistota a posměvačně soucitná něha, to je ta prudká, ale žel i nejprchavější směs, která těšení promění tak rychle ve stesk a v nic, ve smetí pálící v očích. Ale i v zářivé kruhy před nimi.

„Smyslným smíchem nesmyslným smějí se děvčata. A žádná nedá jména mému žalu. Jen krev odlévá jeho podobu. Až do hrobu, až do hrobu,“ slabikoval jsem si coby vskutku podivný restituent, spíše „blázen ve své vsi“, definitivu dávných Halasových veršů.

Restituoval jsem paměť. A hrob. Přece jen nějaké úřední jednání tedy nakonec proběhlo: zaplatil jsem (si) za něj poplatek až do roku 2000.

A doma, v Praze, jsem si přečetl v Miladě Součkové: „V úzkosti vám radím: ukryjte se do jména malé vesnice. Tam vás vaši nepřátelé nebudou hledat.“

Ukrývám se do jména Petrovice a nebojím se.

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(22. – 28. 6. 1995)

PRAHA

Četba na pokračování

Čt 22.

(09.00 a 22.00) S. Zweig: Marie Stuartovna

Pá 23. až St 28.

(09.00 a 22.00) Sh. Ochová: Súl země a bílá ovce aneb Můj šílený život s dědečkem

Čt 22.

(00.40) J. P. Eckermann: Rozhovory s Goethem

Pá 23.

(00.40) A. Daudet: Listy z mého mlýna

(02.00) J. Mucha: Jít za životem

(10.30) I. Vazov: Přimluvte se u ministra

So 24.

(10.15) K. Steigerwald: Italské pohyby (5)

(12.00) Ztratila jsem milého

Út 27.

(00.40) A. Ganivet: Španělská ideologie

St 28.

(00.40) M. de Unamuno: O donu Quijotovi

(20.50) S. Lagerlöfová - V. Dvořáčková: Myš

VLTAVA

Četba na pokračování

Čt 22., Pá 23. a Po 26. až St 28.

(8.30) E. Hostovský: Sedmikrát v hlavní úloze

Čt 22. a Pá 23.

(17.30) L. Grosman: Nevěsta

So 24. až St 28.

(17.30) G. Vladimov: Věrný Ruslan

Čt 22.

(01.00) V. Hugo: Písně

(10.00) Ex libris - P. Pitter: Duchovní revoluce v srdci Evropy

(11.45) A. Schopenhauer: O spisovatelství a stylu (4)

(15.00) J. Kratochvil: Příběh s telefonem

(20.30) M. Uhde: Velice tiché ave

Pá 23.

(01.00) Z. Veršů A. Heyduka

(07.50) V. Hrabě: Sedm růží s přísadou antibiotik

(11.45) V. Vančura: Poznámka o humoru

(13.00) J. Hora: Jan houslista

(15.00) J. Zogata: Svízel

(23.55) Sny - J. Updike

So 24.

(08.00) Kulturní revue - Sobotní příloha aneb nutné vysílání nového kulturně publicistického týdeníku.

(13.00) Kdyby všechny krásy světa

(14.30) M. Krleža: V táboře

(16.45) Fonogramy - Devadesátiletý Jan Wenig

(19.15) Mladé cesty - kam vedly

(23.30) E. M. Delafieldová: Sophy Masonová se vrací

Ne 25.

(01.52) Sny - J. Updike

(07.35) Čteme Písmo - Deuteronomium X

(09.00) V. Taufer: Zapomenutá slova větru

(10.45) Příběhy s tajemstvím (5)

(12.05) V. Závada: Slavnost léta

(13.00) Setkávání

(14.30) R. Pucher: Portrét klesání

(20.00) Naslouchání (J. Palivec)

(22.30) Semper viva - S. K. Neumann

Po 26.

(01.00) G. Garai: Já jsem však člověk

(11.45) R. Rehnicer: Definitivní konec středověku?

(13.00) Naslouchání (J. Palivec)

(15.00) Z. Psůtková: Poslední večeře

(16.40) Literární výročí - O. Pavel

(22.45) J. Karásek ze Lvovic: Jazzband

Út 27.

(01.00) K. J. Erben: Holoubek

(10.00) Literární výročí - O. Pavel

(11.45) A. Oz: Mír a láska a kompromis (1)

(13.00) Fonogramy - Devadesátiletý Jan Wenig

(15.00) A. Kuprin: Svatá lež

(21.30) Premiéra měsíce

St 28.

(01.00) I. Goll: Den a noc

(11.45) A. Oz: Mír a láska a kompromis (2)

(15.00) E. T. A. Hoffmann: Příběh o radovi Krespelovi

(16.40) Ex libris - T. Rózewicz: Jak světlo pavučinou

(20.30) Sympozion - O významu cyrilometodějské mise

Z deníku spisovatele (83)

RUDOLF MATYS /2/

Ještě než se dnes proderu ke svému tématu, budu asi muset něco předznamenat: rozhodně se mi nestýská po jakékoli, i té nejušlechtilejší ideové maršrutě, po vtírajících se majitelích zaručeně ověřených uměleckých receptur, po samospasitelných ortodoxiích à la avantgardistické „církve“, tím méně pak po melioračních úřadech závazně vyměřujících „hlavní“ a „vedlejší“ proudění a po přistřihovačích nabídky kulturních statků (snad opravdu jen s výjimkou komerčně motivovaných kultů násilí a přilehlých fajnovostí). Trochu by mě totiž mrzelo, kdyby můj stesk (o němž to všechno vlastně bude) byl podezírán z podobných nekalostí...

Jedním z kultovních slov současného horizontálou uhranutého světa je jistě alternativa, alternativní. Přitažlivou se stačila stát alternativní medicína, alternativní náboženství (sekty), alternativní divadlo, hudba atp. Jsem asi hodně zpozdilý, protože pořád ještě vnímám toto adjektivum „vztažně“ a chci aspoň tušit, vůči čemu jsou alternativou. U medicíny, náboženství (a taky u astrologie) to celkem zřejmé je - alternativní varianty se vymezují vůči jejich „klasickým“, zažitým, „centrálním“ podobám; u kulturních fenoménů a artefaktů však takové vazby zdaleka tolik necítím, jednotlivé „alternativy“ jsou totiž v rozvolněném poli většinou autonomně paralelní, lhostejné vůči čemukoli středovému, nadřazenému. Střed jako by přestal existovat, jeho dům je vystěhováván bývalými nájemníky, je chápán jako neprávem ambiciózní, vychtěné abstraktum (případně je těch středů tolik, že žádný nestačí sám za sebe generovat „okraj“, hierarchizovaný kontext.)

Uvědomuju si (a to už trochu se steskem), jak jinak tomu bývalo ještě vlastně „historicky“ nedávno. Ve 30. letech mohl divák jít tam, kde bylo oficiální, „velké“ divadlo se svými zažitými hodnotami - a druhý den pak třeba do Burianova Déčka, které mu poskytlo „avantgardní alternativu“, případně k Osvobozeným, s nimiž si mohl ze Zlaté kapličky dělat chytrou legraci. Stejně tak dost dlouho (nevím, zda i dnes) si mohl zájemce o Čechova „in statu nascendi“, tedy à la Stanislavskij, jet otevřít jeho zachovalou trvanlivou konzervu do moskevského MCHATu - a tomu, kdo chtěl slyšet ty nejdokonalejší Racinovy alexandriny, je nabídlo vznešené muzeum Comédie Française. (S takovou ustálenou „stylařinou“ můžeme ovšem my se svým Tylem či Stroupežnickým soupeřit jen stěží - po tolika kataklyzmatech kulturní a společenské stability, ale přece jen: když se i Národní pokusí o „alternativní divadlo“, není všechno tak úplně v pořádku, myslím...)

Ostatně všechny avantgardy (a nejen až ony) se vymezovaly vůči relativně stabilnímu (tedy nutně i „akademickému“) pozadí, a to revoltně i polemicky (lhostejno zda vědomě, či „sua sponte“) Řekl jsem pozadí a nazvu to ještě ošklivějším paséistickým slovem: estetická norma. Ještě za časů raného Mukařovského (a dost dlouho potom) bylo chápáno a obecně přijímáno, že základní podmínkou vývoje je porušování této dobové estetické normy, ale aby porušována mohla být, musí nejprve existovat.

Ach, samozřejmě že vím, v jak jiném, složitějším, nepřehlednějším poli se kultura ocitá dnes ve srovnání s kultorocentrickými dobami (i třeba ve 60. létech), že se musí vyrovnávat se světem až překomunikovaným moderními médii, multikulturálností atd. atd. Že strukturalistické abstrakce přece jen trochu znehybňují artefakty do podoby objektu či preparátu, že se pozadí“ rozkomíhalo a konečně, že sama existence vývoje v umění byla už mnohonásobně zpochybněna. (I když až podivuhodně přežívá. Nedávno jsem se dověděl od jinak nadprůměrně erudovaného středoškolského profesora, že renesanční umění je „samozřejmě dál a výš“ než gotika, protože přece „ti umělci v Itálii uměli líp pojednat figuru, ta gotická je přece jen věšák s navléknutými šaty“. Že gotickému a renesenančímu umělci šlo každému o něco jiného [znak, symbol, alegorie versus napodobovací mimesis] a že jsou vzájemně nenadřaditelní, to byl fakt, který ho trochu překvapil. A vůbec: chudáci kantoři! Jedva si stačili poopravit a znovu zafixovat „zneplatnělý“ model dějin literatury, už aby si jej „postmodernisticky“ rozvolňovali!)

Docela dobře můžu žít bez normativní představy o vývoji umění, ale i tak se mi nepřestane stýskat. Po takových alternativách, které v sobě imanentně nesou polaritu, po hrázi, hranici napětí, které jitří, zcitlivuje, které nasahává tápavě znovu střed a samo ze sebe jej tvoří, po vertiále, po jediném uprostřed mnohého. Po tvaru, který souvisí s nějakým vnitřním závazkem. Tolik v nás i kolem nás se z něj vyvléká... Už dost dlouho neexistuje ani pořádný, přijatý konflikt mezi „otci a dětmi“ (Turgeněve, Šrámku!), jako by ani „nebylo o čem“,

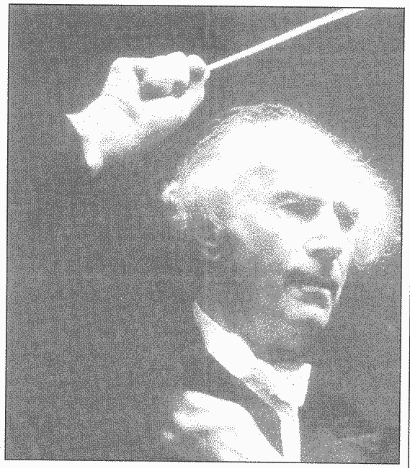

Rafael Kubelík na Pražském jaru 1990. Foto Zdeněk Chrapek. Z fotografické výstavy Slavní dirigenti Pražských jar v kapli sv. Kříže na 2. nádvoří Pražského hradu.

většinová vzájemná reakce bývá maximálně zdvořilou lhostejností dvou rovnocenných alternativ; dnešní psycholog řekne zpanikařenému rodiči, který hledá nezvěstné drogující dítě: „Ustupte mu, tolerujte, rezignujte na represi i nabádání, jinak je ztratíte úplně, nemůžete víc než se snažit udržet je aspoň na laně“. V sekularizované společnosti zaniká i sám stutut hříchu, který po staletí nejenže dával smysl ctnosti, ale i činil sladce přitažlivou hranici pokušení - a sex bez lásky přece „brzy unaví veselé podvodníčky“, což věděl nejen divoký Ferlinghetti, ale zakouší i nejeden střízlivý sexuolog...

A mohl bych v téhle jeremiádě pokračovat, ale dobře vím, jak polevnila moralita. Ani to Dostojevského „není-li Boha, je vše dovoleno“ nevzbuzuje už úzkost, pro většinu je to axiomatické konstatování. Ale ještě si neodpustím: jsem přesvědčen o tom, že kdyby mnohá cizokrajná či transkulturální náboženská alternativa vyslovovala takové nároky na své abonenty (svědomí, odpovědnost ap.) jako „domorodé“ křesťanství, rychle by ztratila na své atraktivitě...

Alternativa... Alternativou k životu není smrt (ta je právě jeho dramatickou kontrapozicí), ale může se jí stát droga, úprky programovou pózou a dnes už netrpělivě vyhlížená technika virtuální reality. („Civilizační, technické vymoženosti oplošťují v člověku sráz touhy, zbavují jej povinnosti heroismu.“ zde nahmátl kořeny kultu snadnosti už dávný proklatec Baudelaire.) Autor provokativních Květů zla by se asi divil, jak povážlivě ztratila smysl a váhu jakákoli provokativnost. Bývá totiž okamžitě pozřena a „konformována“ převodem na chutné mediální zboží, pořad televize Nova Tabu by jej asi uvrhl do zoufalství... Jak bude vypadat příští provokace, příští underground, si netroufám předvídat. Ale nedivil bych se, kdyby to byl i underground destilovaného tvaru, obnovené vazby díla na individuální osud, introverze, vertikality, vnitřní intenzity a podobně.

Právě si uvědomuji, že jsem ten termín použil jen jednou. Myslím na postmodernismus. Ale ten je (jeho literárněvědný pojem, na rozdíl od výměru filosofického) pro mne tak vágní a instantní, že mi málem splývá s pojmy jako „cokolivismus“ a „jakkolivismus“. Odvolávat se na něj může prakticky kdeco. A je přitom ve svém protéovství „nezranitelný“, ve své (non)definici uprchne jak v převleku. (Což samozřejmě není výhrada vůči jednotlivým dílům a osobnostem, které se k postmoderně hlásí, od „objektivních“ sémiologů a karteziánů, hravých demystifikátorů, tvůrců historických palimpsestů až po zatvrzelé repetenty osobních mýtů...) Co je ovšem pozoruhodné: navzdory naprosté absenci jednotícího programu a vize dokáže se postmoderna chovat jako pravá avantgarda, tj. být zaujatá i útočná proti čemukoli domněle (modernisticky) konzervativnímu ap.

Ale. Je vlastně vždycky tak důležité, jak se čemu říká? Postmodernismus bývá někdy uváděn do souvislosti s manýrismy, ale prostor pro postmodernistické, tj. uvolněně polycentrické chápání nabízejí i jiná období. Stačí si přece trochu pohrát s akcenty, zapomenout na „středové“ autory a hodnoty, od nichž se odvozuje charakteristika doby a jimiž se měří autoři „druhé ligy“ ap. – meziválečné období převyprávět nikoli médiem vrcholků, Čapka, Vančury, Halase aj., ale třeba prostřednictvím okrajového regionalisty (jako lze převyprávět Hamleta z pozice uklízečky z Elsinoru...).

Žádný strach před velkým postmodernismem, rád si přečtu ledacos od jeho koryfejů. A: nic se nejí tak horké. Všechny představy o „obecných vývojových liniích a tendencích“ se vyrábějí tak jak tak dodatečně a chtějí své: odstup. A tak trochu lituju, že se asi nedožiju chvíle, kdy postmoderní strakatinu požere pořadač x-té generace, nějaký ten pozitivista (ti jsou věční) v tom „chaosu kritérií“ udělá (jako už tolikrát) ordnung, a svou entomolotickou sbírkou vyzdobí další dvoranu slávy. Bude to myslím i dost legrační, tenhle „paradox sekundárnosti“.

Pokud ovšem ... a to je právě ta úzkost, ze které to všechno dnes píšu .:. pokud neměla pravdu moje přítelkyně A. Č., která mi už v létě 1972 řekla: „Všimni si, že si dnes holka může vzít na sebe mini nebo maxi, keltský šperk, secesní brož, abstraktní náramek, prostě cokoli, a to všechno je zároveň pociťováno jako současné. Připomíná mi to poslední hodinu umírajících. Často jim v tu chvíli běží hlavou nesouvisle a na přeskáčku film celého jejich života...“

Zatrnulo mi, samozřejmě i z jiných souvislostí. Že by tedy postmoderní literatura něco nejen registrovala, ale i signalizovala? Ať si je čímkoli. Tímhle ale radši ne...

Jak dnes MLUVÍME / PÍŠEME (90)

Je ještě jeden typ souvětí, kde se velmi často vynechává kýžená interpunkční čárka:

- *Zůstali jsme úplně sami a když jsme brečeli vzteky a opuštěností, nikdo to neviděl.* (Překlad knihy J. M. Simmela *Divím se, že jsem tak veselý*, Melantrich, Praha 1994, s. 126-7)
- *Pod očima měl modravé kruhy a když se na sebe podíval do zrcadla, rozplakal se...* (Eva Hudečková, *Bratříček Golem*, Astrál, Praha 1993, s. 33)

Samozřejmě je tento typ „vynechávek“ hojně zastoupen i v našem stálém a nepřeberném citačním zdroji - v překladu knihy

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(28. 6. – 5. 7. 1995)

Literární pořady v Českém rozhlase
(29. 6. - 5. 7. 1995)

PRAHA

Četba na pokračování

Pá 29. až Ne 2.
(09.00 a 22.00) E. T. A. Hoffmann: Mistr Blecha

Po 3. až St 5.
(09.00 a 22.00) J. Š. Baar: Paní komisarka

Čt 29.
(00.40) J. Ortega y Gasset: Úkol naší doby

Pá 30.
(00.40) J. Bergamín: Po návratu
(02.00) Hříšní svatí posledních Přemyslovců
(10.30) A. C. Doyle: Strakatý pás

So 1.
(10.15) Vercors: Nepřirozená zvířata (1)
(12.00) E. Ady: Rád bych, aby mne milovali

Ne 2.
(14.35) F. Křemen: Staročeské vyprávěnky
(20.00) V. K. Klicpera: Hadrián z Římsů

Út 4.
(00.40) O. Smutný: Modrý labutín (1)

St 5.
(00.40) O. Smutný: Modrý labutín (2)
(02.00) I. Osvald: Sedmá velmoc
(20.50) Vercors: Nepřirozená zvířata (1)

VLTAVA

Četba na pokračování Čt 29., Pá 30. a Po 3. a Út 4.
(8.30) E. Hostovský: Sedmkrát v hlavní úloze

Čt 29. až Po 3.
(17.30) G. Vladimov: Věrný Ruslan

Út 4. a St 5.
(17.30) B. Němcová: Babička

Čt 29.
(01.00) O. Fischer: Srdce světa
(10.00) Ex libris - T. Róžewicz: Jak světlo pavučinou
(11.45) J. Vladislav: Člověk, který nikam nevstoupil
(13.00) Sympozion - O významu cyrilometodějské mise
(15.00) K. Michal: Plivník dláždiče Housky
(20.30) W. Shakespeare: Benátský kupec

Pá 30.
(01.00) M. Maeterlinck: Písně
(07.50) V. Hrabě: Pár tónů
(11.45) V. Macura: Mandelinka bramborová
(13.00) Bestiarium
(15.00) Sh. Anderson: Vejce
(20.00) Páteční večer k 700. výročí města Plzně
(23.55) Sny - K. Erbová

So 1.
(09.00) Pozvánka do archivu Českého rozhlasu - To je moje hudba
(10.45) S. Zweig: Netrpělivost srdce (11)
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) V. K. Klicpera: Ptáčník
(16.45) Rekviem za Okushiri
(23.30) P. Chocholoušek: Pane Pešku, víš-li, co je nového?

Ne 2.
(01.52) Sny - K. Erbová
(09.00) P. Bezruč: Jen jedenkrát
(10.45) Příběhy s tajemstvím (6)
(12.05) G. Leopardi: Klid po bouři
(13.00) Setkávání
(14.30) V. Mikeš: Geniální padělatel
(20.00) Neviditelný plodný život (K. Marysko)
(22.30) J. Ch. Günther: Liché štěstí

Po 3.
(01.00) I. Jelínek: Hoře věčnosti
(11.45) L. Klíma: Novost a originalita
(13.00) Neviditelný plodný život
(15.00) P. H. Camí: Opilcovo dítě
(16.40) Literární výročí - I. Herrmann
(22.45) C. Zlobec: Láska dvojjediná

Út 4.
(01.00) B. Maj: Otvírám okno
(10.00) Literární výročí - I. Herrmann
(11.45) Aristotelés: O přátelství
(13.00) Rekviem za Okushiri
(15.00) A. Bajaja: Oscuramento
(21.30) J. Peeters - N. Christopher: Světelné roky krásné Marilyn

St 5.
(01.00) I. Jelínek: Báseň ze sbírky Kolová skladba
(08.00) Setkání s Otou Pavlem (1)
(10.00) V. K. Klicpera: Veselohra na mostě
(11.45) A. Pražák: Naši národní světci
(12.05) Fragment z Proglasu
(15.00) J. Čep: Pouť
(19.00) F. Hrubín: Krásná po chudobě
(20.00) F. Heřmánek: O nesmrtelném regentovi
(22.00) P. Eisner: Chrám i tvrz

Z deníku spisovatele (84)

RUDOLF MATYS /3/

Měl jsem zrovna narozeniny, když mi koncem května v redakci Nových knih předali dopis od jedné své „kmenové“ čtenářky. Stálo v něm mj.:

„Achich, ouvej, Vy jste obvinil Z. Kaprála z tendence k palivcovské artificielnosti! A myslel jste to pejorativně!“ (Nemyslel, ale to nic, R. M.) „Palivce mám moc ráda a zamrzelo mě to. A nezapomeňte, že vy jste za totáče měl v novinách báseň „Padá deštík smrákavec, padá za černý kopec...“ Ta báseň tak přesně vyjadřovala tu hovadskou dobu, že jsem si ji pořád a pořád říkala a těšila se, že až ten smrákavec zapadne za tu horu, potom najdu cestu domů. Až zapadne vše, co není, vše, co není k vydržení. Jsem ráda, že jsem se dočkala. Smrákavec je taky trošku artificielní? Ale mně se to hrozně líbilo! Proto Vás hubuju jen maličko...“ atd.

Kdo mě zná, snad ví, že před každou chválou spíš rozpačitě ucuknu, a nehraju to. Moc se tím nechlubím, věda, že je to dneska viditelný defekt a sociální insuficience. Ale ten dopis, to je jiná! Věřit se tomu málem nechce, že by ještě mohla básnička někomu pomoci něco snášet! Je v tom něco až starodávně blaživého, i kdyby se to mělo týkat jen jedné doby, jedné básničky a jediného člověka... Bývávaly ovšem takové časy, kdy se nejrůznější citová hnutí běžně odvolávala na básničky, stvrzovala a zaklínala se jimi; sám jsem v takových osmnácti nosíval v hlavě takovou „brašničku pro první pomoc“: byly v ní kapky od Halase, Holana, Ortena, Shakespeara, často tím úlevnější, oč hořčí... Ale má ještě dnes někdo potřebu poezie takhle „životní“? (Pokud jde o „společenskou útěchu“, je ovšem asi dobře, že ji mít nemusí...) Nicméně, to, že někdo pravidelně užíval i pár kapek ode mne, je radost náramná, a paní Ludmile Východské z Plzně za ni zůstanu vděčný dlouho.

Říkanku samu jsem si už málem nepamatoval, stejně jako noviny, do nichž kdysi proklouzla, i šel jsem si ji osvěžit do rukopisného kompostu ze 70. let. Našel jsem ji na polité zažloutlině a měl z ní pocit, že si tak pěkný osud ani nezasloužila. Pod ní jsem rozluštil jinou tajnosnubninu, jakými jsem si tenkrát ulevoval častěji, Bajku o zajíci a zelí. Nabízím ji vaší shovívavosti jen proto, že byla ze stejného dne a z příbuzného roztoku:

Zajíc? Nu - možet byť. Zelí je jistota.
Neboj se, střel. Zelí tu vinu sejme.
Oběžník rozešlem zaječím porotám:
Že zajíc pravdu má? Zbytečně
samozřejmé....

Život je chvilenka. ***My*** *tu budeme*
vždycky.
Ty věty hoří. Od sebe navzájem chytly.
Zatímco roste astronomicky
cena zajíce v pytli.

Pak mi to najednou nedalo a začal jsem tou siláží hrabat dál. Po letech. Žánrově se to nevymykalo běžné deníkové směsce, jakou myslím v té době psal kdekdo, nápadečky, glosy, mikroesejíky, záznamy snů, sem tam aforismus či básnička v próze, to všechno ovšem v tvrdém srovnání s divokou šelmou Divišem nebo do údělu zahryznutým Zábranou o hodně měkčí, útlejší, těkavější a šifrovanější - mentálně podobné spíš někomu, kdo se chce ukrýt a kličkuje dovnitř před honci. Na mnoha místech čtu už jen podrobné plánky k potopeným Atlantidkám, zarostlé zákopy bitev na milostné Marně, vzkazy pro Hekubu, ošetřování kdejaké oděrky (to jsem byl na sebe tak zvědavý? měl tolik času na sebe? nic lepšího na práci? v kolika tak samozřejmých věcech jsem se to musel po večerech utvrzovat a samonavádět?), ledacos je mi už nesrozumitelné a němé (vybily se baterie u vysílaček, nebo v přijímači?).

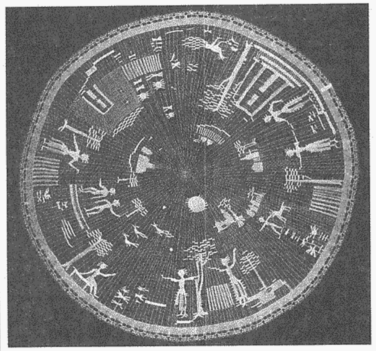

Emilie Paličková, Kruhová pokrývka, paličkovaná krajka, len, 1937.
Z výstavy 110 let Uměleckoprůmyslového muzea v Praze – Více prostoru sbírkám

Co se mi jednou zdálo: ležel jsem na posteli a kdosi nade mnou rozevřel velkou knihu na způsob střechy. Byly v ní jakési znaky, snad piktogramy, a já je začal hned suverénně číst a rozuměl jim. Po tomhle zasvěcení (?) jsem vyšel do ulic, byla to Praha, lidi, známí i neznámí, tou řečí mluvili a já s nimi spontánně komunikoval, **byl** jsem v té řeči. Když jsem se ráno probral, rychle jsem si poznamenal pár těch divných zapamatovaných slov a obcházel s tím lístkem své známé lingvisty. Sem tam jim to něco připomnělo, ale jinak krčili rameny, systém jsem si už nevybavil. Možná jsem měl jít spíš za jungiány, pan profesor Grof byl tenkrát ještě v USA, a jeho metodiky mě tedy nemohly poslat do mé praexistence mezi Etrusky či Féničany (a bylo by to stejně marné, na převtělování nevěřím a o tajemství mám poněkud jiné představy než jejich atraktivní vývařovny „up to date“) - a proto jsem tomu dál pod email neškrábal a nechal to tak. Snový signál prostě nenašel vodivý drát...

Ale teď se mi stalo něco trochu podobného za úplně bdělého stavu. Jako bych chvílemi četl texty v jazyce, který ve mně stačil vymřít, a to, co jsem držel za důvěrně blízkou svou „starou vestu“, mě nepříjemně překvapilo svou naprostou cizotou. Ne tak názory, v nich bych se se sebou pořád ještě dohodl, ne tak řekněme „vkus“: co se proměnilo a posunulo obzor, bylo vnitřní klima, optika. Vnitřní? Jako bych se oploštil a zesložitěl zároveň. Proč, nevím. Chronický abusus redundantních a inflačních informací (povrchnost)? A hektické převrstvování hodnot vůkol, složitější kontext, daleko bohatší a různorodější, moc rychle metabolizovaná četba (složitost)? Ale stačí takové vysvětlení? Co když se někdy budu potřebovat „vcelku“, kde se najdu? (A to jsem si vždycky tak zakládal na prožitku kontinuity...) Tenhle balík textů působil jako neurovnaná pozůstalost po někom, kdo mě sice znal a zdá se i četl, ale jinak nic.

Po mnoho let jsem slýchával od nezapomenutelného člověka (a rozhodně nesklerotického pamětníka) Víta Obrtela tolik podivuhodností a nikdy nepublikovaných faktů z 20. a 30. let, až jsem ho začal mít k tomu, aby napsal vzpomínky, které by sice momentálně vyjít rozhodně nemohly, ale..., a pokud by neměl čas nebo sílu, nabídl jsem se k té práci sám. Vždycky jenom mávl rukou: „Kdo vzpomíná, začíná stárnout, stýká se s mnoha mrtvými věcmi a v nich se sebou.“ Začal jsem tomu už rozumět, i tomu, proč zničil tolik textů, projektů a korespondence. I když budoucnosti ubývá a stále víc „mrtvých je proti nám“. Právě proto.

A chce se mi najednou takhle porozumět i něčemu v Ivanu Wernischovi. Že si ze všeho minulého prostě udělá papírové vlaštovky. A s nimi ulítne. Do „čínského“ bezčasí stálé přítomnosti.

Taky bych se někdy rád „po čínsku vyvázal“: rozhodil pár slov na stránku, lehce, jakoby „vzduchem na vzduch“, aby se čas rozestřel mezi ta slova, rozepjal je a nechal se jimi zachvívat...

Ale pořád mě strhává dolů, k tíze k sobě jak ke kouli u nohy ničím neuvolnitelný pocit: nikdy jsem nedokázal odejít od sebe, od druhých, od ničeho bez pocitu viny. I když jsem uvažoval o emigraci, trvalo to kratince: připadlo mi, jako bych měl odjet od lože umírajícího, a co kdyby náhodou potřeboval právě mne...

„Jistě, i tohle je možné: vytrhnout ze sebe list, nanečisto jej popsat, nabídnout k popsání. Ale s ním se odhodí i zmačkaná kůže, na jejímž rubu, a právě na tom místě, mohou být cenné, dávno marně hledané nenahraditelné poznámky...“ (1972)

A najednou jsem žádnou takovou „nenahraditelnou“ poznámku nenašel. Ze všeho je snad už dostatečně zřejmé, že jsem o tom balíku s „deníky“ nechtěl mluvit jako o literatuře. (Až budu mít nějaký čas navíc, asi v penzi, dožiju-li se, přečtu si to možná jako text, hodně vyhodím, pár věcí snad uchovám a zbytek přeložím [překradu] do jazyka pro mne srozumitelnějšího..., ale to je vedlejší.) Jak vidím, je to moje psaní znova, a už do třetice, hlavně o úzkosti a stesku. Tentokrát o stesku po sobě. Dá se ten pocit sdílet? Má ho někdo taky? Jinak by to totiž bylo jen hodně hloupé žvanění a trapně bezradná exhibice...

(A přece jen bych měl aspoň jeden dávný textík vybrat. Ale jaký - z nezbřeha textů k bezbřehu čtenářů? Zúžím si to a zvolím tak, aby se to mohlo líbit - právě paní Ludmile Východské z Plzně, která mi tu bilanční šlamastiku přihrála.)

(Únor 1975)

Je noc. Právě tato, právě tato libovolná. Vysílačky stop pracují v prudkém větru času. Tato noc, skladiště plná odložených, otlučených gest, za okny mihotavé krovky televizních mo-

LITERÁRNÍ POŘADY V

(6. – 12. 7. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 6. až St 12.
(09.00 a 22.00) J. Š. Baar: Paní komisarka
Čt 6.
(00.40) O. Smutný: Modrý labutín (3)
Pá 7.
(00.40) O. Smutný: Modrý labutín (4)
(02.00) Měsíční paprsek (G. A. Bécquer)
(10.30) V. Kalábová: Máte dceru?
So 8.
(01.40) F. Křemen: Staročeské vyprávěnky
(10.15) Vercors: Nepřirozená zvířata (2)
(12.00) O. Mikulášek: Láska
Út 11.
(00.40) O. Smutný: Modrý labutín (5)
St 12.
(00.40) O. Smutný: Modrý labutín (6)
(02.00) J. Boček: Času pán
(20.50) Vercors: Nepřirozená zvířata (2)

VLTAVA
Četba na pokračování
Pá 7. a Po 10. až St 12.
(8.30) V. Vokolek: Tak pravil Švejk
Čt 6. až St 12.
(17.30) B. Němcová: Babička
Čt 6.
(01.00) F. von Logau: Nejsou smutné časy, jsou jen smutní lidé
(07.40) P. Rejch... zmrtvýchvstání
(08.00) Setkání s... (2)
(10.00) J. A. Kom... nes znovu naživ...
(11.45) P. Pitter: ... kopník nové dob...
(12.05) F. Halas: ...
(13.00) Kdyby v... světa
(15.00) Z dávných...
(20.30) J. K. Tyl: ...
Pá 7.
(01.00) V. Závada...
(07.50) M. B. Tols... lemské galerii
(10.00) K. Poláček... se osvobodil
(11.45) J. Čapek: ...
(13.00) Na koni pe...
(15.00) L. Němec... tura
(20.00) Páteční ve... Sudet
(23.53) Sny - R. ...
So 8.
(09.00) Pozvánka... Českého rozhla...
(10.45) S. Zweig... srdce (12)
(13.00) Kdyby v... světa
(14.30) O. Wilde: ... tervillské
(16.45) Fonogram... a nejstarších tr... ček k J. Foglar...
(23.30) A. Strin... loutek
Ne 9.
(01.52) Sny - R. ...

Z deníku spisovatele (85)

RUDOLF MATYS /4/

Seděl ve známé vinárně s podepřenou hlavou nad svou obligátní dvojkou pavlovické rulandy. Bylo vidět, že si mají co říct, a nechtěl jsem rušit. Ale mávl na mě, a já přisedl. Je už v letech, v „našich letech“, a občas jsme se střídmě bavívali kamarádskými řečmi o politice a o vínku. Měl jsem rád jeho směsku (trochu starosvětský konzervativismus plus absolutně chápavé liberálno), jaká je mi milá a blízká u některých nebigotních katolíků. Takovou směsku taky asi pil ve své trochu zvláštní letité lásce k ženě o dost (ale nikoli dramaticky) mladší. Nevzali se, snad trochu i předrželi onen „nutkavý“ čas, a udržovali jakousi otevřenost s přirozenými temporytmy přiblížení a oddálení; vůči tomu všemu - pokud vím - zachovával kamarád věrnost, nikoli ovšem bezpodmínečně moralistickou; občas si asi přehrál nějakou tu etudu z někdejších loveckých sezón, ale jinak to bylo stáložárné. Více jsem o tom nevěděl, vždycky jsem míval pocit, že za tou nevtíravou tajnosnubností je ukryta pýcha nějaké vzácné držby, o které raději nemluvit, protože kromě závisti by to mohlo přivolat i nějaké cizí choutky...

Ale teď u toho stolku s námi zasedlo i jakési neběžné zatvrzelé ticho, i pochopil jsem, že to dnes asi nebude o drbech, a tak jsem zkusmo začal úplně konverzačně, do neutrálu: „A co dělá Věra?“

Myslel jsem, že začne plánem na dovolenou nebo bolestmi zubů. Ale ozvalo se: „Ježiš, ta ti je krásná,“ ale říkal to ne jako Seifert, ale zubama a jakoby bezručovsky krvavým daktylem, až jsem se lekl.

„Vodpusť, ale zeptal ses sám. No, to si neumíš ani představit,“ pokračoval, jako by skákal po schodech do temného sklepa, „a je čím dál tím nádhernější. Ve všem. Ale... to bych musel dlouho. No, ale víš... hlavně... mně ti to začalo odcházet, jako chlapovi myslím... To stačí na pěknej průser, co?“

O takových věcech se těžko mezi mužskými mluví, tyhle prestižní archetypy, že, na analýzu to moc není, a člověk neví, kdy začne mluvit taky o svém domě oběšencově. Ale provaz už ležel na stole.

Kývnul jsem.

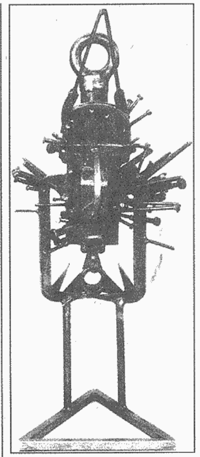

Jaroslav Hovadík, železné plastiky, výtvarný doprovod Hosta do domu č. 2/1995

„No... a moje Věra... nezlob se, vono to začíná jako ňákej fór, to prostě najednou nedostala...“

„Hm..., a ty to dítě chceš?“

„Jo, ale koukej, kolik mi je. A jí. A ty rizika. Ale jsem zase katolík. A mám ji rád. Hrozně. Takže mě to pěkně sebralo. Celejch deset dní. Ono je taky něco jinýho se začít přehrávat z milovníka na charaktera než tohle. Tak jsem se začal obracet k Němu, ale nic, vůbec nic, žádná instrukce. A když to Věra viděla, to mý zmítání, už to nevydržela a prolátla to: Netrap se už tolik, víš, ty jseš vlastně... nejistej.“

To bylo jako vzkaz z Patagonie, jistotou jsem se skutečně neskvěl, ale pak mi to došlo. Hele, Rudolfe, Věra měla už rok milence. Pravidelně, ale „do soukromí si nelezli“, bylo to „čistě o tom“ a vyhovovali si. Ale zase, víš, říkala, kdybys nebyl ty, on by samostatně existovat nemohl. Hned jsem si odečetl její útěšlivou laskavost a s oholenou pravdou vyjevující mé pravé postavení jsem sáhl po kalendáři. A ta moje „ideální polovina nejistého“ se rázem smrskla na pochybné procentíčko. Rudolfe, tomu se prostě nedalo uvěřit. Najednou to bylo o něčem úplně jiným. Jako když ti do španělský mystiky vlítne kus čistýho Párala. A ona taková není, absolutně ne, ale možná, že má na dva autonomní životy, na jeden větší, na druhý menší, ale taky nějak důležitý. No prostě říkala mi to nějakou ženskou řečí, já rozuměl a nerozuměl, jako v nějakým šíleným zlým snu, z kterýho se snažíš dostat, a ono to nejde. Tramvaje stojej, a ujíždějí refýže.“

„Mluvils o tom s někým?“

„Jo, jeden psychiatr mi řek: to víš, už jsme zase v matriarchátě, ona si prostě založila něco jako harém a chovala se v něm k vám oběma vlastně krásně, jednoho hlavně přes duši, druhého jen pro tělo, nebejt tý situace, mohli jste bejt spokojený všichni. Přehnal to samozřejmě, aby mi shodil případnej bolavej romantismus, ale bylo to na nic a mimo. Jen jsem se usmál. Víš, ono je to vlastně na první pohled hrozně banální, na blbou povídku. Ale uvnitř to je složitější než nějaká Linhartová. A nepojmenovatelný, já pořád říkám jako, jako... Jinak jsem o tom vlastně s nikým nemluvil, to se nedá. A když bych si chtěl nějak ulevit, stejně by se mi vybavil jenom její telefon. A ona toho má na hrbu naložíno víc než já, ona je v tom pravým uzlu. Můžu jí říct jenom, že jsem, a pořád pro ni. Ale co mě míchá, jsou ty ležérní holky, nemaj ani představu o tom, co taková věc může vnitřně obnášet. Ta moje očistcová holka si to svý prožívá; já v tom svýho mám hrozně málo, dyť jsem zvyklej, kolik roků jsem všechno cejtil, myslel a dělal v tomhle duálu, všechno jsem nosil na její hromádku. A tak si teda teď nemůžu ani pomyslet vůbec na nic, naprosto všechno mi ji připomíná, a když ji budu muset nechat a ona mě z tý svý tajenky vyškrtne, tak vůbec nevím, vůbec ne.“

Takové věty jsem nikdy od svého kamaráda neslyšel, znal jsem ho jako suveréna, který dokáže odinterpretovat málem všechno, tahle interpretační technika mi na něj připadala skutečně děravá a zkratová.

„Poslyš, kamaráde,“ povídám, „a nemiluješ v tom víc tu svou vnitřní investici nebo co, ta společná místa a čas? Tohle by přece mohlo přejít.“

„No, kdyby mi bylo třicet. Ve třiapadesáti se už taková investice znamená: úplně všecko. Ale promiň, je tu samozřejmě ještě to dítě. Už jsem jako ten Faust, co je tak zažranej do svýho problému, že se ve vězení Markétky nezeptá na to podstatné, čeká přece dítě, s ním! Já jsem si tady dokonce psal takový účty bez číšníka, koukej: macarát jeskynní, teoretizující o slunečních iontech!“

A ukázal mi papír, kde byly nejrůznější varianty, jak situaci řešit.

„To koukáš, jak jsem vodosobněnej! Já jim ukážu ‚blbce ve hře‘! A kdyby o to stála, odpustím, stejně vlastně není co. Vždycky jsou vinni všichni, jenomže v různejch dobách, a já v tom řetězci taky jsem.“

A mávl rukou, jako by se odháněl.

„Ale musí to k něčemu bejt! Ona to musí přežít. I kdybych v tom pak nefiguroval. Se šrámem, to asi jinak nepůjde, ale víš, já ti nějak věřím na něco jako katarzi.“

To slovo nad námi viselo už dlouho. Velké závaží na tenounké niti. Ale drželo.

„Jenom jedno doopravdy ještě nevím: jestli je možný milovat jednoho, být s druhým, a nutně tím neuvést toho prvního do ponížení. Kdyby tohle šlo! Ale na to by museli být všichni tři. Jinak ty svý Viridiany dobře znám a takový ty úlevný slogánky z Nietzscheho mě už dávno nebavěj. Ale zase nechci ‚bejt lepší‘, rozumíš, to by ji zahanbovalo a měla by to o to těžší. A já o nic lehčí.“

„A co kdyby sis ten svůj příběh převyprávěl míň ‚natvrdo‘, třeba po francouzsku, jak by to pojednal Maupassant, nebo po rusku, melancholický, nebo po anglicku, s kořeníčkem?“

Ale to byli jenom komáři, kteří zvedali balvany z Baalbeku.

„Co mi nabízíš, je obyčejná útěchárna. Tam já nepolezu. Je to tvrdý. A taky nechci žádný vítězství. Jenom přežít, pronýst se tím. Ale ona taky. Ona se vlastně pořád snažila udržet aspoň ve mně tu vizi, z který to všechno vzniklo a žilo to z ní, tu vizi, kterou ona sama začala ztrácet. Takže jenom držím vartu, voják v širým poli... bůhví, třeba i za ni, já totiž nikde nekončím..., ale teď už vážně nevím, co bych ti řek dál...“

„A co jiná ženská?“

„Jaká jiná ženská?“ Podíval se na mě unaveně jako na idiota: „Jedině na onom světě, a už opravdu dost.“

Skončil to. Tenhle příběh se nemohl dovyprávět jinak. Nedal se dovyprávět. Nedal se ani převést na jiný hovor. Byl nesměnitelný.

Za tu dobu, co mi jej kamarád vyprávěl, se takových příběhů odehrály stovky. Ale nepopřely jej, nevyvrátily. Byl svůj a sahal od nebe až k peklu.

Za tu dobu několikrát žvýkačky „chutnaly déle“ a čtvrtek byl „šamponový den“, odehrálo se několik katastrof, skutečných i mediálních, pojišťovny nabídly své vzájemně si konkurující jistoty, vůkol běžel konverzační šrumec a informační šum.

A slova mého kamaráda, říkejme mu třeba Čtvrtek, tu stála jako prastarý dolmen nebo kamenný hraniční sloup uprostřed skládek plastových obalů. Tak mi aspoň připadala.

„Už mě tady, prosím tě, nech. A promiň. Moc děkuju.“

Venku měřily čas švadrony nadějných příležitostí svýma krásnýma nohama. Já mezi nimi hledal aspoň teskné oči Niobiny, abych je poprosil o trochu úsměvu. Halas říkal „úlevný drobet“.

Protože kamarádovu Věru jsem neznal.

Jak dnes MLU PÍŠEME VÍME (91)

Čárce před spojkou *a* jsme už věnovali celé tři sloupky - 89, 90 a 91 (ten 91. byl omylem uveden jako 90., je tedy devadesátka dvakrát, omlouváme se!); ale ještě leccos zbývá probrat. Tentokrát se zaměřím na (ne)používání čárky před některými **spojovacími výrazy,** přesněji řečeno před **víceslovnými spojkami,** jejichž součástí je spojka *a*: a proto, a tak, a přesto, a dokonce. (Pochopitelně neuvádím všechny spojkové výrazy tohoto typu - pouze ty, u nichž se nejčastěji chybuje.) Čárka se před nimi zásadně **píše,** a to proto, že (jako celek) vyjadřují **jiné než slučovací** vztahy (tedy např. vztahy důsledkové, přípustkové, stupňovací). Tato zásada se však v mnohých současných textech valně nerespektuje - často čteme souřadná „neslučovací“ souvětí, kde čárka chybí:

- *To Rebeka věděla a proto před ním většinu nepříjemností tajila...* (E. Hudečková, *Bratříček Golem,* Astrál, Praha 1993, s. 41) - *Osiřel ve třinácti letech, příbuzné měl staré a nemocné a tak se o sebe musel postarat sám.* (Tamtéž, s. 19)

Tré ukázek z překladu knihy J. M. Simmela, *Divím se, že jsem tak veselý,* Melantrich, Praha 1994:

- *Byla to neurčitá touha a proto byla všeobecná* (s. 131).

- *Tereza Reimannová hledala slova, žádná ji nenapadla a tak skličeně zmlkla* (s. 226). - Psáno takto bez čárky dává vzniknout nepravé větné dvojici tak skličeně.

- *Neznali se a přesto si pomáhali* (s. 206).

A samozřejmě nemohu opomenout alespoň jednu ukázku z nevyčerpatelného zdroje, z překladu knihy R. Brautigana *Expres Tokio - Montana,* JOTA, Brno 1994:

- *Nedovedl si nic takového představit a proto skočil z okna* (s. 61). Denní tisk se nám představí úplně „čerstvými“ doklady:

- *Svaz však zatím potřebuje podporu širokých řad doktorů a tak jim tuto skutečnost* (= že je nadbytek lékařů) *příliš neservíruje.* (LN 10. 6. 1995)

- *Stát tedy bude muset buď zvýšit sazby pojistného na důchody (či jiné daně), nebo se bude muset na výplatu důchodů zadlužovat a tak neschopnost řešit včas budoucí sociálně ekonomické problémy zaplatí draze příští generace.* (LN 26. 6. 95) - Absence čárky před důsledkovým spojovacím výrazem *a tak* tu čtenáře vyruší z plynulé četby, je silně matoucí: očekáváme zcela jiné pokračování, nějak ve smyslu ...*nebo se (stát) bude muset na výplatu důchodů zadlužovat a tak (svou) neschopnost řešit.* (Tady by pro nás to souvětí mohlo skončit.)

A nakonec nejnovější „šlágr“:

- *Firma Clear's Group se tváří jako nejlepší a dokonce popírá, že by snad existoval jiný zájemce o nemocnici.* (LN 3. 7. 1995, *Homolka opět na scéně)*

■ NAĎA SVOZILOVÁ

Z deníku spisovatele (86)

●●●●●●●●●

BŘETISLAV RYCHLÍK / 1/

Toto je první den prvního deníku R. v jeho sedmatřiceti letech. Historii skautského deníku Modrého života, jak jej R. vedl v letech 1968 až 1970, je rozumnější považovat za literární fikci.

V posledním čase vládne u R. touha neorganizovat si nic cestovního, když celý rok kamsi jezdil. R. rodina už měla být na prázdninách na Horňácku v Javorníku. R. za celý den nemožně nesbalil jediné zavazadlo. Pouze Mrštíky (Rok na vsi, R. bude dramatizovat pro divadlo v Mostě) a Rotha (Joba, dramatizuje Mamlas pro HaDivadlo) položil k zrcadlu do předsíně. Koupil při potulce městem Machoninovy paměti a dlouze, se zalíbením, hleděl na Sergejovu dětskou fotografii v rubášce. Začal být zvědavý obzvláště na S. prostějovská léta. Sám prožil rozjitřené tři roky mezi dvacátým čtvrtým a dvacátým sedmým rokem svého života v tomto milém městě, o němž se zpívá velmi potróblá vlastenecká píseň *Jeruzalém miloučký a hezký, tak hanácký a neochvějně český, můj, můj Prostějov...!* Vzpomněl na paměti Edvarda Valenty, plné podivných smrtí a krutých žertů. Valenta popisuje, jak ho mladí prostějovští dělníci během brigády v železárnách jeho strýce nutili soutěžit ve vnoření ruky do rozžhavené strusky. Jeden v té setině vteřiny zaváhal, už vytáhnul jenom spálený pahýl s kostí a omdlel. R. si představil živě tento obraz a rychle vnořil ruku do lednice a vytáhl rozpitý Portugal. Souběžně si vybavil úkol rozmrazit ledničku, aby rodina mohla skutečně odcestovat. Pro jistotu nerozmrazil nic. Musel mít pořád možnost chladit cokoliv a nepohybovat se příliš v tom nesvobodném dusnu. Volal režiséra G., koho G. zná s autem, neboť básník K. odjel se svojí škodovkou do jižních Čech. G. také nikoho, krom básníka K. s jeho škodovkou, nezná, sám nejezdí nikam, jeden den jezdí (jak říká) šalinou na koupák a obden sloužit k takřka stoletému tatovi. Pak si nás má někdo vážit, ani nikoho s automobilem neznáme, mumlal R., položiv telefon a bezradně hleděl z okna na svištící automobily cizokrajných značek plné mladých úspěšných lidí.

Odpoledne s architektem J. z Kanady hosty v živém vysílání v rádiu na Beethovenově ulici. Tam dotaz, co R. říká na Werichovu větu - Kde blb, tam nebezpečno! R. opáčil, že pro něj Kde chytrý blb, tam nebezpečno, ale hned si uvědomil, že musí říct něco osobního, neboť sám bývá rozzuřený na každého, kdo abstraktně nadává na poměry, aniž by konkretizoval, co vlastně je příčinou jeho rozčilení. Vzpomněl na nedávnou debatu s P. v Ostravě, a pravil tedy, že příkladem je pořad TV Nova Volejte řediteli. Jak s M. seděli kterousi noc zmrazeni, tak jak před žádným průhledně blbým komunistickým projevem nebylo možno sedět. M. měla slzy na krajíčku, pak zoufale vydechla: „To nikdy nevyhrajem!" Přitom netouží vést žádný boj s násilím v televizi, taková ona jako matka ani občanka nemusí být. To na ni jenom sáhla úzkost z té rafinované manipulace.

Na Beethovenovu ulici přiběhl pro R. legendární horňácký bard H., neboť poslouchal rádio při vaření kančího guláše, a pozval R. spolu s J. domů na Mášovu ulici. H. se svým bratrem jsou spjati s R. historií, kdy R. tata uzavřel s bratry H. v padesátých letech sázku, že přeskočí v montgomeráku během vystoupení slovenského souboru Čierny Balog na folklórních slavnostech ve Strážnici plápolající vatru. R. tata byl přeborníkem Sokolské župy moravskoslezské ve skoku vysokém stylem „horajn". R. tata v montgomeráku skutečně přeskočil. Vzplál však i s montgomerákem a musel skočit do jednoho z jezírek, jimiž oplývá zámecký areál strážnického parku. Unikl tak (R. tata) nejenom smrti uhořením (R. se mohl dnes vydávat za pohrobka Sokola upáleného v padesátých letech komunisty), ale též zmizel z očí Esenbé i rozhlasového komentátora Štuchala, který celou akci optimisticky komentoval slovy: „Diváci jsou tak nadšeni vystoupením souboru Čierny Balog, že nám sami začínají skákat přes vatru." - Tata je sviňa chlap, zakončil vzpomínku H.

U H. výborné víno, na závěr burgunda a debata kolem sloupku spisovatele V. v LtN o tradici lidového umění hudby, zpěvů, tanců a krojů jako kostře národní identity naší. H. si sloupek velmi pochvaloval, též R. se připojil a pochválil V. za pěkný zpěv a krásný valašský kroj, kterým se V. jaksi cudně prokázal ve Strážnici letos. Zvláště R. okouzlila novinová zpráva, že spisovatel V. si nechal ušít kroj nový, aby bylo na světě o jeden víc. R.

Karel Pauzer, Psi, šamot, 1991. Do 3. 9. 1995 vystavuje autor své plastiky a kresby v Alšově jihočeské galerii v Bechyni.

chválil V. nikoliv ze servilní úcty, nýbrž proto, že byl vskutku dojat, a slíbil, že Apolence nechá ušít nový kroj javornický, aby bylo na světě o dva víc. Jinak už zase nedočetl (R.) další V. knihu Milí spolužáci!, ačkoliv si to nařídil. U postele leží přikryta knihou rozhovorů s Karolem Wojtyłou. Když se R. s tímto literárním hříchem svěřil O., který je synem svého otce spisovatele V. v řadě zásadních věcí, ale v řadě jiných zásadních věcí jako by nebyl, pravil křesťan O. dojatě, že to by mi jeho tata L. jistě odpustil, zaměnil-li jsem ho za papeže. Za co R. zaměnil nedočtený Český snář a Jak se dělá chlapec, nevzpomíná si již.

V noci neměl R. krom Mrštíků a Rotha stále sbaleno. Navíc pitím vína pozapomněl, že jsou ohlášeni se svým vínem Mamlasovi. Byli již na odchodu, když se šťastný R. po slastně prožitém odpoledni vracel domů. Dozvěděl se, že je nemožný. Přemýšlel o tom, protože si mnohokrát všiml, že je nemožné být pořád možný. Tělo by to zvládlo, ale duše se jaksi vzpírá. Nejde vytrvale čelit jakýmsi překážkám, kterým se nízce říká životní úkoly, aktivní přístup k životu. Kdyby se on R. nenechal občas bezstarostně vláčet situací, byl by možná lepším člověkem. Ale před kým?

Mamlas, když spatřil nemožnost svého Mistra R., nabídl se, že odvoz z města pro R. rodinu a papouška Artura zajistí. R. se tím velmi uspokojil a provedl několik střelhbitých pohybů, které od něj nikdo nečekal, a přibalil si k Mrštíkům a Rothovi ještě Dějiny Romů, sepsané jeho přítelem Romem Bartolomějem Danielem, Machonina, Eisnerovo čtení o lidové písni a Československou vlastivědu z roku 1937, řadu druhou, svazek Národopis. U něj se zastavil a vyhledal kapitolu Lidové léčení, kde se pojednává o domnělých příčinách nemocí. Domníval se, že *předkové jistotně o nemoci zvané nemožnost* něčeho věděli, ba možná znali bylinu, která by R. rodinu trápení s nemožným R. zbavila. Tedy: domnělé příčiny nemocí jsou rozmanité. Například díky první informaci, které se R. od moudrých předků dostalo, zjistil, že *namáhavou prací, zdviháním nějakého břemene se může získati „polámanina" nebo „stržení". Po rychlém pohybu nebo náhlém shýbnutí se dostane „fusák" neboli „houser".* R. se zalekl a přestal již vykonávat střelhbitých pohybů. *Z leknutí nebo ze zlosti vzniká též nátka, když se srazí krev, ale též padoucnice.* R. si natočil sklenici vody a zhluboka se napil, aby se uklidnil. *„Překročení vody" vyvolává záchvat zimnice. Ale zimnici dostane též, kdo požije nebo se napije něčeho odporného a potom se otřese. Zimnice - osoba ošklivá, žena veliká a zubatá - straší na křižovatkách u Velvar.* R. odkráčel do koupelny a rozhodl se očistiti vodou, neboť celý den něco požíval a napájel se. V koupelně chvíli marně otáčel pákou, kohoutek chraptěl, dávil se, nakonec na R. vyflusnul rezatou vodu ze sprchy. Pokoušel se nechat vodu odtéci, a jako vždy, když se v koupelně octne, začal hulákat svoji oblíbenou píseň *Stála Kačenka u Dunaja, bílé noženky umývala. Malovaného synka měla, ej, hodila ho do Dunaja.* Byl vlídně napomenut M., že je již pozdní noc a sousedé spí sousedským spánkem, plným ostražitého čekání na R. zpěv. *Kdo byl špinavou vodou postříkán, se znelíbí.* Usedl tedy k notebooku Halikan a hodlal poprvé v životě psát deník, neb byl o to odpoledne telefonicky požádán redaktorem K. z LtN. Zhola nic ho nenapadalo, aby jako ve správném literárním deníku mohl být rovnoměrnou silou pobouřen, potěšen, posílen i pokořen. Takřka znehybněl v té dusné červencové noci, světlo z elektronického přítele počítače mu inteligentně ozařovalo neinteligentní výraz obličeje. Pohnul hlavou, aby mu pouliční lampy, které svítily pod oknem, pomohly vrhnout stín s profilem obřího nosu na obrazovku Halikana. Pomalu vynašel tu správnou polohu, kdy levým okem patřil na svůj stín s nosem a pravým mohl občas zahlédnout chvění pouličních lamp a noční ulici. Tak se cítil vnitřně propojen a usmířen s nekonečnou hloubkou vesmíru i blízkou literární povinností.

Vzpomněl na ranní Lidové noviny a mohl se bouřiti, neboť se mu zdá, že na multimediálního filosofa V. B. mají naši intelektuálové (zakletí do pošetilých tradic českého liberalismu) velmi neúčinný metr. U světského soudu se tomu říká tvrzení proti tvrzení. Novinový papír je poset vzdělaností a vkusem jedněch proti vzdělanosti a vkusu druhých. Mravních argumentů tolik, že u soudu božího se Pánubohu musí navalovat. Nedávno seděli R. s M. ve Veselí v ulici Padělek. František, s osudem saleziána internovaného v padesátých letech a duší múzického českého starokatolíka rodu reynkovského, se drží zkroucený zlou nemocí v křesílku. Najednou se během připomínky mediálních žvástů V. B. o mravním terorismu Jana Pavla II. vzpřímí, tím nejtišším, neagresivním hlasem, jaksi prosvětlen, vnitřně rozkročen na té dvoutisícileté tradici a dobrodružství víry, špitne: „Opravdu si pan profesor B. myslí, že z desatera je možné dělat výjimky...?" *(Co se týče katolictví, kritizuji jeho konzervativní variantu, jak ji představuje současný papež, nic více. V. B., Lidové noviny, dnes ráno 7. července 1995...)* „Opravdu si, pane profesore B., myslíte, že to má být zrovna papež, který tu výjimku z desatera udělá?" obrátil se R. na M. při citátu V. B. úvahy, která by mohla být mottem kterékoliv komunistické učebnice ateismu. *(Modernost je boj proti nároku katolické církve vládnout nad všemi aspekty lidského života a ten přece neskončil. - V. B., Lidové noviny dnes ráno 7. července 1995.)*

Zasesklo se R. po pozdních nočních odchodech z „nemoderních" rozprav na Padělku v jeho rodném městě, které P. označil za nejhnusnější město na světě, ačkoliv se sám přiženil do neméně hnusného Ef-Em. Františkova mystika, která vzdělanosti umožňuje stanout v úžasu před tajemstvím počátku a konce. Nepopiratelná vzdělanost V. B., zbavená mystiky, je pekelná pokušitelská chytrost bez moudrosti. Takže bez úžasu. Myslím, tedy bojuji!

Františkova žena kdysi cestou do Petrkova vyprávěla R. historii básníka D., jehož existenciální pamfletistické paměti, plné hrůzy ze samoty a nočních můr, R. tak povzbudily. D. prostořece vypustil před panem Reynkem z huby slovo ďábel. Starý básník se mlčky zvedl ze své stoličky u kamen, a opustiv místnost, do odjezdu D. se neukázal. Historii mi posléze potvrdil malíř Š., který tam D. přivedl. Postmoderní filosof by se otázal, jaký je mediální obraz ďábla. Nedostav odpověď, usoudil by zřejmě, že ďábel nic konkrétního není.

Bůh trestaje pyšné anděly, svrhl je dolů z nebes; který spadl na skálu, stal se skalním duchem; který do lesů, lesním duchem, vílou; který do vody, vodníkem. Podobným způsobem povstali mnozí zlí duchové jako rarášci, skřítci, čarodějnice, můry, strašidla a jiné (Horácko, Národopis).

Který spadl do masmédií, stal se čím?

Brno - Javorník nad Veličkou,
7. července 1995

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(20. – 26. 7. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 20. až Po 24.
(09.00 a 22.00) M. Twain: Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše
Út 25. a St 26.
(09.00 a 22.00) V. Neff: Královny nemají nohy
Čt 20.
(00.40) M. Stingl: Kterak jsem holdoval melanéské droze
Pá 21.
(00.40) M. Stingl: Kterak jsem se dotýkal ohně
(02.00) O jednom starém řemesle
(10.30) S. Christiansen: Přepadení (1)
So 22.
(10.15) Vercors: Nepřirozená zvířata (4)
(12.00) R. Těsnohlídek: Hymnus těla
Ne 23.
(14.35) J. Moserová: Na koho se nezapomíná
Po 24.
(00.00) Otevři okno a poslouchej, jak zpívám... (romská poezie)
Út 25.
(00.40) M. Stingl: Mys žraloků
St 26.
(00.40) M. Stingl: Kterak jsem hledal velké peníze
(02.00) A. Vostrá: Prosím, jen vážně
(20.50) Vercors: Nepřirozená zvířata (4)

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 20., Pá 21. a Po 24. až St 26.
(8.30) V. Vokolek: Tak pravil Švejk
Čt 20. až So 22.
(17.30) R. Rolland: Dobrý člověk ještě žije
Ne 23. až St 26.
(17.30) R. Těsnohlídek: Příhody lišky Bystroušky
Čt 20.
(01.00) Básník italské renesance - C. Angiolieri
(10.00) Ex libris - A. Silesius: Cherubský poutník
(11.45) M. Proust: Sluneční paprsek na balkóně
(13.00) Sympozion - Topos I
(15.00) M. Bandello: Podivuhodný příběh
(20.30) W. Shakespeare: Zkrocení zlé ženy
Pá 21.
(01.00) J. Neruda: Kosmické písně
(07.50) A. G. Hazdra: Sen o návratu
(11.45) Ch. Baudelaire: Chvála líčidel
(13.00) G. Flaubert: Prosté srdce
(15.00) V. Seiner: Cvoček v chlupatém uchu
(23.55) Sny - J. Hiršal
So 22.
(09.00) Pozvánka do archivu Českého rozhlasu - R. Nasková
(10.45) Chariton: O věrné lásce statečného Chairea a sličné Kallirrhoy (2)
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) J. Karásek: Muž, který zásadně mluvil pravdu
(16.45) Fonogramy - L. Kundera
(22.30) H. Horký: Z potulek laika po světě hudby
(23,30) W. M. Jacobs: Opičí packa
Ne 23.
(01.52) Sny - J. Hiršal
(07.35) G. K. Chesterton: Obrana nonsensu
(09.00) Verše o času, životě a smrti (stará anglická poezie)
(10.45) J. John: Rady strýčka Romualda udílené snoubencům Evě a Juliovi
(12.05) K. Bednář: Mladosti
(13.00) Setkávání
(14.30) F. Dürrenmatt: Porucha
(20.00) Trojdílné zrcadlo (vzpomínky na J. Haška)
(22.30) Semper viva - K. J. Erben
Po 24.
(01.00) Ze země zelených hor (starokorejská lyrika)
(11.45) V. Zykmund: Vědomí souvislosti
(13.00) Trojdílné zrcadlo (vzpomínky na J. Haška)
(15.00) P. H. Cami: Návrat zpopelněného
(16.40) Literární výročí - E. A. Longen
(22.45) M. Holub: Syndrom mizející plíce
Út 25.
(01.00) K. J. Erben: Lilie
(10.00) Literární výročí - E. A. Longen
(11.45) J. Kratochvíl: Nejdůležitější literární zkušenost
(13.00) Fonogramy - L. Kundera
(15.00) F. Šimei: Čas dětství
(21.30) I. Hurník: Příliš mnoho života
St 26.
(01.00) T. Venclova: Dvojaké ticho
(11.45) M. Jelínek: Čeština po listopadu
(15.00) I. Kraus: Výlet autem
(16.40) Ex libris - E. Hartman: Královna zpěvu
(20.30) Vinárna U pavouka

KNIHOVNIČKA

CHARLES FOURIER: **Soustavný přehled paroháčů** (přeložil Martin Řízek, Kra, Praha 1995, 56 s., 59 Kč)

To jsme se teda neučili ani na fakultě v dějinách pedagogiky či vědeckého socialismu, že by François Marie Charles Fourier (1772-1837) kromě svých kuriózních, nicméně soustavně propracovaných utopických představ o uspořádání společnosti uvedl do systému i jev zvaný paroháč. Když tuto knížku z nakladatelství, které se soustředilo na exkluzivity francouzské literatury, čtete, máte dlouho pocit mystifikace ze strany nakladatele. A přece, text, který se francouzsky jmenuje *Tableau analytique du cocuage,* existuje a jeho úplné znění vyšlo poprvé až roku 1924 v Édition du Siècle. Nevím, bylo-li i toto dílko plné upřímného i černého humoru také zdrojem vědeckého socialismu, ale sedmdesát šest charakteristik mužů klamaných manželkami výtečně pobaví zvláště letní čtenářky, z mužů pak asi jen typ, který by eventuálně splynul s Fourierovou charakteristikou č. 19: *Paroháč výpomocný neboli paroháč pobočník se doma zřídkakdy ukáže, a když už tam zavítá, tak jen na všechny strany rozdává radost, vyplašeným milencům své ženy vytkne, že se nesmějí, nepijí, a aniž by něco tušil, přiměje je k tomu, že nakonec zanechají hádek a jako správní republikáni se o vše podělí. Tento druh pletkám svědčí. Paroháčství je pro něj příjemnou procházkou.*

IVAN KLÍMA: **Milostné rozhovory** (Hynek, Praha 1995, 225 s., 120 Kč).

Krásně udělaná kniha povídek, kterou zahajuje nakladatelství Hynek vydávání spisů Ivana Klímy. Obsahuje i prózy dosud nepublikované - úplně všechny o lásce a smrti, jak

Z deníku spisovatele (87)

BŘETISLAV RYCHLÍK / 2/

„Co je pro rodinu důležitější? Abys ty psal svůj vtipný deník, nebo šel dodělat to seno?" položila M. záludnou existenciální otázku, když si R. vynesl před seník notebook Halikan a hodlal dostát literární povinnosti. „Samozřejmě, milá M., že z hlediska momentálního štěstí a klidu naší rodiny je rozumnější neklást odpor a jít to seno dodělat. Ovšem. Poté budu muset nasednout na kolo a odcestovat se vykoupat pod splav do Petrušské doliny. Vzhledem k tomu, že před devátou hodinou večerní se pro mne zastaví Kružica Jan, který hodlá se mnou pít slivovicu na loveckém posedu a ukázat mi při té příležitosti stádo divočáků, je zřejmé, že svůj vtipný deník budu muset psát v noci, ne-li zítra, kdy přede mne život zcela jistě postaví nové nečekané úkoly. Tedy z dlouhodobějšího horizontu je pro klid a štěstí naší rodiny rozumnější, když na to seno s Jurou a Martinem půjdeš beze mne." Tak pravil R. ke své milé a statečné ženě a zcela vyčerpán se odmlčel nad notebookem Halikan. Hodiny jeho počítače ukazovaly 19:18:14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23... Maličký červený pavouk mu pilně lozil po klávesnici, R. ho zaujatě sledoval a myslel si, že tak roztomile a nevinně by mohl vypadat počítačový vir. Pavouk, pohrdaje kariérou, zalezl mezi popraskané desky starého stolu a neukázal se více. Hodiny ukazovaly již 19:22:39, 40, 41... R. nevydržel. Zvedl se a šel se podívat k druhému seníku, neb očekával, že svým okukováním a postáváním vyvolá u pilně pracující ženy inspiraci, kterou hned sdělí svému deníčku. Nikdo si ho nevšímal, tak se rozhodl pracující potěšit. „Krásně vám voní to seno," zvolal lyricky. „To je slabota, tá čeština," opáčil mu Jura. „Seno nevoní. Spíš čpí, ale ani to není ono." R. šokován citem pro jazykové nuance, jaký Jura projevil s vidlema v ruce, se ihned svěřil počítači.

Ve 20:27:03 byl R. odvolán k vynášení sololitových desek do Jurova ateliéru. „Z maléřa a prasata je užitek až po smrti," citoval Jura čísi slova. „Kdy mi uděláš tu sochu dědy Filipa?" otravoval R. Jurova syna Martina, sochaře a restaurátora. „Až si seženeš bronz," stroze odvětil introvertní Martin. „Chceš hlavu?" rozmluvil se za čtvrt hodiny. „Chcu dědu, jak čtú," konkretizoval R. v nářečí. Včera cestou z koupání v ledové vodě splavu v Petrušské dolině, v místech, kam Mahen chodil na pstruhy, pravil k M., že musí natrhat kytici zvonků a položit ji dědovi Filipovi na hrob. „Proč určuješ, jakou mám natrhat kytici," pokusila se M. uhájit v rodině pozici nezávislé intelektuálky s vlastním vkusem. „Protože dědeček byli obecním zvonárem," nedal si R. zviklat pozici závislého romantika a symbolisty. Děda Filip nebyl skutečný R. děda, dokonce se ani nejmenoval Filip. I velkoměstský ironik básník W. si stačil všimnout, že život na venkově je plný záhad. Skutečný R. děda je živ a stár 95 let. Je o rok starším kamarádem dědy Filipa, který se správně jmenoval Martin Chrenčík. Byl v Javorníku obecním policajtem, hrobárem a zvonárem. R. ho velmi uctíval. Děda do své smrti během devadesáti dvou let neopustil Javorník. R. od něj dostal (krom krojového kožichu a vlastnoručně upleteného košíku na hračky pro Apolenku) mnoho nevídaných darů, s nimiž se mu lépe žije ve viditelně nesmyslném světě. R. si myslí, že děda Chrenčík, z Chrenčíků, jimž se v Javorníku odjakživa praví Filipé, byl představitelem světa, který už skončil. Světa lidí, kteří nepotřebovali nikdy žít nad své poměry, světa velmi dostředného, jaksi samoobslužného v kultuře zpěvu, tance, životního stylu. Světa, který netušil nic o antropocentrickém či naturocentrickém pohledu na člověka, přírodu a vesmír, a přesto zcela přirozeně žil v tvrdých horských podmínkách v souladu s přírodou i božími přikázáními a úctě k nim. Na hrobě má děda „podobénku" ve flanelové košili s jedním límečkem zvednutým. Zvláště R. dojalo číslo dědova domku vytesané do náhrobku. Zde v Pánu odpočívá Martin Chrenčík z čísla 125. „Ještě že já jsem už před lety zakázal být pochovaný jinde než tady," liboval si R. „Jenom jestli mne sem pustí, když je to kalvínský hřbitov," pochyboval hříšný katolík R. při zavírání těžké brány s kalichem. „Ale polohu bych měl krásnou. Petrušskou dolinu po pravici, Javorník po levici, za zády Filipovo údolí a Javorina, před sebou Velkou nad Veličkou a každý rok bych v čase svých narozenin kolem 23. července slyšel zpěv a dupot tanečníků z Horňáckých slavností na Strážné hůrce. Já z čísla 123," zakončil R. své představy o ráji těsně před tím, než se skutečně přizabil, neboť se mu plavky s ručníkem vpletly do rámu kola.

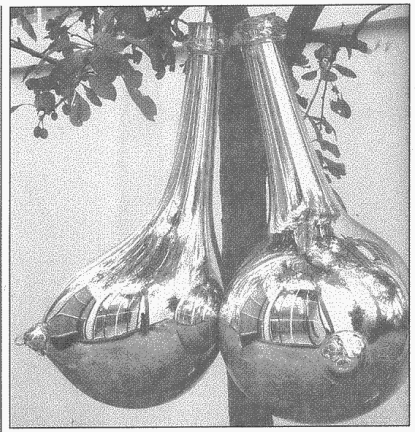

Maria Roosenová, Zrcadlo – prsa na stromě, sklo, 1993

Ve 20:53:16 Kružica Jan poslal vzkaz, že pozorování divočáků se odkládá na příští večer. R. vyzval M. k podvečerní koupeli ve Filipově údolí. „Málo sem se modlil, Jura má pravdu," meditoval R. při vnoření do horské vody. R. nechal kopat vlastní studnu a odpoledne po třech metrech narazili kopáči na skálu. Před měsícem si nechal R. hledat vodu stařečkem Čajkou z Velké. Malý mužíček, mnohem menší než režisér G., pětasedmdesátiletý, s vysmutou bradou a zvláštně vztyčeným kartáčem tvrdých vlasů nad červenou tváří, si k montérkám oblékl slavnostní kostkové sako a mystickými pohyby, našlapuje jako Kristus po hladině mořské, se sunul vysokou travou a kopřivami. Pod hruškou se mu začala v rukou kroutit ohnutá pila. Stařečkovo čelo se prudce orosilo, bradu předsunul s podivným vzdechnutím dopředu, žíly na krku mu naběhly. Celým tělem se několikrát poklonil nad pilu, pak vydal hluboký a marný výkřik: „Neudržíiím!!!" Pila mu s bzukotem vylétla z rukou a prosvištěla těsně kolem R. hlavy. „Jaj, tam bude silný prameň, bodaj, v takých sedmi, osmi metrech," vysvětloval později při borovičce vyděšenému R. „Bude," kýval hlavou cestou domů. „Mosí tam byt!" utvrzoval se, když mu R. dal stovku na pivo. „Tam isté voda je, ale mosíme sa modlit," dodal u vrat.

Dnes ráno R. poplétl termín kopání studny a místo modlení ležel v posteli a čekal, jestli zpod střechy nevyleze plch, který celou noc dupal M. a R. nad hlavou. Vzpomněl si, jak včera pročítal Kritickou přílohu Revolver revue, kde sociolog B. B. pitval písmeno P v encyklopedické příručce Kdo je kdo v České republice 94/95. Říkal si, že B. B. napíše o kuriozitě, kterou sám při soukromém pitvání téže příručky objevil pod písmenem S. Jistý marxistický literární kritik, ač katolicky orientován v mládí, vstoupil v roce 1967 do strany KSČ na podporu Dubčekova vedení a setrval ve straně KSČ až do roku 1989. Mystické zážitky s katolictvím to zřejmě způsobily, že již rok před nainstalováním Dubčeka (lednové plénum 1968 atd.) dokázal podporovat neexistující Dubčekovo vedení a statečně, vizionářsky trvat na podpoře téhož vedení v normalizační straně KSČ bez vyloučeného Dubčeka až do chvil, kdy se Sášenka vynořil ze stínu Slovenských státních lesů na světlo balkónu Melantrichu v roce 1989. Plch stále nepřicházel, což R. rozesmutnělo, neboť si od setkání s ním sliboval velký zážitek. Rozhodně je plch krásnější než pitomý životopis marxistického estetika.

Nechutnosti upřesňování motivace pobytu ve straně KSČ vybavil si R. téhož rána ještě jednou. Františkova žena B. předčítala R. na Padělku rozhovor s mladým, veleúspěšným a schopným pravicovým (nyní a zde) politikem, který prohlásil, že kdo nechtěl pěstovat gulášový socialismus či opluskávat chatičku a chtěl v životě něco udělat, musel (jako on) po ruské okupaci vlézt do strany KSČ. „Já jsem gulášový socialismus nepěstovala, chatičky neopluskávala, nikdy bych k nim nevlezla, a přesto nemám pocit, že bych v životě nic neudělala. Od padesátých let jsem znala desítky lidí, kteří znali desítky jiných lidí, co znali desítky jiných lidí, kteří obětovali mnohem víc než pitomou kariéru, nebyli tam a dokázali žít plným, obdivuhodným životem," pravila B. v kuchyni při šťouchání brambor vietnamským prasatům Milouši a Květeně Jakešovým. Z úst B., která se svým nadáním, vzděláním a rodinnou tradicí (B. dědeček byl prvním překladatelem Verlaina, otec ředitelem Vyšehradu, matka velmi osobitou spisovatelkou) musela lepit podrážky u pásu, později mýt nádobí, to znělo mimořádně laskavě, napadlo R. toho dopoledne na Padělku. Měla by právo cítit se hluboce dotčena za zničený život (třeba těmito a jinými úspěchuchtivými napapanými mladíčky). Jenže B. si hloubku svého talentu, mimořádný smysl pro vědomí kontinuity a ironický humor udržela navzdory nositelům tradic gulášového socialismu. R. si též uvědomil, že skutečně ironický humor u žen zažil s jedinými dvěma dámami - s B. a její takřka devadesátiletou matkou. Všechny jiné pokusy jiných žen o ironii byly pouhou neobratnou jízlivostí, z které má R. husí kůži. Plch se neukázal, do podkroví vlétla babočka, R. stále nevstával z lože toho rána.

Odpoledne, R. dřepěl na okraji archetypální třímetrové díry. Dostal nepříjemný pocit, že každá studna, kterou si sám nevykope, je jeho asi tak jako kterýkoliv vodovodní kohoutek. Kupodivu se nestyděl tolik, aby mu to zabránilo shánět někoho, kdo skalu prorazí kompresorem. Jenom se pro jistotu potichu a zbrkle pokřižoval.

V noci byl úplněk. M. jela před R. na kole z Filipovského údolí a svítila na cestu. Kola přeskakovala výmoly, dráty zlověstně drnčely do jinavého ticha. V Javorníku se rozštěkali psi. R. napadlo, jak by mohli začínat Mrštíci v Mostě. Kupodivu to nikterak nesouviselo s falešnou romantikou té chvíle. Naopak. Jenom si uvědomil, že život na vesnici je nejenom plný záhad, ale především nemilosrdné krutosti. Řeči o tom, že Rok na vsi je pouhá venkovská idylka, jsou tváří v tvář jednomu z velkých existenciálních románů české literatury planým ostřikováním inkoustových skvrn, co se postmoderně rozpíjejí v kulturních rubrikách novin. V noci si to místo našel v Mrštících. Měl pocit, že se neplete. Plch několikrát přeběhl pod střechou a začal hryzat polystyrén v izolaci. Na R. se mezi dřevy snášel bílý poprašek. Temná síla ho nutila vrazit rychle do těch míst křivák a nechat kapat červenou krev. M. již spala. Žárovka prosvěcovala zbytky dokonale vysáté vosy v pavoučí síti u okna. Jenom plsť jakási zbyde ze života, když si člověk nedává pozor, mudroval R. Bylo třicet minut po půlnoci, když R. zhasl světlo.

Javorník nad Veličkou 12. - 13. července 1995

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(27. 7. – 2. 8. 1995)

PRAHA

Četba na pokračování

Čt 27. až St 2.

(09.00 a 22.00) V. Neff: Královny nemají nohy

Čt 27.

(00.40) M. Stingl: Kterak jsem lustil tajemství Velikonočního ostrova

Pá 28.

(00.40) M. Stingl: Kterak jsem sestupoval do jeskyně jaguárů

(02.00) Úsměvy starého klauna (P. Bošek)

(10.30) S. Christiansen: Případ domi (2)

So 29.

(01.40) J. Moserová: Na koho se nezapomíná

(10.15) J. Castle - A. Hailey: Let do nebezpečí (1)

(12.00) Cz. Milosz: Ty, jenž jsi ublížil

Ne 30.

(20.00) J. Hašek - E. E. Kisch - E. A. Longen: Z Karlína do Bratislavy parníkem Lanna 8 za 365 dní

Út 1.

(00.40) K. Havlíček Borovský: Dopisy matce

St 2.

(00.40) K. Havlíček Borovský: A nemějte o mne starost...

(02.00) I. S. Turgeněv: Měsíc na vsi

(20.50) J. Castle - A. Hailey: Let do nebezpečí (1)

VLTAVA

Četba na pokračování

Čt 27., Pá 28. a Po 31. až St 2.

(8.30) M. Hlasko: Krásní, dvacetiletí

Čt 27. až So 29.

(17.30) R. Těsnohlídek: Příhody lišky Bystroušky

Ne 30. až St 2.

(17.30) J. Steinbeck: Pláň Tortilla

Čt 27.

(01.00) J. Seifert: Písně o lásce

(10.00) Ex libris - E. Hartman: Královna zpěvu

(11.45) Z. Kožmín: Ostří a mlha postmodernismu

(13.00) Sympozion - Topos II

(15.00) D. H. Lawrence: Kdysi

(20.30) W. Shakespeare: Sen noci svatojánské

Pá 28.

(01.00) P. B. Shelley: Óda na západní vítr

(07.50) J. Kainar: Kuře v hodinkách

(11.45) J. Trefulka: Programy, zákony, iluze

(13.00) A. Voznesenskij: Antisvěty

(15.00) B. Okudžava: Soukromý život Alexandra Puškina

(20.00) Páteční večer - Usmívejte se. Zítra bude hůř.

So 29.

(09.00) Pozvánka do archivu Českého rozhlasu - J. Š. Kubín

(10.45) Charitón: O věrné lásce statečného Chairea a krásné Kallirrhoy (3)

(13.00) Když všechny krásy světa

(14.30) K. Čapek: Bílá nemoc

(22.30) A. Schopenhauer: Metafyzika lásky

(23,30) H. von Hofmannsthal: Lucidor

Ne 30.

(01.52) Sny - I. Blatný

(07.45) G. K. Chesterton: O důležitosti ortodoxie

(09.00) Krásných paní milování

(10.45) A. P. Čechov: Romány smolařů

(12.05) M. D. Valmorová: Elegie

(13.00) Setkávání

(14.30) A. Vostrá: S ženami je kříž

(20.00) P. H. Cami: Minikomedie (1)

(22.30) Řemeslo - překlad (J. Hiršal)

Po 31.

(01.00) Tři básně V. Hálka

(11.45) D. Pecka: Starý profesor se hlásí o slovo (1)

(13.00) P. H. Cami: Minikomedie (1)

(15.00) K. Steigerwald: Hospoda všedního dne

(16.40) Literární výročí - D. Pecka

(22.45) Jeden osud - dvě cesty (F. Ponge a R. Char)

Út 1.

(01.00) H. Sachs: Bláznova žena

(10.00) Literární výročí - D. Pecka

(11.45) D. Pecka: Starý profesor se hlásí o slovo (2)

(15.00) Ch. Dickens: Svíčka

(21.30) L. Klíma: Edgar

St 2.

(01.00) J. Hora: Dvakrát nad Prahou

(11.45) D. Pecka: Starý profesor se hlásí o slovo (3)

(15.00) B. Harte: Zavržení z Poker Flatu

(16.40) Ex libris - F. Křelina: Soud nad Bábelem

(20.30) Vinárna U pavouka

Richard Konvička, Múza, akryl, sprej na pogumovaném plátně, 1995.
Z výstavy Konstanty – Vyšehrad '95

Z deníku spisovatele (88)

● ● ● ● ● ● ● ● ●

BŘETISLAV RYCHLÍK / 3 /

ČTI,
BÁSNÍKU,
RUM
ČTI!

(Na zdi železniční stanice ve Veselí nad Moravou)

Takřka stoletý R. děda našel Benovi pod krkem nádor. Když se ho dotkl, starý pes vyděšeně zakňučel. R. posmutněl. Apolenka je od narození členem Benovy smečky a žádných psů se díky tomu nebojí, ačkoliv byla již třikrát pokousaná. (Naposledy nedávno, kdy měla prokousnutý obličej a ruku. Dosud to pyšně ukazuje.) Nazítří začal nádor krvácet.

„Člověk má rozum a vinu, bolest mu prospívá. Zvíře nemá ani rozum, ani vinu, proč by mělo trpět," pravila B. cestou z Padělku k R. „Dejte ho utratit co nejrychleji, ať netrpí." R. neřekl ani tak či onak, v duchu však přikývl souhlasně. Usmířen s tímto řešením jako s nejlepším zlem, se na křižovatce rozloučil a zádumčivě šlapal domů. Byl navštívit Františka po jeho návratu z nemocnice. Koupil mu na tržišti meloun a byl potěšen, že Františkovi chutná (ukrojil si temperamentně pět porcí). Především byl R. šťasten, že Františkovi chutná duševně (přes viditelné fyzické trápení). Hovořilo se o Hedbávného Radokovi a obdivuhodné staromilské důslednosti a obsáhlosti, jaké se našim postmoderním časům nedostává. R., který oceňuje výrok (jejž mu tlumočil katolický básník K.), že teologie je vrcholem trojúhelníku, jehož základnu tvoří filosofie a umění, si na uměleckou kritiku tuto tezi parafrázoval. Umělecká kritika je vrcholem trojúhelníku, jehož základnu tvoří filosofie a múzičnost. Též očekává rovnováhu mezi přesností, morálkou a velkým srdcem. Z toho důvodu R. obtížně snáší být chválen blbem s těkavým vkusem i morálkou.

R. slíbil B. zapůjčit Machoninův příběh. Maně nahlížel do něj ve vlaku a narazil (podobně jako u básníka W.) na velmi ošklivé veletoče, které prováděl při lámání chleba se svým charakterem a lidskou pamětí básník H. „Nikdy jsem se necítila tak zahanbena, jako při poslechu H. básně o Janu Palachovi. To přirovnání českého národa k červům, kteří se mlčky plazí v Palachově popelu, to mi bralo dech. Musela jsem si klást otázky po svých postojích a svědomí," připomínala B., která (ovšem) na podobné otázky odpovídala celým svým komplikovaným životem. „Tady při vaření v kuchyni jsem zkraje sedmdesátých let slyšela na vlastní uši z rádia, jak trapně a poníženě se pan H. kaje. Až jsem vylítla na zahradu a křičela na Františka. Nevzala jsem už do ruky jedinou jeho knihu. Pamatujete si! To byl jediný spisovatel, kromě Knuta Hamsuna, kterému jeho čtenáři vraceli poštou knihy s dedikací. Strach, zbabělost, všechno lidé odpustí, ale když je někdo postaví do takového mravního světla jako pan H., a pak si vylije kýbl vlastních hoven na hlavu, to se neodpouští."

Nádor ukázal se být ucpanou slinnou žlázou. Šťastný Ben jako by to tušil. Vymrštil se od branky na R., až z něj voda stříkala. Tata ho čerstvě vykoupal, aby při operaci nedělal ostudu. (Vem si čisté trenýrky, kdyby tě porazilo auto! Máš čisté ponožky, kdybys musel do nemocnice? s přítelem S. si s gustem citovávali rady svých starostlivých maminek.)

„Všechny popadá taková lačnost po penězích, že jsou jako posedlí!" Srdcem pojmenovala holka z ulice Nastasja Filipovna v Dostojevského Idiotovi nepříčetnost, která se stává mírou mnohého lidského bytí. R. na svatbě ve valašské dědině. M. příbuzní, kteří celá léta dokázali vzdorovitě držet trosky hospodářství s kravičkou i s koněm, žení čtvrté dítě. Všem dopřáli vzdělání, naučili je úctě k Bohu, rodičům, k tradici i ke světu. Duch laskavosti a tolerance, jakéhosi až kreativního přístupu ke každé sebeobtížnější práci, jež je jim denním chlebem, je pro R. velkým povzbuzením mysli. Teď jim nějaký hochštapler dělá svatební hostinu ve Francově Lhotě na Vsetínsku. Obklopen úděsnýma courama (ty se motají lokálem - jednou s vidličkou v ruce k polívce, jindy bez příborů k řízkům, pak náhle se lžičkou, většinou vůbec) je okrade. Oni se nesměle ozvou. On jim vyčte údajné množství jídla, které zbylo, přestože je započítal do zlodějské ceny, přestože účtoval o několik hostů víc, než se svatby zúčastnilo. Nakonec se domluví, že jídlo se ráno nachystá k odvozu, když je zaplaceno. Ráno nikdo tam. Odpoledne valašský balkánec zbaběle uteče. Když je nalezen, nadá dospělým rodičům dospělých děcek do kurev. Nedovedu si ani představit, kdyby na místě těch mírných venkovských katolíků stál náš tata. Co takový zlodějský hňup s nakradenými penězi dělá? Nejspíš koupí satelit. Pověsí ho na balkon a čučí do úplného zhňupovění. Řeči nezná, tak čučí.

VELKÁ KOBYLKA
MALÁ KOBYLKA
CVRČEK
ZELNÝ PAVOUK
PAVOUK
MOTÝL
PTÁK HNÍZDO
Z
PTÁKY
MARTIN
RADKA
DOMEČEK

(Apolenčina hra na svatbě)

Vlakem přes Pitín. Tam čekání. Výpravčí kyne mohutnou tlapou s prsty zvláštně roztaženými od sebe. R. má pro Pitínského knihu o morových ranách, tatarských nájezdech, zmizení rodin i celých vesnic, úmrtích a neštěstích našich předků v kraji od Podluží po Luhačovické Zálesí, kde Pitín dal světu Jana Antonína Pitínského. Kam zmizel takový Zdeněk Petrželka z Luhačovic, kde tedy přebývá, je pro R. záhadou.

Po návratu potkal R. stařenku, jak jde s motyčkou na pole v javornickém kroji. Vybavil si, že Božena Němcová si už ve čtyřicátých letech minulého století stěžovala, že v ratibořickém kostelíku neviděla takřka krojů.

Aniččin osmdesátiletý ujec Rančák navážel seno na seník. Stavil se na borovičku a pivo. „My máme ty úzké oči po tých tatároch," mhouří ujec víčka v osmahlém obličeji. I jména Tureček či Kománek jsou u ortodoxních kalvínů v Javorníku toho důkazem.

Aby překvapil M., pročistil R. náhon kolem seníku. Náhon je od prostředku metr na každou stranu majetkem mlynářů Majtánů. Několik generací. „Já su nejšťastnější, dyž sa hrabu v zemi," liboval si Jura s rýčem. „Proto se těším, až budu v zemi ležat!" R. musel přiznat, že v jeho případě se tlučení krumpáčem do kamenité hlíny zvláštním způsobem projeví v euforickém sebepoznání. Například si znovu ověřil, že na každou lidskou situaci je písnička:

Ej, kameň, kameň, kameň,
ej, eště jeden kameň.
Ej, a na tom kameňu,
ej, eště jeden kameň.

Absolutní rým a absolutní pravda, odkusoval R. kůži ze strženého mozolu, když voda z Hrubého potoka odbočila do náhonu a před seníkem zaplnila vyhloubenou studánku.

Ráno, cestou z nepovedeného pozorování divočáků (R. táhl s myslivci žhnoucí horou, vedrem vyschlé haluze praskaly pod nohama jako kosti, zvěř nehybně dýchala v chladné hloubi lesa), R. poprvé viděl zabití srnce. Bál se sentimentálního kýče, až bude muset hledět jako spisovatel Hrabal do „pohasínajících světel umírajícího srnečka". Všechno proběhlo střídmě a chladně. Snajpr spatřil srnce z cesty. Srnec pásl se v obilí. Snajpr zapřel kulovnici s dalekohledem, zhluboka vydechl v ranním tichu, ozvalo se věcné prasknutí (suchá větev v lese...). Srnec zmizel v obilí. Lekl se a čapnul si, pomyslel si naivně R., nepřítel lovu. Srnec už byl mrtev. Krk prostřelený. Snajpr hodil R. prázdnou patronu. Jako v Sarajevu, otřásl se R. Střídmě a chladně... chladnokrevně... krevně... (Až vyrostu, zastřelím vrahy svých rodičů - chorvatská sirota mává puškou před televizní kamerou. Kruh je uzavřen.)

R. takřka stoletý děda bez jakéhokoliv ekologického povědomí chrání vzácné plchy naprosto unikátním způsobem. Nadrobí starý chleba do velkých hrnců na zavařování. Plch vleze otvorem pro teploměr, nevyleze už. Živého, neporaněného plcha odnese děda dva až tři kilometry do hor a vypustí. Většinou je plch doma dříve než děda. Sedí na trámu a poulí černé oči. Jinak venkované vraždí plchy všemi možnými způsoby.

„Nejhorší je byt jednú nohú tam a druhú tady," rozhořčoval se R. děda a střídavě hrozil do nebe a do země. Těsně předtím poštípal a narovnal celou šopu dřeva, stloukl králíkárnu pro nové králíky, napekl koláče a potom přečetl Svobodné slovo, Lidové noviny a okresní list Slovácko.

Veselí nad Moravou - Javorník nad Veličkou 19. - 20. 7. 1995

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(3. – 9. 8. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 3.
(09.00 a 22.00) V. Neff: Královny nemají nohy
Pá 4. až St 9.
(09.00 a 22.00) E. Vachek: Zlá minuta
Čt 3.
(00.40) K. Havlíček Borovský: Vím, že si na mne vzpomeneš
Pá 4.
(00.40) K. Havlíček Borovský: Milá maminko...
(02.00) V. Svoboda Plumlovský: Duhoví trpaslíci
(10.30) L. Hughes: Sammy
So 5.
(10.15) J. Castle - A. Hailey: Let do nebezpečí (2)
(12.00) F. Šrámek: Letní bubeník
Ne 6.
(14.30) J. Š. Kubín: Podařený párek
Út 8.
(00.40) Zážitky a meditace (1)
St 9.
(00.40) Zážitky a meditace (1)
(02.00) E. Gaboriau: Zločin v Orcivallu
(20.50) J. Castle - A. Hailey: Let do nebezpečí (2)

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 3., Pá 4. a Po 7. až St 9.
(8.30) M. Hlasko: Krásní, dvacetiletí
Čt 3. až Ne 6.
(17.30) J. Steinbeck: Pláň Tortilla
Po 7. až St 9.
(17.30) V. Vančura: Obrazy z dějin národa českého
Čt 3.
(01.00) J. Romains: Smích dávných probuzení
(10.00) Ex libris - F. Křelina: Soud nad Bábelem
(11.45) R. L. Stevenson: Obrana zahalečů (1)
(13.00) Sympozion - Baroko znovuobjevené (1)
(15.00) E. A. Poe: Ligeia
(20.30) W. Shakespeare: Mnoho povyku pro nic
Pá 4.
(01.00) Z bajek A. Pokorného
(07.50) J. Kerouac: Vivaldina
(11.45) R. L. Stevenson: Obrana zahalečů (2)
(13.00) N. Dumbadze: Cucaracha
(15.00) K. Mansfieldová: U filmu
(20.00) Léto v archivu
(23,55) Sny - V. Skalická
So 5.
(09.00) Pozvánka do archivu Českého rozhlasu - Z. Štěpánek
(10.45) Chariton: O věrné lásce statečného Chairea a sličné Kallirrhoy (4)
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) V. Nezval: Veselohra s dvojníkem
(16.45) Fonogramy - Hovoří a na flétnu hraje Cyril Bouda
(23.30) F. Kafka: Ponořen do noci
Ne 6.
(01.52) Sny - V. Skalická
(07.35) Z deníků Jana Kameníka
(09.00) V duchu Byronově
(10.45) B. Harte: Štístko Tábora křiklounů
(12.05) M. Holub: Stručná úvaha o světle
(13.00) Setkávání
(14.30) E. Lacková: Žužika
(20.00) P. H. Cami: Minikomedie (2)
(22.30) Verše tajného básníka (H. Lilia)
Po 7.
(01.00) Růžová páska
(11.45) Ch. Péguy: Pohanská duše
(13.00) P. H. Cami: Minikomedie (2)
(15.00) M. de Cervantes Saavedra: Rozvodový soudce
(16.40) Literární výročí - M. Zoščenko
(20.00) Frekvence času (J. Hermach)
Út 8.
(01.00) V. Nezval: Co dělá polední slunce s Prahou
(10.00) Literární výročí - M. Zoščenko
(11.45) K. Pecka: Blamovaná civilizace
(13.00) Fonogramy - Hovoří a na flétnu hraje Cyril Bouda
(15.00) J. Cíger Hronský: Tóna
(16.40) K. Texel: Gentleman ministrem
(21.30) A. Strindberg: Hra s ohněm
St 9.
(01.00) S. J. Nadson: Nad hladinou
(10.00) K. Texel: Gentleman ministrem
(11.45) Cato: Morální naučení
(15.00) J. Green: Peklo
(16.40) Ex libris - A. Lustig: Bílé břízy na podzim
(20.30) Vinárna U pavouka

KNIHOVNIČKA

Dnes tolik kontroverzní pojem „neviditelná ruka" (trhu) přenesl Adam Smith do národohospodářství z teologie. Útlá monografie D. D. RAPHAELA **Adam Smith** (překlad Svatavy Rakové vydalo Argo v edici Osobnosti, 107 s., 59 Kč) přináší o prorokovi ekonomického liberalismu jen základní informace, ale i ty stojí jistě za pozornost. Smith původně přednášel rétoriku a krásnou literaturu, později logiku a metafyziku, ale nakonec zakotvil u mravní filosofie, v jejímž rámci vyučoval vedle teologie, etiky a obecných základů práva i ekonomii. Významné práce věnoval teorii mravního cítění a filosofii vědy, ale vskutku epochální je jeho Zkoumání povahy a příčin bohatství národů. Autor v něm přesvědčivě dokládá, že žádný direktivní systém nemůže být úspěšnější než volná hra přirozených sil, z nichž tou nejdynamičtější je sobectví jedinců: předpokladem hospodářského růstu a rozkvětu je proto ochrana soukromého majetku a svoboda podnikání. Smith byl ovšem skeptik a nenechal se strhnout k víře v bezvýhradnou platnost jakýchkoli myšlenek, ani svých vlastních. Z hlediska ekonomických ukazatelů se stal asi nejúspěšnějším myslitelem dějin – národy, které si osvojily jeho ekonomickou nauku, opravdu úžasně zbohatly.

Úspěch lidstva však vede k jeho katastrofě, neboť je založen na stále efektivnějším kořistění přírodních zdrojů. Konstatuje to filosof a ekolog JOSEF ŠMAJS v knize **Ohrožená kultura** (Zvláštní vydání, Brno, 105 s., 69 Kč). Propast mezi lidskou kulturou a přírodou prohloubili podle něj i filosofové, neboť vytvářeli antropocentrický obraz světa. Jejich prvořadým úkolem proto nyní je působit na jeho změnu a přiznat převahu přírody nad kulturou. V tomto směru by měla působit především „evoluční ontologie", která by za pomoci přírodních věd vytvořila nový obraz světa. Nejde ovšem jen o změnu lidského vědomí a morálky, ale především o ekologickou politiku a legislativu. Ve vztahu k přírodě nesmějí politici důvěřovat samopohybu – trh se podobá Darwinovu přirozenému výběru jen zdánlivě, protože respektuje pouze jedinou přírodní sílu: lidskou práci –, ale měli by vycházet právě z poznatků evoluční ontologie (autor u nás patří k jejím předním představitelům).

To, že úspěch je hodnotou značně povážlivou, vycítili básníci a spisovatelé už dávno – dobrá literatura více méně adoruje neúspěch. Tlustý, uválený, věčně krkající Ignacius J. Reilly z pikareskního románu JOHNA KENNEDYHO TOOLA **Spolčení hlupců** (překlad Jaroslava Kořána vydává Argo, 359 s., 139 Kč) nese svou asociálnost jako svrchovanou existenciální hodnotu. Je přímo antitypem Američana: chorý hořem z civilizace, miluje teologii, geometrii a středověk. Jakékoli novodobější léky odmítá, pohrdá politikou, děsí se sexu (především toho psychoanalyticky sofistikovaného), vysmívá se levičáckým idejím. Jako barvitá a divoká kritika konzumní glajchšaltace potěší srdce všech, kteří neuznávají svobodný trh a z něj odvozené ctnosti, jako je (podle A. Smitha) pracovitost, prozíravost a obezřelost.

Vedle živelného a strhujícího Toola působí další americká knížka křehce. V sedmdesátých letech si RICHARD BRAUTIGAN, jehož prvotina V melounovém cukru se stala v předešlém desetiletí kultovní knihou americké mládeže, pohrával s parodiemi komerčních žánrů. „Thriller" **Willard a jeho kuželkářské trofeje – Perverzní mystérium** (překlad Čestmíra Pelikána vydává Argo, 149 s., 89 Kč) ovšem naši představu o parodii značně přesahuje: jde o metaforu, dů-

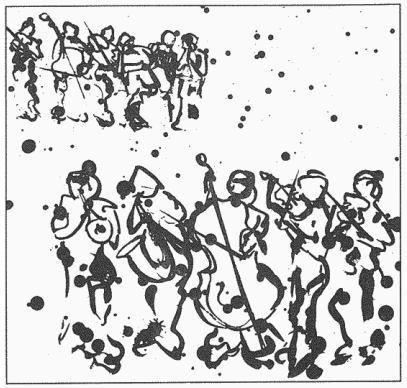

Tony Cragg, Constellation, litografie. Z výstavy v Domě umění města Brna

Z deníku spisovatele (89)

BŘETISLAV RYCHLÍK / 4 /

Největší tragédií posledních dnů v Javorníku bylo zakousnutí hejna kačen Jurovým jezevčíkem. První dvě kačeny objevila Apolena, když prolézala křovím vedle potoka. Volala na J. (Jarmilo, Jarmilo, stala se tragéčédie, máš mrtvé kačeny v koupelně). J. se myla na kamenech každého rána. Cestou proti proudu potoka uviděla L. masakr. Osm mrtvých, chladných tělí a dvě potrhaná, dodělávající už. Na loveckého psa se nikdo zlobit nemohl. Je to jeho přirozenost. R. si vybavil, že v časech, kdy byl dělníkem na kachní farmě, měl problémy s lidskou přirozeností. Neuměl zabíjet mrzáčky a nemocná kachňata, jakých se v mnohatisícovém hejnu našlo několik desítek. R. spoludělnice (R. byl jediným mužem v profesi škrabače kachního trusu) brály věčně kachňata za hlavy a jedno za druhým utloukaly mrskn utím o betonovou podlahu. Nemocné kačeny zdržovaly od masové velkovýroby žrádla. R. zprvu ptáky útlocitně schraňoval v malé ohrádce, nosil jim krmivo a vodu, hřál je pod velkou žárovkou, jako se dříve dopočkaly nedonošené děti v troubě. Ledva se vzdálil, cynické chovatelky R.-ovy pacienty utloukly, ohrádku rozmetaly, krmivo vysypaly, vodu vypustily, hlupáčkovi R. se pak „na šatně" u osmistupňového piva chechtaly, tučná ňadra se natřásala v propoceném triku. Nakonec R. neunesl psychický teror takového druhu euthanasie, a kdykoliv se mu ve žlutkavé mase při každodenním škrabání trusu připletlo pod nohy nemocné ptáče, uchopil je (nešťastně) za hlavu a mrsknul jím o betonovou podlahu. Mrtvolky nahrnuté do hromad trusu vyvezl na hnůj. Zavíral oči (nejdříve), později (tupě) zíral na konec kachňat. Nakonec se přistihl, že v jistých chvílích, kdy byl přepracovaný, podrážděný z dusného smradu, kdy práci nenáviděl, v tom nalézá (hořké) zalíbení. Přitom vždy volal při příchodu do práce na hejno: lidi, lidi, lidi, lidi! lidi!

Teror supermarketů s potravinami je (snad, údajně, jistě...) postaven na existenci červené barvy ve spouště obalů. Člověk za tónů tiché hudby pohodlně tlačí nákupní vozík, po spatření kravé skvrny v designu zaslintá, neslyšně zavrčí, uloví si americkou Coca-colu, českā Marlbora, rakouskou polévku v pytlíku, německý jogurt, italské špagety, norské zmrazené filé, vietnamské sojové maso, zaplatí kreditní kartou a odtáhne do jeskyně, kde se svým kmenem opeče vše v mikrovlnné troubě a krvelačně sežere.

Poprvé v životě byl R. vyzván k vystoupení na Horňáckých slavnostech ve Velké nad Veličkou. Na úvodní zkoušce s muzikou zezelenal trémou a úzkostí, studem sevřelo se mu hrdlo. Nevydal ze sebe hlásek. Šokoval tím muzikanty a zpěváky, neb si nikdo (ani R. sám, nakonec) nedovedl představit, že R. po sedmnácti letech strávených v divadle trpí takovou hrůzou. Pasovat se s kulturou a projevem Horňáků je pro R. natolik závazná událost, že se R. z toho zhroutil. Později (po vypití půl litru vína) se trošku uvolnil a tóninu chytil již slušnou. Vybral si jednou v životě slyšenou písničku jednoho z nejlepších horňáckých tenorů, mladšího z legendárních bratrů H., jehož si R váží a ctí. Písnička je z rodu rozverných, jimž se na Horňácku praví *šćeglivé*. R. má převelice rád jejich drsný humor, který je zcela prost zamindrákované sprostoty a kšeftů sexuálních uzlů našich dnů. Poezie je to. Chlapsky cudná, sytě obrazivá, metafory vybroušené srdcí a osobnostmi generací neznámých zpěváků. Kámen v řece.

Co je to za masárisko
s tú dlúhú ocelú.
Ja ked si on zabrusuje
na švárnú děvčinu.

Ked ju pichne, nic neboli,
vytáhne, zahojí.
Co je to za masárisko,
ked ho nic nebolí.

Nepovídaj za mňa,
ani já nepovím,
že sa mé srdénko
gúlalo po tvojím.

Nepovídaj za mňa,
na mňa na samého,
bylo by ňa haňba,
šohaja švárného.

R. četl Apolence před spaním Bláznivé léto, příběhy o skřítcích mumínech, které R. zbožňuje. (Ostatně R. nikdy nečte Apoleně jiné knihy než ty, které dokola sám prožívá. Když byla M. těhotná, přikládal jí k břichu malé reproduktorky od walkmana a pouštěl horňáckou muziku, Janáčka, Mahlera, Toma Waitse či Leonarda Cohana. Jediné dvě videokazety, které Apolena vlastní, si nadělil R. sám. Je to první a třetí díl Vinetua.) V noci pod senníkovou lampou si znovu ověřil Tolkienovu zkušenost, že nejlepší příběhy pro děti jsou takové, které jsou určeny dospělým.

Mně se to líbí," pravila Mimlina dcera. „Vypadá to, jako by nic ničím nebylo."

„A je něco něčím?" zeptala se malá Mia.

„Není," odpověděla její sestra vesele. „neptej se tak nemožné!"

Při čtení kapitoly, kdy se mumínci během povodně zachrání v plovoucím starém domě plném klamajících kulis a rekvizit, jež ničemu neslouží (*...Zlaté koruny neměly patřičnou vážnost, květiny byly papírové, houslím chyběly struny, krabicím dna a knihy se nedaly otevřít.),* otázal se R., kdeže se to mumínkovic rodina octnula. Apolena dostala úporný výraz. Vzpomínala, kdy sama nebo se svými mumínky byla v podobném světě. „Dřevařství! Dřevařství," vyhrkla. „Dřevařství, nebo divadlo." Je to namalované a vypadá to jako živé. Třeba pták," upřesnila pak Apolena na R. dotaz, proč.

M. později v noci při popíjení svatovavřineckého vína tvrdila, že ona by po takové ukázce na to nepřišla. (Děcko mělo pravdu. Bylo to divadlo.) R. opáčil, že je to nejpřesnější vyjádření našich časů (...vypadá to, jako by nic ničím nebylo... a je něco něčím...?). Podobně na R. doléhal za komunismu verš ze Skoumalem zhadeběného Kainara (vida); *Necítím nic a cítím nic jak tíhu.*

Zpráva z tisku (LN, dnes ráno 27. 7.): *Zdravotní stav sedmnáctiletého Roma, kterého v pátek zbili, polili hořlavinou a zapálili skinové v Žiaru nad Hronom, je nadále vážný. I když ne kritický.*

15. června ve Žďáru nad Sázavou utloukli mladí čeští zedníci baseballovou pálkou před zraky celé rodiny otce pěti dětí, Roma Tibora Berkiho. Zhruba v téže chvíli, kdy této naši „vlastenci" pili na posílněnou první pivečka, natáčel R. v místech bývalého sběrného tábora v Letech u Písku první metry svého dokumentu inspirovaného knihou Dušana Holého a Ctibora Nečase o genocidě Romů. Žalující píseň. Na místech bolesti a ponížení jedněch a zvěrstev druhých veselé chrochtají prasata z velkokapacitního prasečáku, který údajně zrušit nelze (z bolševického soukromý majetek). Hlavně: vepřo-knedlo-zelíčko. ...a je něco něčím? Až nám to vepřové v hubě zhořkne, pozdě bude.

Žďár: původ slova od žďáření, vypalování (lesů). Žiar?

Zpráva z tisku (LN, dnes ráno 27. 7.): *Utečenci ze Srebrenice po příjezdu do Tuzly vyprávěli o popravách, týrání a znásilňování, jichž se na nich dopouštěli srbští vojáci. Z původních asi 42 tisíc srebrenických obyvatel zmizelo (!) při přesunech 7 tisíc lidí...* Vypadá to, jako by nic ničím nebylo. 7 tisíc lidí, kam asi může zmizet?

Nepoučitelnost, stará jako svět, rodící do každé další generace Ábely i Kainy, zdá se být pro R. děsivým motorem lidského světa na konci milénia. Ovšem: *Což bylo, jest totéž, což býti má; a což se nyní děje, jest to, což se díti bude; aniž jest co nového pod sluncem.* Jen zákeřné zbabělosti přibývá. Zbabělost smečky skinů, která utluče jediného Ronma, pak ho v bezvědomí (!) politého benzínem zapálí. Zbabělost krutosti po zuby ozbrojených vojáků proti neozbrojeným civilistům. Nejpodlejší, hanebná zbabělost anonymního teroristy, odpalujícího bomby mezi nevinné. Touto vývojovou větví člověka R. opovrhuje naprosto. Nestvořil Pánbůh na světě tvora, který by byl schopen větší špinavosti než hovado lidské. Je toto trest za naše hříchy?

Zpráva z tisku (LN, dnes ráno 27. 7.): *Paříž. Nastražená bomba, která explodovala během dopravní špičky, na místě usmrtila tři cestující. Čtyři lidé zemřeli na následky zranění během včerejška, stav dalších deseti je nadále kritický. Nejméně padesát lidí bylo zraněno lehce. „Byli potrhaní, popálení a špinaví, jako by se vraceli z války(!)," říká číšník z restaurace Soleil d'Or, která se nachází u výstupu ze stanice Saint-Michel v centru Paříže. K výbuchu došlo o půl šesté večer uprostřed dopravní špičky, kdy v této stanici přestupují desetitisíce lidí.*

V Hrubé Vrbce na Horňácku složil kdysi starý pan Martin Holý (řečený Ujec) píseň, jejíž jedna sloka zní:

Rozpomeň sa, ó človeče, na to,
že nic nejsi, len popel a blato.
Až ty prijdeš na súd k Pánu pána,
nepomože ti výmluva žádná.

Nejlépe je zpívat tichým, nejtišším hlasem. Jako modlitbu. Za koho, ovšem?

V Javorníku nad Veličkou 27. 7. 1995

LITERÁRNÍ POŘADY V ČESKÉM ROZHLASE

(10. – 16. 8. 1995)

PRAHA
Četba na pokračování
Čt 10. až Ne 13.
(09.00 a 22.00) E. Vachek: Zlá minuta
Po 14. až St 16.
(09.00 a 22.00) J. Svátek: Paměti katovské rodiny Mydlářů v Praze
Čt 10.
(00.40) Zážitky a meditace (3)
Pá 11.
(00.40) Zážitky a meditace (4)
(02.00) Milý pane malíři (C. Bouda)
(10.30) G. Simenon: Maigret a případ Nahour
So 12.
(01.40) J. Š. Kubín: Podařený párek
(10.15) J. Castle - A. Hailey: Let do nebezpečí (3)
(12.00) S. Mallarmé: Azur
Ne 13.
(20.00) V. Vančura: Josefina
Po 14.
(01.00) K. Bochořák: K domovu se dívej, andělí
Út 15.
(00.40) Zážitky a meditace (5)
St 16.
(00.40) Zážitky a meditace (6)
(02.00) H. Neborová: Na podzim se ptáci houfují
(20.50) J. Castle - A. Hailey: Let do nebezpečí (3)

VLTAVA
Četba na pokračování
Čt 10. a Pá 11.
(8.30) M. Hlásko: Krásní, dvacetiletí
Po 14. až St 16.
(8.30) Z. Salivarová: Honzlová
Čt 10.
(17.30) V. Vančura: Obrazy z dějin národa českého
Pá 11. až St 16.
(17.30) G. Greene: Monsignore Quijote
Čt 10.
(01.00) J. V. Sládek: Verše domova
(10.00) Ex libris - A. Lustig: Bílé břízy na podzim
(11.45) V. Merhl: Heroismus umění
(13.00) Sympozion - Baroko znovuobjevené (2)
(15.00) T. Nabatnikovová: Alinin raček
(20.30) W. Shakespeare: Jak se vám líbí
Pá 11.
(01.00) Ch. Morgenstern: Hopla hopl
(07.50) J. Kalnar: Blues o třech stech vlaků a stříbrném kornetu
(11.45) K. Čapek: Generální zkouška
(13.00) V. Puchoň sám doma s hudbou, kterou má rád
(15.00) W. Kohlhaase: Vynález jazyka
(20.00) Léto v archivu (J. Pivec)
(23.55) Sny - M. Medek
So 12.
(09.00) Pozvánka do archivu Českého rozhlasu - F. Halas
(10.45) Charitón: O věrné lásce statečného Chaerea a sličné Kallirrhoy (5)
(13.00) Kdyby všechny krásy světa
(14.30) N. Machiavelli: Mandragora
(16.45) E. Svobodová: Ve znamení divadla
(23.30) I. Andrić: Prázdniny na jihu
Ne 13.
(01.52) Sny - M. Medek
(07.35) I. Jelínek: Chudoba a bída
(09.00) České krakovačky
(10.45) P. Šabach: Jak potopit Austrálii
(12.05) H. Hesse: Psáno do písku
(13.00) Setkávání
(14.30) M. Štědroň - L. Kundera - P. Oslzlý - P. Scherhaufer: Chameleon
(20.00) L. Olbracht: Událost v mlýně
(22.30) Posila srdce
Po 14.
(01.00) F. X. Šalda: Tři mosty
(11.45) V. Gardavský: Milá paní kolegyně (1)
(13.00) L. Olbracht: Událost v mlýně
(15.00) I. Hurník: Golemův konec
(16.40) Literární výročí - D. S. Merežkovskij
(20.00) Frekvence času (J. Hermach)
(22.45) Návrat k humanismu
Út 15.
(01.00) Milostné básně tří Francouzek 14. a 16. století
(10.00) Literární výročí - D. S. Merežkovskij
(11.45) V. Gardavský: Milá paní kolegyně (2)
(13.00) E. Svobodová: Ve znamení divadla
(15.00) J. Zeyer: Legenda pražská
(21.30) A. P. Čechov: Těsně vařiace
St 16.
(01.00) J. Vrchlický: Hlas
(11.45) V. Gardavský: Milá paní kolegyně (3)
(15.00) L. Perutz: Mallř Brabanzio
(16.40) Ex libris - J. Kamen: Ten druhý jsem já
(20.30) Vinárna U pavouka

KNIHOVNIČKA

ZDENĚK ROTREKL: **Barokní fenomén v současnosti** (Torst, 232 s., 118 Kč).

Zdeněk Rotrekl je barokem nádherně posedlý. V esejích, jež psal kdysi i do *Obsahu*, spatřuje jeho prvky v literatuře tehdy vznikající, a pokaždé mu to vychází. Takto se zabývá třeba Klimentovou *Nudou v Čechách*, kde nachází barokní metaforičnost, estetizaci gest a utrpení, spojení lásky a smrti, *barokně romantické vidění krajiny ryze české provenience, v níž se však pohybují, přelévají, přeplapují postavy uvízlé mimo autorův záměr...* Takto zkoumá *Kliční kásku netopýra* Edy Krisevé, v níž spatřuje *danse macabre,* mluví o romantismu jako o přímém potomku baroka ve smyslu vědomí hříchu a odpovědnosti za něj. Baroko poctává Rotrekl i v Trefulkově knížce *O bláznech jen dobré,* v motivu lásky a smrti. Zabývá se Palivcem, jmenuje Kabeše, Grušu, Diviše, mluví o poválečném literárním Brnu. S údivem si uvědomuju, že to rozšiřuje i čtenářův vlastní obraz baroka.

JAN TREFULKA: **Svedený a opuštěný** (Atlantis, 139 s., 68 Kč). První samizdatovou verzi napsal autor v r. 1981, poslední r. 1994. Podívám-li se na děsuplnou kresbu Vladimíra Kokolii na obálce, znázorňující tři mučené postavy v rozvíraných nůžkách, zastavuje se mi pero v ruce. Nicméně problém svírající hrdinu Jindřicha Dvořáka, někdejšího studujícího teologie, pak redaktora a posléze skladového dělníka, trýzniví jc: je přitahován a svářen Bohem i ženami zároveň - mají to být jeho dvě životní pevniny. Na rozdíl od „ďábla" Rudolfa, svého vedoucího a svůdce, je vybaven něčím, čemu se říká svědomí, odpovědnost, poctivost k sobě samému. Ke svým životním postojům se těžce